

**POCZET
DOKTORÓW
HONORIS CAUSA**

dr n. med. Ewa Skrzypek

POCZET DOKTORÓW HONORIS CAUSA

Warszawski Uniwersytet Medyczny

© Copyright by Rektor Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego, Warszawa 2016

Źródła fotografii doktorów honoris causa:

Biblioteka Główna Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego, Dział Fotomedyczny Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego, Dział Zbiorów Specjalnych Głównej Biblioteki Lekarskiej w Warszawie, Katedra Historii Medycyny Collegium Medicum Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, Muzeum Uniwersytetu Warszawskiego, Oddział Fotografii Narodowego Archiwum Cyfrowego w Warszawie, Polska Agencja Prasowa, Zbiory Fotografii Archiwum Polskiej Akademii Nauk w Warszawie oraz zbiory własne autorki.

Redakcja językowa i korekta: Daisy Miriam Skrzypek

Redakcja techniczna: Agnieszka Sierakowska

Projekt okładki i stron tytułowych: Maja Sosnowska

ISBN: 978-83-7637-383-6

Wydanie drugie uzupełnione i rozszerzone

Nakład: 500 egz.

Skład i łamanie: Agnieszka Sierakowska

Druk i oprawa: Paper&Tinta

PRZEDMOWA

Tytuł doktora honoris causa jest najwyższą godnością, nadawaną przez Senat uczelni. Statut Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego głosi, iż do zgłaszania kandydatów do tytułu uprawnieni są członkowie Rad Wydziałów, posiadający tytuł profesora, a wniosek do Senatu zgłasza Rada Wydziału. Dalej Statut podaje opis procedury, która doprowadza do przyznania tej godności osobie, która powinna wykazywać się wybitnymi osiągnięciami oraz wyróżniać się niekwestionowanym autorytetem i postawą moralną, bowiem tytuł honorowy doktora honoris causa jest nadawany w dowód uznania zasług w dziedzinie nauki, kultury i życia społecznego.

Utrwalony niezwykle głęboko w tradycji akademickiej zwyczaj wyróżniania doktorem honorowym sięga swymi początkami drugiego dziesięciolecia XIX wieku. Uniwersytet Jagielloński – najstarsza polska uczelnia – nadał go po raz pierwszy w 1816 roku dwóm profesorom własnej uczelni. W 1819 roku zaszczytem tym wyróżniono farmaceutę Józefa Celińskiego – jednego z *ojców założycieli* warszawskiej uczelni medycznej.

Tradycja nadawania tytułu doktora honoris causa w naszej uczelni rozpoczyna się w 1921 roku, kiedy Wydział Lekarski Uniwersytetu Warszawskiego uhonorował Marszałka Józefa Piłsudskiego.

W 2009 roku z okazji dwustulecia nauczania medycyny w Warszawie, ukazała się *Seria jubileuszowa* publikacji związanych z dziejami Uczelni, a jedną z pozycji był *Poczet doktorów honoris causa*. Przygotowania biogramów wszystkich laureatów w bardzo krótkim czasie podjęła się doktor nauk medycznych Ewa Skrzypek. Było to karkołomne zadanie, gdyż większość uhonorowanych to przedstawiciele różnych nacji, o których bardzo niewiele informacji można było znaleźć w polskich archiwach, nie było ich też w Internecie, więc dotarcie do materiałów źródłowych wymagało wiele trudu, znajomości języków i detektywistycznej dociekliwości. Autorka poradziła z tym sobie znakomicie, wykazała niezwykle talent pisarski i żądzę wiedzy naukowca. Zarówno w tekstach pierwszego wydania, jak i tych z rozszerzonego drugiego wydania podziwiać należy sumienność i skrupulatność doktor Ewy Skrzypek w dokumentowaniu poszczególnych faktów oraz szczegółowość, jakże ciekawych, przypisów.

Od czasu pierwszego wydania książki, Uczelni przybyło ośmiu nowych doktorów honorowych, reprezentujących różne narodowości, specjalizacje, ale zawsze mających wielki dorobek naukowy, wielkie serca, dzielących się swoją wiedzą i doświadczeniem oraz nierzadko pomagających polskim lekarzom w rozwijaniu zawodo-

wych kompetencji. Wielki Cynceron pisał, iż *największym obowiązkiem dłużnika jest powiedzieć słowo 'dziękuję'*. W imieniu nas, dłużników, mojej Uczelni i moim własnym dziękuję wszystkim z całego serca.

Kilku laureatów z wcześniejszych lat już odeszło: Antonnio Onnis, Kazimierz Ludwik Ostrowski, Andrzej Tadeusz Szczeklik, Hilary Koprowski, Edward Donnall Thomas, Nicholas Lechmere Tilney, ale choć nie ma ich wśród żywych, to ich słowa i myśli pozostały. Chodzi o to, by owe słowa i myśli żyły w umysłach kolejnych pokoleń, które poczuwają się do duchowej po nich spuścizny. Dzięki takim książkom jak kolejne wydanie *Pocztu doktorów honoris causa* nasi Mistrzowie w istocie pozostaną w naszej pamięci na zawsze.

Marek Krawczyk

Rektor
Warszawskiego Uniwersytetu
Medycznego

OD AUTORKI

Dziękując Panu Rektorowi za pomoc i możliwość realizacji drugiego wydania, oddaję do rąk Państwa rozszerzony i uzupełniony *Poczet doktorów honoris causa*.

Obejmuje on sześćdziesiąt osiem biogramów Postaci, które w ciągu dziewięćdziesięciu czterech lat uzyskały najwyższą godność naszej *Alma Mater*.

Staralam się przedstawić niezwykłość Honorowych Doktorów, nie tylko poprzez ukazanie Ich osiągnięć na polu naukowym czy politycznym, ale przede wszystkim charyzmy, często kryjącej się w realizacji niecodziennych zainteresowań i pasji. Podkreślałam również więzy, łączące Ich z naszą Uczelnią.

Godziny poszukiwań i dociekań poszerzyły moje kontakty oraz przyjaźnie na całym świecie i, mam nadzieję, wzbogacą tak pieczołowicie rozwijaną przez Jego Magnificencję Rektora Profesora Marka Krawczyka bibliotekę historii naszej Uczelni.

Dziękuję również mojej Córcie, Daisy Miriam, za cenne merytoryczne uwagi i dbałość o język, a przede wszystkim za wsparcie...

Ewa Skrzypek

SPIS TREŚCI

Józef Piłsudski	1
Władysław Stankiewicz	9
Tadeusz Browicz	15
Bogdan Hutten-Czapski	21
Constantin D. Angelescu	27
Edward Śmigły-Rydz	31
Arthur Stoll	37
Wilder G. Penfield	43
Eugeniusz Minkowski	51
Jan Oszacki	57
Henryk Brokman	63
Adam Gruca	69
Witold Zawadowski	75
Björn Folkow	83
Edward J. Shellard	87
Aleksander Rytel	91

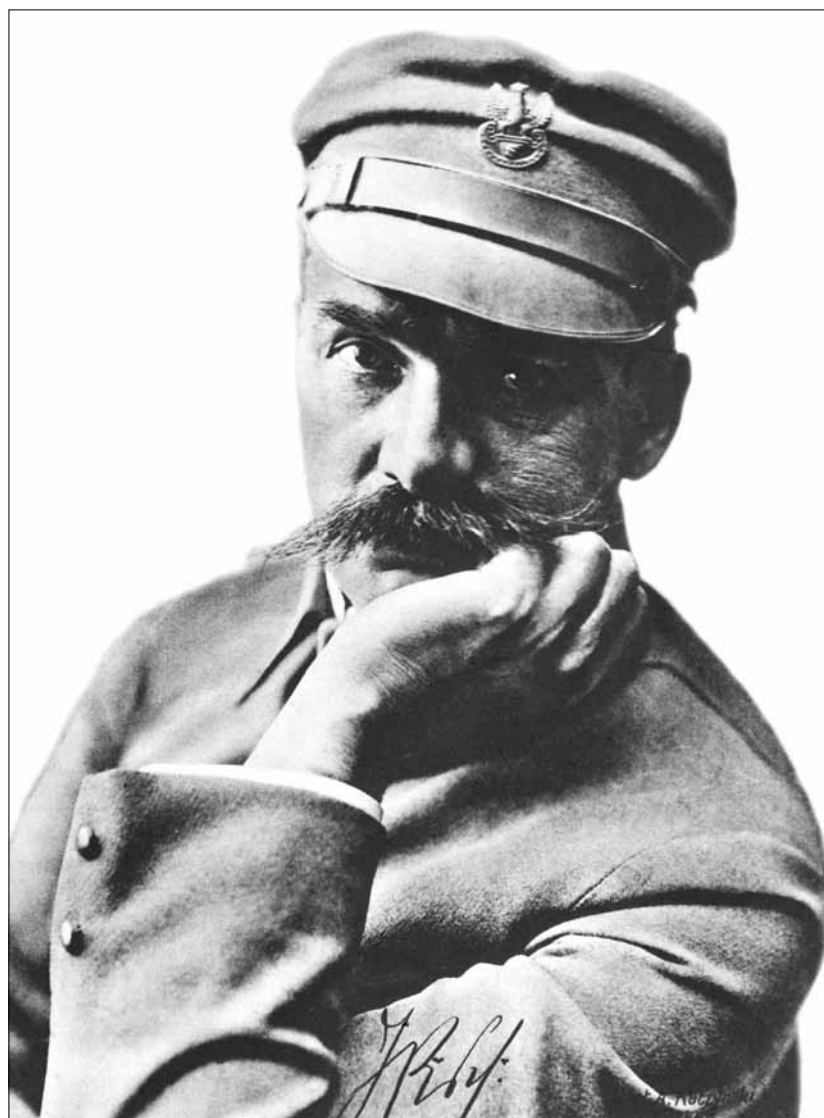
David J. Waterston	97
Ludwig Mecklinger	103
Witold Rudowski	107
Bernard Sureau	115
Halfdan T. Mahler	121
Piotr Kubikowski	125
Jerzy Choróbski	129
Maurice Dérot	135
Bengt E. Öwall	141
Jean-Claude Czyba	145
Richard N. Fine	149
Milan R. Dimitrijevic	153
David H. Shmerling	159
Frans M. J. Debruyne	163
Stefan Wilk	167
Douglas Bratthall	171
Albert Herz	177
Hansjörg Riehm	181
Henk C. S. Wallenburg	185
Erhard Röder	191
Edward Donnall Thomas	195
Michael Berger	203
John E. Cotes	209

Jan Nielubowicz	215
Tadeusz Orłowski	223
Nicholas L. Tilney	231
Franciszek Kokot	237
Alexander A. Borbély	243
Mark A. Hardy	249
Hilary Koprowski	255
Henri Bismuth	263
Antonio Onnis	269
Ewa Radwańska	275
Andrzej Szczeklik	281
Jerzy W. Kupiec-Wegliński	289
Roger M. Greenhalgh	293
Charles Balabaud	299
Zbigniew Religa	303
Tadeusz Popiela	311
Barry Donald Kahan	319
Kazimierz Ostrowski	325
Jerzy Hołowiecki	331
Allen W. Cowley	337
Kypros H. Nicolaides	343
Zbigniew Pawłowski	349
John A. Hansen	361

Janusz Woytoń	367
August Heidland	373
Per-Anders Abrahamsson	379
Zbigniew Darzynkiewicz	387
Jerzy Buzek	397
Daniel Jaeck	407
Skorowidz nazwisk	415

JÓZEF PIŁSUDSKI

(1867–1935)

DOKTOR HONORIS CAUSA

1921 ROK

Otóż, po powstaniu styczniowym, Napoleonowi śpiącemu pod kopułą w kościele u Inwalidów przyśniła się jego wyprawa na Moskwę i zapragnął raz jeszcze przemierzyć szlak swojego wojska. Był grudzień, duch Napoleona, lecąc nad Wileńszczyznę, zobaczył światelko w oknie i usłyszał płacz małego dziecka. Zatrzymany tym płaczem popatrzył przez chwilę na niemowlę w domu... To dziecko to byłem ja. I dlatego ja mam talent wojskowy...¹

Józef Klemens Piłsudski urodził się 5 grudnia 1867 roku w Zułowie na Wileńszczyźnie. W roku 1874, po pożarze majątku², rodzina przeniosła się do Wilna, gdzie Ziuk, bo tak go wśród najbliższych nazywano, rozpoczął naukę w rosyjskim I Gimnazjum Rządowym i w 1885 roku otrzymał świadectwo maturalne.

Dla mnie epoka gimnazjalna była swego rodzaju katogą. Byłem, co prawda, chłopcem dość zdolnym, nigdy się nie zameczałem pracą i z łatwością przechodziłem z klasy do klasy, lecz gniołła mnie atmosfera gimnazjalna, oburzała niesprawiedliwość i polityka pedagogów, nużył i nudził wykład nauk. Wołowej skóry by nie starczyło na opisanie bezustannych poniżających zaczepek ze strony nauczycieli, hańbienia wszystkiego, com się przyzwyczaił szanować i kochać.³

W tym samym roku rozpoczął studia medyczne na Charkowskim Uniwersytecie Imperatorskim⁴, choć ojciec obrał dla niego inną drogę.

Ojciec mój życzył sobie, bym wyjechał do Petersburga i wstąpił do instytutu technologicznego [!] lub też instytutu inżynierów komunikacji [!], tak zwanych 'putiejców'.

¹ Wieliczka-Szarkowa J.: *Józef Piłsudski 1867-1935. Wszystko dla Niepodległej*, Kraków 2015, s. 6.

² Wieś Zułów należała do rodziny matki Piłsudskiego – Marii Billewicz – i kiedy ta w 1863 roku poślubiła Józefa Wincentego Piłsudskiego, przeszła w posiadanie rodziny Piłsudskich. Po pierwszej wojnie światowej znalazła się ona w granicach Polski i w roku 1921 przeszła pod zarząd państwowy, jako zaplecze bazy wojskowej. W 1934 roku stowarzyszenie weteranów wojny polsko-bolszewickiej odkupiło ją od armii i rozpoczęło odbudowę rezydencji Piłsudskich. Dom zrekonstruowano i w 1937 roku oficjalnie otwarto jako muzeum biograficzne marszałka. Jednak w roku 1939 został on całkowicie zniszczony.

³ *Józef Piłsudski. Myśli, mowy i rozkazy*, wybrał i wstępem opatrzył B. Urbankowski, Warszawa 1989, s. 71, za: Piłsudski J.: *Jak stałem się socjalistą*, *Promień*, 1903, nr 8–9, s. 342.

⁴ Charkowski Uniwersytet Imperatorski – obecnie, od 1998 roku, Narodowy Uniwersytet Charkowski imienia Wasyla Karazina.

O medycynie wyrażał się z lekceważeniem, uważał ją za jakąś posledniejszą gałąź wiedzy. To też wstąpienie moje na wydział lekarski traktował tak, jak traktuje się megalians. [...] Czy ja miałem zamiłowanie do medycyny? Nie, żadnego... wybrałem ją raczej przez przekorę.⁵

Po zdaniu z wynikiem dobrym egzaminów na zakończenie pierwszego semestru i zaliczeniu zajęć praktycznych z anatomii i histologii, na krótko przerwał naukę. W lutym 1886 roku zaczęły się bowiem w Charkowie manifestacje studenckie, w dwudziestopięciolecie manifestu uwłaszczeniowego. Wśród zatrzymanych znalazł się również Piłsudski, który został ukarany sześciodniowym pobytem w piwnicy uniwersyteckiej i ostrzeżeniem, że w przypadku podobnego wykroczenia będzie wydalony z uczelni. Kiedy więc po pozytywnym zakończeniu drugiego semestru wyjechał na wakacje do Wilna, prawdopodobnie już wówczas podjął decyzję, iż nie powróci do Charkowa, ale przeniesie się na drugi rok studiów do Dorpatu⁶ w Estonii.

*W umysłach polskiej młodzieży w Wilnie socjalizm był drogą do wolnej Polski. Studia nad socjalizmem odbywaliśmy, czytając rozmaite rosyjskie dzieła, raz tylko wpadła mi w ręce książka belgijskiego ekonomisty Lavelay'ego. Z takimi płytkimi poglądami znalazłem się na medycynie w Charkowie. Tu spotkałem niestety kolegów Polaków zrusyfikowanych i po roku studiów miałem dość Charkowa. Postanowiłem kształcić się dalej gdzieś za granicą.*⁷

Tam jednak również, bardziej od praktyki w szpitalu uniwersyteckim, wolał działalność w organizacjach konspiracyjnych, socjalistycznych i niepodległościowych. W roku 1887 został aresztowany pod zarzutem udziału w spisku na życie cara i skazany na pięć lat zesłania w Kireńsku we wschodniej Syberii, gdzie przebywał do lipca 1890 roku, a pozostały czas kary odbył we wsi Tunka. Był to okres trudny dla Piłsudskiego, choć utwierdził w nim nienawiść do zaborcy i poczucie krzywdy narodowej, a więc jednocześnie pogłębił wartości, w których dorastał. W roku 1892 powrócił do Wilna i już po kilku miesiącach wyjechał do Warszawy, gdzie związał się z Polską Partią Socjalistyczną i dwa lata później wszedł w skład jej trzyosobowego Centralnego Komitetu Robotniczego. Wkrótce też powierzono mu zorganizowanie wydawania *Robotnika*, którego pierwszy numer ukazał się w Łodzi już w lipcu 1894 roku. Do czasu wykrycia drukarni w roku 1900 powielono trzydzieści pięć jego numerów. Piłsudski został aresztowany i przewieziony do Cytadeli Warszawskiej, gdzie rozpoczął symulowanie choroby umysłowej, aby uzyskać przeniesienie do szpitala, a stamtąd możliwość ucieczki. W grudniu przewieziono go do Szpitala Psychiatrycznego Świętego Mikołaja Cudotwórcy w Petersburgu i już w 1901 roku, dzięki pomocy doktora Władysława Mazurkiewicza⁸, udało mu się uciec, a następ-

⁵ Śliwiński A.: *Marszałek Piłsudski o sobie, Niepodległość*. Czasopismo Poświęcone Najnowszym Dziejom Polski, T. XVIII, 1938, s. 203–204.

⁶ Dorpat – obecnie Tartu, słynące z uniwersytetu założonego w 1632 roku przez króla Szwecji – Gustawa II Adolfa.

⁷ Piłsudski J.: *Jak stałem się socjalistą?*, *Promień*, 1903, nr 8–9, s. 342.

⁸ Władysław Mazurkiewicz (1871–1933) – ukończył studia lekarskie w Petersburgu i tam, w 1901 roku, był ordynatorem oddziału psychiatrycznego. Od roku 1902 asystent na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu we Lwowie. Po specjalizacji w Szwajcarii, docent farmakognozji w tymże Uniwersytecie. Od 1916 roku kierownik Wydziału Farmaceutycznego Uniwersytetu Warszawskiego, profesor farmakognozji i botaniki lekarskiej oraz, w latach 1925–1926 i 1930–1931, dziekan Wydziału Farmaceutycznego.

nie został przetransportowany do Galicji, skąd dalej prowadził swoją działalność. Po wybuchu rewolucji w roku 1905, Piłsudski organizował bojówki Polskiej Partii Socjalistycznej do walki z zaborcą i w końcu stał się przywódcą jej Organizacji Bojowej, którą w dużym stopniu uniezależnił od wpływów kierownictwa partii, powoli niechętnego jego radykalnym poglądom.

W 1906 roku doszło do rozłamu w Polskiej Partii Socjalistycznej i Piłsudski stanął na czele Frakcji Rewolucyjnej, do której przeszła większość członków Organizacji Bojowej, a w dodatku zaczęły go trapić problemy natury finansowej. Od jesieni 1907 roku zajmował się więc przygotowaniem do akcji na wagon pocztowy w Bezdanych pod Wilnem – jako jedynej przeprowadzonej pod jego bezpośrednim dowództwem, w listopadzie 1908 roku – zdobywając dwieście tysięcy rubli. W tym samym czasie powstał we Lwowie, utworzony przez Kazimierza Sosnkowskiego, Związek Walki Czynnej, wkrótce pod wpływem Piłsudskiego, jako jego faktycznego kierownika, przekształcony w niezależną od partii organizację, która miała być zalążkiem późniejszej armii polskiej.

Z czasem Związek Walki Czynnej połączył swoją działalność z organizacjami jawnymi, takimi jak Związek Strzelecki we Lwowie, Towarzystwo *Strzelec* w Krakowie oraz Polskie Drużyny Strzeleckie. W roku 1912 Piłsudski został wybrany na Komendanta Głównego Związku Strzeleckiego i przyjął pseudonim *Mieczysław* oraz zajął się organizowaniem rozmaitych grup paramilitarnych w Galicji. W początkach 1914 roku przebywał w Szwajcarii, Francji i Belgii, gdzie wizytował organizowane na obczyźnie oddziały strzeleckie. Wygłosił tam również szereg odczytów na temat problemów w tworzeniu polskich sił zbrojnych, jak i powstania styczniowego. Te ostatnie ukazały się również drukiem w roku 1914 w Poznaniu, zatytułowane *22 stycznia 1863*. Wówczas to prawdopodobnie Piłsudski miał również przewidzieć przebieg nadchodzącej wojny.

W chwili jej wybuchu stanął na czele dobrze wyszkolonych oddziałów, z którymi wkroczył do Królestwa Polskiego, zajmując opuszczony przez Rosjan pas ziemi przygranicznej. Następnie, podporządkowawszy się Austrii, stworzył oficjalnie Legiony Polskie i osobiście dowodził ich I Brygadą, a także, w ścisłej konspiracji, powołał do życia Polską Organizację Wojskową. Kiedy w 1917 roku Legiony odmówiły złożenia przysięgi na wierność Austrii i Niemcom, Piłsudskiego, choć już rok wcześniej zrezygnował z dowództwa i, zostawszy członkiem Tymczasowej Rady Stanu, żądał utworzenia w Warszawie rządu narodowego, aresztowano i osadzono w więzieniu w Magdeburgu, gdzie przebywał do listopada 1918 roku. Po klęsce Niemiec Piłsudski udał się do Warszawy i 11 listopada 1918 roku otrzymał naczelne dowództwo nad polskimi wojskami, z misją utworzenia rządu narodowego.

14 listopada 1918 roku powierzono mu tymczasowe zwierzchnictwo nad krajem, a kilka dni później, 22 listopada, otrzymał oficjalnie funkcję Tymczasowego Naczelnika Państwa, którą miał sprawować do czasu zwołania Sejmu Ustawodawczego. 20 lutego 1919 roku Sejm powierzył Piłsudskiemu sprawowanie urzędu Naczelnika Państwa i Naczelnego Wodza, co czynił do 14 grudnia 1922 roku. W latach 1919–1921 toczył na wschodzie walki z bolszewikami, zakończone pokojem w Rydze, na mocy którego Polska odzyskała Wschodnią Galicję. Właśnie w trakcie owej kampanii, w marcu 1920 roku, armia ofiarowała mu buławę Pierwszego Marszałka Polski. W roku 1923, zaraz po zamordowaniu prezydenta Gabriela Narutowicza i utworzeniu

rządu Wincentego Witosa, Piłsudski wycofał się z czynnego życia politycznego. Udał się do Sulejówka pod Warszawą, gdzie w willi *Milusin*⁹ zajął się twórczością pisarską. Wówczas to powstały między innymi *Wspomnienia o Gabrielu Narutowiczu*, *O wartości żołnierza Legionów* i, nieco później, *Rok 1920* oraz *Moje pierwsze boje*. Jednak napięta sytuacja w kraju, spowodowana kryzysem gospodarczym, rosnącą liczbą bezrobotnych i wynikającymi z tego niepokojami społecznymi, zmusiła Piłsudskiego do ponownego wkroczenia na arenę polityczną. Józef Piłsudski, cieszący się ogromnym poparciem i poważaniem społeczeństwa, zażądał złożenia władzy przez gabinet Wincentego Witosa. Kiedy jednak jego apele nie odniosły skutku, 12 maja 1926 roku, na czele wiernych sobie oddziałów, wkroczył do Warszawy i po trzydniowych walkach zmusił do ustąpienia zarówno rząd, jak i gabinet prezydenta Stanisława Wojciechowskiego. Nie przyjął jednak nominacji na ten urząd, lecz objął tekę ministra spraw wojskowych, przewodniczącego Rady Wojennej i Generalnego Inspektora Sił Zbrojnych. Dwukrotnie również sprawował później urząd premiera, a mianowicie w latach 1926–1928 i w roku 1930.

Józef Klemens Piłsudski zmarł 12 maja 1935 roku.

*W pozostawionym testamencie napisał: Nie wiem, czy nie zechcą mnie pochować na Wawelu. Niech! Niech tylko moje serce wtedy zamknięte schowają w Wilnie, gdzie leżą moi żołnierze, co w kwietniu 1919 roku mnie, jako wodzowi, Wilno, jako prezent, pod nogi rzucili. Na kamieniu, czy nagrobku wyryć motto wybrane przeze mnie dla życia*¹⁰:

*Gdy mogąc wybrać, wybrał zamiast domu
Gniazdo na skałach orła, niechaj umie
Spać, gdy źrenice czerwone od gromu
I słyhać jęk szatanów w sosen zadumie.
Tak żyłem.*¹¹

Pozostawił po sobie osiem tomów zatytułowanych *Pisma-mowy-rozkazy*, wydanych w latach 1930–1931, a także dziesięć tomów *Pism zbiorowych*, opublikowanych pośmiertnie w latach 1937–1938.

Józef Piłsudski posiadał liczne odznaczenia, w tym między innymi Order Orła Białego, Krzyż Wielki Orderu Odrodzenia Polski, Krzyż Wielki z Gwiazdą i Krzyż Komandorski Orderu Virtuti Militari, a także czterokrotnie przyznany mu Krzyż Walecznych i Złoty Krzyż Zasługi. Nadano mu obywatelstwa honorowe wielu miast, zarówno polskich, jak i zagranicznych¹². W 1937 roku ukończono sypanie kopca ku jego czci w Krakowie na szczycie Sowińca¹³. Imię Józefa Piłsudskiego nosił w latach 1935–1939 Uniwersytet Warszawski i powołana do życia decyzją Piłsudskiego Akade-

⁹ W 90. rocznicę odzyskania niepodległości Fundacja Rodziny Józefa Piłsudskiego oraz Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego podjęły decyzję o utworzeniu w Sulejówku nowoczesnego muzeum poświęconego marszałkowi, którego część stanowi właśnie willa *Milusin*, gdzie mieszkał z rodziną w latach 1923–1926.

¹⁰ Cytat z poematu *Beniowski* Juliusza Słowackiego.

¹¹ *Józef Piłsudski. Myśli, mowy i rozkazy*, wybrał i wstępem opatrzył B. Urbankowski, Warszawa 1989, s. 142; za: Jędrzejewicz W.: *Kronika życia Józefa Piłsudskiego*, t. II, Londyn 1977, s. 510.

¹² Biała Podlaska, Białystok, Gdynia, Kalisz, Kielce, Krosno, Łowicz, Łódź, Nieszawa, Nowy Sącz, Płock, Przemyśl, Radom, Rzeszów, Sosnowiec, Toruń, Warszawa, Wilno, Żyrardów, Verdun.

¹³ Najwyższe wzniesienie Pasma Sowińca o wysokości 358 metrów n. p. m. Usypany kopiec ma wysokość około 35 metrów.

mia Wychowania Fizycznego¹⁴ oraz – od 1936 roku – Instytut Badania Najnowszej Historii Polski w Warszawie¹⁵. Posiada je też wiele ulic w różnych miastach naszego kraju i aleja w stolicy Włoch oraz Instytut Józefa Piłsudskiego w Ameryce¹⁶, a także Centralna Biblioteka Wojskowa w Warszawie. Wielu znamienitych twórców poświęciło mu swoje utwory literackie, jak chociażby Kazimiera Iłłakowiczówna – *Wiersze o Marszałku Piłsudskim*, Jan Lechoń – *Piłsudski* i *Karmazynowy poemat*, Kazimierz Wierzyński – *Wolność tragiczna*, Ludwik Hieronim Morstin – *Misterium nocy majowej*. W roku 1935 został również zrealizowany przez Ryszarda Ordyńskiego pierwszy dokumentalny film poświęcony Józefowi Piłsudskiemu, zatytułowany *Sztandar wolności*, stanowiący apologię historycznej roli jaką odegrał.

Józef Piłsudski wiedział, że w wyniku toczącej się wojny powstanie niepodległa Polska, która będzie potrzebowała wykształconej kadry cywilnej, dlatego też, spotykając się z młodzieżą akademicką, prosił: *zajmijcie się więc moi drodzy teraz nauką, bym mógł liczyć na waszą pomoc w budowaniu silnego kraju*¹⁷. Odwiedzał też posiadłości uniwersyteckie w Krakowie i Warszawie, a kiedy Wydział Lekarski Uniwersytetu Warszawskiego powiększył swój stan posiadania o budynki przy ulicy Koszykowej i Ocuki, nakazał je wyremontować, a teren wokół nich uporządkować i przekazać na potrzeby uniwersyteckiej medycyny. Dekretem Naczelnika Państwa z 16 stycznia 1919 roku zostało również usankcjonowane Ministerstwo Zdrowia Publicznego, a także, w tym samym roku, z jego rąk otrzymali pierwsze nominacje profesorskie między innymi Franciszek Czubalski, wspomniany Władysław Mazurkiewicz i Mieczysław Michałowicz.

2 maja 1921 roku w *Auditorium Maximum* Pałacu Kazimierzowskiego Uniwersytetu Warszawskiego odbyła się uroczystość nadania insygniów¹⁸ władzom uczelni przez Józefa Piłsudskiego oraz wręczenia mu, na wniosek Rady Wydziału Lekarskiego

¹⁴ Akademia Wychowania Fizycznego – wówczas – w 1928 roku – Centralny Instytut Wychowania Fizycznego, a od 1935 roku Centralny Instytut Wychowania Fizycznego imienia Pierwszego Marszałka Polski Józefa Piłsudskiego. W 1938 roku została przekształcona w wojskową szkołę akademicką pod nazwą Akademia Wychowania Fizycznego Józefa Piłsudskiego, a następnie, po drugiej wojnie światowej, Akademia Wychowania Fizycznego imienia generała broni Karola Świerczewskiego. W czerwcu 1990 roku sejm przywrócił dawną nazwę Akademia Wychowania Fizycznego Józefa Piłsudskiego w Warszawie.

¹⁵ Instytut Badania Najnowszej Historii Polski w Warszawie – w 1936 roku przemianowany na Instytut Józefa Piłsudskiego Poświęcony Badaniu Najnowszej Historii Polski.

¹⁶ Instytut Józefa Piłsudskiego w Ameryce – założony w Nowym Jorku, w 1943 roku, z inicjatywy Komitetu Narodowego Amerykanów Polskiego Pochodzenia. Pełna jego nazwa brzmi: Instytut Józefa Piłsudskiego w Ameryce Poświęcony Badaniom Najnowszej Historii Polski. Jest to placówka o charakterze archiwalno-naukowym.

¹⁷ Celma-Panek J.: *Józef Piłsudski, doktor medycyny honoris causa*, Warszawa 1991, s. 10.

¹⁸ Insygnia: siedem berel – rektorskie, senackie, i pięć dziekańskich – oraz siedem łańcuchów – rektorski, prorektorski i dziekańskie – było darami stołecznych cechów rzemieślniczych, które zrobiono według projektu artysty malarza – Jerzego Smolińskiego. Na rekojeści wykonanego w drewnie berla dziekańskiego Wydziału Lekarskiego wyryty był grecki aforyzm: *W głębinie – prawda*. Insygnia te ukrywano w czasie drugiej wojny światowej w zamurowanej ścianie piwnicy Muzeum Starej Warszawy i najprawdopodobniej zostały one przypadkowo odkryte przez żołnierzy Wehrmachtu i zrabowane.

Uniwersytetu Warszawskiego, dyplomu doktora honoris causa¹⁹ z następującym tekstem:

*My, Jan Kochanowski, profesor średniowiecznej historii polskiej, obecny rektor i Antoni Gluziński doktor medycyny, profesor patologii i terapii specjalnej, obecny dziekan Wydziału Lekarskiego, męża znakomitego JÓZEFA PIŁSUDSKIEGO na pierwszego Naczelnika Państwa Najjaśniejszej Rzeczypospolitej Polskiej w czasie odzyskania niepodległości jednogłośnie obranego, który studia medyczne ongiś zaczęte musiał przerwać, aby tem łacniej uleczyć serca Polaków niewolą zgnębione, który z wybuchem wojny miecz przez pradiadów przekazany wzniosł dla wyzwolenia ojczyzny, a wypełniając święte pragnienia i marzenia przodków, swoją pierś i pierś żołnierza polskiego nawale wrogów przeciwstawił, który założywszy mocne fundamenty bytu Ojczyzny rozpalił na nowo na kresach Rzeczypospolitej pochodnię wiedzy zgaszoną przez tyranów, który nie tylko około wyzwolenia i budowania Ojczyzny, lecz także z całą Polską wokół zabezpieczenia pokoju innych narodów wielce się zasłużył, 2 maja 1921 roku doktorem medycyny honoris causa uroczystie ogłosiliśmy i dla stwierdzenia tego, ten oto dyplom w pieczęć uniwersytetu postanowiliśmy zaopatrzyć.*²⁰

Kilka dni wcześniej, bowiem 28 kwietnia 1921 roku, Józef Piłsudski otrzymał doktorat honoris causa Wydziału Prawa Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie. We wrześniu tego samego roku natomiast uzyskał tytuł doktora honoris causa nauk matematyczno-przyrodniczych od Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie, a 11 listopada 1933 roku – filozofii od Uniwersytetu Poznańskiego²¹.

*Piłsudski był żołnierzem i realistą trzeźwo patrzącym daleko w przyszłość, wybitnie praktycznym w czynie i bezwzględnym, gdy wypadki tego żądały. Jednocześnie był marzycielem i idealistą. Kochał poezję i piękno w każdym jego przejawie.*²²

*Nie przepadał za kawą, za to pił mocną herbatę, poza tym stawiał przy łóżku talerz z owocami i pudełko landrynek. Mocniejszych trunków nie używał – lubił tylko od czasu do czasu wypić kieliszek dobrego węgryna.*²³

BIBLIOGRAFIA

1. Celma-Panek Jerzy: *Józef Piłsudski, doktor medycyny honoris causa*, Warszawa 1991.
2. Cygan Wiktor Krzysztof: *Słownik biograficzny oficerów Legionów Polskich*, t. I, Warszawa 1992, s. 88–91.
3. *Dzieje nauczania medycyny i farmacji w Warszawie (1789–1950)*, pod redakcją Marcina Łyskanowskiego, Andrzeja Stapińskiego i Andrzeja Śródki, Warszawa 1990.

¹⁹ Na posiedzeniu Rady Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu Warszawskiego, 26 listopada 1920 roku, przyjęto tekst dyplomu doktora honoris causa, a jego formę i treść zatwierdził Senat Uniwersytetu Warszawskiego 22 grudnia.

²⁰ Celma-Panek J.: *Józef Piłsudski, doktor medycyny honoris causa*, Warszawa 1991, s. 32.

²¹ Uniwersytet Poznański – od 1955 roku Uniwersytet imienia Adama Mickiewicza w Poznaniu.

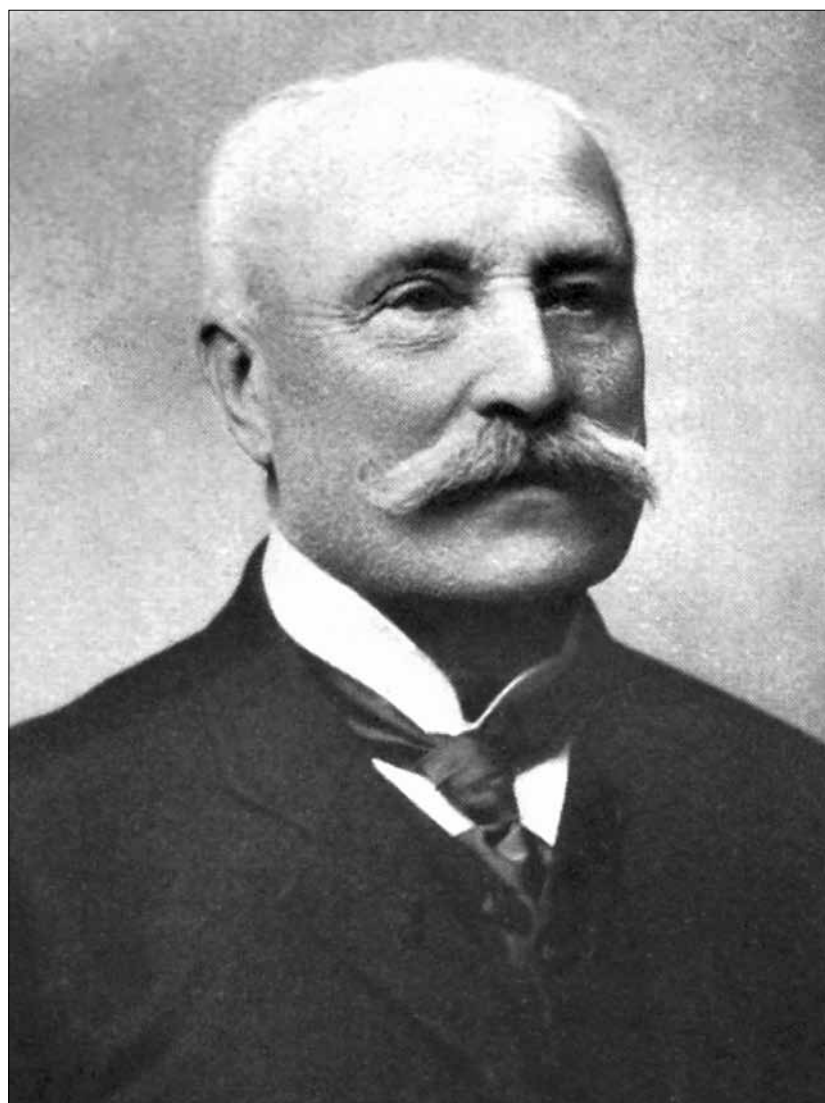
²² Piłsudska A.: *Wspomnienia*, Warszawa 1989, s. 67.

²³ Urbankowski B.: *Józef Piłsudski, marzyciel i strateg*, Warszawa 1997, s. 493.

4. Gąsowski Tomasz: *Józef Piłsudski (1867–1935). Socjalista, żołnierz, polityk, mąż stanu i marszałek niepodległej Polski*, w: *Wybitni Polacy XIX wieku. Leksykon biograficzny*, zbiorowe, Kraków 1998, s. 272–283.
5. Iwaniec Eugeniusz: *Piłsudski Józef Klemens*, w: *Polski słownik biograficzny*, t. XXVI, 1981, z. 109, s. 311–324.
6. *Józef Piłsudski. Myśli, mowy i rozkazy*, wybrał i wstępem opatrzył Bohdan Urbanowski, Warszawa 1989.
7. *Józef Piłsudski. Portret w 80. rocznicę śmierci Polityka. Pomocnik Historyczny*, 2015, nr 3, nieautoryzowane, nienumerowane.
8. *Józef Piłsudski. Unikatowe zdjęcia. Miłość i rodzina. Część 1*, zbiorowe, Warszawa 2015.
9. Kijas Artur: *Polacy na Uniwersytecie Charkowskim 1805–1917*, Poznań 2008, s. 158–159.
10. Nowak Janusz Tadeusz: *Szlak bojowy Legionów Polskich. Wydanie pamiątkowe z okazji 100. rocznicy wymarszu I Kompanii Kadrowej 1914–2014*, Kraków 2014.
11. Piłsudska Aleksandra: *Wspomnienia*, Warszawa 1989.
12. Rudzik Jerzy: *Stosunek Józefa Piłsudskiego do wychowania fizycznego, Medycyna Dydaktyka Wychowanie. Kwartalnik Akademii Medycznej w Warszawie*, R. XXXIII, 2001, nr 3–4, s. 81–84.
13. Śliwinski Artur: *Marszałek Piłsudski o sobie, Niepodległość. Czasopismo Poświęcone Najnowszym Dziejom Polski*, T. XVIII, 1938, s. 203–204.
14. Śródka Andrzej: *Niektóre okoliczności powstania Wydziałów Lekarskiego i Farmaceutycznego Uniwersytetu Warszawskiego, Archiwum historii i filozofii medycyny*, T. XLIX, 1986, z. 2, s. 161.
15. Urbankowski Bohdan: *Józef Piłsudski. Marzyciel i strateg*, Warszawa 1997.
16. Wieliczka-Szarkowa Joanna: *Józef Piłsudski 1867–1935. Wszystko dla Niepodległej*, Kraków 2015.
17. Wiśniewski Zygmunt: *Lekarze II Rzeczypospolitej (11) – Doktor Piłsudski*, *Gazeta Lekarska*, 2006, nr 11, s. 38–39.

WŁADYSŁAW STANKIEWICZ

(1837–1929)

DOKTOR HONORIS CAUSA

1921 ROK

Władysław Stankiewicz urodził się 21 czerwca 1837 roku w Warszawie. Tu też zakończył naukę w szkole elementarnej w roku 1850 i, nie mając środków na dalszą edukację, zaczął pracować w aptece, początkowo jako chłopiec na posyłki, a następnie pomocnik przyuczony. W 1854 roku zdał egzaminy na stopień podaptekarza, a już dwa lata później rozpoczął naukę w Szkole Farmaceutycznej²⁴, którą ukończył w 1859 roku jako prowizor farmacji²⁵. Marzył jednak o medycynie i poza godzinami spędzonymi w prosektorium, jednocześnie w trybie eksternistycznym zaliczał program szkoły gimnazjalnej i, po otrzymaniu świadectwa dojrzałości, postanowił kształcić się w Akademii Medyko-Chirurgicznej. Za zgodą rektora oraz po zdaniu egzaminów z kursu pierwszego, został przyjęty bezpośrednio na drugi i w 1862 roku uzyskał nie tylko dyplom, ale także asystenturę w Klinice Chirurgicznej kierowanej przez Aleksandra Le Bruna²⁶.

Jeszcze w czasie studiów Władysław Stankiewicz brał czynny udział w przygotowaniach do powstania styczniowego. Dlatego już w lutym 1863 roku zgłosił się do młodego doktora ówczesny naczelnik miasta Warszawy – Stefan Bobrowski, aby omówić szczegóły pomocy lekarskiej dla rannych powstańców. Wynikiem tych rozmów było powołanie na wniosek Stankiewicza kierowniczego organu nadrzędnego w postaci Komisji Lekarskiej przy Wydziale Wojny Rządu Narodowego, z przewodniczącym Polikarphem Girsztowtem i członkami w osobach Feliksa Sommera i Władysława Stankiewicza.

²⁴ Szkoła Farmaceutyczna – założona w Warszawie, w 1840 roku, z inicjatywy Andrzeja Klemensa Janikowskiego (1799–1864). W roku 1857 została włączona do Akademii Medyko-Chirurgicznej.

²⁵ Prowizor farmacji – dawny tytuł pracownika apteki, mającego przygotowanie zawodowe i częściowo naukowe – kurs uniwersytecki. Wprowadzony w XIX wieku; w Polsce uznawany za równorzędny z tytułem magistra farmacji.

²⁶ Aleksander Antoni Le Brun (1803–1863) – profesor Akademii Medyko-Chirurgicznej oraz Szkoły Głównej w Warszawie. Od 1840 roku naczelnik Szpitala Dzieciątka Jezus. W 1847 roku, jako pierwszy w Polsce, zastosował eter i chloroform podczas operacji. Wprowadził także operacyjne kruszenie kamieni, pęcherza moczowego. Zasłynął obronioną na Sorbonie pracą doktorską poświęconą kołtunowi polskiemu.

Komisja ta mianowała powstańczych lekarzy wojewódzkich powiatowych i medyków w oddziałach powstańczych. Stankiewicz wyjeżdżał do oddziałów walczących, przeprowadzał inspekcje, instruował, pomagał.

*Jako chirurg wyjeżdżałem do rannych po wszystkich prawie większych bitwach i w ciągu roku wykonałem bez mała 800 operacji.*²⁷

Będąc lekarzem wojsk partyzanckich, położył więc ogromne zasługi na polu organizacji służby zdrowia, jak i bezpośredniego niesienia pomocy rannym. Zwiedził w ciągu roku wszystkie województwa Królestwa Polskiego, zaprojektował wiele szpitali powstańczych.

*Cechą znamionną tej działalności była niespożyta energia [!], systematyczność, ciągły ruch, ciągła praca fachowa, nadzwyczajne zdolności organizacyjne, żadnych słów, narzekania, tylko dostosowanie się do warunków wojny partyzanckiej. Operuje i opatruje Stankiewicz w każdym miejscu, z asystą i bez asysty, na wysuniętym punkcie opatrunkowym, w szpitalach polowych i ewakuacyjnych, które sam tworzy.*²⁸

Po upadku powstania powrócił do Warszawy, jednak uprzedzony przez przyjaciół, uniknął aresztowania i wyjechał za granicę, gdzie przez kilka lat w klinikach paryskich i londyńskich kontynuował studia medyczne. Znaczący wpływ na jego dalszą drogę zawodową miała praca w Hôpital Saint Louis w Paryżu, pod kierunkiem znakomitego chirurga Augusta Nélatona²⁹.

*Specjalnie mu przypadła do gustu praca u Nélatona i tam też nabrał zamiłowania do urologii.*³⁰

Po ogłoszeniu amnestii w 1866 roku, powrócił do Warszawy, pozostając jednak przez siedem lat pod dozorem policyjnym i bez prawa ubiegania się o etat szpitalny. Początkowo pracował więc w Szpitalu Ujazdowskim, następnie w prowizorycznym szpitalu dla dzieci przy ulicy Solnej 4. Po przeniesieniu tego ostatniego do nowego budynku przy ulicy Aleksandria³¹ powierzono mu zorganizowanie oddziału chirurgicznego i objęcie stanowiska ordynatora. W roku 1872 Władysław Stankiewicz został ordynatorem Oddziału Chirurgii w Szpitalu Świętego Rocha przy ulicy Krakowskie Przedmieście 24, a pięć lat później – asystentem w tymczasowym szpitalu wojskowym, utworzonym podczas wojny rosyjsko-tureckiej w Szpitalu Czasowym przy Domu Przytułku i Pracy przy ulicy Wolskiej 4, zajmującym pomieszczenia późniejszego Szpitala Wolskiego³².

²⁷ Szarejko P.: *Słownik lekarzy polskich XIX wieku*, t. II, Warszawa 1994, s. 283.

²⁸ Białokur F.: *Ś. p. [!] Dr. [!] med. Władysław Stankiewicz. Wspomnienie pośmiertne, Lekarz Wojskowy*, R. X, T. XIII, 1929, nr 12, s. 663.

²⁹ August Nélaton (1807–1873) – francuski chirurg, od 1839 roku profesor Hôpital Saint Louis w Paryżu. Doktoryzował się w 1836 roku, na podstawie rozprawy dotyczącej gruźlicy kości, a następnie, trzy lata później, habilitował z guzów sutka. W latach 1851–1867 był osobistym chirurgiem Napoleona III. Zajmował się również chirurgią plastyczną i jako pierwszy w świecie zaproponował podwiązanie dwóch końców tętnicy podczas krwotoku oraz był autorem między innymi znanego *cewnika Nélatona*.

³⁰ Bursche E.: *Ś. p. [!] Dr. [!] med. Władysław Stankiewicz (1837–1929), Polski Przegląd Chirurgiczny*, T. VIII, 1929, z. 5–6, s. 530.

³¹ Ulica Aleksandria – obecnie, od 1907 roku, ulica Kopernika 43.

³² Szpital Wolski – taką nazwę przybrał w 1883 roku. W roku 1935 przeniesiono go do budynku zlikwidowanego Domu Opieki dla Opuszczonych Dzieci Żydowskich przy ulicy Płockiej 26, a w 1948 roku – przekształcono w Polski Instytut Przeciwgruźliczy. Obecnie znajduje się w tym samym miejscu pod nazwą Instytutu Gruźlicy i Chorób Płuc.

W 1880 roku powołano go na stanowisko ordynatora Oddziału Chirurgicznego Szpitala Ewangelickiego przy ulicy Karmelickiej 10. Tu też zajął się stopniowym urządzeniem nowoczesnej jak na owe czasy sali operacyjnej ze sterylizacją, doprowadzeniem bieżącej wody oraz zainstalowaniem aparatury do odkażania płynów. Podobnie zastosował wentylację na salach chorych, jednocześnie wyposażając je w bieżącą wodę, nowe łóżka i zapas bielizny. W roku 1892 udał się do Londynu i Paryża, w celu szerszego zapoznania się z organizacją oddziałów chirurgicznych i zakupu nowych narzędzi, jak chociażby cytoskopu.

Rok później został dobudowany nowy pawilon Szpitala, który – wyposażony dzięki hojności ofiarodawców, w tym samego Władysława Stankiewicza – stał się tym samym wzorem dla modernizacji innych oddziałów chirurgicznych w Warszawie. W roku 1899, po przeniesieniu naczelnego lekarza Szpitala, doktora Mikołaja Brunnera³³, na odpowiednie stanowisko w Szpitalu Świętego Ducha, jego miejsce zostało powierzone właśnie Stankiewiczowi. Oficjalnie piastował on tę funkcję od 1902 do stycznia 1919 roku, pozostając jednocześnie ordynatorem Oddziału Chirurgicznego i w tym ostatnim roku przejmując również zastępczo ambulatorium chirurgiczne. Niemal do końca życia przychodził jednak do Szpitala, dzieląc się ze swymi następcami jakże bogatą wiedzą i doświadczeniem.

Władysław Stankiewicz zmarł w Warszawie 14 czerwca 1929 roku.

Był doskonałym organizatorem i administratorem szpitala, ale nie mniejsze zasługi położył także na polu wiedzy lekarskiej. W roku 1869 jako pierwszy wykonał z powodzeniem wycięcie torbieli jajnika, opisując to w pracy *Torbiel jajnika, wyleczona zapomocą [!] owarjektomji [!]*³⁴. Był mistrzem w leczeniu przestarzałych złamań rzepki, co zawarł między innymi w publikacji *O leczeniu złamań rzepki zapomocą [!] szwu kostnego*³⁵, jak również w innych zabiegach chirurgii kostnej, do których wprowadził szereg przyrządów własnego pomysłu.

Od 1866 roku należał do Towarzystwa Lekarskiego Warszawskiego, a w roku 1913 został jego członkiem honorowym. Był jednym z lekarzy, którzy najczęściej przedstawiali na jego posiedzeniach ciekawe przypadki, szczególnie z dziedziny chirurgii kostnej, szczękowej, a przede wszystkim urologii. Był także współautorem opublikowanej w 1868 roku *Chirurgii operacyjnej*³⁶ – przez lata oczekiwanego podręcznika w języku polskim, po dawno wydanych, autorstwa Emiliana Klemensa Nowickiego³⁷. Łącznie pozostawił po sobie dorobek ponad stu publikacji.

³³ Mikołaj Brunner (1840–1914) – radiolog. W 1898 roku uruchomił pierwszą w Warszawie pracownię rentgenowską w Szpitalu Świętego Ducha.

³⁴ Stankiewicz W.: *Torbiel jajnika wyleczona zapomocą [!] owarjektomji [!]*, *Pamiętnik Towarzystwa Lekarskiego Warszawskiego*, T. LXII, 1869, nr 6, s. 622–624.

³⁵ Stankiewicz W.: *O leczeniu złamań rzepki zapomocą [!] szwu kostnego*, *Przegląd Lekarski*, R. XXIX, 1890, nr 5, s. 65–67.

³⁶ *Chirurgia operacyjna*, opracowana przez doktorów medycyny J. Kwaśnickiego, W. Stankiewicza, J. Wszębora, t. I, Warszawa 1868, s. 535.

³⁷ Emilian Klemens Nowicki (1791–1876) – chirurg, od 1823 roku profesor Uniwersytetu Warszawskiego. Był autorem dwóch podręczników – *Odejmuwanie członków objaśnione 33 tablicami wzorów rytych*, 1831 i *O złamaniach kości i sposobach leczenia ich*, 1833.

Poświęcał się wszystkim działom chirurgii, choć najwięcej upodobał sobie urologię [!], w której przez długi szereg lat przodował, był właściwie twórcą urologii [!] polskiej.³⁸

Uważany jest za jednego z największych polskich urologów końca XIX wieku, mimo że nie stworzył ani własnej teorii naukowo-klinicznej, ani też nie opisał oryginalnej metody diagnostycznej czy terapeutycznej. Mistrzowsko wykonywał natomiast operacje usuwania kamieni, czemu poświęcił opublikowaną w 1890 roku pracę *O trudnościach napotykanym przy wydobywaniu większych kamieni z pęcherza moczowego za pomocą cięcia*³⁹. Jako pierwszy zastosował wspomniany cytoskop i zapoznał środowisko medyczne z tą nową metodą badania. Dokonał licznych operacji nerek, zajmował się nowotworami pęcherza moczowego i gruźlicą układu moczowo-płciowego.

1 października 1921 roku, na wniosek Rady Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu Warszawskiego, wręczono mu dyplom doktora honoris causa. Dwa lata później za swoją działalność w czasie powstania został odznaczony Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski.

I to jest największa zasługa Stankiewicza, że wyczuł treść pracy lekarza wojsk partyzanckich; nie bawił się w tytuły i korespondencje, tylko czynem własnym służył przykładem dla innych i dlatego chociaż bez dekretów przez wszystkich w cichym a głębokim przekonaniu uznawany był za naczelnego lekarza wojsk powstańczych.⁴⁰

BIBLIOGRAFIA

1. Bartkiewicz Bronisław: *Szkoła Główna Warszawska (1862–1869)*, t. II, Kraków 1901, s. 86, 157.
2. Białokur Franciszek: *Doktor Władysław Stankiewicz, Lekarz Wojskowy*, T. IX, 1929, nr 1, s. 35–46.
3. Białokur Franciszek: *Materiały [!] do opracowania służby zdrowia w powstaniu styczniowym 1863–1864 r. Władysław Stankiewicz, Lekarz Wojskowy*, T. IX, 1927, nr 1, s. 35–46.
4. Białokur Franciszek: *Ś. p. [!] Dr. [!] med. Władysław Stankiewicz. Wspomnienie pośmiertne*, *Lekarz Wojskowy*, R. X, T. 13, 1929, nr 12, s. 661–664.
5. Bursche Emil: *Ś. p. [!] Dr. [!] med. Władysław Stankiewicz (1837–1929)*, *Polski Przegląd Chirurgiczny*, T. VIII, 1929, z. 5–6, s. 530–533.
6. *Dzieje nauczania medycyny i farmacji w Warszawie (1789–1950)*, pod redakcją Marcina Łyskanowskiego, Andrzeja Stapińskiego i Andrzeja Śródki, Warszawa 1990, s. 226.
7. Kierzek Andrzej: *Otolaryngolodzy warszawscy w XIX wieku*, Wrocław 1998, s. 197.

³⁸ Bursche E.: *Ś. p. [!] Dr. [!] med. Władysław Stankiewicz (1837–1929)*, *Polski Przegląd Chirurgiczny*, T. VIII, 1929, z. 5–6, s. 531.

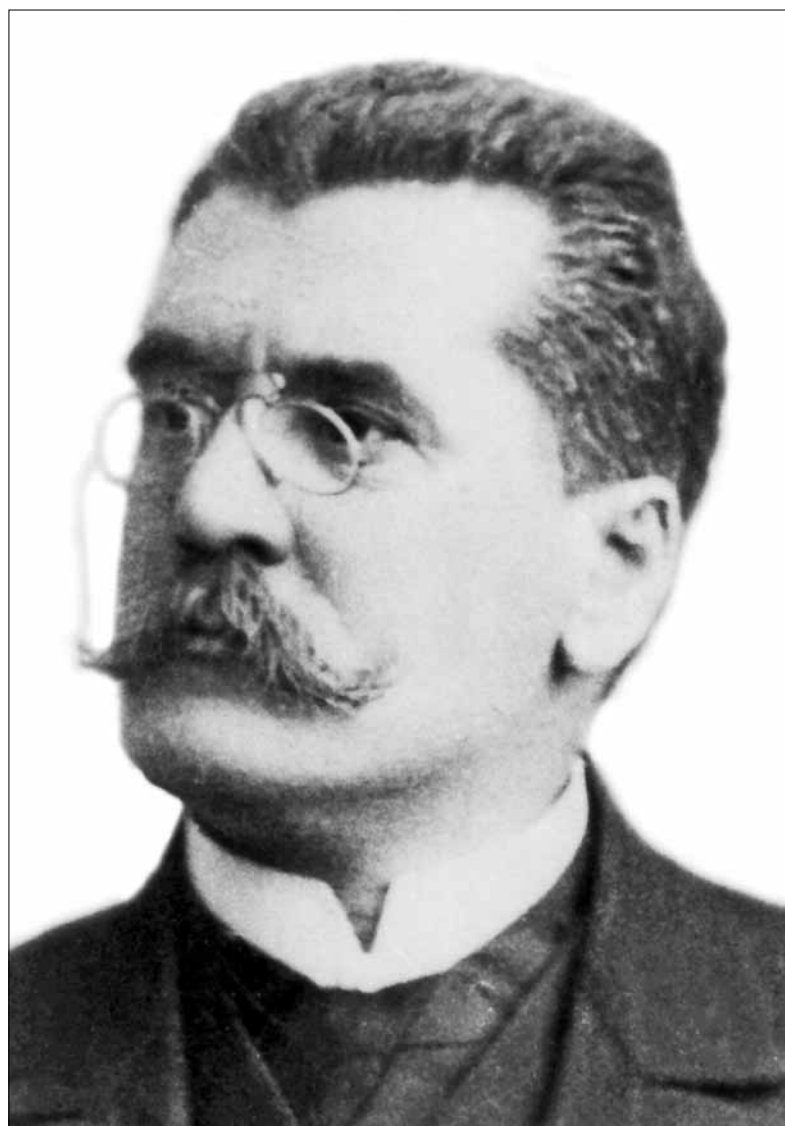
³⁹ Stankiewicz W.: *O trudnościach napotykanym przy wydobywaniu większych kamieni z pęcherza moczowego za pomocą cięcia*, *Medycyna*, T. XVIII, 1890, nr 50, s. 785–788.

⁴⁰ Białokur F.: *Ś. p. [!] Dr. [!] med. Władysław Stankiewicz. Wspomnienie pośmiertne*, *Lekarz Wojskowy*, R. X, T. XIII, 1929, nr 12, s. 663.

8. Konopka Stanisław: *Polska bibliografia lekarska dziewiętnastego wieku (1801–1900)*, t. X, Warszawa 1981, s. 185–190.
9. Neugebauer Kazimierz: *Rys historyczny Szpitala Ewangelickiego w Warszawie, Medycyna*, 1931, nr 8, s. 251; nr 9, s. 280–282; nr 10, s. 315–316.
10. Sosnowska Irena: *Chirurdzy w Towarzystwie Lekarskim Warszawskim (1820–1903)*, praca doktorska pisana pod kierunkiem prof. dr hab. n. med. Wojciecha Noszczyka, Warszawa 1991, s. 155–163.
11. Szarejko Piotr: *Słownik lekarzy polskich XIX wieku*, t. II, Warszawa 1994, s. 283–284.
12. Ś. p. [!] *Emilian Klemens Nowicki [wspomnienie pośmiertne]*, *Medycyna*, T. IV, 1876, nr 15, s. 247–248, nieautoryzowane.
13. Śródka Andrzej: *Niektóre okoliczności powstania Wydziałów Lekarskiego i Farmaceutycznego Uniwersytetu Warszawskiego*, *Archiwum historii i filozofii medycyny*, T. XLIX, 1986, z. 2, s. 161.
14. Woźniewski Zbigniew: *Historia Szpitala Wolskiego w Warszawie 1877–1944*, Warszawa 1991, s. 17–19.
15. *Zarys dziejów chirurgii polskiej*, pod redakcją Wojciecha Noszczyka, Warszawa 1989, s. 190–191.

TADEUSZ BROWICZ

(1847–1928)

DOKTOR HONORIS CAUSA

1924 ROK

Tadeusz Browicz urodził się 15 września 1847 roku we Lwowie. Ojciec jego, Karol – przyrodnik i matematyk – był zasłużonym pedagogiem i patriotą, prześladowanym przez władze austriackie za działalność spiskową, dlatego dzieciństwo i młodość spędzał Tadeusz w wielu miastach. Ostatecznie dopiero w 1867 roku ukończył gimnazjum w Czerniowcach⁴¹ na Bukowinie i rozpoczął naukę na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, uzyskując w roku 1873 dyplom doktora wszech nauk lekarskich. Jeszcze na ostatnim roku studiów zaczął pracować na stanowisku asystenta w Katedrze Anatomii Patologicznej, pod kierunkiem Alfreda Biesiadeckiego⁴², zdobywając bardzo szybko uznanie uczonych i autorytet studentów oraz publikując swoje pierwsze dokonania naukowe. I tak, w 1874 roku, ukazał się artykuł *Pasorztyy [!] roślinne w durze jelitowym*, opisujący odkryte przez niego pałeczki duru⁴³ i wskazujący na ich etiologiczne powiązanie z tą chorobą.

W roku 1875 habilitował się na podstawie rozprawy *O zmianach pozimniczych wątroby, śledziony i szpiku kostnego*⁴⁴, która wzbudziła ogromne zainteresowanie świata naukowego i przyniosła mu nagrodę Fundacji imienia Józefa Jakubowskiego. Po rezygnacji Alfreda Biesiadeckiego, został mianowany zastępcą profesora i pełnił obowiązki kierownika Katedry aż do 1880 roku, kiedy to przyznano mu tytuł profesora nadzwyczajnego. W tym samym roku dostał również nominację na kierownika,

⁴¹ Czerniowce – wówczas stolica Bukowiny, najdalej na wschód wysuniętej prowincji Austro-Węgier; obecnie miasto w południowo-zachodniej części Ukrainy.

⁴² Alfred Karol Biesiadecki (1839–1889) – anatomopatolog, uczeń Karola Rokitsansky'ego. W latach 1868–1876 profesor anatomii patologicznej Uniwersytetu Jagiellońskiego. W 1876 roku przeniósł się do Lwowa, gdzie przyjął stanowisko protomedyka Galicji i zasłużył się jako organizator służby zdrowia, między innymi w zwalczaniu epidemii. Dzięki pierwszym opisom lojotokowych chorób skóry i wydanej w 1874 roku *Anatomii patologicznej gruczołów skórnych*, stał się pionierem histopatologii skóry.

⁴³ Tadeusz Browicz odkrył je na sześć lat przed Karolem Josephem Eberthem (1835–1926) – niemieckim anatomem, uczniem Rudolfa Virchowa, uznawanym za oficjalnego odkrywcę pałeczek duru brzuszego, noszących niesłusznie nazwę *Eberthella typhi*.

⁴⁴ Browicz T.: *O zmianach pozimniczych wątroby, śledziony i szpiku kostnego, Rozprawy i Sprawozdania z Posiedzeń Wydziału Matematyczno-Przyrodniczego Akademii Umiejętności*, T. III, 1876, s. 84–110.

a dwa lata później tytuł profesora zwyczajnego anatomii patologicznej. Tę ostatnią funkcję w sposób nieprzerwany pełnił aż do śmierci i choć w 1919 roku opuścił Katedrę, przechodząc na emeryturę, to od roku 1914 stanowisko to piastował jako profesor honorowy Wszechnicy Jagiellońskiej.

Przez pierwsze dwadzieścia lat pracował i wykładał w bardzo ciężkich warunkach, w ciasnym, zimnym i wilgotnym budynku, bez uskarżania się na dolegliwości związane z przebyciem w dzieciństwie gruźlicą stawu biodrowego. Dopiero w 1895 roku udało mu się, po wieloletnich staraniach, zebrać fundusze na wzniesienie nowego gmachu Collegium Medicum, który istnieje i działa po dzień dzisiejszy przy ulicy Grzegórzeckiej 16 w Krakowie. I choć znalazły tam swoje pomieszczenia także inne zakłady, to Browicz czuł się jego jedynym prawdziwym gospodarzem i nakazał portierowi uderzać w gong, kiedy wchodził lub opuszczał budynek. W momencie, gdy zaczęli tego zażądać także inni profesorowie, Browicz cofnął zarządzenie.

W roku 1866 Tadeusz Browicz został wybrany dziekanem Wydziału Lekarskiego i funkcję tę pełnił jeszcze dwukrotnie, a w 1894 roku obdarzono go najwyższą godnością rektora Uniwersytetu Jagiellońskiego.

Tadeusz Browicz zmarł 19 marca 1928 roku w Krakowie.

Nazwisko Browicza zapisane jest w historii medycyny dzięki odkryciom dokonanyim osobiście, jak również przez będącą jego dziełem krakowską szkołę anatomopatologów. Pozostawił po sobie sto dwadzieścia pięć publikacji naukowych, z których najobszerniejszą był zbiór studiów dotyczących różnych dziedzin anatomii patologicznej – *Szkice anatomo-patologiczne* [!], wydany w 1921 roku. Tadeusz Browicz zajmował się przede wszystkim patologią zapaleń, nowotworów, bakteriologią oraz – w nieco mniejszym stopniu – patofizjologią krwi. W 1889 roku opublikował pracę o komórkach gwiazdzystych układu siateczkowo-śródbłonkowego w naczyniach zatokowych wątroby, znanych później w literaturze pod nazwą komórek Browicza i Kupffera⁴⁵. Rok później opisał komórki wad mięśnia sercowego określane mianem komórek okrucionośnych Browicza. Z kolei w roku 1900 stworzył teorię budowy początkowych fragmentów dróg żółciowych, którą opisał w pracy *Drogi odżywcze w komórce wątrobowej*⁴⁶ oraz powstawania żółtaczek, opublikowaną jako *Patogeneza żółtaczk*⁴⁷.

Ważnym rozdziałem działalności naukowej Browicza były pionierskie prace z zakresu patomorfologii gruźlicy oraz etiologii nowotworów. W wydanej w 1924 roku

⁴⁵ Karl Wilhelm Kupffer (1829–1902) – niemiecki anatom. W 1876 roku zaobserwował okołonaczyniowe komórki gwiazdziste w wątrobie: *Über Sternzellen der Leber*, a następnie, w roku 1898, wskazał ich związek ze ścianą naczyń i fagocytarny charakter: *Über die sogenannten Sternzellen der Säugethierleber*. Tadeusz Browicz w 1898 roku przedstawił referat *O śródnaczyniowych komórkach we włoskowatych, krwionośnych naczyniach zrazików wątroby* (*Gazeta Lekarska*, R. XXXV, 1900, nr 9, s. 218–222), w którym postrzegał je jako niezwiązane ze ścianą naczyń, ale poza efektami fagocytowania przypisywał im też rolę gromadzenia barwnika. Dzisiaj, po badaniach przeprowadzonych w 1951 roku przez Toshio Ito, wiadomo, że komórkami zaobserwowanymi i potem opisanymi przez Kupffera były najprawdopodobniej perycyty. Dlatego też zaszczyt nadania swojego imienia makrofagom wątrobowym powinien być zdecydowanie przypisany Tadeuszowi Browiczowi.

⁴⁶ Browicz T.: *Drogi odżywcze w komórce wątrobowej*, *Rozprawy Wydziału Matematyczno-Przyrodniczego Akademii Umiejętności*, T. XXXVIII, 1900.

⁴⁷ Browicz T.: *Patogeneza żółtaczk*, *Gazeta Lekarska*, R. XXXV, 1900, nr 40, s. 1045–1051; nr 41, s. 1078–1084; *Pathogenese des Ikterus*, *Wiener klinische Wochenschrift*, R. XIII, 1900, nr 35, s. 1078–1084.

publikacji – *Uwagi w sprawie nowotworzenia komórek, tkanek, guzów chorobowych*⁴⁸ – odrzucił teorię pasożytniczą etiologii nowotworów, a rok później podał oryginalny podział gruźlicy płuc, zatytułowany *W sprawie podstaw klinicznych klasyfikowania suchot przewlekłych*⁴⁹.

Osobnym dziełem jego zainteresowań było mianownictwo lekarskie, czemu dał wyraz w wydanym w roku 1905 *Słowniku lekarskim polskim*⁵⁰. Dzieło to, zawierające około tysiąca haseł obcojęzycznych i ponad dwanaście tysięcy polskich, stanowiło nie tylko pierwsze rodzime tego typu opracowanie, ale także podkreślało nasz wkład do medycyny światowej.

W 1894 roku Tadeusz Browicz został członkiem-korespondentem Akademii Umiejętności, a od roku 1902 jej członkiem czynnym⁵¹, a także należał do wielu polskich i zagranicznych towarzystw naukowych⁵².

Browicz był też aktywnym działaczem społecznym. W latach 1908–1918 pracował nad udoskonaleniem nauczania medycyny i reformą studiów lekarskich, a także przedstawił władzom oświatowym memoriał o konieczności reorganizacji szkolnictwa średniego, jako warunku do odpowiedniego przygotowania młodzieży do studiów uniwersyteckich. Był również współzałożycielem pierwszego gimnazjum żeńskiego w Krakowie, co z kolei otworzyło młodym kobietom bramy szkół wyższych.

Doprowadził też do zorganizowania przez Wydział Lekarski Uniwersytetu Jagiellońskiego specjalnej akcji przeciwwenerycznej na terenie Krakowa i okolic.

Jego działalność została uhonorowana w 1924 roku przez Polską Akademię Umiejętności najwyższą Nagrodą imienia Erazma i Anny Jerzmanowskich⁵³: z *wyrazami uznania i hołdu za zasługi dla dobra nauki polskiej*. Rok później odznaczono go Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski.

19 października 1924 roku, na wniosek Rady Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu Warszawskiego, otrzymał godność doktora honoris causa.

⁴⁸ Browicz T.: *Uwagi w sprawie nowotworzenia komórek, tkanek, guzów chorobowych*, *Nowiny Lekarskie*, R. XXXVI, 1924, s. 186–197.

⁴⁹ Browicz T.: *W sprawie podstaw klinicznych klasyfikowania suchot przewlekłych*, *Nowiny Lekarskie*, R. XXXVIII, 1926, nr 3, s. 81–84.

⁵⁰ *Słownik lekarski polski* – wydany wspólnie ze Stanisławem Ciechanowskim (1869–1945) – anatomopatologiem, następcą Browicza; Stanisławem Domańskim (1844–1916) – pierwszym profesorem neurologii UJ; Leonem Kryńskim (1860–1937) – chirurgiem, pierwszym dziekanem Wydziału Lekarskiego Odrodzonego Uniwersytetu Warszawskiego w latach 1915–1916.

⁵¹ Akademia Umiejętności – utworzona w 1872 roku w Krakowie, z działającego od 1815 roku Towarzystwa Naukowego Krakowskiego. W roku 1919 została przekształcona w Polską Akademię Umiejętności.

⁵² Czeska Akademia Umiejętności; Lubelskie Towarzystwo Lekarskie – członek honorowy; Towarzystwo Lekarskie Krakowskie – członek honorowy; Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk – członek-korespondent; Akademia Nauk Lekarskich; Towarzystwo Nauk we Lwowie; Towarzystwa Lekarskie: Lwowskie, Warszawskie i Wileńskie – członek honorowy.

⁵³ Nagroda imienia Erazma i Anny z Jerzmanowskich – najwyższa nagroda Polskiej Akademii Umiejętności przyznawana w latach 1915–1938 za *prace literackie, naukowe i humanitarne*, z ogromnego majątku powierzonego Akademii Umiejętności przez przemysłowca Erazma Jerzmanowskiego; wznowiona w lutym 2009 roku.

Do legendy przeszła jego głęboka wiedza, niezwykła pracowitość i surowość wobec młodzieży, współpracowników, a szczególnie siebie samego.

*Cechowało profesora Browicza bardzo wysokie pojmowanie zadań zawodu lekarskiego i odwaga wypowiedzania swych przekonań bez oglądania się na względy uboczne. Stąd wiele wymagał od innych, wiele więcej jednak od siebie. Nieskazitelność charakteru i czystość intencji sprawiały, że niezależność Jego zdania mogła wywoływać niekiedy sprzeciw, nie mogła wszakże nigdy nie budzić poszanowania, że sąd Jego miał wielką wagę w każdej sprawie, a otaczała Go cześć niepowszednia.*⁵⁴

Interesował się muzyką i sztukami plastycznymi, a częstymi gośćmi w jego domu byli Jacek Malczewski, Piotr Stachewicz i Leon Wyczółkowski. Ten ostatni namalował jego portret.

BIBLIOGRAFIA

1. Brandtówna Zdana: *Historja [!] odkrycia zarazka duru brzuszego*, *Archiwum historii i filozofii medycyny oraz historii nauk przyrodniczych*, T. XIV, 1934, s. 178–194.
2. Ciechanowski Stanisław: *Browicz Tadeusz (1847–1928)*, w: *Polski słownik biograficzny*, t. II/1, Kraków 1936, z. 1, s. 475–476.
3. Ciechanowski Stanisław: *Profesor Tadeusz Browicz*, *Nowiny Lekarskie*, R. XL, 1928, z. 8, s. 258–259; *Polska Gazeta Lekarska*, R. VII, 1928, nr 15, s. 265–266.
4. Gryglewski Ryszard W.: *Komórki Browicza i Kupffera*, *Medical Tribune*, 2008, nr 2, s. 30.
5. *Historia medycyny*, pod redakcją Tadeusza Brzezińskiego, Warszawa 1995, s. 268.
6. Meissner Roman K., Hasik Jan M.: *Polski wkład w medycynę światową*, Poznań 1989, s. 39–40.
7. *Sprawozdanie z działalności Uniwersytetu Warszawskiego za rok akademicki 1924–1925*, złożył rektor Uniwersytetu tegoż roku dr Franciszek Krzyształowicz, profesor zw. chorób skórnych i wenerycznych, podczas uroczystej inauguracji roku akademickiego 1925–26 w dniu 18 października 1925, Warszawa 1926, s. 5.
8. Stańczykowski Jerzy: *Osiągnięcia naukowe anatomopatologów polskich i ich wkład do nauk lekarskich*, *Rocznik Pomorskiej Akademii Medycznej*, T. II, 1956, s. 291–310.
9. Śródka Andrzej, Gryglewski Ryszard W., Szczepański Wojciech: *Browicz or Kupffer Cells?*, *Polish Journal of Pathology*, Vol. 57, 2006, nr 4, s. 183–185.
10. Śródka Andrzej: *Niektóre okoliczności powstania Wydziałów Lekarskiego i Farmaceutycznego Uniwersytetu Warszawskiego*, *Archiwum historii i filozofii medycyny*, T. XLIX, 1986, z. 2, s. 161.
11. Śródka Andrzej: *Uczeni polscy XIX–XX stulecia*, t. I, Warszawa 1994, s. 208–210.
12. *Tadeusz Browicz (1847–1928) – odkrywca pałeczki duru brzuszego*, w: Lisowski Witold: *Prekursorzy medycyny polskiej*, t. 1, Warszawa 2008, s. 462–470.
13. *Wspomnienie pośmiertne o ś. p. [!] profesorze Browiczu*, *Pamiętnik Towarzystwa Lekarskiego Warszawskiego*, T. CXXIII, 1929, s. 141–147, nieautoryzowane.

⁵⁴ Ciechanowski S.: *Profesor Tadeusz Browicz*, *Nowiny Lekarskie*, R. XL, 1928, z. 8, s. 259.

BOGDAN HUTTEN-CZAPSKI

(1851–1937)

DOKTOR HONORIS CAUSA

1931 ROK

Bogdan Franciszek Serwacy Hutten-Czapski⁵⁵ urodził się 13 maja 1851 roku w Smogulcu⁵⁶. Pierwsze nauki pobierał pod okiem prywatnego guwernera w Poznaniu, a następnie we Włoszech oraz w Szwajcarii i Francji, gdzie w Lycée Bonaparte w Paryżu, w roku 1870, uzyskał świadectwo maturalne. Wakacje spędzał natomiast zawsze w kurortach Niemiec, a głównie w Bad Schwalbach, w którym jego matka, hrabina Eleonora z Mielżyńskich, zaprzyjaźniła się z Augustą Wejmarską, żoną późniejszego króla Prus i cesarza niemieckiego – Wilhelma I Friedricha Ludwiga von Hohenzollerna. W 1870 roku Czapski udał się do stolicy Włoch, gdzie został przedstawiony papieżowi Piusowi IX i do tego stopnia zyskał jego sympatię, iż zaliczono go do grona najbliższych mu osób. Tu nie tylko stał się więc regularnym bywalcem salonów papieskich, ale słuchał wykładów z prawa kanonicznego. Rok później rozpoczął studia prawnicze kolejno w Wiedniu, Berlinie i Heidelbergu, zakończone w roku 1875 egzaminem na sądowego referendarza. Chciał później także studiować medycynę, ale zamiar musiał porzucić, gdy dostał się w wir polityki, pozostał jednak przez całe życie członkiem Niemieckiego Towarzystwa Zwalczenia Raka. Jeszcze jako student zbliżył się również do niemieckiej pary cesarskiej, prawdopodobnie za sprawą zdobytego dłań w 1860 roku, przez matkę, dziedzicznego pruskiego tytułu hrabiowskiego oraz przetworzeniu Smogulca na ordynację. Za namową cesarza Wilhelma I odsunął się też od sądownictwa i wstąpił do armii niemieckiej, osiągając po dwudziestu latach służby jedynie stopień majora huzarów. Kariery wojskowej nie zrobił, głównie wskutek niechęci potężnego feldmarszałka Alfreda von Walderseego, nieufności Otto von Bismarcka, a wreszcie również i Wilhelma II. Jednak jego stosunki z dworem sprawiły, że mimo tej niewysokiej rangi wojskowej, miał zgola wyjątkowe stanowisko, bowiem wybierany był do szeregu nieoficjalnych misji politycznych.

⁵⁵ Czapscy herbu Leliwa – stara pomorska szlachta, która wzięła nazwisko od swoich posiadłości Czaple lub Czapelki, gdzie pojawili się w XIV wieku. Gdy stali się jednym z najbogatszych rodów w Prusach Królewskich, część ich potomków przybrała w wieku XVIII przydomek *Hutten* i powołała się na rzekome pochodzenie od nadreńskiej szlachty von Huttenów, których boczna gałąź miała osiedlić się w Polsce w początkach XIV wieku i przybrać miano *Czapski*, będące tłumaczeniem niemieckiego *Hut* – *kapelusze*, *czapka*.

⁵⁶ Smogulec – wieś położona w województwie wielkopolskim w gminie Gołańcz; jedna z najstarszych miejscowości Pałuk.

Pierwsza z nich miała miejsce w roku 1890, kiedy to władze niemieckie postanowiły zbliżyć się do Watykanu, celem podpisania konkordatu. W związku z tym wysłano go do Rzymu z zadaniem dyskretnego wysondowania nastrojów na dworze papieskim. Przez następne dwa lata z kolei pracował jako *obserwator* w ambasadzie niemieckiej w Paryżu, po czym przeniesiono go do Strasburga, gdzie był adiutantem feldmarszałka Edwina von Manteuffla. Wreszcie, w 1892 roku, z ramienia przygotowującego się powoli do wojny niemieckiego Sztabu Generalnego, odbył podróż informacyjną do zaboru rosyjskiego i austriackiego, celem zbadania tamtejszych stosunków. W Paryżu nawiązał bliską przyjaźń z ówczesnym ambasadorem, Chlodwigiem zu Hohenlohe-Schillingsfürst, a od roku 1894 – kanclerzem Rzeszy, co spowodowało, że Czapski, nie mając właściwie żadnych funkcji urzędowych, znalazł się w centrum wielkiej polityki. Stał się głównym jego doradcą w sprawach polityki zagranicznej i kościelnej, wpływając tym samym chociażby na decyzję rządu pruskiego odnośnie objęcia poznańsko-gnieźnieńskiej stolicy arcybiskupiej przez Polaka – Floriana Stablewskiego, a także pośrednicząc między Berlinem a Watykanem w zawiłanej sprawie obsadzenia biskupstwa w Strasburgu. W roku 1895 Czapski został mianowany dziedzicznym członkiem pruskiej Izby Panów, gdzie należał do uważanej za liberalną *Nowej Frakcji*, dzięki której udało mu się stworzyć blok przeciwników ustawy o wywłaszczeniu Polaków. Po zamachu w Sarajewie odbył natomiast misję do Rumunii, w celu uzyskania od króla i rządu obietnicy dotrzymania zobowiązań sojuszniczych wobec państw centralnych na wypadek wojny. Kiedy 31 lipca 1914 roku wybuchła pierwsza wojna światowa, cesarz Wilhelm II wezwał Czapskiego do siebie i przywitał słowami:

*Postanowiłem, o ile Pan Bóg użyczy zwycięstwa naszemu orężowi, odbudować państwo polskie w związku z nami, co na zawsze zabezpieczyłoby Niemcy od Rosji.*⁵⁷

Do pozyskania społeczeństwa polskiego miał służyć nowo powołany arcybiskup gnieźnieńsko-poznański w osobie Edwarda Likowskiego oraz właśnie Czapski, przydzielony na początku wojny do niemieckiego Sztabu Generalnego i mianowany referentem politycznym do spraw wschodnich, z zamysłem wywołania rewolucji na ziemiach polskich pod zaborem rosyjskim. W kwietniu 1915 roku został wysłany z tajną misją do Rzymu, celem odciążenia dotychczas neutralnych Włoch od przystąpienia do wojny po stronie Ententy, która zakończyła się oczywiście niepowodzeniem. Zajęcie Warszawy przez Niemców w sierpniu 1915 roku związało Czapskiego już do końca wojny tylko ze sprawami polskimi. I tak, dzięki właśnie jego interwencji, władze okupacyjne zatwierdziły księcia Zdzisława Lubomirskiego na stanowisko pełniącego obowiązki prezydenta miasta. Przez wynajęcie na swoją rezydencję należącego do jego przyjaciela – Józefa Mikołaja Potockiego – Pałacu Potockich na Krakowskim Przedmieściu, udało mu się także uratować ową budowlę, w której władze niemieckie chciały urządzić kasyno oficerskie.

W listopadzie 1915 roku generalny gubernator okupowanych przez Niemców terenów Królestwa Kongresowego, nieprzychylny polskim dążeniom niepodległościowym, generał Hans Hartwig von Beseler, powołał Czapskiego na stanowisko kuratora Politechniki Warszawskiej i Uniwersytetu Warszawskiego. Obie te uczelnie, z rosyjskim językiem wykładowym, zamknięte przez władze carskie na początku

⁵⁷ Dworzaczek W.: *Czapski-Hutten Bogdan Franciszek Serwacy*, w: *Polski słownik biograficzny*, t. IV/1, Kraków 1937, z. 16, s. 179.

wojny, teraz miały się odrodzić jako polskie szkoły wyższe. Po dwóch miesiącach działalności udało się Czapskiemu, w ścisłej współpracy z rektorem Uniwersytetu – Józefem Polikarpem Brudzińskim⁵⁸ i Politechniki – Zygmuntem Straszewiczem⁵⁹, dać sygnał do rozpoczęcia pracy obu tych uczelni. W tym samym też czasie hrabia otrzymał pieczę nad pozostawionymi przez Rosjan archiwami, co pozwoliło chociażby na uratowanie przed zakusami Berlina wszystkich dokumentów dotyczących rządów pruskich w Polsce po trzecim rozbiore. Udało mu się także uzyskać zezwolenie władz na pierwszą po 1830 roku demonstrację patriotyczną w dniu 3 maja 1916 roku, z tłumnym udziałem mieszkańców Warszawy i tak długo oczekiwany powiewem biało-czerwonych flag. Kiedy 5 listopada 1916 roku władze niemieckie i austro-węgierskie ogłosiły w Sali Kolumnowej Zamku Królewskiego powstanie Królestwa Regencyjnego, wówczas polski tekst odczytał Bogdan Czapski. Nie zdawał sobie jeszcze wtedy sprawy, że decyduje już nie cesarz, ale Sztab Generalny i ów akt miał pozostać martwą literą bez treści. I tak, usiłował użyć wszystkich swych wpływów w celu przeszkodzenia przedwczesnemu ogłoszeniu werbunku do posiłkowej armii polskiej, protestował przeciwko pokojowi brzeskiemu – wszystko na próżno. Mianowano go komisarzem przy Radzie Regencyjnej, rzeczywistym tajnym radcą, ale jego raportom przekazywanym wciąż do Berlina nie dawano posłuchu i działalność Czapskiego musiała się ograniczyć siłą rzeczy jedynie do łagodzenia niepokoїв na miejscu. Nie zdołał również przeszkodzić aresztowaniu Piłsudskiego w twierdzy w Magdeburgu, a do tego interwencja ta bardzo ochłodziła stosunki między nim a Hansem von Beselerem. 1 października 1917 roku przekazano władzom polskim zarząd szkół wyższych, w związku z czym Czapski przestał pełnić funkcję kuratora, pozostając jedynie pomocnikiem generał-gubernatora, oczywiście do czasu kapitulacji Niemiec.

Bogdan Hutten-Czapski pozostał w Warszawie do momentu przyjazdu Piłsudskiego, po czym powrócił do swojego majątku. Tam też pogrążył go fakt ogłoszenia w opublikowanym 30 listopada 1918 roku obwieszczeniu cesarza Wilhelma II, iż zwalnia on swych oficerów i urzędników od przysięgi na wierność. Na jakiś czas zamieszkał w Berlinie, gdzie utrzymywał dobre stosunki z przyjaciółmi jeszcze sprzed pierwszej wojny światowej, jednak w końcu powrócił na stałe do miejsca urodzenia. Będąc nieżonatym i bezdzietnym, w 1924 roku zaczął się starać o rozwiązanie ordynacji Smogulec i po sześciu latach uzyskał przetworzenie tych dóbr w fundację⁶⁰, w celu popierania nauki polskiej, której główne środki miały być przeznaczone na rozwój

⁵⁸ Józef Polikarp Brudziński (1874–1917) – pediatra i neurolog; działacz społeczny i polityczny. Organizator i pierwszy rektor Uniwersytetu Warszawskiego w 1915 roku. Opisał objaw zapalenia opon mózgowo-rdzeniowych, zwany *objawem Brudzińskiego*. Współzałożyciel Towarzystwa Pediatrycznego.

⁵⁹ Zygmunt Straszewicz (1860–1927) – inżynier, elektryk, mechanik. Pierwszy rektor Politechniki Warszawskiej w latach 1915–1916. Od 1919 roku profesor mechaniki teoretycznej, a w roku 1921 współtwórca Wydziału Elektrotechnicznego Politechniki Warszawskiej.

⁶⁰ W 1910 roku w skład dóbr smoguleckich Hutten-Czapskich – około 2700 hektarów – wchodziły osady: Smogulec, Bogdanowo, Chawłodno, Miaskowo, Prostkowo, Parkowo, Potulin, Smolary, Chojna, Jeleń, Krzyżanki, a ich właścicielem był hrabia Bogdan Hutten-Czapski. W latach 1876–1879 została dobudowana do kościoła parafialnego w Smogulcu kaplica grobowa Hutten-Czapskich. Założona w 1930 roku fundacja miała niestety krótki żywot, bowiem w 1939 roku Smogulec zajęli Niemcy i osadzili tam swojego powiernika, a w roku 1945 nastąpiła reforma rolna tak zwanej władzy ludowej. Na temat losów byłej ordynacji po 1990 roku nie ma żadnych danych.

Uniwersytetu Warszawskiego i Politechniki Warszawskiej, a więc jego wcześniejszych *podopiecznych* z czasów wojny.

Ostatnie lata swojego życia poświęcił Związkowi Polskich Kawalerów Maltańskich, którego prezydentem został w 1926 roku.

Bogdan Franciszek Serwacy Hutten-Czapski zmarł 7 września 1937 roku w Poznaniu.

Pozostawił po sobie napisane w ostatnich latach życia *Pamiętniki*, które ogłoszone jednocześnie w tłumaczeniu niemieckim, na rok przed jego śmiercią, były dowodem rzadkiej prostolinijności i odwagi cywilnej. Wspomógł także kulturę polską, wydając własnym sumptem trzypięciotomowe dzieło *Powszechna historia konia* autorstwa hrabiego Mariana Czapskiego⁶¹. Swoją bogatą księgozbiór i olbrzymie archiwum korespondencji, składające się z kilkunastu tysięcy listów przekazał natomiast do Muzeum imienia Emeryka Hutten-Czapskiego⁶² w Krakowie.

*Wydział Lekarski Uniwersytetu Warszawskiego, mając na względzie, że pan hrabia Hutten-Czapski od najmłodszego wieku odczuwał duży pociąg do wiedzy lekarskiej, że, jakkolwiek zmuszony przez okoliczności został adwokatem, pomimo to całą swoją dalszą działalnością o ile mógł przyczyniał się i niewątpliwie przyczynił do rozwoju niektórych zagadnień medycyny, dalej, że Wydział Lekarski Uniwersytetu Warszawskiego zawdzięcza w dużym stopniu swe powstanie, zorganizowanie i rozwój panu hrabiemu, że pan hrabia Hutten-Czapski dokonał czynu wysoce obywatelskiego, złożył bowiem wspaniałą dar na rzecz Politechniki i Uniwersytetu Warszawskiego w postaci Fundacji Smoguleckiej, z której będzie korzystał i Wydział Lekarski, uchwalił na posiedzeniu Rady Wydziału w dniu 20 marca 1931 roku nadać mu tytuł doktora honorowego medycyny. Ponieważ pan hrabia z powodu osiemdziesiątej rocznicy swego żywota, nie mogąc osobiście przybyć do Warszawy, zaprosił do Smogulca Rektorów obu wspomnianych wyższych uczelni oraz Dziekana Wydziału Lekarskiego, którzy udali się na tę uroczystość dnia 13 maja 1931 i tu Dziekan po wygłoszeniu okolicznościowego przemówienia wręczył mocno wzruszonemu panu Hrabiemu dyplom doktora honorowego.*⁶³

Wówczas też przekazano mu od papieża Krzyż Komandorski Orderu Świętego Grzegorza Wielkiego⁶⁴, a także otrzymał Krzyż Wielki Orderu Odrodzenia Polski.

Bogdan Hutten-Czapski poza polityką interesował się również prawem kościelnym, medycyną, sprawami kolonialnymi, a także osuszaniem Błot Pontyjskich⁶⁵.

⁶¹ Marian Hutten-Czapski (1816–1875) – hipolog, pszczelarz, uczestnik powstania styczniowego.

⁶² Muzeum imienia Emeryka Hutten-Czapskiego – oddział Muzeum Narodowego w Krakowie, przy ulicy Piłsudskiego 12. Pałacyk pod tym adresem został zakupiony w 1894 roku przez Emeryka Hutten-Czapskiego (1828–1896) – wicegubernatora Petersburga, kolekcjonera, bibliofila, numizmatyka. Na budynku projektu Tadeusza Stryjeńskiego umieszczono łaciński napis: *Pamiętkom ocalonym z burzy dziejowej*. Jego wnukiem był Emeryk August Hutten-Czapski, adoptowany w 1922 roku przez Bogdana Hutten-Czapskiego.

⁶³ *Sprawozdanie z działalności Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu Warszawskiego w roku akademickim 1930–31. Opracował Dziekan Prof. Dr. [!] An. [!] Leśniowski*, Warszawa 1931, s. 50.

⁶⁴ Order Świętego Grzegorza Wielkiego – ustanowiony w 1831 roku przez papieża Grzegorza XVI dla uhonorowania zarówno zasłużonych dla kościoła obywateli świeckich Watykanu, jak i cudzoziemców. Jest najwyższym odznaczeniem papieskim, przyznawanym osobom świeckim na cześć papieża Grzegorza I (590–604), który nosił tytuł *Wielki*.

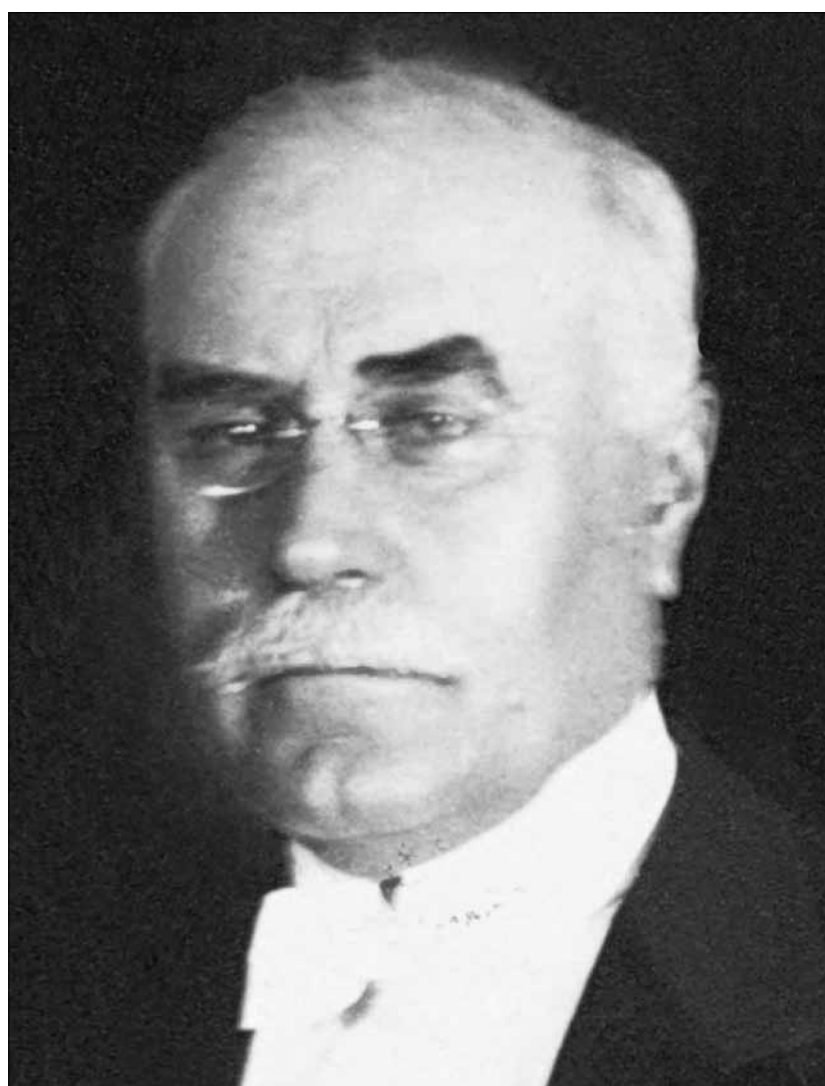
⁶⁵ Błota Pontyjskie – region w środkowych Włoszech do XX wieku pokryty malarycznymi bagnami. W starożytności przechodziła tędy Via Appia. Już w II wieku p.n.e. podejmowano próby ich osuszenia, a ostatecznie udało się to rządowi włoskiemu w latach dwudziestych ubiegłego wieku.

BIBLIOGRAFIA

1. Dworzaczek Włodzimierz: *Czapski Bogdan Franciszek Serwacy hr. (1851–1937)*, w: *Polski słownik biograficzny*, t. IV/1, Kraków 1937, z. 16, s. 178–180.
2. *Dzieje nauczania medycyny i farmacji w Warszawie (1789–1950)*, pod redakcją Marcina Łyskanowskiego, Andrzeja Stapińskiego i Andrzeja Śródki, Warszawa 1990.
3. *Plan odnowy miejscowości Smogulec na lata 2008–2015*. Gmina Gołańcz, Załącznik nr 1 do Uchwały nr XIX/174/08, Rada Miasta i Gminy Gołańcz z dnia 30 maja 2008 roku.
4. *Sprawozdanie z działalności Uniwersytetu Warszawskiego za rok akademicki 1930–31*, złożył rektor uniw. tegoż roku Dr Mieczysław Michałowicz profesor zw. pedjatrii [!], podczas uroczystej inauguracji roku akademickiego 1930–1931 w dniu 29 listopada 1931, Warszawa 1935, s. 12, 14.
5. *Sprawozdanie z działalności Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu Warszawskiego w roku akademickim 1930–31*, opracował Dziekan Prof. Dr. [!] An. [!] Leśniowski, Warszawa 1931, s. 50.
6. Śródka Andrzej: *Niektóre okoliczności powstania Wydziałów Lekarskiego i Farmaceutycznego Uniwersytetu Warszawskiego*, *Archiwum historii i filozofii medycyny*, T. XLIX, 1986, z. 2, s. 161.
7. Ulmer Andrzej: *Doktorzy honoris causa Politechniki Warszawskiej*, Warszawa 2000, s. 39–42.

CONSTANTIN D. ANGELESCU

(1869–1948)

DOKTOR HONORIS CAUSA

1937 ROK

Constantin Dumitru Angelescu urodził się 10 czerwca 1869 roku w Craiova w Rumunii. W roku 1887 podjął naukę w Medical School w Paryżu, a następnie – w 1897 roku – uzyskał tytuł doktora medycyny, na podstawie rozprawy *Histérectomie abdominale totale pour tumeurs fibreuses de l'uterus*⁶⁶. Jeszcze w czasie studiów rozpoczął swoje badania naukowe w dziedzinie zarówno podstawowych nauk medycznych, jak i chirurgii, które zaowocowały licznymi publikacjami w wielu francuskich czasopismach naukowych, jak chociażby *Traitement des fractures non compliquées pour le massage. Avantages du massage sur l'immobilisation*⁶⁷. Po powrocie do kraju pracował jako chirurg w Brancoveanu Hospital w Bukareszcie. W 1903 roku uzyskał tytuł profesora chirurgii i został mianowany dyrektorem Kliniki Chirurgicznej Uniwersytetu Medycznego w Bukareszcie. Zajmował się wówczas problemem raka jelita grubego, chorobą Raynauda i zakażeniami pooperacyjnymi, o których napisał w 1900 roku w *La septicémie post-opératoire et son traitement* oraz zastosowaniem surowicy w chirurgii, co zawarł w wydanej w 1906 roku *Sérotherapie en chirurgie*. Jego zainteresowania koncentrowały się także na tężcu pourazowym, na którego temat w 1907 roku została opublikowana monografia *Le traitement du tétanos chirurgical*. W tym też czasie opisał również bardzo bolesne lub niemożliwe zgięcie kręgosłupa w przebiegu jego gruźlicy, w momencie gdy pacjent próbuje pozostawić ciężar na piętach i potylicy, spotykane w literaturze jako *objaw Angelescu*⁶⁸.

Jego zainteresowania nie dotyczyły jednak tylko zagadnień medycznych, koncentrowały się bowiem również na polityce. Tę formę działalności rozpoczął wstąpieniem do Narodowej Partii Liberalnej w 1898 roku i już dwa lata później wybrano go jej wiceprzewodniczącym. Podczas wielu lat swojej aktywności na tym polu zajmował liczne

⁶⁶ Angelescu C. D.: *Całkowite usunięcie macicy z powodu mięśniaków*, Paryż 1987. Tłumaczenie własne z języka francuskiego.

⁶⁷ Angelescu C. D.: *Leczenie masażem złamań niepowikłanych. Zalety masażu w warunkach unieruchomienia*, *Archives des Sciences Médicales*, 1987, s. 207–213. Tłumaczenie własne z języka francuskiego.

⁶⁸ Forbis P., Bertolucci S. L.: *Stedman's Medical Eponyms*, Baltimore 2005, s. 22.

stanowiska rządowe. I tak, w 1918 roku został wysłany do Waszyngtonu jako pierwszy pełnomocnik rządu rumuńskiego. Po pierwszej wojnie światowej trzykrotnie pełnił funkcję ministra edukacji narodowej, a mianowicie w 1919 roku, w latach 1922–1927, a następnie w latach 1933–1937, co pozwoliło mu na opracowanie i przeprowadzenie kompleksowego programu reorganizacji rumuńskiego systemu oświaty, w oparciu o nowoczesne systemy edukacyjne i pozostanie w pamięci jako *man of excellence in school*⁶⁹. Za najpilniejsze zadanie postawił sobie zlikwidowanie analfabetyzmu, przekraczającego wówczas w niektórych rejonach Rumunii nawet dziewięćdziesiąt procent.

Od razu na początku swojej kadencji ogłosił też dekret, zapowiadający powołanie specjalnych komitetów, które miały zadbać o utworzenie nowych obiektów szkolnych.

*Angelescu nakreślił ideę szkolnych komitetów podczas swojej misji do Stanów Zjednoczonych, a wiosną 1919 roku podał jej oficjalne wyjaśnienie: poprzez organizację komitetów szkolnych każdy okręg administracyjny będzie miał od tej pory szkołę wedle potrzeb jego mieszkańców. Mam nadzieję więc, że ich troska o owe obiekty szkolne będzie w przyszłości równie wielka jak ta o ich domy, czy kościoły. Będą więc twórcami tych obiektów zarówno w sensie materialnym, fizycznym, jak i duchowym.*⁷⁰

Wynikiem tej jego działalności było chociażby zwiększenie ilości szkół podstawowych z nieco ponad ośmiu tysięcy w roku 1919 do prawie siedemnastu i pół tysiąca, kiedy kończył swój urząd.

W tym też czasie, bowiem 29 grudnia 1933 roku, został wybrany premierem Rumunii i stanowisko to zajmował przez pięć dni, do 3 stycznia 1934 roku. Swoją polityczną karierę zakończył w 1938 roku, jako sekretarz stanu i królewski doradca Karola II Rumuńskiego. Uchodził za jednego z najzamożniejszych przedstawicieli narodu rumuńskiego, do czego przyczyniła się również poślubiona w 1889 roku, pochodząca z bardzo bogatej rodziny Virginia G. Monterou. Na rok przed jego śmiercią majątek został skonfiskowany przez władze komunistyczne, a Angelescu aresztowany.

Constantin Dumitru Angelescu zmarł 14 września 1948 roku w Bukareszcie.

Pozostawił po sobie prawie pięćdziesiąt publikacji, a także był jednym z inicjatorów i członkiem komitetu redakcyjnego pierwszego chirurgicznego miesięcznika w Rumunii – *Chirurgia*⁷¹ – wydawanego od 1897 roku. W roku 1898 był natomiast jednym ze współzałożycieli Societatea Română de Chirurgie oraz – w latach 1906–1908 i 1928–1929 – jego trzykrotnym prezydentem. Należał też do wielu innych towarzystw naukowych, w tym – od 1927 roku – do Académie Nationale de Chirurgie de France, a od 1934 roku do Academia Română, której rok później również został prezydentem.

⁶⁹ Słowa, które wypowiedział Spiru C. Haret (1851–1912) – rumuński matematyk, astronom i polityk; trzykrotnie wybrany ministrem edukacji Rumunii. Jeden z kraterów na Księżycu, Haret, został nazwany właśnie jego imieniem.

⁷⁰ Tłumaczenie własne. Livezeanu I.: *Cultural Politics in Greater Romania*, Ithaca 1995, s. 37.

⁷¹ *Chirurgia* – początkowo wydawana jako miesięcznik, a od roku 1909, ze względów finansowych, zawieszona na trzy lata. W 1913 roku, między innymi dzięki Angelescu, wznowiona jako dwumiesięcznik.

W roku 1927 odznaczono go *Officier de la Légion d'honneur*⁷². Jego imieniem nazwano ulicę w rodzinnym mieście, szpital w Bukareszcie oraz nosi je również zespół szkół w rumuńskim Gaesti.

18 marca 1937 roku odbyła się w Warszawie uroczystość nadania tytułu doktora honoris causa Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu Józefa Piłsudskiego dla:

*Ministra Oświaty Rumunii Constantina Angelescu, który dla ważnych narad bawił podówczas w Warszawie. Promocja ta, będąca uznaniem wybitnych zasług na polu chirurgii Ministra Angelescu, stała się nie tylko uroczystością Uniwersytecką, ale zarazem podniosła manifestacją na cześć sprzymierzonego narodu Rumuńskiego co w swym przemówieniu kilkakrotnie podniósł Pan Minister.*⁷³

Constantin Angelescu kolekcjonował obrazy, zegary, znaczki i książki, a zbiory tych ostatnich osiągnęły liczbę ponad czterdziestu tysięcy woluminów.

BIBLIOGRAFIA

1. Angelescu N., Popa E.: *Écoles chirurgicales roumaines de tradition française, Académie Nationale de Chirurgie*, Vol. 6, 2007, nr 3, s. 24.
2. *Constantin Angelescu, omagiat la Biblioteca Județeană, Sansa Buzoiana*, 2008, nr 3161, nieautoryzowane, nienumerowane.
3. Livezeanu Irina: *Cultural Politics in Greater Romania*, New York 1995.
4. Materiały dotyczące Constantina Dumitru Angelescu, uzyskane dzięki uprzejmości Dumitru Vitcu – profesora historii Universitatea Ștefan cel Mare w Suczawie w Rumunii.
5. Peneș Nicolae: *Dr. C. Angelescu, povestea unei vieți*, Bukareszt 1998.
6. Rouček Joseph Slabey: *Contemporary Roumania and her problems*, Oxford 1932.
7. *Sprawozdanie z działalności Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu Józefa Piłsudskiego w Warszawie w roku akademickim 1936/37, opracował dziekan prof. dr Adam Czyżewicz*, Warszawa 1938, s. 14.

⁷² Legia Honorowa, Order Narodowy Legii Honorowej (fr. *l'Ordre national de la Légion d'honneur*) – najwyższe odznaczenie francuskie, ustanowione w 1802 roku przez Napoleona Bonapartego, nadawane zarówno cywilom, jak i wojskowym w pięciu klasach: Krzyż Wielki, Wielki Oficer, Komandor, Oficer, Kawaler. Dewiza orderu to *Honneur et Patrie – Honor i Ojczyzna*.

⁷³ *Sprawozdanie z działalności Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu Józefa Piłsudskiego w Warszawie w roku akademickim 1936/37, opracował dziekan prof. dr A. Czyżewicz*, Warszawa 1938, s. 14.

EDWARD ŚMIGŁY-RYDZ

(1886–1941)

DOKTOR HONORIS CAUSA

1938 ROK

Edward Rydz urodził się 11 marca 1886 roku w Brzeżanach⁷⁴ w Galicji Wschodniej. Wczesna śmierć rodziców spowodowała, że początkowo znalazł się pod opieką dziadka, a następnie rodziny Uranowiczów⁷⁵, dzięki których wsparciu, w latach 1897–1905, uczęszczał do miejscowego Gimnazjum Świętej Anny. W tym też czasie, po raz pierwszy zainspirowany pismami Wincentego Lutosławskiego i Bolesława Limanowskiego, zainteresował się myślą społeczną i polityczną. W ostatnich latach swej edukacji szkolnej należał do tajnego kółka samokształceniowego oraz socjalistycznej organizacji młodzieżowej *Promień*, a nieco później – *Odrodzenie*. Dał się również poznać jako utalentowany rysownik, szkicujący przede wszystkim pejzaże, ale także karykatury. Po uzyskaniu świadectwa dojrzałości z wyróżnieniem, rozpoczął więc studia w Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie, początkowo pod kierunkiem Leona Wyczółkowskiego, a następnie Teodora Axentowicza. W roku 1907, jako słuchacz tejże uczelni, wyjechał do Monachium w celu pogłębienia studiów i zapoznania się ze zgromadzonymi tam dziełami sztuki malarskiej. W 1908 roku wstąpił do Związku Walki Czynnej w Brzeżanach i wówczas to podjął decyzję o poświęceniu kariery artystycznej na rzecz działalności politycznej, a także przybrał pseudonim *Śmigły*. Przerwał więc naukę i przeniósł się na Wydział Filozoficzny Uniwersytetu Jagiellońskiego, choć ostatecznie uzyskał jednak dyplom w 1913 roku na wydziale malarstwa, pod kierunkiem Józefa Pankiewicza. W latach 1910–1911 ukończył obowiązkową dla maturzystów austriacką szkołę oficerów rezerwy w Wiedniu i odsłużył w 4. Pułku Piechoty, uzyskując stopień chorążego. W roku 1912 odbył Niższą, a następnie Wyższą Szkołę Oficerską Związku Strzeleckiego, zostając pierwszym komendantem jego oddziału w Brzeżanach. Następnie, w 1914 roku, już jako komendant Okręgowego Związku Strzeleckiego we Lwowie, zaczął również pracować jako redaktor miesięcznika *Strzelec*, którego ukazały się tylko cztery numery. W nich to zamieścił Rydz swoje pierwsze trzy artykuły, podpisane pseudonimem *Śmigły*, a mianowicie: *Nauka strzelania w związkach strzeleckich*, *Walka na bagnety* oraz *O naszej dyscyplinie wewnętrznej*.

⁷⁴ Brzeżany – obecnie miasto w zachodniej Ukrainie na Podolu.

⁷⁵ Edward Rydz mieszkał w ich domu i przyjaźnił się z ich synem – Edmundem Uranowiczem, z którym łączyła go wspólna pasja malowania i rysowania.

Burmistrz Brzeżan [...] pamięta dobrze, jak to w czasie wakacji w 1914 roku Rydz malował obraz Matki Boskiej w kościółku ormiańskim, i jak rzuciwszy pędzle w ką wprost z rusztowania poszedł do Legionów.⁷⁶

Po wybuchu wojny został zmobilizowany do 55. Pułku Piechoty w rodzinnym mieście, jednak wkrótce potem, za sprawą Józefa Piłsudskiego⁷⁷, objął dowództwo 3. batalionu Legionów Polskich, a następnie, już w stopniu majora – 1. Pułku Piechoty Legionów, które to sprawował aż do sierpnia 1917 roku.

W maju 1915 roku został mianowany podpułkownikiem i na krótki czas objął także dowództwo nad częścią I Brygady, i w kolejnym roku otrzymał awans na pułkownika. Podczas tak zwanego kryzysu przysięgowego, na przełomie lipca i sierpnia 1917 roku, został zawieszony w czynnościach bez prawa noszenia munduru, co spowodowało opuszczenie pułku i wyjazd do Krakowa. W tym samym czasie władze planowały przymusowe wcielenie go do armii austriackiej, ale ciężko zachorował, a po wyzdrowieniu dalej symulował chorobę, aby nie trafić do wojska. Podczas gdy Józef Piłsudski i Kazimierz Sosnkowski zostali uwięzieni w Magdeburgu, Edward Rydz, pod pseudonimem *Tarłowski*, objął kierownictwo Polskiej Organizacji Wojskowej, dokonując przeniesienia jej sztabu do Krakowa, a przez to rozszerzenia jej działalności także na Galicję oraz reorganizacji struktur. W nocy z 6 na 7 listopada został ministrem spraw wojskowych w Tymczasowym Rządzie Ludowym Republiki Polskiej i Naczelnym Dowódcą Polskich Sił Zbrojnych w stopniu generała. Po powrocie Józefa Piłsudskiego do Warszawy i jego niezbyt pozytywnym ustosunkowaniu się do rządu Ignacego Daszyńskiego oraz lojalności Rydza, dostał rozkaz objęcia dowództwa Okręgu Generalnego w Lublinie i wyjazdu do tego miasta. Józef Piłsudski zażądał także rozwiązania rządu ludowego oraz nie zatwierdził stopnia generalskiego Rydza. Zrobił to dopiero w listopadzie 1918 roku, a 22 grudnia, już jako Naczelnik Państwa, mianował go dowódcą Okręgu Warszawa. Na przełomie stycznia i lutego 1919 roku *Śmigły* objął z kolei dowództwo nad Grupą Operacyjną *Kowel* na froncie ukraińskim i sprawował tę funkcję do kwietnia, choć już w lutym został wyznaczony na dowódcę 3. batalionu 1. Pułku Piechoty Legionów i na jej czele brał udział w wyprawie wileńskiej i w walkach na froncie litewsko-białoruskim. W styczniu 1920 roku kierował operacją *Zima*, w czasie której wyzwolono Łotwę spod okupacji sowieckiej, a za jej sprawne przeprowadzenie został odznaczony Krzyżem Komadorskim Orderu *Virtuti Militari* i nieco później wszedł w skład jego Tymczasowej Kapituły.

Po wejściu w życie w 1920 roku ustawy umożliwiającej uzupełnienie nazwiska o pseudonim przybrany podczas służby wojskowej, zmienił nazwisko na Rydz-Śmigły, a następnie – około roku 1936 – przestawił szyk wyrazów na Śmigły-Rydz. Podczas wyprawy kijowskiej, na czele 3. Armii, zajął miasto i w czasie odwrotu w czerwcu został dowódcą frontu na Ukrainie, a później – na przełomie lipca i sierpnia – dowodził z kolei frontem południowo-wschodnim. Podczas bitwy warszawskiej początkowo stał na czele frontu środkowego, kolejno grupy uderzeniowej znad Wieprza, a w końcu, jako dowódca 2. Armii, uczestniczył we wszystkich najważniejszych operacjach wojny polsko-sowieckiej i należał do najwybitniejszych dowódców tego okresu. Józef Piłsudski scharakteryzował go jako:

⁷⁶ Wysocki W. J.: *Edward Śmigły-Rydz. Malarz i poeta*, Warszawa 1997, s. 19.

⁷⁷ Patrz s. 1–8.

[...] *piękny typ żołnierza, panującego nad sobą i mającego silną dyscyplinę wewnętrzną. Pracuje zawsze dla rzeczy, nie dla ludzi. Polecam każdemu do dowodzenia armią. Jeden z moich kandydatów na Naczelnego Wodza.*⁷⁸

Podczas przewrotu majowego opowiedział się po stronie Piłsudskiego, a także od października tegoż roku został inspektorem armii, z siedzibą w Warszawie. Po śmierci marszałka mianowano go Generalnym Inspektorem Sił Zbrojnych, a 10 listopada 1936 roku awansował do stopnia generała broni oraz marszałka Polski i został odznaczony przez prezydenta Ignacego Mościckiego Orderem Orła Białego. Stojąc na czele armii, przeprowadził jej modernizację, podniósł gotowość bojową oraz kierował przygotowaniem do obrony kraju w 1939 roku. Od razu po napaści Niemiec na Polskę został Naczelnym Wodzem oraz zastępcą prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej. Po wkroczeniu Armii Czerwonej na tereny państwa polskiego, nad ranem 18 września 1939 roku, wycofał się do Rumunii, skąd zamierzał razem z żołnierzami przedostać się do Francji. Następnego dnia został internowany i, z powodu niemożności sprawowania swych funkcji, zrezygnował najpierw ze stanowiska zastępcy prezydenta, a 7 listopada – już po przewiezieniu do wioski Dragoslavele – poddał się do dymisji jako Naczelnny Wódz i Generalny Inspektor Sił Zbrojnych. Tu przede wszystkim oddał się przygnębiającym rozpamiętywaniom, ale także z niezwykłą pasją sięgnął po... pióro i pędzel⁷⁹.

[...] *kupiłem farb, płótna i wziąłem się do malowania. Maluję po sześć godzin dziennie, chociaż deszcz, a nawet śnieg usiłuje mi przeszkodzić.*⁸⁰

Pozostały czas wypełniał pisaniem poezji, które zebrał w tomiku *Dążąc do końca swoich dróg*

...Wstaję i patrzę na dzień co nadchodzi
Tak jak koń na chomąto, tak dobrze mu znane,
Które mu nakładają tak samo co dzień,
Mimo, że mu rozkrwawia wciąż tę samą ranę.⁸¹

Pod koniec roku 1940 udało mu się zbiec i przedostać na Węgry, gdzie – przebywając przeważnie w Budapeszcie – brał udział w tworzeniu piłsudczykowskiej organizacji konspiracyjnej – Obóz Polski Walczącej.

*Pakuj wędrowcze, twe mizerne mienie,
Bo w drogę czas!
Bierz jeszcze jedno na przyszłość wspomnienie
Czasu co zgasł.*⁸²

⁷⁸ Mirowicz R.: *Edward Rydz-Śmigły*, Warszawa 1988, s. 82–83.

⁷⁹ Z tego okresu pochodzi czternaście obrazów olejnych, sześćdziesiąt cztery akwarele i jedenaście szkiców. Według: Wysocki W. J.: *Edward Śmigły-Rydz. Malarz i poeta*, Warszawa 1997, s. 62.

⁸⁰ Śmigły-Rydz E.: *Kiedy ranne wstają zorze...*, 1940, w: Wysocki W. J.: *Edward Śmigły-Rydz. Malarz i poeta*, Warszawa 1997, s. 38.

⁸¹ Ibidem, s. 50.

⁸² Śmigły-Rydz E.: *Bo w drogę czas...*, 1941, w: Ibidem, s. 80.

W kolejnym roku opuścił Węgry, przez Słowację dostał się do Polski i już pod koniec października przybył do Warszawy, nawiązując kontakty z członkami kierownictwa Armii Krajowej, w tym prawdopodobnie z generałem Stefanem Roweckim.

*Nie znajdziesz słowa, które może
Jednego zamknąć ból westchnienia.
Więc cisza modłę się milczenia:
Niech się Twa wola spełni, Boże!*⁸³

Edward Śmigły-Rydz zmarł nagle 2 grudnia 1941 roku w Warszawie, pod przybranym nazwiskiem *Adam Zawisza*.

Był autorem opublikowanego w 1936 roku we Lwowie zbioru pism i przemówień *Byście o sile nie zapomnieli* oraz wydanego w tym samym roku w Grodnie *Do Strzelców*.

Posiadał liczne odznaczenia, a wśród nich między innymi Krzyż Niepodległości z Mieczami oraz Krzyż Wielki, Krzyż Komandorski z Gwiazdą i Krzyż Komandorski Orderu Odrodzenia Polski. Czterokrotnie nadano mu Krzyż Walecznych, Złoty Krzyż Zasługi, a także wiele odznaczeń zagranicznych, w tym między innymi był Wielkim Oficerem Legii Honorowej⁸⁴ oraz posiadał Wielką Wstęgę Orderu Wschodzącego Słońca. Pośmiertnie został wyróżniony Krzyżem Kampanii Wrześniowej, Krzyżem Armii Krajowej i Orderem Virtuti Civili.

13 czerwca 1937 roku, w uznaniu swoich zasług, otrzymał tytuł doktora honoris causa Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie.

6 listopada 1938 roku, na wniosek Rady Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu Warszawskiego, wręczono Edwardowi Śmigłemu-Rydzowi dyplom następującej treści:

*Summum Exercitus Polonorum Ducem, qui in Silesia trans Olzam sita eademque
ab aliena dominatione vindicanda summam constantiam et fidem praestitit, cuius
rei grata memoria, quamdiu viri vere Poloni erunt.*⁸⁵

Został również doktorem honoris causa Wydziału Prawa Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie, a także, 13 listopada 1938 roku, ten zaszczytny tytuł, na wniosek Wydziału Architektury, przyznała mu Politechnika Warszawska.

Edward Śmigły-Rydz do końca życia był zagorzałym kibicem piłki nożnej.

⁸³ Śmigły-Rydz E.: *Bez tchu są słowa i bez treści*, 1940, w: Wysocki W. J.: *Edward Śmigły-Rydz. Malarz i poeta*, Warszawa 1997, s. 51.

⁸⁴ Patrz przypis 72, s. 30.

⁸⁵ Łac.: *Naczelnemu Wodzowi Wojska Polskiego, który wykazał się najwyższą wytrzymałością i wiarą w sprawie Śląska Zaolziańskiego oraz uwolnienia go z obcej dominacji, dzięki czemu niech chlubna pamięć. Jego nigdy nie przemienie jak długo Polacy będą żyli*. Tłumaczenie: Mirosław Biegajczyk.

BIBLIOGRAFIA

1. Cygan Wiktor Krzysztof: *Słownik biograficzny oficerów Legionów Polskich*, t. I, Warszawa 1992, s. 99–102.
2. *Dzieje nauczania medycyny i farmacji w Warszawie (1789–1950)*, pod redakcją Marcina Łyskanowskiego, Andrzeja Stapińskiego i Andrzeja Śródki, Warszawa 1990.
3. Mirowicz Ryszard: *Edward Rydz-Śmigły*, Warszawa 1988.
4. *Sprawozdanie z działalności Uniwersytetu Józefa Piłsudskiego za rok akademicki 1937/38, założył rektor uniwersytetu tegoż roku dr Włodzimierz Antoniewicz profesor zwyczajny archeologii przedhistorycznej podczas uroczystej inauguracji roku akademickiego 1938/39 w dniu 6 listopada 1938*, Warszawa 1939, s. 90–95.
5. Śródka Andrzej: *Niektóre okoliczności powstania Wydziałów Lekarskiego i Farmaceutycznego Uniwersytetu Warszawskiego*, *Archiwum historii i filozofii medycyny*, T. XLIX, 1986, z. 2, s. 161.
6. Teczka z dokumentami Edwarda Śmigłego-Rydza za lata 1917–1939, *Archiwum Akt Nowych*, nr 671.
7. Teslar Józef Andrzej: *Edward Śmigły-Rydz. Marszałek Polski*, Warszawa 1937, s. 11–74.
8. Ulmer Andrzej: *Doktorzy honoris causa Politechniki Warszawskiej*, Warszawa 2000, s. 51–53.
9. Wysocki Wiesław Jan: *Edward Śmigły-Rydz. Malarz i poeta*, Warszawa 1997.

ARTHUR STOLL

(1887–1971)

DOKTOR HONORIS CAUSA

1947 ROK

Arthur Stoll urodził się 8 stycznia 1887 roku w Aargauerdorf Schinznach w Szwajcarii. Uczył się tam w latach 1894–1903, a następnie, do roku 1906, w klasie o profilu technicznym w szkole średniej w Aarau, gdzie wspañaly nauczyciel przyrody zachęcił go do samodzielnych obserwacji i badań istoty zjawisk natury oraz podjęcia studiów przyrodniczych w Eidgenössische Technische Hochschule Zürich⁸⁶, które to ukończył w roku 1910. Już jednak rok wcześniej rozpoczął pracę w prywatnym laboratorium znanego chemika – profesora Richarda Martina Willstättera⁸⁷ – laureata Nagrody Nobla z 1915 roku za badania pigmentów roślinnych, a przede wszystkim chlorofilu. Współpraca ta zaowocowała wieloma publikacjami dotyczącymi tych właśnie zagadnień, a także dysertacją *Über Chlorophyllase und die Chlorophyllide*, na podstawie której uzyskał w 1911 roku tytuł doktora nauk przyrodniczych. Rozprawa ta prezentowała wyniki eksperymentów z chlorofilem i chlorofilazą, jako enzymem rozdzielającym specyficzne barwniki zielone. Owe doświadczenia zajęły Stollowi również wiele następnych lat, bowiem były kontynuowane po przeniesieniu się w roku 1912 do założonego przez profesora Willstättera Kaiser-Wilhelm-Institut für Chemie w Dahlem koło Berlina, gdzie dostał stanowisko adiunkta. W 1913 roku ukazała się monografia obu uczonych *Untersuchungen über Chlorophyll*⁸⁸, przedstawiająca metody izolowania i analizy barwników zielonych części roślin oraz historię tych właśnie badań. Od roku 1916 obaj uczeni dalej zajmowali się owym tematem, tym razem w Bayrische Akademie der Wissenschaften⁸⁹ w Monachium, gdzie skoncentrowali się głównie na czynności chlorofilu w procesie asymilacji i przedstawili już dzisiaj podstawową reakcję przekształcania się światła słonecznego w energię chemiczną oraz wytwarzania cukru z kwasu węglowego. W 1918 roku zestawili rezultaty fotosyntezy w książce *Untersuchungen über*

⁸⁶ Eidgenössische Technische Hochschule Zürich – Szwajcarski Instytut Technologiczny w Zurychu.

⁸⁷ Richard Martin Willstätter (1872–1942) – niemiecki profesor chemii organicznej. Opracował warunki syntezy totalnej kokainy, betainy i innych alkaloidów. Prowadził badania nad strukturą chlorofilu, karotenu i ksantofilu, a także scukrzaniem drewna, chemią enzymów i fotosyntezą. Otrzymał czysty antocyjan.

⁸⁸ Niem.: *Badania nad chlorofilem*. Tłumaczenie własne.

⁸⁹ Niem.: Bawarska Akademia Nauk. Tłumaczenie własne.

*die Assimilation der Kohlensäure*⁹⁰. W badaniach pozakomórkowych zastosowali natomiast wysoce skuteczną peroksydazę, o której doniesienie *Über Peroxydase* rozpoczęło ważną do dziś serię badań dotyczących chemii enzymów. W uznaniu zasług Stolla władze Bawarskiej Akademii Nauk przyznały mu w 1917 roku tytuł profesora zwyczajnego. W końcu tegoż roku Arthur Stoll rozpoczął pracę w firmie Sandoz⁹¹ w Bazylei i stał się współtwórcą nowego Pharmaceutical Department, prowadzącego nie tylko badania farmaceutyczne, ale także wkrótce rozszerzającego jej działalność o produkcję otrzymywanych przez siebie leków roślinnych. I tak, w roku 1918, profesor wyizolował w stanie czystym ergotaminę – *Ergotamine tartrate* z alkaloidów sporyszu – *Secale cornutum*, co umożliwiło dokładne dawkowanie środka stosowanego w celu zahamowania krwawień poporodowych. Lek ten na skalę przemysłową zaczęto produkować w 1921 roku pod nazwą Gynergen. Dalsze badania doprowadziły do wyodrębnienia i określenia budowy chemicznej kolejnych alkaloidów przetrwalników buławinki czerwonej, a także glikozydów nasercowych, w tym digitoksyny i gitoksyny z liści naporstnicy wełnistej – *Digitalis lanata* i purpurowej – *Digitalis purpurea* oraz substancji czynnych zawartych w cebuli morskiej – *Urginea maritima*⁹². W dalszym ciągu prowadził też badania nad chlorofilem, ergotaminą i ergobasyną. W wyniku powszechnego zastosowania ergotaminy w położnictwie wzrastało zapotrzebowanie na przetrwalniki produkującego ją grzyba, dlatego też Stoll wraz ze swoim współpracownikiem – doktorem Arthurem Brackiem – opracował sztuczną hodowlę sporyszu, odpowiednio zaszczepiając nim żyto. Zajął się także badaniem właściwości antybakteryjnych allicyn zawartych w czosnku – *Allium sativum*, a także strukturą i syntezą hioscyjminy i atropiny z pokrzyki wilczej jagody – *Atropa belladonna*.

W 1923 roku został dyrektorem wspomnianego działu, a dziesięć lat później zasiadł w radzie nadzorczej firmy i w roku 1935 stał się jej wiceprzewodniczącym. W 1938 roku Albert Hofmann⁹³, pracujący w firmie Sandoz i prowadzący pod okiem Stolla systematyczne prace badawcze nad pochodnymi alkaloidów sporyszu, przypadkowo wyizolował *Lyserg-Säure Diäthylamid* – LSD, lecz niestety wkrótce przerwał badania z powodu *niepokoju i uczucia lekkich zawrotów głowy oraz niesamowicie pobudzonej wyobraźni*. W roku 1943 powtórzono syntezę LSD

⁹⁰ Niem.: *Badanie nad przyswajaniem kwasu węglowego*. Tłumaczenie własne.

⁹¹ The Chemical Company Kern and Sandoz – firma utworzona w 1886 roku w Bazylei przez doktora Alfreda Kerna (1850–1893) i Edouarda Sandoza (1853–1928). W roku 1895 przemianowana na *Chemische Fabrik vormals Sandoz*, do 1918 roku produkująca jedynie barwniki anilinowe oraz – od roku 1895 – antypirynę jako pierwszy środek przeciwgorączkowy oraz, cztery lata później, produkt zastępczy cukru, czyli sacharynę. W 1996 roku Sandoz Laboratories połączyły się z Ciba Geigy, tworząc koncern Novartis. Od 2003 roku czternaście firm spośród członków Novartis Generics ponownie występuje pod historyczną nazwą Sandoz jako spółka będąca światowym liderem w produkcji leków generycznych.

⁹² Oszloch morski, cebula morska, urginia morska – bylina cebulowa z rodziny liliowatych, pochodząca ze strefy przybrzeżnej obszaru śródziemnomorskiego. Zawiera glikozydy nasercowe, z których dwa – scylaren i proscylarydyna – zwiększają siłę i ograniczają częstotliwość skurczów mięśnia sercowego.

⁹³ Albert Hofmann (1906–2008) – chemik szwajcarski znany z syntezy, zażywania i poznania efektów psychodelicznych dietyloamidu kwasu lizergowego LSD-25, który nazwał *lekiem dla duszy*. Numer 25 oznaczał, że LSD było 25 związkami w serii przeprowadzonych syntez. W 1943 roku, w czasie powtórnej syntezy, zażył 250 µg substancji i tego właśnie dnia miał miejsce jego słynny powrót na rowerze, znany jako *Bicycle Day*. Hofmann był autorem ponad stu publikacji naukowych, a wśród nich kilku książek, w tym wydanej w 1980 roku *LSD: My Problem Child*.

i pod kierunkiem Stolla zaczęto jego produkcję na skalę przemysłową, pod nazwą *Delisyd*. Jako pierwszy wpływ tej substancji na psychikę zbadał klinicznie jego syn – Werner Stoll⁹⁴, który w 1947 roku opublikował swoje spostrzeżenia w artykule *Lysergsäure-diathylamid, ein Phantastikum aus der Mutterkorngruppe*⁹⁵. W roku 1949 Arthur Stoll dostał nominację na dyrektora naczelnego firmy Sandoz i wkrótce ponownie wstąpił do rady nadzorczej jako jej przewodniczący w latach 1964–1967, i później, już do końca swoich dni, piastował godność honorowego przewodniczącego.

Arthur Stoll zmarł 13 stycznia 1971 roku w Arlesheim, niedaleko Bazylei.

Pozostawił po sobie ponad sto dwadzieścia publikacji z dziedziny medycyny i farmacji, w tym dwie wspomniane pozycje książkowe⁹⁶. Był członkiem Deutsche Akademie der Naturforscher Leopoldina⁹⁷ i członkiem honorowym wielu towarzystw naukowych, w tym, od 1949 roku, Polskiego Towarzystwa Chemicznego.

Zasługi przyniosły mu liczne nagrody, jak chociażby w 1942 roku *Marcel Benoist Prize*⁹⁸. Siedem lat później, jako pierwszy laureat, otrzymał *Medal Paula Karrera*⁹⁹, przyznany przez Uniwersytet w Zurychu. Został też Honorowym Obywatelem Arlesheim, w którym mieszkał od 1921 roku i gdzie był członkiem komisji kultury rady miasta.

Dwadzieścia siedem wyższych uczelni nadało Arthurowi Stollowi tytuł doktora honoris causa, wśród nich uniwersytety w Bazylei, Bernie, Genewie, Zurychu, Paryżu.

4 lipca 1947 roku ta zaszczytna godność została mu także nadana po raz pierwszy w historii przez Radę Wydziału Farmaceutycznego Uniwersytetu Warszawskiego za zasługi w dziedzinie badania chlorofilu i wyodrębniania ciał czynnych w *Digitalis purpurea*, *Digitalis lanata*, *Scilla maritima*, *Claviceps purpurea* oraz za pomoc okazywaną gronu polskich uczonych podczas ostatniej wojny¹⁰⁰. Stanowisko to uzewnętrzniało się

⁹⁴ Werner Stoll (1915–1995) – lekarz psychiatra; syn Arthura Stolla z małżeństwa z Marią Amsler (1887–1980).

⁹⁵ Niem.: *Dietyloamid kwasu lizergowego, fantastikum z grupy sporyszu*, *Schweizer Archiv für Neurologie und Psychiatrie*, 1947. Tłumaczenie własne.

⁹⁶ Willstätter R., Stoll A.: *Untersuchungen über Chlorophyll*, Berlin 1913; Willstätter R., Stoll A.: *Untersuchungen über die Assimilation der Kohlensäure*, Berlin 1918.

⁹⁷ Niemiecka Akademia Przyrodników – Leopoldina – najstarsze niemieckie towarzystwo nauk, założone w 1652 roku, publikujące pierwsze na świecie medyczne i naukowe czasopismo – *Ephemeriden*.

⁹⁸ Nagroda Marcela Benoista – nadawana od 1920 roku szwajcarskim naukowcom, którzy dokonali najbardziej praktycznego odkrycia naukowego, przez fundację utworzoną na podstawie testamentu francuskiego prawnika – Marcela Louisa Benoista (1864–1918), który ostatnie lata swojego życia spędził w Lozannie.

⁹⁹ Paul Karrer (1889–1971) – szwajcarski chemik organiczny, laureat Nagrody Nobla w 1937 roku za badania karotenoidów, flawonoidów oraz witamin A i B₂. Od 1918 roku profesor chemii organicznej Uniwersytetu w Zurychu, a od 1939 – członek Polskiego Towarzystwa Chemicznego. W roku 1927 wydał podręcznik chemii organicznej tłumaczony na wiele języków, w tym – w latach 1951–1955 – na polski.

¹⁰⁰ Wyciąg z protokołu posiedzenia Rady Wydziału Farmaceutycznego Uniwersytetu Warszawskiego, odbytego dnia 2 lipca 1947 roku. Podpisano: Dziekan Wydziału Farmaceutycznego prof. dr Bolesław Olszewski, dnia 3 lipca 1947 roku.

nie tylko przez pomoc Polakom internowanym w Szwajcarii, lecz i w zaopatrzeniu grona polskich uczonych na ziemiach naszych w środki materialne.¹⁰¹

Uroczystość wręczenia dyplomu, poprzedzona wykładem profesora Stolla zatytułowanym *L'ergot de seigle et ses principes actifs spécifiques*¹⁰², odbyła się 4 listopada 1947 roku.

Arthur Stoll interesował się sztukami pięknymi, czego wyrazem było utworzenie galerii w Arlesheim, a także zbiory obrazów i dzieł, które gromadził w swoich domach.

BIBLIOGRAFIA

1. Arthur Stoll. *Biographische Notizen und kurze Darstellung seiner Arbeitsgebiete anlässlich seines 50. Geburtstages am 8. Januar 1937* *Pharmakologie und Klinik*, 1937, nr 6, s. 1–36, nieautoryzowane.
2. *Dzieje nauczania medycyny i farmacji w Warszawie (1789–1950)*, pod redakcją Marcina Łyskanowskiego, Andrzeja Stapińskiego i Andrzeja Śródki, Warszawa 1990, s. 506.
3. Furmanowa Mirosława: *Dzieje Wydziału Farmaceutycznego w Warszawie w latach 1926–2001*, *Z życia Akademii Medycznej w Warszawie*, R. X, 2001, nr 6–7, s. 9–17.
4. Hofmann Albert: *LSD – My Problem Child*, Washington 1980, s. 21.
5. Kachocka Izabela: *Stoll Arthur (1887–1971), chemik, fitochemik*, w: *Słownik biograficzny polskich nauk medycznych XX wieku*, t. XII, Warszawa 2004–2005, z. 2, s. 156–158.
6. Materiały dotyczące Arthura Stolla ze zbiorów Archiwum Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego, nr APF-0550.
7. Śródka Andrzej: *Niektóre okoliczności powstania Wydziałów Lekarskiego i Farmaceutycznego Uniwersytetu Warszawskiego*, *Archiwum historii i filozofii medycyny*, T. XLIX, 1986, z. 2, s. 164.

¹⁰¹Lampe W.: *Referat w sprawie działalności naukowej prof. dr. Arthura Stolla z dnia 1 lipca 1947 roku*, Materiały z Archiwum Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego, nr APF-0550, s. 65.

¹⁰²Fr.: *Sporysz i jego podstawowe działanie swoiste*. Tłumaczenie własne.

WILDER G. PENFIELD

(1891–1976)

DOKTOR HONORIS CAUSA

1960 ROK

Wilder Graves Penfield urodził się 26 stycznia 1891 roku w Spokane w stanie Waszyngton. Po kryzysie prywatnej praktyki lekarskiej ojca przeniósł się wraz z matką i dwojgiem rodzeństwa do Hudson w stanie Wisconsin, gdzie jako najlepszy uczeń ukończył Galahad Private School. W 1904 roku matka usłyszała o nowo ustanowionym *Rhodes Scholarship*¹⁰³ dla uczniów uzdolnionych zarówno intelektualnie, jak i sportowo oraz zaczęła namawiać syna na jego zdobycie. Wkrótce więc trzynastoletni Wilder z *umysłem mola książkowego i wątłym, niewycwiczoneym ciałem* rozpoczął trening w celu uzyskania tej prestiżowej nagrody. Nawet wtedy, gdy po otrzymaniu świadectwa dojrzałości zaczął studia filozoficzne na Princeton University w New Jersey, nie poprzestał myśleć o stypendium. Dołączył więc do drużyny baseballa, uzyskał znakomite wyniki w zapasach i pracował nad przystąpieniem do zespołu piłki nożnej, jednocześnie utrzymując najwyższy z możliwych poziomów akademickich i zdobywając tytuł *Bachelor of Arts* w dziedzinie literatury.

Jednak jeszcze na drugim roku studiów zdecydował się ostatecznie na karierę medyczną, nie tylko pod wpływem wykładów z biologii profesora Edwina Granta Conklina¹⁰⁴, ale przede wszystkim dlatego, iż *wydawało mu się, że jest to najodpowiedniejsza droga, aby uczynić świat lepszym miejscem do życia*.

W 1914 roku zdobył wspomniane stypendium, co pozwoliło mu rozpocząć studia medyczne w Merton College w Oksfordzie w zakresie nauk podstawowych. Tu zapisał się na kurs fizjologii ssaków prowadzony przez profesora Charlesa

¹⁰³ *Rhodes Scholarship* – nazwane tak na cześć jego ofiarodawcy – Cecila Johna Rhodesa. Międzynarodowe stypendium przyznawane na studia podyplomowe, magisterskie i badania naukowe w University of Oxford, trwające od roku do trzech lat. Ustanowione w 1902 roku na podstawie testamentu i nadawane od roku 1904 dla wybitnych jednostek nie tylko pod względem naukowym, ale także fizycznym i charakterologicznym.

¹⁰⁴ Edwin Grant Conklin (1863–1952) – amerykański biolog i zoolog. Od 1908 roku profesor Princeton University; współredaktor *Journal of Morphology*, *Biological Bulletin*, *Journal of Experimental Zoology*.

Sherringtona¹⁰⁵, będącego już wówczas niekwestionowanym autorytetem w dziedzinie fizjologii centralnego układu nerwowego. Po dwóch latach, na podstawie pracy *Alteration of the Golgi apparatus in nerve cells*¹⁰⁶, w której przedstawił badania aparatu Golgiego w komórkach rogów przednich rdzenia kręgowego metodą Santiago Ramóna y Cajala¹⁰⁷, uzyskał tytuł *Bachelor of Science*. Zajmował się wówczas także odruchami rdzeniowymi u odkorowanych kotów, co opublikował jako *A study of the Sherrington decerebrate animal in the chronic as well as the acute condition*¹⁰⁸. Badania te stały się fundamentem jego przyszłej neurochirurgicznej kariery, jako jednoczesnego eksperta w dziedzinie neurocytologii i neurofizjologii, a wkrótce – jak sam przepowiedział – *neurologist in action*. W Oksfordzie Penfield miał okazję współpracować również z Williamem Oslerem¹⁰⁹, który, widząc w nim wyjątkowe predyspozycje do bycia doskonałym lekarzem praktykiem, zaprosił go na wspólne konsultacje medyczne w różnych szpitalach Anglii. Owocna współpraca przerodziła się wkrótce w przyjaźń i kiedy Penfield został ranny podczas ataku jego statku płynącego do Francji w grudniu 1915 roku, Osler zapewnił mu opiekę we własnym domu aż do pełnego wyzdrowienia.

Po dwóch latach w Oksfordzie Penfield powrócił do Stanów Zjednoczonych, gdzie w 1918 roku uzyskał dyplom lekarza w Johns Hopkins University School of Medicine w Baltimore w stanie Maryland i rozpoczął staż w Peter Bent Brigham Hospital w Bostonie. Tu z kolei zdobywał doświadczenie pod okiem Harveya Cushinga¹¹⁰ i chociaż Penfield nigdy formalnie nie był uczniem Cushinga, to darzył go niezmiernym szacunkiem i traktował jako swojego mentora, i jednocześnie wzór neurochirurga¹¹¹.

W tym też czasie powrócił ponownie do Oksfordu, aby nie tylko zrealizować trzeci rok swojego stypendium, ale także kontynuować badania w laboratorium

¹⁰⁵ Sir Charles Scott Sherrington (1857–1952) – angielski lekarz i fizjolog. W latach 1913–1935 profesor Uniwersytetu w Oksfordzie. W 1932 roku otrzymał, wspólnie z Edgarem Douglasem Adrianem (1889–1977), Nagrodę Nobla za odkrycie funkcji neuronów. Jeden z najwybitniejszych twórców współczesnej neurofizjologii. Zajmował się głównie badaniem unerwienia mięśni i odruchową czynnością rdzenia kręgowego, wprowadził pojęcie synapsy i zapoczątkował badania zjawisk na synapsach oraz podał klasyfikację receptorów.

¹⁰⁶ Penfield W. G.: *Alteration of the Golgi apparatus in nerve cells*, *Brain*, Vol. 43, 1920, s. 295–305.

¹⁰⁷ Santiago Ramón y Cajal (1852–1934) – hiszpański histolog, prekursor neurobiologii. W 1906 roku otrzymał Nagrodę Nobla, razem z Camillo Golgim, za badania nad strukturą systemu nerwowego. Do barwienia komórek nerwowych zastosował azotan srebra zredukowany formaliną.

¹⁰⁸ Bazatt H. C., Penfield W. G.: *Study of the Sherrington decerebrate animal in the chronic as well as the acute condition*, *Brain*, Vol. 45, 1922, s. 185–264.

¹⁰⁹ Sir William Osler (1849–1919) – kanadyjski lekarz, neurolog i patolog, pisarz, nauczyciel, historyk, bibliofil. W roku 1894 dowiódł, że twardzina jest chorobą układową o szczególnej predyspozycji do płuc i nerek. Od 1905 roku *Regious Professor of Medicine* University of Oxford. Znany między innymi z guzków Oslera, objawu Oslera i choroby Rendu-Oslera-Webera oraz podręcznika *The Principles and Practice of Medicine*, 1892.

¹¹⁰ Harvey Cushing (1869–1939) – amerykański neurochirurg, pionier chirurgii mózgu. Uznawany za największego neurochirurga XX wieku i ojca nowoczesnej neurochirurgii. W 1895 roku ukończył Harvard Medical School, gdzie wkrótce został profesorem. Pracował jako chirurg w Johns Hopkins Hospital, Peter Bent Brigham Hospital, a od 1933 roku – w Yale University School of Medicine. Autor wielu prac z zakresu endokrynologii i neurochirurgii oraz pionier licznych narzędzi i metod operacyjnych.

¹¹¹ Preul M. C., Feindel W.: *The art is long and the life is short: the letters of Wilder Penfield and Harvey Cushing*, *Journal of Neurosurgery*, Vol. 95, 2001, s. 148.

Sherningtona. Pozostał jeszcze również przez kolejny rok w National Hospital w Londynie, gdzie poznał znakomitego neurologa – Gordona Morgana Holmesa¹¹².

W roku 1921 rozpoczął pracę jako profesor nadzwyczajny w Department of Surgery w Columbia University i jednocześnie w Presbyterian Hospital w Nowym Jorku, ze specjalnym ukierunkowaniem na neurochirurgię. Tam też, razem z Williamem Vernonem Conem¹¹³, utworzył Laboratory of Neurocytology. W roku 1924 udał się w podróż do Madrytu, gdzie, współpracując z Pio del Rio-Hortega¹¹⁴ i Santiago Ramónem y Cajalem, przeprowadził badania dotyczące charakterystyki oligodendrogleju. Zaowocowały one wkrótce między innymi wydaniem *Cytology and Cellular Pathology of the Central Nervous System*¹¹⁵.

W roku 1928 Penfield odwiedził natomiast Otrfida Foerster¹¹⁶ we Wrocławiu, u którego nauczył się metody chirurgicznej interwencji w lekoopornej padaczce ogniskowej. Obaj uczeni dwa lata później opublikowali również pierwszą mapę kory mózgu. Wkrótce Penfield rozwinął stosowane przez nauczyciela metody elektrycznej stymulacji kory mózgowej, co pozwoliło mu na zdefiniowanie obszarów odpowiedzialnych za funkcje mowy, słuchu i wzroku. Stymulacja płatów skroniowych umożliwiła mu zaś wywołanie odpowiedzi w postaci pamięci dźwięków, ruchu i koloru.

*Wilder Penfield pochylał się nad wilgotnym i pofałdowanym mózgiem widocznym przez otwór w czaszce operowanej kobiety. Cienka elektroda delikatnie dotknęła powierzchni kory mózgowej. Równocześnie zdziwiona pacjentka doniosła o tym, że właśnie 'usłyszała' piosenkę ze swojego dzieciństwa. Mikroelektrody w magiczny sposób uwolniły wspomnienie spoczywające w zakamarkach kory mózgowej.*¹¹⁷

Przyporządkował także odpowiednie części kory mózgu poszczególnym grupom mięśni, co przedstawił w postaci zniekształconej sylwetki ludzkiej tak zwanego *człowieczka ruchowego*, inaczej nazywanego *motorycznym homunkulusem Penfielda*.

W tym samym roku Wilder Penfield został zaproszony wraz z Williamem Conem do Royal Victoria Hospital w Kanadzie, w celu rozpoczęcia programu badań w zakresie neurochirurgii, jednocześnie będąc profesorem tej dziedziny w McGill University. Zaraz też po przybyciu do Montrealu wykonał operację guza mózgu u swojej siostry Ruth i, jak potem powiedział:

¹¹² Sir Gordon Holmes (1876–1965) – neurolog. W 1899 roku ukończył Trinity College w Dublinie. Znany z opisanego z Graingerem Stewartem, występującego w chorobach mózdzku, *objawu Stewarta i Holmsa*. W latach 1922–1937 redaktor *Brain*.

¹¹³ William Vernon Cone (1897–1959) – amerykański neurochirurg.

¹¹⁴ Pio del Rio-Hortega (1882–1945) – hiszpański neurolog. Ukończył studia w Valladolid i w 1909 roku uzyskał doktorat na podstawie pracy *Etiología y anatomía patológica de los tumores del encéfalo*, dotyczącej guzów mózgu. Po wybuchu wojny domowej w 1936 roku wyemigrował do Paryża, a następnie pracował w laboratorium neuropatologicznym University of Oxford. W czasie drugiej wojny światowej wyjechał do Argentyny, gdzie do śmierci kierował własnym Instituto de Investigaciones Histológicas e Histopatológicas.

¹¹⁵ *Cytology and Cellular Pathology of the Central Nervous System*, pod redakcją W. Penfielda, t. I–III, Nowy Jork 1932, 1965.

¹¹⁶ Otrfid Foerster (1873–1941) – niemiecki neurolog, od 1921 roku profesor Uniwersytetu Wrocławskiego. W latach 1922–1924 przebywał w Rosji, zaproszony do udziału w leczeniu poważnie chorego Włodzimierza I. Lenina. Po powrocie zajął się przede wszystkim problemem padaczki, przeprowadzając wiele operacji, eksperymentów i badań nad korą mózgową.

¹¹⁷ Komorowska J.: *Tajemnice pamięci*, niepublikowane.

*To był największy usunięty przeze mnie fragment mózgu, jakiego kiedykolwiek dokonałem. Jednak ku mojemu przerażeniu, część masy guza pozostała w postaci szarej, zbitej i złośliwie wyglądającej tkanki opierającej się na kości czaszki. Z jej przekroju ziały światłem olbrzymie naczynia, prawdopodobnie związane bezpośrednio z zatokami żylnymi leżące poniżej opony. Ruszenie ich groziło trudnym do opanowania krwotokiem.*¹¹⁸

Ruth zmarła trzy lata później w wieku czterdziestu siedmiu lat, ale doświadczenie to ponagliło go do szybszej realizacji marzenia o utworzeniu instytutu neurologicznego, zajmującego się kompleksowym leczeniem chorób mózgu. Montreal Neurological Institute of McGill University został otwarty już w 1934 roku *dla niesienia ulgi w bólu i cierpieniu oraz studiów nad neurologią*¹¹⁹, a wówczas to nie mogło oczywiście zabraknąć Harveya Cushinga.

*Planujemy uroczystą ceremonię otwarcia na początku października i wszyscy bardzo pragniemy, aby przemówił Pan z tej okazji. Nie możemy bowiem rozpocząć tu działań ani w zakresie neurologii, ani tym bardziej neurochirurgii bez Pańskiego błogosławieństwa.*¹²⁰

Wkrótce też stał się on referencyjnym centrum neurologicznym i neurochirurgicznym, nie tylko zajmującym się leczeniem, lecz także badaniem i nauczaniem, do którego przybywali stypendyści z całego świata, w tym również z Polski.

*Poprzez budynek sam w sobie – pisał Penfield – próbowaliśmy wyrazić jak najlepsze tradycje neurologii, dlatego staraliśmy się nadać mu tyle piękna i dostojeństwa, ile tylko było to możliwe. Jednak znaczenie budynku leży w tym, co w sobie mieści. Budynek jest jedynie muszlą. W niej może znajdować się żywy mięczak – kolektywny stwór, od którego oczekujemy od czasu do czasu uformowania bardzo wartościowej perły. Jeśli owa perła będzie mogła powstawać tylko i wyłącznie pod płaszczem tej muszli, a nigdy poza nim, wówczas Instytut osiągnie swój cel.*¹²¹

W czasie drugiej wojny światowej Penfield odegrał ogromną rolę w utworzeniu Number 1. Neurological Hospital of the Canadian Armed Forces, koncentrującego się głównie na projektach zależnych od działań wojennych. Na tyłach instytutu wybudowano nawet specjalny aneks wojskowy, obsługujący żołnierzy z ranami i uszkodzeniami układu nerwowego. W roku 1943, na zlecenie rządu kanadyjskiego, Penfield służył w *Surgical Consulting Mission* na terenie Związku Radzieckiego i w Chinach.

Lata czterdzieste i pięćdziesiąte przyniosły doskonalenie metody operacyjnego leczenia padaczki, znanego jako *Montreal Procedure* i powoli wprowadzanego na całym świecie, podczas gdy w instytucie pod kierunkiem Penfielda przeprowadzono ponad tysiąc sto takich zabiegów. Pozwoliło to na wydanie w roku 1954 ency-

¹¹⁸ Tłumaczenie własne. Lewis J.: *Something Hidden. A Biography of Wilder Penfield*, Kanada 1981, s. 123–124.

¹¹⁹ Tłumaczenie własne. Dedykacja Wildera Penfielda. Feindel W.: *The Montreal Neurological Institute, Journal of Neurosurgery*, Vol. 75, 1991, s. 821.

¹²⁰ Tłumaczenie własne. Preul M. C., Feindel W.: *The art is long and the life is short: the letters of Wilder Penfield and Harvey Cushing, Journal of Neurosurgery*, Vol. 95, 2001, s. 157.

¹²¹ Tłumaczenie własne. Feindel W.: *The Montreal Neurological Institute, Journal of Neurosurgery*, Vol. 75, 1991, s. 822.

kłopedycznej monografii *Epilepsy and Functional Anatomy of the Human Brain*¹²², uznanej za jego najważniejszą publikację naukową. Cały dorobek Penfielda obejmuje niemal sześćset sześćdziesiąt pozycji, a wśród nich siedemnaście książek.

W roku 1954 Penfield odszedł na emeryturę z McGill University, w dalszym ciągu pozostając na stanowisku dyrektora Neurological Institute i intensywnie prowadząc wykłady przez następne sześć lat, kiedy to odszedł również z tej ostatniej placówki. I tak, w 1956 roku odwiedził jeszcze Princeton University, aby wygłosić *Vanuxem lectures*¹²³, nieco później opublikowane jako *Speech and Brain Mechanisms*. Podróżował także do Rosji, Indii i Chin, zapraszany przez szerokie gremia naukowców.

Ostatnie piętnaście lat swojego życia Wilder Penfield spędził na rozwijaniu drugiej pasji, jaką było pisanie powieści historycznych i biografii medycznych, zgodnie z przekonaniem *rest with nothing else, results in rust*.

Jeszcze w 1954 roku ukazało się pierwsze wydanie książki *No Other Gods*, opisującej historię Abrahama i Sary z czasów kiedy mieszkali w Ur Kaśdim, a więc jeszcze przed ich pojawieniem się na kartach Księgi Rodzaju, o której Penfield powiedział: *This is a novel not a history nor a treatise on religion*¹²⁴. W roku 1960 opublikował *The Torch*, będącą biograficzną powieścią poświęconą Hipokratesowi. Trzy lata później ukazała się natomiast *The Second Career*, stanowiąca zbiór esejów odzwierciedlających jego niezliczoną ilość zainteresowań i zachęcająca do wykorzystania czasu emerytury na rozwijanie kolejnej drogi życiowej. Rok 1967 przyniósł dwie następne pozycje, a mianowicie *The Difficult Art of Giving* – pewnego rodzaju pean – biografię Alana Grega – dyrektora oddziału nauk medycznych Fundacji Rockefellera, dzięki którego pomocy możliwe było utworzenie Montreal Neurological Institute oraz *Man and His Family*. Ta ostatnia wyłoniła się z drugiego oblicza jego emerytalnej drogi, a mianowicie działalności społecznej, chociażby jako pierwszego prezydenta Vanier Institute of the Family, który założył w tym właśnie czasie *to promote and guide education in the home-man's first classroom*.

Napisał również kilkanaście innych książek, a wśród nich wydaną w 1975 roku i zadedykowaną Charlesowi Scottowi Sherringtonowi – *The Mystery of the Mind*, stanowiącą podsumowanie jego czterdziestoletnich studiów dotyczących mózgu, a w swojej prostocie przeznaczoną dla jak najszerzego kręgu odbiorców. Na trzy tygodnie przed śmiercią Penfield ukończył zarys autobiografii *No Man Alone*, której tytuł powtarza się wielokrotnie w jej treści jako fraza podkreślająca znaczenie pracy zespołowej w badaniu i leczeniu chorób neurologicznych. Pozycja ta ukazała się zaraz po jego śmierci w 1977 roku, a zadedykowana była matce, która umożliwiła mu *to see things as they were*, poprzez gromadzenie, a potem wydawanie listów pisanych do niej przez Wildera prawie w każdym tygodniu, począwszy od jego wyjazdu do Princeton w 1909 roku, aż do jej śmierci w 1935 roku.

Wilder Graves Penfield zmarł 5 kwietnia 1976 roku w Montrealu.

¹²² Penfield W. G., Jasper H.: *Epilepsy and the Functional Anatomy of the Human Brain*, Boston 1954.

¹²³ Fundacja imienia Louisa Clarcka Vanuxema (1788–1832) – kupca morskiego – ustanowiona w 1912 roku, na podstawie jego testamentu. Przeznacza fundusze na coroczne ogólnodostępne wykłady w Princeton University, obejmujące najnowsze doniesienia naukowe, później publikowane w celu ich dystrybucji w szkołach i bibliotekach.

¹²⁴ Ang.: *To jest powieść, a nie książka historyczna czy rozprawa na tematy religijne*. Tłumaczenie własne. Lewis J.: *Something Hidden. A Biography of Wilder Penfield*, Kanada 1981, s. 237.

Był członkiem wielu towarzystw naukowych, w tym Royal Society of London, Royal College of Surgeons, Royal College of Physicians oraz Royal Society of Medicine, a także członkiem honorowym ponad dwudziestu towarzystw neurologicznych, chirurgicznych i neurochirurgicznych.

Listę otrzymanych przez niego wyróżnień rozpoczynają *Order of Saint Michael and Order of Saint George* nadane w 1943 roku. Pięć lat później został nagrodzony *United States Medal of Freedom with Silver Palms* oraz – w roku 1950 – *Chevalier de Légion d'honneur*¹²⁵. W roku 1953 dostał *Order of Merit*, będący jakoby ukoronowaniem jego wszystkich osiągnięć. Kolejno, w 1958 roku, przyznano mu również *Médaille Lannelongue*¹²⁶, a rok później – wyróżnienie od Akademii Nauk Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich oraz – w roku 1960 – *Lister*¹²⁷ *Medal* od Royal College of Surgeons of England. Canadian Medical Association nadała mu w 1965 roku *Frederic Newton Gisborne Starr Award*¹²⁸, a trzy lata później odebrał *Gold Medal* od Royal Society of Medicine.

Był czterokrotnie nominowany do Nagrody Nobla, a w latach 1935–1972 uzyskał trzydzieści jeden doktoratów honoris causa od uniwersytetów w Kanadzie, Stanach Zjednoczonych, Wielkiej Brytanii, Francji, Indii, a także Polski.

W lipcu 1960 roku Akademia Medyczna w Warszawie, na wniosek Rady Wydziału Lekarskiego, nadała mu zaszczytny tytuł doktora honoris causa.

Wilder Graves Penfield był znakomitym przeciwnikiem podczas gry w squasha, zwłaszcza gdy boisko – do 1941 roku – znajdowało się na siódmym piętrze Montreal Neurological Institute. Nieźle też radził sobie w grze w tenisa na jego ulubionych, pokrytych trawą kortach własnej posiadłości w Sussex oraz prawie nigdy nie opuszczał zawodów żeglarskich na pobliskim jeziorze Memphremagog. Dużą przyjemność sprawiała mu również jazda na nartach oraz organizowanie każdej zimy weekendu narciarskiego dla pracowników i członków społeczności Instytutu. Oni też co nie-dziwiele byli gośćmi na obiedzie w domu Penfieldów.

Wilder Graves Penfield jest bohaterem sześćdziesięciminutowego filmu *Something Hidden – A Portrait of Wilder Penfield*, w reżyserii Boba Lowera, zrealizowanego w 1981 roku na podstawie scenariusza jego wnuka i autora biografii *Something Hidden – Jeffersona Lewisa*¹²⁹. W rolę tego wybitnego kanadyjskiego neurochirurga wcielił się William Hutt.

¹²⁵ Patrz przypis 72, s. 30.

¹²⁶ *Médaille Lannelongue* – ustanowiony w 1911 roku przez Odilona Marca Lannelongue'a (1840–1911) – chirurga francuskiego, profesora Uniwersytetu w Paryżu, zajmującego się chorobami kości, a szczególnie gruźlicą. Nadawany co pięć lat przez National Academy of Surgery, na cześć jego żony – Marie – pielęgniarki podczas wojny francusko-pruskiej.

¹²⁷ Joseph Lister (1827–1912) – chirurg angielski, twórca antyseptyki na sali operacyjnej. Nagroda jego imienia po raz pierwszy została nadana w 1924 roku.

¹²⁸ *Frederic Newton Gisborne Starr Award* – najwyższa nagroda nadawana przez Canadian Medical Association na cześć Fredericka Newtona Gisborne'a (1824–1892) – elektryka i wynalazcy kanadyjskiego.

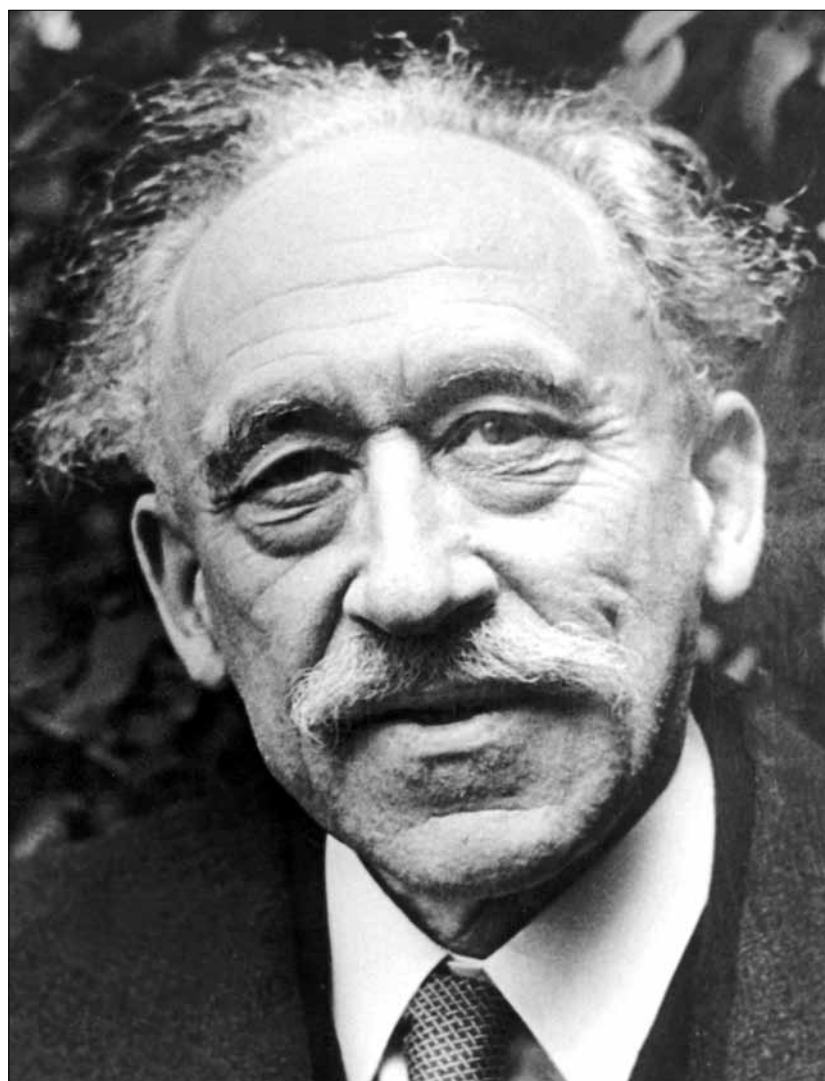
¹²⁹ Lewis J.: *Something Hidden. A biography of Wilder Penfield*, Kanada 1981.

BIBLIOGRAFIA

1. Bidziński Jerzy: *Historia Katedry i Kliniki Neurochirurgii Akademii Medycznej w Warszawie*, Warszawa 2004, s. 52.
2. Brown Ivan W.: *The Amazing Adventures of Wilburt C. Davison, Wilder G. Penfield, and Emile F. Holman While Rhodes Scholars in Medicine at Oxford During World War I, 1913–1917*, *Annals of Surgery*, Vol. 211, 1990, nr 2, s. 224–235.
3. Elliott K. Allan: *Neurochemistry*, *Canadian Medical Association Journal*, Vol. 116, 1977, nr 12, s. 1372–1373.
4. Evans Joseph P.: *Exciting beginnings*, *Canadian Medical Association Journal*, Vol. 116, 1977, nr 12, s. 1367.
5. Feindel William: *The Montreal Neurological Institute*, *Journal of Neurosurgery*, Vol. 75, 1991, s. 821–822.
6. Feindel William: *Wilder Penfield: his legacy to neurology*, *Canadian Medical Association Journal*, Vol. 116, 1977, nr 12, s. 1365–1367.
7. Glees Paul: *Obituary Dr. Wilder Penfield (26.1.1891–5.4.1976)*, *Acta Neurochirurgica*, Vol. 36, 1977, nr 1–2, s. 143–146.
8. Hebb Donald: *The frontal lobe*, *Canadian Medical Association Journal*, Vol. 116, 1977, nr 12, s. 1373–1374.
9. Jasper Herbert H.: *The centrencephalic system*, *Canadian Medical Association Journal*, Vol. 116, 1977, nr 12, s. 1371–1372.
10. Lewis Jefferson: *Something Hidden. A Biography of Wilder Penfield*, Kanada 1981.
11. McNaughton Francis L.: *Impact on medical neurology*, *Canadian Medical Association Journal*, Vol. 116, 1977, nr 12, s. 1370.
12. Miner Brenda: *Memory mechanisms*, *Canadian Medical Association Journal*, Vol. 116, 1977, nr 12, s. 1374–1376.
13. Penfield Wilder Graves: *Sir Gordon Morgan Holmes 1876–1965*, *Journal of Neurological Sciences*, Vol. 5, 1967, s. 185–190.
14. Preul Mark C., Feindel William: *The art is long and the life short: the letters of Wilder Penfield and Harvey Cushing*, *Journal of Neurosurgery*, Vol. 95, 2001, s. 148–161.
15. Rasmussen Theodore B.: *Surgical treatment of epilepsy*, *Canadian Medical Association Journal*, Vol. 116, 1977, nr 12, s. 1369–1370.
16. Rasmussen Theodore B.: *Wilder Penfield, 1891–1976*, *Journal of Neurosurgery*, Vol. 45, 1976, nr 3, s. 249–250.
17. Rasmussen Theodore B.: *Dr. Wilder Penfield*, *Surgical Neurology*, Vol. 1, 1973, nr 2, s. 67–68.
18. Robb J. Preston: *The institute and the hospital*, *Canadian Medical Association Journal*, Vol. 116, 1977, nr 12, s. 1368.
19. Shephard David A. E.: *The vision of Wilder Penfield*, *Canadian Medical Association Journal*, Vol. 116, 1977, nr 12, s. 1335–1336.
20. Stevenson Lloyd: *Novelist and historian*, *Canadian Medical Association Journal*, Vol. 116, 1977, nr 12, s. 1376–1377.
21. Todman Donald: *Pioneers in neurology. Wilder Penfield (1891–1976)*, *Journal of Neurology*, Vol. 255, 2008, s. 1104–1105.

EUGENIUSZ MINKOWSKI

(1885–1972)

DOKTOR HONORIS CAUSA

1965 ROK

Eugeniusz Minkowski urodził się 17 kwietnia 1885 roku w Petersburgu. W wieku siedmiu lat wraz z rodziną przeniósł się do Warszawy, gdzie w 1903 roku ukończył V Gimnazjum Humanistyczne, uzyskując świadectwo dojrzałości. W tym samym roku rozpoczął studia lekarskie w Cesarskim Uniwersytecie Warszawskim. Na drugim roku zmuszony był przerwać naukę ze względu na zamknięcie uczelni¹³⁰ i kontynuować ją kolejno we Wrocławiu, Getyndze oraz w Monachium. Tam też, w 1909 roku, uzyskał tytuł doktora medycyny na podstawie rozprawy *Über das Verhalten einiger aromatischer Essigsäure - und Glykokolderivative tierischen Fermenten gegenüber*¹³¹.

Po nostryfikacji dyplomu w Kazaniu zaczął myśleć o porzuceniu medycyny jako dziedziny dla niego zbyt *materialnej* i rozpoczął studia w zakresie filozofii i estetyki w Getyndze pod kierunkiem Alexandra Pfändera¹³² i Moritza Geigera¹³³ oraz psychologii u Aloysa Fischera¹³⁴ w Monachium. Zaowocowało to publikacją licznych prac z zakresu poznanych dziedzin i ich nowych kierunków, a także znacznie wpłynęło na kształtowanie się późniejszych poglądów.

¹³⁰ Na wieść o wybuchu rewolucji w Petersburgu w 1905 roku, w dzień po rozpoczęciu strajku robotników na Woli, studenci Cesarskiego Uniwersytetu Warszawskiego zorganizowali wiec, zajmując sale i audytoria Pałacu Kazimierzowskiego. Uchwalono strajk oraz bojkot uniwersyteckiego sądu dyscyplinarnego. Pertraktacje z władzami policyjnymi przyniosły co prawda zakończenie wiecu, ale Bratnia Pomoc wysunęła postulaty obejmujące repolonizację Uniwersytetu, jego pełną autonomię wewnętrzną oraz całkowitą swobodę osobistą i organizacyjną studentów. Konsekwencją było zamknięcie uczelni na okres trzech i pół roku.

¹³¹ Niem.: *Znaczenie zachowania się enzymów zwierzęcych niektórych aromatycznych pochodnych kwasu octowego i glikokolu*. Tłumaczenie własne.

¹³² Alexander Pfänder (1870–1941) – niemiecki filozof, jeden z prekursorów fenomenologii.

¹³³ Moritz Geiger (1880–1937) – niemiecki filozof. Poza fenomenologią zajmował się psychologią, epistemologią i estetyką.

¹³⁴ Aloys Fischer (1880–1937) – żyjący dokładnie w tych samych latach co Moritz Geiger niemiecki pedagog i psycholog. Opracował fundamenty nowoczesnej teorii kształcenia.

Na rozwój naukowy Eugeniusza Minkowskiego miał również w 1913 roku wpływ ślub z Franciszką Brokman¹³⁵, będącą doktorem medycyny, psychiatrą i psychoanalitykiem oraz autorką licznych prac z zakresu tych dziedzin, do których zaczęła skutecznie wciągać męża.

Po wybuchu I wojny światowej, Minkowski, będąc obywatelem rosyjskim, zmuszony został do opuszczenia Niemiec i udał się do Zurychu, gdzie wkrótce zdobył tytuł doktora nauk filozoficznych. Pod wpływem żony został też początkowo wolontariuszem, a następnie asystentem w Klinice Psychiatrycznej u Eugena Bleulera¹³⁶, co nie tylko rozbudziło jego zainteresowania psychiatrią, ale wpłynęło także na decyzję o kontynuowaniu drogi medycznej.

W marcu 1915 roku Minkowski wstąpił do armii francuskiej i jako lekarz wojskowy przez dwa lata przebywał na pierwszej linii frontu w największych bitwach pod Verdun, Aisne i nad rzeką Somma. Uzyskane po wojnie obywatelstwo francuskie umożliwiło mu podjęcie pracy w lecznicy dla nerwowo chorych pod Paryżem. Tu wzbudził zainteresowanie mało znanymi wówczas we Francji koncepcjami Bleulera dotyczącymi schizofrenii, które przedstawił w 1921 roku w pracy *La schizophrénie et la notion de maladie mentale*¹³⁷, będącej wstępem i inspiracją do jego dalszych badań.

*Eugeniusz Minkowski w jednym ze swych odczytów wspominał o tym, jak na początku swojej kariery psychiatrycznej przez kilka miesięcy mieszkał w jednym pokoju z chorym na schizofrenię. Po pewnym czasie przestał widzieć we współlokatorze pacjenta, a dostrzegał tylko drugiego człowieka, który go chwilami swym zachowaniem irytował i wyprowadzał z równowagi, a chwilami wzbudzał wiele sympatii i przywiązania.*¹³⁸

W 1926 roku nostryfikował dyplom lekarski w Paryżu i uzyskał tytuł doktora, prezentując tezy dotyczące *pojęcia utraty kontaktu z rzeczywistością i jego znaczenia w psychopatologii*¹³⁹, a oparte na *élan vital*¹⁴⁰ Henriego Bergsona¹⁴¹. Wkrótce rozpoczął więc pracę jako konsultant psychiatryczny w Henri-Roussell Pavilion w Szpitalu Świętej Anny, pozostając na tym stanowisku do 1950 roku. W latach 1928–1954 był jednocześnie naczelnym lekarzem w Rothschild Hospital, a także pracował dobrowolnie w ośrodku dla dzieci trudnych – Foyer de Soulines blisko Brunoy.

¹³⁵ Franciszka Minkowska z domu Brokman (1882–1950) – psychiatra i psychoanalityk. Wprowadziła do psychiatrii pojęcie gliskroidii. Mieli dwoje dzieci – syna Aleksandra – doktora medycyny i profesora neonatologii w Université René Descartes-Sorbonne-Paris V oraz córkę Jeannine – absolwentkę prawa i psychologii wydziału prawno-ekonomicznego.

¹³⁶ Paul Eugen Bleuler (1857–1939) – psychiatra szwajcarski. Uważany za prekursora psychoanalizy. Wprowadził wraz z Carlem Gustavem Jungiem do psychopatologii pojęcie kompleksu i metodę wolnych skojarzeń. Prowadził badania nad ambiwalencją uczuć, myśleniem autystycznym, a przede wszystkim schizofrenią, który to termin zastosował po raz pierwszy w 1911 roku.

¹³⁷ Fr.: *Schizofrenia i podstawy chorób psychicznych*. Tłumaczenie własne.

¹³⁸ Kepiński A.: *Rytm życia*, Kraków 1994, s. 23.

¹³⁹ Minkowski E.: *La notion de perte de contact avec la réalité et ses applications en psychopathologie*, 1926.

¹⁴⁰ Francuskie *élan vital* – pęd życiowy, wewnętrzna siła twórcza, tkwiąca w przyrodzie, będąca nieodłącznym składnikiem bytu.

¹⁴¹ Henri Bergson (1859–1941) – pisarz i filozof francuski, główny twórca intuicjonizmu i filozofii pędu życiowego. W 1927 roku został laureatem Nagrody Nobla w dziedzinie literatury. Pochodził z żydowskiej rodziny, a jego ojcem był Michał Bergson z Warszawy.

Eugeniusz Minkowski utrzymywał stałe kontakty z Polską, brał czynny udział w zjazdach. I tak, w 1929 roku, na XIII Zjeździe Lekarzy i Przyrodników Polskich w Wilnie, wygłosił referat o psychopatii konstytucjonalnej, a na zjeździe psychiatrów polskich w Krakowie w roku 1961 mówił o podstawach humanistycznych psychiatrii. Publikował też liczne prace w polskich czasopismach, zarówno z zakresu psychiatrii, psychologii, jak i filozofii.

Eugeniusz Minkowski zmarł 20 listopada 1972 roku w Paryżu.

Jego dorobek naukowy obejmuje ponad dwieście pięćdziesiąt publikacji, w których zajmował się głównie schizofrenią, autyzmem, psychoanalizą, analizą fenomenologiczną i ogólnie pojętą psychopatologią. Prowadził również wspólnie z żoną badania nad dziedziczeniem chorób psychicznych, sterylizacją w chorobach psychicznych i testem Rorschacha¹⁴². Wydana po raz pierwszy w 1927 roku w Paryżu, oparta na bergsonizmie i psychoanalizie, przetłumaczona na kilka języków praca – *La schizophrénie* – wprowadziła nowe perspektywy w spojrzeniu na tę chorobę. Minkowski, będący twórcą psychopatologii fenomenologicznej, za podstawowy objaw schizofrenii uważał autyzm, który określał jako utratę życiowego kontaktu z rzeczywistością.

Z kolei lektura dzieł Henriego Bergsona i Maxa Schelera¹⁴³ skłoniła go do długiej, około dwudziestoletniej pracy nad książką *Le temps vécu. Études phénoménologiques et psychopathologiques*¹⁴⁴, wydanej w 1933 roku. Stanowiła ona nie tylko psychopatologiczną, ale także filozoficzną rozprawę na temat czasu pojętego jako istotna struktura życia.

Po śmierci żony nadał tytuł przygotowanej do druku jej książce, traktującej o metodzie Rorschacha, *A la recherche du monde des formes*¹⁴⁵, a także opatrzył ją wstępem, stanowiącym pewnego rodzaju fenomenologiczną podróż przez świat form. Napisał też słowo wstępne do wydanej w roku 1963 w Paryżu, niezwyklej książki Franciszki Minkowskiej *Van Gogh, sa vie, sa maladie et son œuvre*¹⁴⁶. W ostatnich latach życia rozpoczął pisanie autobiografii, a także pracy o *metafizyce powstawania człowieka*, jednak niestety nie zostały one ukończone.

W 1966 roku ukazało się natomiast pierwsze wydanie książki *Traité de psychopathologie*¹⁴⁷, która była bardzo istotną syntezą życiowych dokonań Minkowskiego.

Eugeniusz Minkowski był współzałożycielem i pierwszym prezesem organizacji l'Évolution Psychiatrique oraz redaktorem naczelnym pisma o takiej samej nazwie, która była wynikiem wyraźnego wpływu wydanej w 1907 roku *L'Évolution créatrice*¹⁴⁸ Bergsona.

¹⁴² Test Rorschacha – test plam atramentowych stworzony w 1921 roku przez szwajcarskiego psychoanalityka – Hermanna Rorschacha. W pewnych przypadkach może służyć jako pomoc podczas wnioskowania o nieświadomych treściach psychicznych, cechach osobowości i zaburzeniach psychicznych.

¹⁴³ Max Scheler (1874–1928) – filozof niemiecki, przedstawiciel fenomenologii.

¹⁴⁴ Fr.: *Czasy przeżyte. Studia fenomenologiczne i psychopatologiczne*. Tłumaczenie własne.

¹⁴⁵ Fr.: *W poszukiwaniu świata form*. Tłumaczenie własne.

¹⁴⁶ Fr.: *Van Gogh, życie, choroba i dzieło*. Tłumaczenie własne.

¹⁴⁷ Fr.: *Traktat o psychopatologii*. Tłumaczenie własne.

¹⁴⁸ Fr.: *Ewolucja twórcza*. Tłumaczenie własne.

Należał do wielu towarzystw psychiatrycznych i filozoficznych¹⁴⁹, a także komitetów redakcyjnych czasopism z tych właśnie dziedzin, w tym między innymi *Nowin Psychiatrycznych*.

Za swoje zasługi został odznaczony *Officier de la Légion d'honneur*¹⁵⁰ oraz otrzymał *Croix de Guerre* i *Croix de Combattant Volontaire*.

Imieniem Eugeniusza Minkowskiego został nazwany zespół *znieczulenia uczuciowego*, masowo występujący w obozach koncentracyjnych, spowodowany długim cierpieniem moralnym i fizycznym, doprowadzającym do destrukcji osobowości.

5 czerwca 1965 roku odbyła się uroczystość wręczenia mu dyplomu doktora honoris causa Akademii Medycznej w Warszawie, nadanego na wniosek Rady Wydziału Lekarskiego. Taką samą godność otrzymał też od Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu w Zurychu.

W roku 2008 Eugeniusz Minkowski został przedstawiony jako jeden z bohaterów dwuczęściowego filmu telewizyjnego *La Résistance*¹⁵¹, opowiadającego historię francuskiego ruchu oporu podczas drugiej wojny światowej, gdzie w rolę doktora wcielił się Jean-Gabriel Nordmann.

Ronald David Laing¹⁵² powiedział o Eugeniuszu Minkowskim, że był on tym, *który pierwszy spróbował w psychiatrii odtworzyć doświadczenie życiowe drugiego człowieka*.

BIBLIOGRAFIA

1. *Dzieje I Wydziału Lekarskiego Akademii Medycznej w Warszawie (1809–2006)*, pod redakcją Marka Krawczyka, t. III, Lublin 2009, s. 1011.
2. Herman Eufemiusz: *Neurologzy polscy*, Warszawa 1958, s. 69.
3. Kępiński Antoni: *Rytm życia*, Kraków 1994.
4. Korzeniowski Lucjan: *Zarys psychiatrii*, Warszawa 1969, s. 19.
5. Laing Ronald David: *The Divided Self: An Existential Study in Sanity and Madness*, Harmondsworth 1960.
6. *Leksykon zespołów i objawów chorobowych*, pod redakcją Mieczysława Fejgina, Warszawa 1959, s. 165.
7. Meissner Roman K., Hasik Jan M.: *Polski wkład w medycynę światową*, Poznań 1989, s. 105–106.
8. Minkowski Eugeniusz: *Étude psychologique et analyse phénoménologique d'un cas de mélancolie schizophrénique*, *Journal de psychologie normale et pathologique*, 1923, 20, s. 543–558.

¹⁴⁹ Francuskie Towarzystwo Psychiatryczne; Francuskie Towarzystwo Filozoficzne; Towarzystwo Medyko-Psychologiczne; Société de Psychologie Médicale, honorowy przewodniczący; członek towarzystw psychiatrycznych: belgijskiego, szwajcarskiego, polskiego – od 1956 roku, włoskiego, holenderskiego; Wyższy Komitet dla Chorób Umysłowych przy ministrze zdrowia we Francji.

¹⁵⁰ Patrz przypis 72, s. 30.

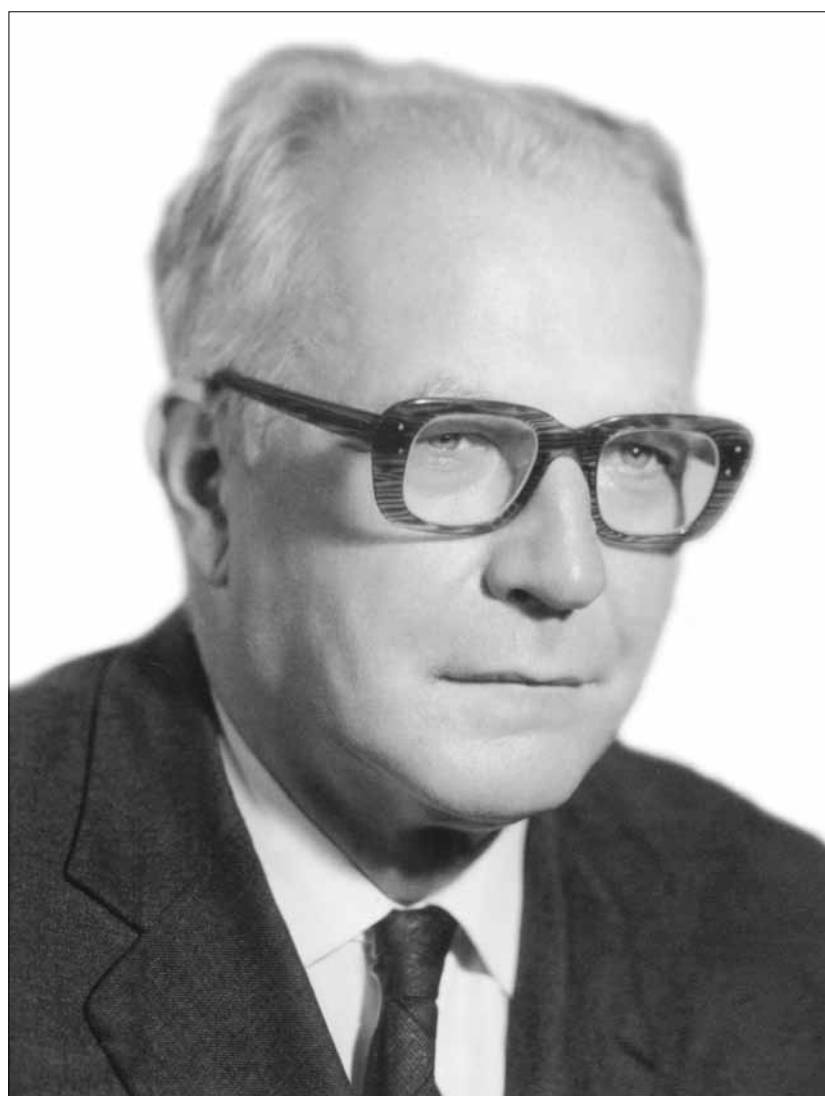
¹⁵¹ Druga część filmu, w której została pokazana postać Eugeniusza Minkowskiego, ma tytuł *Quand il fallait sauver les Juifs*; fr.: *Kiedy trzeba było ratować Żydów*. Tłumaczenie własne.

¹⁵² Ronald David Laing (1927–1989) – szkocki psychiatra, zajmujący się głównie psychozami.

9. Nasierowski Tadeusz: *Historia schizofrenii, Psychiatria w Praktyce Ogólnolekarskiej*, 2007; 1 (7), s. 42–49.
10. Ostrowska Teresa: *Dr Franciszka Minkowska (1882–1950), psychiatra i psychoanalityk, twórca pojęcia gliskroidii, w 100-lecie urodzin, Archiwum historii medycyny*, R. XLVI, 1983, nr 1, s. 39–44.
11. Ostrowska Teresa: *Minkowski Eugeniusz*, w: *Polski słownik biograficzny*, t. XXI/1, 1976, z. 88, s. 301–303.

JAN OSZACKI

(1915–1982)

DOKTOR HONORIS CAUSA

1975 ROK

Jan Oszacki urodził się 11 października 1915 roku w Morawskiej Ostrawie. Ojciec jego – Aleksander¹⁵³ – był wybitnym internistą, profesorem Uniwersytetu Jagiellońskiego. Po ukończeniu Gimnazjum imienia Henryka Sienkiewicza w Krakowie w 1933 roku, Jan podjął studia medyczne na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu Jagiellońskiego.

Bezpośrednio po uzyskaniu dyplomu lekarza, w roku 1939, rozpoczął prace w Klinice Chirurgicznej Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu Jagiellońskiego, pod kierunkiem profesora Jana Glatzla¹⁵⁴. W tym samym czasie brał też aktywny udział w podziemnej walce w szeregach Armii Krajowej. Bezpośrednio po wojnie, w 1946 roku, uzyskał stopień doktora medycyny na podstawie pracy *Przygotowanie chorych z nadczynnością tarczycy do zabiegu operacyjnego przy pomocy tiouracylu i metylotiouracylu*.

W 1950 roku przeszedł do Oddziału Chirurgicznego, przekształconego wkrótce w III Klinikę Chirurgiczną Akademii Medycznej imienia Mikołaja Kopernika¹⁵⁵ w Krakowie¹⁵⁶, aby dalej zgłębiać tajniki zawodu, tym razem pod okiem Jerzego

¹⁵³ Aleksander Oszacki (1883–1945) – profesor medycyny wewnętrznej Uniwersytetu Jagiellońskiego, założyciel pracowni badań raka i autor prac z zakresu metabolizmu, patologii nowotworów, cukrzycy, a także kardiologii. Jako pierwszy w Polsce prowadził terapię przy użyciu penicyliny oraz gazoterapię.

¹⁵⁴ Jan Glatzel (1888–1954) – chirurg, od 1929 roku profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego. Autor wielu nowych metod operacyjnych, zwłaszcza w zakresie chirurgicznego leczenia schorzeń jamy brzusznej oraz tarczycy. Zorganizował i unowocześnił nauczanie chirurgii w Krakowie.

¹⁵⁵ Akademia Medyczna w Krakowie – utworzona w 1950 roku z Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu Jagiellońskiego. W 1993 roku powróciła do Uniwersytetu jako Collegium Medicum.

¹⁵⁶ III Katedra Chirurgii Uniwersytetu Jagiellońskiego Collegium Medicum w Szpitalu Miejskim Specjalistycznym imienia Gabriela Narutowicza, przy ulicy Prądnickiej 35 w Krakowie. Szpital ten rozpoczął swoją działalność w 1934 roku i wówczas ordynatorem oddziału chirurgicznego mianowano doktora Jerzego Jasińskiego (patrz przypis 157, s. 59). W roku 1952 z oddziału powstała III Klinika Chirurgiczna Akademii Medycznej w Krakowie.

Jasieńskiego¹⁵⁷. Rok później stał się jednocześnie kierownikiem Oddziału Chirurgicznego Instytutu Onkologii w Krakowie i pozostał na tym stanowisku przez ponad dwadzieścia lat.

W latach 1953–1954 został wysłany do Koreańskiej Republiki Ludowo-Demokratycznej, gdzie pełnił funkcję dyrektora Szpitala Polskiego Czerwonego Krzyża, który objął działalnością jeden z tyłowych szpitali wojskowych armii koreańskiej. Następnie brał też udział w tworzeniu wojewódzkiego szpitala w Hamhŭng, gdzie leczono ludność cywilną oraz organizowano wydział lekarski tamtejszego uniwersytetu.

W roku 1953 otworzył przewód habilitacyjny na podstawie pracy *Znaczenie anoksji w stanach pokrwotocznych i jej zwalczanie*¹⁵⁸ i w roku następnym uzyskał stanowisko docenta.

W 1955 roku rozpoczął pracę w II Klinice Chirurgicznej¹⁵⁹, kierowanej przez profesora Kornela Michejdy¹⁶⁰, początkowo jako docent etatowy, a od roku 1958 stanął na czele tej Katedry i Kliniki, pozostając na tym stanowisku do 1982 roku.

Równoległe z działalnością lekarską i administracyjną prowadził badania naukowe, wiele publikował. Był stanowczym propagatorem idei humanitaryzmu wobec zwierząt doświadczalnych – domagał się przetrzymywania ich w odpowiednich warunkach i unikania zbędnych eksperymentów. Opowiadał się za przestrzeganiem przepisów dotyczących miejsca przeprowadzania tych badań, a także wymagania kwalifikacji nie tylko zawodowych, ale także moralnych od osób do tego powoływanych.

W 1960 roku został wybrany dziekanem Wydziału Lekarskiego Akademii Medycznej w Krakowie i pełnił tę funkcję przez pięć lat. W roku 1961 otrzymał tytuł profesora nadzwyczajnego, a w 1970 – zwyczajnego. W 1965 roku została mu powierzona godność rektora, którą pełnił do roku 1972, a więc przez trzy kolejne kadencje. Był w tym czasie jednym z inicjatorów pierwszej powojennej reformy studiów lekarskich, obejmującej między innymi rozwinięcie odpowiadających ówczesnym wymagom studiów podyplomowych oraz zblokowanie zajęć na wydziałach lekarskich, z czasem wszystkich uczelni medycznych w kraju. W tym też czasie krakowska Akademia Medyczna wprowadziła w niektórych zakładach teoretycznych i klinikach

¹⁵⁷ Jerzy Jasieński (1895–1963) – chirurg; specjalista torakochirurgii i onkologii; zajmował się także urologią i chirurgią kostną. Od 1934 roku ordynator Oddziału Chirurgicznego Szpitala imienia Gabriela Narutowicza w Krakowie. Od 1952 roku pełniący obowiązki kierownika III Katedry i Kliniki Chirurgii Akademii Medycznej w Krakowie, a od roku 1954 – jej kierownik. Od 1953 roku profesor nadzwyczajny, a następnie – od 1961 – zwyczajny. W latach 1951–1953 dziekan Wydziału Lekarskiego, a w latach 1953–1956 prorektor do spraw nauczania. Autor ponad stu pięćdziesięciu prac.

¹⁵⁸ Oszacki J.: *Znaczenie anoksji w stanach pokrwotocznych i jej zwalczanie*, *Polski Przegląd Chirurgiczny*, T. XXV, 1953, nr 11, s. 867–880.

¹⁵⁹ II Katedra Chirurgii Collegium Medicum Uniwersytetu Jagiellońskiego – przy ulicy Kopernika 21 w Krakowie, znana powszechnie jako *Czerwona Chirurgia*. Nazwa pochodzi od koloru cegły, z której w 1893 roku, stosownie do założeń profesora Alfreda Obalińskiego, wzniesiony został budynek oddziału chirurgicznego Szpitala Świętego Łazarza.

¹⁶⁰ Kornel Michejda (1887–1960) – chirurg. W latach 1922–1939 profesor Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie, a następnie Akademii Lekarskiej w Gdańsku. W latach 1948–1958 kierownik II Kliniki Chirurgii Uniwersytetu Jagiellońskiego, a później – Akademii Medycznej w Krakowie. Od 1939 roku prezes Polskiego Towarzystwa Chirurgów, a także pierwszy redaktor naczelny *Polskiego Przeglądu Chirurgicznego*. Autor *Diagnostyki chirurgicznej*, 1955 i wielu prac z zakresu chirurgii jamy brzusznej, neurochirurgii i urologii.

pierwsze egzaminy testowe. W latach 1963–1971, pełniąc funkcję specjalisty krajowego w zakresie chirurgii, a następnie regionalnego dla Polski południowo-wschodniej, jako pierwszy rozpoczął badania nad epidemiologią chorób chirurgicznych, zajął się również sytuacją szpitalnego leczenia chirurgicznego, jak i działalnością otwartej służby zdrowia w zakresie urazowości. Pozwoliło mu to na zwrócenie uwagi na konieczność poprawy w zakresie leczenia urazowego, zwłaszcza obrażeń ośrodkowego układu nerwowego, a także zespołu tak zwanego *ostrego brzucha*. Zaowocowało to inicjatywą i współautorstwem *Wytycznych postępowania w przypadkach pourazowych*.

W 1973 roku został redaktorem naczelnym *Polskiego Przeglądu Chirurgicznego*.

Był autorem ponad dwustu trzydziestu prac, redaktorem wydanego w 1964 roku podręcznika *Patofizjologia chorób chirurgicznych* oraz współautorem i współredaktorem kilku następnych znakomitych podręczników z zakresu chirurgii i onkologii¹⁶¹, które zmieniły w Polsce dotychczasowe tradycyjne rozumienie i uprawianie tych specjalności. Jego pionierskie, szeroko zakrojone badania, dotyczyły głównie patofizjologii wstrząsu hipowolemicznego, metabolicznej odpowiedzi ustroju na uraz oraz epidemiologii i kliniki nowotworów. Jako pierwszy w Polsce propagował oszczędne postępowanie pooperacyjne w leczeniu choroby wrzodowej dwunastnicy oraz opracował odległe wyniki leczenia chirurgicznego raka żołądka.

Jan Oszacki w 1967 roku został wybrany członkiem-korespondentem Polskiej Akademii Nauk. W latach 1976–1978 piastował stanowisko prezesa, a następnie, w 1981 roku, został członkiem honorowym Towarzystwa Chirurgów Polskich. Od 1977 roku był także członkiem honorowym Polskiego Towarzystwa Chirurgów Dziecięcych i należał do Międzynarodowego Towarzystwa Chirurgów i Chirurgii Sercowo-Naczyniowej.

W latach 1965–1972 przewodniczył Sekcji Medycznej i był członkiem Rady Głównej Szkolnictwa Wyższego. W 1976 roku został natomiast członkiem Centralnej Komisji Kwalifikacyjnej przy Ministrze Zdrowia.

Jan Oszacki zmarł 22 lipca 1982 roku w Krakowie.

Zasługi przyniosły mu wiele odznaczeń, w tym: Krzyż Kawalerski i Krzyż Oficerski Orderu Odrodzenia Polski, Order Sztandaru Pracy Koreańskiej Republiki Ludowo-Demokratycznej II klasy, Order Sztandaru Pracy I i II klasy oraz Medal imienia Mikołaja Kopernika Polskiej Akademii Nauk.

Pierwszym wyróżnieniem naukowym Oszackiego była indywidualna Nagroda Ministra Zdrowia I stopnia, zdobyta w 1966 roku za badania metaboliczne raka żołądka.

2 kwietnia 1975 roku Akademia Medyczna w Warszawie, na wniosek Rady I Wydziału Lekarskiego, nadała mu szacowny tytuł doktora honoris causa.

Jan Oszacki posiadał niezwykle talent i umiejętność organizowania problemów naukowo-badawczych, co pozwoliło mu wykształcić trzydziestu pięciu doktorów i pięciu doktorów habilitowanych, a także sześćdziesięciu specjalistów chirurgów.

¹⁶¹ Oszacki J.: *Zarys onkologii*, 1955; *Patofizjologia chorób chirurgicznych*, 1964; *Wytyczne postępowania w zespołach pourazowych*, 1969; *Naukowe podstawy współczesnej chirurgii*, 1970.

Podobne zdolności przy nieprzeciętnym talencie chirurgicznym cechowały profesora Oszackiego w jego codziennej pracy klinicznej. Konieczność stałego kształcenia się i podnoszenia swoich kwalifikacji, punktualność, sumienność, uczciwość i poświęcenie dla chorych, oto wymagania stawiane całemu zespołowi klinicznemu, którego sam był najlepszym przykładem.¹⁶²

BIBLIOGRAFIA

1. Gedliczka Otmar: *Jan Oszacki*, w: *Album chirurgów polskich*, pod redakcją Witolda Rudowskiego i Andrzeja Śródki, Wrocław 1990, s. 218–219.
2. Pabis-Stachoniowa Mirosława: *Doktor H. C. Jan Oszacki, Medycyna Dydaktyka Wychowanie. Kwartalnik Akademii Medycznej w Warszawie*, R. XI, 1979, nr 4, s. 335–341.
3. Śródka Andrzej: *Uczni polscy XIX–XX stulecia*, t. I, Warszawa 1994, s. 334–336.

¹⁶² Słowa ucznia i zastępcy Otmaro Gedliczki, w: Pabis-Stachoniowa M.: *Doktor H. C. Jan Oszacki, Medycyna Dydaktyka Wychowanie. Kwartalnik Akademii Medycznej w Warszawie*, R. XI, 1979, nr 4, s. 341.

HENRYK BROKMAN

(1886–1976)

DOKTOR HONORIS CAUSA

1975 ROK

Henryk Brokman urodził się 13 sierpnia 1886 roku w Warszawie. W roku 1904 ukończył tam II Gimnazjum i rozpoczął studia na Wydziale Lekarskim Cesarskiego Uniwersytetu Warszawskiego. Niestety wkrótce został z niego wydalony za udział w strajku, którego hasłem były dążenia do niepodległości i spolonizowanie szkolnictwa. Niewątpliwie duży wpływ na jego dalszą drogę zawodową miał kontakt z zajmującym się pediatrią doktorem Nikołajem Wasiliewiczem Jastrebowem¹⁶³. Henryk Brokman ukończył studia w 1911 roku w Heidelbergu, a następnie spędził kolejnych kilka miesięcy, pogłębiając swoją wiedzę w Charkowie. W tym okresie ukazała się jego pierwsza praca eksperymentalna *Über die gruppenspezifische Strukturen tierschen Blutes*¹⁶⁴, w której – za pomocą metody absorpcji aglutynin – stwierdził podobieństwo struktur antygenowych u zwierząt spokrewnionych filogenetycznie. Po powrocie do Warszawy rozpoczął praktykę internistyczną pod okiem doktora Władysława Janowskiego¹⁶⁵ w Szpitalu Dzieciątka Jezus. W 1913 roku wyjechał do Zurychu, gdzie jako asystent-wolontariusz pracował u słynnego profesora Emila Feera-Sulzera¹⁶⁶ w University Children's Hospital.

W roku 1915 został zmobilizowany jako lekarz do 2. batalionu eksploatacyjnego 1. brygady kadrowo-konnej armii rosyjskiej i już w roku następnym, ciężko ranny w czasie walk frontowych pod Rygą, ewakuowany był do Petersburga, a stamtąd na Kaukaz. Tam zajmował się chorymi na cholere i tyfus plamisty jako lekarz

¹⁶³ Nikołaj Wasiliewicz Jastrebow (1855–1916) – od 1885 roku profesor Akademii Medyko-Chirurgicznej w Petersburgu. W latach 1877–1911 kierował Katedrą i Kliniką Położnictwa, Chorób Kobiecych i Dziecięcych Cesarskiego Uniwersytetu Warszawskiego. Wszechstronnie wykształcony, o dużej kulturze osobistej. Miał grupę uczniów Polaków, a wśród nich właśnie Henryka Brokmana.

¹⁶⁴ Niem.: *O zmianach swoistych grup krwi zwierzęcej*. Tłumaczenie własne.

¹⁶⁵ Władysław Janowski (1866–1928) – internista, bakteriolog. W latach 1897–1928 dyrektor Szpitala Dzieciątka Jezus w Warszawie. Autor około stu prac z zakresu kardiologii i innych zagadnień internistycznych.

¹⁶⁶ Emil Feer-Sulzer (1864–1955) – pionier szwajcarskiej pediatrii. W 1907–1911 profesor Uniwersytetu w Heidelbergu, a następnie – w latach 1911–1929 – w Zurychu. Autor *Textbook of Pediatrics*, 1910 oraz *Diagnostics of Children's Diseases*, 1920. W roku 1923 opisał *Peculiar Neurosis of the Baby's Vegetative System*, znanej jako *zespół Feera* – inaczej akrodyndia.

sanatoryjny. Po rewolucji październikowej został wybrany pierwszym prezesem Polskiej Rady Wygnańczej, powołanej dekretem komisarzy ludowych.

W 1918 roku wstąpił jako ochotnik do tworzącej się armii polskiej i w stopniu kapitana pełnił funkcję lekarza wojskowego do kwietnia 1921 roku. W tym samym roku rozpoczął pracę na stanowisku asystenta, a następnie – w latach 1922–1925 – starszego asystenta nowo powstałej Kliniki Chorób Dziecięcych przy ulicy Litewskiej 16 w Warszawie, kierowanej przez profesora Mieczysława Michałowicza¹⁶⁷. W latach 1925–1939 pracował tam wolontariacko, a w roku 1932 uzyskał tytuł doktora habilitowanego i od tego też czasu rozpoczął wykłady z dziecięcych chorób zakaźnych, alergologii i immunologii klinicznej. Niestety wybuch drugiej wojny światowej przerwał mu pracę naukową i dydaktyczną.

W czasie okupacji brał udział w tajnym nauczaniu medycyny w getcie warszawskim, prowadząc zajęcia ze słuchaczami Szkoły docenta Juliusza Zweibauma, a po wyprowadzeniu ukrywał się w Podkowie Leśnej.

Po odzyskaniu niepodległości, w 1945 roku, został kierownikiem Katedry i Kliniki Chorób Zakaźnych w Łodzi, a już rok później mianowano go profesorem zwyczajnym i zaproszono do zorganizowania Katedry i Kliniki Chorób Dziecięcych w Akademii Lekarskiej w Gdańsku¹⁶⁸, którą to następnie kierował do roku 1953. Tu też, wspólnie z nauczycielką – Jadwigą Siliniewicz, założył pierwszą szkołę szpitalną dla chorych dzieci, mającą pełne uprawnienia, w tym między innymi wydawania promocji do następnej klasy.

W 1953 roku Brokman powrócił do Warszawy i objął kierownictwo Katedry i Kliniki Terapii Chorób Dziecięcych Oddziału Pediatricznego Akademii Medycznej w Warszawie przy ulicy Działdowskiej, którą zorganizował i prowadził do 1962 roku, a więc aż do przejścia na emeryturę.

Henryk Brokman zmarł 6 sierpnia 1976 roku w Warszawie.

Był autorem ponad stu siedemdziesięciu prac, głównie z serologii, immunologii i mikrobiologii klinicznej. Szereg z nich poświęcił chorobom zakaźnym wieku dziecięcego, wykazując, że ich występowanie uwarunkowane jest immunologicznymi właściwościami ustroju.

W oparciu o test Schicka¹⁶⁹ w stosunku do błonicy, opracował własny odczyn z jadem czerwonym pałeczki *Shigella Shigae*. Od wczesnej młodości współpracował też z Ludwikiem Hirszfoldem¹⁷⁰, co zaowocowało między innymi przedstawieniem dowodu na dziedziczenie odporności w stosunku do błonicy.

¹⁶⁷ Mieczysław Michałowicz (1876–1965) – działacz polityczny i społeczny, pediatra. Założyciel Polskiego Towarzystwa Pediatricznego. Rektor Uniwersytetu Warszawskiego w latach 1930–1931.

¹⁶⁸ Akademia Lekarska w Gdańsku – od 1950 roku Akademia Medyczna w Gdańsku.

¹⁶⁹ Béla Schick (1877–1967) – amerykański pediatra węgierskiego pochodzenia, który zajmował się badaniami nad alergią i odpornością. Sławę zyskał dzięki odkryciu odczynu skórniego, pozwalającego określić wrażliwość na błonicę – tak zwanego *testu Schicka*.

¹⁷⁰ Ludwik Hirszföld (1884–1954) – lekarz, bakteriolog, immunolog, twórca polskiej szkoły immunologicznej oraz seroantropologii. W latach 1907–1911, w Zurychu, odkrył wraz z Emilem von Dungernem prawa dziedziczenia grup krwi i wprowadził ich oznaczenie jako A, B, AB i O, przyjęte na całym świecie w 1928 roku. Oznaczył również czynnik Rh i odnalazł przyczynę konfliktu serologicznego.

Zrewolucjonizował współczesne poglądy na temat zjawiska alergii w chorobach zakaźnych, wskazując na jego znaczenie patogenetyczne i warunkowanie objawów chorobowych.

Wyniki swoich badań ogłosił w 1937 roku w pracy *Patogeneza, zapobieganie leczenie oraz chorób zakaźnych w związku z zagadnieniami alergii*.

Przeprowadził wieloletnie oryginalne badania nad immunologią i leczeniem gruźliczego zapalenia opon mózgowych u dzieci, stwierdzając, iż dożylne podanie *nowokainy* w towarzyszących mu stanach nieświadomości prowadzi do jej przejściowego odzyskania. Postawił również tezę o udziale układu wegetatywnego w powstawaniu zmian w płucach w przebiegu tej choroby. Jako pierwszy w świecie wysunął koncepcję istnienia i znaczenia przeciwciał w chorobie reumatycznej. Jego wieloletnie badania nad etiologią biegunek u małych dzieci pozwoliły na przedstawienie oryginalnej teorii udziału czynnika zakaźnego oraz na zainicjowanie ogólnopolskiej akcji przeprowadzenia tego typu badań, a także na opracowanie mapy epidemiologicznej Polski w zakresie rozprzestrzeniania chorobotwórczej flory jelitowej. Działania te przyniosły mu w 1955 roku Nagrodę Państwową II stopnia, a w roku 1969 – Nagrodę Fundacji imienia Alfreda Jurzykowskiego¹⁷¹.

Należał do wielu towarzystw naukowych krajowych i zagranicznych¹⁷², a w 1954 roku został członkiem-korespondentem Polskiej Akademii Nauk oraz, od 1966 roku, jej członkiem rzeczywistym, biorącym także udział w wielu jej komisjach¹⁷³. W latach 1955–1976 pełnił funkcję redaktora naczelnego *Pediiatrii Polskiej*.

Za swoje zasługi został odznaczony między innymi w roku 1939 Złotym Krzyżem Zasługi, a w 1956 roku otrzymał Krzyż Komandorski i dwadzieścia lat później – Krzyż Komandorski z Gwiazdą Orderu Odrodzenia Polski.

W krótkim ujęciu nie sposób przedstawić ogromu pracy naukowej tego nieustrudzonego pediatry. Trzeba jednak szczególnie podkreślić, że nie długie życie, lecz nieustanna praca twórcza, przenikliwość umysłowa, połączona z obserwacją kliniczną pozwoliły prof. dr. hab. med. Henrykowi Brokmanowi dokonać wielkiego dzieła. Jest on niewatpliwie jednym

¹⁷¹ Alfred Jurzykowski (1899–1966) – handlowiec, przemysłowiec i działacz społeczny. W 1960 roku założył w Nowym Jorku fundację swojego imienia, w celu popierania finansowania instytucji naukowych i kulturalnych, znajdujących się poza Polską. Nagrody były przyznawane w latach 1964–1999 twórcom pochodzenia polskiego, między innymi w dziedzinach: nauki ścisłe i humanistyczne, medycyna, literatura, sztuki piękne, muzyka, teatr i film.

¹⁷² Wrocławskie Towarzystwo Naukowe; Polskie Towarzystwo Pediatryczne – prezes w latach 1954–1958, członek honorowy od roku 1958; Częstochowskie Towarzystwo Lekarskie; Wszelchwiązkowe Towarzystwo Lekarzy Dziecięcych Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich; Czechosłowackie Towarzystwo Lekarskie; Bułgarskie Towarzystwo Pediatryczne; Szwajcarskie Towarzystwo Pediatryczne, członek-korespondent od 1963 roku; Towarzystwo Pediatryczne Niemieckiej Republiki Demokratycznej; Polskie Towarzystwo Reumatologiczne, członek honorowy.

¹⁷³ W latach 1961–1968 zastępca przewodniczącego Komitetu Kultury Fizycznej Polskiej Akademii Nauk, a w latach 1966–1968 – przewodniczący zespołu badań nad Chorobami Alergicznymi, Komisji Alergii I Komitetu Nauk Klinicznych Polskiej Akademii Nauk oraz zastępca przewodniczącego tego Komitetu w latach 1963–1968.

z twórców współczesnych metod zastosowania teorii w praktyce klinicznej nie tylko w pediatrii, lecz i w innych dyscyplinach.¹⁷⁴

16 czerwca 1975 roku, w Sali Warszawskiej Pałacu Kultury i Nauki, odbyła się uroczystość wręczenia Henrykowi Brokmanowi dyplomu doktora honoris causa, nadanego na wniosek Rady I Wydziału Lekarskiego Akademii Medycznej w Warszawie.

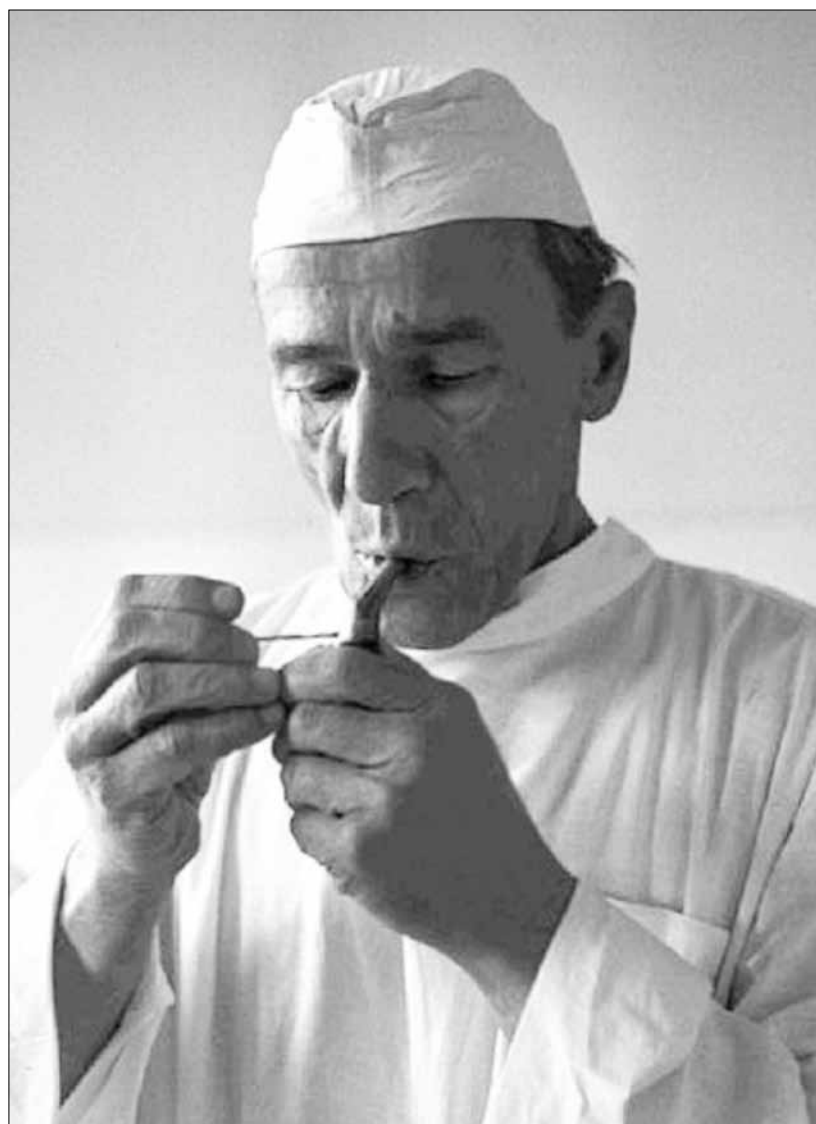
BIBLIOGRAFIA

1. *Dzieje nauczania medycyny i farmacji w Warszawie (1789–1950)*, pod redakcją Marcina Łyskanowskiego, Andrzeja Stapińskiego i Andrzeja Śródki, Warszawa 1990, s. 257, 319–320, 414.
2. Firkin Barry G., Whitworth Judith A.: *Dictionary of Medical Eponyms*, London 2002, s. 121.
3. Manteuffel Tadeusz: *Uniwersytet Warszawski w latach 1915/16 – 1934/35. Kronika*, Warszawa 1936, s. 138.
4. *Ocalić od niepamięci. Monografia Szpitala imienia Karola i Marii dla Dzieci Fundacji Zofii Szlenkierówny. Jubileusz 90 lat pracy szpitala (1913–2003)*, pod redakcją Zofii Rajtar-Leontiew, Warszawa 2003, s. 101–102.
5. Sybilski Adam J.: *Narodziny nauki o alergii*, *Nowa Pediatria*, R. X, 2006, nr 2, s. 41–45.
6. Śródka Andrzej: *Album lekarzy i farmaceutów polskich. Henryk Brokman, Archiwum historii i filozofii medycyny*, T. XLIX, 1986, z. 3, s. 429.
7. Śródka Andrzej: *Uczeni polscy XIX–XX stulecia*, t. I, Warszawa 1994, s. 201–203.
8. *The pioneers of pediatric medicine*, *European Journal of Pediatrics*, Vol. 138, 1982, nr 3, s. 201.
9. Zapaśnik-Kobierska Maria Halina: *Sylwetki wybitnych uczonych warszawskiej AM, którzy otrzymali godność doktora honoris causa. Prof. zwycz. dr hab. med. Henryk Brokman, Medycyna Dydaktyka Wychowanie. Kwartalnik Akademii Medycznej w Warszawie*, R. VII, 1975, nr 4, s. 296–300.

¹⁷⁴ Zapaśnik-Kobierska M. H.: *Sylwetki wybitnych uczonych warszawskiej AM, którzy otrzymali godność doktora honoris causa, Medycyna Dydaktyka Wychowanie. Kwartalnik Akademii Medycznej w Warszawie*, R. VII, 1975, nr 4, s. 300.

ADAM GRUCA

(1893–1983)

DOKTOR HONORIS CAUSA

1975 ROK

Adam Gruca urodził się 3 grudnia 1893 roku we wsi Majdan Sieniawski koło Jarosławia, wśród pól i lasów. Tu właśnie poznawał dziką, lecz bardzo piękną przyrodę, życie zwierząt, tu pokochał ptaki, zaczął rysować, malować i rzeźbić, a wkrótce nawet pisać własne wiersze. W 1906 roku, po skończeniu czteroletniej szkoły powszechnej, rozpoczął naukę w gimnazjum w Jarosławiu i dzięki stypendium z Ordynacji Książąt Czartoryskich, udzielanym korepetycjom oraz ciężkiej pracy ojca, w roku 1913 otrzymał świadectwo dojrzałości. I choć odznaczał się wybitnymi uzdolnieniami humanistycznymi i artystycznymi, to dalszą drogę życiową wyznaczyła mu spowodowana gruźlicą śmierć matki i dwojga rodzeństwa. W 1913 roku rozpoczął więc studia na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie, które – przerywane służbą w wojsku – ukończył w roku 1922 z tytułem doktora wszech nauk lekarskich. Od maja 1915 do stycznia 1917 roku, jako żołnierz armii austriackiej w szpitalach polowych na froncie włoskim, pełnił funkcję szeregowca-sanitariusza. W roku 1918 był uczestnikiem obrony Lwowa, a następnie, do 1920 roku, służył w stopniu kapitana pełniącego obowiązki lekarza w Wojsku Polskim, tworząc w zamysle pierwszą swoją naukową pracę dotyczącą prawidłowej konstrukcji butów żołnierskich.

*Przekraczając w wojennym trudzie góry i rzeki włoskie, stale opiekuje się chorymi i rannymi i powoli dorasta do zawodu chirurga. W plecaku żołnierza trudnej i żmudnej kampanii włoskiej mało jest rzeczy osobistych, a zamiast dodatkowego koca są tam ciężkie podręczniki anatomii i chirurgii.*¹⁷⁵

W roku 1921 rozpoczął pracę w Klinice Chirurgicznej Uniwersytetu Lwowskiego u profesora Hilarego Schramma¹⁷⁶, który wkrótce powierzył mu pododdział ortopedii.

¹⁷⁵ Witwicki T.: *Pro memoria. Adam Gruca (3 XII 1893–3 VI 1983)*, *Kronika Warszawy*, 1984, nr 2/58, s. 172.

¹⁷⁶ Hilary Schramm (1857–1940) – polski chirurg. Od 1903 roku profesor chirurgii dziecięcej uniwersytetu we Lwowie. Autor pięćdziesięciu ośmiu prac naukowych z zakresu chirurgii jamy brzusznej.

*W okresie od 1922 [...] do 1928 roku, to jest do habilitacji, mieszka w Klinice jako stały lekarz dyżurujący. W dzień i w nocy jest do dyspozycji chorego, wieczorami uczy się języków: francuskiego, angielskiego i włoskiego. Gromadzi i publikuje materiał naukowy.*¹⁷⁷

W 1928 roku habilitował się na podstawie pracy *O skostnieniach pozaszkieletowych*¹⁷⁸ i rozpoczął wykłady z chirurgii ogólnej i urazowej. Trzy lata później wyjechał na staż naukowy do Włoch. Praktykował w Istituto Ortopedico Rizzoli w Bolonii pod okiem Vittorio Putti¹⁷⁹, zapoznając się z najnowszymi osiągnięciami z zakresu chirurgii stawu biodrowego, skoliozy i poznając operacje wytwórcze stawów, z których słynęła bolońska klinika. Kilka miesięcy spędził także w New York Post-Graduate Medical School and Hospital u profesora Freda Houdlette'a Albee¹⁸⁰.

Po powrocie został ordynatorem Szpitala Ubezpieczalni Społecznej we Lwowie, pracując tam do grudnia 1938 roku, kiedy to otrzymał nominację na profesora tytularnego chirurgii, a rok później – nadzwyczajnego. Jednocześnie objął kierownictwo Oddziału Chirurgii Dziecięcej Szpitala Świętej Zofii we Lwowie, pełniąc tę funkcję do roku 1940. W polu jego działań i zainteresowań znalazły się, poza ortopedią i traumatologią, także chirurgia jamy brzusznej, piersi, naczyń oraz zagadnienia z zakresu patofizjologii chorób tych narządów. W momencie wybuchu drugiej wojny światowej zgłosił się do czynnej służby wojskowej, gdzie, aż do czasu zajęcia miasta przez Armię Czerwoną, był ordynatorem szpitala wojennego, funkcjonującego w gmachu Politechniki Lwowskiej. W 1940 roku został kierownikiem Oddziału Chirurgii Ogólnej Instytutu Medycznego, a w następnym roku – Oddziału Chirurgii Dziecięcej i Ortopedii Szpitala Powszechnego. W czasie okupacji hitlerowskiej był naczelnym chirurgiem Lwowskiego Okręgu Armii Krajowej, pod pseudonimem *Grzegorz Adamski*. Od września 1943 roku, kiedy to oddziały Ukraińskiej Powstańczej Armii wydały na niego wyrok śmierci za współpracę z polskim ruchem oporu, zaczął się ukrywać. W maju 1944 roku przeniósł się do Krakowa i objął funkcję kierownika ambulatorium Polskiego Czerwonego Krzyża. Po zakończeniu wojny przybył do Warszawy i założył Instytut Chirurgii Urazowej w gmachu Kliniki Chirurgicznej Szpitala Dzieciątka Jezus, przez kolejne dwa lata pozostając jego dyrektorem.

*Pomieszczenie Instytutu było małe i nienowoczesne. Praca odbywała się w bardzo trudnych warunkach, ale był to już zorganizowany warsztat ortopedyczny. Skromny zespół lekarzy leczył chorych, nie mając leków, materiałów opatrunkowych, narzędzi ani odpowiedniej sali operacyjnej.*¹⁸¹

¹⁷⁷ *Nauka Polska*, 1962, nr 5/41, s. 47, nieautoryzowane.

¹⁷⁸ Gruca A.: *O skostnieniach pozaszkieletowych*, *Polski Przegląd Chirurgiczny*, 1927.

¹⁷⁹ Vittorio Putti (1880–1940) – włoski chirurg-ortopeda. Od 1914 roku dyrektor i ordynator Oddziału Chirurgicznego Istituto Ortopedico Rizzoli oraz profesor ortopedii Uniwersytetu w Bolonii. Prekursor dzisiejszej rehabilitacji medycznej, między innymi zwolennik bardzo wczesnej repozycji wrodzonego zwichnięcia biodra. Ówczesny czołowy autorytet światowej ortopedii. Wielu lekarzy na świecie nie odważało się otworzyć praktyki ortopedycznej bez przynajmniej kilkumiesięcznego stażu pod jego kierunkiem.

¹⁸⁰ Fred Houdlette Albee (1876–1945) – jeden z najznakomitszych ortopedów na świecie. Pionier transplantacji kości i ojciec rehabilitacji medycznej, z uwzględnieniem jej aspektów fizycznych, psychologicznych i społecznych.

¹⁸¹ Witwicki T.: *Pro memoria. Adam Gruca (3 XII 1893–3 VI 1983)*, *Kronika Warszawy*, 1984, nr 2/58, s. 172.

W roku 1947 Gruca został profesorem nadzwyczajnym i otrzymał stanowisko kierownika III Katedry i Kliniki Chirurgicznej Szpitala Dzieciątka Jezus, utworzonej ze wspomnianego Instytutu. Po włączeniu jej do powołanej trzy lata później Akademii Medycznej, dostała miano Kliniki Ortopedycznej, a także przystąpiono do budowy nowego gmachu. Profesor Gruca nie tylko sam projektował układ pomieszczeń, ale także poświęcił dużo czasu na dopracowanie różnych szczegółów technicznych, konsultacje na placu budowy, nie zaniedbując oczywiście swoich obowiązków klinicznych i dydaktycznych.

*Oprócz szkolenia studentów profesor Gruca doskonale zorganizował szkolenie podyplomowe, którego zasadniczą częścią składową były konferencje kliniczne oraz posiedzenia naukowe. Na konferencjach, którym przewodniczył profesor Gruca, asystent przedstawiał będących pod jego opieką chorych, przy czym do omówienia problemu musiał przygotować się studiując odnośne krajowe i zagraniczne czasopismo.*¹⁸²

W latach 1950–1960 był również krajowym specjalistą ortopedii i traumatologii oraz konsultantem naukowym w filii Kliniki w Konstancinie. Jednocześnie prowadził wykłady dla studentów z chirurgii leczenia gruźlicy kości i stawów, ortopedii i traumatologii narządu ruchu. Sprawował też funkcję wieloletniego kierownika oddziału rehabilitacji w Ciechocinku. Kiedy w roku 1955 został profesorem zwyczajnym, klinika przy ulicy Lindleya została wykończona i rok później oficjalnie otwarta. Stanowiła wszechstronnie, a przede wszystkim nowoczesnie pomyślaną całość, zarówno pod względem naukowym, dydaktycznym, jak i usługowym. Wykonywane tu pod okiem profesora, a wygłaszane na kongresach i zjazdach prace naukowe budziły duże zainteresowanie na świecie, a także zachęcały wielu uczonych do odwiedzania kliniki oraz przenoszenia do swoich ośrodków metod leczniczych poznanych w Polsce.

Adam Gruca kierował kliniką prawie do końca 1964 roku, kiedy to przeszedł na emeryturę. Nadal jednak leczył chorych i kontynuował tworzenie największego dzieła swojego życia, a mianowicie trzypomowej *Chirurgii ortopedycznej*¹⁸³.

Adam Gruca zmarł 3 czerwca 1983 roku w Warszawie.

Pozostawił prawie dwieście prac własnych ogłaszanych drukiem w dziesięciu językach oraz zainspirował ponad osiemset publikacji wydanych przez jego uczniów. Opatentował dwadzieścia dwa urządzenia z zakresu mechaniki chirurgii ortopedycznej oraz wygłosił przeszło dwieście pięćdziesiąt odczytów na konferencjach krajowych i zagranicznych. W latach 1926–1961 odbył kilkanaście podróży naukowych do niemal wszystkich ważniejszych ośrodków ortopedycznych w Europie oraz Stanach Zjednoczonych. Zajmował się opracowaniem metod leczenia wrodzonych i nabytych wad narządu ruchu, w tym wrodzonego zwichnięcia biodra za pomocą aloplastyki. Jako jeden z pierwszych w świecie dokonał implantacji metalowego stawu biodrowego. Opracował nowe metody postępowania chirurgiczno-ortopedycznego w porażeniach wiotkich i spastycznych, między innymi przeszczepianie zginaczy podudzia na nadkłykcie kości udowej. Do najbardziej znanych w piśmiennictwie światowym oryginalnych opracowań Grucy należało wprowadzone w roku 1956

¹⁸² Witwicki T.: *Pro memoria. Adam Gruca (3 XII 1893–3 VI 1983)*, *Kronika Warszawy*, 1984, nr 2/58, s. 175.

¹⁸³ Tom I został wydany w 1959, tom II – w 1966, a III – w 1972 roku.

leczenie bocznych skrzywień kręgosłupa u dzieci, z zastosowaniem sprężyn umieszczanych po wypukłej stronie skrzywienia, mających zastąpić osłabione mięśnie.

Był członkiem redakcji oraz współredaktorem wielu czasopism naukowych, w tym między innymi *The Journal of Bone and Joint Surgery*, *Excerpta Medica*, *Revue de Chirurgie Orthopédique* oraz *Beiträge zur Orthopädie*, a także *Opmedua*, *Травматология и Протезирование*.

Był członkiem¹⁸⁴, członkiem honorowym¹⁸⁵ i członkiem-korespondentem¹⁸⁶ wielu towarzystw naukowych, a w 1928 roku – współzałożycielem Polskiego Towarzystwa Ortopedycznego i Traumatologicznego oraz, w latach 1938–1950, jego prezesem. W roku 1954 został członkiem-korespondentem Polskiej Akademii Nauk, a dziesięć lat później jej członkiem rzeczywistym.

Za zasługi wojenne i społeczne wyróżniono go między innymi: Odznaką Honorową *Orleta*, Złotym Krzyżem Zasługi, Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski, Orderem Sztandaru Pracy I klasy. W 1977 roku dostał także tytuł Honorowego Obywatela miasta Jarosławia. W siedemdziesiątą piątą rocznicę urodzin otrzymał od swoich licznych uczniów medal *Creatori Scholae Orthopaedicae Poloniae Et Eius Propagatori Mondiali 1928–1968*.

16 czerwca 1975 roku, na wniosek Rady I Wydziału Lekarskiego, wręczono Adamowi Grucy dyplom doktora honoris causa Akademii Medycznej w Warszawie, z zapisem: *Qui fundamenta recentioris orthopaediae in Polonia iecit*¹⁸⁷.

W roku 1982 taki sam tytuł nadała mu Akademia Medyczna imienia Piastów Śląskich we Wrocławiu.

Adam Gruca był niezwykle ciekawym człowiekiem, który kochał język ojczysty, literaturę i sztukę. Zawsze dbał o piękno języka, był poliglotą, pisał wiersze. W trudnych, wojennych czasach młodości dotyczyły one zwłaszcza jego wielkiej miłości do Polski.

*Tyle roboty dziś tu na mnie czeka,
Łaciński, grecki i prywatne lektury,
Ale mojej woli ja nagiąć nie moge,
By naznaczone w niepamięć poszły losy moje.*¹⁸⁸

¹⁸⁴ Międzynarodowe Towarzystwo Chirurgiczne; Royal Society of Medicine; Amerykańska Akademia Chirurgów Ortopedycznych; Towarzystwo Chirurgów Ortopedów Meksyku; Jugosłowiańskie Towarzystwo Ortopedii i Traumatologii; Czechosłowackie Towarzystwo Ortopedii i Traumatologii; Akademia Chirurgów w Paryżu; Międzynarodowe Towarzystwo Chirurgii Ortopedycznej i Traumatologicznej, wiceprezes 1963–1966; Bułgarskie Towarzystwo Ortopedyczne.

¹⁸⁵ Francuskie Towarzystwo Ortopedii i Traumatologii; Towarzystwo Ortopedyczne Krajów Ameryki Łacińskiej; Wszeczwiązkowe Towarzystwo Ortopedyczne i Traumatologiczne Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich; Towarzystwo Chirurgów Polskich; Polskie Towarzystwo Lekarskie.

¹⁸⁶ Towarzystwo Naukowe Warszawskie; Polska Akademia Nauk; Włoskie Towarzystwo Ortopedyczne; Hiszpańskie Towarzystwo Ortopedyczne; Międzynarodowe Towarzystwo Chirurgii Ortopedycznej i Traumatologicznej.

¹⁸⁷ Łac.: *Który położył podstawy dla współczesnej ortopedii*. Tłumaczenie własne.

¹⁸⁸ Fragment wiersza z własnoręcznego tomiku Adama Grucy. Akta osobowe Adama Grucy, Dział Zbiorów Specjalnych Głównej Biblioteki Lekarskiej, sygn. 1/1065.

Wspaniale rysował, co niejednokrotnie pomagało mu przybliżyć każdemu zawiłą treść wykładu. W drewnie najchętniej rzeźbił swoje ukochane fajki¹⁸⁹. Jeździł na nartach, pływał, chodził na dalekie wycieczki w umiłowane Tatry, gdzie w szumie wysokich drzew i melodii górskich potoków kreował nowe metody operacyjne. Kochał życie, ludzi i zwierzęta. Był niezrównanym, pełnym poświęcenia i współczucia lekarzem. Umiał także przywoływać ptaki i nie tylko z nimi rozmawiał, ale również leczył je, nastawiając złamane kończyny.

Jednak zapytany, kiedy jest najszczęśliwszy, odpowiadał: *No cóż, najszczęśliwszy jestem codziennie rano, gdy wchodzę do kliniki.*¹⁹⁰

BIBLIOGRAFIA

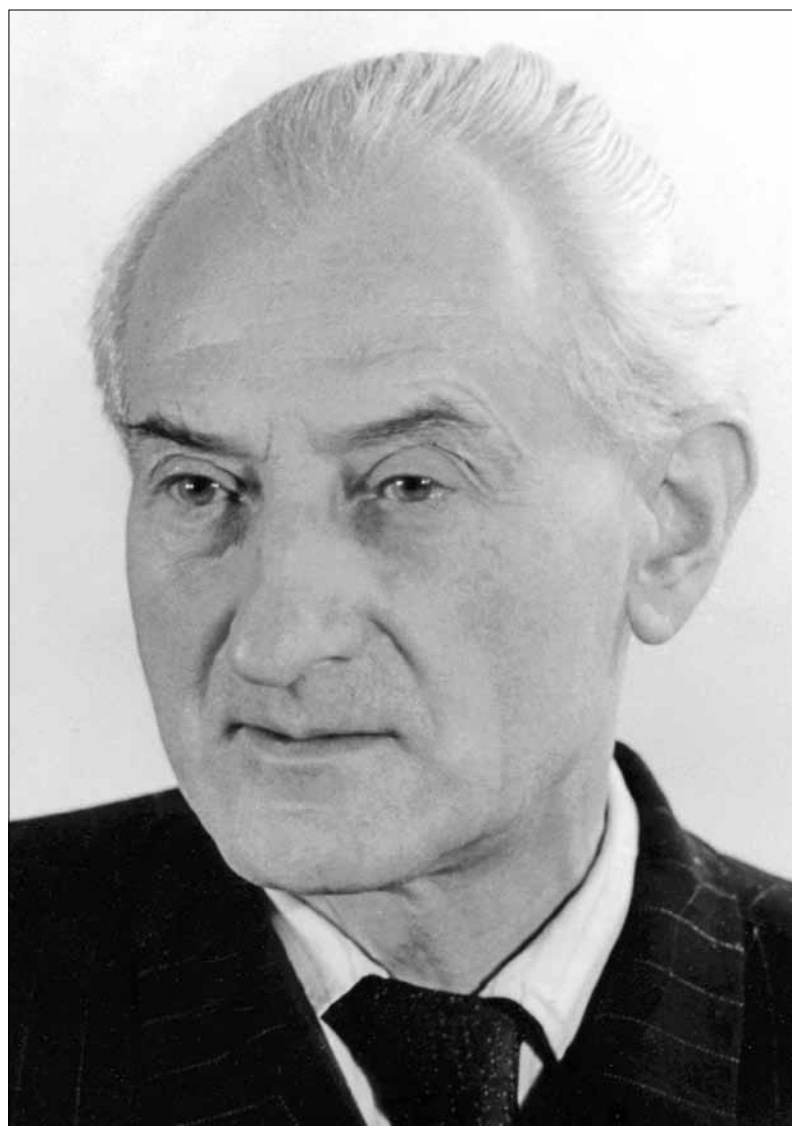
1. Cieszyński Tomasz: *Adam Gruca*, w: *Album chirurgów polskich*, pod redakcją Witolda Rudowskiego i Andrzeja Śródki, Wrocław 1990, s. 80.
2. *Dzieje nauczania medycyny i farmacji w Warszawie (1789–1950)*, pod redakcją Marcina Łyskanowskiego, Andrzeja Stapińskiego i Andrzeja Śródki, Warszawa 1990, s. 473.
3. Garlicki Marian: *Prof. dr med. Adam Gruca. Wspomnienie, Medycyna Dydaktyka Wychowanie. Kwartalnik Akademii Medycznej w Warszawie*, R. XXI, Warszawa 1989, nr 1–2, s. 74–78.
4. Garlicki Marian: *Sylwetki wybitnych uczonych warszawskiej AM, którzy otrzymali godność doktora honoris causa. Prof. zwyczaj. dr hab. med. Adam Gruca, Medycyna Dydaktyka Wychowanie. Kwartalnik Akademii Medycznej w Warszawie*, R. VII, Warszawa 1975, nr 4, s. 300–302.
5. Kuś Wojciech Maria: *Pałac Grucy i jego rezydenci*, *Gazeta Lekarska*, 1999, nr 11, s. 7.
6. Marek Anna: *Gruca Adam, pseud. Grzegorz Adamski (1893–1983), lekarz, chirurg-ortopeda, traumatolog*, w: *Słownik biograficzny polskich nauk medycznych XX wieku*, t. III, Warszawa 2004–2005, z. 2, s. 69–75.
7. Meissner Roman K., Hasik Jan M.: *Polski wkład w medycynę światową*, Poznań 1989, s. 59–60.
8. Serafin Romualda: *Adam Gruca, Nauka Polska*, R. X, 1962, nr 5, s. 47–51.
9. Śródka Andrzej: *Uczni polscy XIX–XX stulecia*, t. I, Warszawa 1994, s. 595–597.
10. Tyszka Janusz: *Życie i działalność Adama Grucy: okres lwowski*, *Ortopedia. Traumatologia. Rehabilitacja*, nr 1/2000.
11. Vittorio Putti, *The Journal of Bone and Joint Surgery*, Vol. 23, 1941, nr 1, s. 187–189, nieautoryzowane.
12. Witwicki Tadeusz: *Adam Gruca, Kronika Warszawy*, 1984, nr 2/58, s. 171–183.
13. *Zarys dziejów chirurgii polskiej*, pod redakcją Wojciecha Noszczyka, Warszawa 1989, s. 285.

¹⁸⁹ Swoje prace przedstawił w 1963 roku na wystawie w Muzeum Narodowym w Warszawie, a także część tego dorobku zaprezentowano w roku 1990 w Muzeum Woli, na ekspozycji *Warszawscy uczniowie Hipokratesa*.

¹⁹⁰ Witwicki T.: *Pro memoria. Adam Gruca (3 XII 1893–3 VI 1983)*, *Kronika Warszawy*, 1984, nr 2/58, s. 182.

WITOLD ZAWADOWSKI

(1888–1980)

DOKTOR HONORIS CAUSA

1975 ROK

Witold Eugeniusz Zawadowski urodził się 9 lutego 1888 roku we wsi Skobełka koło Horochowa na Wołyniu. Początkowe nauki pobierał w domu rodzinnym, a następnie, w latach 1899–1907, uczęszczał do IV Gimnazjum we Lwowie. Pomimo trudnych warunków materialnych uczył się bardzo dobrze i dodatkowo korepetycjami zarabiał na własne potrzeby, a nawet przyszłe studia. Rozpoczął je w 1907 roku na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie i ukończył w roku 1913, uzyskując tytuł doktora wszech nauk lekarskich. Ze względu na pomoc, jaką uzyskał na ostatnim roku od profesora Włodzimierza Łukasiewicza¹⁹¹, w postaci ciepłego, wygodnego pokoju, rozpoczął staż w charakterze asystenta-wolontariusza w Klinice Dermatologicznej, myśląc również o wyborze tej właśnie specjalizacji. Wszystko zmienił jednak wybuch pierwszej wojny światowej, kiedy to młody Witold został powołany do wojska austro-węgierskiego i wyznaczony na stanowisko lekarza batalionowego Sanockiego Pułku Piechoty. W jego szeregach wziął udział w kampanii zimowej w Karpatach, a następnie powędrował szlakiem przez Węgry, Serbie, Czarnogórę, Albanie na front włoski. Po powrocie do kraju w 1917 roku został ordynatorem oddziału wewnętrznego i dermatologicznego szpitala wojskowego w Przemyślu i Jarosławiu. Jednocześnie udało mu się też odbyć krótką praktykę w wiedeńskiej klinice radiologicznej, kierowanej przez profesora Guido Holzknechta¹⁹², co z pewnością było początkiem prawdziwej fascynacji radiologią światową. W roku 1918 Witold Zawadowski w stopniu kapitana stanął na czele zabezpieczenia medycznego 5. Dywizji Piechoty, dowodzonej przez generała Władysława Sikorskiego, gdzie dał dowody szczególnych umiejętności organizacyjnych oraz męstwa i ofiarności w niesieniu pomocy rannym. Po zakończeniu wojny został skierowany do Szefostwa Sanitarnego Wojska Polskiego w Warszawie. Tu pod-

¹⁹¹ Włodzimierz Łukasiewicz (1860–1924) – profesor dermatologii – początkowo w Innsbrucku, a od 1896 roku Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie. Uczeń Moritza Kaposiego (1837–1902) – wybitnego diagnosty i terapeuty. Twórca lwowskiej szkoły dermatologicznej.

¹⁹² Guido Holzknecht (1872–1931) – austriacki radiolog. Od 1905 roku kierował pracownią rentgenologiczną w wiedeńskim szpitalu, z czasem przekształconą w znany dziś Instytut Guido Holzknechta. Jeden z pionierów radiologii, współzałożyciel Wiedeńskiego Towarzystwa Radiologicznego. W roku 1902 opracował dozymetr, który nazwał *chromoradiometrem*. Autor kilku podręczników z dziedziny radiologii, jak chociażby *Röntgenologie*, 1918 i *Röntgenotherapie*, 1927.

jął także pracę w charakterze wolontariusza w Klinice Chorób Wewnętrznych Uniwersytetu Warszawskiego u profesora Władysława Antoniego Gluzińskiego¹⁹³ i pod jego wpływem postanowił zerwać z dermatologią, poświęcając coraz więcej uwagi pogłębianiu wiadomości z zakresu chorób wewnętrznych, z ukierunkowaniem na radiologię. W roku 1924, jako oficer Wojska Polskiego, został skierowany na dalsze studia uzupełniające do l'École Supérieur de Guerre i, w tym samym czasie podjął naukę na Wydziale Radiologii Uniwersytetu Paryskiego, praktykując w Hôpital Militaire du Val-de-Grâce, a także pod kierunkiem Louisa Delherma¹⁹⁴ i André Barretta w Hôpital Pitié-Salpêtrière oraz u doktora Josepha Belota¹⁹⁵ w Hôpital Saint-Louis. Do Warszawy powrócił z dyplomem *Certificat de Radiologie*, potwierdzającym zdobycie specjalizacji w tej dziedzinie i w 1926 roku objął stanowisko kierownika Oddziału Rentgenologicznego Szpitala Ujazdowskiego.

*Zacząłem współpracować ze specjalistami różnych dziedzin medycyny, co nie było wówczas w zwyczaju. Badając przyczynę zgonu, każdy szczegół na kliszy kontrolowaliśmy z danymi z protokołu sekcyjnego. Naszym hasłem było rentgenologia-autopsja-in vivo.*¹⁹⁶

Jeszcze w 1925 roku wyjechał także do Anglii, gdzie odwiedzał szpitale w Londynie i Bristolu, co następnie podsumował w opublikowanym w 1929 roku artykule *Wrażenia z pobytu w szpitalach i pracowniach radiologicznych w Anglii*. W latach 1928–1938 odbył również liczne podróże do wielu ośrodków medycznych Europy, w tym między innymi do Hamburga, Sztokholmu, Berlina, Strasburga i Zurychu. Po powrocie dzielił się swoimi spostrzeżeniami, pomagając w modernizacji wielu placówek radiologicznych i szerzeniu najnowocześniejszych osiągnięć radiologii światowej.

W roku 1932 opublikował pracę *O radjodiagnostyce i radjoterapii [!] raka pierwotnego płuc*, w której omówił między innymi jego semiologię radiologiczną w zestawieniu z różnymi postaciami klinicznymi oraz z budową histologiczną nowotworu. W kolejnym artykule, wydanym rok później – *Cienie węzkowe w przypadkach nowotworów* – wyjaśnił podstawy anatomiczne tak zwanego cienia nadoskrzelowego prawego, wskazując na jego pochodzenie zarówno od żyły nieparzystej, jak i od węzłów chłonnych, położonych w jej sąsiedztwie, nad prawym oskrzelem głównym. Publikacja ta była również początkiem badań nad radiologiczną systematyką nowotworów płuc. W 1933 roku Zawadowski habilitował się na podstawie rozprawy *O cieniach towarzyszących przyżebrowych*, stanowiącej swego rodzaju przełom w radiodiagnostyce klatki piersiowej. Opierając się bowiem na własnych obserwacjach radiologicznych, badaniach anatomoradiologicznych i doświadczeniach sekcyjnych, obalił dotychczasowy pogląd, według którego pojawiający się linijny pasmowaty cień, przebiegający wzdłuż dolnego brzegu tylnego odcinka drugiego żebra odpowiada górnej granicy szczytu płuca. Ponadto dowiódł, iż obserwacja powyższe-

¹⁹³ Władysław Antoni Gluziński (1856–1935) – internista, patolog. Od 1890 roku profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, następnie od roku 1897 we Lwowie i od 1919 roku w Warszawie. Autor licznych prac z dziedziny fizjologii, patologii i diagnostyki przewodu pokarmowego oraz współzałożyciel Towarzystwa Internistów Polskich i Towarzystwa Walki z Gruźlicą.

¹⁹⁴ Louis Delherm (1876–1953) – radiolog francuski.

¹⁹⁵ Joseph Belot (1876–1953) – radiolog francuski, żyjący dokładnie w tych samych latach co Louis Delherm.

¹⁹⁶ Witold Eugeniusz Zawadowski (1888–1890) – twórca radiologii polskiej, w: Lisowski Witold: *Prekursorzy medycyny polskiej*, t. II, Warszawa 2008, s. 369.

go zjawiska na zdjęciach zależy od istnienia nierówności opłucnej ściennej, powstających w związku z nagromadzeniem się tkanki tłuszczowej lub wypukleniem się do wnętrza klatki piersiowej naczyń krwionośnych. Istnienie podobnych cieni stwierdził także wzdłuż żebra szyjnego, przyśrodkowego brzegu pierwszego i trzeciego żebra oraz przednio-bocznych odcinków środkowych i dolnych żeber. W pracy tej ustalił również prawidłową górną granicę rzutu płuca na poziomie szyjki pierwszego żebra.

Zawadowski interesował się także innymi działami diagnostyki radiologicznej i tak, chociażby w 1934 roku, ukazała się publikacja *Łagodne nowotwory okrężnicy – objawy radiologiczne tłuszczaka*. Dowiódł w niej, że niektóre łagodne guzy jamy brzusznej można rozpoznać na zdjęciu przeglądowym bez użycia środka cieniującego, a także pokusić się o ustalenie ich budowy histopatologicznej dzięki wykorzystaniu zjawiska lepszego pochłaniania przez nie promieni X, w porównaniu do gazów i otaczających tkanek miękkich.

W momencie wybuchu drugiej wojny światowej, Zawadowski w stopniu pułkownika został dowódcą Szpitala Ewakuacyjnego. Po przegranej kampanii wrześniowej wrócił do Ujazdowa, gdzie rozpoczął wykłady z radiologii w ramach tajnych Wydziałów Lekarskich Uniwersytetu Warszawskiego, Uniwersytetu Ziemi Zachodnich i Prywatnej Szkoły Zawodowej dla Pomocniczego Personelu Sanitarnego Jana Zaorskiego. W latach 1941–1944 wykładał radiodiagnostykę, technikę radiologiczną i rentgenodiagnostykę oraz w każdą sobotę przewodniczył tajnym posiedzeniom naukowym Oddziału Radiologii Szpitala Ujazdowskiego. W latach 1943–1944 zorganizował dodatkowo w Szpitalu Wolskim zajęcia uzupełniające z radiodiagnostyki układu oddechowego, gdzie po aresztowaniu Marii Werkenthin¹⁹⁷ przyjął stanowisko kierownika pracowni radiologicznej. W czasie powstania warszawskiego pracował również w Zakładzie Radiologii przy ulicy Poznańskiej 17, a po opuszczeniu Warszawy – w szpitalach polowych Milanówka, Podkowy Leśnej i Pruszkowa. Po wyzwoleniu powrócił do Warszawy i utworzył prowizoryczny oddział radiologiczny przy ulicy Boremłowskiej 6/12 na Pradze, będący zaczątkiem Katedry Radiologii Lekarskiej Uniwersytetu Warszawskiego, której w latach 1945–1950 był kierownikiem, a po utworzeniu Akademii Medycznej sprawował tę funkcję aż do czasu przejścia na emeryturę w 1962 roku. W maju 1945 roku piastował także stanowisko kierownika Oddziału Radiologicznego Szpitala Dzieciątka Jezus w Warszawie, a także nieco później – konsultanta-radiologa w Szpitalu Przemienienia Pańskiego i kolejno – w Szpitalu Wolskim. W kwietniu 1946 roku uzyskał nominację na tytularnego profesora radiologii, a już w lipcu tego samego roku – na nadzwyczajnego. Tytuł profesora zwyczajnego otrzymał w maju 1954 roku, wraz z godnością doktora nauk medycznych Akademii Medycznej w Warszawie. Witold Zawadowski prowadził także w latach 1947–1950 zajęcia z radiologii lekarskiej na Wydziale Elektrycznym Politechniki Warszawskiej, a następnie – do 1962 roku – wykładał rentgenodiagnostykę, radioterapię i technikę rentgenowską dla studentów Akademii Medycznej w Warszawie.

Witold Eugeniusz Zawadowski zmarł 12 sierpnia 1980 roku w Warszawie.

¹⁹⁷ Wiktoria Maria Werkenthin (1901–1944) – radiolog. Zrobiła specjalizację pod okiem Witolda Zawadowskiego w Szpitalu Ujazdowskim. Od 1929 roku kierownik Pracowni Radiologicznej Szpitala Wolskiego. Wraz z internistą – Anastazym Landau (1876–1957) – wprowadziła metodę bronchografii do medycyny polskiej. We wrześniu 1943 roku aresztowana przez Niemców. Zginęła w Oświęcimiu.

Pozostawił po sobie dorobek siedemdziesięciu czterech prac naukowych, które ukazały się zarówno w czasopiśmie polskich, jak i zagranicznych, dotyczących głównie problemów radiodiagnostyki narządów klatki piersiowej, ale także diagnostyki i terapii schorzeń układu kostnego. Po wojnie wiele swoich prac poświęcił nowym metodom rentgenoterapii nowotworów złośliwych, angiokardiografii i cewnikowaniu serca. Pewną grupę jego publikacji stanowiły także artykuły sprawozdawcze – zwłaszcza z pobytu w zagranicznych ośrodkach klinicznych – i szkoleniowe, jak chociażby wydane w 1955 roku *Zagadnienia specjalizacji i doszkalania lekarzy w zakresie radiologii*. Był także współautorem dwóch książek, a mianowicie wydanej w 1951 roku *Przekroje rentgenograficzne głosek polskich* oraz jej kontynuacji z roku 1956, zatytułowanej *Obrazy rentgenograficzne głosek rosyjskich*, w których za pomocą badań rentgenograficznych wyjaśnił mechanizm niektórych zmian fonetycznych i różnic w wymowie polskiej i rosyjskiej. Wspólnie ze Stanisławem Leszczyńskim współredagował też wydany w 1978 roku *Leksykon radiologii i medycyny nuklearnej*.

Pracował również jako redaktor naczelny wielu czasopism specjalistycznych, w tym dwukrotnie – w latach 1932–1938 i 1953–1954 – *Polskiego Przeglądu Radiologicznego*, przez kolejne dwa lata *Postępów Radiologii*, a następnie – od 1962 do 1978 roku – *Polskiego Przeglądu Radiologii i Medycyny Nuklearnej*.

Był członkiem-korespondentem¹⁹⁸ i członkiem¹⁹⁹ wielu towarzystw naukowych, w tym dwukrotnie w latach 1947–1949 prezesem Polskiego Lekarskiego Towarzystwa Radiologicznego i Fizjoterapeutycznego, a później – w latach 1951–1970 – Polskiego Lekarskiego Towarzystwa Radiologicznego²⁰⁰ oraz – w latach 1947–1951 – powołanego jego staraniem Warszawskiego Koła tegoż towarzystwa. Ponadto w okresie 1957–1962 był członkiem Prezydium Polskiej Akademii Nauk, a także – w latach 1960–1968 – przewodniczącym jego nowo powołanego Komitetu Fizyki Medycznej, Radiobiologii i Diagnostyki Obrazowej. Prawie jednocześnie wszedł w skład zespołu Państwowej Rady do spraw Pokojowego Wykorzystania Energii Jądrowej.

Witold Zawadowski zapisał się w historii medycyny jako pionier polskiej anatomii radiologicznej, wychodząc z założenia, że:

*Żadnych tradycyjnie przyjętych i zdawkowych frazesów, które dają złudne, a nieraz fantastyczne interpretacje widzianego na ekranie i na zdjęciu obrazu. Należy dążyć do określeń anatomicznych, zaczerpniętych ze słownika protokołów sekcyjnych i przez zestawienie obrazów anatomicznych ze zdjęciami i obrazami ekranowymi zdobywać realne dane o rzeczywistym stanie chorego narządu.*²⁰¹

¹⁹⁸ Polska Akademia Umiejętności; Towarzystwo Naukowe Warszawskie; Polska Akademia Nauk; Niemieckie Towarzystwo Radiologiczne; Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk; Czechosłowackie Towarzystwo Lekarskie imienia Jana Ewangelisty Purkyněgo.

¹⁹⁹ Brytyjskie Towarzystwo Radiologiczne; Towarzystwo Lekarskie Warszawskie; Międzynarodowa Komisja Pomiarów Promieni X; Francuskie Towarzystwo Radiologiczne; Towarzystwo Radiologów Jugosławii.

²⁰⁰ Polskie Lekarskie Towarzystwo Radiologiczne – czterokrotnie zmieniało nazwę, a mianowicie w latach 1925–1927 powołane było jako Towarzystwo Radjologiczne [!], następnie – w latach 1927–1933 – Polskie Towarzystwo Radjologiczne [!], kolejno – w latach 1933–1960 – Polskie Lekarskie Towarzystwo Radiologiczne i Fizjoterapeutyczne oraz – od 1960 roku – Polskie Lekarskie Towarzystwo Radiologiczne.

²⁰¹ Witold Eugeniusz Zawadowski (1888–1890) – twórca radiologii polskiej, w: Lisowski Witold: *Prekursorzy medycyny polskiej*, t. II, Warszawa 2008, s. 365.

Wspaniale wykładał, a także w 1928 roku był inicjatorem, organizatorem i jedynym wykładowcą pierwszego w Polsce dwumiesięcznego kursu z zakresu radiodiagnostyki, jak również kolejnych obejmujących radioterapie, rentgenodiagnostykę oraz techniki rentgenowskie. Zdając sobie sprawę z wysokiej szkodliwości promieniowania jonizującego, propagował szczególną ochronę personelu fachowego, będąc w latach 1961–1968 przewodniczącym Krajowego Komitetu Ochrony Radiologicznej. Niewątpliwie dużo czasu poświęcił organizowaniu zakładów, pracowni radiologicznych i kształceniu polskich radiologów. I tak, w 1951 roku był inicjatorem utworzenia i powołania Katedry Radiologii Pediatricznej w Warszawie²⁰², a także nadzorował prace budowy nowego gmachu Zakładu Radiologii Lekarskiej przy ulicy Chałubińskiego w Warszawie, przekazanego do użytku rok później.

Za swoje zasługi wojenne został odznaczony między innymi: dwukrotnie Krzyżem Walecznych, Medalem Srebrnym Orderu Virtuti Militari oraz Krzyżem Komandorskim z Gwiazdą, Krzyżem Oficerskim i Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, a także Orderem Sztandaru Pracy I klasy. Jego wybitne osiągnięcia na polu nauki przyniosły mu także w roku 1970 Nagrodę Fundacji imienia Alfreda Jurzykowskiego²⁰³.

16 czerwca 1975 roku Witold Zawadowski otrzymał tytuł doktora honoris causa, na wniosek Rady I Wydziału Lekarskiego Akademii Medycznej w Warszawie, wraz z dyplomem, na którym wypisano: *Qui Poloniam Viam rationemque radiologiae investegandae primus ingressus est*²⁰⁴.

W następnym roku otrzymał takie samo wyróżnienie od Wojskowej Akademii Medycznej imienia generała dywizji Bolesława Szareckiego²⁰⁵ w Łodzi.

Marzył o stworzeniu osobnego Zakładu Radiologii Doświadczalnej, który zapewniłby dobre warunki dalszego rozwoju stworzonej przez niego polskiej szkoły radiologii – szkoły, która *pod koniec okresu międzywojennego miała we wszystkich ośrodkach naukowych medycyny jedną katedrę radiologii, jednego profesora i pięciu docentów habilitowanych. Obecnie, posiadamy trzynastu profesorów i trzydziestu sześciu docentów i doktorów habilitowanych radiologii, czynnych w dwunastu katedrach na terenie kraju*²⁰⁶.

Witold Zawadowski lubił poezję i śpiew, a ponad wszystko cenił oryginalne utwory greckich i rzymskich klasyków, które często recytował z pamięci. Jeden z cytatów pochodzący z dzieła Platona *Obrona Sokratesa* wymarzył sobie nawet jako motto na własnym grobie:

*Ουκ ἔστιν ἀνδρὶ ἀγαθῷ κακὸν οὐδὲν οὔτε ζῶντι οὔτε τελευτήσαντι, οὐδὲ ἀμελεῖται ὑπὸ θεῶν τὰ τούτου πρῆματα.*²⁰⁷

²⁰² Katedra Radiologii Pediatricznej przy ulicy Litewskiej w Warszawie stała się pierwszą tego rodzaju placówką uniwersytecką. Dopiero kilka lat później druga taka katedra powstała w Paryżu.

²⁰³ Patrz przypis 171, s. 66.

²⁰⁴ Łac.: *Dzięki któremu Polska po raz pierwszy wkroczyła na drogę wiedzy radiologicznej*. Tłumaczenie własne.

²⁰⁵ Wojskowa Akademia Medyczna – obecnie nieistniejąca, działająca w latach 1957–2003. Jej działalność jest kontynuowana przez Wydział Wojskowo-Lekarski Uniwersytetu Medycznego w Łodzi.

²⁰⁶ Zawadowski W.: *Powojenna odbudowa i rozwój radiologii lekarskiej Wydziału Lekarskiego, Medycyna Dydaktyka Wychowanie. Kwartalnik Akademii Medycznej*, R. III, 1971, nr 2, s. 174.

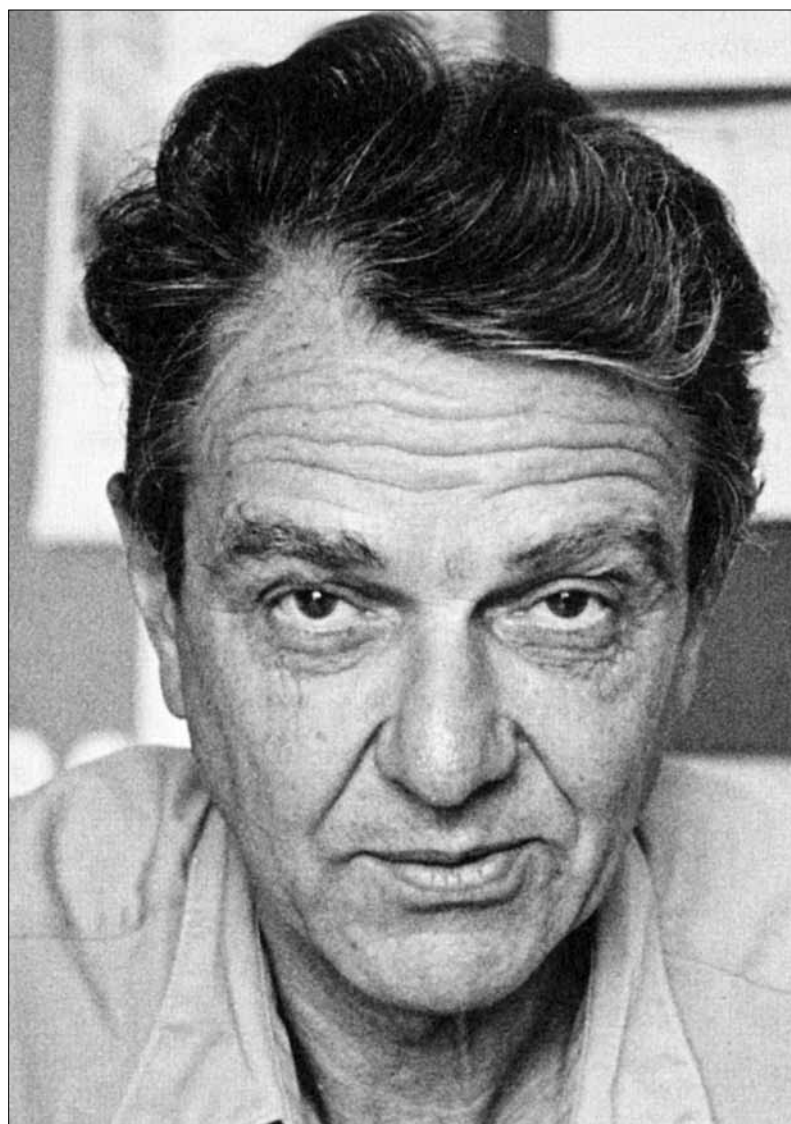
²⁰⁷ St.-gr.: *Dla człowieka dobrego nie ma przystępu żadne zło ani za życia, ani po śmierci, a bogowie nie spuszczaają z oka jego sprawy*. Za: Platon: *Obrona Sokratesa*, XXXIII D. Tłumaczenie: Witold Zawadowski.

BIBLIOGRAFIA

1. 120 rocznica urodzin Profesora Witolda Zawadowskiego – Twórcy Polskiej Szkoły Radiologii, *Medycyna Dydaktyka Wychowanie. Kwartalnik Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego*, R. XI, 2008, nr 2, s. 16–17, nieautoryzowane.
2. *Dzieje nauczania medycyny i farmacji w Warszawie (1789–1950)*, pod redakcją Marcina Łyskanowskiego, Andrzeja Stapińskiego i Andrzeja Śródki, Warszawa 1990, s. 331, 460–461.
3. *Historia radiologii polskiej na tle radiologii światowej*, pod redakcją Stanisława Leszczyńskiego, Kraków 2000, s. 712–747.
4. Manteuffel Tadeusz: *Uniwersytet Warszawski w latach 1915/16 – 1934/35. Kronika*, Warszawa 1936, s. 120, 154.
5. Paciorek Magdalena: *Zawadowski Witold Eugeniusz (1888–1980) lekarz, radiolog*, w: *Słownik biograficzny polskich nauk medycznych XX wieku. Profesorowie warszawskiej medycyny połowy XX wieku (1940–1950)*, t. III, Warszawa 2004–2005, s. 179–182.
6. Śródka Andrzej: *Uczeni polscy XIX–XX stulecia*, t. IV, Warszawa 1998, s. 581–583.
7. *Witold Eugeniusz Zawadowski (1888–1980) – twórca radiologii polskiej*, w: Lisowski Witold: *Prekursorzy medycyny polskiej*, t. II, Warszawa 2008, s. 365–368.
8. Trybowski Witold Stefan: *Album radiologów polskich. Wiktoria Maria Werkenthin (1901–1944)*, *Polski Przegląd Radiologii. Radiodiagnostyka. Ultrasonografia. Rezonans Magnetyczny*, T. LXII, 1997, nr 2, s. 86–89.
9. Zawadowski Witold: *Powojenna odbudowa i rozwój radiologii lekarskiej Wydziału Lekarskiego*, *Medycyna Dydaktyka Wychowanie. Kwartalnik Akademii Medycznej w Warszawie*, R. III, 1971, nr 2, s. 165–174.
10. Zgliczyński Leszek Szczęsny: *Prof. zwyczaj. dr hab. med. Witold Zawadowski*, *Medycyna Dydaktyka Wychowanie. Kwartalnik Akademii Medycznej w Warszawie*, R. VII, 1975, nr 4, s. 303–306.

BJÖRN FOLKOW

(1921–2012)

DOKTOR HONORIS CAUSA

1975 ROK

Björn Uno Gottfrid Folkow urodził się 13 października 1921 roku w Halmstad w Szwecji. W 1940 roku, po zdaniu egzaminów maturalnych w tamtejszym gimnazjum, kontynuował naukę na Wydziale Lekarskim Królewskiego Karolińskiego Uniwersytetu w Lund, gdzie uzyskał tytuł lekarza w 1948 roku. Jeszcze w czasie studiów rozpoczął pracę jako asystent w Katedrze Fizjologii i rok po ich ukończeniu dostał tytuł doktora nauk medycznych, na podstawie rozprawy *Observationer rörande nervösa, kemiska och mekaniska faktorers betydelse för reguleringen av de små blodkärlens tonus*²⁰⁸.

W roku 1950 rozpoczął pracę na stanowisku profesora nadzwyczajnego fizjologii nowo utworzonego Wydziału Lekarskiego University of Gothenburg²⁰⁹, a następnie – od roku 1961 aż do przejścia na emeryturę w styczniu 1988 roku – profesora zwyczajnego.

Björn Uno Gottfrid Folkow zmarł 23 lipca 2012 roku w Göteborgu.

Jego dorobek naukowy obejmuje około trzystu osiemdziesięciu publikacji z dziedziny fizjologii układu sercowo-naczyniowego, autonomicznego układu nerwowego oraz fizjologii i patofizjologii nadciśnienia pierwotnego. Prawdopodobnie jest jedynym na świecie, który umożliwił zrozumienie złożoności wpływu centralnego układu nerwowego, mechanizmu renina-angiotensyna-aldosteron, hormonu adrenokortykotropowego i wazopresyny na układ krwionośny podczas stresu.

W 1971 roku ukazała się książka *Circulation*, której współautorem był profesor Eric Neil²¹⁰ z Londynu.

Björn Folkow wykształcił i doprowadził do stopnia doktora nauk medycznych czterdziestu młodych naukowców. W roku 1987 European Society of Hypertension

²⁰⁸ Szw.: *Observacje dotyczące znaczenia nerwowych, chemicznych i mechanicznych czynników w regulacji napięcia małych naczyń*. Tłumaczenie własne.

²⁰⁹ University of Gothenburg – oficjalnie ustanowiony w 1954 roku, poprzez połączenie Gothenburg University College z Medical College, założonym w 1949 roku w Göteborgu (Gothenburgu).

²¹⁰ Eric Neil (1918–1990) – fizjolog angielski. Współautor, wraz z Corneillem Heymansem, *Reflexogenic Areas of the Cardiovascular System*, 1958.

ustanowiło Nagrodę imienia Björna Folkowa²¹¹, w uznaniu jego wkładu w badania z zakresu fizjologii i patofizjologii układu sercowo-naczyniowego.

Był członkiem i członkiem honorowym²¹² wielu towarzystw naukowych²¹³, w tym Polskiego Towarzystwa Fizjologów, a także laureatem licznych nagród. Już w 1955 roku otrzymał między innymi prestiżową *Alvarenga Prize*, a następnie, w roku 1966 – *Regnell Award*²¹⁴ oraz kolejno, w 1997 roku – *Anders Retzius Medal*²¹⁵ od Swedish Society of Medicine. International Society of Hypertension przyznało mu natomiast w 1978 roku *Franz Volhard Award*²¹⁶, a dziesięć lat później American Institute of Stress uhonorował go *Hans Selye Award*²¹⁷.

Björn Folkow uczestniczył także w komitetach organizacyjnych kilku kongresów poświęconych różnym aspektom fizjologii oraz był wielokrotnie zapraszany jako wykładowca czy *visiting professor* przez katedry uniwersyteckie Stanów Zjednoczonych Ameryki, Australii i Europy, w tym Polski.

6 października 1975 roku odbyła się uroczystość wręczenia mu dyplomu doktora honoris causa Akademii Medycznej w Warszawie, nadanego na wniosek Rady Wydziału Farmaceutycznego, jako dla:

Medicinae doctorem in Facultate Medica Universitatis Goeteborgensis in Suecia professorem Ordinarium Instituti Physiologiae Goeteborgensis moderatorem, Consili Scientifici ad investigationes medicas peragendas socium, Societatis Physiologorum Scandicae socium, Congressus Physiologorum Scandicorum Goeteborgi habiti praesidem, legatum Sueciae ad Congressum unitarum orbis scientiarum Physiologicarum qui in New Delhi in India habitus est, physiologorum huius aetatis Suecicorum aliorumque formatorem optimum, in triginta gradibus academicis scilicet doctoratibus qui ad physiologiam pertinent ducendis promotorem, in virum doctum qui investigationibus suis eisdemque discipulorum suorum atque novis rebus inventis fundamenta iecit recentioris scientiae quae ad physiologiam cursus sanguinis spectat quaeque ad functionem systematis cardio-vascularis per systema neuro-vegetativum moderandam pertinet, praecipue autem ad naturam et vim percipiendam hypertoniae arterialis primariae valuit, qua quidem re experimenta in inquisitiones scientificas notitiae rerum clinicarum adiunxit; Poloniae scientiaeque

²¹¹ Nagroda imienia Björna Folkowa – ustanowiona we współpracy z brytyjsko-szwedzkim koncernem farmaceutycznym AstraZeneca.

²¹² Royal Swedish Academy of Science; Royal Society of Science and Letters; Danish Academy of Sciences; Russian Academy of Natural Sciences; International Society of Hypertension; International and European Societies of Hypertension; Council for High Blood Pressure Research; Swedish Medical Research Council; Scandinavian (Nordic) Physiological Society.

²¹³ American Physiological Society; Göteborg Medical Association; Swedish Hypertension Society.

²¹⁴ Anders Fredrik Regnell (1807–1884) – szwedzki lekarz i botanik. Przeznaczył swoje fundusze na rozwój nauk biologicznych i medycznych.

²¹⁵ Anders Adolf Retzius (1796–1860) – anatom i antropolog szwedzki, profesor anatomii i fizjologii Uniwersytetu w Sztokholmie. Znany z anatomicznych nazw przestrzeni, wiedzadła i zakrętu jego imienia.

²¹⁶ *Franz Volhard Award* – nagroda ufundowana w 1972 roku przez Farbwerke Hoechst AG dla upamiętnienia setnej rocznicy urodzin znamenitego internisty niemieckiego – Franza Volharda (1872–1950) – znanego ze swych dokonań w dziedzinie kardiologii i nefrologii.

²¹⁷ Hans Selye (1907–1982) – węgierski lekarz, biochemik. Autor pojęcia *stres* i wydanej w 1950 roku książki *The physiology and pathology of exposure to stress*.

*Polonae amicissimum, quippe cuius in studiorum officina physiologi Poloni educabantur exercebantur semper ad res novas perquirendas instigati.*²¹⁸

W 1989 roku ten zaszczytny tytuł został mu również przyznany przez Wydział Medycyny i Farmacji Vrije Universiteit Brussel²¹⁹ w Belgii.

BIBLIOGRAFIA

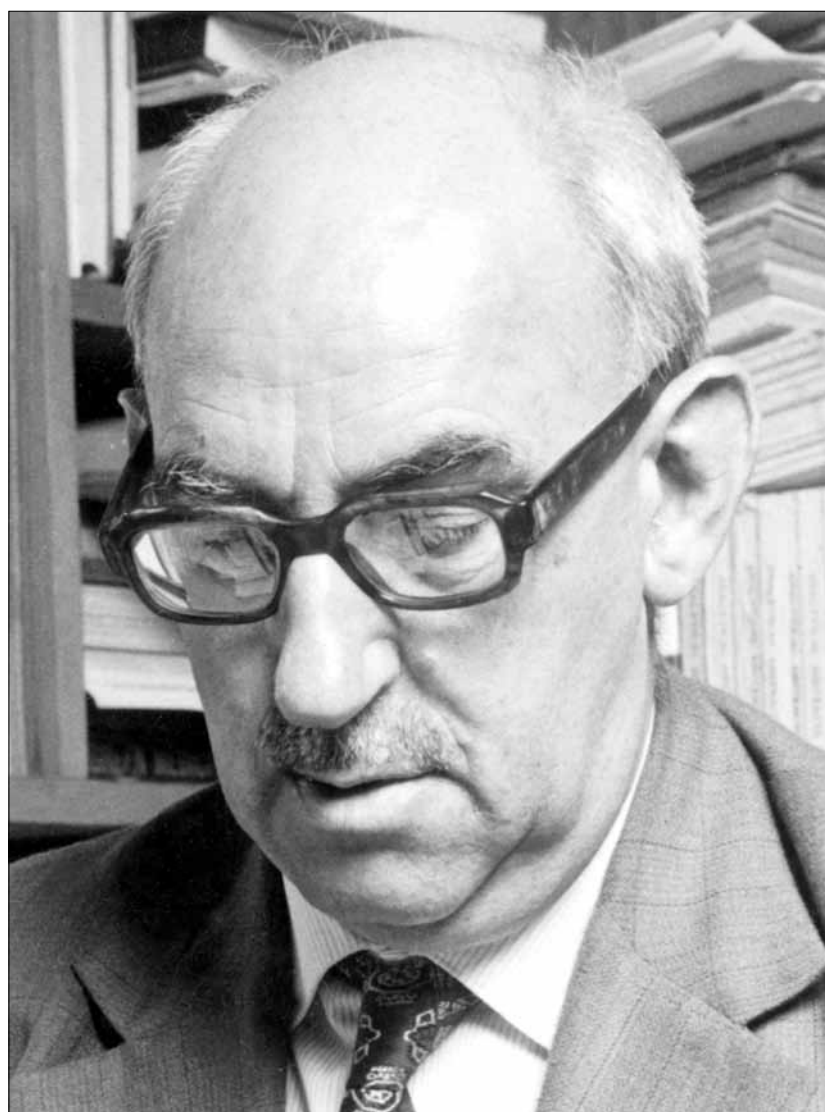
1. Joels Norman: *Eric Neil (1918–1990), News in Physiological Sciences*, Vol. 6, 1991, nr 4, s. 194–195.
2. Kopia dyplomu doktora honoris causa otrzymanego od Akademii Medycznej w Warszawie.
3. Życiorys nadesłany w marcu 2009 roku przez Björna Folkowa.

²¹⁸ Łac.: *Doktora nauk medycznych, profesora na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu w Göteborgu w Szwecji, kierownika Instytutu Fizjologii w Göteborgu, członka Rady Naukowej do przeprowadzania badań w dziedzinie medycyny, członka Stowarzyszenia Fizjologów Skandynawskich, przewodniczącego Kongresu Fizjologów Skandynawskich, który odbył się w Göteborgu, delegata Szwecji na Kongres Fizjologów z całego świata, który odbywał się w New Delhi w Indiach, dla największego przedstawiciela fizjologów szwedzkich i zagranicznych naszego wieku, dla promotora trzydziestu doktoratów w dziedzinie fizjologii, dla męża uczonego, który swoimi badaniami i swoich uczniów oraz nowymi wynalazkami naukowymi położył podwaliny dla nowoczesnych metod naukowych, które odnoszą się do fizjologii przepływu krwi i do funkcji kierowania układu sercowo-naczyniowego przez układ nerwowo-vegetatywny, w szczególności zaś do wpływu środowiska i siły stopnia odczuwania ciśnienia tętniczego pierwotnego; w każdym razie dzięki temu dodał swoje próby i badania naukowe do wiedzy przypadków klinicznych, dla wielkiego przyjaciela polskiej nauki i Polski, którego zwłaszcza osiągnięciami w dziedzinie fizjologii, polscy fizjologowie w czasie warsztatów naukowych wiele nauczyli się i wykształcili, zawsze inspirowani do precyzyjnych badań rzeczy nowych.* Tłumaczenie: Mirosław Biegajczyk.

²¹⁹ Nid.: Vrije Universiteit Brussel – Wolny Uniwersytet Brukselski. Tłumaczenie własne.

EDWARD J. SHELLARD

(1913–2010)

DOKTOR HONORIS CAUSA

1975 ROK

Edward Joseph Shellard urodził się 8 sierpnia 1913 roku w małej wiosce Minchinchampton w Anglii. Tu też uczęszczał do lokalnej szkoły podstawowej, a następnie zdobył stypendium do Marling School w Stroud, w której w roku 1930 uzyskał świadectwo dojrzałości. Swą edukację kontynuował w Stroud Technical College, jednocześnie odbywając trzyletnią praktykę w aptece w Gloucester, aby móc przystąpić do Preliminary Scientific Examination of the Pharmaceutical Society. Studia farmaceutyczne ostatecznie ukończył w 1936 roku w University of London, otrzymując tytuł *Bachelor of Pharmacy*. Pierwszą pracę podjął jako chemik analityk w firmie farmaceutycznej Parke-Davis, a następnie, w roku 1942, został odesłany przez Government Scientific Manpower Board do Loughborough, gdzie wykonywał specjalne zlecenia wojenne. Po ich zakończeniu dołączył do zespołu Wydziału Farmacji w Bristol Technical College jako wykładowca farmakognozji. Tu też rozpoczął swoje badania naukowe, które, wkrótce po przeniesieniu do Londynu, zaowocowały tytułem doktora nauk farmaceutycznych na podstawie rozprawy *Pharmacognostical studies of some convolvulaceaus drugs*, przeprowadzonej pod kierunkiem sławnego farmakognosy – Thomasa Wallisa²²⁰.

W 1957 roku został kierownikiem Laboratorium Farmakognozji przy Katedrze Farmacji w Chelsea Polytechnic²²¹ w Londynie i przekształcił go w nowoczesną katedrę naukową, doskonale wyposażoną i jedną z najbardziej cenionych w świecie, do której od początku jej istnienia przybywali niemal co roku stypendyści z Polski, w tym licznie z Warszawy. Wyjazdy te owocowały wieloma publikacjami naukowymi, dotyczącymi najnowszych osiągnięć farmakognozji. Na stanowisku kierownika Department of Pharmacognosy Chelsea College University of London Shellard

²²⁰ Thomas E. Wallis (1876–1973) – pierwszy brytyjski profesor farmakognozji Szkoły Farmacji Uniwersytetu w Londynie. Autor wielokrotnie wydawanych, znanych na całym świecie podręczników – *Textbook of pharmacognosy*, 1946 i *Practical pharmacognosy*, 1948, a także *Analytical microscopy*, 1957 oraz *History of the School of Pharmacy*, 1964.

²²¹ Chelsea Polytechnic – w 1966 roku przemianowana na Chelsea College of Science and Technology, a następnie, w roku 1971, na Chelsea College i przyłączona do University of London. W roku 1985 połączono ją z King's College of London.

pozostał do roku 1978, kiedy to przeszedł na emeryturę. Jednocześnie, w latach 1975–1978, był tymczasowym kierownikiem Department of Pharmacy tego samego uniwersytetu.

Edward Joseph Shellard zmarł 19 czerwca 2010 roku w Londynie.

*Mimo wszystko możemy sobie wyobrazić Wydział Farmacji bez personalnej obecności Edwarda Shellarda, ponieważ nasze nauczanie, badania, wszystkie pomieszczenia, w których się znajdujemy i laboratoria same przez się są przecież Nim – jego spuścizną, którą dla nas pozostawił.*²²²

Dorobek naukowy Edwarda Shellarda obejmuje dziewięćdziesiąt publikacji, głównie z zakresu wyodrębniania, charakterystyki, oznaczania i biogenezy alkaloidów indolowych z różnych gatunków rodzaju *Mitragyna*. Należy również podkreślić jego wielkie zasługi dla rozwoju fitochemii, szczególnie w dziedzinie poznania roślin alkaloidowych flory afrykańskiej i azjatyckiej, a tym samym zaangażowanie w dziedzinie nawiązywania współpracy z farmakognostami krajów Europy, Afryki i Azji.

Był też autorem podręczników farmakognozji, wielu opracowań monograficznych i licznych referatów, a także pięćdziesięciu sześciu pozycji popularnonaukowych i historycznych, w tym, wydanej w 1983 roku, *The History of British Pharmacognosy 1842–1980*. Jego działalność naukowa przypadła na okres, kiedy to farmakognozja przekształciła się z nauki statycznej w dynamiczną. Zastosowanie w pracach badawczych najnowszych osiągnięć chemii i biochemii umożliwiło mu wprowadzenie na szeroką skalę chromatografii do badań fitochemicznych. W roku 1968 został też redaktorem jednej z pierwszych monografii – *Quantitative Paper and Thin-Layer Chromatography* – dotyczącej zastosowania chromatografii bibułowej i cienkowarstwowej w analizie ilościowej.

Edward Shellard należał do wielu towarzystw farmaceutycznych²²³ oraz instytucji związanych z naukami farmaceutycznymi, w tym przez siedemdziesiąt lat, do roku 2007, był członkiem Royal Pharmaceutical Society of Great Britain.

Od 2005 roku pełnił funkcję wiceprezydenta Medical and Scientific Aid for Vietnam, Laos and Cambodia.

Piastował też stanowisko wiceprezydenta Sekcji Farmakognozji i Roślin Leczniczych Międzynarodowego Towarzystwa Farmaceutycznego oraz należał do Komitetu Redakcyjnego *Planta Medica* i *Journal of Ethnopharmacology*. Jako entuzjastyczny propagator osiągnięć polskiej farmacji, publikował na łamach tych pism liczne polskie artykuły, a także poświęcił temu zagadnieniu cykl odczytów w ramach Brytyjskiego Towarzystwa Farmaceutycznego.

Współpracował z kilkoma uczelniami brytyjskimi oraz pełnił funkcję *visiting professor* wielu uniwersytetów na świecie. Kilkakrotnie odwiedzał też Polskę,

²²² Tłumaczenie własne. Hunter B.: *Professor E. J. Shellard, Chelsea College Magazine*, June 1978, niemumeowane.

²²³ Linnean Society of London; Egyptian Pharmaceutical Society; British Pharmaceutical Codex; British Pharmacopoeia; Pharmacognosy Advisory Committee of Pharmaceutical Society of Great Britain; British Herbal Medicine Association; Bulgarian Pharmaceutical Society; Italian Society of Pharmacognosy; Hungarian Pharmaceutical Society; National Institute of Medical Herbalists; Polish Pharmaceutical Society.

w latach 1959–1976 wygłaszając referaty na posiedzeniach Polskiego Towarzystwa Farmaceutycznego, a w 1978 roku uczestniczył w obradach Federation Internationale Pharmaceutique w Warszawie.

6 października 1975 roku Edward Shellard został uhonorowany godnością doktora honoris causa Akademii Medycznej w Warszawie, na wniosek Rady Wydziału Farmaceutycznego.

*Ilekoć jestem w Polsce ogarnia mnie zawsze zdumienie, jak z każdym rokiem rośnie potencjał naukowy Waszego kraju. Stale ktoś inny z Waszej kadry naukowo-dydaktycznej może poszczycić się osiągnięciami. I choć już początki Polskiej Medycyny po drugiej wojnie światowej były o wiele skromniejsze niż na Zachodzie, a postęp był mało znaczący, to dziś Medycyna i Farmacja Polska liczy się na świecie.*²²⁴

Edward Shellard był miłośnikiem i znawcą zabytków Londynu, jak również muzyki i malarstwa. Z licznych swoich podróży po świecie przywoził zdjęcia i pocztówki, a z nich następnie tworzył własne interpretacje. Swojej twórczości poświęcił najwięcej czasu po 1992 roku, kiedy to kolekcja dzieł doszła do tysiąca akwareli i prawie stu płócien olejnych... a wśród nich są także polskie Tatry. Posiadał również zbiór nagrań muzyki klasycznej, w którym poczesne miejsce zajmowała twórczość polskich kompozytorów.

BIBLIOGRAFIA

1. Furmanowa Mirosława: *Dzieje Wydziału Farmaceutycznego w Warszawie w latach 1926–2001, Z życia Akademii Medycznej w Warszawie*, R. X, 2001, nr 6–7, s. 9–17.
2. Hunter Bill: *Professor E. J. Shellard, Chelsea College Magazine*, July 1978, nienumerowane.
3. Materiały dotyczące Edwarda Josepha Shellarda ze zbiorów Archiwum Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego.
4. Paciorkiewicz Miron: *Doktor H. C. Joseph Shellard, Medycyna Dydaktyka Wychowanie. Kwartalnik Akademii Medycznej w Warszawie*, R. XI, 1979, nr 3, s. 224–228.
5. Życiorys nadesłany przez Edwarda Josepha Shellarda w kwietniu 2009 roku.

²²⁴ Słowa Edwarda Shellarda wypowiedziane podczas Międzynarodowego Kongresu Farmaceutycznego w 1978 roku, w: Paciorkiewicz M.: *Doctor H. C. Joseph Shellard, Medycyna Dydaktyka Wychowanie. Kwartalnik Akademii Medycznej w Warszawie*, R. XI, 1979, nr 3, s. 228.

ALEKSANDER RYTEL

(1896–1984)

DOKTOR HONORIS CAUSA

1976 ROK

Aleksander Rytel urodził się 30 czerwca 1896 roku w Sokołowie Podlaskim. Gimnazjum ukończył w Warszawie, a następnie kontynuował naukę w Homlu, gdzie w 1916 roku uzyskał świadectwo dojrzałości. W tym samym roku rozpoczął studia medyczne na Uniwersytecie w Charkowie. Tu właśnie zapoczątkował także swoją działalność społeczną, współorganizując między innymi tajne Polskie Koło Medyków. W latach 1918–1921 służył ochotniczo jako lekarz w Wojsku Polskim i po demobilizacji w stopniu podporucznika udał się do Warszawy w celu kontynuowania studiów. W 1923 roku uzyskał dyplom Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu Warszawskiego.

Wypowiedziane z tej okazji słowa jego przysięgi: *Spondeo ac polliceor me acturum esse non ad vanam captandam gloriam non sordidi lucri causa, sed quo magis veritas propagetur*²²⁵ okazały się niezwykle prorocze.

Jeszcze w czasach studenckich zorganizował Centralę Bratniej Pomocy i Komisję Wydawniczą przy Kole Medyków Uniwersytetu Warszawskiego, którego był wiceprezensem. Pod jego przewodnictwem komisja ta wydała kilka skryptów i podręczników, a sam Rytel opracował i przygotował do druku podręcznik *Bakteriologia – Roman Nitsch*²²⁶ – *podług wykładów opracował Aleksander Rytel*. Stał się również inicjatorem i prezesem Komitetu Budowy Domu Medyków w Warszawie, a ponadto wkrótce przewodniczącym wspomnianej Komisji.

Pracę zawodową rozpoczął w 1923 roku w Pracowni Bakteriologicznej Centrum Wyszkolenia Sanitarnego, a następnie, dwa lata później, jako asystent chorób zakaźnych Szpitala Świętego Stanisława w Warszawie. W roku 1927 zaczął rozwijać

²²⁵ Łac.: *Ślubuję i przyrzekam, że będę działał nie aby zabiegać o czczą sławę, nie dla brudnego zysku, ale żeby prawda tym bardziej się rozkrzewiała*. Tłumaczenie własne. Za: Kocon T.: *Życie i zasługi dr. Aleksandra Rytyla, Pamiętnik Towarzystwa Lekarskiego Warszawskiego*, T. CXXXVI, 2000, nr 4, s. 149.

²²⁶ Roman Franciszek Henryk Nitsch (1873–1943) – lekarz bakteriolog, mikrobiolog. Absolwent Uniwersytetu Jagiellońskiego. Od 1919 roku profesor zwyczajny serologii i mikrobiologii na Uniwersytecie Warszawskim. W latach 1928–1929 dziekan Wydziału Lekarskiego. Autor wybitnych prac dotyczących etiopatogenezy, profilaktyki i leczenia wścieklizny oraz nauki o surowicach i szczepionkach.

swoje umiejętności lekarskie pod okiem Edwarda Żebrowskiego²²⁷ w I Klinice Chorób Wewnętrznych Uniwersytetu Warszawskiego, jednocześnie publikując w tym czasie wiele prac naukowych.

Po latach, 26 sierpnia 1968 roku, uczestnicząc w Międzynarodowym Kongresie Nauki w Paryżu, oddał hołd swojemu nauczycielowi w referacie *Profesor Edward Żebrowski jako pionier badań nad skutkami szkodliwego działania nikotyny na układ sercowo-naczyniowy*.

Na początku lat trzydziestych odbył staże i szkolenia zagraniczne w: Paryżu, Wiedniu, Budapeszcie, Berlinie, Rzymie, Belgradzie, Pradze, Sofii, Konstantynopolu, Londynie, Bratysławie i Moskwie. W 1934 roku, w drodze konkursu, został wybrany ordynatorem Oddziału Wewnętrznego Szpitala Świętego Stanisława w Warszawie. Cztery lata później powołano go na dyrektora Szpitala Wolskiego, ale równocześnie kontynuował swą pracę ordynatorską. Realizując postawiony sobie cel – *wszystko dla chorych* – spędzał bardzo dużo czasu na terenie szpitala, zapoznając się z jego codzienną pracą i potrzebami. Doprowadził w ten sposób do zrównoważenia budżetu, co umożliwiło liczne nowe inwestycje, w tym gruntowne odnowienie placówki, a także zgromadzenie znacznych zapasów leków, materiałów opatrunkowych, bielizny i środków czystości. Zostały one później wykorzystane w okresie walk wrześniowych 1939 roku, okupacji niemieckiej i powstania warszawskiego, a także służyły jeszcze długi okres po jego upadku.

Równoległe z działalnością administracyjną i lekarską, Aleksander Rytel pracował naukowo, czego wynikiem było zainicjowanie w roku 1938 pierwszych w świecie badań nad bioluminescencją ciał ustrojowych dla celów diagnostycznych we wczesnym wykrywaniu gruźlicy i chorób nowotworowych. Prace wykonywane były pod kierunkiem dyrektora Instytutu Fizyki Uniwersytetu Warszawskiego – profesora Stefana Pieńkowskiego.

Kiedy na wrzesień 1939 roku został zapowiedziany Międzynarodowy Kongres Szpitalnictwa w Toronto, Aleksander Rytel nie tylko zgłosił w nim swój udział, ale także uzyskał od ówczesnego prezydenta Warszawy – Stefana Starzyńskiego – odpowiednie fundusze na wyjazd, wraz z zadaniem zapoznania się z organizacją zarządzania i finansowania szpitali na świecie oraz problemem walki z gruźlicą.

W dniu 12 sierpnia 1939 roku wyjechał do Kanady, gdzie bardzo szybko nawiązał kontakty z Uniwersytetem w Toronto i rozpoczął wykonywanie powierzonych mu zadań. Wybuch drugiej wojny światowej uniemożliwił Rytłowi powrót do kraju, gdzie pozostawił żonę i dwóch synów, z których jeden zginął w czasie powstania warszawskiego. Odcięty od ojczyzny i najbliższych, rozpoczął pracę w Zakładzie Farmakologii, jednak wkrótce został adeptem Kanadyjskiej Szkoły Oficerskiej, którą ukończył w stopniu kapitana. Pozwoliło mu to na uzyskanie nominacji na komendanta Ośrodka Rekrutacyjnego Wojska Polskiego w Windsorze. Obowiązki te pełnił do czasu przybycia generała Bronisława Ducha, mianowanego dowódcą

²²⁷ Edward Żebrowski (1873–1930) – stopień doktora medycyny uzyskał w 1903 roku, w Cesarskiej Wojskowo-Lekarskiej Akademii w Petersburgu. Następnie docent chorób wewnętrznych Uniwersytetu Kijowskiego, a w 1913 roku profesor nadzwyczajny i w 1914 roku – zwyczajny patologii i terapii szczegółowej chorób wewnętrznych Uniwersytetu w Charkowie. W latach 1927–1930 profesor chorób wewnętrznych Uniwersytetu Warszawskiego.

Polskich Sił Zbrojnych w Kanadzie. Aleksander Rytel został wówczas lekarzem naczelnym i pod utworzonym z inicjałów imienia i nazwiska pseudonimem – *Michał Aer* – prowadził swoją działalność. Umożliwiła mu ona uzyskanie prawa zakupu sprzętu chirurgicznego dla Polskiego Wydziału Lekarskiego w Edynburgu od armii kanadyjskiej oraz zgromadzenie zasobu książek medycznych.

Organizował pomoc dla jeńców przebywających w niewoli niemieckiej oraz prowadził na terenie Kanady i Stanów Zjednoczonych kampanię na rzecz pomocy dla Polski. W 1943 roku został członkiem delegacji polskiej w UNRRA²²⁸, a swoje refleksje dotyczące tego okresu zawarł w książce *Pomoc powojenna dla Polski*, wydanej nakładem autora w tym samym roku w Detroit. Działalność Rytle zwróciła uwagę wywiadu niemieckiego, co spowodowało umieszczenie go na czarnej liście, zawierającej nazwiska stu Polaków, którzy mieli być natychmiast zgładzeni w przypadku wkroczenia do Ameryki wojsk niemieckich.

Po zakończeniu wojny Aleksander Rytel przeniósł się do Stanów Zjednoczonych i osiedlił w Chicago, gdzie wznowił praktykę lekarską i kontynuował działalność społeczną.

W roku 1946, jako referent i propagator polskich czasopism naukowych, rozpoczął współpracę z pismem *Journal of American Medical Association*. Nabyte doświadczenia wykorzystał następnie do redagowania miesięcznika *Historia Medycyny Polskiej* oraz kolejno do założenia *Polish Medical Sciences and History Bulletin*, pierwszego w historii polskiej medycyny pisma w języku angielskim, którego był wydawcą i naczelnym redaktorem, a także publikował na jego łamach artykuły, jak chociażby, w 1956 roku, *Nicolaus Copernicus Physician and Humanitarian*. Kwartalnik ten, którego początkowy numer ukazał się lipcu 1956 roku²²⁹, był nieodłącznie powiązany z działalnością istniejącego od roku 1946 Związku Lekarzy Polskich w Chicago. Aleksander Rytel był jego współzałożycielem, a także – w latach 1955–1974 – długoletnim prezesem, dzięki któremu organizacja prowadziła bardzo owocną działalność nie tylko społeczną, ale przede wszystkim podtrzymującą ducha polskości wśród członków i ich rodzin. Jednym z przejawów potwierdzenia tej działalności było odsłonięcie w Chicago pomnika Mikołaja Kopernika z okazji pięćsetlecia urodzin wielkiego astronoma. Monument, będący kopią zdobiącego Warszawę dzieła dłuta Berta Thorvaldsena, stanął przed Adler Planetarium and Astronomy Museum i był w większości darem Aleksandra Rytle dla miasta Chicago oraz znaczącym wydarzeniem polonijnym.

W 1947 roku, w ramach pomocy dla Polski, w Stanach Zjednoczonych powstał Komitet Pomocy Naukowo-Lekarskiej, a owocem jego działalności było dostarczenie licznych cennych książek medycznych do wielu placówek, a szczególnie Głównej Biblioteki Lekarskiej.

Również w okresie powojennym Aleksander Rytel nawiązał kontakt z rodziną i krajem, a w roku 1957 przyjechał do Polski. Wziął wówczas udział w Zjeździe Internistów Polskich, wygłaszając referat *Leczenie zaburzeń równowagi wodno-elektrolitowej*

²²⁸ UNRRA – ang.: United Nations Relief and Rehabilitation Administration – międzynarodowa organizacja niosąca pomoc ekonomiczną, działająca w latach 1943–1947.

²²⁹ *Polish Medical Sciences and History Bulletin* – pismo wychodziło w latach 1956–1977 do czasu przejścia go przez Polskie Towarzystwo Lekarskie. Ogłoszono w nim ponad pięćset oryginalnych prac, w tym wiele nadsyłanych z Polski.

*plynami standardowymi w USA*²³⁰. W czasie tej wizyty spotkał się też z ówczesnym ministrem zdrowia – profesorem Rajmundem Barańskim, od którego uzyskał informacje na temat niemożliwości szczepienia dzieci przeciwko chorobie Heinego i Medina, ze względu na zakaz wywożenia szczepionki poza granice produkujących ją Stanów Zjednoczonych. Prawdopodobnie dzięki interwencji Rytla zakaz został uchylony i Polska była pierwszym krajem, do którego dotarła szczepionka podarowana zresztą przez jej twórcę – Hilarego Koprowskiego²³¹.

W czasie kolejnej wizyty do kraju, w 1976 roku, kiedy to zorganizowano z jego inicjatywy Międzynarodowy Zjazd Polskiego Towarzystwa Lekarskiego w Warszawie, Rytel ufundował także w holu Szpitala Wolskiego tablicę upamiętniającą personel rozstrzelany przez Niemców 5 sierpnia 1944 roku²³².

*Niewatpliwie podzieliliby los lekarzy Szpitala Wolskiego, którzy padli ofiarą hitlerowskiego barbarzyństwa. Jak wiadomo, w pierwszych dniach powstania warszawskiego, 5 sierpnia 1944 roku, gdy hordy niemieckie wtargnęły do szpitala, zastrzelono w jego gabinecie ówczesnego dyrektora szpitala, dr. Piaseckiego, następcę Rytla. Wymordowano lekarzy, pielęgniarki, personel pomocniczy i pacjentów Szpitala Wolskiego.*²³³

Aleksander Rytel zmarł 15 listopada 1984 roku w Daytona Beach na Florydzie.

Pozostawił po sobie dorobek naukowy w postaci ponad sześćdziesięciu publikacji z dziedziny kardiologii, procesów trawiennych, przemiany materii, krzepnięcia krwi, chorób płucnych, schorzeń stawowych. Pisał też artykuły do czasopism wychodzących w Polsce, a wśród nich chociażby takie jak: *Jak zainteresować świat medycyną polską?*²³⁴ oraz *Ludwik Solski jako pacjent w roku 1934*²³⁵. Wygłosił wiele pogadanek radiowych w *Głosie Ameryki* na temat medycyny i jej historii. W 1957 roku opublikował także artykuł *El sexagesimo aniversario de la prueba de sedimentation descubierta por Edmund Biernacki*²³⁶ w wychodzącej w Ekwadorze *Gazeta Medica*.

Należał do Zrzeszenia Profesorów i Docentów Polskich Szkół Akademickich na Obczyźnie oraz wielu amerykańskich towarzystw kardiologicznych, historii medycyny i internistycznych²³⁷, w tym New York Academy of Sciences.

Był propagatorem polskiej nauki, sztuki i kultury, organizatorem Kongresu Polskich Naukowców w Nowym Jorku. Jako wiceprzewodniczący Oddziału Polskiego Instytu-

²³⁰ Rytel A.: *Leczenie zaburzeń równowagi wodno-elektrolitowej płynami standardowymi w USA*, *Polskie Archiwum Medycyny Wewnętrznej*, 1958, z. 4.

²³¹ Patrz s. 255–262.

²³² Według: Brzozowski S. M.: *Rytel Aleksander*, w: *Polski słownik biograficzny*, t. XXXIII, Warszawa 1991–1992, s. 575; według: Zieliński J., Wojda E.: *Kartki z historii (część 2)*, *Pneumologia i Alergologia Polska*, Vol. 76, 2008, s. 410 – tablica ta została ufundowana w 1946 roku.

²³³ Marcinkowski T.: *Wspomnienie. Dr Aleksander Rytel (1896–1984)*, *Archiwum historii i filozofii medycyny*, T. L, 1987, nr 3, s. 484.

²³⁴ Rytel A.: *Jak zainteresować świat medycyną polską?* *Służba Zdrowia*, 1958, nr 6, s. 4.

²³⁵ Rytel A.: *Ludwik Solski jako pacjent w roku 1934*, *Archiwum historii medycyny*, T. XXXIX, 1976, z. 3, s. 361–368.

²³⁶ Hiszp.: *Sześćdziesiąta rocznica dowodu sedymentacji odkrytej przez Edmunda Biernackiego*. Tłumaczenie własne.

²³⁷ American College of Chest Physicians; History of Science Society; International Society for the History of Medicine; American Association for the History of Medicine; American Medical Association; Society of Medical History of Chicago; International Society of Internal Medicine; Chicago Society of Internal Medicine; American Heart Association, Chicago Heart Association; Chicago Medical Society; Illinois State Medical Society; World Medical Association.

tu Nauki i Sztuki w Nowym Jorku, zorganizował wielką polską wystawę milenijną. Był też przewodniczącym Komitetu Budowy Polskiego Muzeum w Chicago.

W uznaniu jego zasług, oprócz szeregu innych wyróżnień, w 1974 roku został odznaczony przez Prezydium Polskiej Akademii Nauk Medalem imienia Mikołaja Kopernika *Za wybitne zasługi dla Nauki Polskiej*. Polskie Towarzystwo Lekarskie przyznało mu natomiast członkostwo honorowe. Otrzymał także między innymi Krzyż Walecznych, Krzyż Komandorski Orderu Odrodzenia Polski oraz Honorowe Obywatelstwo miasta Chicago.

Akademia Medyczna w Warszawie, na wniosek Rady I Wydziału Lekarskiego, przyznała Aleksandrowi Rytłowi zaszczytny tytuł doktora honoris causa 26 maja 1976 roku. Uroczystość wręczenia dyplomu odbyła się w dniu otwarcia wspomnianego Międzynarodowego Zjazdu Polskiego Towarzystwa Lekarskiego, 9 sierpnia 1976 roku w Sali Warszawskiej Pałacu Kultury i Nauki.

*Dziś, gdy tym wielkim honorem obdarzyła mnie moja macierzysta uczelnia – Akademia Medyczna w Warszawie – składam Magnificencji Panu Rektorowi, Senatowi Akademii i jej Władzom najserdeczniejsze z głębi mojego spracowanego serca podziękowania. Pozwalam sobie po raz ostatni w moim życiu powtórzyć słowa przysięgi, które brzmiały w mych myślach i tkwiły w sercu, bym mógł nadal służyć Nauce Polskiej i Sprawie Polski.*²³⁸

BIBLIOGRAFIA

1. Brzozowski Stanisław Marian: *Rytel Aleksander*, w: *Polski słownik biograficzny*, t. XXXIII, Warszawa 1991–1992, s. 574–575.
2. Kocon Tadeusz: *Życie i zasługi dr. Aleksandra Rytle, Pamiętnik Towarzystwa Lekarskiego Warszawskiego*, T. CXXXVI, 2000, nr 4, s. 149–157.
3. Marcinkowski Tadeusz: *Wspomnienie. Dr Aleksander Rytel (1896–1984)*, *Archiwum historii i filozofii medycyny*, T. L, 1987, nr 3, s. 479–485.
4. Materiały dotyczące Aleksandra Rytle ze zbiorów Archiwum Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego, nienumerowane.
5. Orawiec Bronisław: *Aby przeżyć życie czynne i twórcze, a nie bierne – sylwetka dr. Aleksandra Rytle*, *Komunikat, Związek Lekarzy Polskich w Chicago*, nr 17, 2008, s. 2–5.
6. Pabis-Braunstein Mirosława: *Aleksander Rytel*, *Materia Medica Polona*, 1992, nr 2, s. 128–135.
7. Stefanoff Władysław: *Barwne życie doktora Aleksandra Rytle*, *Puls*, 2004, nr 3, s. 33.
8. Szenkowa Izabela: *Dr H. C. Aleksander Rytel – lekarz, społecznik, patriota, Medycyna Dydaktyka Wychowanie. Kwartalnik Akademii Medycznej w Warszawie*, T. X, 1978, nr 4, s. 333–342.
9. Woźniewski Zbigniew: *Rys historyczny Szpitala Wolskiego w Warszawie 1877–1944*, Warszawa 1948, s. 80–86.
10. Zieliński Jan, Wojda Emil: *Kartki z historii (część 2)*, *Pneumologia i Alergologia Polska*, Vol. 76, 2008, s. 410–414.

²³⁸ Przemówienie doktora Aleksandra Rytle wygłoszone podczas uroczystości wręczenia godności doktora honoris causa. W: Szenkowa I.: *Dr H. C. Aleksander Rytel – lekarz, społecznik, patriota, Medycyna Dydaktyka Wychowanie. Kwartalnik Akademii Medycznej w Warszawie*, T. X, 1978, nr 4, s. 342.

DAVID J. WATERSTON

(1910–1985)

DOKTOR HONORIS CAUSA

1977 ROK

David James Waterston urodził się 26 sierpnia 1910 roku w Saint Andrews w Szkocji. Jego ojciec był profesorem anatomii miejscowego uniwersytetu. Przed rozpoczęciem studiów medycznych w University of Saint Andrews oraz w University of Edinburgh, David uczył się w Craigflower School.

W roku 1933 ukończył uczelnię i zaczął praktykę od wizyt domowych, będąc na etacie Royal Infirmary of Edinburgh²³⁹.

Następnie udał się do Londynu, gdzie rozpoczął swój dożywotni związek z Hospital for Sick Children²⁴⁰ przy ulicy Great Ormond. Początkowo udzielał się jako chirurg domowy, a następnie jako starszy asystent Oddziału Chirurgii Ogólnej. W 1938 roku, wierząc, że wojna jest nieunikniona – zaciągnął się do Królewskiego Korpusu Armii Brytyjskiej – i jej początek zastał go we wschodniej Afryce. Zaraz potem został przeniesiony na Pustynię Wschodnią i służył w *Blood Transfusion Unit* przy 8 Armii Brytyjskiej. W randze kapitana brał udział w kampanii libijskiej generała Archibalda Percivala Wavella²⁴¹, za co został dwukrotnie wymieniony w rozkazie Naczelnego Dowództwa oraz odznaczony w 1940 roku *Member of the Order of the British Empire*²⁴². Tuż przed kolejną kampanią w północno-wschodniej

²³⁹ Royal Infirmary of Edinburgh – często potocznie nazywany Edinburgh Royal Infirmary lub ERI – najstarszy szpital w Szkocji, założony w 1729 roku.

²⁴⁰ Hospital for Sick Children – obecnie Great Ormond Street Hospital – GOSH. Założony w 1852 roku jako Hospital for Sick Children. Pierwszy szpital w anglojęzycznej części świata, w którym wprowadzono łóżeczka dziecięce.

²⁴¹ Field Marshal Archibald Percival Wavell (1883–1950) – marszałek brytyjski od 1943 roku. W latach 1899–1902 uczestnik drugiej wojny burskiej i potem pierwszej wojny światowej. Naczelnym dowódcą wojsk brytyjskich na Bliskim Wschodzie oraz, w latach 1940–1941, zwierzchnik operacji wojskowych w Egipcie i Libii oraz Grecji i Syrii. Od 1941 roku dowódca sił brytyjskich w Indiach, a następnie alianckich w Azji Południowo-Wschodniej. W latach 1943–1947 wicekról i generał gubernator Indii. Autor *Allenby in Egypt*, 1943 oraz *The Good Soldier*, 1948.

²⁴² *Member of The Most Excellent Order of the British Empire* – MBE – ang.: Kawaler Orderu Imperium Brytyjskiego – najwspanialszego odznaczenia brytyjskiego, ustanowionego w 1917 roku przez Jerzego V. Mottem orderu jest *For the God and the Empire* – ang.: *Za Boga i Imperium*. Dzieli się na pięć klas: Rycerz lub Dama Wielkiego Krzyża – GBE, Rycerz Komandor – KBE lub Dama Komandor – DBE, Komandor – CBE, Oficer – OBE, Kawaler – MBE.

Europie odbył krótki staż chirurgiczny i jako chirurg w randze majora służył na jugosłowiańskiej wyspie Vis²⁴³. Następnie, w maju 1945 roku, znalazł się pomiędzy pierwszymi służbami medycznymi w wyzwolonym już wcześniej w kwietniu obozie koncentracyjnym Bergen-Belsen²⁴⁴. Tam też spotkał swoją przyszłą żonę – Anne Markham²⁴⁵, wysłaną tam w charakterze pomocy do ratowania tych, którzy przeżyli.

Po demobilizacji powrócił do swoich konsultacji chirurgicznych przy Great Ormond Street i szybko, bowiem w 1946 roku, uzyskał specjalizację z chirurgii w Edynburgu, a następnie – trzy lata później – w Londynie. Kontynuował więc pracę we wspomnianym Szpitalu, tym razem jako starszy asystent chirurgii pediatrycznej i natychmiast zajął się problemami leczenia chorób klatki piersiowej. Jego początkowe doświadczenia obejmowały atrezje przełyku, również te z przetoką tchawiczoprzełykową. Jednocześnie był pierwszym brytyjskim chirurgiem, dokonującym tego typu operacji, co pozwoliło mu na wypracowanie własnego oryginalnego sposobu zastąpienia dystalnej części przełyku przeszczepianym fragmentem okrężnicy poprzecznej i jednocześnie wpłynęło na jego światową reputację. Wkrótce też poświęcił się korekcji wad wrodzonych serca, osiągając wyniki porównywalne z tymi uzyskiwanymi w znanych ośrodkach światowych, a czasami nawet lepsze, szczególnie u niemowląt. Razem z doktorem Richardem Erskinem Bonhamem-Carterem²⁴⁶ stworzył pionierski sześciolóżkowy *Thoracic Unit*, wówczas jedyny tego rodzaju na świecie, w którym leczono zarówno internistyczne, jak i chirurgiczne choroby narządów klatki piersiowej. Wspólnie też, w roku 1962, określili między innymi czynniki pogarszające rokowanie w przypadkach zarośnięcia przełyku w publikacji *Oesophageal atresia: Tracheoesophageal fistula. A study of survival in 218 infants*²⁴⁷, stosowane w literaturze jako *klasyfikacja Waterstona*. Był to również czas, w którym Waterston, jako w dalszym ciągu praktykujący w pediatrycznej chirurgii ogólnej, zoperował księcia Karola Mountbattena-Windsora, wówczas młodego chłopca, z powodu zapalenia wyrostka robaczkowego. Do momentu swojego przejścia na emeryturę w 1975 roku pozostawał także konsultantem chirurgii pediatrycznej w wojsku.

Do oddziału Waterstona zaczęli powoli napływać pacjenci z innych krajów i stał się on wkrótce jednym z przodujących ośrodków szkolenia chirurgów dziecięcych i kardiochirurgów z całego świata, w tym z Polski. David Waterston regularnie odwiedzał nasz kraj, począwszy od 1958 roku, aż do początku roku 1985, wygłaszając wykłady w wielu ośrodkach akademickich.

²⁴³ Wyspa Vis na Morzu Adriatyckim obecnie należy do Chorwacji.

²⁴⁴ Obóz koncentracyjny Bergen-Belsen – niemiecki obóz koncentracyjny, założony w 1940 roku w pobliżu miasta Bergen w Dolnej Saksonii w Niemczech. Komendantami byli do 1944 roku Adolf Haas, a następnie Josef Kramer.

²⁴⁵ Ślub wzięli w 1948 roku i mieli troje dzieci.

²⁴⁶ Richard Erskine Bonham-Carter (1910–1994) – pionier kardiologii dziecięcej. Ukończył University of Cambridge i w 1938 roku rozpoczął pracę w Hospital for Sick Children w Londynie (patrz przypis 240, s. 98), gdzie uzyskał specjalizację z pediatrii, a następnie kardiologii dziecięcej, pozostając tam do roku 1975. Jednocześnie, w latach 1948–1966, pracował w University College Hospital w Londynie.

²⁴⁷ Waterston D. J., Bonham-Carter R. E., Aberdeen E.: *Oesophageal atresia: Tracheoesophageal fistula. A study of survival in 218 infants*, *Lancet*, Vol. 1, 1962, s. 819–122.

*Nieliczni, spośród ogromnej liczby tych, którzy słyszeli jego jasne i znakomicie przedstawione wykłady, mogą się domyślać jakie koszmary dręczyły sekretarke, sniąca, że wyjechał bez paszportu i slajdów.*²⁴⁸

David James Waterston zmarł 8 maja 1985 roku w Londynie.

Pozostawił po sobie dorobek około stu osiemdziesięciu publikacji naukowych z dziedziny chirurgii ogólnej, chirurgii dziecięcej i kardiochirurgii. Był członkiem i członkiem honorowym wielu towarzystw naukowych, w tym Polskiego Towarzystwa Chirurgów Dziecięcych. W 1961 roku został obdarzony tytułem *Hunterian*²⁴⁹ *Professor University of Glasgow* i w tym samym roku wybrany także *President of the British Association of Paediatric Surgeons*.

Za swoje zasługi otrzymał wiele nagród, w tym *William Ladd Medal*²⁵⁰ od American Academy of Pediatrics i Medal imienia Mikołaja Kopernika, przyznany przez Prezydium Polskiej Akademii Nauk. W roku 1972 został odznaczony *Commander of the Order of the British Empire*, a wkrótce szpital, w którym pracował, nazwał jeden z oddziałów jego imieniem.

3 października 1977 roku odbyła się w Sali Kolumnowej Ministerstwa Zdrowia i Opieki Społecznej uroczystość wręczenia Davidowi Waterstonowi dyplomu doktora honoris causa Akademii Medycznej w Warszawie, nadanego na wniosek Rady I Wydziału Lekarskiego.

Taki sam tytuł otrzymał też od Università degli Studi di Genova.

*Pionierzy chirurgii cechują się twardością, ale szczególną cechą Waterstona była właśnie delikatność i to zarówno w odniesieniu do pacjentów, kolegów, jak i personelu. Potrafił stworzyć wspianiały zespół, nie tylko z powodu artyzmu własnych rąk, ale przede wszystkim zdolności inspirowania tych, którzy go otaczali.*²⁵¹

Co ciekawe, był także zapalonym golfiarzem, dumnym ze swojego członkostwa w *Royal and Ancient Golf Club of Saint Andrews*²⁵².

²⁴⁸ *David James Waterston, The Lancet, Vol. I, 1985, nr 8444, s. 1519, nieautoryzowane.*

²⁴⁹ William Hunter (1718–1783) – szkocki lekarz, nauczyciel anatomii, chirurg, jak na owe czasy niezwykle położnik. Absolwent teologii, a następnie medycyny na uniwersytecie w Glasgow. Od 1768 roku profesor anatomii w Royal Academy of Arts. Zwolennik porodu naturalnego, nieużywający do tego celu narzędzi chirurgicznych. *Pracował aż upadł i wykladał aż do śmierci.*

²⁵⁰ William E. Ladd (1880–1967) – ojciec chirurgii pediatrycznej. W 1954 roku American Academy of Pediatrics ustanowiło medal jego imienia jako *najwyższe wyróżnienie, jakie może otrzymać amerykański chirurg dziecięcy.*

²⁵¹ Tłumaczenie własne z języka angielskiego. *David James Waterston, The Lancet, Vol. I, 1985, nr 8439, s. 1229, nieautoryzowane.*

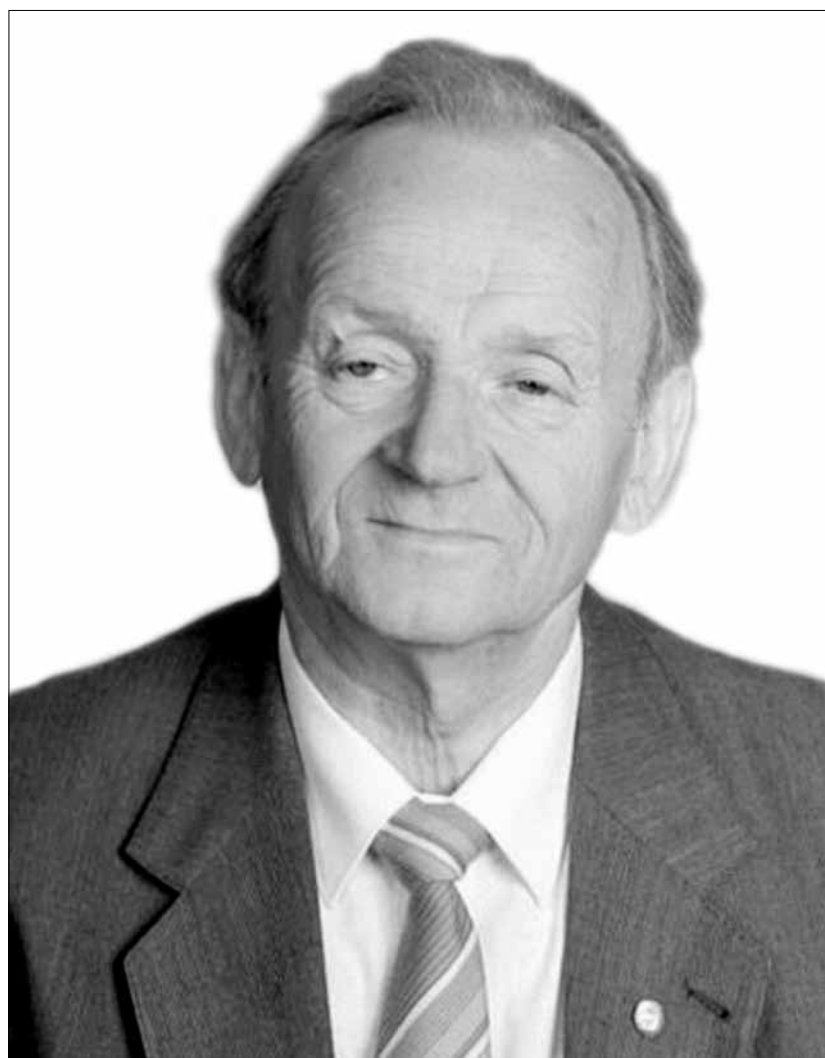
²⁵² *Royal and Ancient Golf Club of Saint Andrews* – powstały w 1754 roku, jeden z najstarszych klubów golfowych, uważany za ojczyznę golfa.

BIBLIOGRAFIA

1. David James Waterston, *British Medical Journal*, Vol. 290, 1985, nr 6482, s. 1670–1671, nieautoryzowane.
2. David James Waterston, *The Lancet*, Vol. I, 1985, nr 8444, s. 1519, nieautoryzowane.
3. David James Waterston, *The Lancet*, Vol. I, 1985, nr 8439, s. 1229, nieautoryzowane.
4. Materiały dotyczące Davida Jamesa Waterstona ze zbiorów Archiwum Uniwersytetu Warszawskiego, nienumerowane.
5. Radys Wojciech, Borkowska Anna, Landowski Piotr, Kamińska Barbara, Brodzicki Jacek: *Trudności w opiece pediatrycznej nad dziećmi po całkowitej korekcji wrodzonego zarośnięcia przełyku z przetoką tchawiczo-przełykową*, *Pediatrics współczesna. Gastroenterologia, Hepatologia i Żywnienie Dziecka*, Vol. 8, 2006, nr 2, s. 67–70.
6. Xydras Steve, Widmann Warren D., Hardy Mark A.: *William E. Ladd: Father of pediatric surgery*, *Journal of Surgical Education*, Vol. 60, 2003, nr 1, s. 47–50.

LUDWIG MECKLINGER

(1919–1994)

DOKTOR HONORIS CAUSA

1978 ROK

Ludwig Mecklinger urodził się 14 listopada 1919 roku w Buchdorf w Niemczech. W latach 1925–1929 uczęszczał do tamtejszej szkoły powszechnej, a następnie, w 1937 roku, uzyskał świadectwo dojrzałości w Humanistisches Gymnasium w Eichstätt. Rok później rozpoczął na życzenie rodziny naukę teologii w Katholische Universität Eichstätt-Ingolstadt, jednak wkrótce zmuszony był ją przerwać z powodu oddelegowania do wojskowej kompanii studenckiej. Po odbyciu wymaganej służby przeniósł się na medycynę i w latach 1939–1944 studiował kolejno w Lipsku, Hamburgu i wreszcie w Medizinische Fakultät der Friedrich-Wilhelms-Universität w Berlinie, gdzie uzyskał tytuł doktora nauk medycznych na podstawie rozprawy *Die Quaddelresorptionszeit bei Nervenschußverletzten vor nach Ausschaltung des Sympathikus durch Injektion in das Ganglion stellatum, beziehungsweise in den lumbalen Grenzstrang*²⁵³.

Zaraz po zdobyciu wyższego wykształcenia powrócił do rodzinnego Buchdorf i rozpoczął praktykę lekarską w miejscowej przychodni, jednocześnie pracując w Instytucie Higieny i szpitalu w Halle. Tam też ukończył doksztalający kurs z zakresu bakteriologii, co wydawało mu się konieczne ze względu na ówczesny stan epidemiologiczny. Szybko jednak został wcielony do Wehrmachtu oraz wkrótce wzięty do niewoli amerykańskiej i przebywał przez krótki czas w obozie dla jeńców wojennych w Traunstein. W latach 1945–1947, ze względu na zdobytą wcześniej wiedzę, stał się członkiem zarządu kraju związkowego Sachsen-Anhalt, odpowiedzialnym za zwalczanie epidemii, a następnie przez kolejny rok pracował w tamtejszym urzędzie zdrowia. W końcu, w latach 1948–1952, dostał stanowisko ministra pracy i zdrowia tego właśnie obszaru. Jednocześnie, w latach 1949–1954, odbył w trybie korespondencyjnym studia prawnicze w Walter Ulbricht Akademie für Staats und Rechtswissenschaften²⁵⁴ w Poczdamie, uzyskując dyplom

²⁵³ Niem.: *Ustępowanie swędzącego obrzmienia u ludzi po skaleczeniu nerwów, przed i po wyłączeniu układu współczulnego przez nastryknięcie zwoju gwiaździstego lub splotów lędźwiowych*. Tłumaczenie własne.

²⁵⁴ Niem.: *Akademia Prawa i Administracji Niemieckiej Republiki Demokratycznej*. Tłumaczenie własne.

magistra. Wiedza ta pomogła mu w jego późniejszej drodze jaką wybrał, a mianowicie kariery politycznej, choć wydaje się oczywistym, iż wcześniej już miał swoje konkretne wyobrażenie o połączeniu ze sobą tych dwóch kierunków. W latach 1952–1955 był także zastępcą przewodniczącego zarządu stowarzyszenia Niemieckiego Czerwonego Krzyża. Kolejno, w latach 1955–1957, jako oficer Narodowej Armii Ludowej, pełnił funkcję dowodzącego służbami medycznymi w Strausbergu. Od 1957 do 1964 roku piastował natomiast stanowisko kierownika Wydziału Medycyny Wojskowej w Ernst-Moritz-Arndt Universität Greifswald. Od roku 1955 był także specjalistą medycyny społecznej i w związku z tym, w roku 1963, otrzymał stanowisko docenta tej właśnie dziedziny na Uniwersytecie w Greifswaldzie, na podstawie pracy habilitacyjnej *Zu einigen Problemen der Leitung des staatlichen Gesundheitswesens im Kreis*²⁵⁵. W roku 1964 został z kolei mianowany profesorem tej uczelni i prorektorem do spraw medycyny wojskowej oraz jednym z zastępców ministra zdrowia, jednocześnie w dalszym ciągu zajmując się medycyną społeczną na stanowisku kierownika tegoż wydziału w Instytucie Higieny. W roku 1969 przyjął godność pierwszego zastępcy ministra zdrowia, a w latach 1971–1988 – ministra zdrowia Niemieckiej Republiki Demokratycznej. Od roku 1976, przez kolejne dziesięć lat, był kandydatem, a od 1986 roku członkiem Komitetu Centralnego Sozialistische Einheitspartei Deutschlands²⁵⁶. W ostatnich latach swojego życia, aż do roku 1990, był z kolei deputowanym do Izby Ludowej.

Godnym uwagi jego osiągnięciem stało się uzyskanie dla Niemieckiej Republiki Demokratycznej członkostwa w Światowej Organizacji Zdrowia. Bardzo się również angażował w rozbudowę instytucji społecznych, takich jak chociażby domy późnej starości czy żłobki, a także rozwinięcie odpowiedniej opieki rehabilitacyjnej. Jego starania jako ministra zdrowia miały też na celu zniesienie różnic w opiece zdrowotnej między miastem i wsią oraz wprowadzenie regulacji prawnej problemu aborcji.

Ludwig Mecklinger zmarł 22 czerwca 1994 roku w Bretanii.

Pozostawił po sobie jedynie kilka publikacji, dotyczących głównie problemów organizacji opieki zdrowotnej, bowiem szeroko zakrojona działalność polityczna nie pozwoliła mu na dalszą intensywną pracę naukową. Niektóre z tych prac poświęcone zostały poszukiwaniu optymalnego wzorca opieki podstawowej nad zdrowiem ludności, co pozwoliło na sprecyzowanie modelu lekarza ściśle powiązanego zarówno ze środowiskiem w miejscu zamieszkania, jak i pracy. Zagadnienia te były wówczas tematem wielu sympozjów naukowych, z których jedno odbyło się w 1977 roku w Warszawie, kiedy to Ludwig Mecklinger określił działania prewencyjne w pracy lekarza środowiskowego. Znaczną część dorobku poświęcił także współdziałaniu między opieką podstawową, specjalistyczną oraz szpitalną, co zaowocowało poszukiwaniem organizacyjnych rozwiązań, zapewniających dostępność opieki lekarskiej na każdym jej szczeblu, przy równoczesnym uwzględnieniu przesłanek ekonomicznych. Jego badania odegrały dużą rolę w opracowaniu zasadniczych kierunków polityki zdrowotnej nie tylko w Niemieckiej Republice Demokratycznej, ale także wpłynęły stymulująco na jej kształtowanie w innych krajach.

²⁵⁵ Niem.: *Na temat niektórych problemów w prowadzeniu państwowej służby zdrowia w okręgu*. Tłumaczenie własne.

²⁵⁶ Sozialistische Einheitspartei Deutschlands – SED – Socjalistyczna Partia Jedności Niemiec.

28 kwietnia 1978 roku odbyła się uroczystość wręczenia Ludwigowi Mecklingerowi dyplomu doktora honoris causa Akademii Medycznej w Warszawie, nadanego na wniosek Rady I Wydziału Lekarskiego za:

*Duży wkład w rozwój medycyny społecznej i wypracowanie zasadniczych kierunków polityki zdrowotnej oraz zasługi dla rozwoju współpracy w dziedzinie ochrony zdrowia między Polską Rzeczypospolitą Ludową i Niemiecką Republiką Demokratyczną.*²⁵⁷

W 1979 roku za swoje zasługi został odznaczony *Der Vaterländische Verdienstorden*²⁵⁸.

BIBLIOGRAFIA

1. Kiesel Sylvia, Kiesel Erhard: *Differenzierungsprozess der Hygiene im Zeitraum von 1945 bis 1990 an der Universität Greifswald unter besonderer Berücksichtigung der Socialhygiene*, praca doktorska, Greifswald 2004, s. 40–47.
2. Materiały dotyczące Ludwiga Mecklingera z Archiwum Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego, nienumerowane.

²⁵⁷ Fragmenty tekstu dyplomu. Odpis z Archiwum Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego.

²⁵⁸ *Der Vaterländische Verdienstorden* – niem.: Order Zasług dla Ojczyzny – odznaczenie za zasługi dla niemieckiego i międzynarodowego ruchu robotniczego, zasługi przy budowie i wzmacnianiu Niemieckiej Republiki Demokratycznej, zasługi dla walki o pokój, nadawane w latach 1954–1990 przez Przewodniczącego Rady Państwa Niemieckiej Republiki Demokratycznej.

WITOLD RUDOWSKI

(1918–2001)

DOKTOR HONORIS CAUSA

1978 ROK

Witold Janusz Rudowski urodził się 17 lipca 1918 roku w Piotrkowie Trybunalskim, gdzie ukończył szkołę powszechną, a następnie rozpoczął naukę w państwowym Gimnazjum imienia Bolesława Chrobrego. W roku 1930 rodzina Rudowskich, w związku z nominacją jego ojca – Maksymiliana Rudowskiego – na stanowisko sędziego Sądu Najwyższego, przeniosła się do Warszawy. Tu młody Witold podjął naukę w Gimnazjum i Liceum Państwowym imienia Adama Mickiewicza przy ulicy Sewerynowka 4²⁵⁹, które ukończył w 1936 roku i następnie został studentem Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu Józefa Piłsudskiego w Warszawie. Do wybuchu drugiej wojny światowej zdołał zdać wszystkie przewidziane w jego programie egzaminy, pozwalające na zaliczenie trzech pierwszych lat nauki.

Moim pierwszym nauczycielem chirurgii był adiunkt dr Marian Stefanowski²⁶⁰ – na III roku należałem do jego grupy studenckiej. Odbywaliśmy zajęcia związane z aseptyką i znieczuleniem. Opanowywaliśmy podstawowe techniki zabiegów. Widziałem pierwszy raz zgleźbnikowanie żołądka z powodu zwiężenia odźwiernika.²⁶¹

Poczynając od drugiego roku studiów, każde wakacje, spędzane w ramach wymiany studenckiej, starał się poświęcić na poznawanie ośrodków zagranicznych. Tak też znalazł się w szpitalu Charité w Berlinie, gdzie zetknął się ze światowej

²⁵⁹ Szkoła założona przez nauczyciela – Emilianą Konopczyńskiego – w 1897 roku. Od 1919 roku Gimnazjum Państwowe imienia Adama Mickiewicza. W roku 1933 wprowadzono reformę szkolną, na mocy której powstało czteroklasowe gimnazjum i trzy dwuletnie licea: humanistyczne, matematyczno-fizyczne i przyrodnicze. W 1936 roku nazwę ulicy Sewerynowka zmieniono na Emilianą Konopczyńskiego. Obecnie szkoła mieści się przy ulicy Saskiej i jest to IV Liceum Ogólnokształcące imienia Adama Mickiewicza.

²⁶⁰ Marian Stanisław Stefanowski (1897–1979) – profesor chirurgii, współtwórca i doktor honoris causa Wojskowej Akademii Medycznej w Łodzi w 1973 roku. Wybitny chirurg, szczególnie w zakresie chorób tarczycy, dróg żółciowych i trzustki. W latach 1955–1968 rektor Akademii Medycznej w Łodzi.

²⁶¹ Rudowski W. J.: *Spowiedź chirurga. Varia Litteraria*, pod redakcją E. Towpika, Warszawa 2001, s. 29.

sławy chirurgiem – Ferdinandem Sauerbruchem²⁶². Latem 1939 roku wyjechał do kliniki profesora Lajosa Bakaya w Budapeszcie, a stamtąd, razem ze świeżo poznanym Janem Oszackim²⁶³, udali się do Dubrownika, gdzie zastała ich wieść o mobilizacji. Witold Rudowski od razu powrócił do Warszawy i od 1 września tegoż roku zgłosił się do II Oddziału Chirurgicznego Szpitala Dzieciątka Jezus, kierowanego przez Jerzego Rutkowskiego.

*Tu po raz pierwszy zetknąłem się z ofiarami wojny. Tu jeszcze jako student wykonałem pierwszą w życiu operację. Była to amputacja oderwanego ramienia.*²⁶⁴

Wkrótce, wraz z częścią zespołu lekarskiego, został skierowany do Dowództwa Okręgu Korpusu numer II w Lublinie, skąd – po zbombardowaniu miasta – przeniósł się do Lwowa, gdzie wcielono go do szpitala wojennego funkcjonującego w gmachu Politechniki Lwowskiej, dowodzonego przez Adama Grucę²⁶⁵. W czasie obrony miasta miał okazję samodzielnego wykonania szeregu operacji w przypadkach ran postrzałowych oraz kilku kolejnych amputacji kończyn. Po zajęciu Lwowa przez Armię Czerwoną zdecydował się na powrót do Warszawy, gdzie w lutym 1940 roku przyłączył się do grupy kontynuujących studia na tajnym Wydziale Lekarskim Uniwersytetu Warszawskiego. Z chwilą ich ukończenia, w czerwcu 1943 roku, został młodszym asystentem II Oddziału Chirurgicznego Szpitala Dzieciątka Jezus, w którym, poza pracą kliniczną, prowadził zajęcia ze słuchaczami tajnych Wydziałów Lekarskich Uniwersytetu Warszawskiego, Uniwersytetu Ziemi Zachodnich i Prywatnej Szkoły Zawodowej dla Pomocniczego Personelu Sanitarnego Jana Zaorskiego. Jeszcze jako student rozpoczął działalność w Związku Walki Zbrojnej, a następnie – w utworzonej z niego Armii Krajowej. Tu prawie od samego początku został przydzielony do Komendy Głównej z zadaniem nawiązania łączności z jednym z dużych szpitali położonych w centrum Warszawy, a także zorganizowania szkolenia sanitarnego dla pielęgniarek i żeńskich drużyn harcerskich w zakresie chirurgii wojennej oraz zasad udzielania pierwszej pomocy. Prowadził więc wykłady w Warszawskiej Szkole Pielęgniarek przy ulicy Koszykowej 78, a także w swoim Oddziale Chirurgicznym Szpitala Dzieciątka Jezus. Do jego zadań należało również gromadzenie i przechowywanie środków opatrunkowych, narzędzi, i materiałów chirurgicznych oraz leków koniecznych w przypadkach zranień. W późniejszym okresie, już po uzyskaniu dyplomu, zabezpieczał pod względem specjalistycznej pomocy chirurgicznej akcje zbrojne Kierownictwa Dywersji, a w czasie powstania warszawskiego brał czynny udział w ewakuacji Szpitala Dzieciątka Jezus, ratując nie tylko chorych i rannych, ale także mienie szpitala i cenny księgozbiór. Po ewakuacji Oddziału Chirurgicznego Szpitala Wolskiego do Podkowy Leśnej objął stanowisko jego ordynatora, jednak w listopadzie 1944 roku aresztowano go i wywieziono do obozu przymusowej pracy w Soblówce koło Żywca. Po powrocie do Warszawy zaczął ponownie

²⁶² Ernst Ferdinand Sauerbruch (1875–1951) – niemiecki chirurg, uważany za pioniera torakochirurgii; uczeń Jana Mikulicza-Radeckiego. W 1904 roku skonstruował komorę niskich ciśnień do operacji otwartej klatki piersiowej. Wynałazł również protezy kończyn górnych i dolnych dla pacjentów po amputacjach oraz, w 1926 roku, dietę bezsolną w leczeniu gruźlicy. W ciągu czterech lat pięćdziesiąt cztery razy nominowany do Nagrody Nobla.

²⁶³ Patrz s. 57–61.

²⁶⁴ Szenkowska I.: *Doktor h. c. Witold Janusz Rudowski, Medycyna Dydaktyka Wychowanie. Kwartalnik Akademii Medycznej w Warszawie*, R. XII, 1980, nr 1, s. 36.

²⁶⁵ Patrz s. 69–74.

przyjmować pacjentów w Szpitalu Dzieciątka Jezus, tym razem krótko na Oddziale Chirurgii, kierowanym wówczas przez Zygmunta Traczyka, a następnie – od lipca 1945 roku – objął stanowisko starszego asystenta Oddziału Neurochirurgii. Tu też, pod okiem Jerzego Choróbskiego²⁶⁶, uzyskał w 1947 roku stopień doktora nauk medycznych na podstawie rozprawy *O rozpoznawaniu guzów płata czołowego*, w której dowiódł, iż ośrodkowy niedowład nerwu twarzowego, nawet przy braku innych objawów neurologicznych, daje osiemdziesięciopięcioprocentową pewność istnienia tego typu zmian. W sierpniu tego samego roku powołano go do wojska i skierowano na II Kurs Doskonalenia Oficerów Służby Zdrowia w Łodzi, który ukończył w stopniu porucznika, z przydziałem pracy w Akademii Sztabu Generalnego w Warszawie. W listopadzie 1948 roku został przeniesiony do rezerwy w stopniu kapitana, a następnie – w 1967 roku – mianowany majorem oraz – w roku 1975 – podpułkownikiem. W 1948 roku Rudowski rozpoczął pracę w I Klinice Chirurgii Szpitala Dzieciątka Jezus, kierowanej przez Tadeusza Butkiewicza²⁶⁷ oraz, zajmując kolejno stanowiska starszego asystenta i adiunkta, pozostał tam do roku 1954. Jednocześnie, do 1964 roku sprawował funkcję konsultanta Oddziału Chirurgicznego Instytutu Onkologii w Warszawie, początkowo pod okiem Leona Manteuffla, a później – Tadeusza Koszarowskiego.

W roku 1954 Rudowski habilitował się na podstawie rozprawy *Leczenie zakrzepów żylnych*, stanowiącej pionierskie studium porównawcze dwóch metod profilaktyki przeciwzakrzepowej, z zastosowaniem heparyn i blokady nowokainowej. W 1956 roku odbył szkolenie w Sabbatsberg Hospital w Sztokholmie pod kierunkiem doktora Clarence Crafoorda²⁶⁸, a następnie – w latach 1956–1957 – w Royal Postgraduate Medical School University of London, gdzie pracował w Hammersmith Hospital pod opieką profesora Iana Airda²⁶⁹. W roku 1961 uzyskał tytuł profesora nadzwyczajnego i został ordynatorem Oddziału Chirurgii Ogólnej Szpitala Wojewódzkiego w Warszawie, którą to funkcję pełnił przez kolejne cztery lata, równocześnie z obowiązkami konsultanta do spraw chirurgii dla województwa warszawskiego. W następnym roku, jako stypendysta American Cancer Society, odbył szkolenie w zakresie chirurgii onkologicznej w wielu ośrodkach amerykańskich. W roku 1964 został powołany na stanowisko dyrektora Instytutu Hematologii w Warszawie przy ulicy Chocimskiej 5 oraz kierownika Kliniki Chirurgicznej tej placówki. W 1973 roku przebywał w National Institute of Health w Bethesda, gdzie koncentrował się na zagadnieniach zaburzeń hemostazy u chorych chirurgicznych. Powró-

²⁶⁶ Patrz s. 129–133.

²⁶⁷ Tadeusz Butkiewicz (1881–1972) – chirurg. W 1903 roku ukończył studia w Moskwie. W 1929 roku został ordynatorem Oddziału Chirurgicznego Szpitala Przemienienia Pańskiego w Warszawie. Był pierwszym powojennym dziekanem Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu Warszawskiego. W latach 1945–1958 pełnił funkcję kierownika I Katedry i Kliniki Chirurgii w Szpitalu Dzieciątka Jezus. Wydał pierwszy w Polsce podręcznik chirurgii przypadków nagłych, chirurgii ogólnej oraz książkę *Moja filozofia chirurgii*.

²⁶⁸ Clarence Crafoord (1899–1983) – szwedzki specjalista chirurgii naczyniowej, znany z przeprowadzenia w 1944 roku pierwszej w świecie operacji usunięcia koarktacji aorty. W latach trzydziestych XX wieku wprowadził heparynę w profilaktyce zakrzepicy.

²⁶⁹ Ian Aird (1905–1962) – profesor chirurgii. W 1928 roku ukończył Wydział Medyczny University of Edinburgh. Pionier transplantacji nerek w Wielkiej Brytanii. W 1953 roku jako pierwszy w tym kraju dokonał operacji rozdzielenia złączonych brzuchami nigeryjskich bliźniąt syjamskich – Boko i Tomo. Autor wydanej w 1949 roku, znanej w świecie pozycji – *A Companion to Surgical Studies*.

cił do tego miejsca również w połowie lat osiemdziesiątych i wówczas to nie tylko powstało tu wiele nowatorskich prac, ale także z jego inicjatywy herb Towarzystwa Chirurgów Polskich, wykonany przez rysownika National Library of Medicine, a następnie po raz pierwszy przedstawiony w *Zarysie dziejów chirurgii polskiej*²⁷⁰, której był współautorem. Po powrocie do Warszawy dalej pełnił obie wcześniej wymienione funkcje, od 1970 roku jako profesor zwyczajny, aż do czasu przejścia na emeryturę w 1988 roku... jednak światło w jego gabinecie, gdzie pracował, pisał i uczył paliło się prawie do ostatnich chwil jego życia.

Witold Janusz Rudowski zmarł 10 września 2001 roku w Warszawie.

Pozostawił po sobie dorobek ponad tysiąca stu publikacji²⁷¹, w tym kilkudziesięciu monografii, z których wydana w 1976 roku *Burn Therapy and Research*, a także rok później – *Disorders of Hemostasis in Surgery* oraz opublikowana w roku 1985 – *Surgery of the Spleen* – ukazały się w języku angielskim. Spośród innych należy wymienić także trzykrotnie wydaną, po raz pierwszy w 1968 roku – *Transfuzjologię kliniczną*, w roku 1970 – *Zaburzenia hemostazy w chirurgii* oraz – w 1974 – *Zakrzepy i powikłania zatorowe w chirurgii*. Główne zainteresowania naukowe Rudowskiego początkowo dotyczyły patofizjologii i chirurgii nowotworów, w tym przede wszystkim guzów szyi. Równocześnie prowadził badania nad rakiem piersi, ze szczególnym uwzględnieniem dynamiki tego nowotworu złośliwego, w zależności od obrazu morfologicznego, przebiegu klinicznego oraz doszczętnego leczenia operacyjnego, skojarzonego z napromienianiem przedoperacyjnym. Nie można też pominąć oryginalnej i pionierskiej metody leczenia naczynek jamistych wstrzykiwaniem wrzącej wody, co znalazło szerokie zastosowanie w chirurgii dziecięcej. Odrębnym kierunkiem zainteresowań profesora i jego zespołu były patofizjologia oraz leczenie oparzeń. Badania tego zagadnienia zaowocowały wieloma udoskonaleniami w przeszczepianiu skóry i leczeniu ran, a tym samym skróceniem czasu hospitalizacji chorych. Jako kierownik Kliniki Chirurgicznej Instytutu Hematologii, Witold Rudowski zajmował się także zagadnieniami zaburzeń hemostazy u chorych chirurgicznych, powikłaniami zakrzepowo-zatorowymi, wstrząsem, problematyką transfuzjologiczną oraz chirurgią śledziony. Na podstawie własnych doświadczeń klinicznych, obejmujących prawie sześćset przypadków, ustalił wskazania do usuwania śledziony w chorobach hematologicznych, a także podał dokładną liczbę i umiejscowienie śledzion dodatkowych oraz rekomendował leczenie zachowawcze i oszczędzające zabiegi w urazowych uszkodzeniach tego narządu. Wielkie znaczenie w skali światowej miały doświadczenia w leczeniu chorych na hemofilię A i B, wymagających rozległych, nagłych lub planowych zabiegów operacyjnych, które w 1987 roku potwierdziły znaczenie prawidłowo prowadzonego leczenia substytucyjnego. Na szczególną uwagę zasługują także prace badawcze dotyczące transfuzjologii, a przede wszystkim konserwacji i przetaczania krwi przechowywanej w ciekłym azocie. Witold Rudowski przez lata kierował również gromadzeniem danych dotyczących powikłań po przetoczeniach krwi, co doprowadziło do rozwinięcia badań nad klinicznym zastosowaniem przetworów osoczo- i krwiozastępczych. Osobną grupę publikacji stanowią także te historyczne, a wśród nich *Album Chirurgów Polskich*²⁷², który współredagował.

²⁷⁰ *Zarys dziejów chirurgii polskiej*, pod redakcją W. Noszczyka, Warszawa 1989.

²⁷¹ Dusińska H.: *Witold Rudowski – Bibliografia 1945–1999*, Warszawa 1999.

²⁷² *Album Chirurgów Polskich*, pod redakcją W. Rudowskiego i A. Śródki, Wrocław 1990.

Należał do wielu zespołów redakcyjnych²⁷³ i był redaktorem²⁷⁴ czasopism, w tym przez siedemnaście lat pisma *Nowotwory*, a także przez dwadzieścia – *Acta Haematologica Polonica*.

Był członkiem²⁷⁵ i członkiem honorowym²⁷⁶ wielu towarzystw naukowych, w tym jako pierwszy Polak w roku 1993 został wybrany do Société Internationale de Chirurgie. Od 1977 roku do końca swoich dni stał na czele Fundacji Jakuba hrabiego Potockiego, wspomagającej prace badawcze z zakresu onkologii i chorób układu oddechowego. W roku 1973 został członkiem-korespondentem, a dziesięć lat później – rzeczywistym Polskiej Akademii Nauk. Od 1995 roku piastował stanowisko prezesa Towarzystwa Naukowego Warszawskiego, a także był członkiem krajowym Polskiej Akademii Umiejętności. W 1965 roku stał się ekspertem Światowej Organizacji Zdrowia w zakresie technologii chirurgicznych i organizacji oddziałów chirurgicznych w krajach rozwijających się. W roku 1985 został członkiem Rady Wykonawczej tej organizacji, a w latach 1987–1988 – jej wiceprezydentem. Należał także do grupy założycieli International Association of Endocrine Surgeons, a również przez wiele lat pełnił funkcję konsultanta w International Society of Blood Transfusion. Zapraszano go jako wykładowcę do szeregu ośrodków akademickich i instytutów badawczych, a także uchodził za wspaniałego nauczyciela, uważającego, że *chirurg współczesny powinien być nie tylko dobrze wyszkolony, ale również wysoce wykształcony*²⁷⁷.

Za swoje zasługi wojenne został odznaczony między innymi Srebrnym Krzyżem Orderu Virtuti Militari, Krzyżem Walecznych, Złotym Krzyżem Zasługi z Mieczami, Krzyżem Armii Krajowej, Krzyżem Powstania Warszawskiego, Krzyżem Kampanii Wrześniowej 1939. Odznaczono go także kolejno Krzyżami: Kawalerskim, Oficerskim, Komandorskim, Komandorskim z Gwiazdą oraz Wielkim Orderem Odrodzenia Polski.

Ogromny wkład Witolda Rudowskiego dla rozwoju polskiej chirurgii i propagowanie jej na polu międzynarodowym było wielokrotnie wyróżniane doktoratami honoris causa, z których pierwszy otrzymał w 1975 roku od Akademii Medycznej w Poznaniu.

20 grudnia 1978 roku nadano Witoldowi Rudowskiemu godność doktora honoris causa, na wniosek Rady I Wydziału Lekarskiego Akademii Medycznej w Warszawie.

²⁷³ *Acta Medica Polona; American Journal of Surgery; Archiwum historii i filozofii medycyny; Bulletin of the Polish Medical Science and History; Clinical Oncology; Excerpta Medica; Haematologia; Hematologia i Transfuzjologia; International Angiology; Journal of the International Medical Research; Neoplasma; Pamiętnik Towarzystwa Lekarskiego Warszawskiego; Polski Przegląd Chirurgiczny; Polski Tygodnik Lekarski; Problemy; Вопросы Гематологии и Переливания Крови; Вопросы Онкологии; World Journal of Surgery.*

²⁷⁴ *Acta Haematologica Polonica, 1970–1990; Nowotwory, 1956–1974.*

²⁷⁵ Polskie Towarzystwo Onkologiczne; Polskie Towarzystwo Hematologów i Transfuzjologów; Międzynarodowe Towarzystwo Chirurgów.

²⁷⁶ Towarzystwo Chirurgów Polskich, prezes 1980–1983; Polskie Towarzystwo Lekarskie; Towarzystwo Neurochirurgów Polskich; Polskie Towarzystwo Chirurgów Dziecięcych; Kolegia Chirurgów: Stanów Zjednoczonych, Edynburga, Anglii, Kanady, Indii, Australii, Afryki Zachodniej, Północnego Pacyfiku, Francji, Włoch, Afryki Południowej, Chile, Meksyku.

²⁷⁷ Szenkowa I.: *Doktor h. c. Witold Janusz Rudowski, Medycyna Dydaktyka Wychowanie. Kwartalnik Akademii Medycznej w Warszawie*, R. XII, 1980, nr 1, s. 38.

Uroczystość wręczenia dyplomu miała miejsce 27 lutego 1979 roku w Sali Warszawskiej Pałacu Kultury i Nauki, podczas której ówczesny rektor uczelni – Szczęsny Leszek Zgliczyński – podkreślił:

*Tę najwyższą godność uczelnia może nadać osobie o wybitnych zasługach. Prof. Witold Rudowski zasłużył na to wyróżnienie swoimi osiągnięciami w dziedzinie medycyny klinicznej, a w szczególności w zakresie patofizjologii leczenia chorób nowotworowych, transfuzjologii i leczenia oparzeń.*²⁷⁸

Jednakowy tytuł został mu przyznany w 1980 roku przez Akademię Medyczną w Łodzi, dwa lata później – we Wrocławiu, następnie – w 1988 roku – przez Wojskową Akademię Medyczną imienia Bolesława Szareckiego w Łodzi. W kolejnych dwóch latach to zaszczytne wyróżnienie otrzymał także od Akademii Medycznej w Krakowie i w Białymstoku, a w 1993 roku od Akademii Medycznej w Lublinie. Bardzo istotnym był również doktorat honoris causa Uniwersytetu w Edynburgu, który uzyskał w 1983 roku, w czterechsetną rocznicę powstania tej uczelni, jako trzeci Polak po Marii Skłodowskiej-Curie i Antonim Tomaszu Juraszu²⁷⁹.

W marcu 1983 roku Witold Rudowski przekazał aktem notarialnym na rzecz Piotrkowa Trybunalskiego swoją posiadłość *Pałacyk Rudowskich*²⁸⁰, a w 1995 roku został Honorowym Obywatelom rodzinnego miasta.

Lubił poezję, szczególnie romantyczną, a także muzykę klasyczną Antonia Vivaldiego, Jana Sebastiana Bacha i Wolfganga Amadeusza Mozarta oraz niektóre utwory Krzysztofa Pendereckiego. W latach młodości sam grał na fortepianie, a jego pasją do ostatnich dni były języki obce. Wielkich przeżyć dostarczał mu także teatr i jak sam mówił:

*Sztukę uważam za składową część życia lekarza i chirurga.*²⁸¹

²⁷⁸ Zgliczyński S. L.: *Uroczystość nadania tytułu doktora h. c. i stopni naukowych w warszawskiej AM, Medycyna Dydaktyka Wychowanie. Kwartalnik Akademii Medycznej w Warszawie*, R. XI, 1979, s. 127.

²⁷⁹ Antoni Tomasz Jurasz (1882–1961) – chirurg. W latach 1920–1939 profesor uniwersytetu w Poznaniu. W 1927 roku założył czasopismo *Chirurgia Kliniczna*. Podczas drugiej wojny światowej przyczynił się do utworzenia Wydziału Lekarskiego na Uniwersytecie w Edynburgu.

²⁸⁰ Obecnie w Pałacyku Rudowskich w Piotrkowie Trybunalskim znajduje się Państwowa Szkoła Muzyczna I i II stopnia.

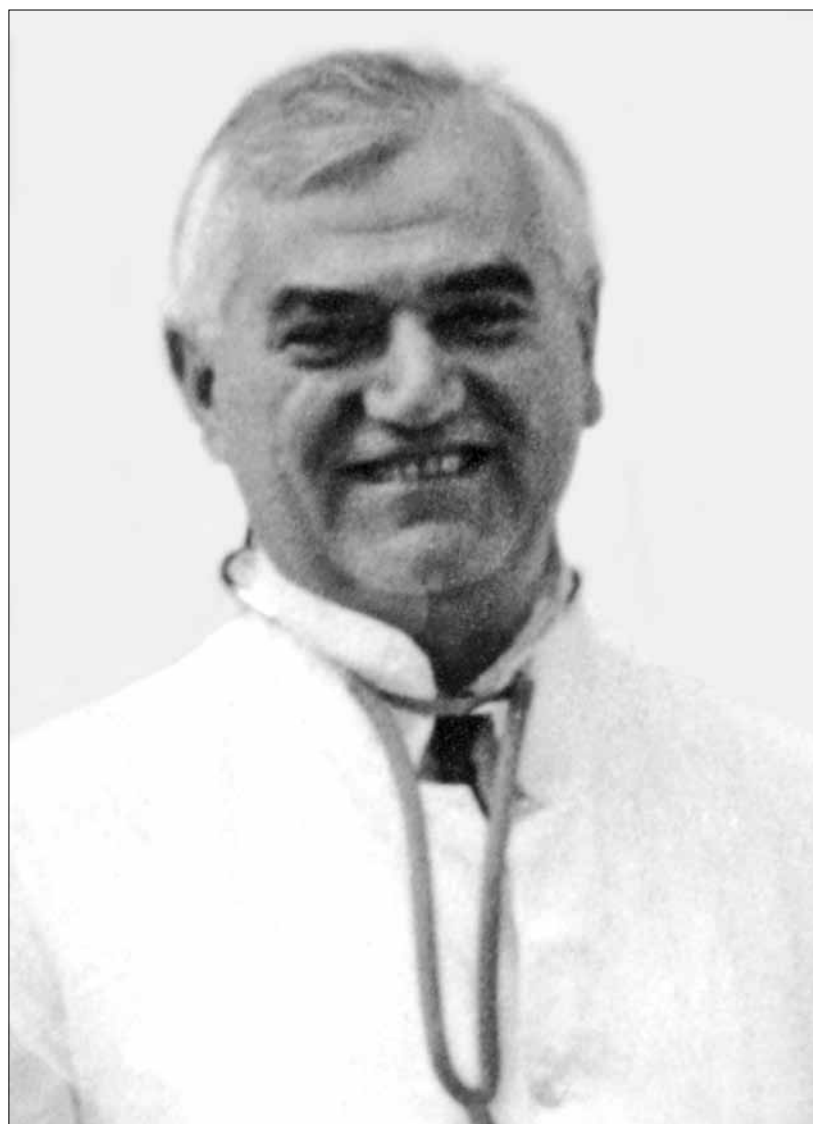
²⁸¹ Szenkowska I.: *Doktor h. c. Witold Janusz Rudowski, Medycyna Dydaktyka Wychowanie. Kwartalnik Akademii Medycznej w Warszawie*, R. XII, 1980, nr 1, s. 39.

BIBLIOGRAFIA

1. Akta osobowe Witolda Rudowskiego, Dział Zbiorów Specjalnych Głównej Biblioteki Lekarskiej, sygn. I/1118.
2. Burman Sheldon O.: *In memoriam. Professor Ian Aird, Annals of Surgery*, Vol. 157, 1963, nr 2, s. 314–316.
3. Dusińska Halina: *Prof. dr hab. med. Witold Janusz Rudowski (1918–2001), Pamiętnik Towarzystwa Lekarskiego Warszawskiego*, T. CXXXVIII, 2002, nr 6, s. 146–155.
4. Dusińska Halina: *Witold Rudowski. Bibliografia. 1945–1949. Wydanie II rozszerzone i poprawione*, Warszawa 1999.
5. Gaertner Henryk: *Spowiedź chirurga. Witold Rudowski, Pamiętnik Towarzystwa Lekarskiego Warszawskiego*, T. CXL, 2004, nr 8, s. 277–279.
6. *Klinika chirurgiczna. Działalność w latach 1951–1986*, zbiorowe, Instytut Hematologii w Warszawie, Warszawa 1988.
7. *Kto jest kim w Polsce? Informator biograficzny*, zbiorowe, Warszawa 1993, s. 612–613.
8. *Kto jest kim w polskiej medycynie? Informator biograficzny*, zbiorowe, Warszawa 1987, s. 568–569.
9. Rudowski Witold Janusz: *Spowiedź chirurga. Varia litteraria*, pod redakcją Edwarda Towpika, Warszawa 2001.
10. Rudowski Witold: *Przemówienie okolicznościowe z okazji otrzymania doktoratu honoris causa, Medycyna Dydaktyka Wychowanie. Kwartalnik Akademii Medycznej w Warszawie*, R. XI, 1979, nr 2, s. 133–138.
11. *Samotność chirurgów. Prof. Witold Rudowski, chirurg w: Kortko Dariusz, Bochenek Krystyna: Ludzie czy bogowie? 27 rozmów z najsłynniejszymi polskimi lekarzami*, Warszawa 2015, s. 35–47.
12. Szenkowa Izabela: *Doktor h. c. Witold Janusz Rudowski, Medycyna Dydaktyka Wychowanie. Kwartalnik Akademii Medycznej w Warszawie*, R. XII, 1980, nr 1, s. 31–40.
13. *Zarys dziejów chirurgii polskiej*, pod redakcją Wojciecha Noszczyka, Warszawa 1989.
14. Zgliczyński Szczesny Leszek: *Uroczystość nadania tytułu doktora h. c. i stopni naukowych w Warszawskiej AM, Medycyna Dydaktyka Wychowanie. Kwartalnik Akademii Medycznej w Warszawie*, R. XI, 1979, nr 2, s. 127–139.

BERNARD SUREAU

(1914–1989)

DOKTOR HONORIS CAUSA

1980 ROK

Bernard Georges Ernest Sureau urodził się 2 lutego 1914 roku w Senonches we Francji. W 1936 roku rozpoczął studia w École du Service de Santé des Armées de Lyon i jednocześnie w zakresie *Sciences Physiques Chimiques et Naturelles* na Uniwersytecie Paryskim. W roku 1939 uzyskał specjalizację z fizjologii w Lyonie, a dwa lata później – po ukończeniu tam studiów – przeniósł się do Paryża i rozpoczął czteroletni staż w Hôpital de l'Institut Pasteur. W międzyczasie, w 1943 roku, uzyskał tytuł doktora medycyny na podstawie rozprawy *L'immunité des fièvres exanthématiques*. W roku 1944 otrzymał także dyplom *Médecin de la Marine Marchande*, a w następnym – specjalizację z biochemii. W 1945 roku rozpoczął pracę jako asystent w Szpitalu Instytutu Pasteura w Paryżu, zostając w latach 1948–1949 członkiem Komisji do spraw Streptomycyny. W tym samym czasie odbył także kilka zagranicznych podróży, odwiedzając Hôpital Hôtel-Dieu de France w Bejrucie oraz Université Américaine de Beyrouth, szpitale Florencji, laboratoria w Oksfordzie, a także Saint Bartholomew's Hospital Medical College²⁸² i Saint Mary's Hospital w Londynie i wreszcie – Universität Tübingen. Po powrocie ukończył Wydział Biologii Uniwersytetu w Lyonie i w 1950 roku uzyskał doktorat w zakresie nauk przyrodniczych, broniąc własnej tezy *Les facteurs d'inhibition des antibiotiques à comportement enzymatique* oraz drugiej, zaproponowanej przez wydział – *L'Aspect actuel de la biologie des virus protéiques*.

Od roku 1955 pełnił funkcję ordynatora Hôpital de l'Institut Pasteur, a w 1970 roku, zaraz po uzyskaniu tytułu profesora, został jego dyrektorem. Jego podróże zagraniczne odbyte w tym czasie objęły głównie światowe laboratoria, w tym między innymi Lilly Research Laboratories w Indianapolis, Hadassah University Hospital w Ein Kerem²⁸³ niedaleko Jerozolimy oraz w Tel Awiwie. Odwiedził także Laboratoire de Recherche Moléculaire sur les Antibiotiques Lepetit w Mediolanie i Torre Annunziata. Od roku 1972 pełnił funkcję konsultanta Szpitala

²⁸² Bartholomew's Medical College – od 1995 roku, po połączeniu z Queen Mary University of London, znana jako Barts and The London School of Medicine and Dentistry.

²⁸³ Ein Kerem – wioska niedaleko Jerozolimy; występuje także pod popularną nazwą Ein Karem.

Amerykańskiego w Neuilly pod Paryżem. Przed samym przejściem na emeryturę pracował w Hôpital Saint-Antoine de Paris na Oddziale Medycyny Nuklearnej.

Bernard Georges Ernest Sureau zmarł 28 kwietnia 1989 roku w Paryżu.

Pozostawił po sobie około dwustu publikacji, obejmujących artykuły, liczne referaty wygłaszane na sympozjach krajowych i międzynarodowych, a także monografie. Pierwsza z nich, której był współautorem, ukazała się w już w 1945 roku w Paryżu, pod tytułem *La pénicilline et ses application cliniques*²⁸⁴. Obserwacje i badania naukowe Sureau dotyczyły głównie chemioterapii chorób zakaźnych, i pasożytniczych.

Brał też udział w pierwszej *podziemnej* produkcji penicyliny na terenie Francji, stosowanej u chorych Szpitala Instytutu Pasteura w czasie drugiej wojny światowej. Działania te były nie tylko całkowicie niezależne od ówczesnych angielskich i amerykańskich dokonań naukowych, ale także zakończone pełnym sukcesem.

*Pierwszą moją pacjentką, której wówczas w 1943 roku zastosowałem penicylinę i to z powodzeniem, była paroletnia dziewczynka.*²⁸⁵

Prowadzone przez niego badania nad klinicznym stosowaniem antybiotyków przyczyniły się do szybkiego rozwoju chemioterapii, zarówno na terenie Francji, jak i na świecie. Dotyczyły one licznych pochodnych sulfonamidów, ale przede wszystkim wielu antybiotyków, jak penicyliny, streptomycyny, chloramfenikolu, nowobiocyny, kolistyny, ryfamycyny oraz grupy półsyntetycznych antybiotyków beta-laktamowych. Obserwacje kliniczne, prowadzone na dużej liczbie chorych, umożliwiły mu ocenę ich wartości leczniczych oraz skłoniły do poszukiwania chemioterapeutyków o nowych właściwościach biologicznych i farmakologicznych. Spośród badań poświęconych etiopatogenezie chorób bakteryjnych, wirusowych i pasożytniczych na uwagę zasługuje praca poświęcona trudnościom diagnostycznym w przypadkach amebiazy wątroby – *À propos de quatre cas récents d'amibiase hépatique. Difficultés du diagnostic*²⁸⁶. Jeszcze inną dziedziną zainteresowań Sureau była rola białek krwi, a zwłaszcza globulin w wirusowym zapaleniu wątroby typu A i B, których wyniki, zatytułowane *Immunochimie quantitative appliquée à large échelle aux α - et β -globulines sériques*, opublikowano w 1967 roku w rocznikach Francuskiej Akademii Nauk, a także w wydanej w tym samym roku w Biuletynie Francuskiej Akademii Nauk – *Modification des protides sériques lors de l'hépatite virale* – oraz, rok później – *Etude à 15 paramètres des protéines sériques lors de l'hépatite virale*. Kilka artykułów poświęcił też historii medycyny, związanej przede wszystkim z działalnością Instytutu Pasteura.

Bernard Sureau był członkiem wielu towarzystw naukowych francuskich i zagranicznych²⁸⁷, a wśród nich Polskiego Towarzystwa Mikrobiologów, członkiem-

²⁸⁴ Martin R., Nitti F., Sureau B., Berrod J.: *La pénicilline et ses application cliniques*, Paryż 1945.

²⁸⁵ Szenkowa I.: *Doktor h. c. Bernard Sureau, Medycyna Dydaktyka Wychowanie. Kwartalnik Akademii Medycznej w Warszawie*, R. XII, 1980, nr 4, s. 345.

²⁸⁶ Surreau B., Berrot J., Dziubiński C.: *À propos de quatre cas récents d'amibiase hépatique. Difficultés du diagnostic*. Praca przedstawiona 9 października 1968 roku na posiedzeniu Francuskiego Towarzystwa Patologii Egzotycznej.

²⁸⁷ Association Français pour l'Avancement des Sciences; Société de Pédiatrie; Société Français de Biochimie et Biologie Moléculaire; Société de Pathologie Exotique; Association des Microbiologistes de Langue Français; Société Français de Mycologie Médicale; Assemblée de l'Institut Pasteur.

-korespondentem Polskiego Towarzystwa Medycyny Wewnętrznej i – od 1977 roku – członkiem honorowym Polskiego Towarzystwa Lekarskiego. W roku 1969 wziął udział w zjeździe zorganizowanym przez Polskie Towarzystwo Lekarzy Chorób Zakaźnych, a następnie, w roku 1974, w kongresie Międzynarodowego Towarzystwa Patologii Zakaźnej w Warszawie. Swoje artykuły publikował w polskich czasopismach, takich jak *Materia Medica Polona*, a także szkolił naszych stypendystów w dziedzinie chorób zakaźnych i pasożytniczych w Szpitalu Instytutu Pasteura w Paryżu.

26 lutego 1980 roku w Sali Kolumnowej Ministerstwa Zdrowia i Opieki Społecznej odbyło się uroczyste wręczenie mu dyplomu doktora honoris causa Akademii Medycznej w Warszawie, nadanego na wniosek Rady I Wydziału Lekarskiego. Bernard Sureau wówczas powiedział:

*Je suis cependant très heureux et très fier d'avoir été choisi car je sais que, par delà ma personne, vous avez voulu exprimer votre attachement à la France, ma partie: la Pologne, plus que millenaire, n'a jamais failli à son amitié inébranlable pour cette seconde partie et les échanges n'ont jamais manqué au cours des siècles et jusqu'à ce jour, sur bien des plans, entre Varsovie et Paris.*²⁸⁸

Za swoje zasługi został także odznaczony *Ordre national de la Légion d'honneur*²⁸⁹, *Ordre National du Cèdre*²⁹⁰, *Ordine al Merito della Repubblica Italiana*²⁹¹, Orderem Zasługi Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej²⁹², a wszystkie otrzymał w klasie Komandorii.

Bernard Sureau interesował się architekturą, zarówno dawną, jak i współczesną. Drugą jego pasją były książki, a ponieważ ich ogromne zbiory nie mieściły się ani w pracy, ani w paryskim mieszkaniu, dlatego Sureau zakupił dla nich stodołę pod miastem i adoptował ją na swego rodzaju własne królestwo literatury. Znajdowały się tam przede wszystkim dzieła z okresu średniowiecza, a także publikacje związane z zagadnieniami religioznawczymi i społecznymi. Dużo woluminów przywoził też ze swoich licznych podróży, z których za najbardziej fascynującą uważał tę do Tybetu. Bernard Sureau był nie tylko smakoszem, ale także wybitnym znawcą wina, co potwierdziło przyjęcie go do najwyższego szeregu spośród członków ekskluzywnego światowego klubu jego smakoszy – burgundzkiego *Confrérie*

²⁸⁸ Fr.: *Jestem po prostu bardzo szczęśliwy i bardzo dumny z tego właśnie wyboru, ponieważ wiem, że poprzez moją osobę chcieliście Państwo wyrazić swoje przywiązanie do Francji, mojej ojczyzny. Ponad tysiąclecie Polska nigdy nie słabła w swojej niezachwianej przyjaźni dla tej drugiej ojczyzny, a wymian między Warszawą i Paryżem na przestrzeni wieków, aż do dnia dzisiejszego, nigdy nie brakowało i to na wielu polach.* Tłumaczenie własne.

²⁸⁹ Patrz przypis 72, s. 30.

²⁹⁰ *National Order of the Cedar* – prestiżowe odznaczenie cywilne i wojskowe, nadawane w pięciu klasach, zwykle przez prezydenta Republiki Libanu; ustanowione w 1936 roku, ale uregulowane prawem dopiero w roku 1959.

²⁹¹ *Order of Merit of the Italian Republic* – nadawany w pięciu klasach za zasługi na polu literatury, ekonomii, pracy społecznej oraz dobroczynności i działalności humanitarnej.

²⁹² Order Zasługi Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej – ustanowiony w 1974 roku ze względu na rozwijające się stosunki Polski z innymi państwami i potrzebę wyróżnienia zasług położonych na rzecz współpracy i przyjaźni między narodami. Nadawany był w pięciu klasach do 1992 roku, kiedy to został zastąpiony Orderem Zasługi Rzeczypospolitej Polskiej.

*des Chevaliers du Tastevin*²⁹³ – *Grand Officiers*. Jednak chyba najbardziej ze wszystkiego kochał koty, w których dostrzegał zawsze indywidualne cechy, różnorodne charaktery, upodobania, a także niejednokrotnie dopatrywał się podobieństwa do ludzi.

W jednym ze swoich esejów literackich zamieścił tak dobrze charakteryzujące go wyznaczenie:

*Tam, gdzie muszę przestać być człowiekiem normalnym – czuję się całkowicie bezsilny.*²⁹⁴

BIBLIOGRAFIA

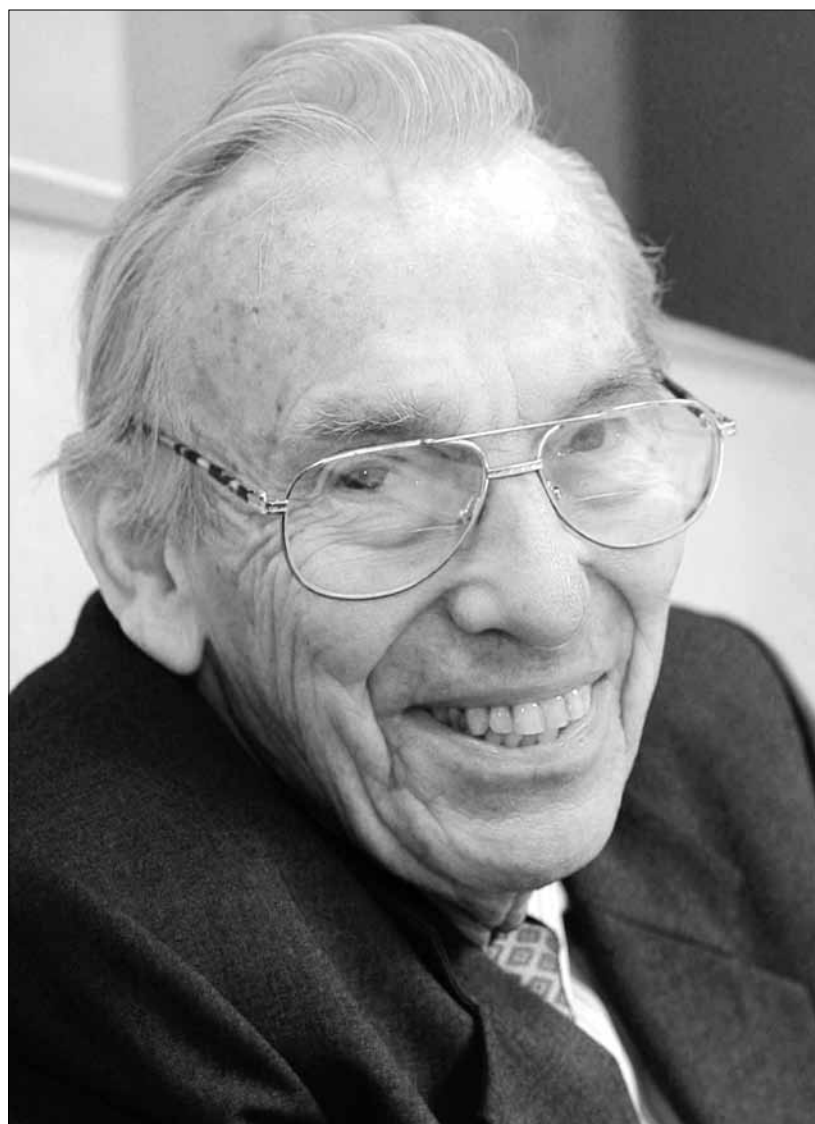
1. Brzeziński Tadeusz: *Polskie Towarzystwo Lekarskie 1951–2001*, Warszawa 2001, s. 184.
2. Dusińska Halina: *Prof. Bernard Sureau doktorem h. c. warszawskiej AM, Medycyna Dydaktyka Wychowanie. Kwartalnik Akademii Medycznej w Warszawie*, R. XII, 1980, nr 4, s. 167–169.
3. Materiały dotyczące Bernarda Sureau z Archiwum Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego, nienumerowane.
4. Szenkowska Izabela: *Doctor h. c. Bernard Sureau, Medycyna Dydaktyka Wychowanie. Kwartalnik Akademii Medycznej w Warszawie*, R. XII, 1980, nr 4, s. 344–349.
5. *Titres et travaux scientifiques du Dr Bernard Sureau*, Paryż 1969, materiały nadesłane przez Service des Archives de l'Institut Pasteur, s. 1–72.

²⁹³ *Confrérie des Chevaliers du Tastevin* – *Bractwo Rycerskie Smakoszy Wina* – założone w 1703 roku jako *Ordre de la Boisson*, a pod obecną nazwą występuje od 1934 roku. Jego członkowie są szeregowani według czterostopniowej skali hierarchii: *Grand Officier*, *Officier Commandeur*, *Commandeur* oraz *Chevalier*. Ceremonia wstąpienia do klubu wiąże się z uroczystością, w której wszyscy ubrani są w zdobione togi wzorowane na tych, jakie nosili w XVII wieku we Francji doktorzy teologii.

²⁹⁴ Szenkowska I.: *Doktor h. c. Bernard Sureau, Medycyna Dydaktyka Wychowanie. Kwartalnik Akademii Medycznej w Warszawie*, R. XII, 1980, nr 4, s. 347.

HALFDAN T. MAHLER

(ur. 1923)

DOKTOR HONORIS CAUSA

1980 ROK

Halfdan Thomas Mahler urodził się 21 kwietnia 1923 roku w Vivild w Danii. W 1951 roku, już trzy lata po ukończeniu Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu Kopenhaskiego i odbyciu podyplomowych studiów w dziedzinie zdrowia publicznego, związał się ze Światową Organizacją Zdrowia²⁹⁵. Początkowo przez prawie dekadę zajmował się problemem zwalczania gruźlicy w Indiach jako *Senior World Health Organization Officer for the National Tuberculosis Program*. W latach 1962–1969 mianowano go *Chief of the Tuberculosis Unit* przy Światowej Organizacji Zdrowia w Genewie, a następnie – dyrektorem *Project System Analysis*. W roku 1970 piastował stanowisko wicedyrektora owej organizacji, jednocześnie sprawując wspomnianą poprzednio funkcję. Od roku 1973, przez kolejne trzy pięcioletnie kadencje był natomiast jej trzecim Dyrektorem Generalnym. Wówczas to Światowa Organizacja Zdrowia mogła poszczycić się między innymi wprowadzeniem rozszerzonego programu szczepień dla dzieci, kontroli onchocerkozy, stworzeniem Specjalnego Programu Badań i Szkolenia w Dziedzinie Chorób Tropikalnych. W 1976 roku, podczas jego kadencji, został również po raz pierwszy zidentyfikowany wirus Ebola w Zachodniej Prowincji Równikowej w Sudanie i w Zairze²⁹⁶, a także opublikowano pionierską listę leków podstawowych²⁹⁷. Dwa lata później odbyła się Międzynarodowa Konferencja w Sprawie Podstawowej Opieki Zdrowotnej w Ałama-Acie, która ustanowiła historyczny cel *Zdrowie dla Wszystkich Ludzi Świata do 2000 roku*. W czasie kadencji Mahlera została także dokonana całkowita likwidacja występowania ospy prawdziwej, potwierdzona przez komisję globalną w 1979 roku. W ostatnich

²⁹⁵ Światowa Organizacja Zdrowia – WHO – z siedzibą w Genewie. Jedną z organizacji działających w ramach Organizacji Narodów Zjednoczonych. Powstanie jej ratyfikowano 7 kwietnia 1948 roku w liczbie osiemdziesięciu ośmiu członków. Głównym celem WHO jest osiągnięcie przez wszystkich ludzi możliwie najwyższego poziomu zdrowia. Obecnie w jej skład wchodzi sto dziewięćdziesiąt trzy kraje członkowskie, a ósmym z kolei Dyrektorem Generalnym jest od 2007 roku Margaret Chan z Chin. Polska jest krajem członkowskim WHO od początku jej działalności, a także członkiem Biura Regionalnego WHO dla Europy – WHO EURO – z siedzibą w Kopenhadze.

²⁹⁶ Zair – nazwa Demokratycznej Republiki Konga, używana w latach 1971–1997.

²⁹⁷ Dziś lista ta liczy ponad trzysta czterdzieści leków, które pomagają w przypadku najważniejszych schorzeń globalnych, jak: malaria, AIDS, gruźlica, zaburzenia związane z rozrodczością i w coraz większym stopniu choroby przewlekłe, jak nowotwory, i cukrzyca.

latach jego działania Światowa Organizacja Zdrowia ogłosiła utworzenie Globalnego Programu do spraw AIDS, w celu stworzenia i koordynowania strategii zwalczania tej choroby. Halfdan Mahler obserwując jak wiele ubogich kobiet, szczególnie w Afryce, umiera rodząc swoje dzieci lub borykając się z problemami powikłań, podczas gdy ich leczenie jest możliwe, w Nairobi w 1987 roku powiedział:

Teraz wiemy już wystarczająco dużo, żeby działać. Możemy i powinniśmy to zrobić. I w imię sprawiedliwości społecznej i ludzkiej solidarności musimy to zrobić.

Po odejściu ze Światowej Organizacji Zdrowia, w roku 1988, Mahler przez siedem lat pozostawał dyrektorem International Planned Parenthood Federation²⁹⁸.

Dorobek naukowy Mahlera obejmuje wiele publikacji dotyczących epidemiologii gruźlicy i strategii walki z nią oraz zastosowania analitycznych metod w racjonalnym planowaniu i kierowaniu opieką zdrowotną. W dalszym ciągu sekunduje działaniom Światowej Organizacji Zdrowia, służąc radą i swoim ogromnym doświadczeniem.

15 kwietnia 1980 roku w Pałacu Kazimierzowskim Uniwersytetu Warszawskiego odbyła się uroczystość wręczenia Halfdanowi Mahlerowi dyplomu doktora honoris causa Akademii Medycznej w Warszawie, nadanego na wniosek Rady I Wydziału Lekarskiego. Nowo promowany wygłosił wykład zatytułowany *Udział Światowej Organizacji Zdrowia w poprawie zdrowotności i rozwoju gospodarczym krajów członkowskich*.

BIBLIOGRAFIA

1. *60 lat Światowej Organizacji Zdrowia, Medicus Mundi Polonia*, R. VIII, 2008, nr 24/25, s. 6, nieautoryzowane.
2. Dusińska Halina: *Dr. H. Th. Mahler – doktorem honoris causa, Medycyna Dydaktyka Wychowanie. Kwartalnik Akademii Medycznej w Warszawie*, R. XII, 1980, nr 3, s. 287–289.
3. Jardel Jean Paul: *Message from WHO Director General, Halfdan T. Mahler, MD, and greetings from host region of WHO, Ergonomics*, Vol. 30, 1987, s. 159–163.
4. Materiały dotyczące Halfdana Thomasa Mahlera z Archiwum Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego, nienumerowane.
5. *Primary health care comes full circle*, wywiad z Halfdanem Thomasem Mahlerem, *Bulletin of the World Health Organization*, Vol. 86, 2008, nr 10, s. 746–748.

²⁹⁸ International Planned Parenthood Federation – IPPF – Międzynarodowa Federacja Planowania Rodzicielstwa – utworzona w 1952 roku na III Kongresie Planowania Rodzicielstwa w Bombaju, dzięki Elise Ottesen-Jensen ze Szwecji i Dhanvanthi Ramie Rau z Indii, które rozpoczęły kampanię o prawo każdej kobiety do kontroli własnej płodności. Dzięki wsparciu przez IPPF badań fizjologa Gregory’ego Pincusa (1903–1967) – dyrektora Worcester Foundation for Experimental Biology w Shrewsbury w Massachusetts – dopuszczono w 1960 roku do sprzedaży tabletki antykoncepcyjnej o nazwie Enovid.

PIOTR KUBIKOWSKI

(1903–1991)

DOKTOR HONORIS CAUSA

1981 ROK

Piotr Kubikowski urodził się 19 listopada 1903 roku w Krasilowie koło Starego Konstantynowa na Wołyniu. W 1923 roku ukończył szkołę realną we Lwowie i kontynuował swą edukację na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu Jana Kazimierza. Zainteresowany farmakologią, już na trzecim roku studiów podjął pracę jako demonstrator w Zakładzie Farmakologii Doświadczalnej, kierowanym przez Włodzimierza Koskowskiego²⁹⁹. Tu też, wspólnie z profesorem, wydał swoje pierwsze publikacje, a wśród nich dotyczącą znaczenia histaminy i histaminemii w trawieniu pokarmów białkowych.

W roku 1930 ukończył uczelnię i do 1935 roku kontynuował pracę na stanowisku starszego asystenta, a następnie – przez cztery kolejne lata – adiunkta. W latach 1936–1937 przebywał jako stypendysta Funduszu Kultury Narodowej na studiach uzupełniających u profesora Ernsta Petera Picka³⁰⁰ na Uniwersytecie Wiedeńskim oraz pod okiem Wolfganga Heubnera³⁰¹ w Berlinie i Paryżu. Zaowocowały one publikacją na temat mechanizmu działania kamfory, za którą otrzymał nagrodę Polskiego Towarzystwa Lekarskiego. Tuż przed wybuchem wojny habilitował się na podstawie rozprawy *Wpływ środków przeczyszczających na czynność motoryczną jelit*, gdzie zwrócił uwagę na zależność między ich budową chemiczną a mechanizmem działania, z równoczesną rejestracją skurczów mięśni podłużnych i okrężnych jelit.

²⁹⁹ Włodzimierz Koskowski (1893–1965) – profesor farmakologii doświadczalnej Uniwersytetu Jana Kazimierza w latach 1925–1939. W latach 1932–1936 dziekan Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu Lwowskiego, w latach 1941–1947 – profesor farmakologii Polskiego Wydziału Lekarskiego w Edynburgu oraz – w latach 1949–1963 – farmakologii i fizjologii uniwersytetu w Aleksandrii. W 1917 roku udowodnił między innymi istnienie pohistaminowych efektów ogólnoustrojowych i wydzielniczych żołądka po wstrzyknięciu samemu sobie histaminy i ostatecznie, pięć lat później, potwierdził pobudzający wpływ tej substancji na wydzielanie soku żołądkowego.

³⁰⁰ Ernst Peter Pick (1872–1960) – farmakolog. W latach 1912–1938 profesor Uniwersytetu w Wiedniu, kolejno – do 1947 roku – Columbia University w Nowym Jorku, a następnie – do końca życia – Mount Sinai Hospital.

³⁰¹ Wolfgang Otto Leonhard Heubner (1877–1957) – niemiecki biochemik, farmakolog i farmaceuta. Od 1932 roku profesor farmakologii Uniwersytetu w Berlinie.

W czasie kampanii wrześniowej Kubikowski wziął udział w obronie Warszawy i dostał się do niewoli w niemieckim obozie jenieckim – Oflag II C Woldenberg³⁰². Po zwolnieniu w 1940 roku i odstawieniu do Warszawy, pracował jako lekarz w Zakładzie Przyrodoleczniczym Ubezpieczalni Społecznej, a następnie – po powstaniu warszawskim – w Piotrkowie Trybunalskim. Przez cały okres okupacji prowadził także wykłady z farmakodynamiki i farmakologii w ramach tajnego Wydziału Farmaceutycznego Uniwersytetu Warszawskiego, Uniwersytetu Ziemi Zachodnich i Akademii Stomatologicznej. Jako jeden z pierwszych rozpoczął też działalność dydaktyczną w utworzonym zaraz po wojnie Wydziale Lekarskim Uniwersytetu Warszawskiego przy ulicy Boremłowskiej, stając się jego współorganizatorem. Jednocześnie brał udział w odbudowaniu i uruchomieniu Katedry i Zakładu Farmakologii Eksperymentalnej w gmachu medycyny teoretycznej na terenie Uniwersytetu Warszawskiego, którego kierownikiem został w 1946 roku. Niedługo po urządzeniu tegoż Zakładu wyjechał na stypendium Światowej Organizacji Zdrowia do Cornell University w Nowym Jorku, w celu zapoznania się z problematyką i organizacją badań naukowych.

W roku 1948 został mianowany profesorem nadzwyczajnym farmakologii, a dziesięć lat później – zwyczajnym. W 1951 roku rozpoczął się trudny i odpowiedzialny okres w życiu Kubikowskiego, powołano go bowiem na Pełnomocnika Ministra Zdrowia do spraw Organizacji Instytutu Leków. Rok później, po jego utworzeniu, objął obowiązki dyrektora na okres siedemnastu lat, umieszczając Polskę wśród krajów o właściwie postawionej i wszechstronnej kontroli leków, zgodnie z dewizą i późniejszym logo Instytutu – *O bezpieczeństwo i skuteczność leków*.

W latach 1952–1972 został wybrany prorektorem do spraw naukowych Akademii Medycznej w Warszawie, piastując jednocześnie, od 1970 roku, aż do przejścia na emeryturę w 1973 roku, stanowisko dyrektora Instytutu Nauk Fizjologicznych Wydziału Lekarskiego.

Piotr Kubikowski zmarł 2 maja 1991 roku w Warszawie.

Pozostawił po sobie dorobek około stu dwudziestu publikacji doświadczalnych i poglądowych, głównie z zakresu farmakologii i toksykologii, w tym liczne podręczniki akademickie³⁰³.

³⁰² Oflag II C Woldenberg – obóz jeniecki przeznaczony dla oficerów Wojska Polskiego, położony około jednego kilometra od miasteczka Dobięgniew w województwie lubuskim. Przed wybuchem drugiej wojny światowej tereny te należały do III Rzeszy Niemieckiej, a miasto nazywało się Woldenberg. Pierwszych jeńców przywieziono w maju 1940 roku, a oprócz żołnierzy zawodowych byli wśród nich także przedstawiciele różnych zawodów, zmobilizowani do wojska na czas wojny, między innymi: lekarze, naukowcy, nauczyciele, prawnicy, literaci, artyści, politycy.

³⁰³ *Farmakodynamika, cz. I i II*, 1948, 1950; *Skrypt z farmakologii dla lekarzy dentyków*, 1952 (z J. Teuchmanem i J. Majcherczyk); *Farmakologia i toksykologia leków*, 1953 (z J. Dadlezem), 1970; *Toksykologia współczesna*, 1964 (z W. Rusieckim), 1977; *Farmakologia dla studentów stomatologii*, 1974 (z A. Chodera), 1982; *Zależności lekowe*, 1978; *Podstawy farmakoterapii*, 1979.

Był członkiem wielu towarzystw naukowych³⁰⁴, a w 1981 roku przyczynił się do reaktywacji Towarzystwa Naukowego Warszawskiego³⁰⁵ i został pierwszym przewodniczącym jego Wydziału V³⁰⁶.

W uznaniu jego zasług, w roku 1957 został odznaczony Krzyżem Oficerskim, a siedem lat później – Krzyżem Komandorskim z Gwiazdą Orderu Odrodzenia Polski. Otrzymał także Order Sztandaru Pracy I klasy oraz tytuł Zasłużonego Nauczyciela Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej.

16 grudnia 1981 roku odbyło się uroczyste wręczenie Piotrowi Kubikowskiemu dyplomu doktora honoris causa Akademii Medycznej w Warszawie, nadanego na wniosek Rady I Wydziału Lekarskiego.

BIBLIOGRAFIA

1. *Dzieje nauczania medycyny i farmacji w Warszawie (1789–1950)*, pod redakcją Marcina Łyskanowskiego, Andrzeja Stapińskiego i Andrzeja Śródki, Warszawa 1990, s. 340, 350, 369, 422, 457–458.
2. *Kto jest kim w polskiej medycynie? Informator biograficzny*, zbiorowe, Warszawa 1987, s. 359.
3. Szreniawski Zbigniew: *Nauczanie farmakologii i historia Katedry i Zakładu Farmakologii Uniwersytetu Warszawskiego i Akademii Medycznej w Warszawie w latach 1859–1974*, *Medycyna Dydaktyka Wychowanie. Kwartalnik Akademii Medycznej w Warszawie*, R. XXV, 1993, nr 3–4, s. 201–204.
4. Szreniawski Zbigniew: *Piotr Kubikowski (1903–1991)*, *Medycyna Dydaktyka Wychowanie. Kwartalnik Akademii Medycznej w Warszawie*, R. XXV, 1993, nr 1–2, s. 110–115.
5. Szreniawski Zbigniew: *Piotr Kubikowski (1903–1991)*, *Medycyna Dydaktyka Wychowanie. Kwartalnik Akademii Medycznej w Warszawie*, R. X, 2001, nr 3/106, s. 17–18.
6. Śródka Andrzej: *Uczni polscy XIX–XX stulecia*, Warszawa 1995, s. 398–399.

³⁰⁴ Towarzystwo Naukowe Warszawskie; Polskie Towarzystwo Farmakologiczne – współzałożyciel, prezes, członek honorowy; Polskie Towarzystwo Fizjologiczne – wiceprezes i członek honorowy; Międzynarodowa Unia Nauk Fizjologicznych; Czeskie Towarzystwo Lekarskie imienia Jana Evangelisty Purkyněgo – członek honorowy; European Society for the Study of Drug Toxicity.

³⁰⁵ W listopadzie 1980 roku, w jego mieszkaniu przy ulicy Kredytowej 8, odbyło się spotkanie organizacyjne Towarzystwa.

³⁰⁶ Towarzystwo Naukowe Warszawskie – powstało w 1907 roku jako kontynuacja działalności Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Warszawie. Utworzenie w 1951 roku Polskiej Akademii Nauk połączone było z likwidacją Towarzystwa Naukowego Warszawskiego, którego majątek przekazano Polskiej Akademii Nauk. W maju 1981 roku podjęto uchwałę o reaktywowaniu Towarzystwa Naukowego Warszawskiego i 4 grudnia tegoż roku dokonano oficjalnej rejestracji, jednocześnie powołując sześć wydziałów, w tym V – Nauk Lekarskich.

JERZY CHORÓBSKI

(1902–1986)

DOKTOR HONORIS CAUSA

1982 ROK

Jerzy Ludwik Choróbski urodził się 22 listopada 1902 roku w Podhajcach koło Tarnopola. Jego ojciec – Stanisław – był chirurgiem, dyrektorem szpitala, zasłużonym podczas pierwszej wojny światowej w zwalczaniu epidemii duru plamistego i cholery. Świadectwo dojrzałości uzyskał w 1920 roku, pobierając nauki kolejno w gimnazjach w Krakowie, Wiedniu i Chyrowie. W latach 1921–1926 studiował medycynę na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, który ukończył ze stopniem doktora wszech nauk lekarskich.

Jeszcze w czasie studiów pracował jako wolontariusz w Zakładzie dla Psychiczenie Chorych w Kobierzynie, gdzie dzięki nauczycielowi – docentowi Julianowi Morawskiemu³⁰⁷ – zainteresował się chorobami psychicznymi.

Bezpośrednio po ukończeniu uczelni wyjechał do Paryża, pracując w laboratorium anatomopatologicznym w słynnym Hospice la Salpêtrière, pod kierunkiem profesora Ivana Bertranda, z którym opublikował swoją pierwszą pracę – *Les lésions corticales dans les syndromes Parkinsoniens postencéphaliques*³⁰⁸ – na temat zmian w korze mózgowej w zespołach parkinsonizmu pośpiączkowego. Uczył się również neurologii na konsultacjach u Józefa Babińskiego, a także z wykładów Georgesa Charlesa Guillaína³⁰⁹ i Clovisa Vincenta oraz neurochirurgii, obserwując operacje w wykonaniu Thierry'ego de Martela³¹⁰. W okresie wakacyjnym w 1927 roku zgłębiał natomiast tajniki psychiatrii w słynnej Burghölzli Klinik u profesora Eugena Bleulera³¹¹, na Uniwersytecie w Zurychu.

³⁰⁷ Julian Morawski był w latach 1925–1928 dyrektorem tej placówki.

³⁰⁸ Choróbski J.: *Les lésions corticales dans les syndromes Parkinsoniens postencéphaliques*, *Revue Neurologiques*, T. XXXVI, 1929, s. 172–193; udowodnili, że w zespole parkinsonizmu pośpiączkowego zajęte są nie tylko jądra podkorowe, lecz w dużym stopniu również komórki istoty szarej mózgu.

³⁰⁹ Georges Charles Guillaín (1876–1961) – neurolog francuski. Znany chociażby z zespołu Guillaína, Barrégo i Strohla – *poliradiculoneuritis*.

³¹⁰ Thierry de Martel (1875–1940) i Clovis Vincent (1879–1947) – twórcy francuskiej neurochirurgii.

³¹¹ Patrz przypis 136, s. 53.

Jesienią 1928 roku powrócił do kraju i zamieszkał w stolicy, gdzie początkowo został wolontariuszem w Klinice Chorób Nerwowych Uniwersytetu Warszawskiego. W roku następnym otrzymał asystenturę i rozpoczął pracę pod okiem profesora Kazimierza Orzechowskiego³¹², który miał w zamyśle wydzielenie w Polsce neurochirurgii jako odrębnej specjalności i nadzieje te wiązał właśnie z osobą Jerzego Choróbskiego.

W 1930 roku Choróbski otrzymał dwuletnie stypendium Fundacji imienia Madeleine Ottman na badania nad padaczką i wyjechał do Uniwersytetu McGill w Montrealu, gdzie pod kierunkiem profesora Wildera Penfielda³¹³ prowadził pracę doświadczalną na małpach, dotyczącą przebiegu nerwów rozszerzających naczynia mózgowe – *Cerebral vasodilator nerves and their pathway from the medulla oblongata*³¹⁴. 26 maja 1932 roku, na jej podstawie, uzyskał tytuł *Master of Science*. W tym samym roku przeniósł się do Chicago, gdzie otrzymał rezydenturę w Klinice Neurochirurgii Northwestern University Medical School i pracował pod kierunkiem doktora Loyala Davisa³¹⁵, z którym z kolei opublikował artykuł *Cystformations of the skull*³¹⁶, dotyczący torbieli kości czaszki.

Dzięki staraniom profesora Kazimierza Orzechowskiego uzyskał kolejne stypendium, tym razem Fundacji Rockefellera, co umożliwiło mu dokończenie specjalizacji neurochirurgicznej. Do Warszawy powrócił w 1934 roku i wkrótce przystąpił do organizacji Oddziału Neurochirurgii Kliniki Chorób Nerwowych Uniwersytetu Warszawskiego, która znalazła swoją początkową lokalizację w Wojskowym Instytucie Chirurgii Urazowej³¹⁷. Pierwszy chory został przyjęty 6 listopada 1935 roku, jednak oddział, ze względu na trudne warunki lokalowe, przetrwał w tym miejscu jedynie niecałe trzy lata. W 1939 roku został utworzony nieco większy Oddział Neurochirurgii na terenie Szpitala Dzieciątka Jezus, dysponujący już własną salą operacyjną i odpowiednio przeszkolonym personelem.

Po wybuchu wojny Choróbski pracował w szpitalu prowadzonym na terenie Uniwersytetu Warszawskiego przez profesora Edwarda Lotha. Kilkakrotnie też wysyłany był do szpitali przyfrontowych, gdzie przeprowadzał operacje neurochirurgiczne. Włączył się także do pracy konspiracyjnej i pod pseudonimem *Ludwik* redagował *Biuletyn Informacyjny* Biura Informacji i Propagandy Komendy Głównej Związku Walki Zbrojnej – Armii Krajowej, do którego przekazywał treść nasłuchów z nadawanych przez aliantów wyciągów z artykułów prasy europejskiej. W czasie powstania warszawskiego udzielał pomocy potrzebującym w małym prowizorycznym szpitalu przy ulicy Chmielnej 26, a po jego upadku udał się do Krakowa, gdzie podjął pracę w Szpitalu Zakonu Bonifratrów.

Po powrocie do Warszawy, w lutym 1945 roku, ponownie zajął się organizacją zniszczonego działaniami wojennymi oddziału w Szpitalu Dzieciątka Jezus. I choć

³¹² Kazimierz Edmund Orzechowski (1878–1942) – neurolog; w 1909 roku jako pierwszy opisał objaw porażny w miotonii. Organizator pracowni badań anatomiczno-histologicznych ośrodkowego układu nerwowego we Lwowie i w Warszawie.

³¹³ Patrz s. 43–50.

³¹⁴ Choróbski J., Penfield W. G.: *Cerebral vasodilator nerves and their pathway from the medulla oblongata*, *Archives of Neurology and Psychiatry*, T. XXVIII, 1932, s. 1257–1289.

³¹⁵ Loyal Davis (1896–1982) – neurochirurg amerykański, uczeń Harveya Cushinga (1868–1939).

³¹⁶ Choróbski J.: *Cystformations of the skull*, *Surgery, Gynecology and Obstetrics*, T. LVIII, 1934, s. 12.

³¹⁷ Wojskowy Instytut Chirurgii Urazowej w Warszawie – przy ulicy 6 Sierpnia 37 – obecnie Nowowiejska.

uruchomił go dość szybko, bo już w lipcu, to nie na długo, gdyż w 1947 roku przeniósł się wraz z całym zespołem do Kliniki Neurochirurgii Uniwersytetu Warszawskiego w Szpitalu Przemienienia Pańskiego, zostając jej kierownikiem.

Czas ten przyniósł również szybki rozwój kariery naukowej, bowiem rok wcześniej habilitował się na podstawie pracy *O dośrodkowych włóknach nerwowych w splocie współczulnym tętnicy szyjnej wewnętrznej*³¹⁸, w której udowodnił nie tylko istnienie tych włókien, ale także wskazał na ich źródło. Następnie, w 1949 roku został mianowany profesorem nadzwyczajnym, a w 1958 – zwyczajnym. Nieco wcześniej, bo w roku 1946, opracował też wspólnie z Adamem Kunickim własną metodę leczenia ropni mózgu, a trzy lata później, z Lucjanem Stępnem, opisał objawy kliniczne i leczenie chirurgiczne przypadków usadowienia się wągrów w tkance mózgowej.

Nowe miejsce pracy pozwoliło mu natomiast na rozwinięcie pełnych możliwości leczniczych i naukowych, a od 1950 roku również dydaktycznych. Powstała prawdziwa szkoła neurochirurgiczna Jerzego Choróbskiego, z której wyszło wielu znamienitych uczniów, a wśród nich między innymi: Jerzy Bidziński, Apolinary Kępski, Halina Koźniewska, Witold Mazurowski, Stanisław Sierpiński, Jerzy Szapiro, Juliusz Wocjan.

W 1951 roku Jerzy Choróbski ostatecznie dokonał przenosin, a mianowicie oddano do użytku zupełnie nowe pomieszczenia pierwszej i jedynej w Polsce prawdziwej, w pełni wyposażonej na światowym poziomie Uniwersyteckiej Kliniki Neurochirurgii w Szpitalu Dzieciątka Jezus.

Tu właśnie w tym czasie po raz pierwszy w Polsce przeprowadził operację padaczki ogniskowej, wprowadzając swoją Klinikę w krąg elitarnych ośrodków światowych, stosujących ten sposób radzenia sobie z tą *świętą chorobą*. Tu też została opublikowana w 1957 roku jego fundamentalna monografia – *Patomechanizm i leczenie ruchów mimowolnych* – w której opisał je szczegółowo, wyjaśnił ich istotę oraz podał metody chirurgicznego leczenia.

Profesor kierował Kliniką do roku 1962, kiedy to stan zdrowia nie pozwolił mu na dalszą czynną pracę, choć ostatecznie przeszedł na emeryturę dopiero w 1969 roku.

Jerzy Choróbski zmarł 22 sierpnia 1986 roku w Warszawie.

Był pierwszym w Polsce w pełni wykształconym neurochirurgiem, twórcą rodzimej szkoły neurochirurgii, która znalazła również swoje miejsce pośród znawców tej dziedziny na świecie.

Pozostawił po sobie dorobek w postaci czterdziestu czterech prac, opublikowanych w języku polskim, angielskim i francuskim. Jego główne zainteresowania dotyczyły problematyki chirurgii urazowej ośrodkowego układu nerwowego, chirurgii guzów śródczaszkowych i anomalii naczyń mózgowia. Jerzy Choróbski należał do wielu towarzystw naukowych neurologicznych i neurochirurgicznych na całym świecie³¹⁹

³¹⁸ Choróbski J.: *O dośrodkowych włóknach czuciowych w splocie tętnicy szyjnej wewnętrznej*, *Postępy Neurologii*, 1957, s. 190.

³¹⁹ Między innymi: Francuskie Towarzystwo Neurochirurgów; Skandynawskie Towarzystwo Neurochirurgów; Towarzystwo Neurochirurgów Brytyjskich; Polskie Towarzystwo Neurochirurgów, członek-założyciel i honorowy prezes; Towarzystwo Naukowe Warszawskie; Światowa Federacja Neurochirurgów; Towarzystwo Chirurgów Polskich, członek honorowy; Harvey Cushing Society.

oraz uczestniczył w wielu zjazdach krajowych i zagranicznych, a także zapraszał najbardziej znane osobistości z tej dziedziny.

Za swoje zasługi uzyskał wiele wyróżnień i odznaczeń, między innymi: Krzyż Komandorski z Gwiazdą, Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski, Krzyż Srebrny Orderu Virtuti Militari, Medal imienia Mikołaja Kopernika Polskiej Akademii Nauk.

Pierwszą nagrodę naukową imienia Józefa Babińskiego otrzymał już w 1938 roku. W roku 1959, podczas wręczenia mu zaszczytnego tytułu doktora honoris causa Uniwersytetu McGill, Wilder Penfield powiedział:

Pracowaliśmy razem trzy lata i mogę stwierdzić, że niewielu jest ludzi obdarzonych większą wiedzą, a nie ma nikogo z większym i nieugaszonym entuzjazmem jak Choróbski.

W książce *Something Hidden. A biography of Wilder Penfield*³²⁰, autorstwa Jeffersona Lewisa, znajduje się też fotografia tego znamienitego neurochirurga właśnie z Jerzym Choróbskim, z 1934 roku.

W roku 1982 otrzymał tytuł doktora honoris causa Akademii Medycznej w Warszawie, na wniosek Rady I Wydziału Lekarskiego.

Jerzy Choróbski uwielbiał historię XIX wieku i najnowszą, zwłaszcza zawartą we wszelkich pamiętnikach. Zaczytywał się w klasyce kryminału. Był człowiekiem o niezwykłej pamięci, a także niezrównanym dyskutantem.

BIBLIOGRAFIA

1. Bidziński Jerzy, Bacia Tadeusz: *Chirurgiczne leczenie ciężkich form padaczki*, *Gazeta Lekarska*, 1997, nr 10, s. 35–39.
2. Bidziński Jerzy: *Profesor Jerzy Choróbski (1902–1986) – twórca neurochirurgii polskiej*, *Neurologia i Neurochirurgia Polska*, T. XLII, 2008, z. 2, s. 168–172.
3. Bidziński Jerzy: *Profesor Jerzy Choróbski 1902–1986, Medycyna Dydaktyka Wychowanie. Kwartalnik Akademii Medycznej w Warszawie*, R. XIX, 1987, nr 1–4, s. 54–57.
4. Herman Eufemiusz: *Historia neurologii polskiej*, Wrocław 1975, s. 176–179.
5. *Kto jest kim w Polsce?*, zbiorowe, Warszawa 1987, s. 103.
6. Paciorek Magdalena: *Choróbski Jerzy Ludwik*, w: *Słownik biograficzny polskich nauk medycznych XX wieku*, t. III, Warszawa 2004–2005, z. 2, s. 26–28.
7. Pater Maria: *Dzieje zakładu dla psychicznie chorych w Kobierzynie koło Krakowa do roku 1967*, praca magisterska pisana pod kierunkiem doc. dr. hab. Stanisława Litaka, Lublin 1983, s. 11.
8. Rudnicki Zygmunt Stanisław: *Jerzy Choróbski. Album chirurgów polskich*, pod redakcją Witolda Rudowskiego i Andrzeja Śródki, Wrocław 1990, s. 20–21.
9. Rudowski Witold: *Spowiedź chirurga. Varia literaria*, pod redakcją Edwarda Towpika, Warszawa 2001, s. 32–33.
10. Śródka Andrzej: *Uczeni polscy XIX–XX stulecia*, t. I, Warszawa 1994, s. 268–269.
11. *Zarys dziejów chirurgii polskiej*, pod redakcją Wojciecha Noszczyka, Warszawa 1989, s. 493.

³²⁰ Lewis J.: *Something Hidden. A biography of Wilder Penfield*, Kanada 1981, s. 219; patrz przypis 129 s. 49.

MAURICE DÉROT

(1901–1985)

DOKTOR HONORIS CAUSA

1983 ROK

Maurice Dérot urodził się w 27 grudnia 1901 roku w Nicei we Francji. Ukończył Lycée Massena, a jego nauczycielem w klasie maturalnej był znany francuski pisarz i poeta – Jules Romains³²¹ – od którego przejął głębokie i dożgonne zainteresowanie literaturą francuską. Wczesna śmierć ojca w 1918 roku spowodowała jego nagłą decyzję wyjazdu do Paryża i rozpoczęcie studiów medycznych. Według anegdoty mieszkanie przy ulicy Clauuda Bernarda – znamienitego francuskiego fizjologa – miało wpływ na jego późniejszą decyzję poświęcenia się problemowi chorób metabolicznych.

Młody Maurice Dérot był nie tylko aktywnym adeptem medycyny, ale także studiował biochemię i biologię na Sorbonie oraz w Instytucie Pasteura. Po zdaniu niezwykle trudnych egzaminów³²² udało mu się dostać na czteroletni staż podyplomowy w szpitalach miejskich w Paryżu. W tym samym czasie znajomość ze studentką medycyny – Renée Piquet – 30 października 1928 roku zakończyła się zawarciem związku małżeńskiego, który z czworgiem dzieci przetrwał szczęśliwych pięćdziesiąt siedem lat.

Podczas stażu ogromny wpływ na karierę naukową Dérota miało dwóch profesorów, a mianowicie François Rathery³²³ – diabetolog i Louis-Pasteur Vallery-Radot³²⁴ – ojciec francuskiej nefrologii.

W 1946 roku Dérot rozpoczął pracę w słynnym Szpitalu Hôtel Dieu w Paryżu, gdzie jego uwagę zwróciły częste zgony młodych pacjentów, spowodowane ostrą

³²¹ Jules Romains – właściwie Louis Henri Jean Farigoule (1885–1972).

³²² Internat des Hôpitaux de Paris.

³²³ François Rathery (1877–1944) – diabetolog francuski. W latach 1926–1928 kierownik Katedry Medycyny Eksperymentalnej w Instytucie Pasteura w Paryżu. Autor licznych publikacji dotyczących cukrzycy i chorób metabolicznych, jak chociażby: *Cukrzyca. Lekcje kliniczne*, 1936–1937; *Choroby metaboliczne*, 1936.

³²⁴ Louis-Pasteur Vallery-Radot (1886–1970) – lekarz i historyk nauki, wnuk Ludwika Pasteura. Zajmował się głównie chorobami nerek i alergicznymi. Opublikował wiele artykułów i książek na temat nauki, w tym refleksji dotyczących medycyny, jak np.: *Niektóre główne problemy współczesnej medycyny*, *Nauka i humanizm*, *Medycyna wczoraj i dziś*. Jego twórczość obejmuje także kilka tomów poświęconych pamięci dziadka – *Pasteur nieznanym*; *Największe zalety Pasteura*; *Pasteur, obrazy z mojego życia*.

niewydolnością nerek, a szczególnie kobiet w przebiegu zakażenia okołoporodowego. Próba walki z tym problemem przyjęła dwie drogi, a mianowicie z jednej strony lepszą kontrolę i analizę czynników etiologicznych, a z drugiej – rozwój metod dializowania. Dzięki wydatnej pomocy Pierra Tanreta i Jeana-Claude’a Reymonda, w Szpitalu Hôtel Dieu w Paryżu, jako pierwszy we Francji i jednocześnie jeden z pionierów w Europie, rozpoczął w 1947 roku dializę otrzewnową u pacjentów. Kolejne lata przynosiły już tylko poprawę, przede wszystkim składu płynów dializacyjnych, jak i czasu samego zabiegu.

W roku 1948 Dérot, przeczytawszy artykuł Wilhelma Kolffa³²⁵ na temat sztucznej nerki³²⁶, udał się do Kampen w Holandii na spotkanie z autorem i uzyskał od niego plany konstrukcyjne oraz pozwolenie na wykonanie kopii. Pierwsza sztuczna nerka w Szpitalu Hôtel Dieu rozpoczęła pracę w 1949 roku. Od tego czasu Maurice Dérot wziął pod opiekę setki pacjentów z całej Francji, a na bazie ich przypadków w latach 1950–1965 powstały liczne jego publikacje.

Oddział prowadzony przez Maurice’a Dérot stał się natomiast centrum szkolenia, do którego przybywali lekarze z Francji i innych krajów, aby uczyć się nie tylko metod dializacyjnych, ale także nowego podejścia do chorób nerek, w tym przeprowadzania biopsji.

Równocześnie z zainteresowaniami nefrologicznymi, Dérot zajmował się problemami cukrzycy. Badania nad nią rozpoczął jeszcze w czasie stażu u wspomnianego wcześniej profesora – François Rathery.

Szczególony zwrot w kierunku patologii owej choroby miał miejsce w 1959 roku, kiedy to Maurice Dérot został wybrany kierownikiem Katedry Medycyny Społecznej w zakresie Cukrzycy i Chorób Przemiany Materii³²⁷, na którym to stanowisku pozostał do czasu przejścia na emeryturę w roku 1972. Badania kliniczne na tym polu, przeprowadzane wraz z Michelelem Rathery i Georgesem Tchobroutskim, były głównie poświęcone profilaktyce i leczeniu cukrzycy, z naciskiem na odpowiednią edukację pacjentów.

Oczywiście nie zapomniał o problemach metabolicznych, czego wynikiem była współpraca z Institut National de la Santé et de la Recherche Médicale³²⁸, a organizowane przez niego Dni Cukrzycy w Szpitalu Hôtel Dieu odbiły się szerokim

³²⁵ Wilhelm Kolff (1911–2009) – holenderski lekarz, twórca metody hemodializy. W 1940 roku, w czasie ataku Niemców na Holandię, utworzył pierwszy w Europie bank krwi. W roku 1943 zbudował pierwszą, niedoskonałą jeszcze sztuczną nerkę. W 1950 roku wyemigrował do Stanów Zjednoczonych; w roku 1961 wprowadził metodę kontrapulsacji wewnątrzortalnej, ang.: IABP – Intra-Aortic Balloon Pump. W 1967 roku rozpoczął pracę w University of Utah, gdzie kontynuował udoskonalanie sztucznej nerki, ale także zajął się sztucznym sercem. W roku 1982 pierwszy taki narząd – Jarvik-7 – został przeszczepiony sześćdziesięcioletniemu pacjentowi, który żył po zabiegu sto dwanaście dni. Miał ponad siedemset publikacji, w tym liczne książki, jak chociażby *Sztuczne narządy*.

³²⁶ Kolff W., Berk H.: *Le rein artificiel: un dialyseur à grande surface*, Presse Médicale, Vol. 52, 1944, s. 103–104.

³²⁷ Katedra Medycyny Społecznej w zakresie Cukrzycy i Chorób Przemiany Materii – Clinique Médico-Sociale du Diabète Sucré et des Maladies la Nutrition.

³²⁸ Institut National de la Santé et de la Recherche Médicale – INSERM – Narodowy Instytut Zdrowia i Badań Medycznych – utworzona w 1964 roku francuska instytucja badawcza, której obszarem działalności są szeroko rozumiane nauki medyczne, zarówno podstawowe, jak i kliniczne, a także badania z zakresu zdrowia publicznego. W skład INSERM-u wchodzi trzysta laboratoriów umieszczonych w strukturze uniwersytetów, instytutów bądź też instytucji badawczych.

echem i znalazły zwolenników na całym świecie. Do swojej Kliniki zapraszał chętnie polskich lekarzy z różnych ośrodków akademickich, a także położył duże zasługi w propagowaniu naszych osiągnięć naukowych na tym polu, zawsze pamiętając, aby włączać je do programu organizowanych przez niego francuskich zjazdów naukowych. Kilkakrotnie też odwiedzał Polskę jako gość Sekcji Diabetologicznej Towarzystwa Internistów Polskich.

Podczas tego okresu Dérot zarzucił całkowicie nefrologię, choć jego oba pola zainteresowań niewątpliwie dały podwaliny do rozpoczęcia we Francji programu dotyczącego niewydolności nerek w cukrzycy.

Jako *szef* był szczególnie człowiekiem. Jego niezwykła prostota wiązała się z nadzwyczajną aktywnością i pracowitością, co pozwalało na przekazywanie uczniom ogromu wiedzy każdego dnia.

Zafascynowany rozwojem nauk biologicznych w medycynie w latach pięćdziesiątych XX wieku mimo wszystko nigdy nie zapominał o humanizmie, jaki powinien dominować w postępowaniu lekarza, co wyraził w swoim *Leçon inaugurale*:

*Najbardziej niebezpiecznym jest ryzyko bycia człowiekiem. Niebezpieczeństwem bowiem jest tylko znajomość choroby i zapomnienie o pacjencie. Niejeden z nas, a być może także i wiele razy, nie był w stanie uniknąć tego błędu. Drodzy uczniowie, jak trudno jest w wieku technologii stawiać na pierwszym miejscu dobro pacjenta, kiedy nasza ciekawość naukowa może prowadzić nas do zalecania niebezpiecznych, bolesnych i kosztownych badań.*³²⁹

Maurice Dérot zmarł w 1985 roku w Paryżu.

Jego dorobek naukowy obejmuje ponad pięćset publikacji, przede wszystkim z dziedziny jego zainteresowań, ale także pokrewnych, a mianowicie endokrynologii i dietetyki.

Zarówno działalność naukowa, jak i lekarska przyniosły mu wiele nagród i wyróżnień oraz członkostwo znaczących towarzystw naukowych w dziedzinie nefrologii i diabetologii³³⁰.

W 1971 roku otrzymał Nagrodę imienia Clauda Bernarda od Europejskiego Stowarzyszenia do Badań nad Cukrzycą³³¹. Został też Komandorem Orderu Narodowego Legii Honorowej³³² oraz Honorowym Obywatel Nicei.

25 maja 1983 roku odbyła się uroczystość wręczenia Maurice'owi Dérot dyplomu doktora honoris causa Akademii Medycznej w Warszawie, nadanego na wniosek Rady I Wydziału Lekarskiego.

Maurice Dérot uwielbiał czytać, a także był niezrównanym smakoszem, a tym samym członkiem *Club des Cents*³³³ oraz *Academie des Gastronomes*³³⁴.

³²⁹ Tłumaczenie własne. Dérot M.: *Leçon inaugurale*, Presse Médicale, 1969, nr 67, s. 1571.

³³⁰ Académie de Médecine; Société de Pathologie Rénale; Renal Association of the United Kingdom; Association des Diabétologues de Langue Française.

³³¹ Association Européenne pour l'Étude du Diabète Sucré, EASD.

³³² Patrz przypis 72, s. 30.

³³³ *Club des Cents* – założony w 1912 roku przez Louisa Foresta, zrzeszający największych smakoszy świata.

³³⁴ *Academie des Gastronomes* – założona w 1928 roku przez Maurice'a Edmunda Saillanda – pseudonim Curnonsky – francuskiego pisarza, dziennikarza i smakosza.

BIBLIOGRAFIA

1. Dérot Maurice: *Leçon inaugurale*, *Presse Médicale*, 1969, Vol. 67, s. 1571–1574.
2. Legrain Marcel: *Maurice Dérot (1901–1985): A French pioneer of nephrology, Nephrology Dialysis Transplantation*, 1999, Vol. 14, s. 233–235.
3. Materiały dotyczące Maurice'a Dérota ze zbiorów Archiwum Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego, nienumerowane.

BENGT E. ÖWALL

(ur. 1935)

DOKTOR HONORIS CAUSA

1984 ROK

Bengt Eric Öwall urodził się 11 marca 1935 roku w Lund w Szwecji. W 1959 roku ukończył studia stomatologiczne w School of Dentistry University of Lund w Malmö, gdzie rozpoczął pracę. Rok później zaczął także praktykę prywatną, którą to prowadzi do dnia dzisiejszego. W roku 1974 uzyskał stopień doktora na podstawie rozprawy *Studies on oral perception during chewing* i jednocześnie stanowisko docenta Prosthetic Dentistry w School of Dentistry University of Lund. Cztery lata później został również powołany na kierownika Oral Diagnosis Department, a także na stanowisko dziekana Faculty of Odontology Lund University i tę ostatnią funkcję sprawował do 1984 roku. W roku 1983 dostał też tytuł specjalisty protetyki stomatologicznej. W roku 1990, już jako *Professor of Prosthetic Dentistry and Stomatognathic Physiology*, przeniósł się do Faculty of Health Science Dental School w Århus w Danii. W kolejnym roku mianowano go natomiast kierownikiem Katedry Protetyki School of Dentistry, University of Copenhagen, którym pozostał aż do roku 2005. Później, do 2008 roku, pełnił zaś funkcję *Head of Gerodontology* tegoż Uniwersytetu.

Jego zainteresowania naukowe dotyczą głównie zagadnień fizjologii oraz patofizjologii procesu żucia. Opracował własną oryginalną metodę badania mechanizmu żucia, uwzględniającą całościowo zjawiska towarzyszące temu procesowi, jak chociażby mieszanie i kształtowanie się substancji pokarmowej, a także wpływ wielkości kęsa na czynność elektryczną mięśni. Do najbardziej interesujących prac należą te dotyczące czynności receptorów dotyku w procesie rozpoznawania drobnych ciał w pokarmach, przeprowadzone u osobników z naturalnym uzębieniem oraz z protezami, opublikowanych w całym cyklu *Oral tactility during chewing*³³⁵.

Jego działania związane są również z wprowadzeniem specjalizacji z protetyki stomatologicznej, co zostało opublikowane między innymi jako *Specialization and specialist*

³³⁵ Öwall B.: *Oral tactility during chewing*, *Scandinavian Journal of Dental Research*, Vol. 78, 1970, s. 431–434; *Oral tactility during chewing. II. Natural dentition*, *Odontologisk Revy*, Vol. 25, 1974, s. 135–146; *Oral tactility during chewing. III. Denture wearers*, *Odontologisk Revy*, Vol. 25, 1974, s. 255–271; Öwall B., Møller E.: *Oral tactile sensibility during biting and chewing*, *Odontologisk Revy*, Vol. 25, 1974, s. 327–346.

*education in Prosthetic Dentistry in Europe*³³⁶, a także z etycznymi zagadnieniami stomatologii estetycznej – *Ethics in cosmetic dentistry*³³⁷.

Jego dorobek naukowy obejmuje około stu pięćdziesięciu publikacji, dotyczących głównie protez szkieletowych i odpowiedniego planowania leczenia protetycznego, w tym kilka podręczników i rozdziałów książkowych. W latach 1975–2003 był jednym z czołowych redaktorów *Swedish Dental Journal*, a następnie, w 1991 roku, został aktywnym członkiem komitetu redakcyjnego *Protetyki Stomatologicznej*. Jest niezwykłym wykładowcą, chętnie zapraszany przez uczelnie i towarzystwa naukowe wszystkich kontynentów.

Był i jest członkiem³³⁸ oraz członkiem honorowym wielu towarzystw, w tym, od 2004 roku, European Prosthodontic Association. Od roku 1989, jako członek-korespondent, należy do Polskiego Towarzystwa Stomatologicznego. W latach 1977–2003 pełnił także funkcję doradcy naukowego szwedzkiego Ministerstwa Zdrowia.

Od roku 1968 współpracował z Polską, wygłaszając referaty i wykłady oraz prowadząc konsultacje kliniczne, a także niosąc pomoc naukowo-dydaktyczną dla warszawskiej uczelni. Wielu naszych stomatologów odbyło również szkolenie na terenie Wydziału Stomatologii w Lund University, a Bengt Öwall w 1974 roku został koordynatorem polsko-szwedzkiej współpracy naukowej pomiędzy wydziałami.

Jego działalność przyniosła mu wiele wyróżnień, w tym, w 2003 roku, nagrodę za osiągnięcia w dziedzinie protetyki stomatologicznej i implantologii od International Association for Dental Research. W roku 2004 został przewodniczącym Specialist Committee of European Prosthodontic Association.

16 stycznia 1984 roku Akademia Medyczna w Warszawie, na wniosek Rady I Wydziału Lekarskiego, przyznała Bengtowi Öwallowi zaszczytny tytuł doktora honoris causa. 6 czerwca 1984 roku w Pałacu Staszica w Warszawie odbyła się uroczystość wręczenia dyplomu z adnotacją: *de evolutione et progressu physiologiae mandendi atque de cooperatione inter nationes scientifica*³³⁹.

W roku 2005 uzyskał taki sam tytuł uzyskał od Uniwersytetu imienia Arystotelesa w Tesalonikach.

28 maja 2009 roku z kolei, w Zakładzie Protetyki Stomatologicznej Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego miał miejsce jubileusz dwudziestopięciolecia nadania pierwszego w dziejach naszej uczelni doktoratu honoris causa przyznanego

³³⁶ Öwall B., Welfare R., Garefis P., Hedzelek W., Hobkirk J., Isidor F., Jerolimov V., Jokstad A., Kalk W., Kronström M., van der Kuji P., Mericske-Stern R., Naert I., Närhi I., Nilner K., Polyzois G., Setz J., User A., Zonnenberg A.: *Specialization and specialist education in Prosthetic Dentistry in Europe, European Journal of Prosthodontics and Restorative Dentistry*, Vol. 14, 2006, s. 105–110.

³³⁷ Hermerén G., Carlsson G. E., Nilner K., Öwall B., Glimstedt B., Scholander S.: *Etik och estetisk tandvård, Tandläkartidningen*, Vol. 98, 2006, nr 15, s. 62–66.

³³⁸ International College of Prosthodontics; European Prosthodontic Association, prezydent 1996–1997.

³³⁹ Łac.: *Za badania nad fizjologią narządu żucia i rozwijanie współpracy międzynarodowej w tej dziedzinie*. Tłumaczenie własne.

stomatologowi, z udziałem właśnie Bengta Erica Öwalla. Wygłaszający *Laudację* profesor Eugeniusz Spiechowicz przytoczył słowa Barbary Skargi³⁴⁰:

*Żaden chwalca nie potrafi oddać miary zasług człowieka godnego i nie trzeba słów, ale prawdziwego zrozumienia dla jego czynów i postawy, a te każą nam po prostu pochylić czoła.*³⁴¹

Jubilat natomiast przedstawił wykład *Removable Partial Dentures. Problem-makers or Benefactors*.

Bengt Öwall jest kolekcjonerem dokumentacji fotograficznej jamy ustnej, a także samodzielnie zaprojektowanych i wykonanych, dzięki pomocy zawodowego artysty, wszelkiego rodzaju plakatów stomatologicznych.

BIBLIOGRAFIA

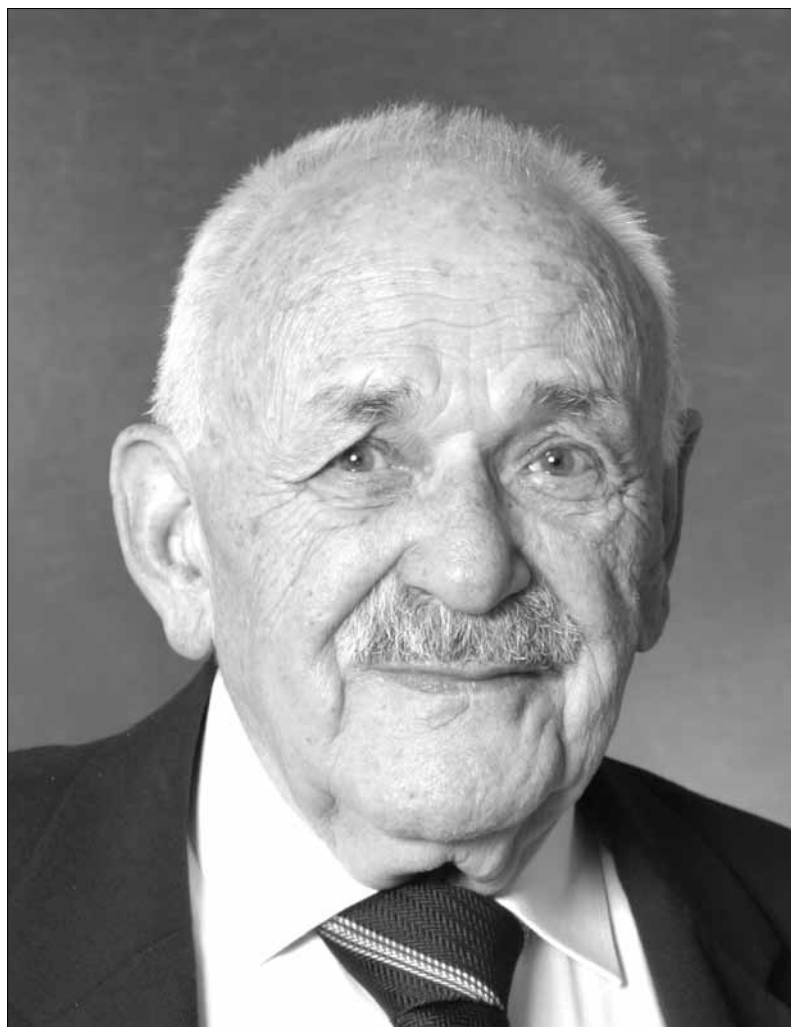
1. Materiały dotyczące Bengta Öwalla ze zbiorów Archiwum Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego, nr 1W-533; DHC-5.
2. Spiechowicz Eugeniusz: *Laudacja wygłoszona 28 maja 2009 roku*, niepublikowane.
3. Życiorys przekazany przez Bengta Erica Öwalla w maju 2009 roku.

³⁴⁰ Barbara Skarga (1919–2009) – profesor filozofii Polskiej Akademii Nauk. W 1957 roku ukończyła Uniwersytet Warszawski, gdzie uzyskała doktorat i w roku 1988 dostała tytuł profesora nauk humanistycznych. Redaktor naczelna pisma *Etyka*; autorka między innymi książek *Kwintet metafizyczny*, 2005; *Człowiek to nie jest piękne zwierzę*, 2007.

³⁴¹ Spiechowicz E.: *Laudacja wygłoszona 28 maja 2009 roku*, niepublikowane.

JEAN-CLAUDE CZYBA

(ur. 1934)

DOKTOR HONORIS CAUSA

1984 ROK

Jean-Claude Czyba urodził się 22 maja 1934 roku w Gabès w Tunezji, jako syn polskiego górnika-emigranta. Po drugiej wojnie światowej rodzina przeniosła się do Francji i tu Jean-Claude, po uzyskaniu świadectwa dojrzałości, rozpoczął naukę w Univerisité Claude Bernard Lyon I. Jeszcze w czasie studiów przez rok pracował w Laboratoire d'Histologie-Embryologie Wydziału Lekarskiego tegoż Uniwersytetu, początkowo jako demonstrator, a następnie – od roku 1960 – w charakterze asystenta. W 1961 roku otrzymał tytuł doktora medycyny, broniąc tezy *Contribution à l'étude du conditionnement endocrinien du placenta maternel. Étude comparée de la durée du déciduome expérimental traumatique chez la Lapine et la Ratte*³⁴². Jednocześnie, w 1959 roku, uzyskał licencjat w zakresie fizjologii zwierząt, a rok później – z fizjologii ogólnej i – w roku 1961 – z zoologii szczegółowej. W roku 1962 został wykładowcą cytologii, a następnie – w kolejnym roku – także histologii z embriologią, a w 1966 roku uzyskał stanowisko docenta w zakresie histologii i embriologii. Pierwsze badania naukowe dotyczyły między innymi roli szyszynki w cyklu rozrodczym szczura, co zostało przedstawione w publikacji *Sur l'action lutéinique de l'épiphysectomie chez le Rat*³⁴³.

Jednocześnie w 1966 roku rozpoczął pracę w szpitalach Lyonu jako cytolog, później również biolog i dziesięć lat później został kierownikiem Laboratoire de Biologie de la Reproduction w Hôpital Edouard Herriot, którą to funkcję sprawował aż do czasu przejścia na emeryturę. Jego badania naukowe związane były wówczas z endokrynologią implantacji jaja u samicy szczura oraz laktacji u królików. Niektóre prace dotyczyły natomiast zagadnienia szyszynkowej kontroli spermatogenezy u chomików oraz wpływu podawania estrogenów i progesteronu na płodność potomstwa samicy królika.

³⁴² Czyba J-C.: *Wkład w badania nad uwarunkowaniami związanymi z wydzielaniem wewnętrznym łożyska. Badania porównawcze nad czasem powstawania doświadczonego nowotworu z komórek błony doczesnej u samic królika i szczura*. Tłumaczenie własne.

³⁴³ Kehl R., Czyba J-C., Durand N.: *Sur l'action lutéinique de l'épiphysectomie chez le Rat*, *Comptes Rendus des Seances de la Société de Biologie et de ses Filiales*, T. CLVI, 1962, nr 1, s. 98–100.

Od roku 1970 był także przez sześć lat dyrektorem Faculté de Biologie Humaine tamtejszego uniwersytetu, a następnie – przez kolejne trzy lata – jego wicedyrektorem.

W 1973 roku został profesorem nadzwyczajnym histologii embriologii i cytogenetyki oraz stworzył Centre d'Étude et de Conservation du Sperme w Lyonie³⁴⁴ z drugim z kolei bankiem spermy we Francji.

W 1982 roku dostał tytuł profesora zwyczajnego Faculté de Médecine Grange-Blanche Uniwersytetu Clauda Bernarda w Lyonie i rok później – stanowisko pierwszego profesora biologii rozrodu i rozwoju we Francji, którym pozostał aż do czasu przejścia na emeryturę w roku 2000. Badania tego okresu objęły głównie zagadnienia ludzkiej płciowości i płodności, w tym między innymi aspekty psychologiczne, socjologiczne, etyczne i prawne prokreacji wspomaganie medycznie.

Jean-Claude Czyba jest autorem ponad trzystu artykułów, dotyczących głównie biologii inseminacji i zapłodnienia, synchronizacji czynności seksualnych, fizjologii endometrium oraz konserwacji spermy ludzkiej. Opublikował także około piętnastu pozycji dydaktycznych, w tym jest współautorem wydanej w 1993 roku *Biologie de la Reproduction Humaine*³⁴⁵, rok później przetłumaczonej na polski, a następnie na wiele innych języków.

Od roku 1993, aż do czasu odejścia na emeryturę, był redaktorem naczelnym pisma *Andrologie*. W latach 1984–1989 natomiast pełnił funkcję prezydenta Société d'Andrologie de Langue Française, a także sekcji biologii rozrodu i rozwoju Conseil National des Universités, od czasu jego powstania w 1984 roku, aż do roku 2000. W 2007 roku został z kolei honorowym członkiem European Society of Human Reproduction and Embryology, a także Società Italiana di Anatomia e Istologia. Od 2000 roku jest również członkiem zagranicznym Polskiej Akademii Nauk.

Za swoją działalność został wyróżniony w 1958 roku nagrodą Fundacji Josepha-Louisa Renaut³⁴⁶ za osiągnięcia w dziedzinie histologii oraz Oficerem *Ordre des Palmes Académiques*³⁴⁷.

*Jednakowoż jego największym osiągnięciem jako wzoru badacza i nauczyciela było nie tylko utworzenie nowej dziedziny jaką jest 'biologia medycyny i rozrodu', ale także wprowadzenie jej pomiędzy dyscypliny akademickie.*³⁴⁸

Jean-Claude Czyba już w końcu lat sześćdziesiątych nawiązał kontakty z Polską oraz współpracę z Akademią Medyczną w Warszawie, co zaowocowało możliwością szkolenia naszych pracowników naukowych w Lyonie, a także licznymi wspólnymi publikacjami.

³⁴⁴ Centre d'Étude et de Conservation du Sperme – CECOS – Centrum Badań i Konserwacji Spermy.

³⁴⁵ Czyba J.-C., Montella A.: *Biologie de la Reproduction Humaine*, 1993; Czyba J.-C., Montella A.: *Biologia rozrodu człowieka*, Warszawa 1994.

³⁴⁶ Joseph-Louis Renaut (1844–1917) – histolog francuski. Autor długo aktualnego podręcznika *Traité d'histologie pratique*.

³⁴⁷ *Ordre des Palmes Académiques* – Order Palm Akademickich – francuskie odznaczenie, oryginalnie ustanowione przez Napoleona dla uhonorowania wybitnych przedstawicieli Uniwersytetu w Paryżu. W roku 1955 przywrócone przez prezydenta René Coty (1882–1962). Stanowi jedno z najstarszych cywilnych wyróżnień na świecie i jest nadawane w trzech kategoriach: Komandor, Oficer i Rycerz.

³⁴⁸ Tłumaczenie własne. Guerin J.-F.: *Two new honorary members for Lyon, Focus on Reproduction*, maj 2007, s. 6.

28 maja 1984 roku Akademia Medyczna w Warszawie, na wniosek Rady I Wydziału Lekarskiego, nadała mu zaszczytny tytuł doktora honoris causa, a uroczystość wręczenia dyplomu odbyła się 23 października tegoż roku.

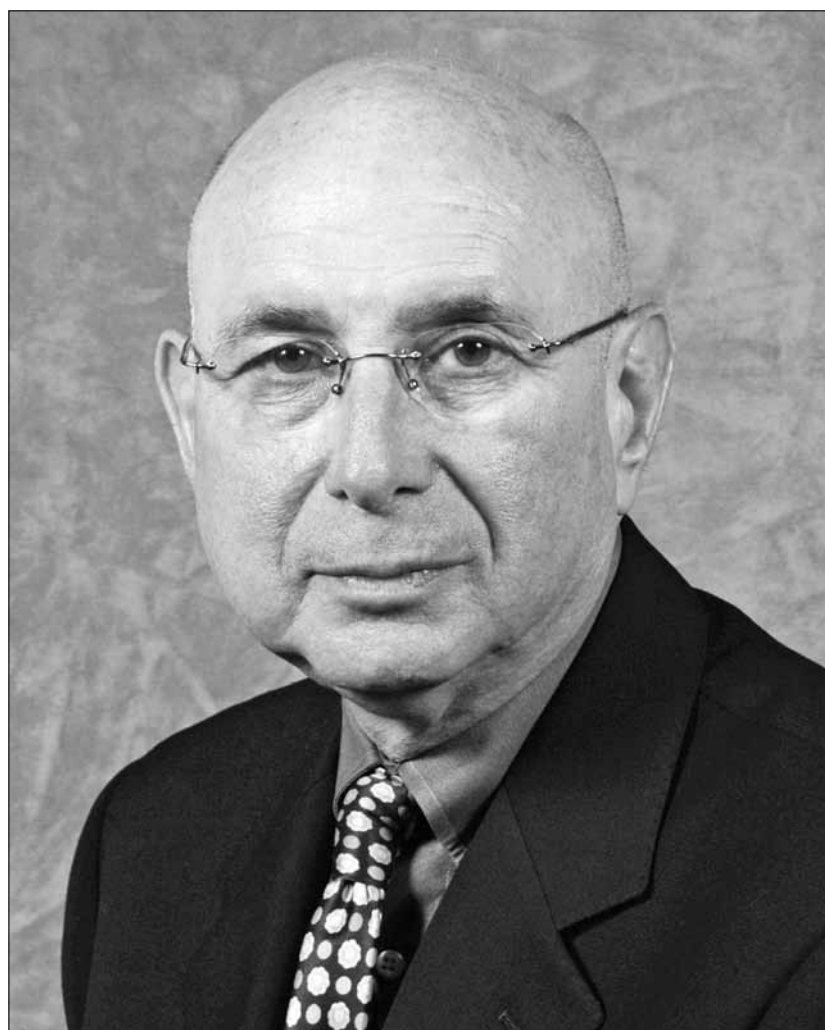
Jean-Claude Czyba wolny czas poświęca na czytanie literatury oraz częste wizyty w kinie. Bardzo lubi też malarstwo, a szczególnie polskie drugiej połowy XX wieku. Pośród bliskich jego sercu przedstawicieli wymienia: Bronisławę Wilimowską, Andrzeja Konwerskiego, Jana Sumigę i Janusza Szpyta.

BIBLIOGRAFIA

1. Guerin Jean-François: *Two new honorary members for Lyon, Focus on Reproduction*, maj 2007, s. 6.
2. Materiały dotyczące Jeana-Clauda Czyby z Archiwum Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego, nr 1W-533; DHC-6.
3. Życiorys nadesłany przez Jeana-Clauda Czybę w czerwcu 2009 roku.
4. *Проблема Бездетности: Новое решение. Об ответственности учёных в новых областях медико-биологических исследований*, *Наука и жизнь*, 1983, nr 7, s. 42–46, nieautoryzowane.

RICHARD N. FINE

(ur. 1937)

DOKTOR HONORIS CAUSA

1986 ROK

Richard Nisan Fine urodził się 3 października 1937 roku w Filadelfii w stanie Pensylwania. W roku 1954 ukończył Central High School w rodzinnym mieście, a cztery lata później – Muhlenberg College w Allentown. Następnie powrócił do Filadelfii i w 1962 roku otrzymał dyplom w Temple University Medical School, jednocześnie rozpoczynając roczny staż pediatryczny, początkowo w Boston City Hospital i kolejno w Children’s Hospital of Los Angeles. W roku 1966 podjął pracę w School of Medicine University of Southern California i rok później uzyskał specjalizację z pediatrii, z podspecjalizacją z nefrologii dziecięcej w 1974 roku. W międzyczasie przebywał w Quenn Victoria Hospital w East Grinstead w Anglii, gdzie kształcił się w zakresie immunologii. W roku 1966 rozpoczął również pracę w Children’s Hospital of Angeles i już w roku następnym został dyrektorem *Hemodialysis and Renal Transplantation Program* i prowadził go do 1980 roku. W roku 1976 został profesorem pediatrii w School of Medicine i piastował to stanowisko przez cztery kolejne lata. W 1980 roku mianowano go profesorem pediatrii Center for Health Sciences University of California i, przeszedłszy kolejne stopnie drogi naukowej, w latach 1985–1990 pełnił funkcję zastępcy kierownika do spraw klinicznych w Katedrze Pediatrii. W tym samym czasie był jednocześnie lekarzem w Cedars-Sinai Medical Center, a także – w latach 1980–1990 – ordynatorem Oddziału Nefrologii Dziecięcej w Olive View Medical Center. W 1989 roku przez dziewięć miesięcy przebywał na stypendium Fundacji Aleksandra von Humboldta w Klinice Dziecięcej Uniwersytetu w Heidelbergu, zapoznając się z najnowszymi osiągnięciami dotyczącymi hormonu wzrostu. Po powrocie rozpoczął realizację programu badań nad farmakokinetyką Nutropiny³⁴⁹ u pacjentów ze schyłkową niewydolnością nerek, a nieco później także nad użyciem tej substancji u biorców przeszczepów alogenicznych. W roku 1991 został profesorem pediatrii i kierownikiem Katedry Pediatrii State University of New York at Stony Brook, a w 2005 roku – dziekanem School of Medicine Stony Brook University i rok później – *Distinguished Service Professor*.

³⁴⁹ Nutropina – preparat somatotropiny do podawania dożylnego.

Prowadzi także szeroko rozwiniętą działalność społeczną, wyrażoną między innymi w funkcjonującej w latach 1982–1990 *Children's Medical Care Program University of California Foundation*, która umożliwiła kształcenie w polskich lekarzy Los Angeles, w zakresie nefrologii pediatricznej, chirurgii dziecięcej i anestezjologii, a także dializoterapii, transplantologii i immunologii dziecięcej. Od 1992 roku jest natomiast przedstawicielem programu zorganizowanego przez Suffolk County Department of Health Service, poświęconego dzieciom upośledzonym fizycznie.

Richard Fine to wsłaniały nauczyciel i wykładowca, często zapraszany do wielu krajów, w tym do Polski. Nawiązana w 1979 roku współpraca naukowa pozwoliła na wprowadzenie nowych badań i sposobów leczenia, a przede wszystkim przewlekłej ciągłej dializy otrzewnowej u dzieci, które mogą być leczone ambulatoryjnie.

Jest autorem ponad trzystu pięćdziesięciu artykułów, około stu rozdziałów książkowych i ponad czterystu referatów. Większość z tych prac poświęcił patogenezie przewlekłej niewydolności nerek i jej terapii, a szczególnie transplantacji nerek u dzieci, który to program rozpoczął już w 1974 roku. W latach 1986–1989 był też głównym pomysłodawcą wprowadzenia u dzieci ciągłej ambulatoryjnej dializy otrzewnowej CAPD³⁵⁰, która zdecydowanie poprawiła jakość życia pacjentów ze schyłkową niewydolnością nerek. Kolejnym tematem jego zainteresowań był także między innymi wpływ przetaczania krwi i leków przeciwpadaczkowych na długość przeżycia przeszczepu. Liczne prace dotyczyły również powikłań leczenia immunosupresyjnego oraz zakażeń wirusowych i bakteryjnych u chorych po transplantacji. Wiele uwagi poświęcił też zaburzeniom hormonalnym, w tym wzrostu u dzieci z przewlekłą niewydolnością nerek, dializowanych oraz po przeszczepie. W pierwszych latach naszego stulecia natomiast zajął się problemami optymalnego leczenia kłębuszkowego ogniskowego zapalenia nerek oraz zależnością TGF- β ³⁵¹ i progresji niewydolności nerek.

Należy do wielu towarzystw naukowych, zarówno lokalnych³⁵², krajowych³⁵³, jak chociażby American Society of Transplantation oraz międzynarodowych³⁵⁴.

³⁵⁰ W programie: *Treatment of Patients Undergoing Chronic Ambulatory Peritoneal Dialysis (CAPD) and/or Continuous Cycling Peritoneal Dialysis (CCPD) with Recombinant Human Erythropoietin [r-Hu-Epo] by Subcutaneous (SC) Administration.*

³⁵¹ TGF- β – transformujące czynniki wzrostu β .

³⁵² Southern California Transplant Society, prezydent 1977; Los Angeles County Pediatrics Society; Los Angeles County Medical Association; California Medical Association; Kidney Foundation of Southern California; Suffolk County Pediatric Society.

³⁵³ American Medical Association; American Society of Nephrology; American Federation of Clinical Research; American Academy of Pediatrics; American Society of Pediatric Nephrology, prezydent 1985–1986; American Society of Artificial Internal Organs; American Association for the Advancement of Science; American Pediatric Society; National Kidney Foundation; The New York Academy of Sciences; American Society of Transplant Physicians; American Society of Bone and Mineral Metabolism; Society of Pediatric Research; Association of Medical School Pediatric Department Chairmen.

³⁵⁴ European Dialysis and Transplant Association; International Society of Nephrology; International Transplantation Society; International Society for Artificial Organs; International Pediatric Nephrology Association; International Society for Peritoneal Dialysis; International Society for Renal Nutrition and Metabolism.

Bierze również udział w komitetach redakcyjnych licznych czasopism³⁵⁵, w tym, od roku 1985, jest stałym konsultantem *The International Journal of Artificial Organs*, a od 1997 roku – redaktorem naczelnym *Pediatric Transplantation*. W 2008 roku również *International Journal of Pediatrics* włączyło go w szeregi członków swojej redakcji.

Przyznano mu liczne nagrody i wyróżnienia, a wśród nich między innymi *National Medical Award in Nephrology*, nadaną w 1992 roku przez National Kidney Foundation, a także – w 2003 roku – *Henry Lewis Barnett Award*³⁵⁶ od American Academy of Pediatrics za *wyjątkową działalność pedagogiczną i opiekę nad dziećmi z chorobami nerek*. Kolejno także *Henri Laughlin Alumnus of the Year*,³⁵⁷ uzyskaną w 2007 roku od Temple University School of Medicine w Filadelfii oraz – rok później – *Ernest Hodge*³⁵⁸ *Distinguished Achievement Award*, którą wręczono mu za *życiowe osiągnięcia na polu medycyny*, a w szczególności transplantacji oraz zasługi dla American Society of Transplantation.

7 kwietnia 1986 roku Akademia Medyczna w Warszawie, na wniosek Rady I Wydziału Lekarskiego, przyznała mu zaszczytny tytuł doktora honoris causa. Uroczystość wręczenia dyplomu miała miejsce 4 października 1987 roku w Sali Kolumnowej Ministerstwa Zdrowia i Opieki Społecznej w Warszawie.

BIBLIOGRAFIA

1. Materiały dotyczące Richarda Nisana Fine'a ze zbiorów Archiwum Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego, nr IW-533; DHC-2.
2. Życiorys nadesłany przez Richarda Nisana Fine'a w marcu 2009 roku.

³⁵⁵ *Journal of Pediatric Nephrology*, 1979–1980; *American Journal of Nephrology*, od 1981; *International Journal of Pediatric Nephrology*, 1981–1986; *Transplantation Proceedings*, 1981–1991; *Perspectives in Peritoneal Dialysis*, 1983–1988; *Nephron*, od 1985; *Pediatric Nephrology*, 1986–1991; *American Journal of Kidney Diseases*, 1986–1994; *International Yearbook of Nephrology*, od 1990; *Peritoneal Dialysis International*, od 1993; *Surgery in Childhood International*, od 1993; *Transplantes*, od 1994; *Clinical Nephrology*, od 1994; *Transplantation*, od 1996; *Annals Academy of Medicine Singapore*, od 2001; *Journal de Pediatria*, od 2005; *Paediatrici*, od 2005; *United States Genito-Urinary: Kidney and Urological Disease*, od 2006.

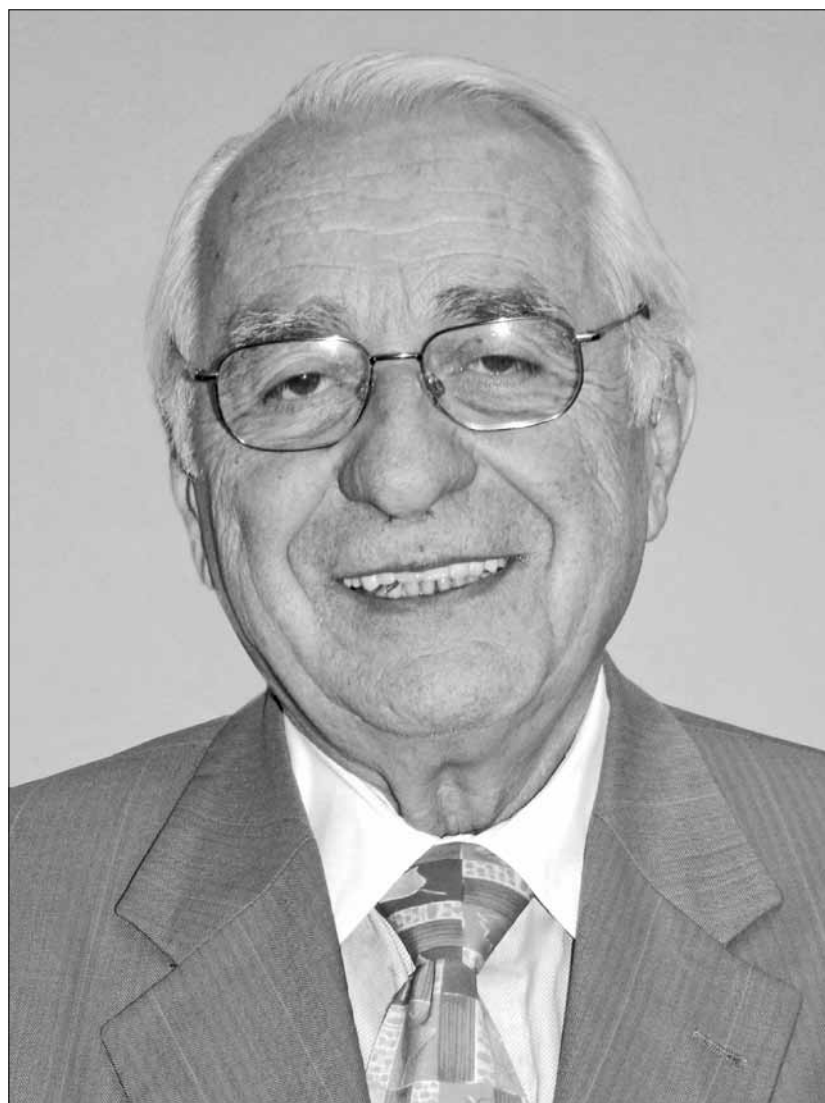
³⁵⁶ Henry Lewis Barnett (1914–2001) – amerykański pediatra-nefrolog. W 1993 roku American Academy of Pediatrics ustanowiła nagrodę jego imienia za szczególny wkład w rozwój nefrologii dziecięcej.

³⁵⁷ *Henri P. Laughlin Alumnus of the Year* – nagroda nadawana na cześć Henry'ego P. Laughlina, który w 1941 roku ukończył Temple University School of Medicine oraz w 1963 roku założył i był pierwszym prezydentem American College of Psychiatrists. Jest przyznawana za specjalne zasługi dla tegoż uniwersytetu.

³⁵⁸ Ernest E. Hodge (1952–2004) – lekarz, pracownik firmy Roche, który odegrał ogromną rolę w opracowywaniu nowych leków, stosowanych w zapobieganiu odrzucania przeszczepu i chorobach autoimmunologicznych. *Ernest Hodge Distinguished Achievement Award* przyznawana jest na jego cześć w imieniu Roche Laboratoires za zasługi w dziedzinie przeszczepiania narządów i jako wyraz uznania dla szczególnie zasłużonych na tym polu.

MILAN R. DIMITRIJEVIC

(ur. 1931)

DOKTOR HONORIS CAUSA

1988 ROK

Milan Radovan Dimitrijevic urodził się 27 stycznia 1931 roku w Niš, na terenie dawnej Jugosławii. W 1955 roku ukończył Faculty of Medicine University of Ljubljana i po odbyciu dwuletniego stażu w szpitalach zarówno rodzinnego miasta, jak i Lublany, rozpoczął specjalizację z neurologii w Neurological Clinic University Hospital. Po jej zakończeniu w 1962 roku kontynuował kształcenie w różnych ośrodkach neurologicznych. Początkowo przez rok w Department of Neurology and Clinical Neurophysiology w Serafimer Lazarett przy Stockholm School of Medicine, a następnie jako stypendysta Institute of Nuclear Sciences University of Belgrade oraz EEG and Clinical Neurophysiology Department w Saint Thomas Hospital przy Faculty of Medicine of Marseille we Francji. W roku 1963 z kolei w zakresie neurologii w Institute of Neurology University College London oraz dwa lata później w dziedzinie neurofizjologii klinicznej w Central Laboratory of Clinical Neurophysiology w Faculty of Health Sciences Linköping University w Szwecji.

W roku 1966 uzyskał tytuł doktora nauk medycznych w Lublanie na podstawie pracy *Studies of Reflex Activity in Peripheral Neuropathies*, dotyczącej czynności odruchowych w neuropatiach. Trzy lata później został profesorem nadzwyczajnym neurologii Department of Neurology tejże uczelni, a następnie – w roku 1972 – zwyczajnym. Prawie jednocześnie otrzymał stanowisko *visiting professor* w Baylor College of Medicine University of Huston w stanie Teksas i sprawował tę ostatnią funkcję do 1980 roku. Wtedy właśnie został profesorem neurofizjologii w Department of Rehabilitation, łącząc to stanowisko z obowiązkami dyrektora Ljubljana Institute of Clinical Neurophysiology, którego był twórcą. Siedem lat później mianowano go kierownikiem Division of Restorative Neurology and Human Neurobiology tegoż Uniwersytetu, gdzie pozostał do 1997 roku. Jednocześnie w 1992 roku mianowano go profesorem rehabilitacji medycznej Baylor College of Medicine w Huston i pozostał na tym stanowisku aż do 2007 roku, kiedy to przeszedł na emeryturę. W latach 1998–2002 był zaś konsultantem naukowym w Ludwig Boltzmann Institute for Restorative Neurology and Neuromodulation w Wiedniu oraz w międzyczasie, przez kilkanaście miesięcy, *visiting professor* w Department of Neurology School of Medicine tamtejszego

Uniwersytetu. Od roku 2008 pełni funkcję konsultanta naukowego Vienna University of Technology.

*Doktor Dimitrijevic, dla wielu z nas Doktor Dee, ma raczej unikalne podejście do pracy naukowej, które jest całkowicie odmienne od powszechnej wizji naukowca – oderwanego od rzeczywistości, dziwaczego, autystycznego, lekceważącego. Dee potrzebuje towarzysztwa, jeśli nie autentycznego, w fizycznym tego słowa znaczeniu, to przynajmniej wirtualnego – w rozumieniu metod nowoczesnej komunikacji, jak e-mail, wideo, telekonferencje lub kiedy okaże się to niemożliwe – wówczas po prostu podróżuje po świecie.*³⁵⁹

Jego dorobek naukowy obejmuje ponad sto sześćdziesiąt publikacji, z których najważniejsze są te dotyczące dystrofii mięśniowej, a wśród nich *Differential involvement of tibialis anterior, gastrocnemius and soleus in muscular dystrophy*³⁶⁰, czynności rdzenia kręgowego, które zawarł w *Studies of spasticity in man. Some features of spasticity*³⁶¹, a także mechanizmów kontroli niedowładów i porażań – *Motor control in chronic spinal cord injury patients*³⁶² oraz czynności ruchowych *Evidence for spinal central pattern generator in humans. Neuronal mechanisms for generating locomotor activity*³⁶³.

Milan Dimitrijevic jest twórcą nowego kierunku, a mianowicie *neurologii odtwórczej*, opierającej się na możliwościach sztucznej modyfikacji struktury i funkcji uszkodzonego układu nerwowego. Pozwoliło to na zastosowanie już w 1965 roku elektronicznej protezy w uszkodzeniach nerwu strzałkowego, zaś cztery lata później takie samo działanie umożliwiło poruszanie się chorych z paraplegią.

W 1985 roku Dimitrijevic został współredaktorem cyklu książek pod nazwą *Recent Achievements of Restorative Neurology*, z których pierwszy tom został zatytułowany *Upper Motor Neuron Functions and Dysfunctions*, w kolejnym roku ukazał się drugi – *Restorative Procedures in Progressive Neuromuscular Diseases*, a w roku 1989 trzeci – *Altered Sensation and Pain*.

Należy także do komitetów redakcyjnych czasopism neurologicznych takich jak: *Journal of Neurotrauma*, *Journal of Restorative Neurology and Neuroscience*, *Electroencephalography and Clinical Neurophysiology* oraz *Neurologia Croatica*.

³⁵⁹ Tłumaczenie własne. Zidar J.: *On the so called Dr. Janez Faganel Symposia and in honour of Professor Milan R. Dimitrijevic*. Fragmenty wykładu podczas International Symposium on Spinal Cord Motor Control with 22nd Dr. Janez Faganel Memorial Lecture, Ljubljana, Slovenia, September 7–9, 2006. Materiały nadesłane przez Milana Dimitrijevic.

³⁶⁰ Dimitrijevic M. R., Gracanin F.: *Differential involvement of tibialis anterior, gastrocnemius and soleus in muscular dystrophy*, *Journal of Neurological Sciences*, Vol. 6, 1968, s. 105–115.

³⁶¹ Dimitrijevic M. R., Nathan P. W.: *Studies of spasticity in man. Some features of spasticity*, *Brain*, Vol. 90, 1967, s. 1–30.

³⁶² Dimitrijevic M. R.: *Motor control in chronic spinal cord injury patients*, *Scandinavian Journal of Rehabilitation Medicine*, suplement, Vol. 30, 1994, s. 53–62.

³⁶³ Dimitrijevic M. R., Gerasimenko Y., Pinter M. M.: *Evidence for spinal central pattern generator in humans. Neuronal mechanisms for generating locomotor activity*, *Annals of the New York Academy of Sciences*, Vol. 860, 1998, s. 360–376.

Był i jest członkiem³⁶⁴ oraz członkiem-korespondentem wielu towarzystw naukowych, w tym – od 1980 roku – Slovenian Academy of Sciences and Arts, a także – od roku 1985 – Institute for Medical Research of Belgrade. Od roku 1987 przez dwadzieścia lat pełnił funkcję dyrektora naukowego Vivian L. Smith Foundation for Restorative Neurology, dzięki której wielu polskich pracowników szkoliło się pod jego czujnym okiem. Dimitrijevic był również twórcą Międzynarodowego Programu Neurologii Odtwórczej, w którym wzięli udział uczeni z Polski, w tym z Akademii Medycznej w Warszawie. Ufundowane wówczas stymulatory rdzeniowe pozwoliły na przeprowadzenie pionierskich w naszym kraju zabiegów drażnienia rdzenia kręgowego u chorych z różnymi typami jego uszkodzeń.

Milan Dimitrijevic jest znany na świecie ze wspaniałej organizacji warsztatów poświęconych rozwojowi neurologii klinicznej i dziedzin jej pokrewnych, między innymi letniej szkoły poświęconej postępowaniu w przewlekłych uszkodzeniach rdzenia kręgowego w październiku 2008 roku w Wiedniu.

*Doktor Dee ma niezwykle talent do łączenia i wykorzystywania różnych pomysłów do realizacji swoich celów. Jest też zawsze gotów do wysłuchania wszelkich sugestii oraz bez wahania daje wolną rękę tym, którzy mają własne poglądy.*³⁶⁵

Milan Dimitrijevic jest jednak przede wszystkim doświadczonym neurologiem klinicznym. W codziennej pracy leczy chorych z porażeniami obwodowymi i ośrodkowymi, spastycznością, a także bólem pochodzenia nerwowego. Przywraca pacjentom zdolność ruchu działaniem zarówno fizycznym, neurofizjologicznym, jak i farmakologicznym. W swojej pracy rozwinął wiele metod neurologicznych, przydatnych do oceny sprawności czuciowo-motorycznej u ludzi ze zdrowym lub uszkodzonym układem nerwowym. Jednym z przykładów takich procedur jest chociażby opracowanie polielektromiograficznego zapisu motorycznych reakcji jąder ruchowych rdzenia kręgowego za pomocą elektrod powierzchniowych. Metoda ta, znana pod nazwą *Brain Motor Control Assessment – BMCA*, jest coraz powszechniej stosowana w ośrodkach medycznych na całym świecie, w odniesieniu do pacjentów kierowanych na leczenie neurologiczne, mające na celu zwiększenie zakresu ruchu, między innymi po udarach, urazach rdzenia kręgowego, stwardnieniu rozsianym czy chorobie Parkinsona. Dimitrijevic jest znany także z opracowania subklinicznych oznak zaburzeń funkcji ruchowych, czego przykład stanowi chociażby wykrycie istnienia połączenia fizjologicznego o charakterze neurokontroli pomiędzy pniem mózgu a sieciami ruchowymi rdzenia kręgowego u osób z klinicznym rozkojarzeniem obu tych struktur, jako tak zwanego niecałkowitego uszkodzenia rdzenia. Jest więc doskonałym wzorem lekarza i naukowca, uważającego, iż *przeniesienie zdobyczy podstawowych nauk medycznych do praktyki klinicznej wymaga*

³⁶⁴ American Clinical Neurophysiology Society; American Pain Society; American Association for the Advancement of Science; American Society for Stereotactic and Functional Neurosurgery; Australian Neuromuscular Research Institute; International Association for the Study of Pain; International Medical Society of Paraplegia; International Neuromodulation Society; New York Academy of Sciences; Royal Society of Medicine; Society for Neuroscience; National Neurotrauma Society.

³⁶⁵ Tłumaczenie własne. Zidar J.: *On the so called Dr. Janez Faganel Symposia and in honour of Professor Milan R. Dimitrijevic*. Fragmenty wykładu podczas International Symposium on Spinal Cord Motor Control with 22nd Dr. Janez Faganel Memorial Lecture, Ljubljana, Slovenia September 7–9, 2006. Materiały nadesłane przez Milana Dimitrijevica.

opanowania przede wszystkim tej ostatniej, jeszcze przed rozpoczęciem eksperymentów na zwierzętach³⁶⁶. Dlatego też dociekania Dimitrijevica, dotyczące teorii kontroli ruchowej człowieka, oparte są na jego wnikliwych obserwacjach klinicznych.

Jego działalność przyniosła mu wiele nagród, w tym – w roku 1975 – *Boris Kidric Award*³⁶⁷ oraz – trzy lata później – *Gold Medal* od Muscular Dystrophy Association of Yugoslavia, za znaczący wkład w rozwój badań dotyczących dystrofii mięśniowej.

W 1984 roku uzyskał tytuł doktora honoris causa od Wydziału Medycznego Linköpings universitet w Szwecji.

29 lutego 1988 roku ta zaszczytna godność została mu nadana przez Akademię Medyczną w Warszawie, na wniosek Rady I Wydziału Lekarskiego. Uroczystość wręczenia dyplomu odbyła się 6 kwietnia 1988 roku w Sali imienia Lwa Rudniewa Pałacu Kultury i Nauki w Warszawie.

Milan Radovan Dimitrijevic wolne chwile przeznaczą na aktywność fizyczną i uprawianie własnego ogródka, a szczególnie lubi pielęgnować rośliny ozdobne. Jest zwolennikiem muzyki klasycznej, a najbardziej relaksują go przedstawienia baletowe.

BIBLIOGRAFIA

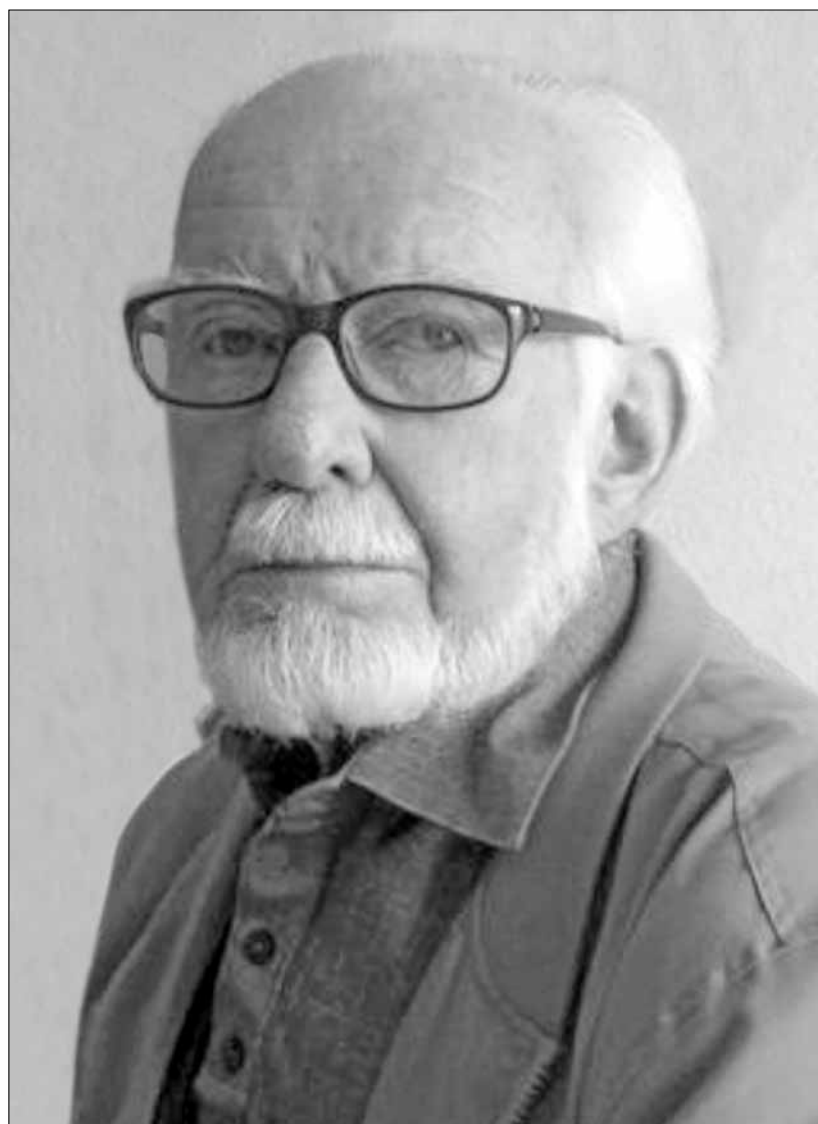
1. Materiały dotyczące Milana Radovana Dimitrijevica ze zbiorów Archiwum Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego, nr 1W-533; DHC-3.
2. Życiorys nadesłany przez Milana Radovana Dimitrijevica w maju 2009 roku.

³⁶⁶ Tłumaczenie własne z języka angielskiego. Fragment autobiografii Milana Dimitrijevica.

³⁶⁷ Boris Kidric (1912–1953) – wiodący przedstawiciel słoweńskiego komunizmu. Zmarł w 1953 roku z powodu białaczki. Do 1990 roku najważniejsza nagroda naukowa w Słowenii nosiła właśnie jego imię.

DAVID H. SHMERLING

(ur. 1928)

DOKTOR HONORIS CAUSA

1990 ROK

David Haim Shmerling urodził się 3 sierpnia w 1928 roku w Tel Awiwie w Izraelu. W 1945 roku, po uzyskaniu świadectwa dojrzałości w rodzinnym mieście, rozpoczął studia w Faculty of Science of Hebrew University of Jerusalem i po roku przeniósł się do Genewy. W latach 1946–1951 studiował na Wydziale Lekarskim tamtejszego Uniwersytetu, a następnie, w ciągu kolejnych trzech lat, dokończył je na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu w Zurychu. W roku 1954 rozpoczął pracę w Department of Internal Medicine University Hospital w Zurychu i w kolejnym roku kontynuował ją w Department of Blood Transfusion tego samego szpitala. W roku 1956 uzyskał tytuł doktora nauk medycznych Universität Zürich, na podstawie rozprawy *Ein Fall von Sarcoma idiopathicum multiplex haemorrhagicu (Morbus Kaposi)* i wyjechał na trzyletnią praktykę do rodzimego Izraela. Tam też odbył służbę wojskową jako Medical Officer w Israel Marine Army Forces. Po powrocie do Zurychu wszedł na stałe do zespołu lekarskiego Uniwersyteckiej Kliniki Pediatricznej Szpitala Dziecięcego i tu przeszedł wszystkie szczeble akademickiej drogi, uzyskując w 1970 roku stanowisko docenta i sześć lat później tytuł *Professor of Pediatric Gastroenterology and Nutrition* oraz kierownictwo niewielkiego Oddziału Gastroenterologii, który sam wykreował.

Stworzył uprzednio nieistniejący oddział gastroenterologii dziecięcej. W pierwszych latach asystowali mu doktor Salvatore Auricchio³⁶⁸ – dzisiaj bardzo znany gastroenterolog dziecięcy we Włoszech i doktor Beat Hadorn³⁶⁹ – później znakomity gastroenterolog dziecięcy w Austrii i Niemczech. Oddział jest mały, głównie dlatego, że doktor Shmerling jest bardzo skromny w swoich wymaganiach, dotyczących zarówno strony finansowej, jak i personelu. Woli sam doglądać wszystkiego, by skupić swoją uwagę głównie na pacjencie, a nie byciu władcym menadżerem.³⁷⁰

³⁶⁸ Salvatore Auricchio – profesor pediatrii Università degli Studi di Napoli Federico II.

³⁶⁹ Hans-Beat Hadorn – profesor pediatrii Division of Clinical Chemistry and Metabolism, Dr von Hauner Children's Hospital, Ludwig-Maximilian-University w Monachium.

³⁷⁰ Tłumaczenie własne z języka angielskiego. Opinia dyrektora Kliniki Pediatricznej w latach 1962–1986, profesora Andrea Pradera (1919–2001); w: Materiały dotyczące Davida Haima Shmerlinga ze zbiorów Archiwum Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego, nr 1W-533; DHC-4, s. 43.

W latach 1987–1988 wykładał gastroenterologię dziecięcą w Tel Aviv University Sackler School of Medicine³⁷¹. W roku 1993 przeszedł na emeryturę, pozostawiając Katedrę Pediatrii, a dwa lata później na stałe pożegnał się z Uniwersytetem w Zurychu, gdzie uchodził za prawdziwego europejskiego ambasadora gastroenterologii dziecięcej.

Tu też powstała większość jego prac naukowych, z których szczególne uznanie wzbudziły liczne publikacje dotyczące celiakii. David Shmerling był pionierem biopsji jelit u dzieci, a także jako pierwszy wprowadził skalę oceny zmian histologicznych napotykanych w pobranej śluzówce, co opisał w 1970 roku w *Peroral intestinal mucosal biopsies in infants and children*³⁷². Odegrał także bardzo istotną rolę w pracach komisji Europejskiego Towarzystwa Gastroenterologii Dziecięcej, zajmującej się ustaleniem kryteriów rozpoznawania choroby trzewnej. W roku 1986 przedstawił natomiast wyniki swoich wieloletnich studiów dotyczących nawrotów enteropatii glutenowej w postaci *Childhood coeliac disease: analysis of relapses in 91 patients*³⁷³. Zajmował się także skutkami resekcji jelitowych i wdrażania całkowitego żywienia pozajelitowego, a te ostatnie opublikował jako *Total Parenteral Alimentation in Childhood. General Considerations*³⁷⁴. Był także przewodniczącym międzynarodowej grupy ekspertów zajmujących się chorobą Crohna u dzieci, co zaowocowało licznymi publikacjami, w tym *A paediatric Crohn's disease activity index (PCDAI). Is it useful? Study Group on Crohn's Disease in Children and Adolescents*³⁷⁵. Dużo czasu poświęcił również chorobom trzustki, a szczególnie jego zainteresowania obejmowały mukowiscydozę i tu bardzo znaczące okazały się spostrzeżenia opublikowane jako *The use of sweat osmolality in the diagnosis of cystic fibrosis*³⁷⁶. W roku 1988 ogłosił także nowatorską wówczas pracę na temat leczenia przewlekającej się biegunki za pomocą somatostatyny o przedłużonym działaniu – *Effect of the long-acting somatostatin analogue SMS 201-995 in an infant with intractable diarrhoea*³⁷⁷. Jego dorobek naukowy obejmuje około stu czterdziestu publikacji.

W latach 2002–2006 wykładał i prowadził seminaria z gastroenterologii dziecięcej i żywienia jako *guest lecturer* w Arabkir Pediatric Centre³⁷⁸ w Jerewanu i zebrał

³⁷¹ Tel Aviv University Sackler School of Medicine – Tel Aviv Medical School – powstała w 1964 roku, a w roku 1972 zyskała oficjalną nazwę Sackler School of Medicine. Obecnie obejmuje cztery Wydziały: Medycyny, Stomatologii, Studiów Podyplomowych i Wydział Nauki o Zdrowiu.

³⁷² Shmerling D. H.: *Peroral intestinal mucosal biopsies in infants and children. I. Methods and techniques. II. Dissecting microscope findings, Helvetica Paediatrica Acta*, Vol. 29, 1970, Supplement 22, s. 1–42.

³⁷³ Shmerling D. H., Franckx J.: *Childhood coeliac disease: Analysis of relapses in 91 patients, Journal of Pediatric Gastroenterology and Nutrition*, Vol. 5, 1986, s. 565–569.

³⁷⁴ Shmerling D. H.: *Total parental alimentation in childhood. General considerations, Infusionstherapie und Transfusionsmedizin*, Vol. 2, 1975, s. 45–49.

³⁷⁵ Harms H. K., Blomer R., Bertele-Harms R. M., Shmerling D. H., König M., Spaeth A.: *A paediatric Crohn's disease activity index (PCDAI). Is it useful? Study Group on Crohn's Disease in Children and Adolescents, Acta Paediatrica*, Vol. 83/395, 1994, Supplement, s. 22–26.

³⁷⁶ Franckx J., Shmerling D. H.: *The use of sweat osmolality in the diagnosis of cystic fibrosis, Helvetica Paediatrica Acta*, Vol. 39, 1984, s. 347–353.

³⁷⁷ Hunziker U. A., Superti-Furga A., Zachmann M., Del Pozo E., Shmerling D. H., Prader A.: *Effect of the long-acting somatostatin analogue SMS 201-995 in an infant with intractable diarrhoea, Helvetica Paediatrica Acta*, Vol. 43, 1988, s. 103–109.

³⁷⁸ Arabkir Medical Centre – założony w 1990 roku przez lekarzy armeńskich, szwajcarskich i belgijskich, w celu pomocy ofiarom trzęsienia ziemi z 1988 roku.

je w 2007 roku w postaci pewnego rodzaju skryptu – *Summary of Paediatric Gastroenterology*.

David Haim Shmerling jest członkiem wielu towarzystw naukowych³⁷⁹, przede wszystkim pediatrycznych, gastroenterologicznych i bioetycznych, w tym okresowo pełnił funkcję prezydenta German-Swiss-Austrian Group of Pediatric Gastroenterology and Nutrition, nieco później przekształconego w towarzystwo.

Kilkakrotnie odwiedzał Warszawę, wygłaszając odczyty dotyczące najnowszych osiągnięć gastroenterologii dziecięcej, a także współpracował z polskimi naukowcami, specjalizującymi się w tej właśnie dziedzinie.

12 lutego 1990 roku Akademia Medyczna w Warszawie nadała Davidowi Shmerlingowi godność doktora honoris causa, na wniosek Rady I Wydziału Lekarskiego. Uroczystość wręczenia dyplomu miała miejsce 13 grudnia 1990 roku w Sali Kolumnowej Ministerstwa Zdrowia i Opieki Społecznej.

David Haim Shmerling interesuje się szeroko pojętą historią w aspekcie geograficznym, kulturowym, politycznym, religijnym i lingwistycznym, wedle wyznawanej przez siebie filozofii, iż *the present is the future of the past and past of the future*.

Jest też miłośnikiem muzyki klasycznej, którą w młodości sam grał na fortepianie. Do jego ulubionych kompozytorów należy Jan Sebastian Bach, a przede wszystkim jego utwory – *Pasja według Świętego Mateusza* i *Wariacje Goldbergerowskie*. Tych ostatnich lubi słuchać w różnych interpretacjach, a szczególnie łotewskiego wionczelisty Mischy Maisky'ego.

BIBLIOGRAFIA

1. Materiały dotyczące Davida Haima Shmerlinga ze zbiorów Archiwum Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego, nr 1W-533; DHC-4.
2. Życiorys nadesłany przez Davida Haima Shmerlinga w maju 2009 roku.

³⁷⁹ Swiss Society of Pediatrics; Swiss Society of Pediatric Surgery; Swiss Society of Gastroenterology; Swiss Society of Nutrition; Swiss Society of Nutrition Research; Swiss Working Group for Enteral and Parenteral Nutrition; Swiss Society of Cystic Fibrosis; Nutrition Committee of the Swiss Society of Pediatrics; Swiss Coeliac Society; Swiss Society for Bioethics; German Society of Pediatrics; German Society of Nutrition; German Coeliac Society; German Society of Cystic Fibrosis; Austrian Society of Pediatrics; Austrian Coeliac Society; European Working Group of Cystic Fibrosis; European Society of Pediatric Gastroenterology and Nutrition; European Pediatric Crohn's Disease Working Group; New York Academy of Science; Kennedy Institute of Ethics.

FRANS M. J. DEBRUYNE

(ur. 1941)

DOKTOR HONORIS CAUSA

1990 ROK

Frans Maria Josef Debruyne urodził się 29 października 1941 roku w Veurne w Belgii. Studiował w Szkole Medycznej Uniwersytetu w Louvain, gdzie w lipcu 1967 roku uzyskał dyplom lekarza medycyny. Działalność zawodową zaczął od rocznej praktyki na Oddziale Chirurgicznym w Hôpital Saint-Jean w Bruges w Belgii i jednocześnie nieco dłuższej – bo czteroletniej – na Oddziale Urologicznym tegoż szpitala.

W roku 1971 rozpoczął także dwuletnią praktykę na Oddziale Urologicznym Szpitala Uniwersyteckiego w Nijmegen w Holandii, co w ostateczności dało mu w 1973 roku dwa certyfikaty urologiczne – belgijski i holenderski.

W roku 1979 został ordynatorem Oddziału Urologicznego Szpitala Uniwersyteckiego w Nijmegen, a od 1981 roku był profesorem i kierownikiem Katedry Urologii w Radboud University Nijmegen Medical Center. Pozostał na tym stanowisku do 2006 roku, a więc do czasu przejścia na emeryturę.

We wrześniu 2004 roku w Arnhem w Holandii otwarto Andros Men's Health Institute, będący pierwszym tego typu ośrodkiem, zajmującym się związanymi z wiekiem chorobami układu moczowo-płciowego mężczyzn. Frans Debruyne był jego założycielem i dyrektorem, a od sierpnia 2005 roku piastuje stanowisko Chief Executive Officer³⁸⁰.

Debruyne jest autorem znaczącej liczby prac naukowych, w szczególności z dziedziny urologii. To także aktywny członek redakcji kilku renomowanych pism dotyczących tej specjalności³⁸¹.

Brał udział w licznych zjazdach naukowych i konferencjach, dotyczących problemów urologii w najodleglejszych zakątkach świata. Wielokrotnie przekazywał swą ogromną wiedzę na spotkaniach i kongresach organizowanych w Polsce. Odegrał znaczącą rolę w integracji środowiska urologicznego całej Europy, a szczególnie

³⁸⁰ Chief Executive Officer – CEO – najwyższe stanowisko zarządcze.

³⁸¹ *European Urology Today; Today's Therapeutic Trends; Clinical Prostate Cancer; Human Reproductive Update; World Journal of Urology; De Urologie; Urologia Internationals; Urological Research; Acta Urologica Italica; Archivas Españolas Urologie; Current Opinion in Urology; Urología; Urologic Oncology; Molecular Urology; Current Urology Reports; Polish Urology; Brazilian Journal of Urology.*

kontaktów przedstawicieli tej specjalności z Europy Środkowej i Wschodniej z Europejskim Towarzystwem Urologicznym.

Frans Debruyne należy również do wielu medycznych towarzystw naukowych³⁸², z których liczne przyznały mu członkostwo honorowe³⁸³, w kilku też jest członkiem-korespondentem³⁸⁴. Polskie Towarzystwo Urologiczne nadało mu godność członka honorowego w 1990 roku. Dwa lata później został zaś sekretarzem generalnym European Association of Urology i sprawował tę funkcję do kwietnia 2004 roku, doprowadzając stowarzyszenie do niekwestionowanego rozkwitu. Był także wiceprezesem Société Internationale d'Urologie i prezesem European Society for Endocrinological and Oncological Research³⁸⁵ oraz przewodniczącym Genito-Urinary Group of the European Organization for Research and Treatment of Cancer. Dostał również dużo nagród i wyróżnień, a wśród nich Medal Świętego Pawła³⁸⁶ od British Association of Urological Surgeons w 1997 roku i, trzy lata później, Medal imienia Félix'a Guyona³⁸⁷, będący wyrazem uznania Francuskiego Towarzystwa Urologicznego. W 2009 roku natomiast otrzymał nagrodę od European Association of Urology za poświęcenie życia urologii.

Uniwersytet w Atenach oraz Uniwersytet Medycyny i Farmacji w Cluj-Napoca³⁸⁸ przyznały mu tytuł doktora honoris causa.

14 listopada 1990 roku w Sali Kolumnowej Ministerstwa Zdrowia i Opieki Społecznej odbyła się uroczystość wręczenia Fransowi Debruyne dyplomu doktora honoris causa Akademii Medycznej w Warszawie, nadanego na wniosek Rady I Wydziału Lekarskiego.

Frans Debruyne jest miłośnikiem golfa, dlatego w trzecim dniu międzynarodowego sympozjum w Nijmegen, zorganizowanego w 2006 roku z okazji przejścia profesora na emeryturę, odbył się turniej golfowy *Frans Debruyne Invitational Golf Tournament*, dedykowany właśnie jemu.

³⁸² Dutch Society of Urology; Belgian Society of Urology; German Society of Urology; European Society of Surgical Oncology; European Board of Urology, Urological Research Society, American Society of Urological Oncology; Royal Academy of Medicine of Belgium.

³⁸³ Gesellschaft für Urologie der Deutschen Demokratischen Republik; Hungarian Society of Urology; Romanian Urological Association; Society of Urology of Costa Rica; British Association of Urology; Czech Urological Society; Hellenic Urological Association; South African Urologist Association; Academic Science of the Serbian Medical Society; Georgian Society of Urology; Società Italiana di Urologia; American Urological Association; Russian Society of Urology; German Association of Urology; Indonesian Society of Urology; Turkish Society of Urology; European Association of Urology; Dutch Society of Urology.

³⁸⁴ American Urological Association; Peruvian Society of Urology; American Association of Genito-Urinary Surgeons; Royal Academy of Medicine of Belgium.

³⁸⁵ European Society for Endocrinological and Oncological Research – obecnie: European Society of Urological Research.

³⁸⁶ Medal Świętego Pawła – pomysłu Richarda Turnera-Warwicka. Od 1989 roku nadawany przez British Association of Urological Surgeons cudzoziemcom zasłużonym dla tego towarzystwa lub ogólnie w dziedzinie urologii.

³⁸⁷ Jean Casimir Félix Guyon (1831–1920) – francuski chirurg i urolog. W 1890 roku został pierwszym profesorem urologii w Paryżu i stworzył pierwszą w świecie klinikę urologiczną, a w 1907 roku założył International Association of Urology.

³⁸⁸ Uniwersytet Medycyny i Farmacji w Cluj-Napoca – Universitatea de Medicina si Farmacie Iuliu Hatieganu Cluj-Napoca, działający od 1872 roku. Obecnie podlegający Akademii Rumunii w Bukareszcie.

BIBLIOGRAFIA

1. Borówka Andrzej: *Profesor Frans M. J. Debruyne - gigant urologii*, *Przegląd Urologiczny*, 2006/7/6 (40), s. 40.
2. Borówka Andrzej: *Profesor Frans M. J. Debruyne*, *Przegląd Urologiczny*, 2004/5/2 (24), s. 24.
3. Życiorys nadesłany przez Fransa Maria Josefa Debruyne w marcu 2009 roku.

STEFAN WILK

(1917–2008)

DOKTOR HONORIS CAUSA

1990 ROK

Stefan P. Wilk urodził się 2 września 1917 roku niedaleko Lwowa. Wcześniej osierocony, w latach 1931–1935 uczył się w Niższym Seminarium Duchownym w Niepokalanowie, a następnie powrócił do rodzinnego miasta. Tu kontynuował naukę, utrzymując się z prywatnych korepetycji, a po otrzymaniu świadectwa dojrzałości rozpoczął studia na Politechnice Lwowskiej na Wydziale Matematyczno-Fizycznym, które to jednak zostały przerwane wybuchem drugiej wojny światowej.

W pierwszych dniach działań wojennych Stefan Wilk opuścił kraj, udając się kolejno do Rumunii, Jugosławii, Grecji, a stamtąd do Francji, gdzie wstąpił do Wojska Polskiego, walczącego przy boku armii francuskiej. Dzięki biegłej znajomości francuskiego, niemieckiego i rosyjskiego często służył w roli tłumacza. Po kapitulacji Francji w 1940 roku i przekroczeniu granicy szwajcarsko-francuskiej, wraz z innymi żołnierzami polskiej dywizji, decyzją władz Szwajcarii został internowany w Winterthur. W 1943 roku udało mu się rozpocząć studia medyczne, początkowo w postaci zajęć z przedmiotów przedklinicznych jeszcze na terenie obozu³⁸⁹, a potem na Uniwersytecie w Zurychu. Po ich ukończeniu, w 1947 roku zaczął badania naukowe w zakresie biochemii i uzyskał tytuł doktora na podstawie rozprawy *Beitrag zur Fettresorption*³⁹⁰. Następnie rozpoczął roczny staż podyplomowy w Szpitalu Uniwersyteckim Vaudois w Lozannie oraz kolejno specjalizację z dziedziny radiologii pod kierunkiem znakomitego szwajcarskiego specjalisty – Adolfa Zuppinger³⁹¹ – profesora Wydziału Medycznego Uniwersytetu w Bernie.

³⁸⁹ Dzięki staraniom Poselstwa Polskiego w Szwajcarii tamtejsze władze wydały zgodę na powołanie do życia *Obozów Uniwersyteckich*, przeznaczonych dla żołnierzy, którzy przed wojną rozpoczęli studia wyższe, a później także dla posiadających nawet tylko maturę. Obozy zaczęły funkcjonować już w październiku 1940 roku. Najliczniejszy spośród trzech z nich znajdował się w Winterthur pod Zurychem, gdzie zostali zgrupowani żołnierze studiujący na Wydziale Medycyny w Zurychu. Znaczną część zajęć prowadzili wykładowcy polscy. W końcu 1945 roku zapadła decyzja o powrocie żołnierzy do kraju. Jednak ci, którzy pozostali w Szwajcarii, utracili status internowanych wojskowych, stając się cywilnymi uchodźcami. Instytucja Obozów Uniwersyteckich zakończyła swą działalność w 1946 roku.

³⁹⁰ Niem.: *Przyczynek do wchłaniania tłuszczów*. Tłumaczenie własne.

³⁹¹ Adolf Zuppinger (1904–1991) – szwajcarski pionier radioonkologii, prowadzący badania między innymi nad napromienianiem raka gardła i krtani.

W 1952 roku, jako specjalista radiolog opuścił Szwajcarię i udał się do Stanów Zjednoczonych, gdzie w Los Angeles nostryfikował dyplom i dwa lata później rozpoczął wykłady w UCLA School of Medicine³⁹². Jednocześnie podjął pracę w Santa Marta Hospital i w jednym z najważniejszych szpitali szkoleniowych regionu – Queen of Angels Medical Center – gdzie w roku 1959 został kierownikiem Kliniki Radiologicznej. Był tam inicjatorem i wykładowcą School of X-ray Technology, organizując program kształcenia kadr radiologicznych i włączając do tej dziedziny medycyny radioterapie.

W 1977 roku przeszedł na emeryturę, zgodnie z głoszona przez siebie maksymą, iż *zbyt długotrwałe piastowanie jakiegoś urzędu wiąże się zwykle z samowładztwem lub bezpłodnym działaniem, ale nigdy z sukcesem*.

Stefan Wilk zmarł 25 marca 2008 roku w Los Angeles.

Był autorem kilkunastu prac dotyczących sposobów radiologicznego rozpoznawania guzów nerki i płuc, zaburzeń rozwojowych klatki piersiowej, radiologicznej oceny zaburzeń przepływu trzewnego, a także zastosowania telemetrii w radiologii oraz nowych technik w diagnostyce izotopowej. Zajmował się także interpretacją obrazów radiologicznych nerek w przypadkach martwicy brodawek. Wprowadził również metodę badania radiologicznego czaszki w projekcji podbródkowo-wierzchołkowej. Dużą wartość praktyczną miały jego prace prowadzone nad diagnostyką rentgenowską powikłań urologicznych w następstwie wycięcia macicy. Na szczególną uwagę zasługują badania nad osiową planografią klatki piersiowej, będące początkiem dzisiejszej tomografii komputerowej, za które w 1962 roku otrzymał specjalną nagrodę Radiological Society of North America. Przetłumaczył także wiele książek z dziedziny radiologii z języka niemieckiego, w tym dwa podstawowe podręczniki – *The Human Spine in Health and Disease* – w 1959 roku – oraz *Borderlands of the Normal and Early Pathologic in Skeletal Roentgenology* – w roku 1968.

Należał do wielu amerykańskich towarzystw naukowych oraz sekcji ultrasonografii, medycyny nuklearnej i tomografii komputerowej Uniwersytetu Kalifornijskiego. W 1978 roku został wybrany członkiem American College of Radiology, a zespół medyczny Queen of Angels Hospital uhonorował go tytułem *Doktora Roku* za publikacje *Reflections* oraz *Medical Staff Voice*. W roku 1984 stał się członkiem honorowym Polskiego Towarzystwa Chirurgów Dziecięcych, a dwa lata później otrzymał *Regina Angelorum Award* ośrodka medycznego Queen of Angels Medical Center. Został także dożywotnim honorowym prezesem tamtejszej Kliniki Radiologii.

Po przejściu na emeryturę, poza praktyką lekarską, skupił swoją uwagę na działalności społecznej oraz szeroko zakrojonej pracy charytatywnej na rzecz Polski, która objęła między innymi utworzenie fundacji. I tak, w 1981 roku, powstała Children's Medical

³⁹² University of California, Los Angeles School of Medicine; obecnie, od 2001 roku także David Geffen School of Medicine at UCLA – od nazwiska ofiarodawcy dwustu milionów dolarów, przeznaczonych na rozwój uniwersytetu.

Care Foundation³⁹³, która przyczyniła się do rozpoczęcia programu transplantacji nerek u dzieci w Polsce, a także umożliwiła kształcenie polskich specjalistów z różnych dziedzin medycyny w wielu ośrodkach, nie tylko Stanów Zjednoczonych, ale również Europy. Organizacja ta wzięła także udział we wspomaganiu rozwoju szpitali dziecięcych w Polsce i na Ukrainie. W kolejnych zaś latach poszerzyła swoje działania, organizując program rozwoju neonatologii oraz poprawy stanu naukowych wydawnictw medycznych w Polsce.

Wspólnie z żoną – Wandą Harasimowicz³⁹⁴ – założył również Fundację Muzyki Polskiej i zorganizował w 1985 roku Polish Music Reference Center³⁹⁵ przy University of Southern California. W roku 1992 powstała następna fundacja – Ars Musica Poloniae – udzielająca przede wszystkim pomocy stypendialnej polskim studentom w Los Angeles. Propagowanie polskiej kultury i nauki przyniosło mu wiele wyróżnień, w tym Złoty Medal od Związku Kompozytorów Polskich w 1988 roku i rok później nagrodę przyznaną przez Kongres Polonii Amerykańskiej.

14 listopada 1990 roku w Sali Kolumnowej Ministerstwa Zdrowia i Opieki Społecznej Stefan Wilk otrzymał dyplom doktora honoris causa Akademii Medycznej w Warszawie, na wniosek Rady I Wydziału Lekarskiego i wówczas to zakończył swoje przemówienie słowami:

Powiedział ktoś kiedyś, że wczoraj jest tylko snem, a jutro wizją tylko; lecz dziś – należyście przeżyte – czyni każde wczoraj snem szczęścia, a każde jutro wizją nadziei.

BIBLIOGRAFIA

1. Cybulski Kazimierz: *Wspomnienie o Ś. P. dr. Stefanie Wilku, Wiadomości Polonijne*, kwiecień 2008, s. 17–24.
2. *In memorium Dr. Stefan P. Wilk, M.D., Polish Music Newsletter*, Vol. 14, 2008, nr 4, nieautoryzowane, nienumerowane.
3. Materiały dotyczące Stefana Wilka ze zbiorów Archiwum Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego, nr 1W-533; DHC-8.
4. Nieautoryzowana treść przemówienia żony: *Wanda's speech for Stefan's 70th party*.
5. Wilk Konrad: *Areté. Eulogy for Dr. Stefan Wilk, News of Polonia*, kwiecień 2008, s. 14–15.

³⁹³ Children's Medical Care Foundation – początkowo nazywała się Childrens Medical Care Program – the UCLA Foundation. Stefan Wilk ustanowił jej *credo*, obejmujące trzy zasadnicze punkty: 1. Pomoc udzielana przez Fundację polegać będzie tylko na umożliwieniu lekarzom pogłębiania ich wiedzy, a nie na jakiegokolwiek innej pomocy materialnej; 2. Każde stypendium przyznawane kandydatowi będzie służyć polskim dzieciom, ponieważ będzie on zobowiązany powrócić do Polski; 3. Fundacja nie przyjmie żadnej innej pomocy finansowej w myśl zasady, że ten, kto płaci, dyktuje warunki.

³⁹⁴ Wanda Harasimowicz (1921–2009) – pianistka; poślubiła Stefana Wilka w 1952 roku; mieli córkę Dianę – profesor architektury Uniwersytetu Colorado w Denver.

³⁹⁵ Polish Music Reference Center – obecnie Polish Music Center, dysponujące zbiorem dzieł współczesnych kompozytorów polskich, między innymi: Witolda Lutosławskiego, Tadeusza Bairda, Grażyny Bacewicz, Marty Ptaszyńskiej, Joanny Bruzdowicz, czy Stanisława Skrowaczewskiego.

DOUGLAS BRATTHALL

(1938–2006)

DOKTOR HONORIS CAUSA

1990 ROK

Douglas Bratthall urodził się 13 stycznia 1938 roku w Göteborgu w Szwecji. W 1958 roku dostał świadectwo dojrzałości w męskiej szkole *Hvitfeldtska högra allmänna Läroverket för Gossar* w rodzinnym mieście. W roku 1963 ukończył School of Dentistry University of Lund w Malmö, gdzie następnie pracował do 1969 roku. Tu poznał profesora Svena Sellmana, pierwszego *Professor of Cariology*, zajmującego się epidemiologią, danymi statystycznymi i historią próchnicy. Miało to ogromny wpływ na młodego Douglasa, który, prowadząc jednocześnie praktykę dentystyczną w Public Dental Clinic w Arvidsjaur, zaczął zwracać uwagę na bardzo częsty brak higieny jamy ustnej u swoich pacjentów i wynikającą z tego konieczność edukacji zdrowotnej. Odnosząc się do tej ostatniej, opublikował wówczas kilka prac, a wśród nich chociażby *Programmed self-instruction in oral hygiene*, w 1967 roku. Widząc jednak ogromne możliwości w dokonaniach klinicznych, w roku 1970 przeniósł się do Faculty of Odontology University of Gothenburg i rozpoczął swoje badania naukowe pod okiem profesora Bo Gunnara Krasse³⁹⁶. Zajmował się przede wszystkim paciorkowcami jamy ustnej, a szczególnie *Streptococcus mutans*, odpowiedzialnymi za występowanie próchnicy u ludzi. Jako pierwszy w świecie dowiódł w nich istnienie pięciu grup serologicznych drobnoustrojów, zaliczanych ówczesnie do tego gatunku oraz opracował metodę ich identyfikacji. Zaowocowało to licznymi publikacjami, w tym, wydaną w roku 1970 – *Demonstration of five serological groups of streptococcal strains resembling Streptococcus mutans* oraz uzyskaniem w 1972 roku tytułu doktora nauk stomatologicznych i jednocześnie stanowiska docenta w Department of Cariology. W kolejnym roku pracował również jako *visiting scientist* w Forsyth Dental Center w Bostonie w Stanach Zjednoczonych, prowadzonym przez doktora

³⁹⁶ Bo Gunnar Krasse (1922–2009) – od 1969 roku profesor i do roku 1988 kierownik Department of Cariology University of Gothenburg. Stał na czele badań znanych pod nazwą *Vipeholm Study*, prowadzonych w latach 1945–1955 w Szpitalu Psychiatrycznym w Vipeholm, położonym dwadzieścia kilometrów od Malmö. Eksperyment polegał na podawaniu pacjentom dużych ilości słodczy, w celu wywołania próchnicy i zbadania jej zależności od węglowodanów. Członek World Health Organization Oral Health Advisory Group.

Ronalda Gibbonsa³⁹⁷. W roku 1977 przez kilka tygodni pełnił taką samą funkcję w Institute of Dental Research University of Sydney u profesora Kennetha Knoch, zajmującego się głównie szczepami *Lactobacillus*. Rok później został profesorem i kierownikiem Department of Cariology School of Dentistry University of Lund w Malmö. Stał się wówczas między innymi współautorem opublikowanej w 1979 roku prostej metody oznaczeń poziomu *Streptococcus mutans* w ślinie, której zastosowanie pozwala przewidywać nie tylko narażenie danej osoby na próchnicę, ale również prognozowanie owej choroby, a tym samym planowanie działalności profilaktycznej w odniesieniu do poszczególnych grup ludności.

Nie pozostał jednak w laboratorium na długo, bowiem dzięki światowej sławie, którą zyskał badaniami epidemiologicznymi próchnicy, stał się dyrektorem World Health Organization Collaborating Centre for Education przy Lund University, z siedzibą w Malmö i poświęcił się międzynarodowej akcji promowania higieny jamy ustnej w ramach Oral Health Country/Area Profile Programme tej właśnie organizacji. Za pomocą Internetu, uczynił ogólnodostępną informację dotyczącą *Decayed Missing Filled Teeth*³⁹⁸ u dwunastolatków w różnych częściach świata oraz zaproponował zastosowanie nowego istotnego wskaźnika próchnicy zębów – *Significant Caries Index* – dla oznaczania grup wysokiego ryzyka próchnicy w populacji. Opublikowana praca ukazała się w 2005 roku jako *Estimation of Global DMFT for 12-year-olds in 2004*. Przedstawił także oparty na własnych badaniach model ryzyka próchnicy oraz komputerowy program *Cariogram*, umożliwiający oszacowanie tego ryzyka u pacjenta i rozpoczęcie odpowiedniego leczenia prewencyjnego. Za najbardziej interesujące osiągnięcie Bratthalla uważa się udokumentowanie rodzinnego występowania *Streptococcus mutans* oraz uwarunkowań wczesnej kolonizacji jamy ustnej niemowląt przez te drobnoustroje. Dowiodło ono również, że postępowanie zapobiegawcze u wysoce zainfekowanych matek hamuje pojawienie się próchnicy u ich potomstwa. Badaniom tych bakterii poświęcił się do ostatnich chwil swojego życia. W pracy *Black teeth: beauty or caries prevention? Practice and benefits of the Kammu people*, wydanej w 2006 roku, zwrócił uwagę na zwyczaje kobiet Laosu i Wietnamu, malujących zęby na czarno sadzami ze spalonych orzeszków rodzaju *Dracontomelon dao* i pewnych gatunków drewna. Okazało się w badaniach *in vitro*, iż owe sadze opóźniają wzrost występujących w ślinie gatunków *Streptococcus mutans*.

Douglas Bratthall zmarł 1 października 2006 roku.

Pozostawił po sobie ponad sto publikacji naukowych, ogłaszanych w międzynarodowych czasopismach stomatologicznych i kilkadziesiąt referatów zjazdowych

³⁹⁷ Ronald J. Gibbons, Jr. (1932–1996) – mikrobiolog amerykański. Od 1958 roku związany z Forsyth Dental Centre – obecnie Forsyth Dental Institute – w latach 1991–1995 pełnił funkcję jego dyrektora. Profesor biologii jamy ustnej w Harvard School of Dental Medicine w Bostonie, a w latach 1977–1978 szósty prezydent American Association for Dental Research. Zajmował się między innymi patogenizacją infekcji jamy ustnej i przewodu pokarmowego.

³⁹⁸ *Decayed Missing Filled Teeth* – DMFT – opisuje stopień próchnicy u danej jednostki – przeliczany na dwadzieścia osiem lub trzydzieści dwa zęby. Polega na sumowaniu zębów objętych próchnicą – *Decayed*, brakujących – *Missing*, wypełnionych – *Filled*. Suma tych trzech wartości określa stopień DMFT, na przykład DMFT 4-3-9=16 oznacza cztery zęby zepsute, trzy brakujące i dziewięć z wypełnieniem oraz pokazuje, że dwanaście z nich pozostało nietkniętych. Przy czym, jeśli ząb ma jednocześnie próchnicę i wypełnienie, liczony jest tylko w kategorii D. Oczywiście wartość DMFT dwadzieścia osiem lub trzydzieści dwa oznacza zajęcie próchnicą wszystkich zębów.

oraz rozdziałów w podręcznikach. W roku 1994 wydał książkę *Practical Guide to the Assessment of Caries Risk*, przetłumaczoną na wiele języków, w tym na japoński, co znacząco wpłynęło zarówno na rozwój higieny jamy ustnej, jak i stomatologii klinicznej w tym kraju.

Współpraca naszej uczelni z University of Lund rozpoczęła się w 1974 roku, a w latach osiemdziesiątych prowadziły ją niemal wszystkie jednostki warszawskiego Instytutu Stomatologii. Zakład Stomatologii Zachowawczej nawiązał kontakty naukowe z Department of Cariology, dostępując przywileju uczestnictwa w projektach badawczych wspólnie z profesorem Bratthallem i innymi znakomitymi naukowcami. Tematyka zagadnień będących przedmiotem owych eksperymentów obejmowała wpływ programów profilaktycznych na próchnicę zębów oraz liczbę *Streptococcus mutans*, klinicznych i radiologicznych kryteriów kwalifikowania ubytku próchnicowego do opracowania metodą tunelową oraz klinicznych i mikrobiologicznych efektów skalingu i różnych programów kontroli płytki u pacjentów z zapaleniem przyzębia. Osiągnięcia tego okresu, cechujące się śmiałym nowatorstwem, pozwoliły na wprowadzenie w Polsce nowych koncepcji i metod diagnostycznych, a także zaowocowały licznymi publikacjami, które znalazły uznanie w skali międzynarodowej. Umożliwiły one też wykonanie unikalnych badań, mających istotne znaczenie dla poprawy zdrowotności jamy ustnej młodego pokolenia.

Douglas Bratthall był świetnym wykładowcą, często zapraszany do wielu krajów, jak chociażby: Australia, Brazylia, Kanada, Kuba, Dania, Wielka Brytania, Finlandia, Niemcy, Japonia, Norwegia, Tajlandia, Stany Zjednoczone i oczywiście Polska.

Należał do wielu towarzystw, komitetów, programów dentystycznych, zarówno szwedzkich, jak i międzynarodowych³⁹⁹.

29 listopada 1990 roku Akademia Medyczna w Warszawie, na wniosek Rady I Wydziału Lekarskiego, przyznała Douglasowi Bratthallowi tytuł doktora honoris causa.

*Będzie nam brakowało Douglasa mądrości, przyjaźni, kierownictwa i jego fantastycznego poczucia humoru. Będziemy tęsknić za dyskusjami podczas lunchu, a specjalnie za tymi, które kończyły się rozwiązaniem wszystkich problemów tego świata...*⁴⁰⁰

BIBLIOGRAFIA

1. Bratthall Douglas: *Bo Krasse, European Journal of Oral Sciences*, Vol. 97, 1989, nr 2, s. 97–98.
2. Bratthall Douglas: *Some pictures from the DB's story, Douglas Bratthall Home Page*, nienumerowane.
3. Gibbons Marcia: *In memoriam: Ronald J. Gibbons, Jr., Journal of Dental Research*, Vol. 75, 1996, s. 1720.

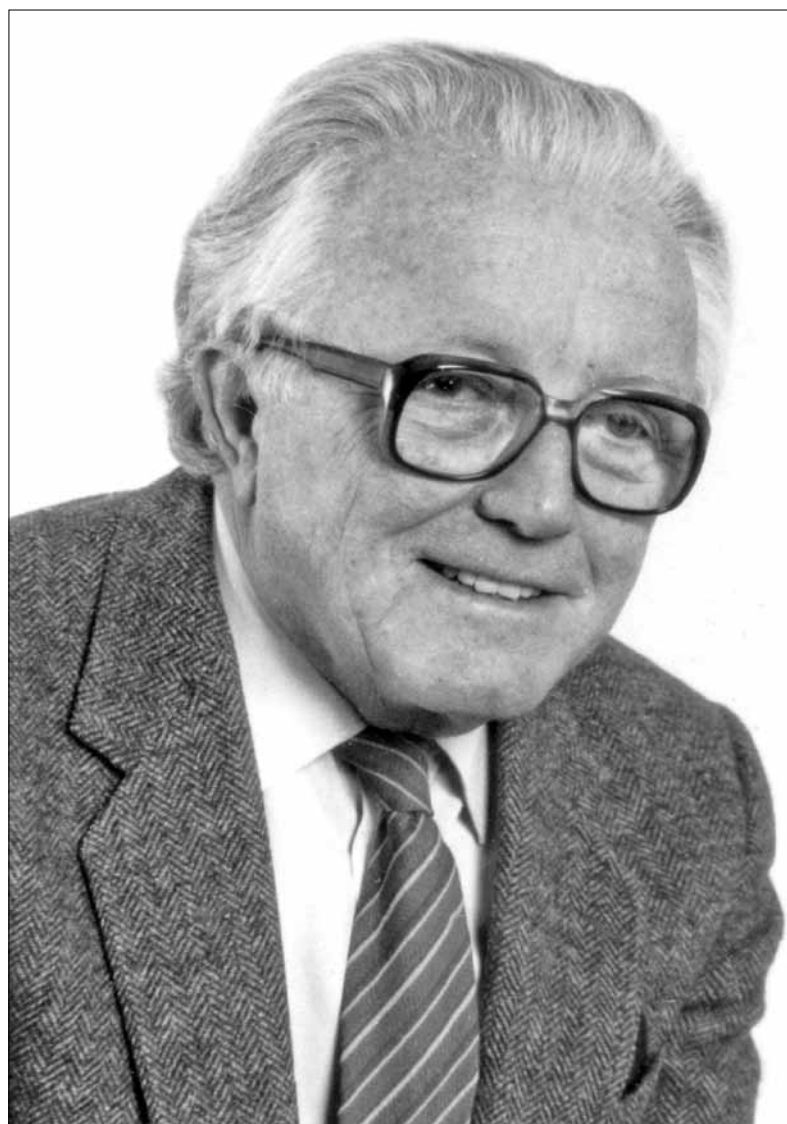
³⁹⁹ International Association for Dental Research; Swedish National Board for Health and Welfare, konsultant; Scandinavian Division of International Association for Dental Research, od 1983 roku przewodniczący Swedish Section; Swedish International University Consortium, przewodniczący od roku 1987.

⁴⁰⁰ Ze wspomnienia pośmiertnego World Health Organization, Oral Health Country/Area Profile Programme Staff: *Dr Douglas Bratthall (1938–2006)*, nieautoryzowane.

4. Materiały dotyczące Douglasa Bratthalla ze zbiorów Archiwum Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego, nr 1W-533; DHC-1.
5. Pierzynowska Elżbieta: *Międzynarodowa współpraca naukowa Zakładu Stomatologii Zachowawczej w ostatnim 25-leciu*, *Medycyna Dydaktyka Wychowanie. Kwartalnik Akademii Medycznej w Warszawie*, R. XXXVI, supl. 2, 2004, s. 5–6.
6. Wierzbicka Maria: *Współpraca Zakładu Stomatologii Zachowawczej AM w Warszawie z Uniwersytetem w Lund*, *Medycyna Dydaktyka Wychowanie. Kwartalnik Akademii Medycznej w Warszawie*, R. XXXVI, supl. 2, 2004, s. 3–4.

ALBERT HERZ

(ur. 1921)

DOKTOR HONORIS CAUSA

1990 ROK

Albert Herz urodził się 5 czerwca 1921 roku w Sonthofen w Niemczech. Po ukończeniu szkoły powszechnej w rodzinnym mieście, rozpoczął naukę w gimnazjum w niedalekim Kempten i w roku 1944 uzyskał świadectwo dojrzałości. W tym samym roku wstąpił w szeregi studentów Wydziału Medycznego Ludwig-Maximilians-Universität München, gdzie w 1948 roku został promowany na doktora medycyny. Od razu rozpoczął pracę w Instytucie Patologii, a następnie kontynuował ją kolejno, w latach 1949–1950, w Klinice Chorób Wewnętrznych i, do 1962 roku, w Instytucie Farmakologii i Toksykologii Uniwersytetu Monachijskiego. W roku 1959 powołano go na stanowisko docenta, a osiem lat później został profesorem farmakologii i toksykologii. W tym samym roku jednocześnie rozpoczął pracę w Max-Planck-Institut für Psychiatrie⁴⁰¹ w Monachium. W roku 1959 odbył swoje pierwsze staże zagraniczne, pracując kilka miesięcy w Physiologisches Institut der Universität Basel, a następnie, w 1963 roku, w Babraham Institute niedaleko Cambridge. W roku 1972 został wyróżniony wyborem na członka naukowego, prestiżowego Max-Planck-Gesellschaft zur Förderung der Wissenschaften⁴⁰²,

⁴⁰¹ Max-Planck-Institut für Psychiatrie – ufundowany w 1917 roku w Monachium przez Króla Bawarii Ludwiga III jako Deutsche Forschungsanstalt für Psychiatrie (German Institute for Psychiatric Research). W 1924 roku afiliowany jako Kaiser-Wilhelm-Gesellschaft zur Förderung der Wissenschaften (The Emperor Wilhelm Society for the Advancement of Science). W roku 1954 włączony do Towarzystwa Maksa Plancka i podzielony na dwie części – teoretyczną pod nazwą Institute of Brain Pathology i Clinical Institute. W 1966 roku zmienił nazwę na Max Planck Institute of Psychiatry i otworzył nową klinikę badawczą. W roku 1984 część teoretyczną – Department of Neurochemistry, Neuromorphology, Neuropharmacology i Neurophysiology – przeniesiono do nowych pomieszczeń w Martinsreid, na wschód od Monachium. W 1988 roku obie części Instytutu rozdzieliły się i część teoretyczna przybrała nazwę Max Planck Institute of Neurobiology, a kliniczna pozostawiła sobie imię Max Planck Institute for Psychiatry.

⁴⁰² Max-Planck-Gesellschaft zur Förderung der Wissenschaften – MPG – Towarzystwo Wspierania Nauki imienia Maksa Plancka, Towarzystwo Maksa Plancka – jedna z najbardziej prestiżowych organizacji prowadzących działalność naukową na świecie. Powstała w 1948 roku jako kontynuacja Kaiser-Wilhelm-Gesellschaft i koordynuje prace siedemdziesięciu ośmiu niezależnych instytutów niemieckich i europejskich, z których każdy zajmuje się badaniami w jednej dziedzinie nauki. Jej naukowcy otrzymali szesnaście Nagród Nobla i jeden Medal Fieldsa, przyznawany za osiągnięcia w dziedzinie matematyki. Instytut Psychiatrii Maksa Plancka jest częścią tego towarzystwa.

a cztery lata później objął stanowisko dyrektora stworzonego przez siebie Department of Neuropharmacology of Max Planck Institut for Psychiatrie w Monachium, na którym pozostał do czasu przejścia na emeryturę w 1981 roku. Jednocześnie, w latach 1979–1981, stał na czele całego Instytutu, a w roku 1989 dostał zaszczytny tytuł *Emeritus Scientific Member of the Institute*.

Albert Herz jest autorem ponad trzystu artykułów i doniesień naukowych, dotyczących przede wszystkim farmakologii ośrodkowego układu nerwowego, a głównie badań nad mechanizmami działania endogennych i egzogennych opioidów oraz problemu lekozależności. W pierwszych latach swej działalności zajmował się różnymi aspektami farmakologii układu cholinergicznego, fizjologią i leczeniem snu oraz działaniem farmakologicznym kwasu glutaminowego i gammamasłowego. Wielkie znaczenie miały jego eksperymenty dotyczące morfiny, a także jej analogów i antagonistów. Obejmowały one również jej działanie farmakologiczne, zarówno na ośrodkowy, jak i obwodowy układ nerwowy oraz mechanizm działania przeciwbólowego wraz z farmakokinetyką.

Jest też autorem i współautorem szeregu podręczników i monografii, w tym, wydanej w 1972 roku *Schmerz, Grundlagen, Pharmakologie, Therapie*⁴⁰³ oraz *Developments in Opioid Research*, opublikowanej w roku 1978 w Nowym Jorku. Kolejno, w 1991 roku, została wydana *Neurobiology of Opioids*⁴⁰⁴, a w 1993 roku ukazały się dwie pozycje, a mianowicie *Opioids*⁴⁰⁵ i *Opioids II*⁴⁰⁶ oraz, w 1998 roku, *Opioids and Pain Control: Basic and Clinical Aspects*⁴⁰⁷. W tej ostatniej zawarł wyczerpujące spojrzenie na kontrowersyjny problem zastosowania opioidów jako środków przeciwbólowych, oparte na bazie biologii molekularnej ich receptorów oraz farmakologii endogennych i egzogennych przedstawicieli tych środków, aż do klinicznych wskazań w ostrych i przewlekłych procesach bólowych.

Był członkiem kolegów redakcyjnych wielu czasopism naukowych, jak między innymi: *Naunyn-Schmiedeberg's Archives of Pharmacology*, *Pharmacopsychiatri*, *European Journal of Pharmacology*, *Drug Abuse and Alcohol Dependence*, *Substance and Alcohol Actions*, *Neuropeptides* oraz *Neurochemistry International*. W roku 1984 został członkiem Deutsche Akademie der Naturforscher – Leopoldina⁴⁰⁸, a także otrzymał członkostwo honorowe German Society for the Study of Pain⁴⁰⁹ oraz The Association of Neuropsychopharmacology and Pharmacopsychiatri⁴¹⁰. Pełnił odpowiedzialne funkcje w licznych międzynarodowych organizacjach naukowych, jak chociażby Collegium Internationale Neuro-Psychopharmacologicum, International Association for the Study of Pain oraz International Narcotics Research Conference. W latach 1979–1983 był wiceprezydentem German Pharmacological Society. Zapraszano

⁴⁰³ Janzen R., Keidel A., Steichele C.: *Schmerz, Grundlagen, Pharmakologie, Therapie*, Stuttgart 1972.

⁴⁰⁴ Herz A., Almeida O. F. X., Shippenberg T. S.: *Neurobiology of Opioids*, München 1991.

⁴⁰⁵ Herz A., Akil H., Simon E. J.: *Opioids*, Berlin 1993.

⁴⁰⁶ Herz A.: *Opioids II (Handbook of Experimental Pharmacology)*, Berlin 1993.

⁴⁰⁷ Herz A., Stein Ch.: *Opioids in Pain Control: Basic and Clinical Aspects*, Cambridge 1998.

⁴⁰⁸ Niemiecka Akademia Przyrodników – Leopoldina – najstarsze niemieckie towarzystwo naukowe, założone w 1652 roku w Schweinfurcie, działające do 1939 roku. Reaktywowano je w latach pięćdziesiątych, a obecnie składa się z dwóch wydziałów – medycznego i matematyczno-przyrodniczego – specjalizujących się głównie w historii tych nauk.

⁴⁰⁹ German Society for the Study of Pain – Deutsche Gesellschaft zum Studium des Schmerzes.

⁴¹⁰ Arbeitsgemeinschaft für Neuropsychopharmakologie und Pharmacopsychiatrie, AGNP.

go też jako wykładowcę do wielu ośrodków na świecie i wielokrotnie brał udział w sympozjach Polskiego Towarzystwa Farmakologicznego. Badania prowadzone wspólnie z polskimi naukowcami i stypendystami zaowocowały licznymi publikacjami, a także referatami na międzynarodowych zjazdach i konferencjach oraz wprowadzeniem do polskich laboratoriów szeregu nowych urządzeń i technik badawczych.

Jego zasługi zostały wielokrotnie wyróżnione licznymi nagrodami, w tym w 1988 roku, *Nathan Browne Eddy Memorial Award*⁴¹¹, uzyskaną od The College on Problems of Drug Dependence, za zasługi w badaniach nad zależnością od leków i ich nadużywaniem. Prezydium Polskiej Akademii Nauk uhonorowało go również Medalem imienia Mikołaja Kopernika.

13 grudnia 1990 roku odbyła się uroczystość wręczenia dyplomu doktora honoris causa Akademii Medycznej w Warszawie, nadanego na wniosek Rady I Wydziału Lekarskiego dla:

*Alberto Herz in Germanica urbe Sonthofen nato scientiarum medicinalium doctori, universitatis in urbe Monachium professori atque Psychiatrici Instituti Max Planck in urbe Monachium directori de doctrinaeque artis medicinalis progressu in Polonia.*⁴¹²

BIBLIOGRAFIA

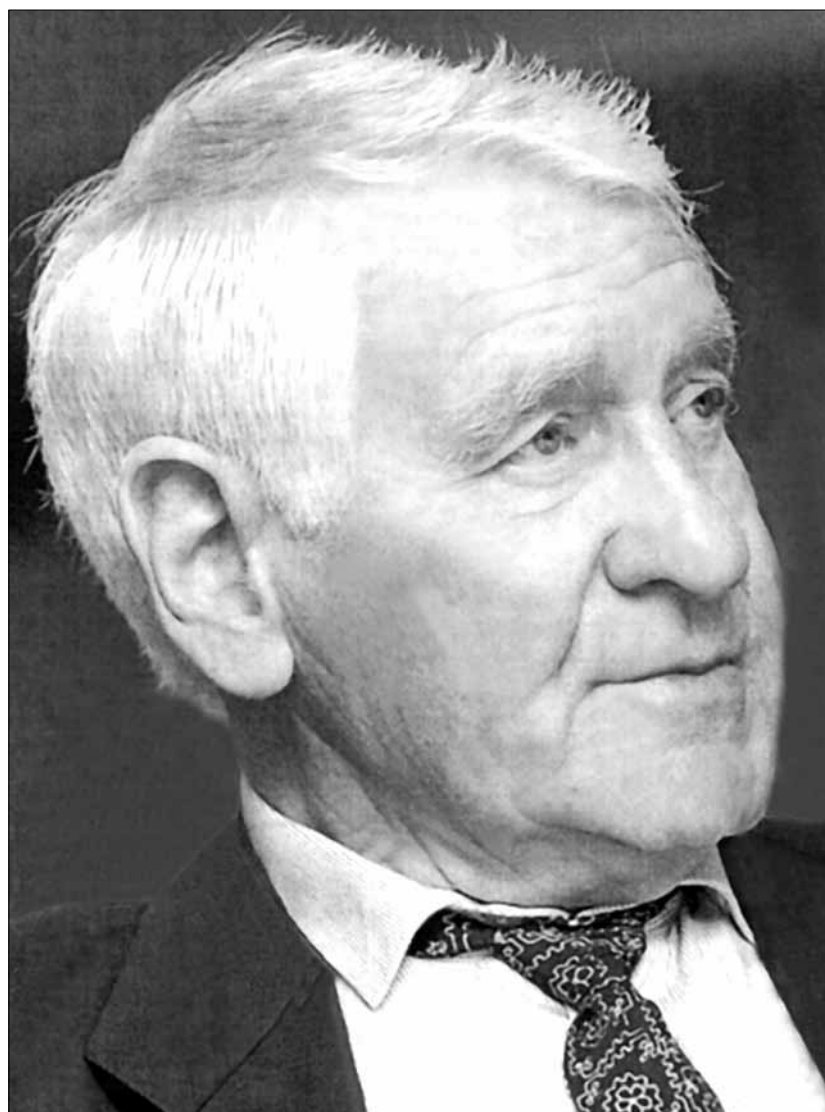
1. Materiały dotyczące Alberta Herza ze zbiorów Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego, nr 1W-533; DHC-7.
2. Materiały przysłane z Instytutu Psychiatrii Maksa Plancka, nieautoryzowane.

⁴¹¹ Nathan Browne Eddy (1890–1973) – farmakolog amerykański. Nagroda jego imienia została ustanowiona zaraz po jego śmierci dla upamiętnienia go jako jednego z pionierów badania problemów uzależnień od leków. Przyznaje się ją za wybitne osiągnięcia na tym polu badaczom różnych narodowości – laureat otrzymuje złoty medal, plakietkę i wynagrodzenie pieniężne oraz zobowiązany jest wygłosić przemówienie na dorocznym spotkaniu College on Problems of Drug Dependence.

⁴¹² Łac.: *Albertowi Herzowi, urodzonemu w niemieckim mieście Sonthofen, doktorowi nauk medycznych, profesorowi uniwersytetu w mieście Monachium, a także dyrektorowi Instytutu Psychiatrycznego Maxa Plancka w mieście Monachium i temu, który rozwinął wiedzę o sztuce medycznej w Polsce.* Tłumaczenie własne.

HANSJÖRG RIEHM

(ur. 1933)

DOKTOR HONORIS CAUSA

1992 ROK

Hansjörg Riehm urodził się 2 marca 1933 roku w Herrenbergu w Niemczech. Jego dziadek i ojciec byli praktykującymi lekarzami w rodzinnym mieście. W 1952 roku Hansjörg rozpoczął studia medyczne w Eberhard Karls Universität Tübingen. Ukończył je pięć lat później, kontynuując kolejno w Kiel oraz Innsbrucku. Zaraz po otrzymaniu dyplomu lekarza zaczął dwuletni staż w zakresie chirurgii, ginekologii i chorób wewnętrznych, uzyskując jednocześnie w 1959 roku tytuł doktora nauk medycznych. Po ukończeniu go w 1960 roku, odbył specjalizację z hematologii w General Hospital Munich Schwabing, gdzie pracował pod czujnym okiem profesora Herberta Begemanna⁴¹³, a następnie z patologii ogólnej i pediatrii w klinice uniwersyteckiej w Berlinie, u profesora Adalberta Loeschke. Tu też podejmował pierwsze próby leczenia dzieci chorych na białaczkę, początkowo według koncepcji amerykańskich, a od roku 1963, pod wpływem profesora Wolfa Zuelzera⁴¹⁴, rozpoczął rozwijanie własnych metod takiej terapii, co zaowocowało wkrótce stworzeniem nowoczesnej metody leczenia ostrej białaczki limfoblastycznej. W roku 1967 uzyskał dwuletnie stypendium w Memorial Sloan Kettering Cancer Center w Nowym Jorku, gdzie pracował z doktor June L. Biedler, badając odporność komórek nowotworowych na leki. Powstałe zarówno w tym czasie, jak i podczas wielu krótkich kolejnych jego wizyt liczne publikacje, jak chociażby dotycząca krzyżowej odporności wyizolowanych komórek białczkowych chomika na cytostatyki, zyskały światową sławę.

Po powrocie został zatrudniony we Freie Universität Berlin – początkowo jako pediatra, a następnie – od 1972 roku – profesor i kierownik Kliniki Hematologii

⁴¹³ Herbert Begemann (1917–1994) – niemiecki hematolog. W Schwabing Hospital w Monachium stworzył pierwszą i jedyną wówczas na terenie Bawarii klinikę specjalizującą się w dziedzinie hematologii. Od 1961 roku dyrektor Medical Department tegoż szpitala. Autor znanych na świecie książek, jak chociażby: *Illustrated Hematological Atlas*, *Thieme Pocketbook Guide to Practical Hematology*, *Textbook of Hematology*, ostatnie wydanie – 1993 rok.

⁴¹⁴ Wolf W. Zuelzer (1905–1987) – pediatra niemiecki. Początkowo studiował filozofię w Heidelbergu, a następnie medycynę, kolejno w Bonn, Berlinie i Pradze, gdzie uzyskał dyplom w 1935 roku. Później emigrował do Stanów Zjednoczonych i ostatecznie został profesorem pediatrii w Wayne State University w Detroit. Położył znaczne zasługi w zakresie badania hemoglobinopatii, a szczególnie talasemii i anemii sierpowatej oraz choroby hemolitycznej noworodków, a także ostrych białaczek u dzieci.

i Onkologii Dziecięcej. Już w 1970 roku rozpoczął tu wstępne badania nad leczeniem ostrej białaczki limfoblastycznej u dzieci, które cztery lata później rozpowszechnił także w innych niemieckich klinikach, inicjując w ten sposób powstanie Berlin-Frankfurt-Münster – BFM Study Group, której to przewodniczył do 1988 roku. Jej działania w ciągu kilku lat zostały rozszerzone na kraje Europy Wschodniej, w tym także Polskę oraz powoli zmieniły się w International BFM Study Group⁴¹⁵. W roku 1984 Riehm przeniósł się do Hannover Medical School jako jej dyrektor oraz profesor i kierownik tamtejszej Katedry Hematologii i Onkologii Dziecięcej, gdzie pozostał aż do przejścia na emeryturę w 1997 roku. W latach 1998–2002 pełnił jeszcze funkcję *visiting professor* w Centro Infantil Boldrini w Campinas w Brazylii. Od 1980 do 2005 roku odbywał także krótkie informacyjno-szkoleniowe wizyty w różnych krajach praktycznie całego świata.

Dorobek naukowy Hansjörga Riehma obejmuje około trzystu publikacji, w tym kilkanaście rozdziałów książkowych, ale liczby te ciągle jeszcze rosną. I tak, chociażby w roku 2007, ukazała się bardzo istotna praca – *Integrating molecular information into treatment of childhood acute lymphoblastic leukemia – a perspective from the BMF Study Group*⁴¹⁶, a także – rok później – *Risk-adjusted therapy of acute lymphoblastic leukemia can decrease treatment burden and improve survival: treatment results of 2169 unselected pediatric and adolescent patients enrolled in the trial ALL-BFM 95*⁴¹⁷. Tematem zainteresowań Riehma są także badania *medulloblastoma*, prowadzone w ramach German Pediatric Brain Tumor Study Group, we współpracy z International Society of Pediatric Oncology.

Jest członkiem honorowym licznych towarzystw⁴¹⁸, a w tym – od 2000 roku – Polskiego Towarzystwa Onkologii i Hematologii Dziecięcej, a od roku 2009 – American Academy of Pediatrics.

Za swoje zasługi otrzymał wiele wyróżnień, jak chociażby w roku 1974 *Child-Philipp Award*⁴¹⁹ od German Society of Pediatric Hematology and Oncology za najlepszą publikację naukową dotyczącą białaczki u dzieci, a cztery lata

⁴¹⁵ W latach 1987–1994 Hansjörg Riehm był jej przewodniczącym. Dzięki działaniu International BFM Study Group odbyło się do tej pory dwadzieścia plenarnych sesji w różnych krajach. 20th Annual Meeting of the International BFM Study Group odbył się 8–10 maja 2009 roku w Bergamo we Włoszech.

⁴¹⁶ Stanulla M., Cario G., Meissner B., Schrauder A., Möricke A., Riehm H., Schrappe M.: *Integrating molecular information into treatment of childhood acute lymphoblastic leukemia – a perspective from the BFM Study Group, Blood Cells, Molecules and Diseases*, Vol. 39, 2007, nr 2, s. 160–163.

⁴¹⁷ Möricke A., Reiter A., Zimmermann M., Gadner H., Stanulla M., Dördelmann M., Löning L., Beier R., Ludwig W. D., Ratei R., Harbott J., Boos J., Mann G., Niggli F., Feldges A., Henze G., Welte K., Beck J. D., Klingbiel T., Niemeyer C., Zintl F., Bode U., Urban C., Wehinger H., Niethammer D., Riehm H., Schrappe M.: *Risk-adjusted therapy of acute lymphoblastic leukemia can decrease treatment burden and improve survival: treatment results of 2169 unselected pediatric and adolescent patients enrolled in the trial ALL-BFM 95, Blood*, Vol. 111(9), s. 4477–4489.

⁴¹⁸ Bohemian Society of Oncology; Hungarian Society of Pediatrics; South African Society of Pediatrics; Catalanian Society of Pediatrics; German Society of Pediatric Hematology and Oncology; German Society of Pediatrics.

⁴¹⁹ *Child-Philipp Award* – Kind-Philipp-Stiftung für Leukämieforschung – nagroda imienia Philippa Reinera, który mimo intensywnego leczenia zmarł w roku 1972, w wieku czternastu lat na białaczkę. Przyznawana przez fundację założoną przez jego ojca – inżyniera Waltera Reinera, właściciela fabryki wyrobów włókienniczych – na podstawie pracy przedstawionej German Society of Pediatric Hematology and Oncology.

później – *Johann-Georg-Zimmermann Prize*⁴²⁰ za osiągnięcia w dziedzinie badania nowotworów. W roku 1986 był pierwszym odbiorcą zarówno *German Cancer Award*⁴²¹, jak i – w 1997 roku – *German Cancer Foundation Award*⁴²². W roku 2002 otrzymał *Gold Medal* na Wydziale Medycznym Uniwersytetu Karola w Pradze, a rok później *Europe Award* od International Society of Pediatric Oncology. W 2007 roku odznaczono go natomiast Krzyżem Zasługi I klasy Orderu Zasługi Republiki Federalnej Niemiec – *Verdienstkreuz I Klasse der Verdienstorden der Bundesrepublik Deutschland*.

W czerwcu 1992 roku Hansjörg Riehm został wyróżniony godnością doktora honoris causa przez Akademię Medyczną w Warszawie, na wniosek Rady I Wydziału Lekarskiego.

W roku 2007 uzyskał taki sam tytuł od Akademii Medycznej imienia Piastów Śląskich we Wrocławiu.

W roku 2000 Department of Pediatric Hematology and Oncology Hannover Medical School ustanowił *Hansjörg Riehm Award*, nadawaną co dwa lata za wybitne zasługi w dziedzinie onkologii dziecięcej.

Hansjörg Riehm wszystkie swoje wolne chwile poświęca przywracaniu do życia przeróżnych starych przedmiotów. Przez prawie trzydzieści lat zajmował się odrestaurowywaniem dawnego niemieckiego zamku, którym obecnie cieszą się zwiedzający.

BIBLIOGRAFIA

1. *Doktorzy honoris causa AM we Wrocławiu*, *Miesięcznik Informacyjny AM we Wrocławiu*, R. XII, 2007, nr 6/119, s. 7, nieautoryzowane.
2. Kaboth Wilhelm: *Obituary – Herbert Begemann*, *Annals of Hematology*, Vol. 77, 1995, nr 4, s. 207.
3. Wiedemann H. R.: *Wolf W. Zuelzer (1908–1987)*, *European Journal of Pediatrics*, Vol. 149, 1990, s. 451.
4. Życiorys nadesłany przez Hansjörga Riehma w maju 2009 roku.

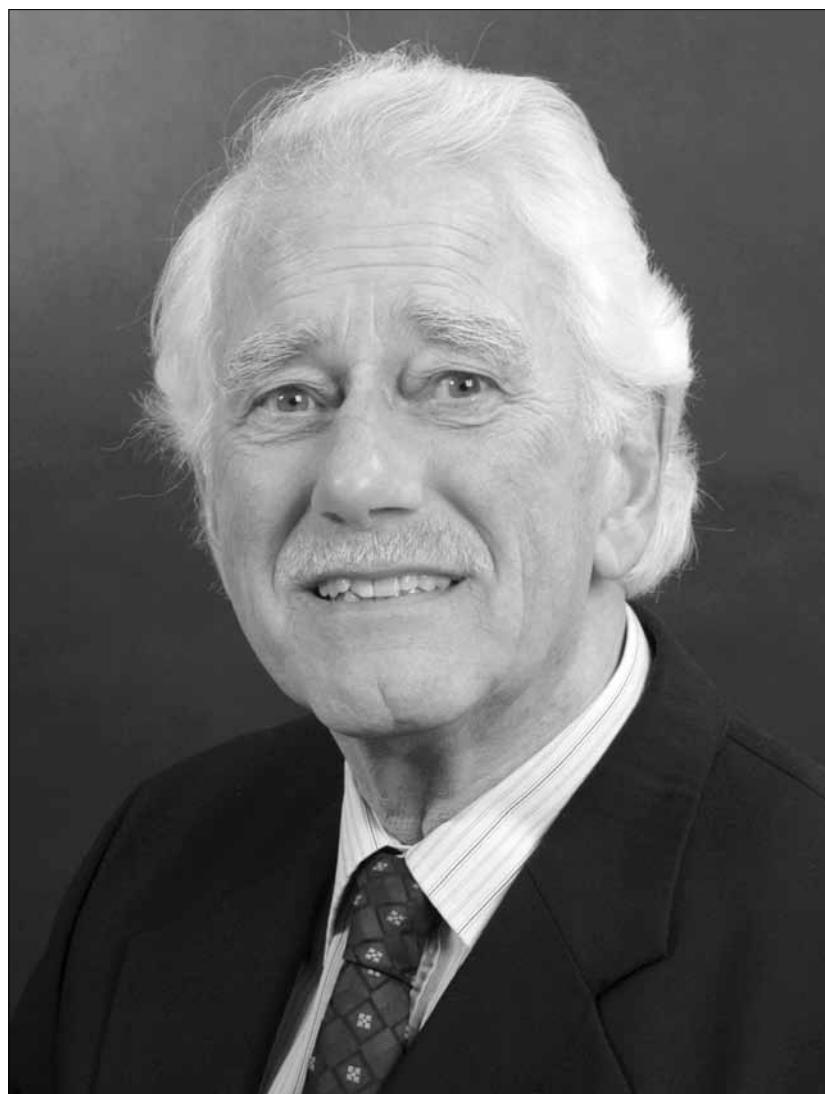
⁴²⁰ *Johann-Georg-Zimmermann Prize* – nagroda przyznawana z wyjątkowe publikacje naukowe, dotyczące badania nowotworów, na cześć szwajcarskiego pisarza filozoficznego i lekarza – Johanna Georga Rittera von Zimmermanna (1728–1795) – który studiował w Göttingen, gdzie w 1751 roku zdobył sławę dysertacją *De irritabilitate*. Jego książki *Über die Einsamkeit*, 1756 i *Vom Nationalstolz*, 1758 były długo tłumaczone na wiele języków. W 1768 roku osiadł w Hanowerze, jako osobisty lekarz króla Jerzego III Hanowerskiego.

⁴²¹ *German Cancer Award* – ustanowiona w 1986 roku przez German Cancer Society; nadawana za wybitne badania w dziedzinie onkologii.

⁴²² *German Cancer Foundation – Deutsche Krebshilfe – German Cancer Aid* – powstała w 1974 roku *do walki ze wszystkimi przejawami nowotworów*. Działa według ustalonego motta: *Helping, Researching, Informing*.

HENK C. S. WALLENBURG

(ur. 1938)

DOKTOR HONORIS CAUSA

1993 ROK

Hendrikus Cornelis Silvester Wallenburg urodził się 10 maja 1938 roku w Den Ham w Holandii. W latach 1949–1955 uczęszczał do gimnazjum w dość odległym od domu Sneek i, myśląc o wyborze kierunku studiów, skłaniał się początkowo ku filologii klasycznej bądź słowiańskiej. Ostatecznie jednak, prawdopodobnie pod wpływem ojca – położnika i ginekologa – rozpoczął swą medyczną drogę jako student Free University Medical School w Amsterdamie, którą ukończył w 1961 roku. Już na czwartym roku został zatrudniony jako asystent Department of Anatomy and Embryology i pełnił tę funkcję do roku 1963, prowadząc jednocześnie swoje pierwsze prace doświadczalne na zwierzętach. Po uzyskaniu dyplomu lekarza zaczął również staż w szpitalach uniwersyteckich Amsterdamu, a po jego zakończeniu w roku 1963, odbył dwuletnią służbę wojskową w charakterze Medical Officer w Royal Dutch Army. Następnie pracował przez krótki czas jako lekarz domowy, a w 1965 roku rozpoczął pięcioletnią specjalizację w dziedzinie ginekologii i położnictwa w Department of Obstetrics and Gynecology Free University Hospital Amsterdam.

Jego ogromna wiedza w zakresie cytologii i histologii umożliwiła mu roczne szkolenie w Université Libre w Brukseli w dziedzinie cytologii ginekologicznej oraz histologii i patologii łożyska, gdzie szybko też uzyskał dyplom. Zaraz po powrocie utworzył przy szpitalu uniwersyteckim w Amsterdamie Laboratory for Gynecologic Cytology, którego do 1971 roku był dyrektorem. W tym samym roku dostał tytuł doktora nauk medycznych na podstawie rozprawy *On the Morphology and Pathogenesis of Placental Infarcts* i objął stanowisko docenta w Department of Obstetrics and Gynecology University of Pittsburgh w Pensylwanii, gdzie pozostał do 1973 roku. Związał się także z Oddziałem Położnictwa University Hospital Dijkzigt w Rotterdamie, pozostając przez kilkanaście lat jego dyrektorem. Jednocześnie odbywał specjalizację z chirurgii onkologicznej i w 1974 roku został profesorem nadzwyczajnym Department of Obstetrics and Gynecology Medical Faculty Erasmus University w Rotterdamie, a następnie – cztery lata później – jego profesorem zwyczajnym. W 1982 roku objął kierownictwo tejże placówki i pełnił tę funkcję do roku 1998. Wówczas to został profesorem położnictwa

i ginekologii oraz dziekanem College of Medicine and Health Sciences Sultan Qaboos University w Omanie.

*Pomoc w rozwoju tego nowo powstałego uniwersytetu była dla mnie swego rodzaju wyzwaniem, a jednocześnie niezwykle nagrodą.*⁴²³

W 2002 roku, zaraz po powrocie do Holandii, przyjął z kolei posadę konsultanta rozwoju naukowego King Faycal Hospital w Kigali w Ruandzie i już dwa lata później, ponownie w Omanie, zaczął piastować stanowisko kierownika Department of Obstetrics and Gynecology w Sultan Qaboos University Hospital, pozostając tam aż do roku 2007.

Dorobek naukowy Henka Wallenburga obejmuje ponad trzysta publikacji, w tym siedemdziesiąt rozdziałów książkowych i dwie monografie. Począwszy od pracy doktorskiej, gdzie sprawdził wiarygodność postawionej przez siebie tezy, że zawał łożyska u kobiet w stanie przedrzucawkowym, u których obserwuje się opóźniony wzrost płodu, jest wynikiem niedokrwienia zrazika łożyska, spowodowanego zakrzepicą odżywiającej go tętniczki spiralnej, zajmował się przede wszystkim zagadnieniami patologii łożyska. Dalsze badania przyniosły również dokładną analizę morfologiczną głównych składowych tych zakrzepów. Przez pewien czas zajmował się także doświadczalnymi badaniami łożyskowej wymiany tlenu i składników odżywczych u owiec i świń morskich. Kolejne prace, jak ta z 1981 roku – *Prostaglandins and the maternal placental circulation; review and perspectives*⁴²⁴ – objęły także rolę metabolizmu prostaglandyn w mechanizmie adaptacji naczyń krwionośnych w okresie ciąży. Doprowadziło to do koncepcji profilaktycznego podawania małych dawek aspiryny w celu zapobiegania aktywacji płytek krwi w naczyniach macicy i łożyska, z następowym tworzeniem zakrzepów w tętniczkach spiralnych i ich konsekwencją w postaci zawałów. W 1979 roku Wallenburg przeprowadził pierwszą próbę kliniczną, a swoje spostrzeżenia zawarł w pracy *Low-dose aspirin prevents pregnancy-induced hypertension and preeclampsia in angiotensin-sensitive primigravidae*⁴²⁵. Spowodowało to ogromne zainteresowanie klinicznym stosowaniem małych dawek aspiryny jako środka zapobiegawczego w przypadkach nadciśnienia i stanów przedrzucawkowych u kobiet ciężarnych, a Wallenburg stanął na czele komitetu koordynującego zainicjowany przez British Medical Research Council program *Collaborative Low-dose Aspirin Study in Pregnancy – CLASP*, mający objąć badaniami dziesięć tysięcy kobiet z różnych krajów Europy.

Zajmował się także wnikliwą analizą problemu krążenia u kobiet ze stanem przedrzucawkowym, co zaowocowało zapoczątkowaniem leczenia ciężkich postaci tych stanów, podawaniem zwiększonej ilości osocza i farmakologicznych środków rozszerzających naczynia krwionośne, a w konsekwencji opóźnieniem porodu oraz zwiększeniem przeżycia płodu i noworodka. Wallenburg interesował się również chirurgią ginekologiczną i na tym polu wprowadził własną metodę opierścienia szyjki macicy przez powłoki brzuszne, co po przeprowadzeniu kilkadziesiątu

⁴²³ Tłumaczenie własne z języka angielskiego. Z listu Henka C. S. Wallenburga do autorki z dnia 22 czerwca 2009 roku.

⁴²⁴ Wallenburg H. C. S.: *Prostaglandins and the maternal placental circulation: review and perspectives*, *International Journal of Biological Research in Pregnancy*, Vol. 2, 1981, s. 15.

⁴²⁵ Wallenburg H. C. S., Dekker G. A., Makovitz J. W., Rotmans P.: *Low-dose aspirin prevents pregnancy-induced hypertension and preeclampsia in angiotensin-sensitive primigravidae*, *Lancet*, Vol. 1, 1986, s. 1–3.

udanych zabiegów opublikował jako *Transabdominal cerclage for closure of the incompetent cervix*⁴²⁶.

Był i jest członkiem⁴²⁷ i członkiem honorowym⁴²⁸ wielu towarzystw naukowych, w tym – od 1985 roku – Polskiego Towarzystwa Ginekologicznego, a także – od roku 1992 – Royal College of Obstetricians and Gynaecologists. Prowadzi też działalność redakcyjną w licznych czasopismach poświęconych przede wszystkim problemom położnictwa i ginekologii⁴²⁹, w tym jest aktywnym członkiem redakcji *Ginekologii Praktycznej*, i komitetu honorowego *Ginekologii Polskiej* oraz stałym recenzentem kilkunastu znaczących pism⁴³⁰, w tym do chwili obecnej: *Zentralblatt für Gynäkologie*, *Acta Obstetrica Gynecologica Scandinavica*, *American Journal of Obstetrics and Gynecology* oraz *Sultan Qaboos University Medical Journal*. Od roku 1981 trzynastą razy był zapraszany jako *visiting professor* przez uniwersytety całego świata, w tym Indii, Afryki, Australii, Argentyny oraz – w roku 1987 – Uniwersytet imienia Adama Mickiewicza w Poznaniu.

Henk Wallenburg wielokrotnie odwiedzał Polskę, biorąc aktywny udział w kongresach i zjazdach, a także szkolił w Rotterdamie naszych stypendystów. W 1986 roku nawiązał współpracę z Zakładem Bakteriologii i Immunologii Instytutu Biostruktury Akademii Medycznej w Warszawie i w ramach umowy kulturalnej pomiędzy Polską i Holandią przystąpił do projektu *Circulation of bacterial antigens and antibodies in the pregnant guinea pig*. Badania te zaowocowały kilkoma wspólnymi publikacjami i wystąpieniami na międzynarodowych spotkaniach naukowych.

W 1986 roku został Honorowym Obywatelą Poznania i rok później otrzymał Medal imienia Heliadora Świącickiego⁴³¹.

22 lutego 1993 roku Akademia Medyczna w Warszawie, na wniosek Rady II Wydziału Lekarskiego, nadała mu tytuł doktora honoris causa. Uroczystość wręczenia dyplomu odbyła się 18 maja 1993 roku w Sali Koncertowej Zamku Królewskiego w Warszawie.

⁴²⁶ Wallenburg H. C. S., Lotgering F. K.: *Transabdominal cerclage for closure of the incompetent cervix*, *European Journal of Obstetrics, Gynecology and Reproductive Biology*, Vol. 25, 1987, s. 121–130.

⁴²⁷ Royal Dutch Medical Society; Dutch Society of Obstetricians and Gynecologists; American Society for Gynecologic Investigation; International Society for the Study of Hypertension in Pregnancy, prezydent 1986–1988; Society of Perinatal Obstetricians; American Heart Association, Council for High Blood Pressure Research; Dutch Society for Diabetes Research; American Society of Maternal-Fetal Medicine; New York Academy of Sciences.

⁴²⁸ Sociedad Española de Ginecología y Obstetricia; German Society for Perinatology; Romanian Society of Obstetricians and Gynecologists; Hungarian Society of Obstetrics and Gynecology.

⁴²⁹ *Clinical and Experimental Hypertension, Part B-Hypertension in Pregnancy*, redaktor naczelny od 1986 roku; *European Journal of Obstetrics, Gynecology and Reproductive Biology*; *Journal of Biological Research in Pregnancy and Perinatology*; *Prostaglandin Perspectives*; *Journal of Maternal-Fetal Medicine*.

⁴³⁰ *American Journal of Obstetrics and Gynecology*; *British Journal of Obstetrics and Gynaecology*; *Placenta*; *Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde*; *Journal of the American Medical Association*; *Hypertension in Pregnancy*; *European Journal of Obstetrics, Gynecology and Reproductive Biology*; *Journal of Biological Research in Pregnancy and Perinatology*; *Fetal and Maternal Medicine Review*.

⁴³¹ Heliodor Świącicki (1854–1923) – ginekolog; w latach 1919–1923 pierwszy rektor Wszechnicy Piastowskiej (od 1920 roku Uniwersytet Poznański, a następnie – od 1955 roku – Uniwersytet imienia Adama Mickiewicza w Poznaniu).

Także w 1993 roku otrzymał *Umbra Erasmi Award*⁴³², a następnie – trzy lata później – *Chesley Award*⁴³³ od International Society for the Study of Hypertension in Pregnancy, za istotny wkład w badania stanu przedrzucawkowego.

Henk Wallenburg do momentu przejścia na emeryturę traktował pracę jako swoje hobby. Jednak ostatnio nieco więcej czasu spędza z rodziną, a zupełnie wolne chwile poświęca na lekturę oraz naukę języków obcych, z których najbardziej pasjonującym okazał się arabski.

BIBLIOGRAFIA

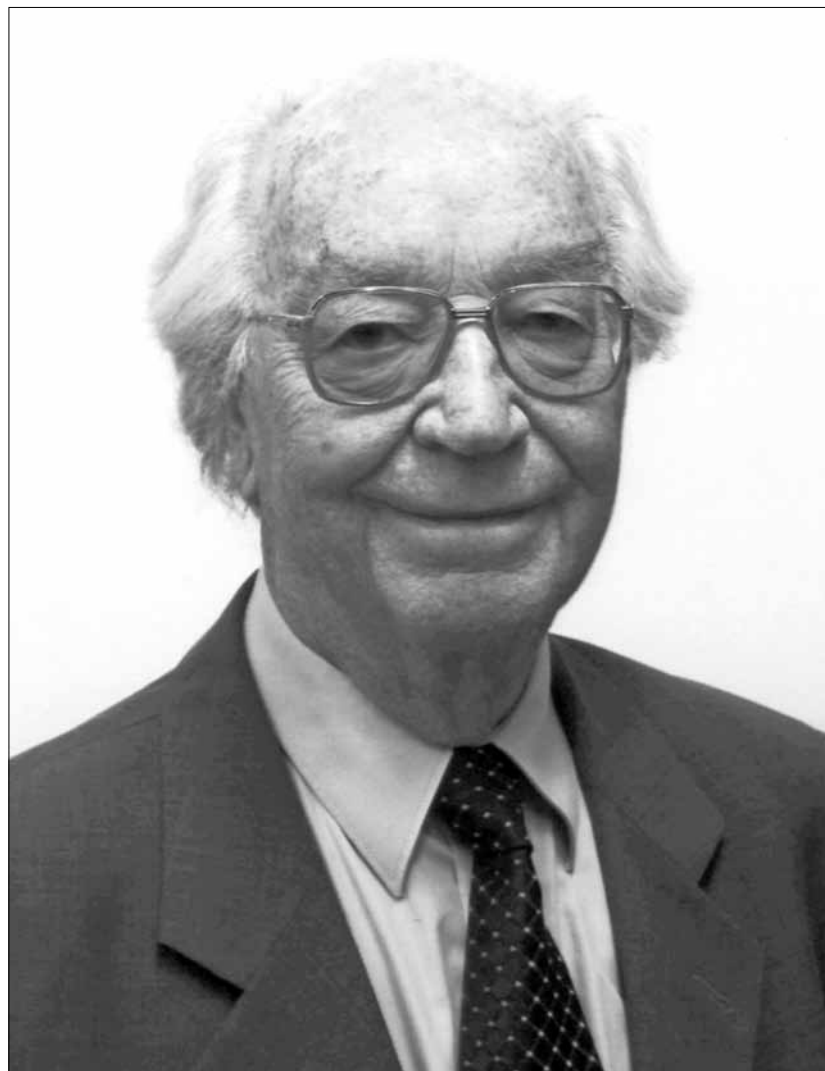
1. Materiały dotyczące Hendrikusa Cornelisa Silvestra Wallenburga ze zbiorów Archiwum Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego, nienumerowane.
2. Życiorys nadesłany przez Hendrikusa Cornelisa Silvestra Wallenburga w czerwcu 2009 roku.

⁴³² *Umbra Erasmi Award* – wprowadzona w 1988 roku przez Erasmus Universiteit Rotterdam dla członków społeczności akademickiej lub innych pracowników uniwersytetu, zatrudnionych przez co najmniej dwadzieścia pięć lat.

⁴³³ Leon C. Chesley (1908–2000) – amerykański zoolog. W 1932 roku uzyskał doktorat w Duke University w Durham. Rozpoczął pracę w szpitalu początkowo jako chemik, wkrótce jednak zainteresował się badaniami nad stanem przedrzucawkowym. W roku 1953 uzyskał stanowisko docenta, a pięć lat później – profesora ginekologii i położnictwa Suny Downstate College of Medicine w Brooklynie, gdzie pozostał do 1979 roku. Opublikował ponad sto pięćdziesiąt prac, dotyczących głównie nadciśnienia w ciąży i jej fizjologii. Autor wydanej w 1978 roku *Hypertensive Disorders in Pregnancy*.

ERHARD RÖDER

(ur. 1929)

DOKTOR HONORIS CAUSA

1994 ROK

Erhard Röder urodził się 31 marca 1929 roku w Engers-Neuwied w Niemczech. W 1948 roku uzyskał świadectwo dojrzałości w państwowym gimnazjum w Neuwied i rozpoczął dwuletnią praktykę farmaceutyczną w miejscowej Neue Apotheke, co utwierdziło go w przekonaniu o kontynuowaniu swoich zainteresowań. W roku 1950 zdał więc pierwszy egzamin państwowy z farmacji w Koblenz. Następnie, w 1951 roku, podjął studia w Johannes Gutenberg-Universität Mainz⁴³⁴, zakończone drugim egzaminem państwowym w dziedzinie farmacji w roku 1956 i cztery lata później – w zakresie chemii. W 1963 roku uzyskał tytuł doktora nauk farmaceutycznych na podstawie rozprawy *Verdampfung einiger Uranspaltprodukte in Wasserstoff, Stickstoff und Sauerstoff und ihre chemische Bestimmung*⁴³⁵, pod kierunkiem profesora Fritza Strassmanna⁴³⁶. W czerwcu tego samego roku zdał też egzamin na stopień doktora nauk chemicznych i rozpoczął pracę jako asystent Instytutu Farmaceutycznego Uniwersytetu Jana Gutenberga w Moguncji. W roku 1969, jako starszy asystent, przeniósł się do Rheinische Friedrich-Wilhelms-Universität Bonn i wkrótce, po przedstawieniu pracy *1,2-Cyclisierungsreaktionen an Indolderivaten*, uzyskał stanowisko docenta z prawem nauczania chemii farmaceutycznej. W 1971 roku mianowano go profesorem nadzwyczajnym, a w roku 1980 – zwyczajnym. W roku 1982 został dyrektorem Instytutu Farmaceutycznego Bonn-Endenich, należącego do Uniwersytetu w Bonn i kierował nim aż do przejścia na emeryturę w 1994 roku. Jednocześnie, w latach

⁴³⁴ Uniwersytet Jana Gutenberga w Moguncji – jeden z najstarszych i największych w Niemczech, założony w 1477 roku. Od roku 2007 pierwszy na świecie, produkujący internetowy program telewizyjny pod nazwą *ersti.tv*.

⁴³⁵ Röder E.: *Parowanie niektórych produktów rozpadu uranu w wodorze, azocie i tlenie i ich oznaczenie chemiczne*. Tłumaczenie własne z języka niemieckiego.

⁴³⁶ Fryderyk Wilhelm Strassmann (1902–1980) – niemiecki chemik. W 1938 roku, wraz z Otto Hahnem i Lise Meitner, odkrył rozszczepienie jądra uranu. W roku 1946 został profesorem chemii nieorganicznej Uniwersytetu Jana Gutenberga w Moguncji, a w roku 1948 – dyrektorem nowo powstałego Instytutu Chemicznego. Utworzył działający do dzisiaj Instytut Chemii Jądrowej Maxa Planca w Moguncji; Międzynarodowa Unia Astronomiczna nadała jednej z asteroid nazwę – 19136 Strassmann.

1989–1991, pełnił funkcję prodziekana Wydziału Farmaceutycznego tegoż Uniwersytetu.

W początkach lat osiemdziesiątych ubiegłego stulecia Katedra Biologii i Botaniki Farmacji oraz Katedra Technologii Środków Leczniczych Akademii Medycznej w Warszawie nawiązały współpracę z kierowanym przez niego Instytutem, co znalazło wyraz także w szkoleniu naszych młodych pracowników naukowych.

Profesor Erhard Röder jest światowej sławy specjalistą w zakresie wykrywania i badania alkaloidów pirolizydynowych, któremu to tematowi poświęcił prawie cały swój czas aktywności naukowej. Poznanie dokładnego chemizmu wielu gatunków roślin przyczyniło się między innymi do wycofania z aptek powszechnie kiedyś używanego syropu żywokostowego, chociażby dzięki opublikowanej w 1992 roku pracy *Quantitative photometrische Bestimmung der Pyrrolizidin-Alkaloide in Symphyti Radix*⁴³⁷. W 2008 roku ukazało się pierwsze wydanie obszernej pozycji *Pyrrolizidine Alkaloids. Structure and Toxicity*⁴³⁸, w której Röder jest jednym ze współautorów. Podaje ona dokładną charakterystykę alkaloidów pirolizydynowych, wykazujących w swojej naturalnej postaci minimalną toksyczność, jednak w organizmie człowieka poddawanych metabolizmowi do karcynogennych, teratogennych i mutagennych składowych, odpowiedzialnych za procesy intoksykacji. W celu oceny możliwości toksycznych każdego alkaloidu, konieczna jest znajomość dokładnej struktury owych składowych, która w związku z tym została tu poddana dokładnej analizie radiologicznej.

Erhard Röder jest autorem ponad stu siedemdziesięciu artykułów naukowych oraz kilku rozdziałów książkowych.

4 października 1994 roku odbyła się uroczystość wręczenia mu dyplomu doktora honoris causa Akademii Medycznej w Warszawie, nadanego na wniosek Rady Wydziału Farmaceutycznego.

Erhard Röder wraz z żoną – Karen Röder – farmaceutką i swoim następcą – Helmutem Wiedenfeldem, przybył 6 czerwca 2001 roku na uroczyste obchody siedemdziesięciopięciolecia Wydziału Farmaceutycznego naszej uczelni, uświetniając je swoim wykładem poświęconym podsumowaniu długoletniej współpracy. W czasie wystąpienia podkreślił szczególne znaczenie wspólnych prac naukowych dotyczących poszukiwania nowych źródeł związków pochodzenia naturalnego stosowanych w fitoterapii.

⁴³⁷ Röder E.: *Ilościowe fotometryczne oznaczanie alkaloidów pirolizydyny w korzeniu żywokostu*. Tłumaczenie własne z języka niemieckiego.

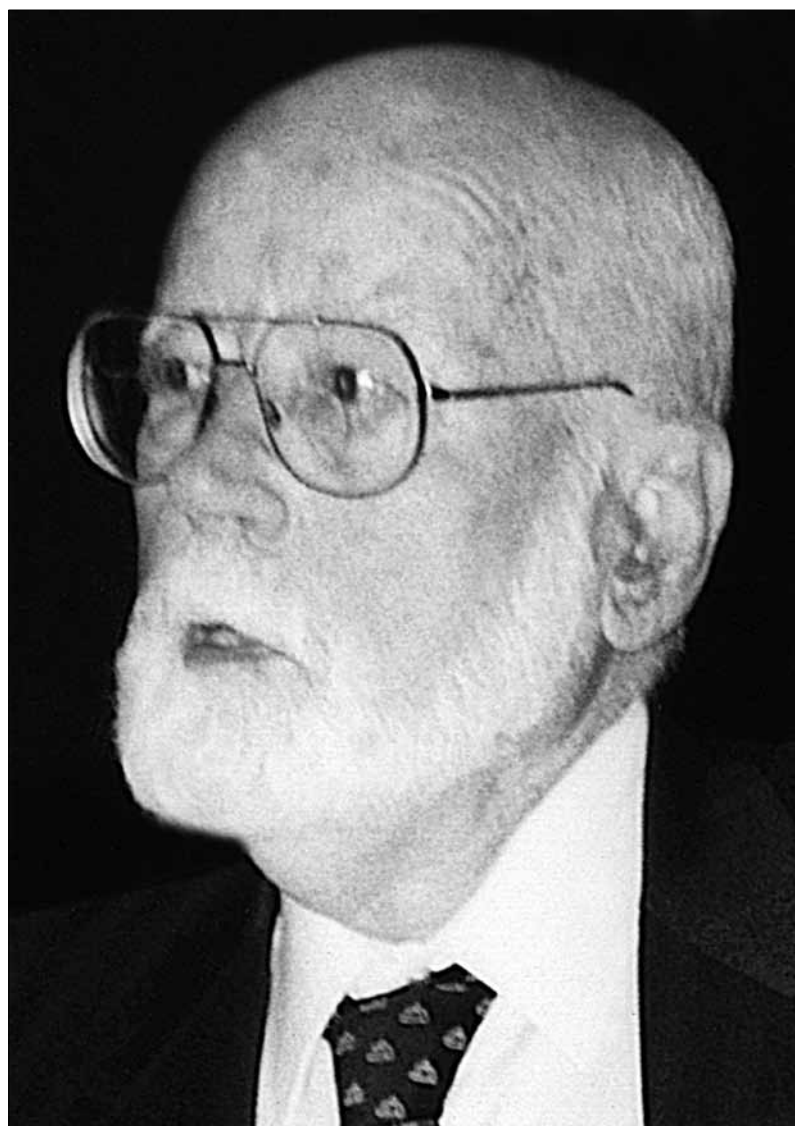
⁴³⁸ Wiedenfeld H., Röder E., Bourauel T., Edgar J.: *Pyrrolizidine Alkaloids. Structure and Toxicity*, Bonn 2008.

BIBLIOGRAFIA

1. Furmanowa Mirosława, Olszowska Olga: *Formy realizacji programu Unii Europejskiej Sokrates-Erasmus na Wydziale Farmaceutycznym Akademii Medycznej w Warszawie*, *Z życia Akademii Medycznej w Warszawie*, R. X, 2001, nr 10, s. 31–34.
2. Furmanowa Mirosława: *Dzieje Wydziału Farmaceutycznego w Warszawie w latach 1926–2001*, *Z życia Akademii Medycznej w Warszawie*, R. X, 2001, nr 6–7, s. 9–17.
3. *Wystąpienie prof. dr. dr. h. c. AM Erharda Rödera z Uniwersytetu w Bonn*, *Z życia Akademii Medycznej w Warszawie*, R. X, 2001, nr 6–7, s. 17–18.
4. Zielonka Magdalena: *Uroczyste obchody 75-lecia Wydziału Farmaceutycznego*, *Z życia Akademii Medycznej w Warszawie*, R. X, 2001, nr 6–7, s. 1–5.
5. Życiorys nadesłany przez Erharda Rödera w lutym 2009 roku.

EDWARD DONNALL THOMAS

(1920–2012)

DOKTOR HONORIS CAUSA

1996 ROK

Edward Donnall Thomas urodził się 15 marca 1920 roku w małej wiosce Mart w Teksasie. Jego ojciec był absolwentem Wydziału Medycznego University of Louisville w Kentucky, który ukończył, nie posiadając uprzednio prawie żadnego formalnego wykształcenia. Uzyskanie przez niego tytułu lekarza zbiegło się ze śmiercią jego pierwszej żony z powodu gruźlicy płuc. Ożenił się więc po raz drugi i na świat przyszło ich jedyne dziecko, a mianowicie Edward Donnall. I choć nie wyróżniał się on szczególną gorliwością w nauce, to w 1937 roku udało mu się kontynuować edukację w University of Texas w Austin. W 1941 roku uzyskał tytuł *Bachelor of Arts*, a w dwa lata później – *Master of Arts*, głównie interesując się chemią ogólną i inżynierią chemiczną. W tym też czasie poznał swoją przyszłą żonę – Dorothy Martin⁴³⁹.

*Dottie, która stała się partnerem w każdym aspekcie jego życia zawodowego, od pracy w laboratorium, poprzez wydawanie manuskryptów, do zarządzania grantami. Ktoś, komu dane było tyle szczęścia w życiu, że pracował z Donem i wie, iż jeśli jest on niekwestionowanym ojcem przeszczepiania szpiku, to Dottie, bez żadnych wątpliwości należy nazwać matką.*⁴⁴⁰

W roku 1943 wstąpił do Harvard Medical School w Bostonie i po trzech latach otrzymał dyplom lekarza, po czym rozpoczął roczny staż z medycyny wewnętrznej w Peter Bent Brigham Hospital w Bostonie oraz szkolenie z hematologii pod okiem późniejszego wielkiego przyjaciela – doktora Clementa Fincha⁴⁴¹. Następnie, po prawie dwuletniej służbie wojskowej w armii amerykańskiej w cha-

⁴³⁹ Poznali się w 1939, a pobrali w 1942 roku. Dorothy przerwała swoje studia dziennikarskie i całkowicie przyporządkowała swoją karierę mężowi. Po przeniesieniu się do Bostonu w New England Deaconess Hospital skończyła kurs dla techników medycznych, aby móc pomagać Donowi w laboratorium. Rodzice trojga dzieci.

⁴⁴⁰ Blume K. G., Forman S. J., Appelbaum F. R.: *Thomas' Hematopoietic Cell Transplantation*, Hoboken 2008, s. XIX.

⁴⁴¹ Clement Alfred Finch (1915–2010) – hematolog amerykański. Od 1941 roku związany z Peter Bent Brigham Hospital w Bostonie, gdzie prowadził badania nad metabolizmem żelaza i metodami konserwacji krwi. W 1948 roku przeniósł się do nowo powstałej szkoły medycznej w Seattle, gdzie stworzył własne laboratorium. Był współautorem wydawanego kilkakrotnie i ciągle aktualnego podręcznika dla studentów – *Red Cell Manual*, w którym podał klasyfikację anemii i polycytemii.

rakterze internisty i rocznej pracy w Department of Biology Massachusetts Institute of Technology w Cambridge niedaleko Bostonu, powrócił do Peter Bent Brigham Hospital. W tym też czasie spotkał, odbywającego wówczas swoją specjalizację z chirurgii, Josepha Edwarda Murraya⁴⁴². Połączyła go z nim nie tylko wieloletnia przyjaźń, ale także wspólne zainteresowania transplantologią. Razem też opiekowali się pierwszym pacjentem, któremu Murray przeszczepił nerkę od bliźniaczego dawcy. Edward Thomas jeszcze w czasie studiów zainteresował się również białaczkami i przeszczepianiem szpiku, co pogłębił następnie w Massachusetts Institute of Technology, gdzie pod okiem doktora Johna Loofbourowa⁴⁴³ pracował nad oznaczeniem czynników pobudzających funkcjonowanie szpiku.

W 1953 roku uzyskał specjalizację z medycyny wewnętrznej i został wykładowcą w Harvard Medical School w Bostonie, jednocześnie pracując jako hematolog w Peter Bent Brigham Hospital oraz prowadząc badania w Cancer Research Foundation w Children's Medical Center.

Po dwóch latach przeniósł się do Nowego Jorku, gdzie objął stanowisko naczelnego lekarza w Mary Imogene Bassett Hospital w Cooperstown oraz wkrótce docenta w College of Physicians and Surgeons w Columbia University. Przez kolejne osiem lat miał zatem możliwość rozwijania i badania swoich koncepcji, dotyczących przeszczepiania szpiku i powoli zaczął je wprowadzać w życie. W latach pięćdziesiątych XX wieku okazało się bowiem, że myszy uzyskane z chowu wsobnego i poddane napromienianiu – co spowoduje zniszczenie produkcji krwinek białych w ich szpiku kostnym – mogą być uchronione przed infekcją poprzez przeszczepienie szpiku od myszy zdrowej. Zainspirowany tymi doświadczeniami Thomas rozpoczął własne na psach, a później na szpiku ludzkim i w roku 1957 opublikował pierwszy raport – *Intravenous infusion of bone marrow in patients receiving radiation and chemotherapy*⁴⁴⁴, dotyczący całkowitej remisji białaczki u pacjenta po przeszczepieniu szpiku syngenicznego.

W 1963 roku został profesorem University of Washington School of Medicine w Seattle i pierwszym kierownikiem Oddziału Onkologii. Swoje badania natomiast kontynuował w Seattle Public Health Hospital, gdzie stworzył cały zespół złożony z lekarzy, pielęgniarek i personelu pomocniczego, realizujący *Seattle Transplant Program*.

*Miałem dwa klucze do mojego sukcesu. Jeden to bycie upartym, a drugi to znalezienie dobrych współpracowników.*⁴⁴⁵

⁴⁴² Joseph Edward Murray (1919–2012) – amerykański chirurg transplantolog. W 1954 roku przeprowadził pierwszą udaną transplantację nerki. W latach 1964–1986 pracował w Peter Bent Brigham Hospital w Bostonie, w latach 1972–1985 w Children's Hospital Medical Center. W latach 1970–1986 profesor Harvard Medical School w Bostonie.

⁴⁴³ John R. Loofbourow (1902–1951) – amerykański biofizyk. W 1923 roku ukończył University of Cincinnati, a w roku 1936 uzyskał doktorat w University of Dayton. W 1940 roku został docentem Massachusetts Institute of Technology, a pięć lat później – profesorem i kierownikiem Department of Biology.

⁴⁴⁴ Thomas E. D., Lochte H. L. Jr., Lu W. C., Ferrebee J. W.: *Intravenous infusion of bone marrow in patients receiving radiation and chemotherapy*, *New England Journal of Medicine*, Vol. 257, 1957, s. 491–496.

⁴⁴⁵ Tłumaczenie własne. Fragment z filmu *The Don and Dottie story* zrealizowanego w 2001 roku we Fred Hutchinson Cancer Research Center.

W marcu 1969 roku Don Thomas przeprowadził u pacjenta chorego na białaczkę pierwszą udaną alogeniczną transplantację szpiku od dawcy rodzinnego, co opisał jako *Allogeneic marrow engraftment following whole body irradiation in a patient with leukemia*⁴⁴⁶.

Niestety, w roku 1972 szpital został zamknięty i program przeniesiono do Providence Hospital, trzy lata później zaś do nowo utworzonego Fred Hutchinson Cancer Research Center⁴⁴⁷, czyniąc powoli przeszczepianie szpiku najważniejszym działem klinicznych badań tej placówki.

W końcu, w roku 1977, Laura Graves była pierwszą pacjentką, która uzyskała szpik od niespokrewnionego dawcy, a sukces ten otworzył drogę do powstania National Bone Marrow Registry⁴⁴⁸. Don Thomas kontynuował program i kierowanie Oddziałem Badań Klinicznych aż do przejścia na emeryturę w 1989 roku, podczas którego to czasu wykonano ponad cztery tysiące transplantacji szpiku.

Edward Donnall Thomas zmarł 20 października 2012 roku w Seattle.

Cała jego aktywność zawodowa zaowocowała prawie tysiącem publikacji, w tym kilkanaście rozdziałami i monografiami, jak między innymi wydaną w 1978 roku *Clinics in Hematology* oraz w roku 1993 – *Application of Basic Science to Hematopoiesis and Treatment of Disease*. Jest także współautorem dwóch znaczących pozycji dotyczących problemów przeszczepiania szpiku, a mianowicie opublikowanej w 1994 roku *Bone Marrow Transplantation*⁴⁴⁹ oraz *Hematopoietic Cell Transplantation*⁴⁵⁰.

Był członkiem wielu towarzystw naukowych⁴⁵¹, a także członkiem honorowym Swedish Society of Hematology, Royal College of Physicians and Surgeons of Canada i National Academy of Medicine w Meksyku oraz członkiem-korespondentem Académie Royale de Médecine de Belgique.

⁴⁴⁶ Buckner C. D., Epstein R. B., Rudolph R. H., Clift R. A., Storb R., Thomas E. D.: *Allogeneic marrow engraftment following whole body irradiation in a patient with leukemia*, *Blood*, Vol. 35, 1970, s. 741–750.

⁴⁴⁷ Fred Hutchinson Cancer Research Center – instytut badania nowotworów, utworzony w Seattle, w stanie Washington. Rozwinał się z Pacific Northwest Research Foundation (PNRF), ufundowanej w 1956 roku przez doktora Williama B. Hutchinsona, a dedykowanej chirurgii serca, nowotworom i chorobom układu endokrynnego. W roku 1965, po śmierci czterdziestopięcioletniego brata – Freda, z powodu raka płuc, doktor Hutchinson utworzył Fred Hutchinson Cancer Research Center, jako dział PNRF. W 1972 roku stał się niezależną instytucją i został otwarty trzy lata później. W skrócie zwany jest *Hutch* lub *Fred Hutch*.

⁴⁴⁸ National Bone Marrow Registry – powstał również dzięki zaangażowaniu rodziców zmarłej po dwóch latach, na skutek nawrotu choroby, Laury Graves. Zarejestrowany w 1986 roku, już rok później miał pierwszego wolontariusza, a w roku 1988 jego nazwę zmieniono na National Bone Marrow Donor Registry. Obecnie nazywany Be The Match Registry i nadzorowany przez National Marrow Donor Program/Be The Match. Obejmuje całą sieć dawców z czterdziestu jeden krajów, co daje liczbę około jedenastu milionów tych, dzięki którym możliwe jest wykonanie coraz większej liczby transplantacji.

⁴⁴⁹ Forman S. J., Blume K. G., Thomas E. D.: *Bone Marrow Transplantation*, Hoboken 1994.

⁴⁵⁰ Blume K. G., Forman S. J., Appelbaum F. R.: *Thomas' Hematopoietic Cell Transplantation*, Hoboken 1994.

⁴⁵¹ Académie Royale de Médecine de Belgique; American Association for Cancer Research; American Association of Physicians; American Federation for Clinical Research; American Society for Clinical Oncology; American Society of Clinical Investigation; American Society of Hematology, prezydent 1987–1988; International Society of Experimental Hematology; International Society of Hematology; National Academy of Sciences; Society for Experimental Biology and Medicine; Swiss Society of Hematology; The Transplantation Society; Western Association of Physicians.

Przez wiele lat stał na czele redakcji wielu czasopism⁴⁵² poświęconych głównie przeszczepianiu, hematologii oraz białaczkom, w tym – od 1986 roku do końca swoich dni – był redaktorem *Bone Marrow Transplantation*.

Za swoje zasługi na polu medycyny uzyskał wiele nagród, jak chociażby w 1975 roku *Admiral Ross McIntyre Award*⁴⁵³ od University of Nebraska Medical Center czy – cztery lata później – *Philippe Levine Award*⁴⁵⁴ od American Society of Clinical Pathologists. W roku 1980 został laureatem *American Cancer Society Award* za znakomite osiągnięcia w dziedzinie nauk podstawowych, a w następnym roku – *Special Keynote Address Award* od American Society of Therapeutic Radiologists. Rok 1983 przyniósł *Robert Roesler de Villiers Award*⁴⁵⁵ od Leukemia Society of America, a po czterech latach – *Karl Landsteiner Memorial Award*⁴⁵⁶ podczas Annual Meeting of the American Association of Blood Banks. Liczne wyróżnienia odebrał także w roku 1990, a mianowicie *Terry Fox Award*⁴⁵⁷ w Kanadzie, *Gairdner*⁴⁵⁸ *Foundation International Award*, a także *Presidential Medal of Science*. W 1998 roku natomiast został uhonorowany jednym z najwyższych cywilnych odznaczeń w Stanach Zjednoczonych, nadawanych przez prezydenta za wyjątkowe zasługi – *Presidential Medal of Merit*.

Sześć uczelni przyznało mu też doktorat honoris causa w zakresie medycyny. Pierwszy z nich uzyskał w 1981 roku od Università degli Studi di Cagliari, następnie – dziesięć lat później – od Università degli Studi di Verona, w kolejnym roku –

⁴⁵² *Blood; Transplantation; Proceedings of the Society for Experimental Biology and Medicine; Leukemia Research; Hematological Oncology; Journal of Clinical Immunology; American Journal of Hematology.*

⁴⁵³ *Admiral Ross McIntyre Award* – ustanowiona w 1972 roku dla upamiętnienia doktora Rossa McIntyre – w latach 1935–1937 kierownika Katedry Fizjologii i Farmakologii University of Nebraska Medical Center, naczelnego chirurga marynarki wojennej i osobistego lekarza prezydenta Franklina Delano Roosevelta, któremu towarzyszył w podróży do Jałty. Nagrodę przyznaje się za oryginalne i innowacyjne odkrycia naukowe związane z medycyną i edukacją medyczną.

⁴⁵⁴ *Philippe Levine Award* – ustanowiona w 1969 roku przez American Society of Clinical Pathologists na cześć Philippe'a Levine'a (1900–1987) – patologa, immunohematologa, który wniósł znaczny wkład w badanie czynnika Rh, choroby hemolitycznej noworodków i transfuzji krwi.

⁴⁵⁵ *Robert Roesler de Villiers Award* – ustanowiona przez założoną w 1950 roku Robert Roesler de Villiers Foundation w celu popierania szczególnych dokonań na polu literatury, nauki, edukacji i działalności charytatywnej – dla upamiętnienia zmarłego z powodu ostrej białaczki w 1944 roku, w wieku szesnastu lat, Roberta Roeslera de Villiers.

⁴⁵⁶ *Karl Landsteiner Memorial Award* – nadawana od 1954 roku dla upamiętnienia Karla Landsteinerja (1881–1943) – austriackiego lekarza, patologa i immunologa; od 1911 roku profesora uniwersytetu w Wiedniu, a od roku 1922 – Rockefeller Institute for Medical Research w Nowym Jorku; laureata Nagrody Nobla z 1930 roku za wyróżnienie trzech grup krwi; w 1940 roku wraz z Alexandrem Wienerem odkrył czynnik Rh.

⁴⁵⁷ Terry Fox (1958–1981) – filantrop, atleta i działacz na rzecz walki z nowotworami; uznawany za jednego z największych bohaterów Kanady, który był studentem i sportowcem oraz marzył o zostaniu nauczycielem wychowania fizycznego. W wieku dwudziestu dwóch lat stracił jedną kończynę dolną powyżej kolana z powodu nowotworu. Stał się sławny po *Maratonie Nadziei*, który odbył z protezą, biegnąc przez cały kraj i zbierając fundusze na badania nad nowotworami. W ciągu kolejnych stu czterdziestu trzech dni przebiegł pięć tysięcy trzysta kilometrów i wkrótce po ukończeniu biegu zmarł.

⁴⁵⁸ James Arthur Gairdner (1893–1971) – przemysłowiec kanadyjski. W 1957 roku założył w Toronto fundację, w celu nagradzania medycznych osiągnięć naukowych, które znacząco przyczyniły się do poprawy jakości ludzkiego życia. *Gairdner Foundation International Award* to jedna z najbardziej prestiżowych nagród naukowych w Kanadzie – spośród do tej pory dwustu osiemdziesięciu ośmiu jej odbiorców, siedemdziesięciu jest laureatami Nagrody Nobla.

od Università degli Studi di Parma we Włoszech oraz – w roku 1994 – od National Academy of Medicine of Mexico i od Universitat de Barcelona w Hiszpanii.

W październiku 1996 roku tę zaszczytną godność otrzymał na wniosek Rady I Wydziału Lekarskiego Akademii Medycznej w Warszawie.

W 1990 roku został laureatem Nagrody Nobla *w dziedzinie fizjologii lub medycyny*, razem z Josephem Edwardem Murray'em *for their discoveries concerning organ and cell transplantation in the treatment of human disease*⁴⁵⁹. 8 grudnia tego samego roku z tej właśnie okazji wygłosił wykład *Bone Marrow Transplantation – Past, Present and the Future*.

Edward Thomas, szczerze zaskoczony decyzją Instytutu Karolinska, powiedział:

*Byłem przekonany, iż ta praca jest zbyt kliniczna, aby kiedykolwiek zdobyła nagrodę. Jest przecież wielu naukowców-odkrywców bardziej predysponowanych do tego typu wyróżnienia. Teraz myślę jednak, że stanowi ona dowód uznania dla ogromnej, wieloletniej pracy, a do tego tak wielu ludzi... To również bardzo gratyfikujące, że procedura ta została zaakceptowana jako podstawowa w leczeniu białaczek.*⁴⁶⁰

Całą nagrodę oddał na potrzeby tak naprawę wykreowanego przez siebie Fred Hutchinson Cancer Research Center, odmawiając wskazania przeznaczenia jej na konkretne cele.

Edward Donnall Thomas dostał to wyróżnienie w wieku siedemdziesięciu lat, kilka miesięcy po przejściu na emeryturę. Odszedł wówczas co prawda od łóżka pacjenta... jednak jeszcze przez dziesięć lat pozostawał aktywny zawodowo, a co najważniejsze ciągle wykładał. Wspierał także Fred Hutchinson Cancer Research Center, choć ograniczył to do trzech dni w tygodniu, w zamian bardzo angażując się w badania dotyczące komórek macierzystych.

*He believed that stem cell research, with appropriate oversight, should be directed by scientists, not politicians.*⁴⁶¹

Edward Donnall Thomas miał też swoje hobby jakim jest łowienie ryb... niestety wszystkim wiadomo, że Dottie zawsze łowiła większą...

BIBLIOGRAFIA

1. Blume Karl G., Forman Stephen J., Appelbaum Frederick R.: *Thomas' Hematopoietic Cell Transplantation*, Hoboken 2008.

⁴⁵⁹ Ang.: *Za odkrycia dotyczące transplantacji narządów i komórek w leczeniu chorób człowieka*. Tłumaczenie własne.

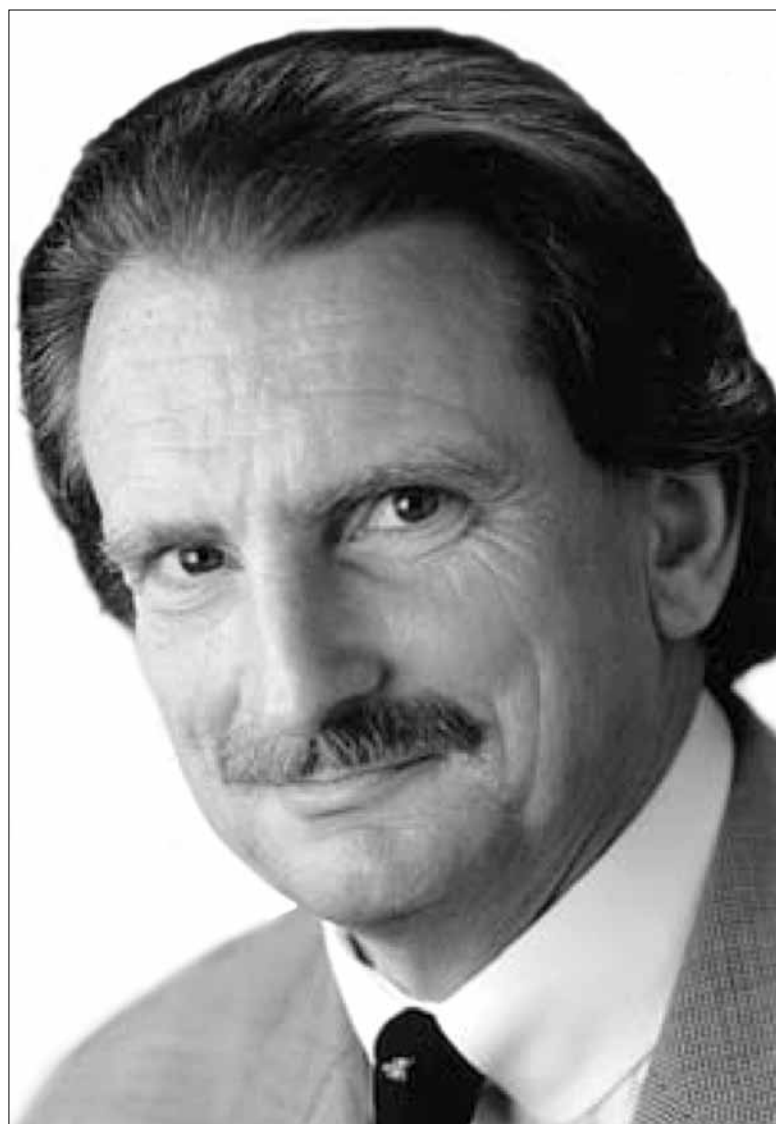
⁴⁶⁰ Tłumaczenie własne. Chandler L. D.: *Boston Doctor Shared Nobel for Medicine*. *Transplant Work Cited, The Boston Globe*, 9 października 1990, s. 1.

⁴⁶¹ Ang.: *Edward Donnall Thomas wierzył, że badania komórek macierzystych, przeprowadzane oczywiście pod należyty nadzorem, powinny być domeną naukowców, a nie polityków*. Tłumaczenie własne.

-
2. Chandler David L.: *Boston Doctor Shares Nobel for Medicine. Transplant work cited, The Boston Globe*, 9 października 1990, s. 1.
 3. *J. R. Loofbourow, Professor and Faculty Chairman, Dies, The Tech*, Vol. LXXI, 1951, nr 3, s. 1–2, nieautoryzowane.
 4. *Nagrody Nobla*, pod redakcją Beaty Tarnowskiej, Warszawa 2001, s. 239.
 5. Thomas Edward Donnall: *The Nobel Lectures in Immunology. The Nobel Prize for Physiology or Medicine, Scandinavian Journal of Immunology*, Vol. XXXIX, 1994, nr 4, s. 339–345.

MICHAEL BERGER

(1944–2002)

DOKTOR HONORIS CAUSA

1997 ROK

Michael Berger urodził się 2 czerwca 1944 roku w Schmalkalden w Niemczech. Początkowo uczęszczał do szkoły w Herdecke, ale świadectwo dojrzałości uzyskał w Wetter, a następnie rozpoczął studia na Wydziale Lekarskim Julius-Maximilians-Universität Würzburg. Kolejno kontynuował je w National University of Ireland w Galway oraz na Uniwersytecie w Düsseldorfie, który ukończył w 1969 roku. Rok później dostał stopień doktora nauk medycznych *summa cum laude*, na podstawie rozprawy *Investigations on lipolysis in human adipose tissue in vitro*. Jednocześnie rozpoczął pracę jako asystent Oddziału Internistycznego II Wydziału Medycznego Uniwersytetu w Düsseldorfie pod okiem profesora Karla Oberdisse⁴⁶², gdzie pozostał do 1976 roku. W latach 1972–1973 wyróżniono go stypendium do Peter Bent Brigham Hospital and the Department of Medicine Harvard Medical School oraz Elliot P. Joslin Research Laboratory w Bostonie u profesora George'a Cahilla⁴⁶³. W 1976 roku dostał stanowisko wykładowcy medycyny wewnętrznej na Wydziale Medycznym Uniwersytetu w Düsseldorfie oraz kolejne stypendium do Institute de Biochimie Clinique Université de Genève, gdzie współpracował z profesorem Albertem Renoldem⁴⁶⁴.

⁴⁶² Karl Oberdisse (1903–2002) – nestor europejskiej diabetologii. W latach 1956–1971 był kierownikiem Katedry Medycyny Wewnętrznej, początkowo Akademii Medycznej, utworzonej w 1907 roku, a od roku 1966 – pod jego rektoratem – Uniwersytetu w Düsseldorfie, od 1988 roku nazwanego Heinrich-Heine-Universität Düsseldorf. W roku 1965 założył Diabetes Research Institute w Düsseldorfie, który w 1973 roku przeniósł się do własnego kompleksu budynków – obecnie jest to German Diabetes Research Institute. Współinicjator European Association for the Study of Diabetes (EASD) i twórca oraz pierwszy redaktor pisma *Diabetologia*.

⁴⁶³ George F. Cahill, Jr. – profesor Department of Medicine, Harvard Medical School w Bostonie i wicedyrektor Howard Hughes Medical Institute w Bethesda oraz dyrektor naukowy Joslin Diabetes Foundation w Bostonie.

⁴⁶⁴ Albert E. Renold (1923–1988) – szwajcarski lekarz, biochemik, diabetolog. Absolwent Harvard Medical School w Bostonie, gdzie w 1948 roku uzyskał doktorat, a następnie rozpoczął pracę w Baker Clinic Research Laboratory (potem Joslin Research Laboratory) pod okiem znanego diabetologa – Elliota P. Joslina. W 1963 roku powrócił do Szwajcarii i został profesorem Wydziału Medycyny Uniwersytetu w Genewie oraz założył Instytut Biochemii Klinicznej, zajmujący się cukrzycą i pośrednią przemianą materii. W 1950 roku okazał się pierwszym, który zademonstrował bezpośredni wpływ insuliny na tkankę tłuszczową oraz na tej podstawie opracował metodę oznaczania jej poziomu we krwi i płynach ustrojowych.

W 1978 roku, po powrocie, uzyskał tytuł profesora medycyny wewnętrznej Uniwersytetu w Düsseldorfie w zakresie zaburzeń przemiany materii i odżywiania, a od roku 1985 aż do śmierci pełnił funkcję dyrektora Department of Metabolic Diseases and Nutrition. W latach 1984–1994 był także prodziekanem Wydziału Lekarskiego Heinrich-Heine-Universität Düsseldorf, a następnie jego dziekanem.

Od roku 1985 stał też na czele World Health Organization Collaborating Center for Diabetes Treatment and Prevention, a od 1990 roku należał do Expert Advisory Panel on Chronic Degenerative Diseases, w ramach tej organizacji, w zakresie cukrzycy.

Dla Michaela Bergera był to jednocześnie czas wyężonej pracy naukowej oraz licznych publikacji, związanych między innymi z farmakokinetyką insuliny, zależnością pomiędzy otyłością, cukrzycą a chorobami układu krążenia oraz wpływem wysiłku fizycznego na homeostazę glukozy w ustroju. Wiele uwagi poświęcił poprawie opieki nad chorymi na cukrzycę, co znalazło wyraz w materiałach popularnonaukowych i szkoleniowych, dotyczących pedagogiki medycznej, nowych metod insulinoterapii, leczenia preparatami doustnymi, czynników ryzyka przewlekłych powikłań cukrzycy i sposobów zapobiegania ich występowaniu oraz rozwojowi. I tak, chociażby ukazywały się kolejno wydania *Praxis der Insulintherapie*⁴⁶⁵, z czego piąte, całkowicie poprawione, w 1995 roku. W tym samym roku ukazała się również tłumaczona na wiele języków pozycja *Diabetes Mellitus*, której drugie wydanie zostało opublikowane w Monachium w roku 2000. Michael Berger stworzył nowatorskie podejście do leczenia chorych na cukrzycę, polegające na ścisłym zintegrowaniu edukacji terapeutycznej pacjentów z działalnością medyczną i interwencjami społecznymi.

W ostatnich swoich projektach, pod koniec lat dziewięćdziesiątych dwudziestego stulecia, zajmował się badaniami nad rokowaniem i śmiertelnością grupy czterystu osób z cukrzycą, ze szczególnym uwzględnieniem ich warunków socjalnych. Na przełomie wieków skoncentrował się natomiast na monitorowaniu częstości występowania amputacji w cukrzycy.

Michael Berger zmarł 18 sierpnia 2002 roku w Düsseldorfie.

Pozostawił po sobie dorobek w postaci sześciuset artykułów naukowych oraz wielu książek, zarówno dla lekarzy, jak i pacjentów, a także redagował kilka czasopism⁴⁶⁶. Od 1980 roku związał się z pismem *Diabetologia*, a w latach 1983–1988 został jej redaktorem naczelnym.

Był członkiem⁴⁶⁷ i członkiem honorowym⁴⁶⁸ wielu towarzystw, w tym przez dwadzieścia trzy lata pozostawał związany z European Association

⁴⁶⁵ Berger M., Jörgens V.: *Praktyka leczenia insulina*, 1983, 1986, 1989, 1990, 1995.

⁴⁶⁶ *Clinical Physiology*, 1980–1983; *Clinical Science*, 1982–1983; *American Journal of Physiology*, 1982–1988; *Alimentazione-Nutrizione-Metabolismo*, od 1981; *International Journal of Obesity*, 1985–1994; *Avances en Diabetologia*, od 1989; *Zeitschrift für Gesundheitswissenschaften*, od 1992; *International Journal of Diabetes*, od 1992; *Clinical and Experimental Metabolism*, od 1993; *Diabetic Medicine*, od 1993; *La Revue Maghrébine d'Endocrinologie-Diabète et de Reproduction*, od 1995.

⁴⁶⁷ European Society for Clinical Investigation; German Diabetes Association; German Diabetes Union.

⁴⁶⁸ Union de Travailleurs Scientifique; Diabetes Association of Argentina; Diabetes Association of Paraguay; Rumunian Association for Nutrition and Metabolic Diseases; Association for Diabetes and Nutrition of Uruguay; Bulgarian Association for Internal Medicine; Hungarian Diabetes Association; Diabetes Association of Ecuador; Academy of Medicine of Romania.

for the Study of Diabetes, pełniąc w tym okresie różne funkcje. I tak, przez szesnaście lat był członkiem zarządu towarzystwa, a w latach 1979–1984 – honorowym sekretarzem Diabetes Education Study Group of European Association for the Study of Diabetes, a następnie – w latach 1991–1994 – kierował Postgraduation Sub-Committee of European Association for the Study of Diabetes. Wówczas to zorganizował cieszące się ogromnym powodzeniem podyplomowe edukacyjne szkolenia w kilku krajach Europy Wschodniej, w tym także w Polsce. Wielu naszych lekarzy odbyło także staż w Klinice Chorób Metabolicznych i Żywienia Uniwersytetu w Düsseldorfie, korzystając z doświadczeń i wiedzy profesora Bergera. W latach 1995–1998 Michael Berger stał na czele European Association for the Study of Diabetes.

Za swoje zasługi otrzymał wiele nagród, poczynając od *Promotion Award for Young Scientists*, nadanej przez German Diabetes Association w 1971 roku, dwa lata później – *Mario Balodimos Award* od New England Diabetes Association, a następnie – w 1977 roku – *Ferdinand Bertram*⁴⁶⁹ *Award*, uzyskaną od German Diabetes Association. W latach osiemdziesiątych kolejno były to: *Kellion Award*⁴⁷⁰ od Australian Diabetes Association w 1982 roku, a także – w tym samym roku – *Arnold Durig Award*⁴⁷¹ od Austrian Association for Nutrition oraz – w 1988 roku – *Louis-Pasteur Medaille* od Association de Langue Française pour l'Etude du Diabète et des Maladies Métaboliques. W 1990 roku natomiast otrzymał *Albert Renold Medal*, przyznany przez European Association for the Study of Diabetes oraz dwukrotnie Honorowy Medal Wydziału Medycznego Uniwersytetu w Sofii.

26 maja 1997 roku Akademia Medyczna w Warszawie, na wniosek Rady II Wydziału Lekarskiego, przyznała Michaelowi Bergerowi zaszczytny tytuł doktora honoris causa. Uroczystość wręczenia dyplomu odbyła się 20 października tegoż roku w sali wykładowej Międzynarodowego Centrum Biocybernetyki Polskiej Akademii Nauk⁴⁷².

Taką samą godność otrzymał także rok później od Saints Cyril and Methodius University of Skopje w Macedonii, Universidad Autònoma de Barcelona w Hiszpanii oraz Pavol Jozef Šafárik University of Košice w Słowacji.

*Bez względu na to gdzie pracował, czy to w Düsseldorfie, czy to w Bostonie, czy to w Genewie, czy jeszcze gdzie indziej, będzie zapamiętany jako niezwykle naukowiec, lekarz oddany pacjentom i przekonywujący obrońca popartej rzetelnymi badaniami medycyny, skoncentrowanej wyłącznie na dobru chorego.*⁴⁷³

⁴⁶⁹ Ferdinand Bertram (1894–1960) – diabetolog niemiecki. Nagroda jego imienia nadawana od 1963 roku stanowi jedno z najbardziej prestiżowych wyróżnień German Diabetes Association.

⁴⁷⁰ Kellion Award – nagroda ufundowana przez Kellion Diabetes Foundation, założoną przez Claude'a Kelliona, którego syn John zmarł w wieku trzydziestu siedmiu lat z powodu powikłań w przebiegu cukrzycy. Claude Kellion przeznaczył milion dolarów na badania nad cukrzycą, a także przed swoją śmiercią ufundował Katedrę Cukrzycy w Uniwersytecie w Sydney oraz *Kellion Victory Medal*, nadawany corocznie mieszkańcowi Australii, żyjącemu ponad pięćdziesiąt lat z cukrzycą.

⁴⁷¹ Arnold Durig (1872–1961) – austriacki fizjolog. Opublikował ponad tysiąc prac na temat odżywiania i procesów metabolicznych.

⁴⁷² Międzynarodowe Centrum Biocybernetyki Polskiej Akademii Nauk znajduje się w Warszawie, przy ulicy Księcia Trojdena 4.

⁴⁷³ Tłumaczenie własne z języka angielskiego. Halban P. A., Jörgens V.: *Michael Berger, in memoriam*. 02.06.1944 - 18.08.2002, *Diabetologia*, Vol. 45, 2002, nr 10, s. 46.

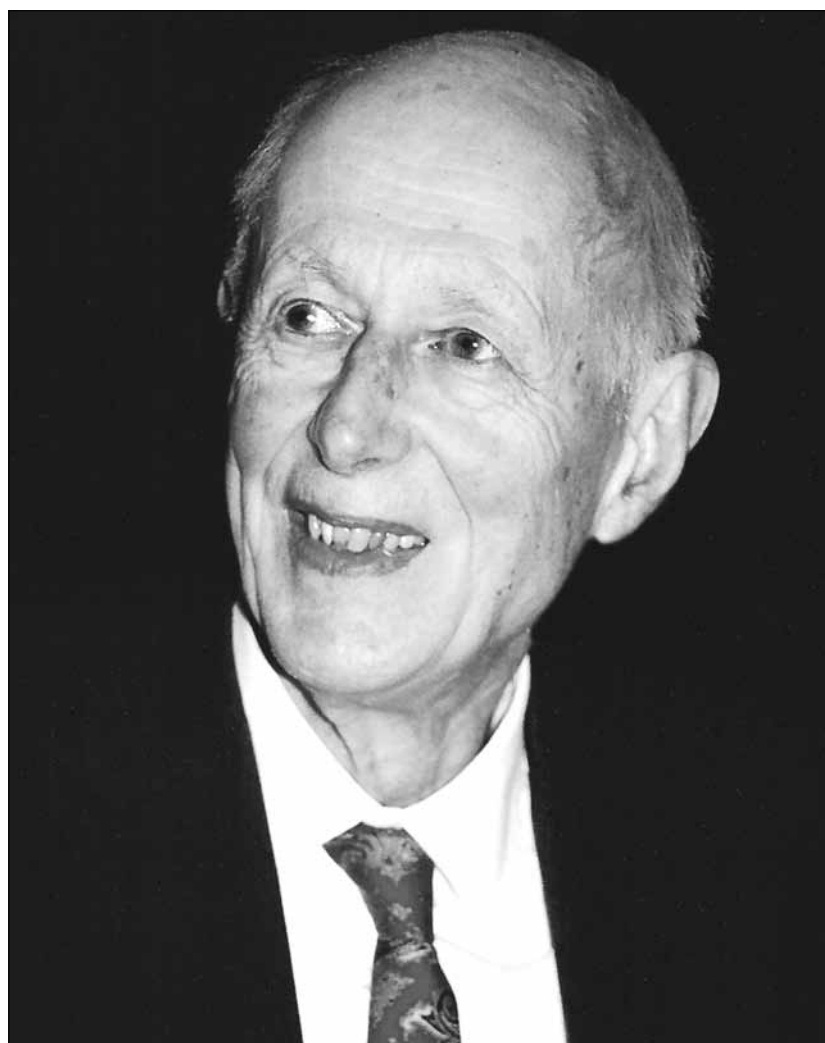
Michael Berger był jednak nie tylko wyjątkowym lekarzem i wybitnym badaczem, lecz również wiernym przyjacielem i wspaniałym człowiekiem. Całym sercem kochał konie, a życiem jego kierowało Horacjańskie *carpe diem*.

BIBLIOGRAFIA

1. Berger Michael: *Karl Oberdisse. In Memoriam. 18.3.1903 - 8.1.2002, Diabetologia*, Vol. 45, 2002, nr 3, s. 13–18.
2. Halban Phillippe A., Jörgens Viktor: *Michael Berger, in memoriam. 02.06.1944 - - 18.08.2002, Diabetologia*, Vol. 45, 2002, nr 10, s. 45–46.
3. Materiały dotyczące Michaela Bergera ze zbiorów Archiwum Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego, nr APE/57/1dhc/97.
4. Nieautoryzowany życiorys Michaela Bergera, przysłany przez Department of Metabolism and Nutrition, Düsseldorf University.
5. Orci Lelio, Wollheim Claes B.: *Albert E. Renold: July 10, 1923 - March 21, 1988, Diabetologia*, Vol. 31, 1988, nr 6, s. 335–336.

JOHN E. COTES

(ur. 1924)

DOKTOR HONORIS CAUSA

1998 ROK

John Everard Cotes urodził się 24 lutego 1924 roku w Camberley w Anglii. W 1937 roku, po ukończeniu Cordwalles School w rodzinnym mieście, kształcił się w Leighton Park School w Reading, gdzie w roku 1941 uzyskał świadectwo dojrzałości. W tym samym roku rozpoczął studia medyczne w Oxford University, które ukończył w 1945 roku z tytułem *Bachelor of Arts*. Początkowo związał się z Saint Bartolomew's⁴⁷⁴ Hospital Medical School w Londynie, gdzie przez trzy lata uzupełniał swoje wykształcenie. I tak, w 1948 roku posiadał już kolejne tytuły, a mianowicie *Master of Science*, *Bachelor of Chemistry* oraz *Bachelor of Medicine*.

Przez następny rok pracował także jako lekarz domowy Medical Professional Unit of Saint Barts, a w kolejnym – jako demonstrator w zakresie fizjologii Saint Barts Medical College, bowiem jeszcze w czasie studiów zainteresował się dogłębnie naukami podstawowymi.

Inspiracją dla mnie byli nie tylko nauczyciele, ale także mój ojciec⁴⁷⁵, który zajmował się pracą naukową. Dojrzał on w latach siedemdziesiątych dziewiętnastego wieku, w bardzo religijnym domu, w którym teoria ewolucji uważana była za dzieło szatana. W związku z tym mój dziadek spalił książki ojca poruszające tę tematykę. [...] Nie jest więc chyba dziwne, że zainteresowałem się ewolucją człowieka i biologią!⁴⁷⁶

Po odbyciu dwuletniej służby wojskowej jako Medical Officer w Royal Air Force Institute of Aviation Medicine, w 1952 roku wszedł na stałe do zespołu naukowego British Medical Research Council, początkowo w Pneumoconiosis Unit w Llandough Hospital w Penarth w Walii i pozostał tam do roku 1979. W międzyczasie, w 1956 roku wyjechał na stypendium Fundacji Rockefellera i spędził kilka miesięcy w Department of Environmental Medicine of Johns Hopkins Hospital w Baltimore w Stanach Zjednoczonych. W latach 1961–1979 pełnił funkcję honorowego konsultanta w zakresie *Respiratory Medicine* Welsh National School

⁴⁷⁴ Saint Bartholomew's Hospital – czasami nazywany krótko Saint Barts lub po prostu Barts.

⁴⁷⁵ Everard Charles Cotes – ojciec Johna Cotesa; entomolog, pisarz i dziennikarz.

⁴⁷⁶ Cotes J. E.: *Wykład wygłoszony po otrzymaniu tytułu doktora honoris causa, Z życia Akademii Medycznej w Warszawie*, R. VIII, 1999, nr 8, s. 12. Tłumaczenie z języka angielskiego: Katarzyna Zielonka.

of Medicine⁴⁷⁷. W roku 1966 został doktorem nauk medycznych, na podstawie rozprawy *Lung Function, Assessment and Application in Medicine*⁴⁷⁸, opublikowanej w formie monografii w kilku kolejnych wydaniach, z których pierwsze zostało przetłumaczone na język polski. Dwa lata później stanął na czele międzynarodowego programu badawczego, koordynowanego przez UNESCO, w którym przez dziesięć lat prowadził badania dotyczące zależności pomiędzy rozmiarem i wydolnością płuc mieszkańców różnych krajów, a ich ogólnym stanem fizycznym.

*Czy zastanawialiście się kiedyś nad tym, jakie są implikacje faktu, że ludzie różnią się wzrostem i budową? Jednym z moich pierwszych odkryć było stwierdzenie, że ludzie odmiennych ras różnią się wielkością płuc relatywnie do rozmiarów ich ciała. To również warunkuje ich predyspozycje do różnych czynności. Mieszkańcy zachodniej Afryki mają relatywnie małe płuca i długie kończyny. To sprawia, że nie są szczególnie dobrymi pływakami, ale często są doskonałymi biegaczami i bokserami.*⁴⁷⁹

Od 1974 roku pracował także w Welsh National School of Medicine w Cardiff jako nauczyciel akademicki, specjalizujący się w fizjologii oddychania. W roku 1979 pozostał na stałe w British Medical Research Council, tym razem jako wykładowca owego przedmiotu w Department of Occupational Health and Physiological Sciences Newcastle University upon Tyne oraz, w tym samym czasie, konsultant w zakresie klinicznej fizjologii oddychania w kilku szpitalach Newcastle. Pozostawał na obu tych stanowiskach aż do czasu przejścia na emeryturę w 1989 roku. Tu też prowadził swoje badania naukowe, poświęcone głównie zrozumieniu roli wentylacji płuc w ograniczeniu zdolności wykonania wysiłku u osób zdrowych w warunkach wysokogórskich i u pacjentów z chorobami płuc. Doprowadziły one między innymi do skonstruowania maski tlenowej, która umożliwiła pierwsze wejście na Mount Everest oraz wprowadzenie portatywnego wyposażenia w aparaturę tlenową, wykorzystywaną w leczeniu chorych z niewydolnością oddechową. Prowadził także dokumentację wpływu nurkowania na dużych głębokościach na układ oddechowy, co pozwoliło mu wykazać wynikające z tego zaburzenia przepływu powietrza w drobnych oskrzelach.

*W licznych badaniach zajmowaliśmy się kwestią wpływu masy ciała i mięśni na pracę płuc. Doszliśmy do wniosku, że ogromne znaczenie ma tu czynnik dziedziczny. Oznacza to podobieństwo pracy płuc u par identycznych bliźniaków i różnice pomiędzy niektórymi grupami etnicznymi.*⁴⁸⁰

Powszechnie znane są wyniki badań Cotesa dotyczące oceny wpływu zanieczyszczenia powietrza na czynność płuc w miejscu pracy, w tym szczególnie węgla kamiennego na górników, co pozwoliło na opracowanie standardów higienicznych, chociażby

⁴⁷⁷ W 1893 roku, przy University College of South Wales and Monmouthshire, zostały utworzone wydziały nauk medycznych podstawowych, a następnie – w 1931 roku – powołano Welsh National School of Medicine. W roku 1984 zmieniono nazwę na University of Wales College of Medicine, a później – w 2004 roku – przyłączono go do Cardiff University jako Cardiff University School of Medicine, z lokalizacją na terenie University Hospitals of Wales w Cardiff.

⁴⁷⁸ Cotes J. E.: *Lung Function, Assessment and Application in Medicine*; Oksford 1965, 1968, 1975, 1979, 1993. Czwarte wydanie było przetłumaczone na język włoski.

⁴⁷⁹ Cotes J. E.: *Wykład wygłoszony po otrzymaniu tytułu doktora honoris causa, Z życia Akademii Medycznej w Warszawie*, R. VIII, 1999, nr 8, s. 13. Tłumaczenie z języka angielskiego: Katarzyna Zielonka.

⁴⁸⁰ Ibidem.

dla tej właśnie grupy zawodowej. Jego zasługą było też określenie wartości wzorcowych dla oceny sprawności wentylacji i wymiany gazowej u dorosłych i wprowadzenie oryginalnej koncepcji metod oceny zdolności wysiłkowej, bez konieczności obciążania wysiłkiem submaksymalnym oraz propozycja rankingu stopnia ograniczenia sprawności układu oddechowego.

John Cotes długo jeszcze po przejściu na emeryturę pozostawał w stałym kontakcie z Department of Physical Sciences University of Newcastle upon Tyne, służąc swoją wiedzą i doświadczeniem oraz niezwykłymi wykładami.

*Wszyscy, którzy znają doktora Cotesa i mieli okazję słuchać jego wystąpień i udziału w dyskusji na różnych międzynarodowych kongresach i sympozjach, są pod wrażeniem jego szczególnej osobowości. Zawsze był 'spiritus movens' takich spotkań, formułował swoje oryginalne myśli i poglądy w sposób niesłychanie precyzyjny, zwięzły i oszczędzający zbędnych słów.*⁴⁸¹

Jego dorobek naukowy obejmuje ponad trzysta publikacji, w tym jest współautorem sześciu książek, z których duże uznanie przyniosła mu wydana w 1987 roku *Work-related Lung Disorders*⁴⁸², stanowiąca szczegółowe omówienie wpływu szkodliwości zawodowych na układ oddechowy. Należał też do rady wydawniczej sześciu czołowych czasopism⁴⁸³, zajmujących się fizjopatologią oddychania i medycyną pracy.

Był i jest członkiem wielu towarzystw naukowych⁴⁸⁴ oraz członkiem honorowym European Society for Clinical Respiratory Physiology oraz European Undersea Biomedical Society.

John Cotes już w latach sześćdziesiątych nawiązał kontakty z medycyną polską, zapraszając na szkolenia naszych młodych pracowników naukowych, a także wielokrotnie będąc gościem Polskiego Towarzystwa Ftyzjopneumonologicznego⁴⁸⁵ w Warszawie, Rabce i Sosnowcu. Jego staraniem również Biblioteka Naukowa Instytutu Gruźlicy i Chorób Płuc w Warszawie wzbogaciła swoje zbiory w cenne czasopisma i monografie.

*Moje kontakty z Polską rozpoczęły się od spotkania kilku spośród waszych żołnierzy i lotników bazujących w Wielkiej Brytanii podczas drugiej wojny światowej.*⁴⁸⁶

⁴⁸¹ Marek K.: *Ocena dorobku naukowego i działalności Johna Everarda Cotesa*, niepublikowane; w: Materiały dotyczące Johna Everarda Cotesa ze zbiorów Archiwum Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego, nr 1W-533; DHC-7, s. 50.

⁴⁸² American Physiological Society; American Thoracic Society; Association of Respiratory Technicians and Physiologists; Breathing Club; British Occupational Hygiene Society; British Thoracic Society; Ergonomics Society; European Respiratory Society; European Society for Clinical Respiratory Physiology, wiceprezydent 1972–1975; European Undersea Biomedical Society; Medical Research Society; Physiological Society; Royal Society of Medicine, prezydent 1977–1979; Society for Study of Human Biology; Society for Occupational Medicine.

⁴⁸³ *Clinical Science; Ergonomics; Bulletin Européen de Physiopathologie Respiratoire; Annals of Human Biology; British Journal of Industrial Medicine; American Journal of Industrial Medicine.*

⁴⁸⁴ Cotes J. E., Steel J., Leathart G. L.: *Work-related Lung Disorders*, Oxford 1987.

⁴⁸⁵ Towarzystwo założone w 1934 roku, pod nazwą Polskie Towarzystwo Badań Naukowych nad Gruźlicą. W latach 1951–1959 – Polskie Towarzystwo Ftyzjatryczne, a następnie – do 2006 roku – Polskie Towarzystwo Ftyzjopneumonologiczne; obecnie Polskie Towarzystwo Chorób Płuc.

⁴⁸⁶ Cotes J. E.: *Wykład wygłoszony po otrzymaniu tytułu doktora honoris causa, Z życia Akademii Medycznej w Warszawie*, R. VIII, 1999, nr 8, s. 11. Tłumaczenie z języka angielskiego: Katarzyna Zielonka.

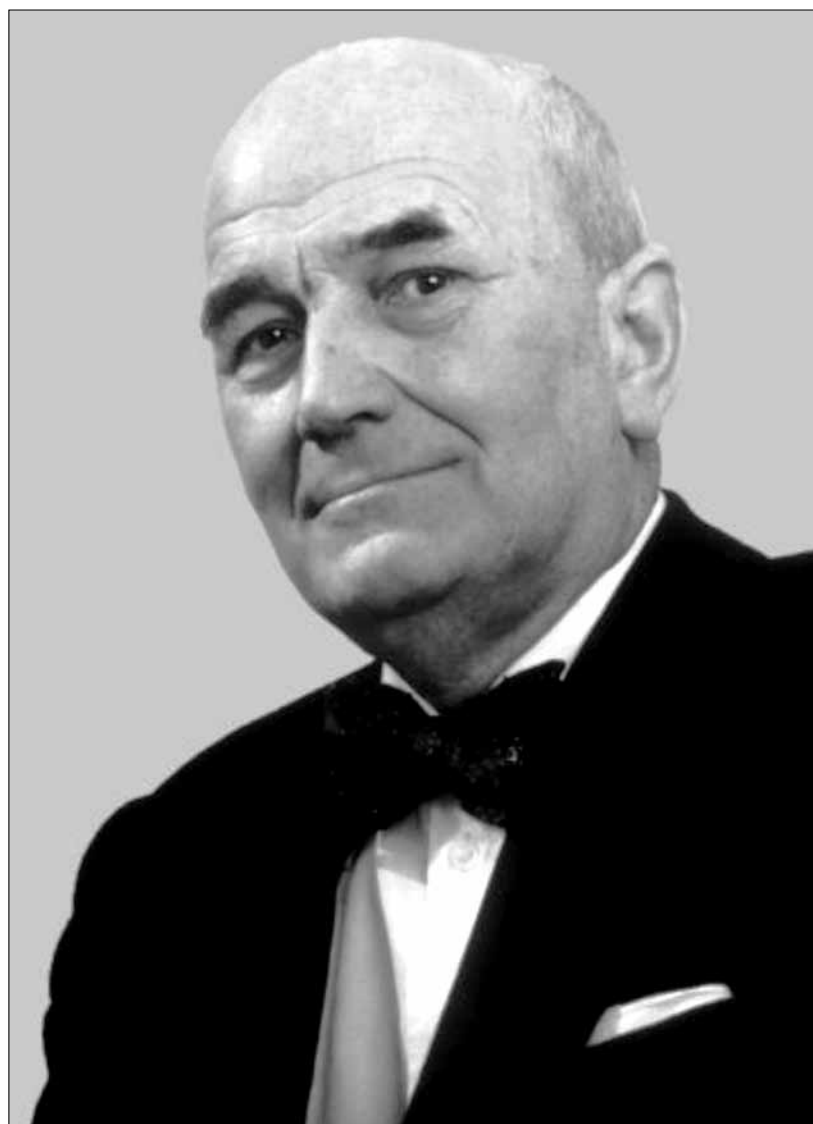
29 czerwca 1998 roku Akademia Medyczna w Warszawie, na wniosek Rady I Wydziału Lekarskiego, przyznała Johnowi Cotesowi zaszczytny tytuł doktora honoris causa. Uroczystość wręczenia dyplomu odbyła się 20 października 1998 roku.

BIBLIOGRAFIA

1. Cotes John: *Wykład wygłoszony po otrzymaniu tytułu doktora honoris causa, Z życia Akademii Medycznej w Warszawie*, R. VIII, 1999, nr 8, s. 11–13.
2. Droszcz Waław: *J. E. Cotes – doktor honoris causa, Z życia Akademii Medycznej w Warszawie*, R. VIII, 1999, nr 8, s. 8–10.
3. Materiały dotyczące Johna Everarda Cotesa ze zbiorów Archiwum Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego, nr 1W-533; DHC-7.

JAN NIELUBOWICZ

(1915–2000)

DOKTOR HONORIS CAUSA

1999 ROK

Jan Nielubowicz urodził się 28 października 1915 roku w Warszawie. Tu też rozpoczął naukę w Gimnazjum imienia Stefana Batorego, ale po śmierci ojca – urologa – – Kazimierza Nielubowicza⁴⁸⁷ – w 1930 roku wraz z rodziną przeniósł się do Wilna, gdzie uczęszczał do Gimnazjum imienia Adama Mickiewicza.

*Moje dzieciństwo skończyło się nagle w czternastym roku mego życia. Wiedziałem jednak wtedy, że na pewno będę [...] chirurgiem.*⁴⁸⁸

W 1933 roku podjął studia lekarskie w tamtejszym Uniwersytecie Stefana Batorego. Tesknota za rodzinnym miastem jednak spowodowała, że w 1936 roku powrócił do Warszawy i tu trzy lata później otrzymał dyplom Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu Józefa Piłsudskiego. Jeszcze podczas studiów został przyjęty do *Korporacji Akademickiej Arkonia*. Wybuch wojny zastał go ponownie w Wilnie i, nie mogąc powrócić do stolicy, tam właśnie rozpoczął swoją pierwszą pracę w uniwersyteckiej klinice chirurgicznej pod okiem profesora Kornela Michejdy⁴⁸⁹, pozostając w niej do czasu zamknięcia uczelni przez władze litewskie w grudniu 1939 roku. Następnie, po nieudanej próbie wyjazdu do Anglii, przez rok pracował fizycznie oraz kolejno odbył roczny staż w miejskim szpitalu w Kownie. W roku 1941 rozpoczął zaś samodzielną praktykę lekarską kolejno w Birżach, Waszkach i Ucianie, co nauczyło go przede wszystkim niezwyklej samodzielności. Szybko jednak powrócił do kliniki wileńskiej, po czym został asystentem, a potem kierownikiem szpitala powiatowego w Wołożynie na Białorusi, będąc jednocześnie jedynym lekarzem na sto tysięcy mieszkańców. W roku 1945 powrócił do Warszawy, gdzie rozpoczął pracę w I Katedrze i Klinice Chirurgii, mieszczącej się czasowo w budynku szkolnym przy ulicy Boremlowskiej, a później w Szpitalu Dzieciątka Jezus, kierowanej przez profesora Tadeusza Butkiewicza⁴⁹⁰.

⁴⁸⁷ Kazimierz Nielubowicz (1882–1929) – chirurg urolog. W 1910 roku ukończył Wojskową Akademię Medyko-Chirurgiczną w Petersburgu. Założył w Szpitalu Dzieciątka Jezus w Warszawie jeden z pierwszych pododdziałów urologicznych.

⁴⁸⁸ Nielubowicz J.: *Moje pierwsze zetknięcie z chirurgią*, w: *Lekcja anatomii, czyli spotkania z chirurgią*, zbiorowe, Warszawa 1992, s. 142.

⁴⁸⁹ Patrz przypis 160, s. 59.

⁴⁹⁰ Patrz przypis 267, s. 110.

*Był moim mistrzem [...], któremu zawdzięczam bardzo wiele. Niezwykle mądry i doświadczony, prawy i uczciwy lekarz, nauczył mnie chirurgii, a szczególnie logicznego klinicznego myślenia i wnioskowania.*⁴⁹¹

W roku 1947 dostał tytuł doktora nauk medycznych, po przedstawieniu rozprawy *Ropowice żołądka i jelit*, a już pięć lat później – *veniam legendi* z zakresu chorób chirurgicznych na podstawie pracy *Badania nad powstawaniem ostrego żółtego zaniku (ostrej martwicy) wątroby pod wpływem przedostawania się lub wprowadzenia do przewodu żółciowego wspólnego soku trzustkowego lub pankreatyny*. W roku 1954 uzyskał natomiast stanowisko docenta. Swoje badania prowadził początkowo na własny koszt w piwnicy Kliniki Chirurgicznej, a od 1955 roku – w Zakładzie Chirurgii Doświadczalnej Polskiej Akademii Nauk, którym od 1957 roku kierował przez następne dwadzieścia pięć lat. Tam też powstawały nowatorskie prace z zakresu transplantologii, chirurgii ogólnej i naczyniowej, a zwłaszcza z patofizjologii chirurgicznej. W roku 1958 wyjechał na roczne stypendium Fundacji Rockefellera do Massachusetts General Hospital w Bostonie.

*Fundacja Rockefellera wysyłała mnie stale do różnych laboratoriów doświadczalnych, nawet do zakładów teoretycznych, powtarzając uporczywie, że dla chirurga w moim wieku konieczne jest zrozumienie wartości prac badawczych – research'u. [...] Zaznajomiła mnie również z nowoczesnymi poglądami na temat uczenia studentów, prowadzenia wykładów, seminariów i tego wszystkiego co w USA określa się mianem medical education. [...] Był to rok najwyższej wagi dla mego dalszego rozwoju naukowego i zawodowego.*⁴⁹²

Zaraz po powrocie objął stanowisko kierownika I Katedry i Kliniki Chirurgii oraz rozpoczął tworzenie nowoczesnej szkoły chirurgii, opartej na badaniach naukowych *świadom faktu, że klinika chirurgiczna w Polsce wymagała znacznego poszerzenia platformy naukowej o nauki podstawowe, inspirujące nowe myślenie, wnosząc do klinicznych badań naukowych pozaempiryczny rygor dowodu naukowego*⁴⁹³.

W roku 1962 uzyskał tytuł profesora nadzwyczajnego, a osiem lat później – zwyczajnego chirurgii.

*Okres życia od objęcia stanowiska kierownika kliniki i zakładu doświadczalnego do chwili przejścia na emeryturę uważam za najpiękniejszy i najszczęśliwszy w moim życiu. Miałem największą radość, jaką daje świadomość, że jest się potrzebnym i być może pożytecznym.*⁴⁹⁴

W 1966 roku dokonał pierwszej w Polsce udanej transplantacji nerki⁴⁹⁵.

*Chwila transplantacji nadeszła po południu 26 stycznia – cała operacja trwała zaledwie 57 minut! A kilka chwil po niej lekarze zauważyli pierwsze krople moczu, wypływające z moczowodu – wszczepiona nerka podjęła swą czynność.*⁴⁹⁶

⁴⁹¹ Nielubowicz J.: *Do ut des, Promotio Doctorum Honoris Causa in Academia Medica Varsoviensi Anno Domini 1999*, Warszawa 1999, s. 12.

⁴⁹² Dobrowolska E.: *Sagi rodzinne: Nielubowiczowie. Daję, abys i ty dawał*, w: *Odrodzony stan lekarski*, pod redakcją M. Doleckiej i E. Gwiazdowicz, Warszawa 2007, s. 78–79.

⁴⁹³ *Ibidem*, s. 80.

⁴⁹⁴ *Ibidem*.

⁴⁹⁵ Był to wówczas sześćset dwudziesty pierwszy taki zabieg na świecie, od wykonanego pierwszego w 1954 roku. Narząd został pobrany od chorej po ciężkim wypadku, a biorcą była dziewiętnastoletnia uczennica szkoły pielęgniarstwa. Do czasu przejścia Jana Nielubowicza na emeryturę, w Klinice wykonano osiemset takich zabiegów.

⁴⁹⁶ *Pierwszy przeszczep nerki w Polsce*, nieautoryzowane, niepublikowane.

W roku 1974 Jan Nielubowicz został dyrektorem nowo powołanego Instytutu Chirurgii Akademii Medycznej w Warszawie przy ulicy Banacha, w dalszym ciągu pełniąc funkcję kierownika I Kliniki, która została przeniesiona i przemianowana na Klinikę Chirurgii Naczyń i Transplantologii tegoż Instytutu. Na obu tych stanowiskach pozostał aż do czasu przejścia na emeryturę w 1986 roku.

*Od roku 1960, przez czterdzieści lat aż do dnia swojej śmierci, w każde środowe popołudnie przyjmował bezpłatnie w przychodni przyszpitalnej wszystkich chętnych chorych, bez żadnych ograniczeń, także bez skierowania od innych lekarzy. Po przejściu na emeryturę Jego środowe przyjęcia były jedyną możliwością kontaktu z chorymi.*⁴⁹⁷

Jan Nielubowicz zmarł 2 lutego 2000 roku w Warszawie.

*Każdy człowiek ma w swoim życiu własne zadania do spełnienia. W każdym z tych zadań ma się rozegrać życiowa próba wartości człowieka. Tę życiową próbę wartości człowieka jaka przypadła Profesorowi można z pewnością nazwać misją.*⁴⁹⁸

Był wspaniałym chirurgiem⁴⁹⁹, podkreślającym, że *rozwiązuje problemy operacyjne umysłem*, starającym się rozumieć nie tylko chorobę, ale przede wszystkim pacjenta. Uczniowie pamiętają go jako niezwykłego nauczyciela, posiadającego umiejętność dostrzegania w każdym wartości, które odpowiednio stymulowane owocowały nie tylko pracami naukowymi, lecz – co najważniejsze – wspaniałym zespołem, połączonym wspólną pasją – chirurgią.

*Ludzie mają różne charaktery, ale zespół chirurgiczny, tak jak drużyna piłkarska, nie składa się tylko z tych, którzy są w ataku. Konieczne jest wyszkolenie ‘zawodników’ na różnych pozycjach ataku, pomocników, obrońców...*⁵⁰⁰

W latach 1981–1986, przez dwie kadencje, pełnił funkcję rektora Akademii Medycznej w Warszawie i, mimo licznych zajęć, przez wiele lat dwa razy w tygodniu osobiście prowadził wykłady dla studentów, a także codzienne poranne seminaria, do których zawsze starannie się przygotowywał.

Dorobek naukowy Jana Nielubowicza obejmuje pięćset siedemdziesiąt sześć publikacji oraz sto trzydzieści siedem wykładów i referatów, wygłoszonych na zjazdach i konferencjach, także jako *visiting professor*. Był autorem lub współautorem wielu aktualnych do dnia dzisiejszego podręczników chirurgii, jak między innymi wydanego w 1958 roku i wznawianego czterokrotnie *Ostre schorzenia jamy brzusznej* oraz redaktorem *Chirurgii klinicznej* i *Zagadnień chirurgii klinicznej*⁵⁰¹. Pisał także artykuły z historii medycyny, jak *Historia pierwszych przeszczepów nerek*⁵⁰² oraz eseje,

⁴⁹⁷ Nielubowicz W.: *Wspomnienie o filistrze Janie Nielubowiczu*, Biuletyn Arkoński, 2001, nr 38, nienumerowane.

⁴⁹⁸ Tolłoczko T.: *Wspomnienie. Prof. dr hab. med. Jan Nielubowicz, Medycyna Dydaktyka Wychowanie. Kwartalnik Akademii Medycznej w Warszawie*, R. XXXII, 2000, nr 1–2, s. 27.

⁴⁹⁹ Zoperował blisko piętnaście tysięcy osób, według: Bochenek K., Kortko D: *Chirurdzy i detektywi. Rozmowy magazynu, Gazeta Wyborcza. Magazyn Gazety*, 16 września 1999, s. 8.

⁵⁰⁰ Staszkiwicz W.: *Wielki Nauczyciel i Mistrz Chirurgii, Puls*, 2009, nr 2, s. 11.

⁵⁰¹ Nielubowicz J.: *Ostre schorzenia jamy brzusznej*, Warszawa 1958, 1969, 1976, 1988; *Chirurgia kliniczna*, pod redakcją J. Nielubowicza i W. Rudowskiego, Warszawa 1967, 1971; *Zagadnienia chirurgii klinicznej*, pod redakcją J. Nielubowicza, Warszawa 1981.

⁵⁰² Nielubowicz J.: *Historia pierwszych przeszczepów nerek*, Nauka Polska, 1991, nr 2, s. 74–86.

a w tym chociażby *Magia lekarskiego słowa*⁵⁰³. Był twórcą lub reformatorem wielu gałęzi chirurgii polskiej. W dziedzinie chirurgii naczyniowej wykonał ponad trzy tysiące operacji tętniaków aorty brzusznej, tętnic obwodowych i nerkowych, z własną modyfikacją przeszczepu aortalno-nerkowego. Wprowadził oryginalną metodę leczenia obrzęku chłonnego kończyn za pomocą zespolenia węzła chłonnego z żyłą. Zapoczątkował operacyjne wytwarzanie tak zwanych zespołów wrotno-układowych, osobiście wykonując trzysta tego typu operacji. Chirurgia endokrynologiczna zawdzięcza mu pionierskie operacje przytarczyc oraz przeprowadzenie ponad stu pięćdziesięciu zabiegów usunięcia nadnerczy. Zastosował wiele własnych modyfikacji, dotyczących chirurgii przełyku i żołądka, jak chociażby zasadę doraźnych resekcji tego narządu podczas krwawienia z wrzodu. W zakresie chirurgii dróg żółciowych przeprowadził prawie pięćdziesiąt nowatorskich operacji tak zwanego kalectwa dróg żółciowych. Do jego osiągnięć należy również tak zwana pozaustrojowa naprawa nerki w kamicy nerkowej i nadciśnieniu naczyniowo-nerkowym.

[...] miał dwie lewe ręce, nie potrafił wbić gwoźdźcia. A chirurgiem był świetnym.⁵⁰⁴

Należał do komitetów redakcyjnych kilku czasopism, a wśród nich między innymi *Journal of Cardiovascular Surgery* czy *Zentralblatt für Chirurgie*.

Był członkiem⁵⁰⁵ i członkiem honorowym⁵⁰⁶ wielu towarzystw naukowych, krajowych i zagranicznych, w tym, w latach 1974–1976, prezesem Polskiego Towarzystwa Chirurgów, a – w latach 1978–1980 – European Society of Cardiovascular Surgery. W roku 1969 został wybrany członkiem-korespondentem Polskiej Akademii Nauk, a od roku 1983 był jej członkiem rzeczywistym.

Za działalność naukową, dydaktyczną i społeczną wyróżniono go wieloma odznaczeniami, w tym Krzyżem Wielkim Orderu Odrodzenia Polski oraz, nadanym przez papieża Jana Pawła II w 1997 roku, Krzyżem Komandorskim Orderu Świętego Grzegorza Wielkiego⁵⁰⁷.

31 maja 1999 roku Akademia Medyczna w Warszawie, na wniosek Rady I Wydziału Lekarskiego, nadała Janowi Nielubowiczowi godność doktora honoris causa. Uroczystość wręczenia dyplomu odbyła się 25 czerwca 1999 roku w Sali Balowej Zamku Królewskiego w Warszawie. Nowo promowany wygłosił wykład *Do ut des*, którego tytuł stanowił swego rodzaju przesłanie pozostawione macierzystej uczelni.

⁵⁰³ Nielubowicz J.: *Magia lekarskiego słowa*, *Polski Tygodnik Lekarski*, T. XLVI, 1991, nr 37–39, s. 679–684.

⁵⁰⁴ Dobrowolska E.: *Sagi rodzinne: Nielubowiczowie. Daje, abys i ty dawał*, w: *Odrodzony stan lekarski*, pod redakcją M. Doleckiej i E. Gwiazdowicz, Warszawa 2007, s. 80.

⁵⁰⁵ Towarzystwo Chirurgów Polskich; Polskie Towarzystwo Ortopedyczne i Traumatologiczne; Polskie Lekarskie Towarzystwo Radiologiczne; Towarzystwo Anestezjologów Polskich; Polskie Towarzystwo Nefrologiczne; Towarzystwo Flebologiczne; Polskie Towarzystwo Transplantacyjne; Société Internationale de Chirurgie; American College of Cardiology; Transplantation Society.

⁵⁰⁶ Royal College of Surgeons; American College of Surgeons; Towarzystwa Chirurgów: Bułgarskich, Lombardzkich, Lyonu, Niemieckich, Parmy, Węgierskich, Włoskich; Association Française de Chirurgie; Polish-American Medical Society; Society for Vascular Surgery; Deutsche Gesellschaft für Chirurgie; Wszechzwiązkowe Towarzystwo Chirurgów Radzieckich; Polskie Towarzystwo Ortopedyczne i Traumatologiczne.

⁵⁰⁷ Patrz przypis 64, s. 25.

Taką samą godność uzyskał także w Białymstoku, Katowicach, Krakowie, Lublinie oraz w Poznaniu.

W 2002 roku Okręgowa Izba Lekarska w Warszawie przyjęła imię profesora Jana Nielubowicza – współtwórcy odrodzonego samorządu lekarskiego i pierwszego prezesa Okręgowego Sądu Lekarskiego. Podczas uroczystości została odsłonięta tablica pamiątkowa, a także portret pędzla malarki Walerii Korsak-Rabś oraz wspomniano słowa patrona:

[...] *chciałbym, by w natłoku tych bardzo nieraz pilnych spraw, nie zabrakło miejsca dla działań i inicjatyw, które mają na celu podniesienie kwalifikacji zawodowych lekarzy, poszerzenie i pogłębienie wiedzy fachowej i ogólnej, doskonalenie umiejętności myślenia lekarskiego, a także – pobudzenie i wzmocnienie chęci do samokształcenia i samorozwoju.*⁵⁰⁸

Jan Nielubowicz każdą wolną chwilę spędzał w swoim domku w Urlach, gdzie – jak mawiał – *w ramach profilaktyki przeciwważalowej ciężko pracował fizycznie w dużym ogrodzie i choć nie było to jego hobby, bo nie miał żadnego poza medycyną*⁵⁰⁹, to kopał, sadził sosenki i krzewy... wtedy tylko bez muszki.

BIBLIOGRAFIA

1. *Chirurdzy i detektywi. Prof. Jan Nielubowicz, chirurg*, w: Kortko Dariusz, Bochenek Krystyna: *Ludzie czy bogowie? 27 rozmów z najśłynniejszymi polskimi lekarzami*, Warszawa 2015, s. 48–61.
2. Dobrowolska Ewa: *Sagi rodzinne: Nielubowiczowie. Daje, abys i ty dawał*, w: *Odrodzony stan lekarski*, pod redakcją Marty Doleckiej i Ewy Gwiazdowicz, Warszawa 2007, s. 76–84.
3. Drukowany życiorys Jana Nielubowicza przekazany 30 maja 1999 roku Działowi Zbiorów Specjalnych Głównej Biblioteki Lekarskiej napisany i podpisany własnoręcznie przez autora, nienumerowany.
4. *Dzieje nauczania medycyny i farmacji w Warszawie (1789–1950)*, pod redakcją Marcina Łyskanowskiego, Andrzeja Stapińskiego i Andrzeja Śródki, Warszawa 1990.
5. *Dzieje Wydziału Lekarskiego Akademii Medycznej w Warszawie (1809–2006)*, pod redakcją Marka Krawczyka, t. I, Lublin 2007.
6. Górski Andrzej, Gliński Wiesław: *Uroczystość nadania tytułu doktora honoris causa profesorowi Janowi Nielubowiczowi i profesorowi Tadeuszowi Orłowskiemu, Z życia Akademii Medycznej w Warszawie*, R. VIII, 1999, nr 6–7, s. 1.
7. Górski Andrzej: *Przemówienie rektora AM, Z życia Akademii Medycznej w Warszawie*, R. VIII, 1999, nr 6–7, s. 2.
8. *Kto jest kim w polskiej medycynie? Informator biograficzny*, zbiorowe, Warszawa 1987, s. 466–467.
9. *Lekcja anatomii, czyli spotkania z chirurgią*, zbiorowe, Warszawa 1992.

⁵⁰⁸ Włodarczyk A.: *Sprawozdanie z działalności ORL w kadencji 2001–2005*, Puls, 2005, nr 11, s. 23.

⁵⁰⁹ Dobrowolska E.: *Sagi rodzinne: Nielubowiczowie. Daje, abys i ty dawał*, w: *Odrodzony stan lekarski*, pod redakcją M. Doleckiej i E. Gwiazdowicz, Warszawa 2007, s. 84.

10. Materiały dotyczące Jana Nielubowicza ze zbiorów Archiwum Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego, nr 1W-533; DHC-1.
11. Nielubowicz Jan: *Magia lekarskiego słowa*, w: *Odrodzony stan lekarski*, pod redakcją Marty Doleckiej i Ewy Gwiazdowicz, Warszawa 2007, s. 9–17.
12. Nielubowicz Wojciech: *Wspomnienie o filistrze Janie Nielubowiczu*, *Biuletyn Arkoński*, 2001, nr 38, nienumerowane.
13. *Promotio Doctorum Honoris Causa in Academia Medica Varsoviensi Anno Domini 1999*, zbiorowe, Warszawa 1999.
14. Staszkiwicz Walerian: *Wielki nauczyciel i mistrz chirurgii*, *Puls*, 2009, nr 2, s. 10–11.
15. Szczerbań Jerzy: *Laudacja, Z życia Akademii Medycznej w Warszawie*, R. VIII, 1999, nr 6–7, s. 3–4.
16. Tołłoczko Tadeusz: *Wspomnienie o Profesorze Janie Nielubowiczu*, *Medycyna Dydaktyka Wychowanie*, Vol. XLV, 2013, nr 9, s. 20–26.
17. Tołłoczko Tadeusz: *Wspomnienie. Prof. dr hab. med. Jan Nielubowicz, Medycyna Dydaktyka Wychowanie. Kwartalnik Akademii Medycznej w Warszawie*, R. XXXII, 2000, nr 1–2, s. 22–28.
18. Włodarczyk Andrzej: *Sprawozdanie z działalności ORL w kadencji 2001–2005*, *Puls*, 2005, nr 11, s. 22–29.
19. *Współcześni uczeni polscy. Słownik biograficzny*, zbiorowe, t. III, Warszawa 2000, s. 290.
20. *Zarys dziejów chirurgii polskiej*, pod redakcją Wojciecha Noszczyka, Warszawa 1989.

TADEUSZ ORŁOWSKI

(1917–2008)

DOKTOR HONORIS CAUSA

1999 ROK

Tadeusz Orłowski urodził się 13 września 1917 roku w Kazaniu. Po odzyskaniu niepodległości rodzina wróciła do Polski i zamieszkała w Krakowie, a następnie w Warszawie, gdzie Tadeusz ukończył gimnazjum. Po uzyskaniu świadectwa dojrzałości rozpoczął studia medyczne, a jednocześnie swoją wielką przygodę z górami. Okazały się one swoistą ścieżką, której nie tylko jak gdyby podporządkował swoje życie, ale stawał się dzięki niej o wiele mocniejszy.

Pierwszy raz poszedł w Tatry w 1936 roku, po maturze, jako świeżo upieczony student medycyny. Przebywały tam wówczas jedynie kiluosobowe grupy z Warszawy, Zakopanego i Krakowa. Mieli Tatry całkowicie dla siebie, dostępne również po czechosłowackiej stronie.⁵¹⁰

W roku 1943 otrzymał dyplom lekarza na tajnym Wydziale Lekarskim Uniwersytetu Warszawskiego i rozpoczął pracę w charakterze asystenta w II Klinice Chorób Wewnętrznych⁵¹¹ tejże uczelni, kierowanej wówczas przez jego ojca, a zarazem jednego z największych internistów polskich – Witolda Eugeniusza Orłowskiego – pioniera badań w dziedzinie patofizjologii klinicznej. Od niego też Tadeusz dostał od razu pierwsze zadanie zbadania stanu czynnościowego nerek w przypadkach chorób układu krążenia, które to zaważyło na jego całej późniejszej działalności, zarówno naukowej, jak i klinicznej.

Podczas wojny przebywanie w strefie przygranicznej było zakazane i mogło się skończyć Oświęcimiem. Ale wspinali się nadal, ukrywając się nocami na wieżyczce Murowańca na Hali Gąsienicowej.⁵¹² Wtedy właśnie mógł też z dumą odnotować swoje pierwsze zimowe wejście na Przełęcz nad Wrotami i drugie – na Zadniego Mnicha.

⁵¹⁰ Dobrowolska E.: *Sagi rodzinne: Orłowscy. Długa droga do Polski*, w: *Odrodzony stan lekarski*, pod redakcją M. Doleckiej i E. Gwiazdowicz, Warszawa 2007, s. 93.

⁵¹¹ II Katedra i Klinika Chorób Wewnętrznych – w roku akademickim 1944–1945 mieściła się w gmachu Związku Gmin w Grodzisku Mazowieckim, potem krótko w szkole przy ulicy Kowelskiej 1, a po zakończeniu remontu zniszczonego wschodniego skrzydła Klinik przy ulicy Nowowiejskiej, przeniosła się tam w grudniu 1946 roku. W latach 1925–1948 kierował nią profesor Witold Eugeniusz Orłowski (1874–1966).

⁵¹² Dobrowolska E.: *Sagi rodzinne: Orłowscy. Długa droga do Polski*, w: *Odrodzony stan lekarski*, pod redakcją M. Doleckiej i E. Gwiazdowicz, Warszawa 2007, s. 93.

Podczas wojny Tadeusz Orłowski działał w kontrwywiadzie Delegatury Rządu i brał udział w powstaniu warszawskim jako żołnierz batalionu *Baszta*, głównie pod pseudonimem *Justyn*, ratując życie rannym w punktach sanitarnych.

Był zarazem we władzach konspiracyjnego Klubu Wysokogórskiego Polskiego Towarzystwa Tatrzańskiego i redaktorem naczelnym wydawanego tajnie 'Taternika'. Wśród przyjaciół zwany był 'Stolikiem', choć czasami używał też tatrzańskiego pseudonimu 'Spaga'⁵¹³.

Po upadku powstania dostał polecenie zorganizowania drogi przerzutowej przez Tatry i Słowację na Węgry oraz funkcję nadzorca opuszczonego schroniska w Morskim Oku, gdzie doczekał się wyzwolenia.

6 lutego 1945 roku Tadeusz Orłowski wspinał się samotnie w rejonie Ciemnosmreczyńskiej Turni... kolejne sezony przynosiły nowe wspaniałe przejścia. Do dziś dużą popularnością cieszą się *drogi Orłowskiego* zachodnią ścianą Łomnicy, na Żabim Niżnim, uskoku Zadniego Mnicha, Mnichu, Pośrednim Miękuszwieckim, filarze Kopy Spadowej.

W roku 1945 powrócił do Kliniki i, pełniąc funkcję starszego asystenta, prowadził dalej swoje badania naukowe, które w 1948 roku zaowocowały pracą doktorską – *Badanie czynności wydzielniczej żołądka metodą obciążeniową Witolda Orłowskiego*⁵¹⁴ – przyjętą rok później przez Radę Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu Łódzkiego oraz stanowiskiem adiunkta I Kliniki Chorób Wewnętrznych.

Jako uczestnik pierwszej powojennej wyprawy w Alpy, w 1947 roku dokonał czwarte-go przejścia Filara Bocalattego na Mont Blanc du Tacul⁵¹⁵ i wschodniej ściany Aiguille du Grépon.⁵¹⁶

W roku 1952 uzyskał *veniam legendi* na podstawie rozprawy *Czynność kłębków i cewek nerkowych w zakresie gospodarki wodnej w stanach prawidłowych i niektórych chorobach narządu krążenia*⁵¹⁷ oraz – dopiero dwa lata później – stanowisko docenta. W 1955 roku został wysłany do Koreańskiej Republiki Ludowo-Demokratycznej w charakterze dyrektora Szpitala Polskiego Czerwonego Krzyża w Hamhŭng.

Latem 1956 roku ponownie wyjechał w Alpy i wytyczył siedemsetmetrową drogę zachodnią ścianą Aiguille du Moine⁵¹⁸ oraz przeszedł wschodnią stroną Dent du Reguin.

⁵¹³ Spaga – turnia w słowackich Tatrach Wysokich.

⁵¹⁴ Orłowski T.: *Badanie czynności wydzielniczej żołądka metodą obciążeniową Witolda Orłowskiego*, *Polskie Archiwum Medycyny Wewnętrznej*, T. XVIII, 1948, s. 833–860.

⁵¹⁵ Mont Blanc du Tacul – góra w masywie Mont Blanc w Alpach francuskich, o wysokości 4248 metrów n. p. m.

⁵¹⁶ Aiguille du Grépon – góra o wysokości 3502 metrów n. p. m.; Morawska-Nowak B.: *Odszedł Tadeusz Orłowski, Co słychać?*, 2008, nr 8/2008, s. 4.

⁵¹⁷ Orłowski T.: *Czynność kłębków i cewek nerkowych w zakresie gospodarki wodnej w stanach prawidłowych i niektórych chorobach narządu krążenia*, *Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk. Wydział Lekarski. Prace Komisji Medycyny Doświadczalnej*, t. X, z. 1, Poznań 1952. Habilitacja nie została zatwierdzona z powodu wejścia w życie 17 maja 1952 roku nowej ustawy: Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 26 kwietnia 1952 roku, w sprawie warunków i trybu nadawania stopni naukowych, DzU nr 24, poz. 164, § 12.

⁵¹⁸ Aiguille du Moine – góra o wysokości 3412 metrów n. p. m.; Dent du Reguin – the Shark's Tooth – góra o wysokości 3422 metrów n. p. m.

W roku 1958 Tadeusz Orłowski uruchomił jedną z dwóch pierwszych stacji dializoterapii w Polsce i, wraz ze swoimi współpracownikami, skonstruował oryginalne typy dializatorów, a mianowicie arkuszowy i zwojowy. W 1959 roku wyjechał na stypendium Fundacji Rockefellera do Saint Louis w stanie Missouri, gdzie przez rok szkolił się w Washington University pod okiem doktora Neala Brickera⁵¹⁹, zajmując się między innymi doświadczalnym udowodnieniem słuszności *teorii nienaruszonego nefronu*.

1 lipca 1960 roku wyjechał na wyprawę na Hindukusz⁵²⁰, której był współinicjatorem. Niestety, już po osiemnastu dniach zawrócił z Kabulu do kraju⁵²¹ – *musiałem wybierać pracę... albo góry, czyli nie miałem praktycznie żadnego wyboru*.⁵²²

W 1962 roku dostał tytuł profesora nadzwyczajnego, a następnie – osiem lat później – zwyczajnego.

Góry nauczyły mnie tego, że nie ma rzeczy niemożliwych. Proszę sobie wyobrazić: wszyscy wokół mnie twierdzili, że Galeria jest nie do pokonania, a mnie się to udało. [...] Zacząłem wprowadzać transplantologię do Polski. Byłem internistą, ale zdawałem sobie sprawę, że jest to jednak zadanie trochę o podłożu immunologicznym. Zwróciłem się więc do immunologów o pomoc, a oni powiedzieli: 'Panie Profesorze, niech pan sobie tym głowy nie zawraca, naukowo udowodniono, iż jest to niemożliwe'. Pomyślałem sobie wtedy – skoro Galeria była możliwa, to i z tym sobie poradzę...⁵²³

Wówczas to jako jeden z pierwszych w Europie wprowadził do kliniki opracowaną przez Beldinga Hibbarda Scribnera⁵²⁴ metodę leczenia schyłkowej mocznicy powtarzanymi dializami pozaustrojowymi. Na początku lat sześćdziesiątych zainicjował ciągle jeszcze aktualną metodę leczenia immunosupresyjnego kłębuszkowych zapaleń nerek, a także, wraz z profesorem Janem Nielubowiczem⁵²⁵, uruchomił program leczenia schyłkowej niewydolności nerek przeszczepianiem tego narządu.

Od roku 1963 był kierownikiem I Kliniki Chorób Wewnętrznych Akademii Medycznej w Warszawie. Funkcję tę pełnił aż do zorganizowania w roku 1975 Instytutu Transplantologii, na którego czele stał do momentu przejścia na emeryturę w 1987 roku. W tym właśnie czasie przeprowadzono tu pierwszy tysiąc przeszczepień nerek w Polsce, dzięki czemu został on głównym rodzimym ośrodkiem kształcenia kadr w zakresie nefrologii, transplantacji i dializoterapii.

⁵¹⁹ Neal S. Bricker – od 1956 roku dyrektor Renal Division of Department of Internal Medicine w Washington University. Był jednym z założycieli i w 1967 roku pierwszym prezydentem American Society of Nephrology, a w 1973 roku – prezydentem American Society for Clinical Investigation.

⁵²⁰ Hindukusz – pasmo górskie w środkowej części Azji, o długości ośmiuset kilometrów; najwyższy szczyt – Tiricz Mir – ma wysokość 7690 metrów n. p. m.

⁵²¹ Nyka J.: *Tatrzańskie drogi Tadeusza Orłowskiego*, *Polskie Archiwum Medycyny Wewnętrznej*, 2009, (119)5, s. 297.

⁵²² Ziobro R.: *Tadeusz Orłowski, Góry*, 2004, nr 7–8 (122–123), nienumerowane.

⁵²³ Ibidem.

⁵²⁴ Belding Hibbard Scribner (1921–2003) – amerykański nefrolog, pionier dializy nerek. W 1960 roku opracował przetokę tętniczo-żylną, zwaną *przetoką Scribnera*, dzięki czemu powstał w Seattle pionierski w świecie program leczenia chorych z nieodwracalnym uszkodzeniem nerek. Pierwszy pacjent był dializowany przez jedenaście lat.

⁵²⁵ Patrz s. 215–221.

Potem próbowałem jeździć jeszcze w Tatry, Pireneje i Dolomity – jednak za każdym razem trafiałem na niepogodę. Ostatnią swoją drogę zrobiłem w 1980 roku wraz z Arno Puškášem⁵²⁶ [...] Wyszliśmy na Szarą Ławkę z Doliny Młynicy, z której nikt jeszcze wtedy na nią nie wychodził. Była to łatwa droga, niewymagająca nawet asekuracji ale zawsze liczy się fakt pierwszego wejścia. Potem przeszliśmy północną ścianę Kopy Popradzkiej, na której zrobiłem dla rozrywki nowy bardzo trudny wariant na jednym z żeberek... To był ostatni wariant mojego życia.⁵²⁷

Przeniósł się do Instytutu Biocybernetyki i Bioinżynierii Polskiej Akademii Nauk i dalej prowadził badania naukowe poświęcone przede wszystkim leczeniu cukrzycy doświadczalnej przeszczepianiem wyizolowanych wysp Langerhansa, a zorganizowana przez niego pracownia była pierwszą tego typu w Polsce. Formalnie pozostał tam do 2004 roku, a potem nadal... do końca swoich dni...

Właśnie w roku 2004 marzył tylko o tym, żeby być znów w górach. Ostatnio przeszedłem poważną chorobę, ale jak się wygrzebię, to znów pojedę w Tatry. Nie potrzebuję wiele, by czuć radość z gór. Dwa razy byłem w Nowej Zelandii i dopiero za drugim razem udało mi się zobaczyć Mount Cook. Poszedłem do doliny, położyłem się i patrzyłem na tę przepiękną górę. To są [...] naprawdę piękne chwile. Nic mi więcej w życiu nie potrzeba.⁵²⁸

Tadeusz Orłowski zmarł 30 lipca 2008 roku w Warszawie.

Pozostawił po sobie ponad czterysta publikacji naukowych z dziedziny chorób wewnętrznych, biochemii klinicznej, patofizjologii, nefrologii i transplantologii. Był także autorem i współautorem rozdziałów w wielu monografiach oraz redaktorem wielokrotnie wydawanych podstawowych podręczników, takich jak *Choroby nerek*⁵²⁹, *Nauka o chorobach wewnętrznych*⁵³⁰, *Przeszczepianie nerek*⁵³¹.

Ogłosił także szereg artykułów na tematy taternicze i alpinistyczne, jak: *Galeria Gankowa*⁵³², *Park Przyrody w Tatrach czy Tatrzański Park Narodowy*⁵³³, *Mgła*⁵³⁴, *Program działalności wyprawowej Klubu Wysokogórskiego*⁵³⁵, *Wyprawa treningowa w Alpy*⁵³⁶. Był również współautorem pierwszego tomu monografii *W skałach i lodach świata*, wydanej w 1959 roku.

⁵²⁶ Arno Puškáš (1925–2001) – taternik słowacki, przyjaciel Tadeusza Orłowskiego.

⁵²⁷ Ziobro R.: *Tadeusz Orłowski, Góry*, 2004, nr 7–8 (122–123), nienumerowane.

⁵²⁸ Ibidem.

⁵²⁹ *Choroby nerek*, pod redakcją T. Orłowskiego, pierwsze wydanie: Warszawa 1976.

⁵³⁰ *Nauka o chorobach wewnętrznych*, pod redakcją T. Orłowskiego, t. 1–4, pierwsze wydanie: Warszawa 1978.

⁵³¹ *Przeszczepianie nerek*, pod redakcją T. Orłowskiego, pierwsze wydanie: Warszawa 1995.

⁵³² Orłowski T.: *Galeria Gankowa, Taternik*, R. XXV, 194, nr 1–4.

⁵³³ Orłowski T. i in.: *Park Przyrody w Tatrach czy Tatrzański Park Narodowy, Taternik*, R. XXVI, 1942, nr 3–4.

⁵³⁴ Orłowski T.: *Mgła, Taternik*, R. XXVI, 1942, nr 3–4.

⁵³⁵ Orłowski T.: *Program działalności wyprawowej Klubu Wysokogórskiego, Taternik*, R. XXIX, 1947, nr 2–3.

⁵³⁶ Orłowski T.: *Wyprawa treningowa w Alpy, Biuletyn Polskiego Towarzystwa Tatrzańskiego*, 1947, nr 6–7.

Należał do komitetów redakcyjnych wielu czasopism⁵³⁷, w tym, w latach 1963–1994 pełnił funkcję redaktora naczelnego *Polskiego Archiwum Medycyny Wewnętrznej*.

Był członkiem⁵³⁸ i członkiem honorowym⁵³⁹ wielu towarzystw, a wśród nich Towarzystwa Naukowego Warszawskiego i Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, a także, od 1971 roku, członkiem rzeczywistym Polskiej Akademii Nauk.

Jego działalność przyniosła mu między innymi: Krzyż Wielki, Krzyż Komandorski z Gwiazdą, Krzyż Komandorski, Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski oraz Warszawski Krzyż Powstańczy, a także wyróżnienia – Armii Krajowej *Akcja Burza* i Batalionu Szturmowego *Odwet*. Otrzymał również Order Sztandaru Pracy Koreańskiej Republiki Ludowo-Demokratycznej II klasy i Odznakę Koreańskiego Czerwonego Krzyża.

W roku 1990 Tadeusz Orłowski odebrał godność doktora honoris causa ówczesnej Akademii Medycznej w Krakowie.

Akademia Medyczna w Warszawie, na wniosek Rady I Wydziału Lekarskiego, 31 maja 1999 roku nadała Tadeuszowi Orłowskiemu zaszczytny tytuł doktora honoris causa.

25 czerwca 1999 roku w Sali Balowej Zamku Królewskiego w Warszawie odbyła się uroczystość wręczenia dyplomu dla tego, *qui scholam Polonam nephrologiae et transplantologiae creavit*.

Tadeusz Orłowski był nie tylko sławnym profesorem medycyny, ale także znanym taternikiem, konsekwentnym propagatorem wspinaczki klasycznej – bez zbędnych ułatwień, legendą w historii polskiego wspinania...

[...] *w czasie mojej działalności górskiej przebyłem ponad tysiąc dróg wysokogórskich*⁵⁴⁰... *Jeśli czegoś żałuję w moim życiu to tylko tego, że za mało przebywałem w górach.*⁵⁴¹

⁵³⁷ *Kidney International; Clinical Nephrology; International Journal of Urology and Nephrology; Annales of Transplantation; European Journal of Clinical and Biological Research; Zeitschrift für Urologie und Nephrologie; Bulletin of the Polish Academy of Sciences; Excerpta Medica; Nephron; Acta Medica Polona; Przegląd Lekarski; Nefrologia; Dializoterapia Polska.*

⁵³⁸ International Academy of Science; New York Academy of Sciences; International Society of Nephrology, członek zarządu; International Federation for Artificial Organs; Transplantation Society; European Society for Organ Transplantation; Niemieckie Towarzystwo Nefrologiczne; Cell Transplant Society; European Dialysis and Transplant Association; Klub Wysokogórski.

⁵³⁹ Polskie Towarzystwo Lekarskie; Towarzystwo Internistów Polskich; Polskie Towarzystwo Nefrologiczne; Polskie Towarzystwo Transplantacyjne; Polskie Towarzystwo Immunologii Doświadczalnej i Klinicznej; Polskie Towarzystwo Nadciśnienia Tętniczego; Polskie Towarzystwo Kardiologiczne; Polskie Towarzystwo Hematologiczne; Polish Medical Alliance; Węgierska Akademia Nauk.

⁵⁴⁰ Morawska-Nowak B.: *Odszedł Tadeusz Orłowski, Co słyhać?*, 2008, nr 8/2008, s. 4.

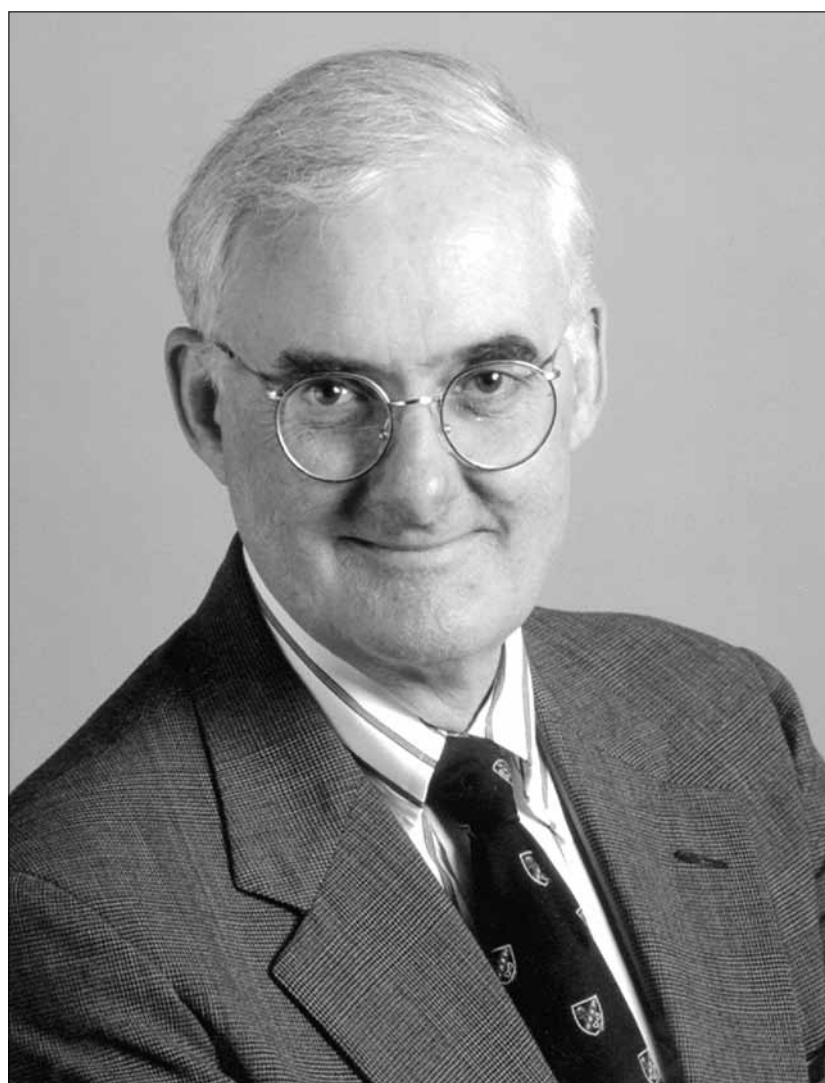
⁵⁴¹ Ziobro R.: *Tadeusz Orłowski, Góry*, 2004, nr 7–8 (122–123), nienumerowane.

BIBLIOGRAFIA

1. Czyżyk Artur: *Laudacja, Z życia Akademii Medycznej w Warszawie*, R. IX, 1999, nr 6–7, s. 4–6.
2. Dobrowolska Ewa: *Sagi rodzinne: Orłowscy, Długa droga do Polski*, w: *Odrodzony stan lekarski*, pod redakcją Marty Doleckiej i Ewy Gwiazdowicz, Warszawa 2007, s. 85–97.
3. *Dzieje nauczania medycyny i farmacji w Warszawie (1789–1950)*, pod redakcją Marcina Łyskanowskiego, Andrzeja Stapińskiego i Andrzeja Śródki, Warszawa 1990.
4. *Dzieje Wydziału Lekarskiego Akademii Medycznej w Warszawie (1809–2006)*, pod redakcją Marka Krawczyka, t. I, Lublin 2007.
5. Górski Andrzej, Gliński Wiesław: *Uroczystość nadania tytułu doktora honoris causa profesorowi Janowi Nielubowiczowi i profesorowi Tadeuszowi Orłowskiemu, Z życia Akademii Medycznej w Warszawie*, R. VIII, 1999, nr 6–7, s. 1.
6. Imiela Jacek: *Medycyna, moja miłość. Opowieści lekarza*, Kraków 2012.
7. Kokot Franciszek, Heidland August: *Laudatio. Professor Tadeusz Orłowski. 80 years, Nephrology Dialysis Transplantation*, Vol. 13, 1998, s. 1308–1309.
8. *Kto jest kim w polskiej medycynie? Informator biograficzny*, zbiorowe, Warszawa 1987, s. 489.
9. Materiały dotyczące Tadeusza Orłowskiego z Działu Zbiorów Specjalnych Głównej Biblioteki Lekarskiej, nr I–1341.
10. Materiały dotyczące Tadeusza Orłowskiego ze zbiorów Archiwum Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego, nr 1–533; DHC–8.
11. Morawska-Nowak Barbara: *Odszedł Tadeusz Orłowski, Co słychać?*, 2008, nr 8/212, s. 4.
12. Nyka Józef: *Tadeusz Orłowski, Głos Seniora*, 2007, nr 7, s. 1–4.
13. Nyka Józef: *Tatrzańskie drogi Tadeusza Orłowskiego, Polskie Archiwum Medycyny Wewnętrznej*, 2009; nr (119)5, s. 296–298.
14. *Promotio Doctorum Honoris Causa in Academia Medica Varsoviensi Anno Domini 1999*, zbiorowe, Warszawa 1999.
15. *Wspomnienie o Profesorze Tadeuszu Orłowskim, Medycyna Dydaktyka Wychowanie, Kwartalnik Akademii Medycznej w Warszawie*, R. XL, 2008, nr 7–8, s. 21, nieautoryzowane.
16. *Współcześni uczeni polscy. Słownik biograficzny*, zbiorowe, t. III, Warszawa 2000, s. 378.
17. *Złota księga nauki polskiej – naukowcy zjednoczonej Europy*, zbiorowe, Warsza-

NICHOLAS L. TILNEY

(1935–2013)

DOKTOR HONORIS CAUSA

1999 ROK

wa 2006, s. 586.

Nicholas Lechmere Tilney urodził się 19 października 1935 roku w Nowym Jorku. W roku 1958 uzyskał tytuł *Bachelor of Arts* w Harvard University w Bostonie w stanie Massachusetts, a następnie – cztery lata później – dyplom lekarza w Weill Cornell Medical College w Nowym Jorku.

*Podczas studiów profesor filologii klasycznej, człowiek niezwykle i lotnego intelektu, a przy tym wybitny wykładowca i pisarz, wprowadził mnie w życie akademickie.*⁵⁴²

W roku 1962 rozpoczął roczny staż z chirurgii oraz – w kolejnym roku – specjalizację w zakresie tej specjalności w Saint Luke's Hospital w Chicago w stanie Illinois. W latach 1964–1966 kontynuował ją i ukończył w Peter Bent Brigham Hospital w Bostonie. Przez kolejne dwa lata odbywał służbę wojskową w charakterze chirurga w United States Naval Hospital 1. w Portsmouth w stanie New Hampshire. W tym samym czasie dwukrotnie uzyskał stypendium do Cellular Immunology Research Unit w Sir William Dunn School of Pathology University of Oxford Medical Science Division w Wielkiej Brytanii. W roku 1969 powrócił do Peter Bent Brigham Hospital i trzy lata później ukończył specjalizację z chirurgii.

*W chirurgii, doktorzy Francis D. Moore⁵⁴³ i Joseph Murray⁵⁴⁴... nauczyli mnie nie tylko operować i otaczać troską pacjentów, ale również myśleć spójnie w gąszczach zagadnień klinicznych.*⁵⁴⁵

⁵⁴² Tłumaczenie własne z języka angielskiego. Wykład Nicholasa Tilneya w: *Promotio Doctorum Honoris Causa in Academia Medica Varsoviensi Anno Domini 2000*, zbiorowe, Warszawa 2000, s. 12.

⁵⁴³ Francis Daniels Moore (1913–2001) – znakomity amerykański chirurg-naukowiec. W 1948 roku rozpoczął pracę w Peter Bent Brigham Hospital w Bostonie, gdzie rozwinął program transplantacji nerek i wątroby – zarówno eksperymentalnie, jak i klinicznie. W latach 1948–1976 ordynator oddziału chirurgii w tym szpitalu i jednocześnie profesor Harvard Medical School. Współautor *Metabolic Response to Surgery*, 1949 i *Metabolic Care of the Surgical Patient*, 1959 oraz autor *The Body Cell Mass and its Supporting Environment*, 1963.

⁵⁴⁴ Patrz przypis 442, s. 197.

⁵⁴⁵ Tłumaczenie własne z języka angielskiego. Wykład Nicholasa Tilneya w: *Promotio Doctorum Honoris Causa in Academia Medica Varsoviensi Anno Domini 2000*, zbiorowe, Warszawa 2000, s. 12.

W 1973 roku jednocześnie rozpoczął pracę jako Instructor in Surgery w Harvard Medical School, a następnie przeszedł kolejno wszystkie szczeble drogi naukowej.

Mój przewodnik po świecie nauki, Sir James Gowans⁵⁴⁶, wpajał mi znaczenie metody naukowej i wagę rzetelności w planowaniu, doskonaleniu i powtarzaniu doświadczeń przed ogłoszeniem wyników.⁵⁴⁷

I tak, w latach 1975–2003, pełnił funkcję dyrektora Surgical Research Laboratories tejże uczelni, a także prawie jednocześnie, bowiem w latach 1976–1992, stał na czele Transplant Service Peter Bent Brigham Hospital. W roku 1977 został profesorem nadzwyczajnym, później – w roku 1983 – zwyczajnym chirurgii Harvard Medical School, a w końcu – w 1992 roku – *Francis D. Moore Professor of Surgery*. Jednocześnie pracował na oddziałach chirurgicznych kolejno Peter Bent Brigham Hospital, od 1982 roku – Beth Israel Deaconess Medical Center, a wreszcie – od roku 1983 – jako *Senior Surgeon* w Brigham and Women's Hospital w Bostonie, gdzie pozostał do 2009 roku. W latach 1988–1993 pełnił także funkcję konsultanta chirurgicznego Veterans Administration Hospital w West Roxbury w stanie Massachusetts. W latach 1992–2001 piastował natomiast stanowisko dyrektora Center for Transplantation Research i jednocześnie konsultanta Transplantation Biology and Immunosuppression Therapy w Brigham and Women's Hospital.

Pełnił również wiele funkcji organizacyjnych i administracyjnych na terenie zarówno szpitala, jak i uczelni, w tym między innymi był członkiem komitetu do spraw Warren Anatomical Museum oraz innego, opiekującego się zasobami artystycznymi i pamiątkowymi uniwersytetu. W latach 1992–2001 należał do Research Committee of Brigham and Women's Hospital, a następnie – w latach 1997–2000 – do Clinical Investigation Committee, a także do Committee of Immunology. Od 1997 roku do końca swoich dni był członkiem komisji rekrutacyjnej uczelni.

Nicholas Lechmere Tilney zmarł 13 marca 2013 roku w Bostonie.

Był autorem ponad 550 prac indywidualnych i zbiorowych, prawie siedemdziesięciu rozdziałów w akademickich podręcznikach chirurgii oraz licznych książek. Wśród tych ostatnich był współautorem *Surgical Care of the Patient with Renal Failure⁵⁴⁸*, przetłumaczonej na język włoski⁵⁴⁹ oraz współredaktorem *Vascular Surgery⁵⁵⁰* i *Transplantation Biology, Cellular and Molecular Aspects⁵⁵¹*. Należy tu również wspomnieć o kilkakrotnie wydawanych *Progress in Transplantation⁵⁵²*, *Transplantation Reviews⁵⁵³* oraz o monografii *Transplant. From Myth to Transplant*

⁵⁴⁶ James Gowans – od 1948 roku, kiedy to przybył do Oksfordu, prowadził badania nad cyklem życiowym komórek, a szczególnie limfocytów. W latach 1962–1977 był dyrektorem Cellular Immunology Research Unit of Sir William Dunn School w Oksfordzie. W latach 1977–1987 stał na czele Medical Research Council w Wielkiej Brytanii.

⁵⁴⁷ Tłumaczenie własne z języka angielskiego. Wykład Nicholasa Tilneya w: *Promotio Doctorum Honoris Causa in Academia Medica Varsoviensis Anno Domini 2000*, zbiorowe, Warszawa 2000, s. 12.

⁵⁴⁸ Tilney N. L., Lazarus J. M.: *Surgical Care of the Patient with Renal Failure*, Filadelfia 1982.

⁵⁴⁹ Tilney N. L., Lazarus J. M.: *Terapia Chirurgica Dell Insufficienza Renale*, Rzym 1983.

⁵⁵⁰ *Vascular Surgery*, pod redakcją P. R. F. Bella i N. L. Tilneya, Londyn 1984.

⁵⁵¹ *Transplantation Biology, Cellular and Molecular Aspects*, pod redakcją: N. L. Tilneya, T. B. Stroma i L. C. Paula, Filadelfia 1996.

⁵⁵² *Progress in Transplantation*, pod redakcją P. J. Morrisa i N. L. Tilneya, Londyn, 1984; 1985; 1986.

⁵⁵³ *Transplantation Reviews*, pod redakcją P. J. Morrisa i N. L. Tilneya, Nowy Jork 1987; 1988; Filadelfia 1988.

*Reality*⁵⁵⁴, przetłumaczonej i wydanej także dwukrotnie w Polsce⁵⁵⁵. Ta ostatnia pozycja została uznana w Stanach Zjednoczonych książką roku 2004 w kategorii popularnonaukowych.

Jego wieloletnie badania obejmowały przede wszystkim zjawisko ostrego i przewlekłego odrzucania przeszczepianych narządów, mechanizm wywoływania tolerancji na przeszczep oraz wpływ zmian zachodzących w organizmie dawcy po wystąpieniu u niego śmierci mózgu na czynność przeszczepionych narządów biorcy.

*Wysiłki by połączyć i równoważyć dwa obszary zainteresowań, kliniczne przeszczepianie narządów i jego fascynujące podstawy biologiczne towarzyszyły całej mojej karierze i były źródłem wielu radości. Tak naprawdę, to muszę jednak przyznać, że bardziej lubię mówić o biologii przeszczepiania niż o jego klinicznych rezultatach!*⁵⁵⁶

W swoich pracach doświadczalnych Tilney zajmował się przede wszystkim mechanizmami odrzucania przeszczepów narządowych u szczurów ze szczepów wsobnych. Wczesne badania nad zjawiskiem ostrego odrzucania skupiały się na izolacji, rozpoznaniu i ocenie czynnościowej komórek odpornościowych z przeszczepów serc szczurzych i nerek ludzkich oraz zaowocowały pionierskim wykazaniem cytotoksycznego działania limfocytów T *in vivo*.

Na przełomie lat siedemdziesiątych i osiemdziesiątych ukazały się publikacje opisujące działanie nowego wówczas leku immunosupresyjnego – cyklosporyny A, na bazie modelu przeszczepiania serca u szczurów. W innej serii doświadczeń Tilney zajmował się określaniem roli receptora dla interleukiny 2. aktywowanych limfocytów T w procesie ostrego odrzucania i jego blokowania przy użyciu antyidiotypowych przeciwciał monoklonalnych. Zainicjowało to także serię kolejnych badań klinicznych nad podobnymi zestawami leków immunosupresyjnych. Dużo też uwagi poświęcił na wyjaśnienie patofizjologii i etiologii przewlekłego odrzucania przeszczepu. Tematem jego zainteresowań jest także wpływ wczesnych zjawisk niezależnych od antygenów zgodności tkankowej na późną czynność przeszczepów.

Należał do komitetów redakcyjnych licznych czasopism⁵⁵⁷, między innymi – *Transplant Immunology*, a w latach 1990–2002 był współredaktorem *Transplantation Reviews*.

⁵⁵⁴ Tilney N. L.: *Transplant: From Myth to Transplant Reality*, Londyn 2003.

⁵⁵⁵ Tilney N. L.: *Przeszczep. Od mitów do rzeczywistości*, Warszawa 2005; 2009.

⁵⁵⁶ Tłumaczenie własne z języka angielskiego. Wykład Nicholasa L Tilneya w: *Promotio Doctorum Honoris Causa in Academia Medica Varsoviensi Anno Domini 2000*, zbiorowe, Warszawa 2000, s. 12.

⁵⁵⁷ *Transplantation; Journal of Microvascular Surgery; The King Faisal Specialist Hospital Medical Journal; Transplantation Proceedings; Butterworth's International Medical Review Series - Surgery; Infections in Surgery; Transplantation Reviews; Clinical Transplantation; Transplant International; Graft; Journal Brasileiro de Transplantes.*

Był członkiem⁵⁵⁸ wielu towarzystw naukowych, zajmujących się głównie chirurgią, immunologią i transplantologią, w tym wybrano go prezydentem American Society of Transplant Surgeons w 1995 roku i w latach 2006–2008 – The Transplantation Society. Został także nagrodzony licznymi członkostwami honorowymi⁵⁵⁹, między innymi w 1982 roku Royal College of Surgeons, w roku 1997 – Towarzystwa Chirurgów Polskich oraz w roku 2009 – Polskiego Towarzystwa Transplantacyjnego.

Nicholas Tilney był także chętnie zapraszany, często kilkakrotnie w roku, jako wykładowca czy *visiting professor* przez wiele uniwersytetów z całego świata, począwszy od roku 1978, kiedy to przyjął zaproszenie od Polskiej Akademii Nauk. Przez ponad dwadzieścia lat współpracował z polskimi chirurgami, czego owocem są liczne wspólne publikacje, a także szkolenie naszych stypendystów.

31 maja 1999 roku Akademia Medyczna w Warszawie, na wniosek Rady I Wydziału Lekarskiego, nadała Nicholasowi Tilney'owi tytuł doktora honoris causa. Uroczystość wręczenia dyplomu odbyła się 19 czerwca 2000 roku w Sali Senatu uczelni. Nowo promowany wygłosił wykład *Przyjaźń i współpraca*, w którym podkreślił, że wyróżnienie to jest nie tylko wielkim zaszczytem oraz *wyrazem uznania dla pracy klinicznej i doświadczalnej, dotyczącej przeszczepiania tkanek i narządów, której poświęcił swoje życie zawodowe, ale też ukoronowaniem długoletnich przyjaźni... z polskimi pracownikami naukowymi.*

*Przede wszystkim Nick Tilney był prawdziwym dżentelmenem i przyjacielem na całe życie. Jeśli ktokolwiek zapytałby mnie o kogoś, kto uosabia tzw. 'starą szkołę', od razu pomyślałbym o Nicku. Jego pokora wynikała z ogromnego szacunku do zawilności natury i roli pacjentów w rozwoju chirurgii jako nauki.*⁵⁶⁰

Nicholas Tilney w wolnych chwilach pływał łódką... a najbardziej lubił wiosłować. Dużo czasu poświęcał też na ciekawe podróże po świecie i uprawianie własnego ogródka. Często również czytał, a szczególnie cenił sobie klasykę literatury angielskiej i biografie... głównie te dotyczące Karola Darwina. Najchętniej jednak sam pisał i to nie tylko teksty naukowe, bowiem interesował się także historią. Z tej ostatniej pasjonowały go dzieje Anglii, Europy... no i oczywiście medycyny, co utrwalił chociażby w postaci wcześniej wspomnianych losów transplantologii oraz *A Perfectly Striking Departure. Surgeons and Surgery at Peter Bent Brigham Hospital.*

⁵⁵⁸ Royal College of Surgeons; The Transplantation Society; Massachusetts Medical Society; American Federation for Clinical Research; University Surgeons; American Society of Transplant Surgeons; American College of Surgeons; Boston Surgical Society; European Society for Surgical Research; American Association of Immunologists; New England Surgical Society; New England Society for Vascular Surgery; Société Internationale de Chirurgie; North American Chapter of International Cardiovascular Society; Aesculapian Club of Harvard Medical School; Surgical Biology Club I; Surgical Research Society of South Africa; American Surgical Association; Medical Exchange Club of Harvard Medical School.

⁵⁵⁹ Royal College of Surgeons; Surgical Research Society of South Africa; Kidney Transplant Dialysis Association; Australian and New Zealand Society of Nephrology; American Society of Transplant Surgeons; Southern Africa Transplantation Society.

⁵⁶⁰ Tullius S. G., Kupiec-Wegliński J.: *Nicholas Lechmere Tilney, M.D. (1935–2013): Surgeon, Scientist, Writer, and Gentleman, Transplantation*, Vol. 95(9), 2013, s. 1071–1072.

W 2011 roku ukazała się *Invasion of the Body: Revolutions in Surgery*⁵⁶¹, jego ostatnia książka, a przy tym doczesna historia nowoczesnej chirurgii, przeznaczona dla szerszego kręgu odbiorców.

BIBLIOGRAFIA

1. Folkman Judah: *Francis Daniels Moore, Biographical Memoirs*, Vol. 88, 2006, s. 268–282.
2. Materiały dotyczące Nicholasa Lechmere'a Tilneya ze zbiorów Archiwum Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego, 1W-533; DHC-2.
3. *Promotio Doctorum Honoris Causa in Academia Medica Varsoviensi Anno Domini 2000*, zbiorowe, Warszawa 2000.
4. Rowiński Wojciech: *Nicholas L. Tilney, M. D. – profesor chirurgii Uniwersytetu Harvarda. Doctor Honoris Causa Akademii Medycznej w Warszawie. Laudacja, Z życia Akademii Medycznej w Warszawie*, R. IX, 2000, nr 6/7, s. 21–23.
5. Tilney Nicholas Lechmere: *Przeszczep. Od mitów do rzeczywistości*, Warszawa 2005.
6. Tilney Nicholas Lechmere: *Przyjaźń i współpraca, Z życia Akademii Medycznej w Warszawie*, R. IX, 2000, nr 6/7, s. 23–24.
7. Towpik Edward: *Nicholas L. Tilney (1935–2013) in memoriam*, *Medycyna Dydaktyka Wychowanie*, Vol. XLV, 2013, nr 3, s. 29–31.
8. Tullius Stefan G., Kupiec-Węgliński Jerzy: *Nicholas Lechmere Tilney, M.D. (1935–2013): Surgeon, Scientist, Writer, and Gentleman, Transplantation*, 2013, Vol. 95(9), 2013, s. 1071–1072.
9. Życiorys nadesłany przez Nicholasa Lechmere'a Tilneya w czerwcu 2009 roku.

⁵⁶¹ Tilney N. L.: *Invasion of the Body: Revolutions in Surgery*, London 2011.

FRANCISZEK KOKOT

(ur. 1929)

DOKTOR HONORIS CAUSA

1999 ROK

Franciszek Józef Kokot urodził się 24 listopada 1929 roku w Olesnie Śląskim. Po ukończeniu szkoły podstawowej w rodzinnej miejscowości rozpoczął naukę w jedynym tam wówczas gimnazjum o profilu pedagogicznym. Wkrótce przeniósł się do Lublińca i w 1948 roku uzyskał świadectwo dojrzałości, z zamiarem rozpoczęcia studiów na Politechnice Śląskiej.

[...] po zdaniu ostatecznego egzaminu podszedł do mnie dyrektor gimnazjum i gratulując mi sukcesu powiedział zdecydowanym głosem: 'Franek, to pójdziesz na medycynę.' [...] Przecież widzę, że z ciebie nie będzie żaden inżynier.⁵⁶²

Rozpoczął więc naukę w Śląskiej Akademii Lekarskiej⁵⁶³, lecz wkrótce, z powodu trudnej sytuacji materialnej, podjął zamiar przerwania studiów. Jednak, po egzaminie z chemii ogólnej u profesora Stanisława Prebendowskiego, dostał propozycję pracy w charakterze laboranta. Po dokonaniu natomiast syntezy niezbędnej do badań kwasu krotonowego, otrzymał dodatkowo stypendium naukowe. *Bada- nie martwej materii nie było szczytem jego marzeń*, dlatego też szybko przeniósł się do właśnie tworzącej się Katedry Farmakologii Śląskiej Akademii Medycznej w Zabrze, kierowanej wówczas przez profesora Józefa Jeskego⁵⁶⁴. Tu też powstały jego pierwsze prace naukowe. Po uzyskaniu dyplomu w roku 1953 pozostał jeszcze w zakładzie przez kolejne cztery lata jako starszy asystent, jednocześnie pracując w charakterze wolontariusza w III Klinice Chorób Wewnętrznych Śląskiej Akademii Medycznej w Bytomiu, w zespole zajmującym się nefrologią. W roku 1955

⁵⁶² Kokot F.: *Kariera naukowa – szczęśliwy zbieg okoliczności czy też uporczywe dążenie do przeżywania wielkiej przygody?*, *Z życia Akademii Medycznej w Warszawie*, R. IX, 2000, nr 1, s. 13.

⁵⁶³ Uczelnia została utworzona w 1948 roku jako Akademia Lekarska w Bytomiu. W roku 1949 zmieniła nazwę na Śląską Akademię Lekarską. Od 1964 roku siedzibą uczelni są też Katowice, gdzie od 1990 roku funkcjonowała jako Śląska Akademia Medyczna imienia Ludwika Waryńskiego. Obecnie, od 20 czerwca 2007 roku, jest to Śląski Uniwersytet Medyczny.

⁵⁶⁴ Józef Jeske (1912–2012) – farmaceuta, lekarz chorób wewnętrznych, farmakolog, twórca farmakologii klinicznej. W latach 1950–1955 kierownik Katedry i Zakładu Farmakologii Śląskiej Akademii Medycznej w Zabrze. Od 1961 roku profesor nadzwyczajny Akademii Medycznej w Lublinie. W roku 1962 przeniósł się do Warszawy na stanowisko kierownika Katedry Farmakologii Wydziału Farmaceutycznego Akademii Medycznej, gdzie uzyskał tytuł profesora zwyczajnego i na którego czele stał do 1978 roku.

został specjalistą pierwszego, a dwa lata później – drugiego stopnia w zakresie chorób wewnętrznych, pod okiem profesora Kornela Gibińskiego⁵⁶⁵, które w przyszłości wzbogacił o nefrologię i endokrynologię. W 1957 roku, zaraz po obronie pracy doktorskiej zatytułowanej *Czynność nerek w sztucznej hibernacji*, mianowano go adiunktem tej Kliniki i pozostał na tym stanowisku do 1962 roku. Wówczas to habilitował się na podstawie rozprawy *Studia nad działaniem rzęciowych środków moczopędnych* i uzyskał stanowisko docenta. W roku 1969 dostał tytuł profesora nadzwyczajnego i rok później wyjechał na dwumiesięczny staż naukowy do Saint Mary's Hospital i Middlesex Hospital w Londynie, gdzie nauczył się izolacji parathormonu z przytarczyc bydłęcych oraz oznaczania jego poziomu we krwi. Po powrocie nie tylko przeniósł owe doświadczenia na grunt polski, ale także znacznie je rozwinął, doprowadzając do uzyskania przeciwciał anty-PTH, dających reakcję krzyżową z ludzkim parathormonem. Pozwoliło to z kolei na wykonanie w ciągu następnych dwudziestu lat ponad dwudziestu tysięcy oznaczeń tego hormonu w celach diagnostycznych oraz rozwinięcie szerokiej współpracy naukowej wraz z opublikowaniem kilkudziesięciu rozpraw. W roku 1975 został kierownikiem Katedry i Kliniki Nefrologii Instytutu Chorób Wewnętrznych, przemianowanej w 1997 roku na Katedrę i Klinikę Nefrologii, Endokrynologii i Chorób Przemiany Materii Śląskiej Akademii Medycznej w Katowicach i pozostał nim aż do czasu przejścia na emeryturę w 2000 roku. W roku 1982 uzyskał tytuł profesora zwyczajnego i jednocześnie na dwa lata objął funkcję rektora Śląskiej Akademii Medycznej w Katowicach.

Napisał ponad sto pięćdziesiąt prac poglądowych oraz pięćset pięćdziesiąt oryginalnych, a także jest autorem lub współautorem ponad czterdziestu książek. Wśród tych ostatnich znajdują się między innymi *Diagnostyka różnicowa objawów chorobowych*⁵⁶⁶, *Choroby wewnętrzne*⁵⁶⁷ czy *Gospodarka wodno-elektrolitowa i kwasowo-zasadowa w stanach fizjologii i patologii*⁵⁶⁸. Główne problemy badawcze Franciszka Kokota koncentrują się wokół enzymologii klinicznej, czynności układu wewnątrzwydzielniczego w mocznicy ostrej i przewlekłej u chorych z przeszczepioną nerką, nadciśnieniem tętniczym oraz aktywną kamicą nerkową. Interesuje się on także gospodarką wodno-elektrolitową, zarówno w stanach fizjologii, jak i patologii. Do najbardziej znaczących jego osiągnięć należy zaliczyć określenie charakteru zaburzeń hormonalnych w przebiegu niewydolności nerek oraz poznanie roli układu renina-angiotensyna-aldosteron w patogenezie nadciśnienia tętniczego pierwotnego i wtórnego. Badania te wniosły bardzo znaczący wkład w rozwój nowoczesnej diagnostyki nadciśnienia reninozależnego i hormonalnie uwarunkowanego.

⁵⁶⁵ Kornel Gibiński (1915–2012) – gastroenterolog. Od 1953 roku kierownik Kliniki Chorób Wewnętrznych w Bytomiu, a od roku 1961 w Katowicach. Od 1966 roku profesor zwyczajny. W latach 1974–1985 kierował Kliniką Gastroenterologii i Instytutem Chorób Wewnętrznych w Katowicach. Autor pierwszego polskiego podręcznika *Gastroenterologii klinicznej*, 1958. Stworzył pierwszą na Śląsku pracownię endoskopową i uruchomił drugą w Polsce *sztuczna nerka* oraz pierwszą pracownię angiograficzną.

⁵⁶⁶ *Diagnostyka różnicowa objawów chorobowych*, pod redakcją F. Kokota, Warszawa 1990; 2005; ostatnie – trzecie wydanie: 2007.

⁵⁶⁷ *Choroby wewnętrzne*, t. I i II, pod redakcją F. Kokota, ostatnie – ósme wydanie, Warszawa 2006.

⁵⁶⁸ Kokot F.: *Gospodarka wodno-elektrolitowa i kwasowo-zasadowa w stanach fizjologii i patologii*, ostatnie – szóste wydanie, Warszawa 2005.

Brał i bierze udział w pracach rad redakcyjnych wielu czasopism, w tym między innymi jako redaktor naczelny *Acta Medica Polona*, a także członek komitetów redakcyjnych: *Kidney International*, *Clinical Nephrology*, *Nephron*, *Nephrology Dialysis Transplantation*, *Nieren- und Hochdruckkrankheiten*.

Był i jest członkiem⁵⁶⁹ i członkiem honorowym⁵⁷⁰ wielu towarzystw naukowych, w tym – od 1994 roku – Royal College of Physicians. Od roku 1989, przez dziesięć lat, pełnił funkcję prezesa polskiego Towarzystwa Nefrologicznego. W 1991 roku został członkiem rzeczywistym Polskiej Akademii Umiejętności, a cztery lata później – Polskiej Akademii Nauk. Wielokrotnie był również zapraszany przez renomowane ośrodki badawcze na świecie, a szczególnie Stanów Zjednoczonych jako *visiting professor*.

Prowadził także działalność dydaktyczną, szkoląc siedemdziesięciu internistów, pięćdziesięciu nefrologów, czterech endokrynologów, dwóch diagnostyków laboratoryjnych oraz całe rzesze studentów. Wypromował też dwudziestu dwóch habilitantów krajowych i sześciu zagranicznych oraz siedemdziesięciu sześciu doktorów nauk medycznych.

*Nigdy nie wymagał od innych więcej niż od siebie. Tylko, że to, czego wymaga od siebie, to dla innych niemożliwie dużo. Twardy, ale dobry... wystarczyła sama świadomość, że będzie niezadowolony.*⁵⁷¹

Jego działalność przyniosła mu wiele wyróżnień, w tym między innymi, w roku 1998, Krzyż Wieki Orderu Odrodzenia Polski, a także – w 1990 roku – nadany przez papieża Jana Pawła II *Equester Ordo Sancti Silvestri Papae*⁵⁷². Jest także laureatem *Louis Pasteur Médaille* od Université Louis-Pasteur w Strassbourgu, Medalu Jana Ewangelisty Purkyněgo, nadanego przez Czechosłowacką Akademię Nauk, a także *Franz Volhard Award*⁵⁷³, otrzymanej od Gesellschaft für Nephrologie. W roku 1991 dostał także *International Distinguished Medal* od National Kidney Foundation oraz medal *Gloria Medicinæ*, jako wyraz uznania Polskiego Towarzystwa Lekarskiego, a sześć lat później – Złoty Medal *Medicus Magnus* Polskiej Akademii Medycyny. W 2001 roku wyróżniono go też nagrodą *Lux ex Silesia*⁵⁷⁴.

W roku 1990 uzyskał tytuł doktora honoris causa od Akademii Medycznej imienia Piastów Śląskich we Wrocławiu, trzy lata później – od Śląskiej Akademii

⁵⁶⁹ International Society of Internal Medicine; International Society of Nephrology; European Dialysis and Transplant Association – European Renal Association; German Society of Nephrology.

⁵⁷⁰ Czechoslovakian Society of Nephrology; Bulgarian Society of Nephrology; Yugoslavian Society of Nephrology; German Society of Nephrology; Italian Society of Nephrology; Macedonian Society of Nephrology; Polskie Towarzystwo Nadciśnienia Tętniczego; Polskie Towarzystwo Ginekologiczne; Towarzystwo Internistów Polskich; Romanian Society of Nephrology.

⁵⁷¹ Watola J.: *Franciszek Kokot – dobry doktor ze Śląska*, *Gazeta Wyborcza – Katowice*, 31 maja 2007, nienumerowane.

⁵⁷² *Equester Ordo Sancti Silvestri Papae* – Order Rycerski Świętego Sylwestra – ustanowiony przez Grzegorza XVI w 1841 roku, dla uczczenia papieża Sylwestra I. W roku 1905 połączony z *Militia Aurata – Orderem Złotej Ostrogi*. Nadawany osobom świeckim za wybitne osiągnięcia w dziedzinie nauki i sztuki.

⁵⁷³ Patrz przypis 216, s. 85.

⁵⁷⁴ *Lux ex Silesia* – nagroda ufundowana w 1994 roku przez metropolite górnośląskiego – arcybiskupa Damiana Zimonia – przeznaczona jest dla tych, którzy dzięki swej działalności naukowej lub artystycznej wnoszą trwały wkład w kulturę Górnego Śląska.

Medycznej w Katowicach, a następnie – w roku 1995 – od Pomorskiej Akademii Medycznej w Szczecinie i – w 1977 roku – od Univerzita Pavla Jozefa Šafárika w Koszycach oraz Akademii Medycznej w Lublinie.

27 września 1999 roku tytuł doktora honoris causa nadała mu Akademia Medyczna w Warszawie, na wniosek Rady I Wydziału Lekarskiego. Uroczystość wręczenia dyplomu miała miejsce 20 grudnia 1999 roku w Sali Koncertowej Filharmonii Narodowej w Warszawie, a nowo promowany wygłosił wykład *Kariera naukowa – szczęśliwy zbieg okoliczności czy też uporczywe dążenie do przeżycia wielkiej przygody?*

Franciszek Kokot o pszczołach wie wszystko, a wolne chwile poświęca nauce języków obcych i wycieczkom w góry, szczególnie do ukochanej Wysowej-Zdroju. Na pytanie co jest dla niego najważniejsze odpowiada:

*Zostawić po sobie ślad. Wielki, mały, ślad w innych ludziach... świat jest piękny. Jeżdżę w góry i zachwycam się nimi. Tylko ludzie nie wiedzą, po co na nim żyją. Nie myślą o tym, że umrą i trzeba po sobie zostawić dobry ślad. Gdy się o tym pamięta, żyje się lepiej, nawet jeśli jest się niewierzącym.*⁵⁷⁵

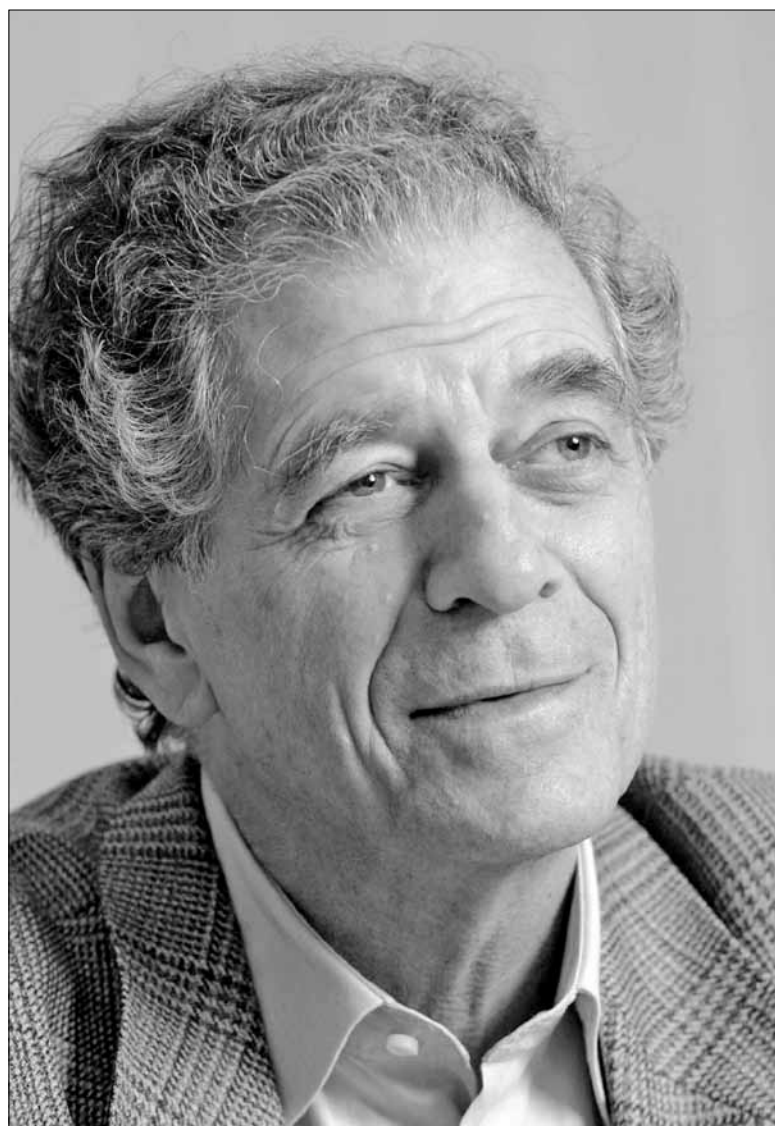
BIBLIOGRAFIA

1. Często czułem się jak kat. Prof. Franciszek Kokot, nefrolog i endokrynolog, w: Kortko Dariusz, Bochenek Krystyna: *Ludzie czy bogowie? 27 rozmów z najsłynniejszymi polskimi lekarzami*, Warszawa 2015, s. 323–335.
2. Januszewicz Włodzimierz: *Laudacja. Profesor dr hab. med. Franciszek Kokot doktor honoris causa Akademii Medycznej w Warszawie, Z życia Akademii Medycznej w Warszawie*, R. IX, 2000, nr 1, s. 11–12.
3. Kokot Franciszek: *Kariera naukowa – szczęśliwy zbieg okoliczności czy też uporczywe dążenie do przeżywania wielkiej przygody?*, *Z życia Akademii Medycznej w Warszawie*, R. IX, 2000, nr 1, s. 12–15.
4. *Kto jest kim w polskiej medycynie? Informator biograficzny*, zbiorowe, Warszawa 1987, s. 308.
5. *LXV Promocja Lekarzy i Lekarzy Stomatologów. Promotio Doctorum Honoris Causa*, zbiorowe, Warszawa 1999.
6. Materiały dotyczące Franciszka Kokota ze zbiorów Archiwum Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego, IW-533; DHC-10.
7. Watoła Judyta: *Franciszek Kokot – dobry doktor ze Śląska*, *Gazeta Wyborcza – Katowice*, 31 maja 2007, nienumerowane.
8. Watoła Judyta: *Rozmowa z prof. Franciszkiem Kokotem o sensie cierpienia*, *Gazeta Wyborcza – Katowice*, 9 kwietnia 2004, nienumerowane.
9. *Współcześni uczeni polscy. Słownik biograficzny*, zbiorowe, t. II, Warszawa 1999, s. 371.
10. *Złota księga nauki polskiej – naukowcy zjednoczonej Europy*, zbiorowe, Warszawa 2006, s. 353.

⁵⁷⁵ Watoła J.: *Rozmowa z prof. Franciszkiem Kokotem o sensie cierpienia*, *Gazeta Wyborcza – Katowice*, 9 kwietnia 2004, nienumerowane.

ALEXANDER A. BORBÉLY

(ur. 1939)

DOKTOR HONORIS CAUSA

1999 ROK

Alexander Andreas Borbély urodził się 25 marca 1939 roku w Budapeszcie. Od wczesnego dzieciństwa mieszkał w Szwajcarii. W roku 1957 zaczął studia medyczne na Uniwersytecie w Zurychu i, zaliczając kilka semestrów w Genewie, Wiedniu i Paryżu, ukończył je w 1963 roku. Po odbyciu rocznej służby wojskowej w armii szwajcarskiej, rozpoczął pracę w Instytucie Farmakologii tamtejszego uniwersytetu, poświęcając się bez reszty farmakologii eksperymentalnej. W roku 1965 otrzymał tytuł doktora, broniąc rozprawy *Die neuen Ergebnisse über die gesundheitsschädigende Wirkung des Zigarettenrauchens und experimentelle Untersuchungen zur Bestimmung der Inhalationstiefe*⁵⁷⁶.

Rok później uzyskał od Swiss National Science Foundation roczne stypendium do Massachusetts Institute of Technology w Cambridge, gdzie pracował nad zagadnieniami snu zwierząt w Communications Biophysics Group, przy Research Laboratory of Electronics. W kolejnym roku zaproszono go z kolei do pozostania jako członka tamtejszego zespołu naukowego. Po powrocie do Zurychu w 1968 roku stworzył własne laboratorium, gdzie kontynuował eksperymenty na zwierzętach. Powoli jednak nawiązał współpracę z profesorem Inge Strauch⁵⁷⁷ – psychologiem klinicznym, a także neurofizjologiem – profesorem Dietrichem Lehmannem⁵⁷⁸, co zmieniło kierunek jego badań na człowieka. W roku 1971 habilitował się na podstawie wydanej dwa lata później pracy – *Pharmacological modification of evoked brain potentials*⁵⁷⁹. W 1975 roku został profesorem nadzwyczajnym, a osiem lat później – zwyczajnym farmakologii Uniwersytetu w Zurychu. Wówczas to także stał się autorem między

⁵⁷⁶ Borbély A. A.: *Die neuen Ergebnisse über die gesundheitsschädigende Wirkung des Zigarettenrauchens und experimentelle Untersuchungen zur Bestimmung der Inhalationstiefe*, Sozial- und. Präventivmedizin, Vol. 10, 1965, s. 11–139. Tłumaczenie własne: *Nowe obserwacje dotyczące znaczenia patologicznego działania palenia papierosów i badania doświadczalne nad głębokością wdychania*.

⁵⁷⁷ Inge Strauch – profesor psychologii klinicznej Uniwersytetu w Zurychu, zajmująca się badaniami snu i marzeń sennych. Współautorka wydanej w 1996 roku książki *In Search of Dreams. Results of Experimental Dream Research*.

⁵⁷⁸ Dietrich Lehmann (1929–2014) – od 1978 roku profesor neurofizjologii klinicznej Uniwersytetu w Zurychu. Obecnie dyrektor KEY Foundation for Brain-Mind Research w Zurychu.

⁵⁷⁹ Borbély A. A.: *Pharmacological modification of evoked brain potentials*, Berno 1973.

innymi przyjętego na świecie dwuczynnikowego modelu regulacji snu – *A two-process model of sleep*⁵⁸⁰ oraz interesującej hipotezy związków między snem a depresją – *Sleep, sleep deprivation and depression. A hypothesis derived from a model of sleep regulation*⁵⁸¹.

Okres połowy lat osiemdziesiątych obfitował także w liczne podróże naukowe, jak między innymi do Department of Psychiatry University of California w San Diego, do National Institute of Mental Health w Bethesda oraz Neuroscience Institute of Rockefeller University w Nowym Jorku. W roku 1995 odwiedził z kolei Neurosciences Institute w La Jolla oraz Department of Medicine Harvard Medical School w Bostonie. Czas ten przyniósł też wiele publikacji poświęconych między innymi wpływowi powszechnie stosowanych używek, takich jak alkohol i kofeina oraz leków nasennych i uspokajających na sen, a szczególnie na aktywność elektryczną mózgu – w odniesieniu do tych ostatnich także na jakość snu i pamięć. Tu niezwykle istotne okazały się prace poświęcone wpływowi melatoniny na wybrane aspekty snu, zarówno u zwierząt doświadczalnych, jak i u człowieka. Ważne prace dotyczyły również wpływu braku snu i cyklu menstruacyjnego na sen oraz eksperymentalnego oddziaływania temperatury otoczenia i światła.

Od 1998 roku Borbély przez dwa lata pełnił funkcję dziekana Wydziału Medycznego, a dwa lata później, aż do czasu przejścia na emeryturę w 2006 roku – prorektora do spraw badań naukowych. Od 2007 roku jest przewodniczącym *Verein Forschung für Leben*⁵⁸². W dalszym ciągu prowadzi badania, wykłada, publikuje i, choć jest światowym autorytetem w dziedzinie snu, nadal zajmują go podstawowe pytania dotyczące tego właśnie zagadnienia, a mianowicie:

*W jaki sposób w ogóle powstaje fenomen snu? Jaka jest funkcja snu? Możliwe, że odpowiedzi na te pytania sięgają głęboko w historię rozwoju: ‘U muszki owocowej na przykład można było zaobserwować stan sennopodobny’, wyjaśnia Borbély, ‘śledzono go dzięki metodom molekularno-genetycznym i stwierdzono: Są podobieństwa do snu ssaków.’ Z tego też wynikają kolejne pytania: Jeśli *Drosophila melanogaster* ‘śpi’, to czy ‘śpią’ też jednokomórkowce? Jest jeszcze niewatpliwie długa droga do rozwiązania tego problemu. Na horyzoncie jawi się jednak fantazja, że sen może być zjawiskiem na poziomie komórkowym i, że każda komórka potrzebuje snu...⁵⁸³*

Opublikował ponad trzysta artykułów i kilka monografii, a wśród nich wydaną w 1984 roku *Das Geheimnis des Schlafs*⁵⁸⁴ i przetłumaczoną na dziesięć języków, w tym – w roku 1990 jako *Tajemnice snu* – na polski. W roku 2004 ukazała się kolejna książka dotycząca tego zagadnienia, a mianowicie *Schlaf*⁵⁸⁵.

⁵⁸⁰ Borbély A. A.: *A two-process model of sleep*, *Human Neurobiology*, Vol. 1, 1982, s. 195–204.

⁵⁸¹ Borbély A. A., Wirt-Justic A.: *Sleep, sleep deprivation and depression. A hypothesis derived from a model of sleep regulation*, *Human neurobiology*, Vol. 1, 1982, s. 205–210.

⁵⁸² Niem: Towarzystwo Badania na rzecz Życia. Tłumaczenie własne. Towarzystwo powstałe w Bazylei w 1990 roku, mające na celu informowanie ludności o celach, zadaniach, wynikach i znaczeniu badań biologicznych i medycznych, z uwzględnieniem aspektów etycznych tych działań.

⁵⁸³ Tłumaczenie własne. Büsser B.: *Prof. Alexander Borbély, Schlafforscher und Prorektor Forschung an der Universität Zürich*, niepublikowane.

⁵⁸⁴ Borbély A. A.: *Das Geheimnis des Schlafs*, Stuttgart 1984; Paryż 1985; Tokio 1985; Katwijk 1986; Nowy Jork 1986; Londyn 1987; Mediolan 1988; Moskwa 1989; Warszawa 1990; Meksyk 1993; Sofia 1994.

⁵⁸⁵ Borbély A. A.: *Schlaf*, Frankfurt 2004.

Był także i jest członkiem honorowym komitetów redakcyjnych licznych czasopism, jak chociażby: *Human Neurobiology*, *Behavioural Brain Research*, *Clinical Neuroscience*, *Sleep*, *Journal of Biological Rhythms*, *European Archives of Psychiatry and Clinical Neuroscience* oraz *Journal of Sleep Research*.

Jest członkiem⁵⁸⁶ i członkiem honorowym⁵⁸⁷ wielu towarzystw, w tym – od 1993 roku – Polskiego Towarzystwa Fizjologicznego i – od 1994 roku – Polskiego Towarzystwa Badań nad Snem. W latach 1988–1992 był prezydentem European Sleep Research Society, a w 1991 roku – jednym z założycieli i od roku 1994 pierwszym prezydentem Swiss Society of Sleep Research, Sleep Medicine and Chronobiology. W latach 1988–1995 sprawował natomiast funkcję prezydenta Swiss Chapter of International Brain Research Organization.

Działalność naukowa przyniosła mu wiele wyróżnień, w tym – w roku 1977 – *Georg-Friedrich Götz Award*⁵⁸⁸, a następnie – w 1985 roku – *Anna-Monika Award*⁵⁸⁹, za osiągnięcia w badaniach nad depresją oraz – w 1998 roku – *Pisa Sleep Award* – przyznawaną za przełomowe badania nad snem. W roku 2003 został natomiast nagrodzony *Distinguished Scientist Award*⁵⁹⁰ przez Sleep Research Society oraz w 2008 roku – *Farrell Prize in Sleep Medicine*⁵⁹¹ – przez Division of Sleep Medicine Harvard Medical School.

Alexander Borbély jest związany z Polską od 1961 roku, kiedy to świadomie wybrał na swoje praktyki wakacyjne Akademię Medyczną w Warszawie. Wynikało to z fascynacji naszą kulturą, a przede wszystkim poezją, która to zachęciła go również do nauki języka polskiego. Jako prezes Europejskiego Towarzystwa Badań nad Snem nie tylko pomagał polskim młodym lekarzom w międzynarodowych kontaktach ze społecznością naukową wówczas nowej, dopiero rozwijającej się dziedziny – medycyny snu, ale także ułatwił dostęp do piśmiennictwa oraz realizację wspólnych programów. Działania te zaowocowały również powstaniem w 1994 roku Polskiego Towarzystwa Badań nad Snem oraz stworzeniem w Klinice Psychiatrycznej Akademii Medycznej w Warszawie pierwszej poradni zaburzeń snu, dysponującej możliwościami pełnej diagnostyki klinicznej w tej dziedzinie. W roku 1993 Polskie Towarzystwo Fizjologiczne za osiągnięcia w zakresie neurofizjologii klinicznej nadało mu Medal Honorowy imienia Napoleona Cybulskiego⁵⁹².

⁵⁸⁶ Swiss Society for Neuroscience, członek zarządu 1995–1997; Schweizerische Hirnliga, członek zarządu 1997–2006; European Dana Alliance for the Brain.

⁵⁸⁷ Hungarian Physiological Society; American College of Neuropsychopharmacology.

⁵⁸⁸ George Friedrich Götz (1893–1979) – biznesmen niemiecki, który po udanej operacji raka płuc, przeprowadzonej w Zurychu przez doktora Karla Mully'ego, założył wspólnie z nim fundację popierającą działania zapewniające postęp w medycynie.

⁵⁸⁹ Anna-Monika-Foundation została założona w 1964 roku z powodów osobistych przez dortmundzkiego kupca – Petera Rehme'a – w celu promowania eksperymentalnych badań naukowych nad przyczynami depresji. Nazwa fundacji dostała imię jego matki – Anny i córki – Moniki Rief.

⁵⁹⁰ *Distinguished Scientist Award* – najwyższa nagroda przyznawana przez Sleep Research Society, nadawana corocznie od 1989 roku za znaczący wkład natury klinicznej lub teoretycznej.

⁵⁹¹ *Farrell Prize in Sleep Medicine* – nadawana od 2003 roku na cześć Petera C. Farrella – filantropa, naukowca i inżyniera, profesora oraz założyciela Massachusetts Institute of Technology i ResMed.

⁵⁹² Napoleon Nikodem Cybulski (1854–1919) – fizjolog, odkrywca adrenaliny, jeden z twórców endokrynologii, pionier elektroencefalografii oraz publicysta. Autor wydanej w 1915 roku *Fizjologii* [!] człowieka.

W roku 1998 uzyskał zaszczytny tytuł doktora honoris causa, przyznany przez Albert Szent-Györgyi Medical University w Szeged na Węgrzech.

29 listopada 1999 roku Akademia Medyczna w Warszawie nadała Alexandrowi Borbély'emu tytuł doktora honoris causa, na wniosek Rady I Wydziału Lekarskiego. Uroczystość wręczenia dyplomu miała miejsce 20 grudnia 1999 roku w Sali Koncertowej Filharmonii Narodowej w Warszawie, gdzie nowo promowany wygłosił wykład *New Avenues in Sleep Research*.

Alexander Borbély interesuje się historią nauki i epistemologią. Wolne chwile spędza na górskich wędrówkach i czytaniu literatury współczesnej.

*Jest to człowiek wybitny, a jednocześnie skromny, serdeczny i ujmujący.*⁵⁹³

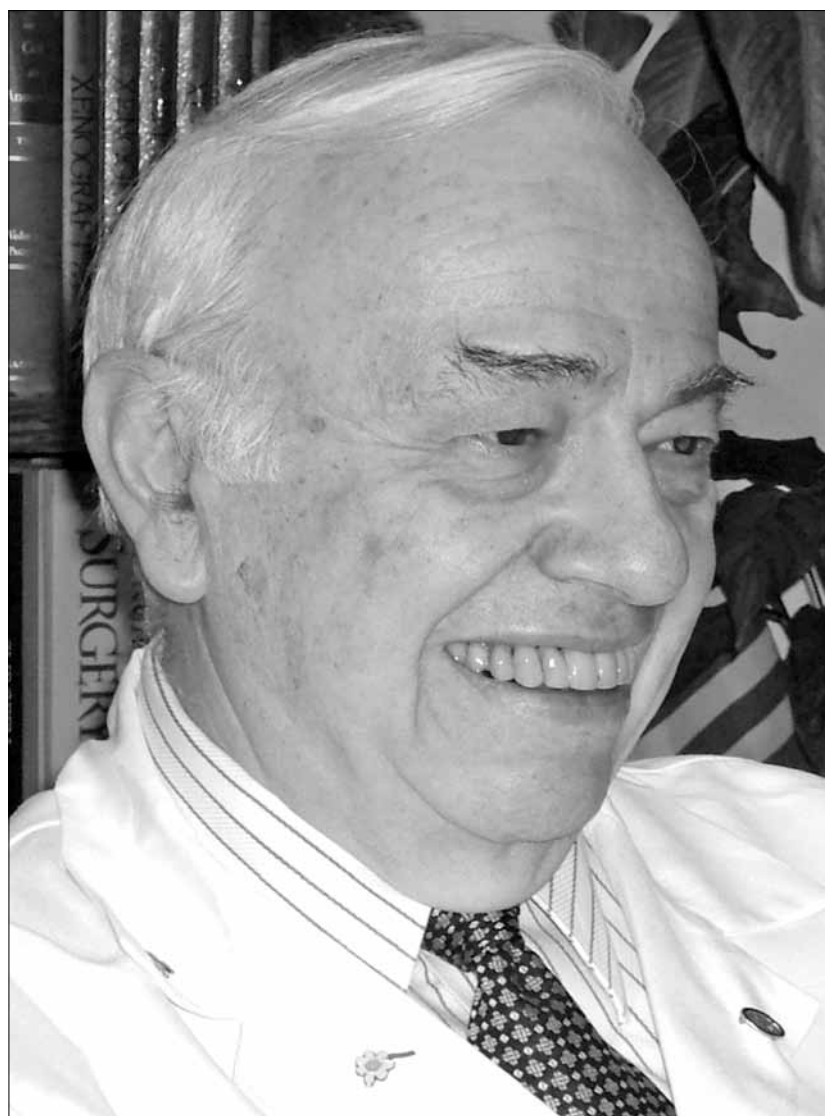
BIBLIOGRAFIA

1. Borbély Alexander Andreas: *New Avenues in Sleep Research*, *Z życia Akademii Medycznej w Warszawie*, R. IX, 2000, nr 1, s. 8–10.
2. *LXV promocja lekarzy i lekarzy stomatologów. Promotio Doctorum Honoris Causa*, zbiorowe, Warszawa 1999.
3. Materiały dotyczące Aleksandra Andreasa Borbély'ego ze zbiorów Archiwum Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego, nr 1W-533; DHC-9.
4. Szelenberger Waldemar: *Laudacja. Profesor dr hab. med. Alexander Borbély. Doktor honoris causa Akademii Medycznej w Warszawie*, *Z życia Akademii Medycznej w Warszawie*, R. IX, 2000, nr 1, s. 6–7.
5. Życiorys nadesłany przez Alexandra Andreasa Borbély'ego w czerwcu 2009 roku.

⁵⁹³ Szelenberger W.: *Laudacja. Profesor dr hab. med. Alexander Borbély. Doktor honoris causa Akademii Medycznej w Warszawie*, R. IX, 2000, s. 7 – fragment opinii recenzenta profesora Jima Horne'a, dyrektora Sleep Research Laboratory, Department of Human Sciences, Loughborough University.

MARK A. HARDY

(ur. 1938)

DOKTOR HONORIS CAUSA

2000 ROK

Mark Adam, właściwie Marian Adam Hardy urodził się 5 stycznia 1938 roku we Lwowie. Po wybuchu drugiej wojny światowej jego rodzina przeniosła się do majątku matki w Drohobyczu, jednak wkrótce została zabrana przez Niemców do obozu pracy. W obawie o życie wówczas dwuipółletniego Mariana, wysłano go z powrotem do Lwowa, aby wychowaniem jego, jako swojego bratanka, zajęła się niania. Tu też pozostał do 1944 roku, kiedy to powrócili rodzice i mógł rozpocząć edukację w rosyjskiej szkole, ucząc się również języka polskiego. Ukończył jednak tylko pierwszą klasę i, otrzymawszy dyplom z wyróżnieniem, wyjechał z rodzicami do Krakowa, gdzie właśnie zastał ich koniec wojny. Po odbyciu kolejnych dwóch lat szkoły podstawowej, wyemigrował z matką do Paryża, podczas gdy ojciec oczekiwał w Niemczech na wizę do Stanów Zjednoczonych. W stolicy Francji, pod imieniem Marion, zdobywał kolejne szczeble edukacji, a także dał się poznać jako dobry futbolista. W Paryżu pozostał do dwunastego roku życia, kiedy to dołączył wraz z rodzicami do rodziny w Nowym Jorku. Tu, po uzyskaniu świadectwa dojrzałości, dostał stypendium od Ford Foundation i rozpoczął studia w Columbia College w Nowym Jorku. Zgłębiał literaturę francuską, filozofię, historię, a także biologię, z myślą o studiach medycznych oraz dalej rozwijał swe zamiłowanie do piłki nożnej. W roku 1958 uzyskał tytuł *Bachelor of Arts*, a następnie – cztery lata później – dyplom lekarza w Albert Einstein College of Medicine of Yeshiva University w tym samym mieście. Ostatni rok studiów spędził częściowo w San Francisco, pracując w Heart Institute w Stanford University Medical School, pod okiem słynnego kardiochirurga – Franka Gerbode'a⁵⁹⁴. Tu też prowadził swoje pierwsze badania naukowe, które opublikował jako *Ventricular function and pulmonary insufficiency*⁵⁹⁵. Kolejno, po ukończeniu stażu, rozpoczął specjalizację z chirurgii w Strong Memorial Hospital University of Rochester Medical Center w Nowym Jorku, przerwana dwuletnią służbą wojskową, którą odbywał jako chirurg w Mediterranean Fleet.

⁵⁹⁴ Frank Gerbode (1907–1984) – amerykański kardiochirurg. Odkrywca ubytku w części błoniastej przegrody międzykomorowej typu lewa komora-lewy przedsionek, spowodowanego defektem zastawki trójdzielnej, zwanego *ubytkiem Gebrode'a*. Jeden z pionierów sztucznych zastawek serca.

⁵⁹⁵ Osborne J., Kerth W., Hardy M. A., Lepore A., Gerbode F.: *Ventricular function and pulmonary insufficiency*, *Archives of Surgery*, Vol. 86, 1963, s. 124–131.

Po powrocie kontynuował specjalizację, początkowo w tym samym szpitalu pod okiem Charlesa Roba⁵⁹⁶, a następnie – w Bronx Municipal Hospital Center w Nowym Jorku. W roku 1968 przeniósł się do Boston City Hospital, a rok później – do Albert Einstein College of Medicine, ucząc się u doktora Davida State'a⁵⁹⁷ i specjalizując w chirurgii naczyniowej. Jeszcze wcześniej, bowiem w roku 1963, został asystentem chirurgii w University of Rochester School of Medicine and Dentistry w Nowym Jorku, a potem – w roku 1967 – członkiem chirurgicznego zespołu naukowego Albert Einstein College of Medicine. Rok później dołączył z kolei do zespołu zajmującego się transplantologią w Harvard Medical School w Bostonie, gdzie pracował pod okiem Anthony'ego Monaco⁵⁹⁸, specjalizując się w chirurgii transplantacyjnej. W 1970 roku został zatrudniony na stanowisku *Instructor of Surgery* w Albert Einstein College of Medicine i pozostał tam do roku 1975, organizując program transplantacji, skoncentrowany na przeszczepianiu nerek u dzieci oraz naczyniowy, w którym zapoczątkował omijające przeszczepy tętnic obwodowych. W tym samym roku uzyskał tytuł profesora nadzwyczajnego chirurgii i cały swój wysiłek poświęcił badaniom laboratoryjnym nad izolacją tymozyny u gryzoni i jej efektami immunologicznymi, zarówno *in vivo*, jak i *in vitro*. Rozpoczął również prace doświadczalne nad przeszczepianiem jelit oraz procesami wchłaniania przez ich błonę śluzową. W roku 1975 został też zwerbowany przez profesora Keitha Reemtsma⁵⁹⁹ do zorganizowania i kierowania Transplantation and Dialysis Service w Columbia University Medical Center, który wkrótce okazał się głównym tego typu ośrodkiem na Wschodnim Wybrzeżu Stanów Zjednoczonych i stał na jego czele do 2004 roku. W tym samym czasie rozpoczął pracę także jako profesor nadzwyczajny chirurgii i Director of Organ Transplantation w Columbia University College of Physicians and Surgeons, gdzie pięć lat później został profesorem zwyczajnym. W roku 1978 stał się współtwórcą i pierwszym wiceprezydentem nowo powstałego New York Regional Transplant Program, przekształconego potem w New York Organ Donor Network, zajmującego się koordynacją pobierania oraz przeszczepiania narządów i tkanek na terenie obszaru metropolitalnego Nowego Jorku. Efektem działania tej sieci było między innymi wprowadzenie leczenia odrzucania przeszczepu nerki za pomocą globulin przeciwleukocytarnych i redukcja sterydów w terapii immunosupresyjnej, szczególnie u dzieci.

⁵⁹⁶ Charles Granville Rob (1913–2001) – chirurg angielski. W latach 1960–1978 profesor i kierownik kolejno Katedry Chirurgii w University of Rochester, następnie – do 1983 roku – East Carolina Medical School w Greenville oraz Uniformed Services University of the Health Sciences w Bethesda. Pionier technik naprawy uszkodzonych naczyń krwionośnych. Jeszcze w Wielkiej Brytanii lekarz Winstona Churchila oraz rodzin królewskich Kuwejtu i Arabii Saudyjskiej.

⁵⁹⁷ David State – chirurg amerykański. Wówczas kierownik Katedry Chirurgii w Albert Einstein College of Medicine – znakomity naukowiec i nauczyciel.

⁵⁹⁸ Antony P. Monaco – chirurg amerykański. Profesor chirurgii transplantacyjnej w Harvard University i emerytowany dyrektor Oddziału Transplantacyjnego w Beth Israel Deaconess Medical Center oraz jego Centrum Transplantacyjnego, gdzie wykonuje obowiązki chirurga. W roku 1973 zainicjował przeszczepianie nerek w Beth Israel Hospital.

⁵⁹⁹ Keith Reemtsma (1925–2000) – amerykański chirurg. W latach 1971–1994 kierownik Department of Surgery w Columbia University College of Physicians and Surgeons. Zajmował się początkowo chirurgią raka i wrzodu żołądka, a później transplantacją narządów oraz chirurgią rekonstrukcyjną naczyń i serca. W roku 1990 założyciel i pierwszy prezydent American Association for Thoracic Surgery.

Jednocześnie, w roku 1983, dostał też stanowisko *Adjunct Professor* w zakresie mikrobiologii w New York Medical College w Valhalla. W roku 1991 zaś uzyskał zaszczytną funkcję *Auchincloss*⁶⁰⁰ *Professor of Surgery* oraz *Director of Renal Transplantation* Columbia University College of Physicians and Surgeons. W 1997 roku został zastępcą kierownika *Department of Surgery* Columbia University College of Physicians and Surgeons i dyrektorem *Surgical Residency Program* New York-Presbyterian Hospital, które to stanowiska piastuje do dnia dzisiejszego. Był założycielem i, w latach 1998–2004, jednocześnie dyrektorem *Renal and Islet Transplantation* w New-York Presbyterian Hospital, gdzie między innymi wprowadził do praktyki klinicznej program przeszczepiania trzustki i wysp trzustkowych u chorych z niewydolnością nerek i cukrzycą typu 1. oraz do chwili obecnej pełni funkcję *Director Emeritus*. Tu również, od roku 1980, jako czynny chirurg nieprzerwanie przyjmuje pacjentów, zajmując się chirurgią ogólną z ukierunkowaniem na przytarczyce, naczynia, nowotwory piersi, guzy tkanek miękkich, przeszczepianie wysp trzustkowych oraz obejmuje opieką chirurgiczną pacjentów z cukrzycą. W latach 1983–2000 był także konsultantem chirurgicznym w Holy Name Hospital w Teaneck, w stanie New Jersey.

Jego dorobek naukowy obejmuje ponad trzysta prac klinicznych i doświadczalnych z zakresu transplantologii, kilkadziesiąt rozdziałów podręcznikowych oraz ponad sto doniesień zjazdowych. Jest także redaktorem wydanej w 1989 roku książki *Xenograft 25* oraz współredaktorem *Transplantation of the Endocrine Pancreas in Diabetes Mellitus*⁶⁰¹ i *Loss, Grief and Care*⁶⁰².

Jego publikacje stanowią istotny wkład zarówno do transplantologii, jak również do klinicznego przeszczepiania narządów. W swojej pracy badawczej Hardy interesuje się głównie immunologią transplantacyjną, problemami tolerancji immunologicznej, leczeniem immunosupresyjnym oraz przeszczepianiem tkanek i narządów, w tym: serca, nerek, wysepek trzustkowych i jelit. Do największych jego osiągnięć naukowych należą niewątpliwie badania dotyczące immunomodulacji, szczególnie w aspekcie przeszczepu alogenicznego, prowadzone zarówno w laboratorium, jak i w praktyce klinicznej. Powszechnie znane są jego prace nad stworzeniem metod wywołania tolerancji w modelowym przeszczepianiu serca, wysepek trzustkowych i jelit oraz badania nad wykorzystaniem w tym celu grasicy. Jest także autorem wielu modeli laboratoryjnych tolerancji immunologicznej. Zajmował się też mechanizmem działania globuliny antylimfocytarnej oraz wpływem promieniowania nadfioletowego B na odpowiedź komórkową, na modelu aloprzeszczepu komórkowego i tkankowego.

Należał i należy do komitetów redakcyjnych wielu czasopism, w tym *Transplantation* i *Transplantation Proceedings* oraz jest recenzentem kilku znaczących pism, jak między innymi: *American Journal of Kidney Diseases*, *Cancer*, *Surgery Nephron*, *Diabetes*, *American Journal of Pathology*, *Diabetologia* czy *Clinical Transplantation*.

⁶⁰⁰ Hugh Auchincloss (1915–1998) – amerykański chirurg. Profesor chirurgii w Columbia University College of Physicians and Surgeons. Zwolennik miejscowego usuwania zmiany i naświetlania, zamiast radykalnej mastektomii w leczeniu raka piersi.

⁶⁰¹ *Transplantation of the Endocrine Pancreas in Diabetes Mellitus*, pod redakcją R. van Schilfgaarde'a i M. A. Hardy'ego, Amsterdam 1988.

⁶⁰² *Loss, Grief and Care*, pod redakcją: M. A. Hardy'ego, J. Kiernana, A. H. Kutschera, L. Cahilla i A. Benvenisty'ego, Nowy Jork 1991.

Należy również do komitetu redakcyjnego wydawanego w Polsce *Annals of Transplantation*, w którym to czasopiśmie był także redaktorem specjalnej edycji poświęconej przeszczepianiu wysp trzustkowych. W roku 2000 został też redaktorem pisma *Transplantation*.

Jest członkiem⁶⁰³ i członkiem honorowym wielu towarzystw naukowych, w tym – od 1999 roku – Towarzystwa Chirurgów Polskich. Założył także wiele z nich, a mianowicie: American Trauma Society, Cell Transplant Society, International Society for Heart and Lung Transplantation, New York Transplantation Society oraz American Society of Transplant Surgeons. W roku 1994 został również wybrany prezydentem tego ostatniego.

*Doktor Hardy jest kimś więcej niż uspaniałym lekarzem i naukowcem, ale także bardzo znamienitym nauczycielem zarówno dla studentów, jak i wychowawców nowych pokoleń lekarzy.*⁶⁰⁴

Był wielokrotnie zapraszany jako *visiting professor*, wykładowca i konsultant przez wiele uniwersytetów i organizacji na całym świecie. Często odwiedzał także Polskę, biorąc udział w spotkaniach naukowych i zjazdach chirurgicznych. Od kilkunastu lat współpracuje z naszą uczelnią w zakresie immunologii i transplantologii, pomagając młodym naukowcom i studentom w postaci stypendiów i wspólnie prowadzonych badań naukowych oraz zawsze chętnie służąc im radą i doświadczeniem.

17 lutego 2000 roku Akademia Medyczna w Warszawie, na wniosek Rady I Wydziału Lekarskiego, nadała Markowi Hardy'emu zaszczytną godność doktora honoris causa. Uroczystość wręczenia dyplomu miała miejsce 16 grudnia 2000 roku w Teatrze Polskim w Warszawie, a wzruszony laureat powiedział:

*Jest dla mnie wielkim zaszczytem przemawiać w tym miejscu oraz z okazji, która stała się dzisiaj jakby uwieńczeniem mojej drogi zawodowej. Szczególnego znaczenia nabiera dla mnie ten dzień również ze względu na to, iż oznacza mój powrót do kraju, w którym się urodziłem. Do tego być uhonorowanym przez tak znamienitą uczelnię jest dla mnie i mojej rodziny niewypowiedzianym wyróżnieniem.*⁶⁰⁵

W roku 2004 dostał także tytuł *Honorary Doctor of Philosophy* w Hallym University w Chuncheon w Korei Południowej.

⁶⁰³ American Association for the Advancement of Science; American Association for Cancer Education; American Association of Immunologists; American Association of Tissue Banks; American College of Surgeons; American Society of Artificial Internal Organs; American Surgical Association; Association for Academic Surgery; Biology Club III; European Society for Surgical Research; Halsted Surgical Society; Institute of Immunology and Aging; International Association for Cardiac Biological Implants; International Cardiovascular Society; International Transplantation Society; Medical Society of the County of New York; New York Academy of Sciences; New York Cancer Society; New York Society of Nephrology; New York State Society of Surgeons; New York Surgical Society; Royal Society of Medicine; Société Internationale de Chirurgie; Society of Clinical Surgery; Society of Practitioners of Columbia Presbyterian Medical Center; Society of University Surgeons; The Melanoma Foundation.

⁶⁰⁴ Opinia profesora Reinouta van Schilfgaarde'a z Groningen University Hospital w Holandii z 3 kwietnia 2000 roku, materiały z Archiwum Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego, nr 1W-533, DHC-4, s. 59.

⁶⁰⁵ Hardy M. A.: *Przemówienie, LXVI Promocja Lekarzy i Lekarzy Stomatologów. Promotio Doctorum Honoris Causa*, zbiorowe, Warszawa 2000, nienumerowane.

Mark Hardy lubi przedstawienia teatralne i w przeszłości był częstym gościem w teatrach Nowego Jorku i Londynu. W ostatnich latach celebrytuje tam każdą rocznicę swojego ślubu z ukochaną żoną Ruth. Dużo czyta, a do jego ulubionych pozycji należą historie szpiegowskie i kryminały, ale także biografie, zarówno dawne, jak i współczesne. Ma jeszcze ambicje zostać malarzem i pisarzem, choć co prawda to pierwsze zostawia na później, bowiem mając na uwadze troje swoich wnuków, chce najpierw zacząć pisać książki dla dzieci. Często podróżuje – i to nie tylko w sprawach służbowych – co zabiera mu obecnie około trzech miesięcy w roku, ale także chętnie odwiedza Egipt oraz stolice Europy. Porzucił zainteresowania sportowe, choć jeszcze niedawno grywał w tenisa... obecnie jednak tylko kibicuje, jako że *his legs slow down, but his drive did not*⁶⁰⁶.

Ostatnio, jak sam mówi: *I have almost learned to enjoy doing nothing every once in a while, by leaning back and 'smelling the roses'...*⁶⁰⁷.

BIBLIOGRAFIA

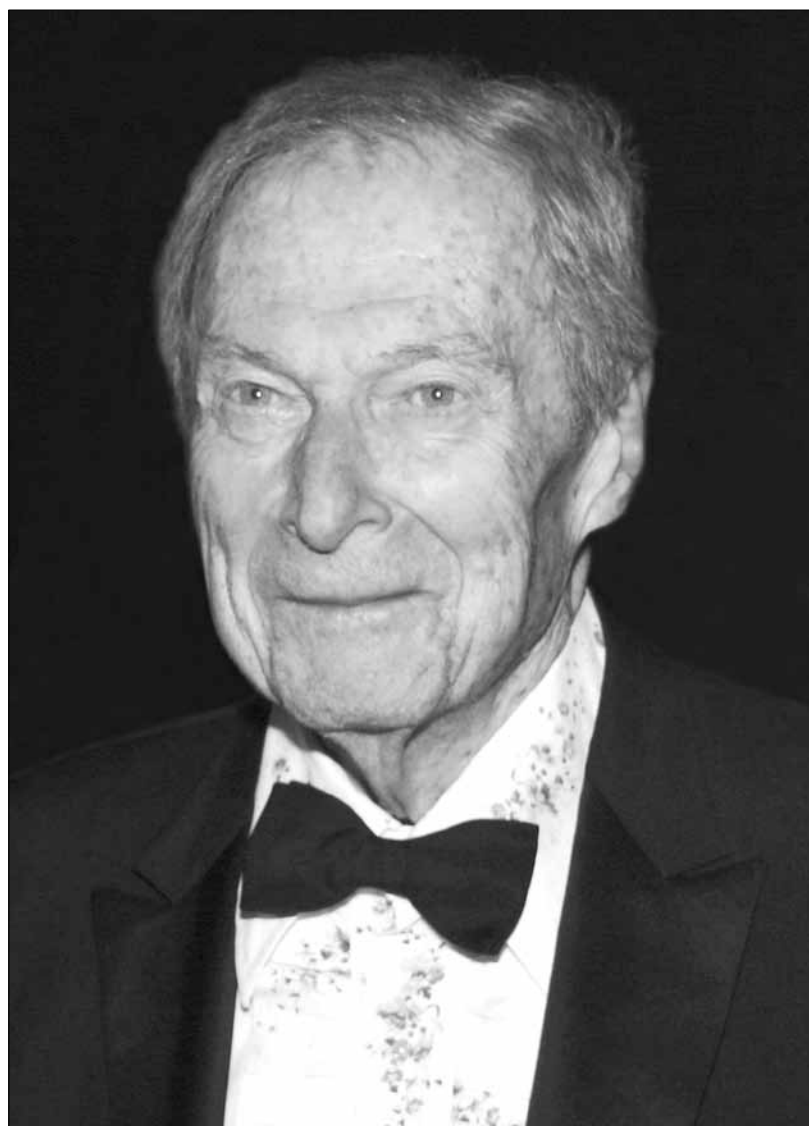
1. Hardy Mark Adam: *Autobiografia*, niepublikowane.
2. Hardy Mark Adam: *Transplantation Anno 2000, Z życia Akademii Medycznej w Warszawie*, 2001, nr 1 s. 9–10.
3. *LXVI Promocja Lekarzy i Lekarzy Stomatologów. Promotio Doctorum Honoris Causa*, zbiorowe, Warszawa 2000.
4. Materiały dotyczące Marka Adama Hardy'ego ze zbiorów Archiwum Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego, nr 1-533; DHC-4.
5. Wałaszewski Janusz: *Mark Hardy profesor chirurgii Uniwersytetu Columbia w Nowym Jorku Doktorem Honoris Causa Akademii Medycznej w Warszawie. Laudacja, Z życia Akademii Medycznej w Warszawie*, 2001, nr 1 s. 9–10.
6. Życiorys nadesłany przez Marka Adama Hardy'ego w czerwcu 2009 roku.

⁶⁰⁶ Z listu nadesłanego przez Marka Adama Hardy'ego do autorki w czerwcu 2009 roku.

⁶⁰⁷ Ibidem.

HILARY KOPROWSKI

(1916–2013)

DOKTOR HONORIS CAUSA

2000 ROK

Hilary Koprowski urodził się 5 grudnia 1916 roku w Warszawie. W roku 1934 uzyskał świadectwo dojrzałości w Gimnazjum imienia Mikołaja Reja i kontynuował edukację na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu Warszawskiego oraz jednocześnie w konserwatorium muzycznym w klasie fortepianu. Już podczas trzeciego roku studiów rozpoczął pracę w Zakładzie Patologii Ogólnej i Doświadczalnej.

Szefem był Franciszek Venulet⁶⁰⁸, o którym niewielu ludzi wie, że był pierwszym na świecie, który opisał szkodliwy wpływ palenia tytoniu na ludzki organizm. Dzięki jego poparciu mogłem jeszcze jako student wyjechać na wakacje do Dublina i pracować doświadczalnie w University College Dublin, nad problemami amoniaku we krwi.⁶⁰⁹

Tam też opublikował swoją pierwszą pracę naukową – *Ammonia content of canine blood after oral administration of ammonium salts and ammonia.*⁶¹⁰

W 1939 roku skończył studia lekarskie i, bezpośrednio po wybuchu wojny, wyjechał do Rzymu, gdzie z bardzo dobrym wynikiem ukończył ostatni rok Accademia di Santa Cecilia, ucząc się u wielkiego pianisty Carlo Zecchiego⁶¹¹. Następnie, przez Hiszpanię i Portugalię udał się do Brazylii i tu początkowo zarabiał lekcjami muzyki oraz nieco praktykował, nie mogąc wybrać, czy poświęci się jednej, czy drugiej dziedzinie.

Jednak nie zdecydował się na los zawodowego pianisty, mimo sukcesów na uczelni i udanych koncertów w Rio de Janeiro. Ze skromności czy pychy? Wydawało mu się,

⁶⁰⁸ Franciszek Venulet (1878–1967) – od 1922 roku profesor patologii ogólnej i doświadczalnej Uniwersytetu Warszawskiego. W roku 1925 wydał dwie części repetytorium *Patologii ogólnej i doświadczalnej*. Po drugiej wojnie światowej profesor tego przedmiotu na Uniwersytecie Łódzkim, a następnie w tamtejszej Akademii Medycznej.

⁶⁰⁹ Koprowski H.: *Przemówienie z okazji wręczenia dyplomu doktora honoris causa, Z życia Akademii Medycznej w Warszawie*, R. IX, 2000, nr 11–12, s. 11.

⁶¹⁰ Koprowski H., Uninski H.: *Ammonia content of canine blood after oral administration of ammonium salts and ammonia, Biochemical Journal*, Vol. 33, 1939, s. 747–753.

⁶¹¹ Carlo Zecchi (1903–1984) – znakomity pianista i dyrygent włoski. Od 1996 roku odbywa się corocznie w Rzymie międzynarodowy konkurs pianistyczny *Concorso Carlo Zecchi*.

że czegoś brak, by być prawdziwym wirtuozem. Nie chciał się skazać na rolę pośledniego wykonawcy.⁶¹²

W maju 1941 roku przypadkowo spotkany na ulicy kolega z gimnazjum podpowiedział mu, że finansowany przez Fundację Rockefellera instytut – Yellow Fever Research Service – poszukuje pracowników. Nazajutrz Hilary Koprowski ze wspomnianą publikacją w ręku stanął się na rozmowie.

I tu nagle otworzył się cały wszechświat. Poznałem naukowców, którzy myśleli wyłącznie o wirusach, Amerykanów Johna Foxa i Edwina Lennette'a. W laboratoriach robiono badania nad żółtą febrą, a także nad wirusami wywołującymi zapalenie mózgu. Bardzo mnie te doświadczenia zainteresowały. Tak się zaczęła moja wieloletnia praca i pasja.⁶¹³

Oczywiście powstały tu pierwsze wspólne prace, a wśród nich opublikowany w roku 1946 przełomowy artykuł *Interference between viruses in tissue culture*⁶¹⁴ oraz kilka kolejnych, dotyczących tego właśnie zagadnienia, co wiązało się z przypadkowym odkryciem substancji nieco później nazwanej interferonem.

Jesienią 1944 roku Koprowski przeniósł się do Stanów Zjednoczonych, a w roku następnym rozpoczął pracę w Section of Viral and Rickettsial Research of Lederle Laboratoires w Pearl River w stanie Nowy Jork.

W 1946 roku zacząłem robić doświadczenia nad wirusem polio. Byłem najmłodszy z ówczesnych badaczy tego problemu. W wieku trzydziestu lat zacząłem badania nad szczepionką przeciwko paraliżowi dziecięcemu, zwanym też chorobą Heinego-Medina.⁶¹⁵

Już przy pierwszych pracach nad szczepionką podjął próby atenuacji wirusa polio, co udawało się poprzez jego kilkakrotne pasażowanie w mózгах szczurów i myszy. I wreszcie, pewnego chłodnego styczniowego dnia 1948 roku:

Hilary Koprowski i jego asystent Thomas Norton łyżkami nakładają do mieszkarki kawałki odrażająco wyglądającej tkanki z rdzenia i mózgu szczura – zimną tłustą masę, zarażoną jednym ze szczepów wirusa poliomyelitis. [...] Koprowski ostrożnie nalewa po jednym centymetrze sześciennym do dwóch małych zlewek z podziałką. [...] Piją, odchylając głowę do tyłu na dostatecznie długą chwilę, aby gesta masa niespiesznie ściekła im na język. Krzywią twarz w grymasie, wylizując tłustą zupkę z kącików ust i kilkakrotnie przełykają ślinę. Koprowski zauważa, że surowa szczepionka smakuje jak tran z dorsza.⁶¹⁶

Już 27 lutego 1950 roku po raz pierwszy zastosowano ją u dziecka, a mianowicie 6-letni chłopczyk połknął 5 ml podanej mu mętnej białawej zawiesiny rdzenia kręgowego szczura bawełnianego, któremu wprowadzono dordzeniowo osłabiony szczep wirusa

⁶¹² Koprowski H.: *Wygrać każdy dzień*, spisała A. Tuszyńska, Warszawa 1996, s. 239.

⁶¹³ Ibidem, s. 81–82.

⁶¹⁴ Lennette E. H., Koprowski H.: *Interference between viruses in tissue culture*, *Journal of Experimental Medicine*, Vol. 83, 1946, s. 195–219.

⁶¹⁵ Koprowski H.: *Wygrać każdy dzień*, spisała A. Tuszyńska, Warszawa 1996, s. 88.

⁶¹⁶ Vaughan R.: *Takty i fakty. Życie Hilarego Koprowskiego*, Poznań 1999, s. 1–2.

*poliomyelitis zwanego TN, inicjalami Toma Nortona*⁶¹⁷, bez żadnych efektów ubocznych i z pożądanym wzrostem poziomu przeciwciał.

Pierwsze masowe szczepienie przeprowadzono w roku 1958 w Kongu Belgijskim⁶¹⁸, gdzie w ciągu zaledwie sześciu tygodni zaszczepiono ponad dwieście pięćdziesiąt tysięcy dzieci i niemowląt. Już jesienią 1959 roku natomiast Koprowski podarował rodzimej Polsce dziewięć milionów dawek owej szczepionki, dzięki czemu ta groźna choroba z czasem praktycznie przestała u nas istnieć.

W 1957 roku Koprowski objął kierownictwo The Wistar Institute of Anatomy and Biology w Filadelfii i bardzo szybko przekształcił go w nowoczesną i prężną placówkę naukową, wprowadzając jednocześnie nowe działy badań, jak między innymi onkologia eksperymentalna, biologia starzenia, biologia komórki, a z czasem biologia molekularna oraz neuropatologia doświadczalna.

*Institut Anatomii i Biologii imienia Wistara przez 35 lat dyrekcji Hilarego Koprowskiego był jednym z najbardziej cenionych w świecie ośrodków podstawowych studiów biologicznych i medycznych w dziedzinie biologii komórek i pokrewnych gałęzi wiedzy.*⁶¹⁹

W roku 1957 uzyskał też tytuł *Professor of Research Medicine* University of Pennsylvania, a także *Professor of Microbiology* Faculty of Arts and Sciences tej samej uczelni.

Tu właśnie opracował Koprowski modyfikację pasteurowskiej szczepionki przeciwko wścieklicznie na bazie kultury tkankowej, co nie tylko pozbawiło ją efektów ubocznych, ale także zmieniło sposób dość uciążliwego dawkowania. Powstała też jej forma doustna dla zwierząt, która – zrzucana z powietrza – wyeliminowała problem wściekłych lisów, dzikich psów i kotów. W roku 1992 Koprowski został profesorem Department of Microbiology and Immunology oraz dyrektorem Center of Neurovirology and Biotechnology Foundation Laboratories przy Thomas Jefferson University w Filadelfii, gdzie rozpoczął pionierskie prace nad przygotowaniem genetycznie modyfikowanych jadalnych szczepionek roślinnych poprzez przeniesienie genu kodującego białko wirusa wściekliczny do genomu warzyw.

*W ten sposób powstała szczepionka przeciwko wścieklicznie w... pomidorach. Optymalnym rozwiązaniem okazał się jednak szpinak i sałata, gdyż produkowały znacznie większe ilości wirusa wściekliczny. U myszy jedzących taki szpinak zaobserwowano wystarczający do całkowitego uodpornienia wzrost miana przeciwciał. Koprowski upatruje w tej metodzie szczepień rozwiązanie problemu wielu chorób zakaźnych, zwłaszcza w krajach trzeciego świata.*⁶²⁰

⁶¹⁷ Koprowski H.: *Wczoraj i dziś szczepień przeciwko chorobie Heinego-Medina*, *Polski Tygodnik Lekarski* R. XIV, 1959, nr 52, s. 1. Artykuł ofiarowany przez Hilarego Koprowskiego profesorowi Venuletowi w osiemdziesiątą rocznicę jego urodzin, jako dowód uznania *dla tego, u którego stawiał swoje pierwsze naukowe kroki*.

⁶¹⁸ Kongo Belgijskie – obecnie Demokratyczna Republika Kongo. Nazwa Kongo Belgijskie używana była w latach 1908–1960, a następnie – w latach 1971–1997 – Zair.

⁶¹⁹ Koprowski H.: *Wygrać każdy dzień*, spisała A. Tuszyńska, Warszawa 1996, s. 112.

⁶²⁰ Bilek M.: *Biografie Polaków – odkrywców szczepionek i organizatorów szczepień na świecie*, materiały Wojewódzkiej Stacji Sanitarno-Epidemiologicznej w Krakowie, nienumerowane.

Hilary Koprowski był też pierwszym, który zastosował przeciwciała monoklonalne w terapii nowotworów. Włożył także wielki wkład w badania przenoszenia genów w układach między komórkami normalnymi i nowotworowymi za pomocą fuzji komórek, których wyniki były prekursorskie w stosunku do później wykrytych onkogenów. Wysunął też bardzo ciekawą hipotezę regulacji cykli płciowych przez feromony, co zapewniłoby dość prosty i tani, a przede wszystkim neutralny moralnie sposób regulacji płodności. Wiadomym jest, że zajmował się również problemem stwardnienia rozsianego, co pozwoliło mu nie tylko na wskazanie prawdopodobieństwa, że zakażenie reowirusami uwalnia ciąg zdarzeń chemicznych prowadzących do powstania tej choroby, ale także na znalezienie zależności między *sclerosis multiplex* a wysokim poziomem kwasu moczowego.

W 1989 roku założył Fundację Koprowskich, której celem jest wspieranie nauki polskiej w zakresie badań podstawowych, biologicznych i medycznych.

Hilary Koprowski zmarł 11 kwietnia 2013 roku w Wynnewood, Pensylwania.

Jego dorobek naukowy obejmuje ponad osiemset pięćdziesiąt publikacji, w tym szereg monografii i rozdziałów. Znaczną ich część stanowią również utwory niezwiązane z medycyną, w tym *In Search of van Dyck*⁶²¹ – książka wydana w 1993 roku, będąca studium historii portretu Karola I, pedzła tego wielkiego malarza, opartym na mozolnie wyszperanych dokumentach. Napisał także kilka opowiadań, wierszy oraz, w roku 1995, sztukę teatralną *Behind the Scientific Truth*, w której przedstawił postać młodego naukowca, dla kariery fałszującego wyniki badań oraz profesora, czekającego tylko na Nagrodę Nobla, jakby była ona jedynym sensem jego pracy.

Był członkiem czternastu towarzystw naukowych⁶²², a także – od 1991 roku – członkiem zagranicznym Polskiej Akademii Nauk. W roku 1950 został konsultantem Światowej Organizacji Zdrowia.

Za przeprowadzenie szczepień przeciwko poliomyelitis w Kongu Belgijskim w 1959 roku król Belgii odznaczył go Oficerem *Ordre Royal du Lion*⁶²³. W roku 1995 został Komandorem *Order of the Lion of Finland*⁶²⁴, a dwa lata później – Kawalerem Orderu Legii Honorowej⁶²⁵. W tym samym roku prezydent Rzeczypospolitej Polskiej przyznał mu Krzyż Komandorski z Gwiazdą Orderu Zasługi Rzeczy-

⁶²¹ Książka napisana razem z Rosjaną – Jeleną Dubrowiną – z wykształcenia historykiem sztuki, pracująca w Wistarze w charakterze bibliotekarki.

⁶²² National Institutes of Health; National Research Council; National Academy of Sciences; Pan American Health Organization; National Multiple Sclerosis Society; National Cancer Institute; American Academy of Arts and Sciences; Polish Institute of Arts and Sciences of America; College of Physicians in Philadelphia; New York Academy of Medicine; New York Academy of Sciences, prezes 1959; American Association for the Advancement of Science; Consular Law Society, członek honorowy 1957; Yugoslav Academy of Arts and Sciences; Russian Academy of Medical Sciences; Finnish Institute of Sciences and Letters.

⁶²³ *Ordre Royal du Lion* – Królewski Order Lwa – odznaczenie Królestwa Belgii nadawane od 1891 do 1960 roku, w pięciu klasach, według schematu Legii Honorowej.

⁶²⁴ *Order of the Lion of Finland* – jedno z trzech najważniejszych odznaczeń nadawanych w Finlandii. Ustanowiony w 1942 roku i przyznawany w siedmiu klasach. Komandor jest trzecią klasą tego orderu.

⁶²⁵ Patrz przypis 72, s. 30.

pospolitej Polskiej. Był także Honorowym Obywatelem Warszawy, Celestynowa⁶²⁶, a od 2004 roku Kawalerem Orderu Uśmiechu.

W 2010 roku został uhonorowany tytułem Wybitny Polak, z inicjatywy Fundacji Polskiego Godła Promocyjnego *Teraz Polska*, w pierwszej edycji konkursu.

Jego zasługi doceniło wiele światowych uczelni i tak, w roku 1975, otrzymał tytuł doktora honoris causa od Ludwig-Maximilians-Universität München, następnie, w 1981 roku, od Helsingfors universitet w Finlandii. Trzy lata później takim samym tytułem wyróżnił go Uppsala universitet w Szwecji. W roku 1989 godność tę otrzymał także od Akademii Medycznej w Lublinie, a następnie – w 1998 roku – od Akademii Medycznej w Poznaniu.

26 czerwca 2000 roku Akademia Medyczna w Warszawie, na wniosek Rady I Wydziału Lekarskiego, nadała Hilaremu Koprowskiemu zaszczytny tytuł doktora honoris causa. Wręczenie dyplomu miało miejsce 18 listopada 2000 roku w Pałacu Kazimierzowskim Uniwersytetu Warszawskiego.

Ówczesny prezydent Rzeczypospolitej Polskiej – Aleksander Kwaśniewski – w swoim liście gratulacyjnym z tej okazji podkreślił:

*Jest to szczególny hołd, złożony pracy, zasługom i osiągnięciom swego – sprzed lat ponad 60 – absolwenta. Hołd dla Pana jako uczonego, jako nauczyciela i wychowawcy, jako organizatora badań o ogromnym – zarówno praktycznym, jak i teoretycznym – znaczeniu. Widzimy w Panu ponadto człowieka, który nigdy nie zapomniał więzi, łączących go z ojczystym krajem, czego wyrazem była zarówno nieoceniona pomoc w zwalczaniu choroby Heinego-Medina, jak i przyjęcie na staże w kierowanych przez Pana instytucjach i ośrodkach już blisko 100 uczonych z Polski.*⁶²⁷

W listopadzie 2008 roku otrzymał tytuł doktora honoris causa również od Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie, co zbiegło się z pięćdziesiątą rocznicą pierwszego podania szczepionki polskim dzieciom.

Hilary Koprowski *jest indywidualnością, której nie sposób nie zauważyć. Trudno również go zdefiniować. Jest lekarzem i wielkim eksperymentatorem, pianistą i pletwonurkiem, muzykologiem i znawcą sztuki. Genialny amator? Amare – robić coś z miłością*⁶²⁸.

Za najwybitniejszego pisarza uważał Jorge'a Luisa Borgesa, a jego opowiadanie *Koliste ruiny* za jedno z najwspanialszych na świecie. Z amerykańskich poetów szczególnie cenił Emily Dickinson. Z polskich pisarzy... do końca nie mógł oprzeć się wrażeniu, jaki wywarł na nim *Faraon* Bolesława Prusa, a rodzimych poetów od Adama Mickiewicza i Juliusza Słowackiego po Bolesława Leśmiana, Juliana Tuwima, Jerzego Lieberta i Leopolda Staffa uważał za wspaniałych. Nie miał ulubionego kompozytora, bo to zależało od jego nastroju.

⁶²⁶ W Celestynowie znajdował się majątek ojca Hilarego Koprowskiego, tak zwana *Kolonia Hilarów*, który chciał, niestety bezskutecznie, odzyskać na pomieszczenia Fundacji Koprowskich. Od 1960 roku posiadłość ta jest własnością Skarbu Państwa, a na jej terenie mieści się Zespół Szkół Zawodowych. Z tego właśnie miejsca Hilary Koprowski w 1939 roku na zawsze opuścił Polskę.

⁶²⁷ *List gratulacyjny prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej Aleksandra Kwaśniewskiego z okazji otrzymania doktoratu honoris causa Akademii Medycznej w Warszawie przez Hilarego Koprowskiego, z dnia 21 listopada 2000 roku, Z życia Akademii Medycznej w Warszawie*, R. IX, 2000, nr 11–12, s. 12.

⁶²⁸ Koprowski H.: *Wygrać każdy dzień*, spisała A. Tuszyńska, Warszawa 1996, s. 171.

*Usiadł do fortepianu jako pięcioletni chłopiec i pozostał mu wierny z górą siedemdziesiąt lat.*⁶²⁹

Grać lubił tych, których potrafił zagrać, a mianowicie Jana Sebastiana Bacha, Ludwiga van Beethovena, Johanesa Brahmsa, Wolfganga Amadeusza Mozarta, Franza Schuberta, Fryderyka Chopina. W pewnym momencie jednak zaczęły go nudzić kolejne własne wykonania i zaledwie kilka lat przed śmiercią postanowił nauczyć się kompozycji, co robił za pomocą komputera, którego klawiatura podłączona była do fortepianu. Jednak najbardziej niezwykle były jego fortepianowe improwizacje:

*Gdy pytają potem, co to było, odpowiadam, że Prokofiew i bez zmruczenia oka przyjmuję komplementy na temat jego pięknej sonaty.*⁶³⁰

Wydawało mu się oczywiste, że najładniejszą operą jest *Don Giovanni* Wolfganga Amadeusza Mozarta, ale lubił też niektóre Richarda Straussa, jak chociażby *Kawaler z różą*, *Salome*, *Elektra*. Wśród ulubionych obrazów wymieniał *Architekta*, pedzła Jusepe'a Ribery. Zwierzęta go uspokajały, a szczególnie kochał psy i rybki.

*Na pytanie 'Co jest najważniejsze w życiu?' - odpowiada bez wahania - robić coś dla innych.'*⁶³¹

Natomiast zapytany, jaka jest recepta na wspaniałą formę, którą nieustannie zadziwiał świat mówił:

*Nigdy nie iść na emeryturę... cały czas pracować i... nie bać się codziennego stresu.*⁶³²

*Zdarzają się ludzie, których życie zaprzecza ogólnym prawidłom biologii, zadaje kłam naturalnemu biegowi czasu. [...] Hilary Koprowski nie dopuszcza myśli o zmęczeniu. Właściwie dopiero zaczyna... na pytanie ile ma lat, odpowiada: dwadzieścia dwa i kilkadziesiąt miesięcy. Wierzy, że wtedy nie dosięgnie go 'złe oko' pytającego.*⁶³³

Hilary Koprowski był człowiekiem poważnym, ale nie pozbawionym poczucia humoru, dlatego nieustannie miał ambitne plany na przyszłość, a jego marzeniem było stworzenie szczepionki przeciwnowotworowej, nad którą intensywnie pracował do ostatnich dni. Jednocześnie uważał, że najważniejszym byłoby jednak stworzenie *szczepionki przeciwko ludzkiej głupocie*⁶³⁴, której tak bardzo nie tolerował. A więc można śmiało powiedzieć, że przez życie szedł śladem Pistola z *Wesołych kumoszek z Windsoru* Williama Szekspira:

*[...] to moja świat będzie ostryga,
Którą potrafię szablą tą otworzyć.*⁶³⁵

⁶²⁹ Koprowski H.: *Wygrać każdy dzień*, spisała A. Tuszyńska, Warszawa 1996, s. 239.

⁶³⁰ Ibidem, s. 243.

⁶³¹ Ibidem, s. 305.

⁶³² Fragment audycji Polskiego Radia Jedyńki, z dnia 29 listopada 2008 roku, autorstwa K. Michalskiego: *Wieczór odkrywców. Profesor Hilary Koprowski*.

⁶³³ Koprowski H.: *Wygrać każdy dzień*, spisała Agata Tuszyńska, Warszawa 1996, s. 361–362.

⁶³⁴ Fragment audycji Polskiego Radia Jedyńki, z dnia 29 listopada 2008 roku, autorstwa K. Michalskiego: *Wieczór odkrywców. Profesor Hilary Koprowski*.

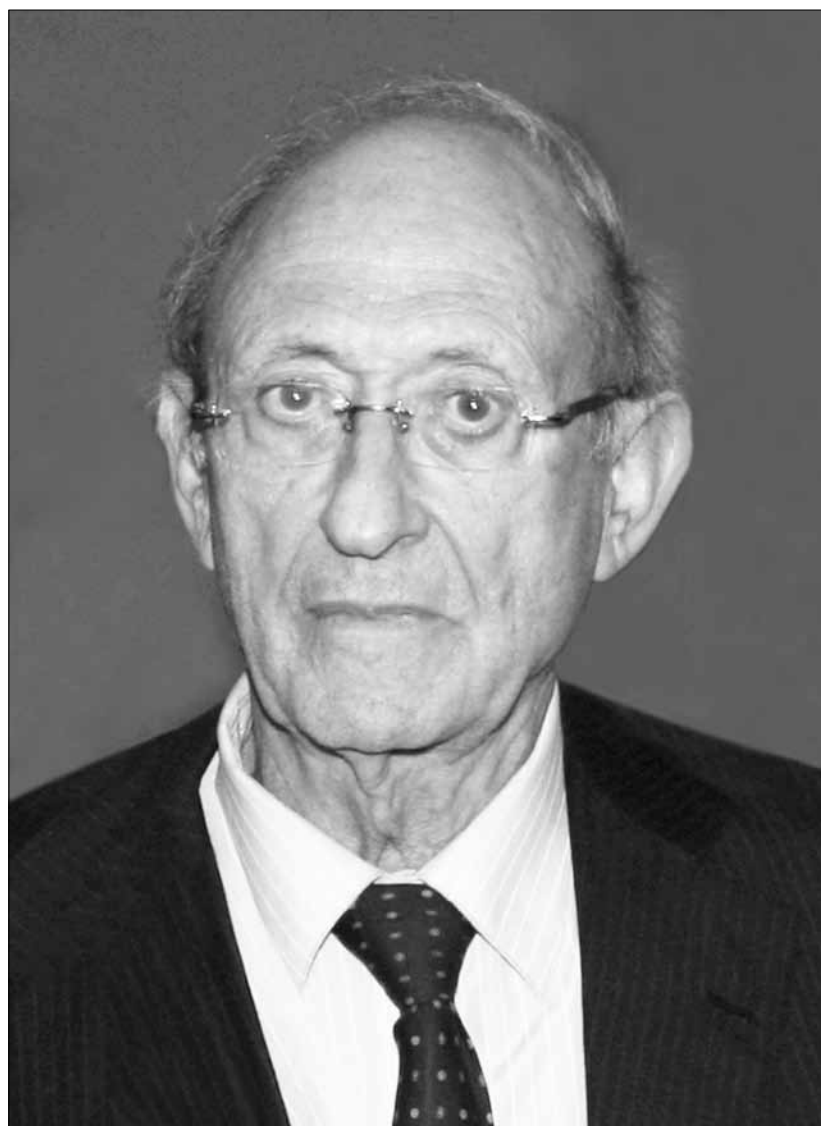
⁶³⁵ Przekład Leona Ulricha; akt II, scena 2. Za: Vaughan R.: *Takty i fakty. Życie Hilarego Koprowskiego*, Poznań 1999, s. 90.

BIBLIOGRAFIA

1. Bilek Maciej: *Biografie Polaków – odkrywców szczepionek i organizatorów szczepień na świecie*, materiały Wojewódzkiej Stacji Sanitarno-Epidemiologicznej w Krakowie, nienumerowane.
2. Cianciara Janusz: *Laudacja. Prof. dr Hilary Koprowski Doktor Honoris Causa Akademii Medycznej w Warszawie*, *Z życia Akademii Medycznej w Warszawie*, R. IX, 2000, nr 11–12, s. 7–9.
3. Foryś Mariusz: *Profesor Hilary Koprowski doktorem honoris causa AM w Warszawie*, *Z życia Akademii Medycznej w Warszawie*, R. IX, 2000, nr 11–12, s. 4–5.
4. *Informator nauki polskiej 2006. Uczeni polscy za granicą*, zbiorowe, t. 5, Warszawa 2006, s. 199–200.
5. Koprowski Hilary: *Przemówienie z okazji wręczenia dyplomu doktora honoris causa*, *Z życia Akademii Medycznej w Warszawie*, R. IX, 2000, nr 11–12, s. 10–11.
6. Koprowski Hilary: *Wczoraj i dziś szczepień przeciwko chorobie Heinego-Medina*, *Polski Tygodnik Lekarski*, R. XIV, 1959, nr 52, s. 1.
7. Koprowski Hilary: *Wygrać każdy dzień*, spisała Agata Tuszyńska, Warszawa 1996.
8. Legocki Andrzej B.: *Hilary Koprowski (1916–2013)*, *Nauka*, 2013, nr 2, s. 181–188.
9. *List gratulacyjny Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej Aleksandra Kwaśniewskiego z okazji otrzymania doktoratu honorowego Warszawskiej Akademii Medycznej przez Hilarego Koprowskiego, z dnia 21 listopada 2000 roku*, *Z życia Akademii Medycznej w Warszawie*, R. IX, 2000, nr 11–12, s. 12.
10. Materiały dotyczące Hilarego Koprowskiego ze zbiorów Archiwum Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego, nr 1W-533; DHC-6.
11. *Odnaczenia Gloria Medicinæ*, *Gazeta Lekarska*, 2007, nr 12, s. 36, nieautoryzowane.
12. Oshinsky David M.: *Polio. Historia pokonania choroby Heinego-Medina*, Warszawa 2005.
13. Ostrowski Kazimierz: *Umowa o współpracy naukowej pomiędzy Instytutem Wistara w Filadelfii a Instytutem Biostruktury AM*, *Medycyna Dydaktyka Wychowanie. Kwartalnik Akademii Medycznej w Warszawie*, R. VII, 1975, nr 1, s. 40–42.
14. Piekarczyk Janusz: *Wystąpienie JM Rektora Akademii Medycznej w Warszawie*, *Z życia Akademii Medycznej w Warszawie*, R. IX, 2000, nr 11–12, s. 5–6.
15. *Prof. Hilary Koprowski nie żyje. Zmarł 11 kwietnia br. w USA w sędziwym wieku 96 lat*, *Societas Medica Polonorum. Wieści PTL*, wiosna 2013, s. 4–5, nieautoryzowane.
16. Vaughan Roger: *Takty i fakty. Życie Hilarego Koprowskiego*, Poznań 1999.
17. *Wieczór odkrywców. Profesor Hilary Koprowski*, audycja Krzysztofa Michalskiego z dnia 29 listopada 2008 roku, Polskie Radio Jedyńka.

HENRI BISMUTH

(ur. 1934)

DOKTOR HONORIS CAUSA

2001 ROK

Henri Bismuth urodził się 5 stycznia 1934 roku w Tunisie w Tunezji. W roku 1963 otrzymał dyplom lekarza w Université de Paris i odbył staż w miejscowych szpitalach. Jeszcze w czasie studiów pracował jako demonstrator w Zakładzie Anatomii Prawidłowej, a następnie w Klinice Chirurgii i Zakładzie Chirurgii Doświadczalnej w Bicêtre Hôpital na przedmieściach Paryża. Tu też przeszedł wszystkie szczeble drogi naukowej i w roku 1980 uzyskał stopień profesora nadzwyczajnego, a następnie – cztery lata później – zwyczajnego chirurgii Université Paris-Sud 11.

Od 1980 roku jest kierownikiem Kliniki Chirurgii Wątroby i Dróg Żółciowych oraz Transplantacji Wątroby Hôpital Paul-Brousse w Villejuif pod Paryżem. W latach 1978–1995 był przewodniczącym Rady Naukowej tej placówki. W roku 1993, mając na uwadze konieczność objęcia kompleksową opieką pacjentów z chorobami wątroby i dróg żółciowych, stworzył tu również Centre Hépatobiliaire, stanowiący pionierskie tego typu centrum transplantacyjne we Francji i jedno z pierwszych w Europie.

Obecnie pełni funkcję dyrektora utworzonego w 2005 roku Institut Hépatobiliaire Henri Bismuth w Paryżu, organizującego szkolenia, a także coroczne sympozjum poświęcone chirurgii trzustki, wątroby oraz dróg żółciowych, zarówno dla lekarzy, jak i pielęgniarek. Celem owego Instytutu jest również promowanie modelu wspomnianego Hepatobiliary Center na całym świecie, czego wynikiem był projekt takiego centrum zwanego French-Chinese Liver Disease Institute przy Wuhan University w Chinach.

Dorobek naukowy Henriego Bismutha obejmuje ponad sześćset artykułów oraz sto pięćdziesiąt rozdziałów, poświęconych głównie chirurgii dróg żółciowych, wątroby i transplantacji tego narządu. Jest też współautorem kilku książek, jak chociażby *Operative Ultrasound of the Liver and Biliary Ducts*⁶³⁶ oraz *A Text*

⁶³⁶ Bismuth H., Casting D.: *Operative Ultrasound of the Liver and Biliary Ducts*, Nowy Jork 1987.

and Atlas of Liver Ultrasound⁶³⁷ oraz współredaktorem *Hepatobiliary and Pancreatic Surgery*⁶³⁸.

Należy do zespołów redakcyjnych dwudziestu pięciu czasopism⁶³⁹, między innymi: *Annals of Surgery*, *American Journal of Surgery*, *Clinical Transplantation*, *Hepato-Gastroenterology*, *Surgical Gastroenterology*, *Liver Transplantation and Surgery*, czy *Annals of Cancer Research and Therapy*.

Początkowo zajmował się głównie patologią i chirurgią dróg żółciowych, trzustki i układu wrotnego. Wiele z jego prac doświadczalnych dotyczyło unaczynienia wątroby oraz operacyjnych metod wytwarzania odpływu krwi z łożyska wrotnego. Był też jednym z pierwszych, którzy opisali *hemobilię* u chorych po urazie wątroby. Ogłoszone przez niego studia nad funkcjonalną anatomią naczyniową tego organu, występujące pod nazwą *klasyfikacji Bismutha*, stały się przyczynkiem do powstania i rozwoju chirurgii resekcyjnej. I tak, niezwykle istotnym osiągnięciem na tym polu było wprowadzenie segmentarnego wycięcia wątroby. Jego zasługą jest także zapoczątkowanie jej śródoperacyjnego badania za pomocą ultrasonografii. Ma również bardzo znaczące osiągnięcia w terapii nowotworów dróg żółciowych. Był jednym z pierwszych, którzy wprowadzili zabiegi resekcyjne w leczeniu raka wnęki wątroby umiejscowionego w miejscu spływu przewodów żółciowych. Opracował też własny podział tych nowotworów, który – stosowany także jako *klasyfikacja Bismutha* – jest znany na całym świecie.

Największe jednak zasługi położył w rozwoju transplantacji wątroby, której nie tylko był pionierem we Francji, ale także jednym z liderów na świecie, począwszy od zabiegów wszczepiania *wątroby pomocniczej*, stosowanych w latach siedemdziesiątych XX wieku, poprzez podział narządu dla dwóch biorców jako *split liver transplantation*, aż do wykorzystania narządów od pacjentów ze szczególnym rodzajem chorób metabolicznych do przeszczepów *typu domino* i obecnego łączenia tych technik. Poza tym prace Bismutha obejmują także wiele zagadnień chirurgii ogólnej, wśród których jest rozpoznawanie i leczenie wszystkich rodzajów nowotworów wątroby oraz zmian ogniskowych, przewlekłych chorób wątroby, w tym szczególnie marskości, a także obrażeń pourazowych tego narządu, łącznie z uszkodzeniami naczyń okołowątrobowych.

Jest członkiem⁶⁴⁰ wielu towarzystw naukowych, w tym założycielem French Association of Hepato-Biliary Surgery and Liver Transplantation, na którego czele stał

⁶³⁷ Bismuth H., Kunstlinger F., Castin D.: *A Text and Atlas of Liver Ultrasound*, London 1991.

⁶³⁸ *Hepatobiliary and Pancreatic Surgery*, pod redakcją D. Cartera, R. C. G. Russella, H. A. Pitta i H. Bismutha, piąte wydanie: Londyn 1996.

⁶³⁹ *Surgery Today*; *Transplant International*; *Gastroentérologie Clinique et Biologique*; *Médecine et Chirurgie Digestives*; *Annales de Chirurgie*; *Il Giornale di Chirurgia*; *Revista Colombiana de Cirugía*; *International Hepatology Communications*; *Trasplantes*; *Medicina Moderna*; *Univers Santé*; *Current Opinion in Organ Transplantation*; *Réseaux Hépatites*; *The Journal of Gastrointestinal Surgery*; *European Journal of Surgical Oncology*; *Langenbeck's Archives of Surgery*.

⁶⁴⁰ International Surgical Group; International Association for the Study of the Liver; Italian Surgical Society; International Society of Surgery; Collegium Internationale Chirurgie Digestive; International Hepato-Biliary Pancreatic Association; European Society for Organ Transplantation; European Liver Transplant Association; American Association for the Study of Liver Disease; European Digestive Surgery; Académie de Chirurgie; Association Française de Chirurgie; Société Nationale Française de Gastro-Enterologie; Association Française pour l'Étude du Foie.

w latach 1987–1997. W latach 1993–1996 był natomiast prezydentem European Surgical Association, a w latach 1999–2003 – International Association for Surgeons and Gastroenterologists. Osiemnaście towarzystw, jak między innymi American College of Surgeons i American Surgical Association, przyznało mu zaś członkostwo honorowe⁶⁴¹.

Działalność naukowa przyniosła mu wiele wyróżnień, jak chociażby w 1999 roku *Antonio de Gimbernat*⁶⁴² *Prize* od Catalan Surgical Society, a także – rok później – nagrodę od International Liver Transplantation Society oraz – w roku 2005 – *Rudolph Nissen*⁶⁴³ *Prize* od German Society of Surgery.

Jest doskonałym nauczycielem i wykładowcą, chętnie zapraszany przez różne światowe uniwersytety i organizacje z wielu krajów, w tym z Polski, gdzie przyjechał po raz pierwszy na zaproszenie Polskiej Akademii Nauk. Nawiązana współpraca zaowocowała przygotowaniem w Paryżu wieloosobowego zespołu polskich lekarzy do przeszczepiania wątroby w jednej z klinik naszej uczelni, która stała się wkrótce wiodącym w kraju ośrodkiem przeprowadzającym tego typu zabiegi.

*Można więc pokusić się o stwierdzenie, że doświadczenie ośrodka Centre Hepato-Biliare de l'Hôpital Paul Brousse Villejuif, kierowanego przez profesora Henri Bismutha zostało przetransportowane do Kliniki Chirurgii Ogólnej i Chorób Wątroby Akademii Medycznej w Warszawie.*⁶⁴⁴

Henri Bismuth otrzymał godność doktora honoris causa od Università degli Studi di Torino we Włoszech oraz Universidade do Porto i Universidade do Coimbra w Portugalii.

26 listopada 2001 roku ten zaszczytny tytuł nadała mu Akademia Medyczna w Warszawie, na wniosek Rady I Wydziału Lekarskiego. Uroczystość wręczenia dyplomu odbyła się 17 grudnia 2001 roku w Filharmonii Narodowej w Warszawie. Henri Bismuth w wygłoszonym wówczas wykładzie *Liver transplantation: past, present and future*, zaprosił wszystkich na krótką wyprawę w głąb historii przeszczepiania wątroby, nakreślił ocenę stanu obecnego, by na zakończenie podzielić się swoją wizją przyszłości rozwoju transplantacji tego narządu.

⁶⁴¹ Royal College of Surgeons in Ireland; Royal College of Surgeons of Edinburgh; German Surgical Society; Association of Surgeons of Great Britain and Ireland; British Society of Gastroenterology; Asian Surgical Association; Société Royale Belge de Chirurgie; Society for Surgery of the Alimentary Tract; American Institute of Utrasound in Medicine; Sociedade Portuguesa de Cirurgia; Academia Argentina de Cirugía; Sociedad Cubana de Cirugía; Sociedad de Cirugía del Uruguay.

⁶⁴² Antonio de Gimbernat (1734–1790) – chirurg i anatom hiszpański. Zyskał sławę podwalinami pod nowoczesne techniki leczenia przepuklin pachwinowych. Opisał także dokładnie anatomie tego obszaru oraz wiedzę rozstępową – *ligamentum lacunare* – nazwane jego imieniem.

⁶⁴³ Rudolf Nissen (1896–1981) – niemiecki chirurg. Znany z chirurgicznego leczenia refluksu żołądkowo-przełykowego fundoplukacją *spisobem Nissena*, po raz pierwszy przeprowadzonego w 1955 roku.

⁶⁴⁴ Krawczyk M.; w: Materiały dotyczące Henriego Bismutha ze zbiorów Archiwum Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego, nr IW-533; DHC-12, s. 18.

BIBLIOGRAFIA

1. Bismuth Henri: *Przeszczepianie wątroby. Przeszłość, terażniejszość i przyszłość, Z życia Akademii Medycznej w Warszawie*, R. X, 2001, nr 12, s. 12–15.
2. Foryś Mariusz: *Profesor Henri Bismuth doktorem honoris causa AM w Warszawie, Z życia Akademii Medycznej w Warszawie*, R. X, 2001, nr 12, s. 2–3.
3. Krawczyk Marek: *Laudacja. Henri Bismuth, MD., F.A.C.S. Profesor Uniwersytetu Paryż XI Południe. Kierownik Kliniki Chirurgii Wątroby i Dróg Żółciowych oraz Transplantacji Wątroby Szpitala Paul Brousse w Villejuif we Francji. Doktor Honoris Causa Akademii Medycznej w Warszawie, Z życia Akademii Medycznej w Warszawie*, R. X, 2001, nr 12, s. 7–9.
4. *LXVII Promocja Lekarzy i Lekarzy Stomatologów. Promotio Doctorum Honoris Causa*, zbiorowe, Warszawa 2001.
5. Materiały dotyczące Henriego Bismutha ze zbiorów Archiwum Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego, nr 1W-533; DHC-12.

ANTONIO ONNIS

(1927–2009)

DOKTOR HONORIS CAUSA

2002 ROK

Antonio Onnis urodził się 24 września 1927 roku w Cagliari na Sardynii. W roku 1951, po ukończeniu studiów medycznych w Università degli Studi di Padova, rozpoczął pracę jako asystent kolejno w zakresie patologii u profesora Mario Raso, chemii farmaceutycznej u profesora Luigi Musajo⁶⁴⁵ oraz położnictwa i ginekologii pod okiem profesorów uniwersytetów w Padwie i Sassari – Giovanniego Batisty Revoltella oraz Giuseppe Vecchietiego. Odbył także liczne staże naukowe, jak między innymi w zakresie onkologii w Villejuif we Francji czy radioterapii w Institute du Radium de l'Université de Paris. Doświadczenia w chemioterapii nabierał w Westfälische Wilhelms-Universität Münster w Niemczech, pod okiem Gerharda Domagka⁶⁴⁶ oraz w Memorial Sloan Kettering Cancer Center w Nowym Jorku, a klinicznego – w Monroe Dunaway Anderson Cancer Center of University of Texas w Houston, pod kierunkiem profesora ginekologii onkologicznej – Felixa Rutledge'a⁶⁴⁷.

Jednocześnie przeszedł wszystkie stopnie drogi naukowej i w roku 1958 został profesorem patologii Uniwersytetu w Padwie. Dwa lata później otrzymał tytuł profesora ginekologii i położnictwa obu wspomnianych uniwersytetów. W 1961 roku, jako pierwszy we Włoszech, rozpoczął rozwijanie nowej wówczas specjalności, jaką była onkologia ginekologiczna. W latach 1967–1969 pełnił funkcję kierownika Katedry Ginekologii i Położnictwa Uniwersytetu w Padwie, a następnie – w latach 1969–1974 – kierownika bliźniaczej katedry Uniwersytetu w Weronie.

⁶⁴⁵ Luigi Musajo (1904–1974) – profesor chemii farmaceutycznej i toksykologii Wydziału Farmacji Uniwersytetu w Padwie. Pionier badań metabolizmu tryptofanu, znany z odkrycia *xanthurenic acid* w 1934 roku. W roku 1968 założył Musajo Center for Drug Chemistry and Biologically Active Products of Italian National Research Council w Padwie, którym kierował do 1972 roku.

⁶⁴⁶ Gerhard Domagk (1895–1964) – niemiecki patolog i mikrobiolog. Od 1928 roku profesor uniwersytetu w Münster. W 1939 roku laureat Nagrody Nobla za wynalezienie pierwszego leku przeciwbakteryjnego z grupy sulfonamidów – *prontosilu*. Po drugiej wojnie światowej zajął się zwalczaniem gruźlicy i stosowaniem chemioterapii w walce z rakiem.

⁶⁴⁷ Felix N. Rutledge (1918–1997) – chirurg i ginekolog amerykański. W latach 1954–1986 kierownik Monroe Dunaway Anderson Cancer Center of University of Texas w Houston. Zajmował się nowotworami narządu rodno u kobiet.

W roku 1974 ponownie powrócił do Padwy i kierował tą samą Katedrą do 1998 roku. W 1985 roku został też profesorem patologii ginekologicznej Uniwersytetu w Sassari i pełnił tę funkcję przez trzy lata. Przez cały ten okres prowadził także szeroko zakrojoną działalność kliniczną. Jej wynikiem było wykonanie chociażby ponad tysiąca operacji wycięcia macicy z limfadenektomią, około ośmiuset pięćdziesięciu zabiegów rozszerzonego wycięcia macicy z limfadenektomią sposobem Wertheima i Meigsa, dwustu pięćdziesięciu radykalnych wulwektomii metodą Waya i Onnisa, pięciuset radykalnych rozszerzonych operacji z powodu raka jajnika, kilkudziesięciu zabiegów przezpochwowego rozszerzonego wycięcia macicy, wytrzewienia miednicy, czy licznych zróżnicowanych operacji piersi.

Antonio Onnis zmarł 17 sierpnia 2009 roku w Padwie.

Jego dorobek naukowy obejmuje ponad czterysta pięćdziesiąt publikacji, w tym kilka podręczników i monografii dotyczących patologii, farmakologii, endokrynologii, położnictwa i ginekologii leczenia operacyjnego, onkologii ginekologicznej, radio- i chemioterapii oraz profilaktyki i wczesnego rozpoznawania raka. Większość swoich prac poświęcił jednak onkologii ginekologicznej, zarówno od jej strony eksperymentalnej, jak i klinicznej. Należy tu wymienić między innymi te pionierskie, dotyczące prób łączenia leczenia operacyjnego, z lokalnym zastosowaniem izotopów promieniotwórczych, podawanych drogą infuzji do naczyń limfatycznych, jak również miejscowego stosowania leków chemicznych, podawanych do dużych tętnic miednicy małej.

W jego pracy klinicznej dominowały natomiast zagadnienia profilaktyki i wczesnego wykrywania nowotworów ginekologicznych oraz nowych kierunków ich skojarzonego leczenia, adekwatnych do stopnia zaawansowania choroby, określanego za pomocą klasyfikacji chirurgiczno-patologicznej, której jest zwolennikiem i propagatorem. W gestii jego zainteresowań znalazły się także problemy życia kobiet po przebytym leczeniu nowotworów ginekologicznych i związane z nimi zagadnienia hormonalnej terapii zastępczej.

Liczne jego prace przedstawiają własne doświadczenia kliniczne dotyczące leczenia raka szyjki macicy, endometrium, jajnika, sromu oraz nowotworów trofoblastu i piersi. Spośród ostatnich zainteresowań należy wymienić udział w badaniach dotyczących ekspresji niektórych antygenów nowotworowych oraz jej znaczenia prognostycznego dla chorych na nowotwory ginekologiczne. Istotne są także jego dociekania dotyczące stosowania leków w ciąży oraz ich bezpieczeństwa, zarówno dla płodu, jak i ciężarnej. Już w roku 1984 ukazała się *The biochemical Effects of Drugs in Pregnancy*⁶⁴⁸, w której zostało ocenione w trójstopniowej skali bezpieczeństwa bardzo szerokie spektrum leków.

Należał do zespołów redakcyjnych wielu czasopism, jak chociażby: *Clinical and Experimental Obstetrics and Gynaecology*, *European Journal of Gynaecological Oncology* oraz *Ginecologia Clinica*.

⁶⁴⁸ Onnis A., Grella P., Lewis P. J.: *The biochemical effects of drugs in pregnancy*, Padwa 1984.

Był członkiem⁶⁴⁹ wielu towarzystw naukowych, w tym jednym z założycieli Italian Society of Menopause, a także – od roku 1976 – Italian Society of Gynaecological Oncology, które było drugim tego typu w świecie po towarzystwie amerykańskim. Był także założycielem i pierwszym prezydentem utworzonego w roku 1980 European Society of Gynaecological Oncology oraz członkiem-korespondentem Asociación Médica Argentina i Sociedad Argentina de Mastologia. Siedemnaście towarzystw nadało mu swe członkostwa honorowe⁶⁵⁰, a wśród nich Polskie Towarzystwo Kolposkopii i Patofizjologii Szyjki Macicy, Polskie Towarzystwo Onkologiczne oraz Polskie Towarzystwo Ginekologii Onkologicznej.

Jego współpracę z polskimi ośrodkami naukowymi datuje się od połowy lat osiemdziesiątych. Nasi ginekolodzy-onkolodzy byli częstymi gośćmi nie tylko w Klinice w Padwie, ale także na zjazdach Europejskiego Towarzystwa Ginekologów Onkologów. Antonio Onnis bywał też wielokrotnie w Polsce, gdzie uczestniczył w sympozjach i konferencjach oraz konsultacjach, choć również w redagowanych przez siebie czasopismach promował naszą myśl naukową.

Był laureatem wielu wyróżnień, w tym *Luigi Musajo Award* od Università degli Studi di Padova oraz *Gold Medal* od Italian Society of Gynaecology and Obstetrics, otrzymanego za niezwykłą aktywność naukową. Złoty medal przyznały mu także Instituto Universitario Dexeus w Barcelonie, Università degli Studi di Sassari oraz Wydział Lekarski Collegium Medicum Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie.

14 stycznia 2002 roku Akademia Medyczna w Warszawie, na wniosek II Wydziału Lekarskiego, nadała Antonio Onnisowi zaszczytną godność doktora honoris causa. Uroczystość wręczenia dyplomu miała miejsce 14 czerwca 2002 roku w Sali Senatu uczelni.

Antonio Onnis powiedział wówczas: *Biore tu dzisiaj udział w tej fascynującej ceremonii tylko dlatego, że ponad dwadzieścia lat temu wielu polskich kolegów naukowców, nie zważając na trudności ówczesnej współpracy z krajami zachodnimi, było entuzjastycznymi uczestnikami rodzącej się nowej dziedziny – ginekologii onkologicznej*⁶⁵¹.

⁶⁴⁹ North American Menopause Society; American Fertility Association; American Institute of Ultrasound in Medicine; Fallopius International Society; New York Academy of Sciences; American Association of Gynecologists Laparoscopists; European Society for Pelvic Surgery; European Society of Mastology; International Society for the Study of Vulvovaginal Disease; International Society Against Breast Cancer; International Organization for Mycoplasma; International Society for Preventive Oncology; International Urogynecological Association; Italian Society of Medical Oncology; Associazione Italiana per lo Studio del Dolore; Italian Society of Surgical Physiopathology; Italian Society of Obstetrics Psychoprophylaxis; Italian Society for Colposcopy and Cervico-Vaginal Pathology; Italian Association of Gynecological Urology; Italian Society of Fertility and Sterility.

⁶⁵⁰ Italian Society of Gynaecology and Obstetrics; Austrian Society of Gynaecology and Obstetrics; Yugoslavian Society of Gynaecology and Obstetrics; Russian Association of Oncologists and Gynaecologists of Saint Petersburg; Sociedad Argentina e Ostetricia y Ginecologia; Tbilisi Scientific Society of Oncologists; Felix Rutledge Society; Sociedad Panamenia de Oncologia; Asociación de Ginecologia y Ostetricia de Buenos Aires.

⁶⁵¹ Tłumaczenie własne z języka angielskiego. Onnis A.: *Laudatio of Professor Antonio Onnis, Z życia Akademii Medycznej w Warszawie*, 2002, nr 6–7, s. 7.

BIBLIOGRAFIA

1. Materiały dotyczące Antonio Onnisa ze zbiorów Archiwum Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego, nienumerowane.
2. Onnis Antonio: *Laudatio of Professor Antonio Onnis, Z życia Akademii Medycznej w Warszawie*, 2002, nr 6–7, s. 5–7.
3. Stelmachów Jerzy: *Antonio Onnis Profesor Uniwersytetu w Padwie, Sassari i Weronie. Wieloletni kierownik klinik położniczo-ginekologicznych Uniwersytetów w Padwie i Weronie. Laudacja, Z życia Akademii Medycznej w Warszawie*, 2002, nr 6–7, s. 3–5.
4. *Uroczystość nadania Doktora Honoris Causa oraz uroczysta promocja lekarzy II Wydziału Lekarskiego Oddziału Nauczania w Języku Angielskim Akademii Medycznej w Warszawie*, zbiorowe, Warszawa 2002.

EWA RADWAŃSKA

(ur. 1938)

DOKTOR HONORIS CAUSA

2002 ROK

Ewa Radwańska urodziła się 24 października 1938 roku w Wilnie. W 1962 roku ukończyła Wydział Lekarski Akademii Medycznej w Warszawie. Działalność zawodową, naukową i dydaktyczną rozpoczęła pracą w I Klinice Położnictwa i Ginekologii Akademii Medycznej w Warszawie, pod okiem profesora Tadeusza Bulskiego⁶⁵². W roku 1964 jako pierwsza otrzymała etat asystenta w nowo utworzonym Zakładzie Endokrynologii, kierowanym przez docenta Jerzego Tetera⁶⁵³, gdzie zaznajomiła się z problemami endokrynologii ginekologicznej.

*Docent Teter jak nikt inny zaszczepił mi zapal do 'zestawień' dokumentacji pracy naukowej. Nigdy już później nie miałam możliwości zobaczenia i opisanie tylu ciekawych przypadków jak w ówczesnym Zakładzie Endokrynologii. Od niego przejęłam zrozumienie jak wielki jest wpływ hormonów na zdrowie kobiety. Odkrywczy zmysł docenta Tetera nie miał sobie równych.*⁶⁵⁴

Po latach, z wdzięczności dla nauczyciela, współzałożyła fundację jego imienia⁶⁵⁵, której celem jest rozpowszechnianie wiedzy o zaburzeniach hormonalnych

⁶⁵² Tadeusz Bulski (1903–1966) – ginekolog. W latach 1958–1966 kierownik I Katedry i Kliniki Położnictwa i Ginekologii Akademii Medycznej w Warszawie przy Placu Starynkiewicza 1/3.

⁶⁵³ Jerzy Teter (1912–1993) – ojciec polskiej endokrynologii ginekologicznej i andrologii. W latach pięćdziesiątych XX wieku jako pierwszy w Polsce wprowadził cytodiagnostyczne badania cytologiczne szyjki macicy. W 1957 roku był także założycielem pionierskiej w Polsce Poradni Endokrynologicznej dla kobiet i mężczyzn w Warszawie, a w roku 1964 – Zakładu Endokrynologii Klinicznej Akademii Medycznej w Warszawie oraz – w 1973 roku – pierwszej w Polsce Kliniki Endokrynologii. Był twórcą polskiej szkoły endokrynologicznej oraz autorem pionierskich podręczników z zakresu endokrynologii ginekologicznej i andrologii, jak chociażby *Zaburzenia hormonalne u mężczyzn*, 1961 oraz *Cytodiagnostyka hormonalna*, 1970.

⁶⁵⁴ Radwańska E.: *Pomagając naturze – nowa era w endokrynologii reprodukcji, Medycyna Dydaktyka Wychowanie. Kwartalnik Akademii Medycznej w Warszawie*, 2002, nr 7–8, s. 6.

⁶⁵⁵ Fundacja Profilaktyki Ginekologicznej imienia Jerzego Tetera – założona przez jego uczniów w Warszawie w 1998 roku. Organizuje szkolenia dla lekarzy, wystąpienia oświatowe w mediach, propagując profilaktykę i zasady leczenia zaburzeń hormonalnych u kobiet i mężczyzn. Jej celem jest wprowadzenie ogólnopolskiego Programu Profilaktyki Endokrynologicznej, opartego na zasadach szkoły Jerzego Tetera, wpływającego na zmniejszenie zapadalności na raka piersi, macicy, prostaty i choroby układu krążenia. Ewa Radwańska jest wiceprezesem tej Fundacji.

i ich leczeniu. Pasją jej stała się wówczas właśnie rozwijająca się dziedzina – biochemia sterydów. Zebrany, bogaty materiał kliniczny zaowocował licznymi publikacjami, a w 1969 roku także pracą doktorską – *Wpływ syntetycznych estrogenów i gestagenów na wydalanie androgenów nadnerczowych u osobników fenotypowo żeńskich bez hormonalnej czynności gonad*.

W latach 1971–1975, również dzięki pomocy doktora Tetera, po dostaniu stypendium Brytyjskiego Ministerstwa Zdrowia, przebywała w Klinice Położnictwa i Ginekologii University College Hospital w Londynie, pracując pod kierunkiem wybitnego endokrynologa – doktora Geralda Swyera⁶⁵⁶. Przeprowadzała pionierskie badania nad ustaleniem norm wydzielania progesteronu, identyfikacją zaburzeń fazy lutealnej i oceną skuteczności leczenia niepłodności hormonalnej za pomocą oznaczania poziomu progesteronu. Uzyskała także specjalizację z położnictwa i ginekologii pod okiem doktora Benjamin Johna Frankenberga⁶⁵⁷ oraz została członkiem Royal College of Obstetricians and Gynaecologists.

Wspólnie z tamtejszym zespołem, przy szczególnej współpracy doktor Daphne Lawrence i doktora Hugh'a McGarrigle'a, ogłosiła kilkanaście pionierskich prac, umożliwiających zrozumienie wartości badań hormonalnych w diagnostyce i leczeniu niepłodności oraz rozpoczęcie nowej ery ilościowej oceny jej leczenia, obecnie powszechnie stosowanej przez wszystkie ośrodki na świecie.

Publikacje te zyskały światowy rozgłos i w 1977 roku Ewa Radwańska została zaproszona do University of North Carolina w Chapel Hill w Stanach Zjednoczonych, do objęcia stanowiska wykładowcy i rozwinięcia programu leczenia niepłodności. Jednocześnie prowadziła działalność kliniczną w Oddziale Położnictwa i Ginekologii w North Carolina Memorial Hospital.

W 1979 roku przeniosła się do University of Arkansas for Medical Sciences w Little Rock, gdzie kontynuowała działalność naukową, dydaktyczną, a także kliniczną w University Hospital.

W roku 1981 rozpoczęła natomiast pracę w Klinice Położnictwa i Ginekologii w Rush University Medical Center w Chicago, gdzie po przejściu wszystkich amerykańskich szczebli drogi zawodowej i naukowej, w 1988 roku otrzymała tytuł profesora położnictwa i ginekologii oraz objęła stanowisko kierownika Sekcji Endokrynologii Reprodukcyjnej i Niepłodności.

Jej początkowa działalność zbiegła się z olbrzymim rozwojem nauk medycznych, a mianowicie wprowadzeniem mikrochirurgii, endoskopii i ultrasonografii, a także wielu nowych leków. Towarzyszył temu też sukces angielskich naukowców – Roberta Edwardsa⁶⁵⁸ i Patricka Steptoe⁶⁵⁹ – w 1978 roku zakończony urodzeniem się w Wielkiej Brytanii pierwszego dziecka, poczętego poza organizmem kobiety.

⁶⁵⁶ Gerald Isaac Macdonald Swyer (1917–1995) – pionier brytyjskiej endokrynologii. W 1955 roku jako pierwszy opisał zespół czystej dysgenезji gonad, objawiający się męskim kariotypem XY i żeńskim fenotypem.

⁶⁵⁷ Benjamin John Frankenberg (zm. 1990) – położnik i ginekolog żydowskiego pochodzenia. Ojciec aktorki – Jane Seymour.

⁶⁵⁸ Robert Geoffrey Edwards (1929–2013) – fizjolog. W 1963 roku rozpoczął pracę w University of Cambridge, a w roku 1968 współpracę z Patrickiem Steptoe nad zapłodnieniem *in vitro*.

⁶⁵⁹ Patrick Christopher Steptoe (1913–1988) – ginekolog, naukowiec. Od 1951 roku zatrudniony w Royal Oldham Hospital, gdzie 25 lipca 1978 roku przyszedł na świat Louise Joy Brown – pierwsze dziecko urodzone w wyniku zapłodnienia *in vitro*, dokonanego 10 listopada 1977 roku.

Rozpoczął on zapłodnienie *in vitro*⁶⁶⁰ jako nową erę w endokrynologii reprodukcji. Sekcja Endokrynologii Reprodukcji i Niepłodności w Rush University zaczęła korzystać z programu *In Vitro Fertilization* jako jedna z pierwszych w Stanach Zjednoczonych⁶⁶¹, bowiem w 1983 roku, a pierwsze dziecko matki z usuniętymi uprzednio jajowodami przyszło na świat już dwa lata później⁶⁶².

Ewa Radwańska na pytanie, czy czuje, że stwarza człowieka, odpowiedziała:

*Nie absolutnie nie czuję czegoś takiego. To jest tak, jak w każdej innej dziedzinie medycyny – po prostu pomoc lekarska, która ma na celu pokonanie barier mogących przeszkadzać przy zajściu w ciążę, a także ułatwić organizmowi funkcjonowanie w – powiedzmy – pierwotnym założeniu. To także nie jest stwarzanie, tylko po prostu usuwanie przeszkód.*⁶⁶³

Pod okiem Ewy Radwańskiej wyszkoliło się w programie rezydenckim w Klinice ponad stu dwudziestu ginekologów. Kierowany przez nią ośrodek został akredytowany jako referencyjny dla amerykańskich endokrynologów w dziedzinie reprodukcji i wykształcono w nim dwudziestu amerykańskich specjalistów. Odbyło tam także staż trzydziestu pięciu lekarzy, studentów i naukowców z zagranicy, w tym szesnaście osób z Polski, a osiem z Warszawy.

Ewa Radwańska jest autorką około stu publikacji oraz czterdziestu innych opracowań, a także ponad stu wystąpień na zjazdach i stu pięćdziesięciu na konferencjach oraz kilkudziesięciu artykułów popularnonaukowych. Jej główne pole zainteresowań to aspekty hormonalne niepłodności, endometrioza, zapłodnienie *in vitro*, menopauza, zaburzenia okresu dojrzewania, nieprawidłowe krwawienia z jamy macicy, a także zaburzenia miesiączkowania.

Ewa Radwańska pozostaje też aktywnym członkiem redakcji wielu renomowanych czasopism z dziedziny endokrynologii ginekologicznej, zapłodnienia *in vitro* i niepłodności, jak: *Fertility Update*, *Fertility and Sterility*, *Obstetrics and Gynecology*, *Journal of In Vitro Fertilization and Embryo Transfer*.

Jest członkiem licznych medycznych towarzystw naukowych⁶⁶⁴ oraz członkiem i działaczem wielu organizacji polonijnych. I tak, należy do Zarządu i Rady Naukowej Fundacji Kościuszkowskiej z siedzibą w Nowym Jorku, z ramienia której

⁶⁶⁰ *In Vitro Fertilization* – IVF.

⁶⁶¹ Pierwsze dziecko poczęte metodą *In Vitro Fertilization* urodziło się w Stanach Zjednoczonych w Jones Institute for Reproductive Medicine w Norfolk w Virginii w 1981 roku.

⁶⁶² Dziewczynka – Tiffany Autrey. Do 1994 roku, czyli do czasu, kiedy liczone dzieci, które przyszły na świat w programie Sekcji Endokrynologii Reprodukcji i Niepłodności w Rush University, urodziły się dwieście dwadzieścia dwie osoby.

⁶⁶³ *Nie czuję się stwórcą człowieka*, wywiad z doktor Ewą Radwańską, *Plus Journal*, Chicago 2006, nr 3, s. 1.

⁶⁶⁴ Royal College of Obstetricians and Gynaecologists; American College of Obstetricians and Gynecologists; American Society for Reproductive Medicine, początkowo American Fertility Society; American Medical Society; Chicago Association for Reproductive Endocrinologists; Chicago Medical Society; Illinois State Medical Society; Robert A. Ross Obstetrical and Gynecological Society; American Association of Gynecologic Laparoscopists; American Menopause Society; Association of Professors of Obstetrics and Gynecology; Society for the Study of Reproduction; American Association of Clinical Endocrinologists; Sigma Xi; Polish American Medical Association, członek rady nadzorczej.

przez dziesięć lat była prezesem jej oddziału w Chicago. Organizacja ta umożliwia szkolenie zarówno młodzieży polskiej, jak i amerykańskiej oraz ma niebagatelny wpływ na przybliżenie naszej kultury i sztuki w Stanach Zjednoczonych. Jednym z przejawów jej działalności było chociażby wprowadzenie w Chicago dorocznego Konkursu Chopinowskiego. Jest też członkiem zarządu i wiceprezesem Polskiego Związku Lekarzy w Chicago. Z jej inicjatywy utworzono Fundusz Stypendialny Polskiego Związku Lekarzy przy Fundacji Kościuszkowskiej, umożliwiającą lekarzom z Polski szkolenia i badania naukowe w Chicago. W roku 2000 za całokształt tej działalności otrzymała prestiżową Nagrodę Dziedzictwa Polskiego Kongresu Polonii Amerykańskiej⁶⁶⁵, a dwa lata później dostała tytuł *Człowieka Roku* Radia Chicago.

[...] W *'Today's Chicago Woman'*, została wymieniona wśród stu najbardziej cenionych profesjonalistek i kobiet, których praca i działalność społeczna zmienia oblicze dzisiejszego Chicago. Była na tej liście jedyną Polką. Tytuł rubryki, na łamach której sylwetkę doktor Radwańskiej zamieszczono, brzmiał *'Woman To Watch'*.⁶⁶⁶

27 marca 2002 roku Akademia Medyczna w Warszawie, na wniosek Rady I Wydziału Lekarskiego, przyznała Ewie Radwańskiej, jako jedynej do tej pory kobiecie, zaszczytny tytuł doktora honoris causa. Uroczystość wręczenia dyplomu odbyła się 29 lipca 2002 roku.

*Dla mnie jest to wielkim zaszczytem i uwieńczeniem mojego powiązania z Polską, z Akademią Medyczną, w której wyrosłam. I jestem dumna, że mogłam zaistnieć jako kobieta, że uznano, że jestem tego warta.*⁶⁶⁷

Ewa Radwańska jest wielbicielką muzyki operowej, szczególnie włoskiej oraz poważnej, z sentymentem do kompozytorów słowiańskich, a najbardziej Fryderyka Chopina, Stanisława Moniuszki, Modesta Pietrowicza Musorgskiego i Piotra Czajkowskiego.

BIBLIOGRAFIA

1. *Dr Ewa Radwańska otrzymała tytuł Doctor Honoris Causa, Komunikat*, 2003, nr 13, s. 1, nieautoryzowane.
2. *Informator nauki polskiej 2006. Uczeni polscy za granicą*, zbiorowe, Warszawa 2006, s. 351–352.
3. Marianowski Longin: *Laudacja, Medycyna Dydaktyka Wychowanie. Kwartalnik Akademii Medycznej w Warszawie*, 2002, nr 7–8, s. 3–4.
4. Materiały dotyczące Ewy Radwańskiej ze zbiorów Archiwum Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego, nr 1W-533; DHC-13.

⁶⁶⁵ Nagroda Dziedzictwa Polskiego Kongresu Polonii Amerykańskiej – przyznawana od trzydziestu siedmiu lat, stanowiąca najbardziej prestiżowe wyróżnienie nadawane Polakom, którzy w wyjątkowy sposób przyczynili się do krzewienia i propagowania poza granicami kraju polskiej kultury i dziedzictwa narodowego.

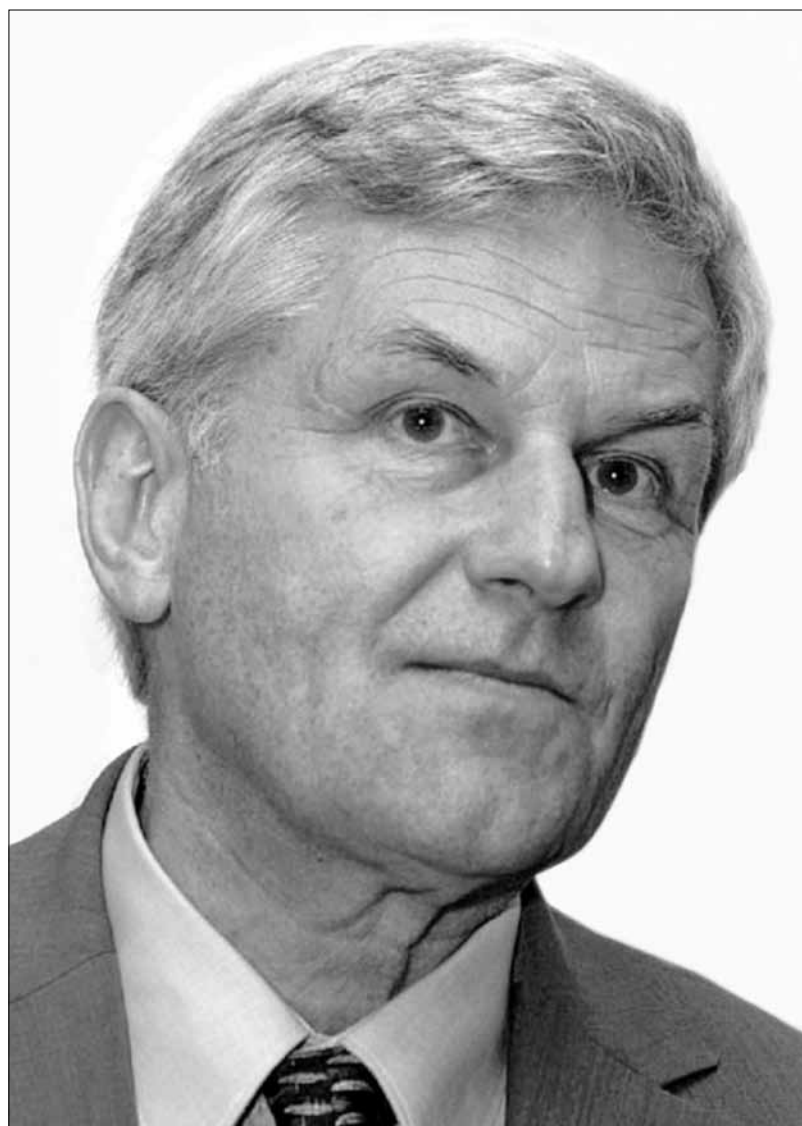
⁶⁶⁶ Dylewska J.: *Po czym poznać dobrego lekarza? Mówi dr Ewa Radwańska*, brak danych.

⁶⁶⁷ *Nie czuję się stwórcą człowieka*, wywiad z doktor Ewą Radwańską, *Plus Journal*, Chicago 2006, nr 3, s. 6.

5. *Nie czuję się stwórcą człowieka*, wywiad z doktor Ewą Radwańską, *Plus Journal*, 2006, nr 3, s. 1–6.
6. Radwańska Ewa: *Pomagając naturze – nowa era w endokrynologii reprodukcji*, *Medycyna Dydaktyka Wychowanie. Kwartalnik Akademii Medycznej w Warszawie*, 2002, nr 7–8, s. 5–7.

ANDRZEJ SZCZEKLIK

(1938–2012)

DOKTOR HONORIS CAUSA

2002 ROK

Andrzej Tadeusz Szczeklik urodził się 29 lipca 1938 roku w Krakowie, gdzie też ukończył szkołę podstawową i następnie Gimnazjum imienia Bartłomieja Nowodworskiego, a także – w 1955 roku – średnią szkołę muzyczną. Tu również rozpoczął studia medyczne.

Kończyłem średnią szkołę muzyczną w klasie głównej fortepianu, a potem zacząłem Akademię Muzyczną, dawniej to była Wyższa Szkoła Muzyczna. Oczekiwano wtedy już jednak od nas, żeby ćwiczyć sześć-siedem godzin dziennie. Razem z medycyną to było niemożliwe.⁶⁶⁸

W roku 1961 otrzymał ostatecznie dyplom lekarza w Akademii Medycznej w Krakowie, choć *na pierwszych latach studiów medycyna była taka nudna! To kucie! Zastanawiałem się, czy nie lepiej było pójść inną drogą, czy nie idę po czyichś śladach. Po latach przeczytałem u Hipokratesa: 'Jeżeli bogowie daliby ci syna, to zrób wszystko, by przekonać go do medycyny, dlatego, że nie ma piękniejszego zawodu.' I poczułem się całkowicie utwierdzony w swoim wyborze⁶⁶⁹.*

W 1962 roku wyjechał na roczny staż kliniczny do Monmouth Medical Center w Long Branch w stanie New Jersey. Po powrocie podjął pracę w Klinice Chorób Wewnętrznych, gdzie szkolił się pod okiem Antoniego Falkiewicza⁶⁷⁰

⁶⁶⁸ Stanek E: *Wywiad z profesorem Andrzejem Szczeklikiem, Radio RFM Classic*, październik 2007.

⁶⁶⁹ *Kaczka z kośćmi*, w: *Dobry zawód*, z lekarzami rozmawiają Krystyna Bochenek i Dariusz Kortko, Kraków 2006, s. 94.

⁶⁷⁰ Antoni Falkiewicz (1901–1977) – polski internista, kardiolog. Ukończył Uniwersytet Jana Kazimierza we Lwowie. Po uzyskaniu doktoratu w 1925 roku wyjechał na staż do Wiednia, gdzie pod kierunkiem Karela Frederika Wenckebacha (1864–1940) zgłębiał tajniki elektrokardiografii. W czasie II wojny światowej został powołany do służby wojskowej i objął stanowisko naczelnego internisty Dowództwa Okręgu Wojskowego Lublin-Warszawa. W tym też czasie prowadził zajęcia dla studentów na Uniwersytecie Marii Skłodowskiej-Curie oraz uzyskał stopień doktora habilitowanego. Po wojnie osiadł we Wrocławiu, gdzie powierzono mu Klinikę Chorób Wewnętrznych Uniwersytetu i Politechniki przy ulicy Pasteura 4. W 1946 roku mianowano go profesorem nadzwyczajnym i został kierownikiem mieszczącej się w tym samym miejscu, ale po zmianach organizacyjnych II Kliniki Chorób Wewnętrznych. W latach 1949–1950 był dziekanem Wydziału Lekarskiego, a następnie prorektorem do spraw nauki, a w końcu w latach 1954–1957 rektorem Akademii Medycznej we Wrocławiu.

i swego ojca – Edwarda Szczeklika⁶⁷¹ oraz w Zakładzie Biochemii Akademii Medycznej we Wrocławiu. W roku 1965 uzyskał pierwszy stopień specjalizacji w zakresie chorób wewnętrznych, a rok później – tytuł doktora nauk medycznych, broniąc pracy *Aktywność aminopeptydaz surowicy krwi w chorobach wątroby i dróg żółciowych*. W roku 1968 został specjalistą chorób wewnętrznych drugiego stopnia i w kolejnym roku habilitował się na podstawie rozprawy *Aktywność proteolityczna surowicy krwi związana z alfa-2 makroglobuliną i jej zachowanie się w niektórych skazach krwotocznych*. Jednocześnie został kierownikiem Laboratorium Enzymologii Klinicznej Akademii Medycznej we Wrocławiu, którą to funkcję pełnił do 1971 roku. W międzyczasie odbył trzymiesięczny staż naukowy w Karolinska Institutet i Uppsala universitet w Szwecji. Po powrocie, w roku 1972, objął kierownictwo Kliniki Alergii i Immunologii Akademii Medycznej w Krakowie. W 1974 roku odbył pięciomiesięczne stypendium badawcze w University of North Carolina w Chapel Hill w Stanach Zjednoczonych. W roku 1989 rozpoczął kierowanie II Katedrą Chorób Wewnętrznych Akademii Medycznej w Krakowie⁶⁷² i kiedy w roku 1991 wygrał konkurs międzynarodowy na badania naukowe, ogłoszony przez Komisję Nauk Wspólnoty Europejskiej, za uzyskane środki wyremontował budynek szpitalny, zajmowany przez Katedrę przy ulicy Skawińskiej w Krakowie. Dobudowane wówczas zostało również pięciopiętrowe skrzydło kliniczne, laboratoria badawcze, zaplecze dydaktyczne, dzięki czemu powstał jeden z najnowocześniejszych ośrodków interny i genetyki medycznej w Europie, przez pacjentów nazywany *Kliniką snów*⁶⁷³.

*Jak zbierałem trochę pieniędzy, rozpuściłem wieści, że kupiłbym fortepian [...]. Jest biały... stoi w sali konferencyjnej i robimy tam dla chorych koncerty, spotkania, niekiedy nawet małe przedstawienia. A jak nikogo już nie ma w klinice, czasami sam sobie na nim gram.*⁶⁷⁴

Tu też w połowie lat siedemdziesiątych, wspólnie z profesorem Ryszardem Gryglewskim⁶⁷⁵, sformułował i udokumentował w badaniach doświadczalnych i klinicznych tak zwaną *prostaglandynową teorię nadwrażliwości na aspirynę*, która rozwinięta następnie jako *teoria cyklooksygenazowa*, wyjaśniła mechanizm zjawiska nadwrażliwości na niesteroidowe leki przeciwzapalne, związanego z ciężką astmą oskrzelową, obrzękiem naczynioruchowym i pokrzywką. W roku 1976 opisali też działanie prostacykliny i wprowadzili ją do leczenia chorób tętniczych.

⁶⁷¹ Edward Szczeklik (1898–1985) – internista, kardiolog. Od 1946 roku kierownik najpierw I, a potem III Kliniki Chorób Wewnętrznych, początkowo Uniwersytetu i Politechniki, a następnie Akademii Medycznej we Wrocławiu. Pionier enzymologii klinicznej i jeden z twórców polskiej szkoły internistycznej.

⁶⁷² Patrz przypis 155, s. 58.

⁶⁷³ *Klinika snów* – nazwana tak przez Piotra Skrzyneckiego (1930–1997) – twórcę, kierownika artystycznego, reżysera, scenarzystę, konferansjera kabaretu *Piwnica pod Baranami*, a również wielokrotnego pacjenta kliniki.

⁶⁷⁴ *Kaczka z kości*, w: *Dobry zawód*, z lekarzami rozmawiają Krystyna Bochenek i Dariusz Kortko, Kraków 2006, s. 93.

⁶⁷⁵ Ryszard Gryglewski (ur. 1932) – lekarz, specjalista farmakolog. W latach 1965–2003 kierownik Katedry Farmakologii Collegium Medicum Uniwersytetu Jagiellońskiego. W roku 1976 odkrył prostacyklinę w laboratorium Sir Johna Vane'a (1927–2004) – laureata Nagrody Nobla z roku 1982 za badania nad prostaglandynami i pokrewnymi substancjami czynnymi biologicznie.

*Byliśmy z Andrzejem pierwszymi ludźmi, którzy w jego klinice otrzymali dożylną wlewkę prostacykliny – to nie było miłe przeżycie – bo dawkowania nie znaleźliśmy – no bo niby skąd, a i preparat nie był pozbawiony drobnoustrojów.*⁶⁷⁶

Z kolei na przełomie lat osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych, w szeregu kolejnych prac dowiódł, że w patogenezie astmy oskrzelowej, a szczególnie jej najcięższej postaci – *astmy aspirynowej* – szczególną rolę odgrywają leukotrieny cysteinylowe. Obserwacje te stały się przesłankami dla rozwoju nowej klasy leków przeciwastmatycznych, a mianowicie antyleukotrienowych. W 1997 roku, w pracy *Polymorphism of leukotriene C4 synthase promoter and aspirin-induced asthma*⁶⁷⁷, opisał oryginalne odkrycie nowego polimorfizmu genetycznego w obszarze promotora syntazy leukotrienu C4 oraz jego związek z ciężką postacią *astmy aspirynowej*. Obserwacja ta, jako jedno z najważniejszych odkryć dotyczących patogenezy astmy, dowodzących wagi genetycznych uwarunkowań procesów zapalnych w tej chorobie oraz uzasadniających podejmowanie nowych interwencji terapeutycznych, w tym samym roku została wyróżniona pierwszą nagrodą czasopisma *Lancet*.

Jego zasługą są także badania nad znaczeniem innych genetycznych uwarunkowań chorób alergicznych i astmy, a w tym wykazanie między innymi znaczenia genetycznego polimorfizmu podjednostki alfa receptora o wysokim powinowactwie dla immunoglobuliny E.

Poza pracą naukową Andrzej Szczeklik był jednak przede wszystkim niezwykłym lekarzem i wspaniałym diagnostą, szczególnie oddanym swoim pacjentom.

*Gdyby mnie Pani po paru latach spytała o jakiegoś pacjenta, nad którym się głowiłem, jak wyglądało rozszczepienie drugiego jego tonu nad tętnicą płucną, to ja bym Pani mógł ten rytm wystukać tutaj na stole.*⁶⁷⁸

Prowadził także działalność dydaktyczną i społeczną, a w latach 1981–1983 był prorektorem do spraw badań naukowych, a następnie – w latach 1990–1993 – rektorem Akademii Medycznej w Krakowie⁶⁷⁹. W kolejnej kadencji pełnił funkcję prorektora Uniwersytetu Jagiellońskiego do spraw Collegium Medicum. Był promotorem ponad trzydziestu doktoratów i kilkunastu habilitacji, wychowawcą pokoleń studentów.

*To niesłychanie wymagający szef, ale wspaniały... daje możliwość rozwoju, dużą dozę samodzielności i bardzo dyskretnie nadzoruje poczynania... to inspiruje i mobilizuje. To szef, który zachęca do pracy, a nie ogranicza.*⁶⁸⁰

Andrzej Tadeusz Szczeklik zmarł 3 lutego 2012 roku w Krakowie.

Był autorem ponad sześciuset pięćdziesięciu publikacji naukowych, w tym licznych rozdziałów, a także współredaktorem lub współautorem wielu książek, jak chociażby *Diagnostyka ogólna chorób wewnętrznych* oraz *Zawał serca*. W roku 2005 ukazał się pod jego redakcją pierwszy, a w kolejnym – drugi tom *Chorób wewnętrznych*,

⁶⁷⁶ Dychalska P.: *Czarodziej Kliniki Snów, Menadżer Zdrowia*, 2008, nr 9, s. 12.

⁶⁷⁷ Sanak M., Simon H. U., Szczeklik A.: *Polymorphism of leukotriene C4 synthase promoter and aspirin-induced asthma, Lancet*, Vol. 350, 1997, s. 1559–1600.

⁶⁷⁸ Stanek E.: *Wywiad z profesorem Andrzejem Szczeklikiem, Radio RFM Classic*, październik 2007.

⁶⁷⁹ Patrz przypis 155, s. 58.

⁶⁸⁰ Dychalska P.: *Czarodziej Kliniki Snów, Menadżer Zdrowia*, 2008, nr 9, s. 12–13.

pierwszego w Polsce multimedialnego podręcznika z zakresu tej dziedziny, opartego na zasadach Evidence Based Medicine. Jesienią roku 2009 została wydana w tej serii *Kardiologia*⁶⁸¹.

Należał do komitetów redakcyjnych wielu czasopism⁶⁸², jak między innymi *Kardiologia Polska*, *Medycyna Praktyczna*, *Polskie Archiwum Medycyny Wewnętrznej*.

Był członkiem wielu towarzystw naukowych⁶⁸³, w tym – od 1994 roku – Papieskiej Akademii Nauk oraz Polskiej Akademii Umiejętności i Polskiej Akademii Nauk. W roku 1998 Royal College of Physicians London nadało mu członkostwo honorowe⁶⁸⁴ za odkrycie zaburzeń krzepnięcia krwi w chorobach serca, w 2004 roku – Niemieckie Towarzystwo Alergii i Immunologii oraz w roku 2006 – American College of Physicians.

Praca naukowa i działalność kliniczna przyniosły mu wiele wyróżnień, jak między innymi w roku 1970 pierwszą nagrodę Polskiej Akademii Nauk imienia Jędrzeja Śniadeckiego za badania nad inhibitorami enzymów proteolitycznych. W roku 1974 otrzymał również pierwszą nagrodę Polskiej Akademii Nauk za badania nad acylazami i ich zastosowaniem w diagnostyce klinicznej. W roku 1998 dostał natomiast główną nagrodę Fundacji na rzecz Nauki Polskiej, w dziedzinie nauk przyrodniczych i medycznych, za wykrycie mechanizmu przeciwwakrzepowego działania aspiryny oraz badania nad patogenezą i metodami leczenia astmy oskrzelowej indukowanej aspiryną. W 2008 roku zaś Europejska Akademia Alergologii i Immunologii Klinicznej uhonorowała go nagrodą *Clemensa von Pirqueta*⁶⁸⁵.

W roku 1998 został Krakowianinem Roku, a w roku 2008 Kapituła Konkursu Sukces Roku wybrała go Człowiekiem Roku w zakresie Ochrony Zdrowia. Ten sam rok przyniósł też tytuł *Ambasadora Polszczyzny w piśmie*, nadany przez Radę Języka Polskiego przy Prezydium Polskiej Akademii Nauk oraz nagrodę *TOTUS*, za osiągnięcia w dziedzinie kultury chrześcijańskiej, przyznaną przez Fundację *Dzieło Nowego Tysiąclecia*.

22 kwietnia 2002 roku Akademia Medyczna w Warszawie, na wniosek Rady I Wydziału Lekarskiego, nadała mu zaszczytny tytuł doktora honoris causa. Uroczystość wręczenia dyplomu miała miejsce 21 czerwca 2002 roku w Teatrze Stanisławowskim w Łazienkach Królewskich w Warszawie. Andrzej Szczeklik przedstawił wówczas swoje refleksje na temat *Symbioza sztuki z nauką w medycynie*.

⁶⁸¹ *Kardiologia*, pod redakcją A. Szczeklika, M. Tendery, t. 1 i 2, Kraków 2009.

⁶⁸² *Arteriosclerosis; Thrombosis and Vascular Biology; Allergologia et Immunopathologia; Environmental Health Perspectives; European Respiratory Journal*.

⁶⁸³ Polskie Towarzystwo Kardiologiczne; Polskie Towarzystwo Alergologiczne; Polskie Towarzystwo Lekarskie; American Academy of Allergy, Asthma and Immunology; American Heart Association; New York Academy of Sciences; European Respiratory Society; International College of Angiology; International Society on Thrombosis and Haemostasis; Pharmacia Allergy Research Foundation; European Society for Clinical Investigation; Fundacja na rzecz Nauki Polskiej, członek rady 2000–2004.

⁶⁸⁴ Towarzystwo Internistów Polskich; Polskie Towarzystwo Ftyzjopneumonologiczne; Polskie Towarzystwo Alergologiczne.

⁶⁸⁵ Clemens Peter von Pirquet (1874–1929) – austriacki naukowiec i pediatra, znany ze swego wkładu w badania w dziedzinie bakteriologii i immunologii. Zajmował się gruźlicą i alergią, który to termin wprowadził w 1906 roku wraz z Béla Schickiem.

Podobną godność dostał także w 1999 roku od Akademii Medycznej imienia Piastów Śląskich we Wrocławiu, w 2002 roku od Śląskiej Akademii Medycznej w Katowicach, rok później od Uniwersytetu Medycznego w Łodzi oraz w 2009 roku od Collegium Medicum Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie.

Ten najczęściej cytowany polski naukowiec wśród rozlicznych doktoratów honoris causa ma i pewien niezwykły, przyznany przez Piwniczną Akademię Umiejętności.⁶⁸⁶

Od lat związany był bowiem z *Piwnicą pod Baranami* w Krakowie, gdzie czasem grywał razem z artystami.

Doktor Andrzej Szczeklik jest lekarzem humanistą i poeci oraz artyści wyczuwają w nim umysł nieco pokrewny, chociaż usparty nieznaną im wiedzą z zakresu mikrobiologii, chemii i genetyki.⁶⁸⁷

Lubił muzykę klasyczną Jana Sebastiana Bacha, Fryderyka Chopina, czy Ludwiga van Beethovena, którą także sam wykonywał na fortepianie. Słuchał, choć nieco mniej poruszony, kompozytorów współczesnych, a jego ulubionym pianistą był Arturo Benedetti Michelangeli. Fascynowało go malarstwo, a wśród ulubionych obrazów były również związane tematycznie z medycyną, a szczególnie dwie słynne lekcje anatomii Rembrandta van Rijna oraz chociażby *Autoportret z doktorem Arietta* Francisco Goyi.

Kochał góry i górali, dodatkowo lubił słuchać tatrzańskiej gwary. Pisał wiersze, co prawda *do szuflady i na własny użytek*, ale za to wydał trzy niezwykle, eseistyczne książki z pogranicza etyki i medycyny, a mianowicie w roku 2002 *Katharsis. O uzdrowicielskiej mocy natury i sztuki*⁶⁸⁸, pięć lat później *Kore. O chorych, chorobach i poszukiwaniu duszy medycyny*⁶⁸⁹, a w roku 2012 ostatnią *Nieśmiertelność. Prometejski sen medycyny*⁶⁹⁰.

Na pytanie kiedy to wszystko robi, odpowiada: Pamiętacie, jak byliście zakochani? Nie było wtedy rzeczy niemożliwych, prawda? Jeżeli człowiek bardzo coś lubi, znajdzie na to czas.⁶⁹¹

BIBLIOGRAFIA

1. *Dobry zawód*, z lekarzami rozmawiają Krystyna Bochenek i Dariusz Kortko, Kraków 2006.
2. Droszcz Waclaw: *Andrzej Szczeklik II Katedra Chorób Wewnętrznych Collegium Medicum Uniwersytetu Jagiellońskiego, Z życia Akademii Medycznej w Warszawie*, 2002, nr 6–7, s. 13–15.

⁶⁸⁶ Dychalska P.: *Czarodziej Kliniki Snów, Menadżer Zdrowia*, 2008, nr 9, s. 13.

⁶⁸⁷ Szczeklik A.: *Katharsis. O uzdrowicielskiej mocy natury i sztuki*, ze wstępu Czesława Miłosza, Kraków 2002, s. 7.

⁶⁸⁸ Szczeklik A.: *Katharsis. O uzdrawiającej mocy natury i sztuki*, Kraków 2002, bestseller 2003 roku; przetłumaczona na języki: angielski, węgierski, francuski, rosyjski, hiszpański.

⁶⁸⁹ Szczeklik A.: *Kore. O chorych, chorobach i poszukiwaniu duszy medycyny*, Kraków 2007; przetłumaczona na język węgierski i litewski oraz niemiecki.

⁶⁹⁰ Szczeklik A.: *Nieśmiertelność. Prometejski sen medycyny*, Kraków 2012.

⁶⁹¹ *Kaczka z kości*, w: *Dobry zawód*, z lekarzami rozmawiają Krystyna Bochenek i Dariusz Kortko, Kraków 2006, s. 94.

3. Dychalska Pola: *Czarodziej Kliniki Snów, Menadżer Zdrowia*, 2008, nr 9, s. 9–13.
4. *Kaczka z kośćmi. Prof. Andrzej Szczeklik, specjalista chorób serca i płuc*, w: Kortko Dariusz, Bochenek Krystyna: *Ludzie czy bogowie? 27 rozmów z najsłynniejszymi polskimi lekarzami*, Warszawa 2015, s. 91–102.
5. *Kto jest kim w polskiej medycynie? Informator biograficzny*, zbiorowe, Warszawa 1987, s. 636.
6. Materiały dotyczące Andrzeja Szczeklika ze zbiorów Archiwum Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego, nr 1W-533; DHC-3.
7. *Słuch absolutny*, Andrzej Szczeklik w rozmowie z Jerzym Illgiem, Kraków 2014.
8. Szczeklik Andrzej: *Katharsis. O uzdrowicielskiej mocy natury i sztuki*, Kraków 2002.
9. Szczeklik Andrzej: *Kore. O chorych, chorobach i poszukiwaniach duszy medycyny*, Kraków 2007.
10. Szczeklik Andrzej: *Nieśmiertelność. Prometejski sen medycyny*, Kraków 2012.
11. Szczeklik Andrzej: *Symbioza sztuki z nauką w medycynie*, *Z życia Akademii Medycznej w Warszawie*, 2002, nr 6–7, s. 16–18.
12. *Współcześni uczeni polscy. Słownik biograficzny*, zbiorowe, t. IV, Warszawa 2002, s. 323.
13. *Złota księga nauki polskiej – naukowcy zjednoczonej Europy*, zbiorowe, Warszawa 2006, s. 799.

JERZY W. KUPIEC-WĘGLIŃSKI

(ur. 1951)

DOKTOR HONORIS CAUSA

2002 ROK

Jerzy Wojciech Kupiec-Węgliński urodził się 11 lipca 1951 roku w Warszawie. Tu też uzyskał świadectwo dojrzałości, a następnie, w roku 1975, ukończył studia lekarskie w Akademii Medycznej. Po odbyciu stażu podyplomowego rozpoczął pracę w Zakładzie Chirurgii Doświadczalnej i Transplantologii Centrum Medycyny Doświadczalnej i Klinicznej Polskiej Akademii Nauk w Warszawie, gdzie w roku 1979 uzyskał tytuł doktora nauk medycznych na podstawie rozprawy *The migration of ^{51}Cr - and ^{125}I UDR - labelled lymphocytes in normal rat*. W tym czasie również odbył krótkie staże naukowe w Hospital de Sant Pau w Barcelonie w Hiszpanii oraz w Central Institute for Diabetes w Karlsburgu w Niemczech.

W 1979 roku wyjechał do Stanów Zjednoczonych, gdzie dołączył do zespołu Transplantation Research Center w Brigham and Women's Hospital Harvard Medical School w Bostonie. W roku 1986 odbył dziewięciomiesięczne stypendium kolejno w Nuffield Department of Surgery University of Oxford w John Radcliffe Hospital oraz w Medical Research Council Cellular Immunology Unit w Sir William Dunn School of Pathology w Oksfordzie.

Po powrocie dostał tytuł profesora nadzwyczajnego Harvard Medical School, a w roku 1996 habilitował się w Instytucie Immunologii i Terapii Doświadczalnej imienia Ludwika Hirszfelda Polskiej Akademii Nauk we Wrocławiu. Rok później otrzymał tytuł profesora zwyczajnego oraz został dyrektorem Dumont-UCLA⁶⁹² Transplantation Research Center w Los Angeles. Obecnie jest profesorem chirurgii, a także – od 2001 roku – patologii i medycyny doświadczalnej oraz pełni funkcję zastępcy kierownika Katedry Chirurgii Doświadczalnej w David Geffen School of Medicine w University of California w Los Angeles. W roku 2002 objął też *Joan S. and Ralph N. Goldwyn Endowed Chair Immunobiology and Transplantation Research* w University of California w Los Angeles.

*Tu jako jeden z pierwszych na świecie zajął się cyklosporyną, lekiem, którego wprowadzenie rozpoczęło 'złotą erę' transplantologii.*⁶⁹³

⁶⁹² Patrz przypis 392, s. 169.

⁶⁹³ Zagórski S.: *Jerzy Kupiec-Węgliński*, *Gazeta Wyborcza*, 18 grudnia, 2002, nienumerowane.

Jest autorem ponad czterystu publikacji, w tym licznych rozdziałów oraz redaktorem wydanej w 1994 roku książki *New Immunosuppressive Modalities and Anti-Rejection Approaches in Organ Transplantation*.

Cały jego dorobek naukowy dotyczy przede wszystkim immunologii transplantacyjnej i obejmuje prace dotyczące procesu recyrkulacji limfocytów, mechanizmów nadostrego odrzucania, roli macierzy komórkowej w mechanizmie odrzucania przeszczepu, immunosupresji ukierunkowanej na komórki T, indukcji tolerancji immunologicznej oraz biologii cytokin. W roku 1987 rozpoczął serię badań eksperymentalnych nad rolą komórkowych i humoralnych mechanizmów odpowiedzialnych za uczulenie i tak zwane *nadostre odrzucenie* przeszczepów. Przyczyniły się one do udokumentowania skuteczności terapeutycznej takich leków jak *sirolimus*, a także przeciwciał monoklonalnych przeciwko antygenom powierzchniowym CD4, CD8 oraz kompleksu TCR.

W tym czasie opracował też modele badawcze, dzięki którym mógł uzyskać niezbite dowody na funkcjonalną rolę istoty pozakomórkowej, głównie fibronektyny, w odpowiedzi immunologicznej skierowanej przeciwko przeszczepowi alogenicznemu. Udokumentował także rolę *komórek regulacyjnych* w procesie tolerancji immunologicznej i przeżycia przeszczepów oraz wartość terapeutyczną hemoksygenazy typu I. w walce przeciwko niedokrwiennemu uszkodzeniu narządu, co w praktyce klinicznej przekłada się na zwiększenie ilości narządów nadających się do przeszczepiania. Zajmuje się także nowymi metodami przygotowania narządów do transplantacji oraz zastosowania tlenu węgla w tych skomplikowanych procedurach.

Należy również do komitetów redakcyjnych wielu czasopism, jak chociażby: *Liver Transplantation*, *Transplant Immunology*, *Annals of Transplantation*, *Frontiers in Bioscience* oraz *Graft*. Jest także recenzentem między innymi: *Transplantation*, *Journal of Clinical Investigation*, *Journal of Immunology* oraz *Journal of Experimental Medicine*.

Jest członkiem⁶⁹⁴ kilkunastu towarzystw naukowych, a w 2005 roku został członkiem zagranicznym Polskiej Akademii Nauk. Nigdy też nie utracił związków z krajem, rodzinnym miastem ani z macierzystą uczelnią, co zaowocowało współpracą z Instytutem Transplantologii Akademii Medycznej, uwieńczoną licznymi stypendiami, publikacjami oraz rozprawami naukowymi.

28 października 2002 roku Akademia Medyczna w Warszawie, na wniosek Rady I Wydziału Lekarskiego, nadała Jerzemu Kupcowi-Węglińskiemu zaszczytny tytuł doktora honoris causa. Uroczystość wręczenia dyplomu odbyła się 16 grudnia 2002 roku w Filharmonii Narodowej w Warszawie. Nowo promowany wygłosił wówczas wykład *Blaski i cienie transplantologii XXI wieku*.

W roku 2006 otrzymał od American Society of Transplantation *Astellas Established Investigator Award* w zakresie transplantologii eksperymentalnej.

⁶⁹⁴ American Society of Transplantation; International Transplant Society; American Association for the Study of Liver Diseases; American Association of Immunologists; American Federation for Clinical Research; International Society for Heart Transplantation; The Transplantation Society; American Society of Transplant Physicians; American Society of Transplant Surgeons; European Society for Surgical Research; International Society of Lymphology.

Jerzy Kupiec-Węgliński poza medycyną ma jeszcze dwie miłości, a mianowicie Witkacego i Tatry.

Ostatnio chodzi wprawdzie głównie po Dolinie Białego, ale kiedyś zdobywał najtrudniejsze szczyty. W archiwach słowackiej Horskej Služby do dziś przechowywany jest zapis o ściąganiu ze szczytu Gerlach w 1972 roku dwóch Polaków – Jurka Kupca z kolegą.⁶⁹⁵

Jeśli chodzi zaś o Stanisława Ignacego Witkiewicza, to jest dumnym posiadaczem pięciu jego oryginalnych pasteli. Należy także do nagradzanych filatelistów, czego wynikiem jest chociażby otrzymana w 2007 roku *Grand Award* od American Philatelic Society za eksponat *Poczta Lotnicza w Polsce 1918–1939*.

BIBLIOGRAFIA

1. Górski Andrzej: *Laudacja. Jerzy Kupiec-Węgliński, M.D., Ph.D. Professor of Surgery, Director Transplantation Research Laboratories UCLA School of Medicine, Los Angeles, CA, USA, Z życia Akademii Medycznej w Warszawie*, R. IX, 2002, nr 12, s. 6–7.
2. Kupiec-Węgliński Jerzy: *Blaski i cienie transplantologii XXI wieku, Z życia Akademii Medycznej w Warszawie*, R. IX, 2002, nr 12, s. 8–11.
3. *LXVIII Promocja Lekarzy i Lekarzy Stomatologów. Promotio Doctorum Honoris Causa*, zbiorowe, Warszawa 2002.
4. Materiały dotyczące Jerzego Wojciecha Kupca-Węglińskiego ze zbiorów Archiwum Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego, nr 1W-533; DHC-45.

⁶⁹⁵ Zagórski S.: *Jerzy Kupiec-Węgliński*, *Gazeta Wyborcza*, 18 grudnia 2002, nienumerowane.

ROGER M. GREENHALGH

(ur. 1941)

DOKTOR HONORIS CAUSA

2003 ROK

Roger Malcolm Greenhalgh urodził się 6 lutego 1941 roku w Ilkeston w Anglii. W roku 1960 ukończył studia w Clare College University of Cambridge, a trzy lata później uzyskał absolutorium w Saint Thomas's Hospital Medical School w Londynie. Od razu też rozpoczął pracę kolejno w Hammersmith Hospital w Londynie, Colchester General Hospital i w Saint Bartholomew's Hospital w Londynie, którą następnie kontynuował docelowo w Charing Cross and Westminster Medical School w Londynie.

W roku 1973, broniąc pracy *Serum Lipids and Lipoproteins in Peripheral Arterial Disease* w University of Cambridge, uzyskał tytuł *Master of Surgery*, a w roku 1983 – *Medical Doctor* – na podstawie rozprawy *Lipoprotein Control in Peripheral Arterial Disease* tego samego Uniwersytetu.

W roku 1984 został profesorem i kierownikiem Department of Surgery Charing Cross and Westminster Medical School w Londynie, którą to funkcję pełnił do 1997 roku.

Do momentu przejścia na emeryturę w roku 2006, był kierownikiem Department of Vascular Surgery Imperial College School of Medicine w Londynie. Od tego też czasu, jako *Emeritus Professor of Surgery*, przewodniczy Imperial College Vascular Surgery Research Group. Był także członkiem Medical Research Council College of Experts w kadencji 2006–2010 oraz stoi na czele Medical Officer's Scientific Committee on Tobacco and Health, zajmującego się badaniami nad wpływem palenia papierosów na zdrowie. Prowadzony przez niego w ramach tego komitetu program *Passive Smoking* zaowocował między innymi wprowadzeniem zakazu palenia papierosów w miejscach publicznych.

Należał również do władz uczelni, będąc w latach 1991–1993 dziekanem do spraw klinicznych, a następnie – w latach 1993–1997 – dziekanem Charing Cross and Westminster Medical School.

Pełnił też wiele funkcji społecznych, chociażby jako honorowy konsultant w zakresie chirurgii od 1976 roku w Charing Cross Hospital, a od 1993 roku jednocześnie w Chelsea and Westminster Hospital oraz Royal Hospital Chelsea w Londynie.

W latach 1998–2002 był prezydentem do spraw chirurgii European Union of Medical Specialties, a w latach 2004–2008 – prezydentem European Federation of Surgical Specialties.

Jest autorem około dwustu sześćdziesięciu artykułów, ponad stu rozdziałów oraz współautorem lub współredaktorem trzydziestu jeden książek, poświęconych głównie chirurgii naczyniowej i angiologii. Wśród tych ostatnich w roku 2001 ukazał się atlas *Vascular and Endovascular Surgical Techniques*⁶⁹⁶ jego autorstwa, a rok później pozycja *The Evidence for Vascular or Endovascular Reconstruction*⁶⁹⁷, której był redaktorem. Zostały także wydane w Londynie, pod jego redakcją, kolejno w roku 2006 – *More Vascular and Endovascular Controversies* oraz w następnym – *More Vascular and Endovascular Challenges*.

W swoich badaniach naukowych wiele miejsca poświęcił patogenezie chorób tętnic, a zwłaszcza wpływowi nikotyny na powstanie tętniaków aorty i miażdżycy oraz zaburzeniom gospodarki lipidowej i jej znaczeniu w rozwoju tego schorzenia. Niektóre prace dotyczą zależności drożności przeszczepów udowo-podkolanowych od palenia tytoniu, a także roli enzymów wewnątrzkomórkowych i czynników genetycznych w patogenezie tętniaków aorty. W licznych doniesieniach zajął się ryzykiem operacji chorych z tętniakami aorty oraz wartością endarteriektomii tętnic szyjnych w zapobieganiu udarom mózgu, jak również znaczeniem angioplastyki balonowej w leczeniu zwężeń tętnic obwodowych. Wiele publikacji poświęcił również uwarunkowaniom genetycznym oraz chirurgii tętniaków aorty brzusznej, jak chociażby *Endovascular Repair of Abdominal Aortic Aneurysm*⁶⁹⁸.

Jest także autorem jedenastu filmów⁶⁹⁹ naukowych z zakresu diagnostyki i taktyki chirurgii ogólnej oraz naczyniowej.

Należał i należy do komitetów redakcyjnych wielu czasopism, jak między innymi w latach 1987–2002 *European Journal of Vascular and Endovascular Surgery* i *Annals of Surgery*. Jest też naczelnym redaktorem europejskiego wydania *Vascular News*.

Jest członkiem i członkiem honorowym⁷⁰⁰ wielu towarzystw naukowych, w tym – od 1991 roku – Towarzystwa Chirurgów Polskich oraz – od roku 1993 – European Society for Vascular Surgery, którego był założycielem. W roku 2000

⁶⁹⁶ Greenhalgh R. M.: *Vascular and Endovascular Surgical Techniques: An Atlas*, czwarte wydanie, Filadelfia 2001.

⁶⁹⁷ *The Evidence for Vascular and Endovascular Reconstruction*, pod redakcją R. M. Greenhalgha, Filadelfia 2002.

⁶⁹⁸ Greenhalgh R. M., Powell J. T.: *Endovascular Repair of Abdominal Aortic Aneurysm*, *The New England Journal of Medicine*, Vol. 358, 2008, nr 5, s. 494–501.

⁶⁹⁹ *Femoro-distal Bypass*, 1980; *The Anastomosis Workshop Series*, 1983; *Surgical Techniques*, 1984; *Laparotomy, Cholecystectomy, Radical Neck Dissection, Total Hip Replacement Arthroplasty, Extracapsular Lens Extraction and Intraocular Implantation, Femoro-Tibial Bypass using Human Umbilical Vein, Stapling Anastomosis for Rectal Cancer, Oesophago-gastrectomy; Popliteal Entrapment Syndrome*, 1991.

⁷⁰⁰ Vascular Society of Southern Africa; Canadian Society for Vascular Surgery; Hellenic Society of Vascular Surgery; Brazilian Society of Angiology and Vascular Surgery; Mediterranean League of Angiology and Vascular Surgery; Austrian Society for Vascular Surgery; Swiss Society or Vascular Surgery; Society for Vascular Surgery, członek-korespondent; German Vascular Society, członek-korespondent.

członkostwo honorowe przyznał mu także Royal College of Surgeons w Edynburgu, a w roku 2007 – w Irlandii.

Na zaproszenie uczelni medycznych i towarzystw chirurgicznych wygłosił około dwustu wykładów jako *invited speaker, visiting professor lub keynote speaker*, w tym trzykrotnie w Polsce. Roger Greenhalgh od wielu lat utrzymuje kontakty z Polską, czego wynikiem jest udział w zjazdach chirurgów oraz chociażby zorganizowanie z jego inicjatywy w Warszawie w 1991 roku V Kongresu European Society for Vascular Surgery.

Praca naukowa i zawodowa przyniosła mu wiele nagród, jak między innymi dwukrotnie za opracowanie nowej metody irygacji po prostatektomii – w roku 1971 – *Lord Alport Surgical Prize* i rok później od North East Metropolitan Surgical Society. W roku 1979 został wyróżniony tytułem *Hunterian Professor*⁷⁰¹ przez Royal College of Surgeons of England, a w kolejnym – *Moynihan Prize*⁷⁰² przez Association of Surgeons of Great Britain and Ireland, a także *Graham-Dixon Prize*⁷⁰³ za dokonania na polu chirurgii serca i naczyń. W 1988 roku otrzymał *Hahn Prize* od European Society of Cardiovascular Surgery, a trzy lata później – *Audio-Visual Prize*⁷⁰⁴ od Association of Surgeons of Great Britain and Ireland za film *Popliteal Entrapment Syndrome*.

24 marca 2003 roku Akademia Medyczna w Warszawie, na wniosek Rady I Wydziału Lekarskiego, nadała Rogerowi Greenhalghowi zaszczytną godność doktora honoris causa. Uroczystość wręczenia dyplomu odbyła się 23 czerwca 2003 roku w Łazienkach Królewskich w Warszawie. Nowo promowany wygłosił wykład *Badania EVAR*⁷⁰⁵ *nad wewnątrznaczyniowym leczeniem tętniaków aorty brzusznej u chorych z przeciwwskazaniami do operacji lub bez przeciwwskazań*.

Taki sam tytuł został mu także nadany w 2004 roku przez Uniwersytet w Atenach. Dwa lata później został z kolei Honorowym Obywatel miasta Kranidi w Grecji.

Roger Greenhalgh wolne chwile poświęca na pływanie i nurkowanie w przejrzystych wodach oceanu lub grę w tenisa. Do niedawna był także zapalonym wioślarzem, startującym w regatach międzynarodowych, a obecnie – w miarę możliwości – pozostaje jedynie wiernym kibicem tej właśnie dyscypliny.

W zaciszu domu grywa na fortepianie, jednak nade wszystko należy go zaliczyć do swego rodzaju rekordzistów w pisaniu książek medycznych, bowiem od 1978 roku wydaje dokładnie jedną pozycję rocznie...

⁷⁰¹ Patrz przypis 249, s. 100.

⁷⁰² *Moynihan Prize* – nagroda ustanowiona w roku 1951, początkowo za publikację na temat dyktowany przez Association of Surgeons of Great Britain and Ireland. Od 1959 roku przyjmowane są także prace z tematów wybranych przez kandydata.

⁷⁰³ *Graham-Dixon Prize* – nagroda przyznawana od 1978 roku przez The Graham-Dixon Charitable Trust, w celu wspomaganie edukacji i badań w zakresie chirurgii naczyniowej w Charing Cross Hospital w Londynie i związanych z nim ośrodkach studiów medycznych.

⁷⁰⁴ *The John Wiley and Sons Ltd. Audio-Visual Prize* – ustanowiona w 1981 roku dla zachęcenia chirurgów do produkcji edukacyjnych filmów, służących podnoszeniu kwalifikacji ich środowiska.

⁷⁰⁵ Ang.: EVAR – EndoVascular Aneurysm Repair – wewnątrznaczyniowe leczenie tętniaków.

BIBLIOGRAFIA

1. Materiały dotyczące Rogera Malcolma Greenhalgha ze zbiorów Archiwum Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego, nr 1W-533; DHC-1.
2. *Promocja doktorów nauk medycznych i doktorów habilitowanych w roku akademickim 2002/2003. Promotio doctorum honoris causa*, zbiorowe, Warszawa 2003.
3. Sieradzka Małgorzata: *Promocja doktorów nauk medycznych i doktorów habilitowanych I Wydziału Lekarskiego oraz uroczystość nadania tytułu Doktora Honoris Causa, Medycyna Dydaktyka Wychowanie. Kwartalnik Akademii Medycznej w Warszawie*, R. XXXV, 2003, nr 7–8, s. 5–7.
4. Szostek Mieczysław: *Laudacja prof. R. M. Greenhalgha, Medycyna Dydaktyka Wychowanie. Kwartalnik Akademii Medycznej w Warszawie*, R. XXXV, 2003, nr 7–8, s. 10–14.
5. *Wystąpienie Dziekana I Wydziału Lekarskiego prof. dr hab. Marka Krawczyka, Medycyna Dydaktyka Wychowanie. Kwartalnik Akademii Medycznej w Warszawie*, R. XXXV, 2003, nr 7–8, s. 7–8.
6. *Wystąpienie JM Rektora AM prof. dr hab. Janusza Piekarczyka, Medycyna Dydaktyka Wychowanie. Kwartalnik Akademii Medycznej w Warszawie*, R. XXXV, 2003, nr 7–8, s. 8–10.

CHARLES BALABAUD

(ur. 1942)

DOKTOR HONORIS CAUSA

2004 ROK

Charles Balabaud urodził się 7 lutego 1942 roku w Saint-Cyr we Francji. W 1967 roku, po ukończeniu Université Victor Segalen Bordeaux 2., rozpoczął sześcioletni staż w szpitalach Bordeaux. W tym też czasie, w roku 1970, spędził rok w laboratorium doświadczalnym w Paryżu, pod kierunkiem profesora René Fauverta, prowadzącego program *Patofizjologii wątroby* w ramach Institut National de la Santé et de la Recherche Médicale⁷⁰⁶ – INSERM 24. – oraz profesora Jean-Pierre Benhamou, zajmującego się problemami nadciśnienia wrotnego. W roku 1974 uzyskał tytuł doktora medycyny i jednocześnie specjalizację z *hepato-gastroenterologii*. W tym samym roku udał się na dwuletnie stypendium do University of Michigan w Ann Arbor, gdzie pracował w Department of Cell and Developmental Biology, pod kierunkiem profesora Jorge'a Gumucio, nad zagadnieniem wydzielania żółci oraz w Department of Internal Medicine, u profesora Keitha S. Henleya, zajmującego się gastroenterologią.

W roku 1977, po powrocie, został profesorem nadzwyczajnym hepatologii i gastroenterologii Université Victor Segalen Bordeaux 2. i wspólnie z patolog Paulette Bioulac-Sage postanowili stworzyć laboratorium badawcze. Już w roku 1978, mogąc cieszyć się zarówno odpowiednim pomieszczeniem, jak i zgromadzonym personelem, rozpoczęli badania we własnie wyłaniającej się dziedzinie, jaką były wówczas zagadnienia dotyczące komórek zatok wątroby, początkowo prowadzone na materiale zwierzęcym, a następnie na ludzkim, uzyskiwanym chociażby podczas biopsji. Zaowocowało to licznymi publikacjami, a także zorganizowaniem w 1996 roku w Bordeaux International Symposium on Cells of the Hepatic Sinusoid.

W roku 1984 Charles Balabaud przebywał dwa miesiące na stażu w Departamento de Biología Celular Centro de Investigación y de Estudios Avanzados del Instituto Politécnico Nacional w Meksyku, gdzie razem z profesorem biochemii, biologii molekularnej i patologii – Marcosem Rojkindem – zajmował się hodowlą różnych populacji komórek wątroby.

⁷⁰⁶ Patrz przypis 328, s. 137.

W roku 1993 uzyskał tytuł profesora zwyczajnego hepatologii i gastroenterologii Université Victor Segalen Bordeaux 2. W 2003 roku został z kolei wybrany ordynatorem Service d'Hépatogastroentérologie Hôpital Saint-André w Bordeaux i pozostał na tym stanowisku przez dwa lata, a później zaczął przyjmować pacjentów trzy dni w tygodniu w tamtejszej poliklinice.

Jest także członkiem podlegającego Uniwersytetowi zespołu INSERM, zajmującego się programem *włóknienia wątroby i rakiem wątrobowokomórkowym*. Obecnie należy do grupy badającej patofizjologię włóknienia śródmiąższowego oraz rolę płytek krwi w jego powstawaniu, z uwzględnieniem nowych możliwości terapeutycznych.

Dorobek naukowy Charlesa Balabaud obejmuje około dwustu publikacji, liczne doniesienia zjazdowe oraz rozdziały książkowe. Jest również współredaktorem między innymi wydanej w 1988 roku *Sinusoids in Human Liver: Health and Disease*⁷⁰⁷ czy – w roku 1997 – *Cells of the hepatic sinusoid*⁷⁰⁸.

Jego zainteresowania koncentrują się głównie na anatomii i histologii wątroby oraz na zmianach patomorfologicznych, obserwowanych w różnych schorzeniach tego narządu. Wiele swoich badań poświęcił także strukturze i funkcji zatok wątrobowych, a wśród nich komórkom gwiaździstym oraz limfocytom wewnątrzwątrobowym. Zajmuje się również problemem włóknienia wątroby, a w nim – możliwościami diagnostycznymi marskości tego narządu, bez konieczności wykonywania biopsji, regresją marskości oraz idiopatycznym nadciśnieniem wrotnym. Szereg prac poświęcił również nowotworom wątroby, a szczególnie zmianom przednowotworowym oraz diagnostyce nowotworów łagodnych, a także ich klasyfikacji, opartej na biologii molekularnej. Tu niezwykle wartościowe okazały się liczne badania, odnoszące się do ogniskowego rozrostu guzkowatego, a szczególnie poświęcone problemom rozpoznawania tego schorzenia, jak *Diagnosis of focal nodular hyperplasia: not so easy*⁷⁰⁹, a także chociażby jego natury – *The beta-catenin pathway is activated in focal nodular hyperplasia but not in cirrhotic FNH-like nodules*⁷¹⁰. Cykl publikacji odnoszących się z kolei do raka wątrobowokomórkowego stanowi szeroki zasób informacji nie tylko poznawczych, ale również praktycznych, jak na przykład *Occurrence of hepatocellular carcinoma in nonfibrotic livers*⁷¹¹.

Charles Balabaud należy również do komitetów redakcyjnych wielu czasopism, w tym *Journal of Hepatology*, *Liver* i *Hepatology Research*. Jest także stałym recenzentem kilku z nich, a mianowicie *Hepatology*, *Liver Transplantation* oraz *Gastroenterology*.

⁷⁰⁷ Bioulac-Sage P.; Balabaud C.: *The sinusoids in Human Liver: Health and Disease*, Rijswijk 1988.

⁷⁰⁸ Wisse E., Knook D. L., Balabaud C.: *Cells of the hepatic sinusoid: volume 6: proceedings of the eight international symposium on cells of the hepatic sinusoid, Bordeaux, France, September 1-5 1996*, Leiden 1997.

⁷⁰⁹ Bioulac-Sage P., Balabaud C., Wanless I. R.: *Diagnosis of focal nodular hyperplasia: not so easy*, *American Journal of Surgical Pathology*, Vol. 25, 2001, nr 10, s. 1322–1325.

⁷¹⁰ Rebouissou S., Couchy G., Libbrecht L., Balabaud C., Imbeaud S., Auffray C., Roskams T., Bioulac-Sage P., Zucman-Rossi J.: *The beta-catenin pathway is activated in focal nodular hyperplasia but not in cirrhotic FNH-like nodules*, *Journal of Hepatology*, Vol. 49, 2008, nr 1, s. 61–71.

⁷¹¹ Bioulac-Sage P., Bail B. L., Winnock M., Balabaud C., Bernard C., Blanc J. F., Saric J.: *Occurrence of hepatocellular carcinoma in nonfibrotic livers*, *Hepatology*, Vol. 32, 2000, nr 6, s. 1411–1412.

Jest członkiem francuskich i międzynarodowych towarzystw naukowych⁷¹², a w latach 1988–1992 był sekretarzem Association Française pour l'Étude du Foie.

*Profesor Balabaud jest nie tylko wielkim uczonym i świetnym lekarzem, ale – co zasługuje na podkreślenie – wychowawcą wielu pokoleń lekarzy.*⁷¹³

Wyszkolił rzesze studentów, specjalistów, badaczy, jak chociażby na zorganizowanym w 2002 roku międzynarodowym kursie *Arcachon small hepatocellular carcinoma*.

Jest także często zapraszany w roli wykładowcy przez różne kraje, organizacje, towarzystwa, w tym wielokrotnie przez Polskie Towarzystwo Hepatologiczne. Charles Balabaud nawiązał kontakty z naszym krajem w 1993 roku, kiedy to po raz pierwszy gościł w kierowanym przez siebie Zakładzie naukowca z Polski. Współpraca ta zaowocowała wówczas interesującą publikacją *Liver-associated lymphocytes: role in tumor defence*⁷¹⁴, która nie tylko rozpoczęła listę kolejnych kilkunastu pozycji, ale także zainicjowała wizyty następnych polskich badaczy w Bordeaux oraz utworzenie International Liver Pathology Club.

Za swoje badania naukowe i pracę dydaktyczną został wyróżniony *Chevalier du Ordre des Palmes Académiques*⁷¹⁵.

24 maja 2004 roku Akademia Medyczna w Warszawie, na wniosek Rady II Wydziału Lekarskiego, nadała mu tytuł doktora honoris causa. Uroczystość wręczenia dyplomu odbyła się 18 czerwca 2004 roku w Sali Senatu uczelni.

Charles Balabaud zadedykował to zaszczytne wyróżnienie swojej zmarłej 22 maja 2004 roku matce.

BIBLIOGRAFIA

1. Materiały dotyczące Charlesa Balabaud ze zbiorów Archiwum Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego, nienumerowane.
2. Polański Jerzy A.: *Charles Balabaud Profesor Uniwersytetu Bordeaux 2. Doctor Honoris Causa Akademii Medycznej w Warszawie, Medycyna Dydaktyka Wychowanie. Z życia Akademii Medycznej w Warszawie*, R. XXXVI, 2004, nr 7–8, s. 6–8.
3. *Uroczystość nadania tytułu doktora honoris causa oraz uroczysta promocja lekarzy II Wydziału Lekarskiego Oddziału Nauczania w Języku Angielskim Akademii Medycznej w Warszawie*, zbiorowe, Warszawa 2004.
4. *Wykład prof. Charles'a Balabaud, Medycyna Dydaktyka Wychowanie. Z życia Akademii Medycznej w Warszawie*, R. XXXVI, 2004, nr 7–8, s. 8–9.

⁷¹² Association Française pour l'Étude du Foie; Société Nationale Française de Gastro-Entérologie; European Association for the Study of the Liver; American Association for the Study of the Liver Disease; International Association for the Study of the Liver Disease.

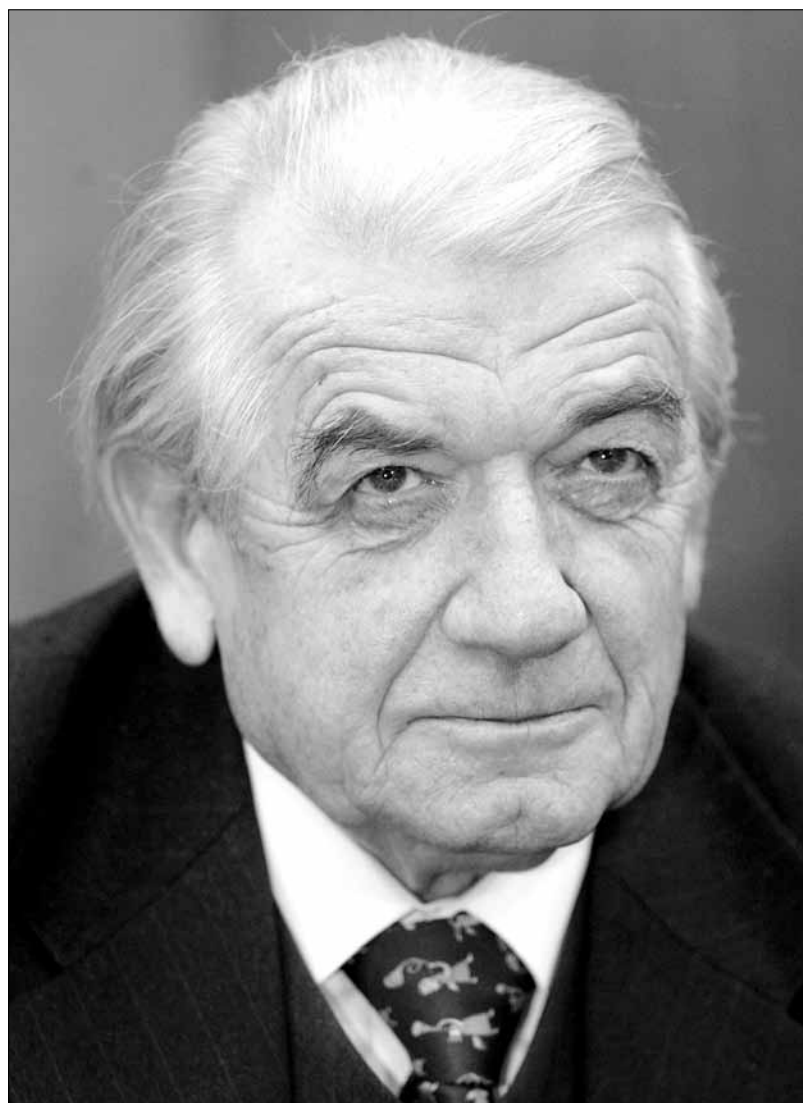
⁷¹³ Polański J. A.: *Charles Balabaud – Profesor Uniwersytetu Bordeaux 2. Doctor Honoris Causa Akademii Medycznej w Warszawie, Medycyna Dydaktyka Wychowanie. Z życia Akademii Medycznej w Warszawie*, R. XXXVI, 2004, nr 7–8, s. 8.

⁷¹⁴ Winnock M., Barcina M. G., Lukomska B., Bioulac-Sage P., Balabaud C.: *Liver associated lymphocytes: role in tumor defense, Seminars n Liver Disease*, Vol. 13, 1993, nr 1, s. 81–92.

⁷¹⁵ Patrz przypis 347, s. 147.

ZBIGNIEW RELIGA

(1938–2009)

DOKTOR HONORIS CAUSA

2005 ROK

Zbigniew Eugeniusz Religa urodził się 16 grudnia 1938 roku w Miedniewicach koło Żyrardowa, gdzie ukończył szkołę podstawową. W 1956 roku, po uzyskaniu świadectwa dojrzałości w Liceum Ogólnokształcącym imienia Bolesława Limanowskiego w Warszawie, myślał o studiowaniu filozofii lub dziennikarstwa. Ostatecznie jednak rozpoczął naukę na Wydziale Lekarskim Akademii Medycznej, który to ukończył w 1963 roku. Kolejno odbył roczny staż podyplomowy, a następnie dwuletnią służbę wojskową w charakterze lekarza jednostki. Jeszcze w czasie studiów przypadkowo wziął udział w ostrym dyżurze chirurgicznym.

Przyszedłem kiedyś po południu. Zacząłem obserwować, co się dzieje. Spędziłem na oddziale całą noc. I od razu zafascynowałem się pracą chirurga.⁷¹⁶ Kończąc studia miałem sto trzydzieści sześć operacji wykonanych jako operator. Mogę powiedzieć, że otrzymując dyplom byłem już – w pewnym sensie – wykwalifikowanym chirurgiem.⁷¹⁷

I tak, w roku 1966 rozpoczął swoją przygodę z tą dziedziną, początkowo na Oddziale Urologii Szpitala Wolskiego w Warszawie, pod kierunkiem Józefa Mariana Dackiewicza⁷¹⁸.

To był znakomity okres w moim życiu. Profesor Dackiewicz wymarzył sobie, że będę jego następcą. Normalnie osoba w moim wieku nie miała szans na wykonywanie operacji, które on mi dawał. Dostawałem naprawdę wszystkie najcięższe przypadki. Stałem się dobrym urologiem. Jestem mu bardzo wdzięczny.⁷¹⁹

⁷¹⁶ Osiecki J.: *Zbigniew Religa. Człowiek z sercem w dłoni*, Warszawa 2009, s. 11.

⁷¹⁷ Góra B.: *Człowiek serca, Przegląd Urologiczny*, 2004/5/5 (27), s. 17.

⁷¹⁸ Józef Marian Dackiewicz (1921–1975) – urolog. Dyplom lekarza uzyskał w 1946 roku w Poznaniu. W roku 1962 rozpoczął pracę w Szpitalu Czerniakowskim przy ulicy Stepińskiej w Warszawie, a dwa lata później objął ordynaturę Oddziału Urologicznego Szpitala Wolskiego i kierował nim do ostatnich dni.

⁷¹⁹ Osiecki J.: *Zbigniew Religa. Człowiek z sercem w dłoni*, Warszawa 2009, s. 14.

Trzy lata później, już jako specjalista chirurg pierwszego stopnia, został przeniesiony do Oddziału Chirurgii Ogólnej Szpitala Wolskiego, gdzie pracował pod kierunkiem Waclawa Sitkowskiego⁷²⁰, który natychmiast wprowadził operacje na sercu⁷²¹.

Zakochałem się w kardiologii⁷²²...

Na oddziale tym, przechodząc kolejne szczeble drogi zawodowej, od asystenta do zastępcy ordynatora, pozostał do 1980 roku. W roku 1973 uzyskał tytuł doktora nauk medycznych na podstawie rozprawy *Zachowanie się przekrwienia reaktywnego w łożysku naczyń wieńcowych w czasie mechanicznego wspomaganie krążenia u psów* oraz drugi stopień specjalizacji z chirurgii. W tym też czasie wyjechał na roczne stypendium z zakresu chirurgii naczyniowej do Mercy Medical Center w Rockville Centre, szkoląc się pod okiem Sigmunda Adama Wesołowskiego⁷²³.

Tam zetknąłem się z nowoczesną chirurgią naczyniową, innym stylem i warunkami pracy. Miałem szczęście, pozwolono mi objechać wszystkie najważniejsze ośrodki kardiologiczne. Byłem w Bostonie, Cleveland, Houston.⁷²⁴

Następnie, w roku 1976, uzyskał rezydenturę na oddziale kardiologii Sinai Hospital w Detroit, gdzie zapoznał się z najnowszymi osiągnięciami chirurgii wieńcowej i sposobami mechanicznego wspomaganie krążenia, propagowanymi przez Adriana Kantrowitza⁷²⁵.

W roku 1980 objął stanowisko adiunkta w II Klinice Kardiologii Instytutu Kardiologii w Warszawie i wyjechał na roczny staż z zakresu kardiologii dziecięcej w Deborah Heart and Lung Center w Browns Mills w stanie New Jersey. Po powrocie habilitował się na podstawie pracy *Włączenie prawej komory serca do krążenia systemowego dla wspomaganie niewydolnej lewej komory serca* i już jako docent został ordynatorem wyodrębnionego w ramach Kliniki Oddziału Kardiologii Dziecięcej. W roku 1984, w drodze konkursu, wybrano go kierownikiem mieszczącej się w Zabrzu Katedry i Kliniki Kardiologii Śląskiej Akademii Medycznej, gdzie po roku organizacji placówki, 15 sierpnia 1985 roku, przeprowadził pierwszą operację na sercu... a już w listopadzie *trzymał w ręku zimne, gotowe do przeszczepu serce⁷²⁶*.

Byłem świetnie przygotowany, ponieważ trenowałem na zwłokach. Ćwiczyłem dopóty, dopóki nie byłem pewien, że wszystko robię prawidłowo. [...] Pacjentowi powiedziałem

⁷²⁰ Waclaw Sitkowski (1924–2010) – kardiolog. W latach 1969–1980 ordynator Oddziału Chirurgii Szpitala Wolskiego w Warszawie, od 1980 profesor i kierownik II Kliniki Kardiologii Instytutu Kardiologii w Warszawie.

⁷²¹ Góra B.: *Człowiek serca, Przegląd Urologiczny*, 2004/5/5 (27), s. 17.

⁷²² Ibidem.

⁷²³ Sigmund Adam Wesołowski (1923–1993) – kardio- i torakochirurg. Znany jako doktor Adam Wesołow. Jeden z pomysłodawców pompy do krążenia pozaustrojowego. Odegrał znaczącą rolę w rozwoju protetyki naczyń krwionośnych.

⁷²⁴ Mrowińska A.: *Zbigniew Religa. Życie jest cudem, Gala*, 2008, s. 53.

⁷²⁵ Adrian Kantrowitz (1918–2008) – amerykański kardiolog dziecięcy. W grudniu 1967 roku przeprowadził pionierską dziecięcą transplantację serca. Jako pierwszy wszczepił pacjentowi rozrusznik serca w Maimonides Medical Center w Brooklynie w 1961 roku.

⁷²⁶ Pierwszą transplantację serca, bez powodzenia, wykonał w Polsce w 1969 roku Jan Witold Moll (1912–1990). 5 listopada 1985 roku została przeprowadzona przez zespół Zbigniewa Religi transplantacja serca od dziewiętnastoletniego dawcy po wypadku, w stanie śpiączki. Biorcą był sześćdziesięciodwuletni rolnik, który zmarł kilka dni po operacji, w wyniku skazy krwotocznej.

*prawdę, że jeszcze nigdy nie wykonywałem takiej operacji. [...] Sama operacja trwała pięć godzin. Nie miałem z nią większych kłopotów... [...] Ono zaczęło bić. Dla mnie to cud natury, kiedy serce w puste klatce piersiowej zaczyna bić i utrzymywać krążenie.*⁷²⁷

W 1986 roku Zbigniew Religa uzyskał specjalizację z kardiologii i już dwa lata później utworzył Pracownię Sztucznego Serca Śląskiej Akademii Medycznej przy Klinice, którą kierował.

*Ludzie łączą moje nazwisko z pierwszą transplantacją serca w Polsce. Ale wiem, że gdybym nie spróbował, to może cztery, może pięć lat później inni zrobiliby tę operację. Jestem natomiast przekonany, że nikt nie zająłby się tworzeniem polskiego sztucznego serca... i dziś kilkaset osób już by nie żyło, bo nie byłoby sztucznych komór, które uratowały im życie i zdrowie.*⁷²⁸

W latach 1989–1991 stał równocześnie na czele Kliniki Kardiologii Centralnego Szpitala Klinicznego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji w Warszawie. W roku 1990 został profesorem nadzwyczajnym, a pięć lat później – zwyczajnym.

*W 1995 roku po raz pierwszy wszczepiłem pacjentowi nasze polskie sztuczne komory wspomagania serca. Do dziś były stosowane ponad dwieście razy w Polsce...*⁷²⁹

Od roku 1988 pełnił także obowiązki kuratora Kliniki Kardiologii Instytutu Kardiologii w Katowicach-Ochojcu, a w latach 1987–1989 – Kliniki Kardiologii Akademii Medycznej we Wrocławiu oraz w roku 1997 stał się odpowiedzialny za utworzenie Kliniki Kardiologii Akademii Medycznej w Białymstoku. W latach 1996–1999 pełnił z kolei funkcję rektora Śląskiej Akademii Medycznej, a następnie objął ponownie stanowisko kierownika Kliniki Kardiologii wspomnianego szpitala, które to piastował do 2001 roku. W tym samym roku mianowano go dyrektorem Instytutu Kardiologii w Warszawie i jednocześnie kierownikiem jego II Kliniki Kardiologii. W roku 2003 uzyskał specjalizację z transplantologii i choć już rok wcześniej poważnie zachorował, to jednak mówił: *dopóki mam siły, będę pracował...*

Zbigniew Eugeniusz Religa zmarł 8 marca 2009 roku w Warszawie.

*[...] jego byli pacjenci, a przeszczepił serce ponad stu osobom, czują się dzisiaj jak sieroty po wybitnym kardiologu... większości dał nowe życie na długie lata. Jego pierwsi pacjenci żyją z przeszczepionym sercem już ponad dwadzieścia lat!*⁷³⁰

Pozostawił po sobie dorobek w postaci ponad stu sześćdziesięciu publikacji naukowych, kilku patentów oraz trzech książek. W 1993 roku został wydany *Zarys kardiologii*⁷³¹, będący pierwszym polskim podręcznikiem z tej dziedziny. Pięć lat później ukazał się natomiast *Przeszczep serca*⁷³², a w 2003 roku

⁷²⁷ Osiecki J.: *Zbigniew Religa. Człowiek z sercem w dłoni*, Warszawa 2009, s. 47, 46, 9.

⁷²⁸ Ibidem, s. 9.

⁷²⁹ Ibidem, s. 62.

⁷³⁰ Antosik A., Gluma P.: *Profesor Religa dał nam drugie życie*, *Super Express*, 10 marca 2009, nr 58/5427, s. 2.

⁷³¹ *Zarys kardiologii*, pod redakcją Z. Religi, Warszawa 1997.

⁷³² *Przeszczep serca*, pod redakcją Z. Religi, Warszawa 1997.

dwutomowa *Kardiochirurgia dziecięca*⁷³³. Do jego największych osiągnięć klinicznych i naukowych, poza wcześniej wspomnianymi, należy rozpoczęcie w 1986 roku programu chirurgicznego leczenia świeżego zawału serca oraz powołanie dwa lata później pierwszego w Polsce banku zastawek serca, opartego na metodzie krioprezerwacji. W roku 1990 rozpoczął operacje przewlekłej zatorowości płucnej, a następnie stworzył i zastosował własny model zastawki biologicznej serca typu *Religa 1 i 2*. Spośród prac opublikowanych w kolejnych latach, bardzo duże znaczenie, zarówno naukowe, jak i praktyczne miały doniesienia dotyczące późnych powikłań transplantacji serca, schyłkowej postaci niewydolności krążenia po przeszczepieniu tego organu, wydzielania kortyzolu, insuliny hormonu wzrostu i prolaktyny u chorych po takich zabiegach, a także zmian elektrofizjologicznych w przeszczepionym sercu ludzkim w procesie odrzucania oraz nieinwazyjnej diagnostyki procesu odrzucania przeszczepu tego narządu. W roku 1989 podjął także pionierską w świecie próbę transplantacji narządu świni. Kierował też programem budowy polskiego pneumatycznego sztucznego serca oraz, w roku 1998, doprowadził do fazy prototypu implantowalną elektrohydrauliczną komorę wspomaganą tego narządu i rozpoczął prace eksperymentalne nad nowym modelem zastawki serca z tkanek odzwierzęcych. W roku 2000 wprowadził do praktyki klinicznej własny model zastawki mitralnej bezstenowej, a rok później wykonał pierwszą w Polsce operację genoterapii choroby wieńcowej oraz zapoczątkował badania nad zastosowaniem komórek macierzystych w leczeniu niewydolności serca.

Był członkiem kilku towarzystw naukowych⁷³⁴, w tym założycielem Polskiego Towarzystwa Transplantologicznego oraz członkiem komisji do spraw Europy Wschodniej European Association for Cardio-Thoracic Surgery.

Prowadził także działalność polityczną, a mianowicie między innymi dwukrotnie – w latach 1993–1997 i 2001–2005 – był senatorem Rzeczypospolitej Polskiej. W roku 2005 przyjął natomiast tekę ministra zdrowia i pozostał nim przez kolejne dwa lata.

Za swoją działalność został odznaczony między innymi: Krzyżem Wielkim, Krzyżem Komandorskim z Gwiazdą i Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski oraz – w roku 2008 – najwyższym polskim odznaczeniem państwowym – Orderem Orła Białego. Otrzymał także medal *Gloria Medicinae* Polskiego Towarzystwa Lekarskiego oraz Nagrodę Fundacji imienia Alfreda Jurzykowskiego⁷³⁵. Był Kawalerem Orderu Uśmiechu, a w roku 2004 nagrodzono go Medalem imienia Tadeusza Kotarbińskiego⁷³⁶, przyznawanym zgodnie z *zasadą dobrej roboty*, sformułowaną w *Traktacie o dobrej robocie* przez Komitet Nauk Organizacji i Zarządzania Pol-

⁷³³ *Kardiochirurgia dziecięca*, pod redakcją J. Skalskiego i Z. Religi, t. I i II, Katowice 2002.

⁷³⁴ Polskie Towarzystwo Kardiologiczne; Towarzystwo Chirurgów Polskich; American College of Angiology; International Society for Heart Transplantation; European Society of Artificial Organs.

⁷³⁵ Patrz przypis 171, s. 66.

⁷³⁶ Tadeusz Kotarbiński (1886–1981) – wybitny uczyony, prezes Polskiej Akademii Nauk w latach 1957–1962, twórca zasad naukowej organizacji i zarządzania. Medal jego imienia, ustanowiony w 1997 roku przez Komitet Nauk Organizacji i Zarządzania Polskiej Akademii Nauk, przyznaje się za osiągnięcia w realizacji tych zasad w naukowej bądź praktycznej działalności, przez osoby albo instytucje polskie lub zagraniczne. Od 2000 roku jego odbiorcami są zarówno uczeni, jak i artyści, biznesmeni oraz działacze społeczni.

skiej Akademii Nauk. Został także wyróżniony Krzyżem Komandorskim Orderu Wyalazczności, nadanym przez Komisję Odznaczeń Królestwa Belgii.

*Cieszę mnie też liczne nagrody środowiska medycznego, między innymi: Nagroda imienia Tadeusza Orłowskiego, przyznana za osiągnięcia w chirurgii przez Towarzystwo Chirurgów Polskich w 1987 roku, Złoty medal Stowarzyszenia Lekarzy Polskich Medicus w Nowym Jorku, Krzyż Wielki nadany przez Zakon Rycerzy Maltańskich – Szpitalników.*⁷³⁷

Został również Honorowym Obywatelem Zabrze, Kalisza Pomorskiego i rodzinnej gminy Wiskitki oraz – w roku 1998 – patronem szkoły podstawowej w Miedniewicach. Blok operacyjny zabrzańskiego ośrodka kardiochirurgii również nosi jego imię, podobnie jak stworzona przez niego w 1991 roku Fundacja Rozwoju Kardiochirurgii w Zabrzu. Ta ostatnia... *zaprogramowana przez profesora na co najmniej kilka lat do przodu...* pracuje nad kolejnymi wynalazkami, a mianowicie sztucznymi komorami serca dla dzieci, badany jest też robot kardiochirurgiczny.

21 marca 2001 roku Akademia Medyczna w Warszawie, na wniosek II Wydziału Lekarskiego, nadała Zbigniewowi Relidze zaszczytny tytuł doktora honoris causa. Uroczystość wręczenia dyplomu odbyła się 18 kwietnia 2005 roku w Sali Senatu warszawskiej *Almae Matris*. Nowo promowany wygłosił wykład *Prawdziwym jest stwierdzenie – sukces ma wielu ojców*, będący podziękowaniem dla wszystkich tych, którzy wspierali go na życiowej drodze.

Jednakową godność uzyskał także w 1997 roku od Lwowskiego Państwowego Uniwersytetu Medycznego imienia Danyła Hałyckiego, w kolejnym roku od Akademii Medycznej w Białymstoku, w roku 2000 – od Śląskiej Akademii Medycznej w Katowicach, w 2002 roku zaś – od Uniwersytetu Opolskiego.

Zbigniew Religa w 1986 roku został także bohaterem reportażu *Na otwartym sercu*⁷³⁸, a w roku 1993 – filmu biograficznego *Profesor Religa*⁷³⁹. Miał na swoim koncie również jeden epizod aktorski w serialu *Na dobre i na złe*, w którym zagrał... *...kardiochirurga*. W 2014 roku powstał zaś wielokrotnie nagradzany film Łukasza Palkowskiego *Bogowie*, opowiadający o życiu Zbigniewa Religi. W rolę profesora wcielił się Tomasz Kot.

Zbigniew Religa był zwolennikiem Jeana-Paula Sartre'a i reprezentowanej przez niego filozofii egzystencjalnej. Jego sposób myślenia wyznaczyły dzieła Alberta Camusa, Ernesta Hemingwaya, Ericha Marii Remarque'a i Johna Steinbecka.

Nie lubił telewizji, kina, czasami chadzał do teatru. Wychował się na jazzie w wykonaniu Louisa Armstronga, Elli Fitzgerald, Duke'a Ellingtona, których muzykę uwielbiał do ostatnich dni. Jego kierowca zawsze miał przy sobie płytę właśnie Louisa Armstronga, czy Elvise Presleya, grającą non stop. Czasami mogła to być muzyka symfoniczna, operowa lub operetkowa.

⁷³⁷ Osiecki J.: *Zbigniew Religa. Człowiek z sercem w dłoni*, Warszawa 2009, s. 85.

⁷³⁸ *Na otwartym sercu*, reportaż, realizacja: Irena Kamińska, Krzysztof Pakulski, Jadwiga Zajicek, Krystyna Pohorecka, Janina Kurec, Zbigniew Domagalski, Wytwórnia Filmów Dokumentalnych, Warszawa 1986.

⁷³⁹ *Profesor Religa*, film biograficzny, reżyseria i scenariusz: Jakub Skoczeń, Studio Filmowe Everest, 1993.

Nie przepadał za podróżami, ale za to sprawiało mu przyjemność łowienie ryb, którą to pasję rozwinął w wieku prawie czterdziestu lat... *po prostu kiedyś idąc jedną z warszawskich ulic, zobaczyłem w oknie wystawowym księgarni 'Gruntowe wędkarstwo sportowe' Alfreda Sameta. W sumie nie wiem, co mnie podkusiło, żeby kupić tę książkę*⁷⁴⁰. Choć upolował ważącego trzysta kilogramów marlina i nieco mniejszego, bo stusiedemdziesięciosześcikielogramowego rekina, to pod koniec 2008 roku mówił, że zastanawia się nad lotem do południowej Afryki, gdzie chciałby jeszcze łowić ryby w okolicach Durbanu⁷⁴¹.

*A wszystko tylko po to żeby wyciągnąć rybę z wody i dotknąć jej. Wtedy mam poczucie, że jest moja. Potem delikatnie wyjmuję haczyk i wypuszczam ją z powrotem...*⁷⁴²

BIBLIOGRAFIA

1. Antosik Andrzej, Gluma Przemysław: *Profesor Religa dał nam drugie życie*, *Super Express*, 10 marca 2009, nr 58/5427, s. 2–3.
2. Barciszewska Ewa: *Serce na właściwym miejscu. Rozmowa z prof. dr. hab. dr. h. c. Zbigniewem Religa, Medycyna Dydaktyka Wychowanie. Kwartalnik Akademii Medycznej w Warszawie*, Vol. XXXVII, 2005, nr 4–5, s. 36–37.
3. Góra Barbara: *Człowiek serca, Przegląd Urologiczny*, 2004/5/5(27), s. 17.
4. *Gwarancja na Kota. Z Tomaszem Kotem rozmawia Dorota Subbotko, Gazeta Wyborcza*, 11–12 października 2014, s. 14–16.
5. Kortko Dariusz, Watoła Judyta: *Religa. Biografia najślynniejszego polskiego kardiochirurga*, Warszawa 2014.
6. *Kronika Medycyny*, zbiorowe, Warszawa 1994, s. 602.
7. *Kto jest kim w polskiej medycynie? Informator biograficzny*, zbiorowe, Warszawa 1987, s. 553–554.
8. Materiały dotyczące Zbigniewa Eugeniusza Religi ze zbiorów Archiwum Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego, nienumerowane.
9. Michalik-Jaworska Katarzyna: *Święty organ serce, Manager apteki. Na zdrowie*, luty 2015, nr 1(77), s. 67–69.
10. Mrowińska Alina: *Zbigniew Religa. Życie jest cudem, Gala*, 2008, nr 49, s. 50–55.
11. *Nie mam duszy lekarza. Prof. Zbigniew Religa, kardiochirurg*, w: Kortko Dariusz, Bochenek Krystyna: *Ludzie czy bogowie? 27 rozmów z najślynniejszymi polskimi lekarzami*, Warszawa 2015, s. 117–131.
12. Noszczyk Wojciech: *Laudacja, Medycyna Dydaktyka Wychowanie. Kwartalnik Akademii Medycznej w Warszawie*, Vol. XXXVII, 2005, nr 4–5, s. 32–34.
13. Osiecki Jan: *Zbigniew Religa. Człowiek z sercem w dłoni*, Warszawa 2009.
14. Piekarczyk Janusz: *Słowo Rektora, Medycyna Dydaktyka Wychowanie. Kwartalnik Akademii Medycznej w Warszawie*, Vol. XXXVII, 2005, nr 4–5, s. 30–32.

⁷⁴⁰ Osiecki J.: *Zbigniew Religa. Człowiek z sercem w dłoni*, Warszawa 2009, s. 173.

⁷⁴¹ Mrowińska A.: *Zbigniew Religa. Życie jest cudem, Gala*, 2008, nr 49, s. 55.

⁷⁴² Osiecki J.: *Zbigniew Religa. Człowiek z sercem w dłoni*, Warszawa 2009, s. 174.

15. *Profesor Zbigniew Religa w rozmowie z Grażyną Cetys-Ratajską*, Koszalin 1992.
16. Religa Zbigniew: *Sukces ma wielu ojców*, *Medycyna Dydaktyka Wychowanie. Kwartalnik Akademii Medycznej w Warszawie*, Vol. XXXVII, 2005, nr 4–5, s. 34–35.
17. Szulc Anna: *Człowiek z jedną szansą. Pożegnanie*, *Przekrój*, 2009, nr 10/3324, s. 3–5.
18. *Uroczystość nadania tytułu doktora honoris causa II Wydziału Lekarskiego Akademii Medycznej w Warszawie*, Warszawa 2005, nieautoryzowane.
19. *Wspomnienie o Zbigniewie Relidze*, *Medycyna Dydaktyka Wychowanie. Kwartalnik Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego*, R. XLI, 2009, nr 3, s. 16–17, nieautoryzowane.
20. *Z diabłem by się związał, byle osiągnąć cel*, rozmowa Anny Dudzińskiej z prof. Andrzejem Bochenkiem, *Gazeta Wyborcza*, 11–12 października 2014, s. 17.
21. *Złota księga nauki polskiej – naukowcy zjednoczonej Europy*, zbiorowe, Warszawa 2006, s. 651–652.

TADEUSZ POPIELA

(ur. 1933)

DOKTOR HONORIS CAUSA

2005 ROK

Tadeusz Popiela urodził się 23 maja 1933 roku w Nowym Sączu. W roku 1950, po ukończeniu II Gimnazjum i Liceum imienia Bolesława Chrobrego w rodzinnym mieście, podjął studia na Wydziale Lekarskim Pomorskiej Akademii Medycznej w Szczecinie, a następnie kontynuował je w Akademii Medycznej w Krakowie. W 1955 roku, zaraz po uzyskaniu dyplomu, rozpoczął pracę jako asystent III Katedry i Kliniki Chirurgii⁷⁴³, pod okiem Jerzego Jasińskiego⁷⁴⁴ i w ciągu trzech lat został specjalistą chirurgii ogólnej pierwszego stopnia. W roku 1961 dostał tytuł doktora nauk medycznych, broniąc rozprawy *Maksymilian Rutkowski⁷⁴⁵ i jego rola w rozwoju krakowskiej chirurgii*, a już cztery lata później habilitował się na podstawie pracy *Badania kliniczne i doświadczalne nad mrożeniem błony śluzowej żołądka u ludzi i zwierząt*, tym samym zostając docentem wspomnianej Katedry. W kolejnym roku uzyskał też drugi stopień specjalizacji z chirurgii ogólnej.

[...] startowałem w zawodzie w erze siermiężnej chirurgii. Nie znaliśmy kroplówek w dzisiejszym znaczeniu, co najwyżej posługiwaliśmy się tak zwaną hypodermią, czyli wstrzykiwaniem soli fizjologicznej pod skórę, skąd płyn był wchłaniany przez organizm. Nic nie wiedzieliśmy o wlewach dożylnych, o pozaustrojowym odżywianiu, uczyliśmy się o metabolizmie wstrzaśu. W latach pięćdziesiątych i sześćdziesiątych pokutowało przeświadczenie, że – nie daj Boże – dotknąć wątroby czy trzustki w trakcie zabiegu w jamie brzusznej.⁷⁴⁶

⁷⁴³ Patrz przypis 156, s. 58.

⁷⁴⁴ Patrz przypis 157, s. 59.

⁷⁴⁵ Maksymilian Kazimierz Rutkowski (1867–1947) – chirurg; zajmował się urologią, chirurgią jamy brzusznej, torakochirurgią. Od 1910 roku profesor Katedry i Kliniki Chirurgicznej Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, i w latach 1921–1929, a następnie 1933–1937 – jej kierownik. W latach 1931–1932 dziekan Wydziału Lekarskiego. Zasłynął chociażby opracowaniem metody plastyki przelyku w pooparzeniowych zwichnięciach tego narządu, oryginalnej operacji wytwórczej pęcherza moczowego za pomocą fragmentu jelita krętego biodrowego oraz uzupełnienia ubytku cewki moczowej przeszczepem wyrostka robaczkowego. W roku 1913 jako pierwszy w Polsce usunął w całości pęcherz moczowy z powodu nowotworu złośliwego.

⁷⁴⁶ Kleszcz H.: *W poszukiwaniu tożsamości. IV Kongres Europejskiego Towarzystwa Chirurgów w Krakowie*, *Gazeta Lekarska*, 2001, nr 1, s. 33.

W 1972 roku mianowano go profesorem nadzwyczajnym i przez trzy lata pełnił funkcję kierownika Samodzielnego Oddziału Chirurgii Gastroenterologicznej III Katedry i Kliniki Chirurgii. Od 1975 roku, przez następne dwadzieścia osiem lat, kierował I Katedrą Chirurgii Ogólnej i Kliniki Chirurgii Gastroenterologicznej Collegium Medicum Uniwersytetu Jagiellońskiego przy ulicy Kopernika 40, jednocześnie w 1989 roku uzyskując tytuł profesora zwyczajnego. Czas kierowania Katedrą i Kliniką był czasem reaktywacji jednego z czołowych w Polsce i w świecie ośrodków chirurgii gastroenterologicznej.

Mówiąc o tradycji, na której budujemy nasze obecne osiągnięcia, nie mogę pominąć profesora Jana Mikulicza⁷⁴⁷, twórcy endoskopii, który właśnie w Krakowie dokonał pierwszego badania klinicznego u chorego dzięki zastosowaniu wziernika własnej konstrukcji rozpoznał raka żołądka i przewidział, że metoda ta będzie najlepszą w diagnostyce tego typu schorzeń.⁷⁴⁸

Już bowiem w jego początkach, w roku 1976, na XLVIII Zjeździe Towarzystwa Chirurgów Polskich w Warszawie, Tadeusz Popiela przedstawił referat *Fibroendoscopia w klinice chirurgicznej*, który otworzył nowy rozdział tego właśnie kierunku działania. Profesor Popiela był tym pierwszym, który zainteresował się rewolucyjnym postępem w dziedzinie endoskopii, jakim było wprowadzenie endoskopów giętkich oraz stworzył przy wspomnianej Katedrze Pracownię Endoskopową. Obok endoskopii diagnostycznej wprowadził śródoperacyjną i operacyjną. To właśnie w jego Klinice po raz pierwszy w Polsce wykonano śródoperacyjną cholangioskopię, endoskopową ultrasonografię oraz przezustne wziernikowanie dróg żółciowych. Tadeusz Popiela stał się inicjatorem powołania Sekcji Chirurgii Endoskopowej Towarzystwa Chirurgów Polskich oraz na długie lata został jej przewodniczącym. Wyrazem uznania jego zasług na tym polu był zaszczytny tytuł *Mistrz i pionier chirurgii endoskopowej*, przyznany przez Europejskie Towarzystwo Chirurgii Endoskopowej w 2001 roku.

Drugim polem jego zainteresowań stała się ultrasonografia, w której również jako pierwszy w Polsce zastosował, obok ultrasonografii diagnostycznej, śródoperacyjną diagnostyczną, operacyjną oraz nóż ultradźwiękowy w resekcji narządów mięszzowych. Poparł to licznymi publikacjami, poświęconymi problematyce wykorzystania ultrasonografii w diagnostyce i leczeniu chorób jamy brzusznej oraz utworzeniem Pracowni Ultrasonografii. Od najwcześniejszych lat kierowania placówką wiele czasu poświęcił chirurgii żołądka, bowiem już w 1975 roku zorganizowany przez niego zespół opracował pierwszy w Polsce interdyscyplinarny i wieloośrodkowy program prospektywnych kontrolowanych badań klinicznych, dotyczących rozpoznawania, a także leczenia choroby wrzodowej żołądka i dwunastnicy oraz raka żołądka.

⁷⁴⁷ Jan Mikulicz-Radecki (1850–1905) – wrocławski chirurg i patomorfolog. W latach 1882–1887 kierował I Katedrą i Kliniką Chirurgii Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie. Jako pierwszy w Polsce wykonał częściowe usunięcie tarczycy w przebiegu wola, opisał zmiany w śliniankach znane jako *choroba Mikulicza* oraz *komórki Mikulicza* w ziarninie twardzieli.

⁷⁴⁸ Kieta K.: *Człowiek Roku Gazety Krakowskiej. Między pasją a siłą tradycji... Rozmowa z profesorem Tadeuszem Popielą*, *Gazeta Krakowska*, R. XLVII, 1995, nr 59/14270, s. 19.

Następcą Mikulicza-Radeckiego został nie mniej sławny Ludwik Rydygier⁷⁴⁹, znany z pierwszej w Polsce resekcji żołądka, czym otworzył drogę do operacyjnego leczenia choroby wrzodowej żołądka i dwunastnicy.⁷⁵⁰

Zasługą Tadeusza Popieli jest także stworzenie unikalnego w skali ośrodków gastroenterologicznych oddziału chemioterapii, w którym chorzy leczeni są kompleksowo, z wykorzystaniem wszystkich metod, jakimi dysponuje współczesna nauka o nowotworach. Wieloletnie badania i obserwacje kliniczne dotyczyły także chirurgii wątroby i trzustki, a szczególnie rozpoznawania i leczenia nowotworów tych narządów. Do współpracy nad zagadnieniami nowotworów przewodu pokarmowego Popiela zaprosił między innymi dwie kliniki chirurgiczne naszej uczelni, co zaowocowało chociażby wieloma wspólnymi publikacjami w renomowanych czasopismach zagranicznych.

W roku 2000 zostały również rozpoczęte badania kliniczne⁷⁵¹ nad opracowaniem modelu immunoterapii chorych na raka jelita grubego, za pomocą autologicznych komórek nowotworowych, modyfikowanych przy użyciu techniki antysens-anty-IGF. Trzy lata później Popiela zainicjował z kolei badania nad wpływem śródoperacyjnego napromieniania nowotworów przewodu pokarmowego i trzustki oraz raka piersi, skojarzonego z chemioterapią. Do najważniejszych jego osiągnięć naukowych⁷⁵² należy jednak zaliczyć identyfikację komórek raka żołądka w obwodowej krwi krążącej oraz w szpiku kostnym. Jednoczesne wykorzystanie tego zjawiska jako wskazania do zastosowania przedoperacyjnej chemioterapii u chorych z rakiem żołądka pozwala na uzyskanie eradykacji tych komórek jeszcze przed leczeniem chirurgicznym nowotworu.

Od roku 2003 kierował również Zakładem Radioterapii Śródoperacyjnej i Chemioterapii Szpitala Uniwersyteckiego w Krakowie, aż do formalnego przejścia na emeryturę trzy lata później. Nadal bardzo aktywnie pracuje zawodowo, zarówno na Uniwersytecie, jak i w Szpitalu.

*Współpracownicy mówią o nim: tytan pracy. W Klinice zjawia się codziennie przed siódmą, tylko w sobotę i niedzielę pozwala sobie na chwilę wytchnienia, a więc przychodzi 'dopiero' o ósmej.*⁷⁵³

Poza działalnością kliniczną, Tadeusz Popiela prowadzi także dydaktyczną, w postaci zajęć ze studentami, wykładów, kursów i szkoleń. Wyksztalił i był kierownikiem specjalizacji z zakresu chirurgii ogólnej sześćdziesięciu jeden lekarzy, z których trzydziestu jest obecnie ordynatorami oddziałów chirurgicznych w szpitalach wojewódzkich. Pod jego kierunkiem trzydziestu sześciu lekarzy uzyskało tytuł doktora nauk

⁷⁴⁹ Ludwik Rydygier (1850–1920) – chirurg. W roku 1880 przeprowadził pierwszy w Polsce, a drugi w świecie zabieg wycięcia odźwiernika z powodu raka żołądka, a w 1881 roku pierwszy w świecie zabieg resekcji tego narządu z powodu owrzodzenia. W roku 1884 wprowadził nową metodę chirurgicznego leczenia choroby wrzodowej żołądka i dwunastnicy za pomocą zespolenia żołądkowo-jelitowego. W latach 1887–1897 kierownik I Katedry i Kliniki Chirurgii Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie. Od 1987 roku profesor na Uniwersytecie Lwowskim.

⁷⁵⁰ Budzińska A.: *To nie 'przypadek', to człowiek, Panorama*, 1989, nr 36/1832, s. 3.

⁷⁵¹ Wspólnie z profesorem Jerzym Trojanem, specjalistą genoterapii nowotworów.

⁷⁵² Badania prowadzone przy współpracy immunologa – profesora Marka Zembali.

⁷⁵³ Kieta K.: *Człowiek Roku Gazety Krakowskiej. Między pasją a siłą tradycji... Rozmowa z profesorem Tadeuszem Popielą, Gazeta Krakowska*, R. XLVII, 1995, nr 59/14270, s. 19.

medycznych, dziewięciu stopień doktora habilitowanego, pięciu profesora, a czterech zostało kierownikami katedr.

Jednocześnie, w latach 1972–1981, przez trzy kolejne kadencje, Tadeusz Popiela pełnił funkcję rektora Akademii Medycznej w Krakowie⁷⁵⁴ oraz – w latach 1993–1998 – pełnomocnika rektora Collegium Medicum Uniwersytetu Jagiellońskiego do spraw klinicznych, a od roku 1999 – przewodniczącego Stałej Rektorskiej Komisji do spraw Klinicznych. Wielokrotnie był zapraszany także jako *visiting professor* przez katedry uniwersyteckie Europy, Stanów Zjednoczonych i Japonii.

Tadeusz Popiela jest autorem lub współautorem ponad dwudziestu sześciu monografii i podręczników. Jego dorobek naukowy obejmuje także około czterystu pięćdziesięciu artykułów oraz osiemset sześćdziesięciu referatów, wygłoszonych na polskich i międzynarodowych kongresach.

*Chciałbym doczekać momentu, kiedy przeszczepiając narządy nie będziemy limitowani dawcami. I żeby się powiodły programy badawcze hodowli zwierząt modyfikowanych genetycznie, które będą dawcami organów.*⁷⁵⁵

Jest członkiem⁷⁵⁶ i członkiem honorowym⁷⁵⁷ wielu towarzystw krajowych i zagranicznych, a także redaktorem licznych czasopism. I tak, w latach 1991–2000, był założycielem i redaktorem naczelnym *Acta Endoscopica Polona*, a od roku 1991 jest Przewodniczącym Rady Naukowej *Przeglądu Lekarskiego* oraz członkiem zespołu redakcyjnego *Polskiego Przeglądu Chirurgicznego*. Był założycielem i w latach 1992–2005 długoletnim prezesem Krakowskiego Stowarzyszenia imienia Ludwika Rydygiera, a także jednocześnie kanclerzem medalu imienia tego wielkiego chirurga. W roku 1999 pełnił funkcję prezydenta European Society of Surgery, a w 2009 roku został wybrany na prezydenta International Gastric Cancer Association i w czerwcu tegoż roku był organizatorem VIII Międzynarodowego Kongresu Raka Żołądka w Krakowie.

Za swoje zasługi otrzymał wiele prestiżowych nagród i odznaczeń, w tym – w roku 1969 – Krzyż Kawalerski, w 1977 roku – Krzyż Oficerski i dwadzieścia lat później – Krzyż Komandorski, aż wreszcie – w 2001 roku – Krzyż

⁷⁵⁴ Patrz przypis 155, s. 58.

⁷⁵⁵ Kleszcz H.: *W poszukiwaniu tożsamości. IV Kongres Europejskiego Towarzystwa Chirurgów w Krakowie*, *Gazeta Lekarska*, 2001, nr 1, s. 32.

⁷⁵⁶ Towarzystwo Chirurgów Polskich; Polskie Towarzystwo Gastroenterologii; Polska Unia Onkologii; Sekcja Chirurgii Endoskopowej Towarzystwa Chirurgów Polskich; Sekcja Proktologii Towarzystwa Chirurgów Polskich; International Society of Surgery, National Delegate; International Society of Digestive Surgery, National Delegate; European Association for Endoscopic Surgery, Secretary 1991–1997, Executive Office Member – 1991–1997, Administrative Board Member – 1991–2003; American College of Surgeons; American Gastroenterological Association; American Association for the Advancement of Science; International Gastro-Surgical Club; International Association of Surgeons and Gastroenterologists; World Association of Hepato-Pancreato-Biliary Association; International Gastric Cancer Association, prezydent-elekt 2008; European Digestive Surgery; European Society of Endocrine Surgeons.

⁷⁵⁷ Towarzystwo Chirurgów Polskich; Deutsche Gesellschaft für Chirurgie – jako pierwszy Polak; Mitteldeutsche Gesellschaft für Gastroenterologie; Czechosłowackie Towarzystwo Chirurgów imienia Jana Ewangelisty Purkyněgo; Midgerman Society of Gastroenterology; Polskie Towarzystwo Cybernetyczne; Polskie Towarzystwo Chirurgii Onkologicznej; Polskie Towarzystwo Ultrasonograficzne; Klub Trzuskowy; Polish Medical Alliance.

Wielki Orderu Odrodzenia Polski. W 1998 roku został laureatem Medalu imienia Mikołaja Kopernika. Wybrano go również Honorowym Obywatelom miasta Fort Worth w stanie Teksas i Minneapolis w stanie Minnesota.

Pomorska Akademia Medyczna w Szczecinie przyznała mu tytuł doktora honoris causa w 2002 roku, rok później otrzymał go od Akademii Medycznej imienia Piastów Śląskich we Wrocławiu. W roku 2003 dostał także medal *Merentibus* za wybitne zasługi dla Uniwersytetu Jagiellońskiego.

30 maja 2005 roku Akademia Medyczna w Warszawie, na wniosek Rady I Wydziału Lekarskiego, nadała Tadeuszowi Popieli godność doktora honoris causa. Uroczystość wręczenia dyplomu miała miejsce 24 czerwca 2005 roku w Łazienkach Królewskich w Warszawie. Nowo promowany wygłosił wykład *50 lat w chirurgii*, w którym na wstępie przekazał zebranym mądrość opartą na myśli zawartej w słowach *Listu do syna* Rudyarda Kiplinga.

Jest niekwestionowanym twórcą krakowskiej szkoły chirurgii gastroenterologicznej i jednym z najwybitniejszych współczesnych chirurgów polskich. Jak to sam powiedział:

[...] z perspektywy przepracowanych w zawodzie pięćdziesięciu lat. Nikt bardziej jak chirurg nie jest skazany na zachowanie stanowczego spokoju i to w chwilach przepływu największych napięć. Na pielęgnowanie nadziei pośród wszechobecnego zwątpienia. Na szanowanie najcenniejszego z kapitałów, jakim jest czas. Na gotowość do podejmowania wyzwań do walki od nowa, zaraz po przegranej.⁷⁵⁸

Tadeusz Popiela wolny czas poświęca turystyce górskiej, a także historii medycyny, z której to dziedziny pisze również fascynujące artykuły. Nieustannie podróżuje po świecie, jednak każdego roku co najmniej dwa tygodnie wakacji spędza w rodzinnym domu, w ukochanym Nowym Sączu.

BIBLIOGRAFIA

1. Budzińska Alina: *To nie 'przypadek', to człowiek*, Panorama, 1989, nr 36/1832, s. 3–4.
2. *Informator nauki polskiej 2006. Ludzie nauki P-Ż*, zbiorowe, t. 4B, Warszawa 2006, s. 702.
3. Kieta Katarzyna: *Człowiek Roku Gazety Krakowskiej. Między pasją a siłą tradycji... Rozmowa z profesorem Tadeuszem Popielą*, Gazeta Krakowska, R. XLVII, 1995, nr 59/14270, s. 19.
4. Kleszcz Halina: *W poszukiwaniu tożsamości. IV Kongres Europejskiego Towarzystwa Chirurgów w Krakowie*, Gazeta Lekarska, 2001, nr 1, s. 32–33.
5. Krawczyk Marek: *Laudacja. Promocja doktorów nauk medycznych i doktorów habilitowanych w roku akademickim 2004/2005. Promotio Doctorum Honoris Causa*, Warszawa 2005, s. 37–42.

⁷⁵⁸ Popiela T.: *50 lat w chirurgii. Promocja doktorów nauk medycznych i doktorów habilitowanych w roku akademickim 2004/2005. Promotio Doctorum Honoris Causa*, Warszawa 2005, s. 43.

6. Materiały dotyczące Tadeusza Popieli ze zbiorów Archiwum Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego, nienumerowane.
7. Popiela Tadeusz: *50 lat w chirurgii. Promocja doktorów nauk medycznych i doktorów habilitowanych w roku akademickim 2004/2005. Promotio Doctorum Honoris Causa*, Warszawa 2005, s. 43–49.
8. *Współcześni uczeni polscy. Słownik biograficzny*, zbiorowe, t. III, Warszawa 2000, s. 551–552.
9. *Złota księga nauki polskiej – naukowcy zjednoczonej Europy*, zbiorowe, Warszawa 2006, s. 649.
10. Życiorys nadesłany przez Tadeusza Popiełę w lutym 2009 roku.

BARRY DONALD KAHAN

(ur. 1939)

DOKTOR HONORIS CAUSA

2005 ROK

Barry Donald Kahan urodził się 25 lipca 1939 roku w Cleveland w stanie Ohio. W roku 1960 uzyskał w University of Chicago tytuł *Bachelor of Science* na podstawie pracy *The Electron Microscopy of the Deep Zones of the Adrenal Cortex*. Cztery lata później został *Philosophy Doctor* w zakresie fizjologii, broniąc rozprawy *Isolation of a soluble transplantation antigen*⁷⁵⁹. Następnie, w roku 1965, dostał dyplom lekarza tegoż samego Uniwersytetu. Po odbyciu rocznego stażu chirurgicznego w Massachusetts General Hospital w Bostonie, kolejno przeszedł dwuletnie szkolenie w zakresie immunologii transplantacyjnej w Laboratoraty of Immunology w National Institute of Allergy and Infectious Disease w Bethesda. W roku 1968 rozpoczął specjalizację z chirurgii w Massachusetts General Hospital w Bostonie i po jej zakończeniu, w 1972 roku, jednocześnie zaczął pracę w Departments of Surgery and Physiology w Northwestern University Medical School w Chicago. Dwa lata później dostał tytuł profesora nadzwyczajnego obu tych katedr. W roku 1976 został z kolei dyrektorem utworzonego przez siebie Division of Immunology and Organ Transplantation przy Department of Surgery w University of Texas Medical School w Houston, a zarazem profesorem zwyczajnym tejże uczelni i pozostał na obu tych stanowiskach do czasu przejścia na emeryturę w 2008 roku. Jednocześnie, w latach 1978–1985, był dyrektorem *Program in Immunology* w Graduate School of Biomedical Sciences w University of Texas w Houston.

Również w latach 1976–2007 był założycielem i dyrektorem Multi-Organ Transplant Center w Memorial Hermann Hospital. Stworzył tu jeden z największych i najaktywniejszych w Stanach Zjednoczonych ośrodków, zajmujących się przeszczepianiem narządów, w którym wykonuje się każdego roku około dwustu transplantacji nerek, sześćdziesiąt przeszczepień wątroby i ponad dwadzieścia zabiegów

⁷⁵⁹ Kahan B. D.: *Isolation of a soluble transplantation antigen*, *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America*, Vol. 53, 1965, s. 153–161.

jednoczasowej transplantacji nerek i trzustki. Od 1985 roku nieustannie do dnia dzisiejszego pracuje jako chirurg w Texas Children's Hospital, Saint Luke's Episcopal Hospital oraz Memorial Southwest Hospital w Houston.

Barry Kahan jest autorem około dziewięciuset sześćdziesięciu publikacji, w tym redaktorem kilku książek. Jest także współautorem *Principles and Practise of Renal Transplantation*⁷⁶⁰, która ukazała się w 2000 roku oraz autorem czterech patentów z zakresu immunologii transplantacyjnej.

Od pierwszej pracy opublikowanej w roku 1964 – *Kinetics of sensitization with whole and fractionated mouse spleen cells*⁷⁶¹ – jego ponadczterdziestoletni dorobek stanowi pewnego rodzaju odzwierciedlenie rozwoju immunologii transplantacyjnej.

Wyniki jego wczesnych badań, dotyczących antygenów zgodności tkankowej klasy I oraz ich izolacji z tkanek i powierzchni komórek, pozwoliły na ich eksperymentalne wykorzystanie, w celu wywołania tolerancji na przeszczep alogenny oraz nasilenie odpowiedzi immunologicznej na nowotwory doświadczalne.

Szczególne znaczenie miały też badania z lat osiemdziesiątych nad klinicznymi zastosowaniami *cyklosporyny A*, która to zrewolucjonizowała transplantologię, przyczyniając się nie tylko do jej ogromnego rozwoju, ale przede wszystkim do poprawy przeżycia zarówno pacjentów, jak i przeszczepów. Prace nad optymalizacją zastosowań *cyklosporyny* oraz opracowaniem innowacyjnych schematów leczenia immunosupresyjnego, w tym nad nowymi lekami immunosupresyjnymi, zaowocowały między innymi wprowadzeniem *rapamycyny* do klinicznego stosowania. Kolejne doświadczenia wykazały synergistyczne działanie obu tych substancji i zostały poparte opracowaniem modelu matematycznego, pozwalającego na jego pomiar zarówno *in vitro*, jak i *in vivo*. Wykorzystując ów model, Barry Kahan jako pierwszy zastosował właśnie *rapamycynę* u biorców przeszczepu nerki.

Barry Kahan należy do komitetów redakcyjnych wielu czasopism⁷⁶², a także jest redaktorem naczelnym *Transplantation and Immunology Letter*, *Literature Scan-Transplantation* oraz *Transplantation Proceedings*. Od 2008 roku jest członkiem redakcji *Current Drug Metabolism* oraz *Current Molecular Medicine*.

⁷⁶⁰ Kahan B. D., Ponticelli C.: *Principles and Practise of Renal Transplantation*, Malden 2000.

⁷⁶¹ Kahan B. D., Zajtchuk R., Dawson D., Adams W. E.: *Kinetics of sensitization with whole and fractionated mouse spleen cells*, *Diseases of the Chest*, Vol. 46, 1964, s. 452–456.

⁷⁶² *The Journal of Immunology*; *Clinical Transplantation Proceedings*; *Transplantation*; *Pharmacy and Therapeutics*; *Clinical Transplantation*; *Transplantation Proceedings*; *Clinical Nephrology*; *Transplantation Science*; *Pediatric Transplantation*; *Brazilian Transplantation Journal*; *Graft*; *Drugs in Research and Development*; *Journal of Experimental and Clinical Transplantation*.

Należy też do kilkudziesięciu towarzystw naukowych⁷⁶³, w tym w latach 1989–1990 był prezydentem American Society of Transplant Surgeons. Od roku 2003 jest członkiem honorowym Polskiego Towarzystwa Transplantacyjnego.

W prowadzonym przez siebie ośrodku, dzięki oferowanym stypendiom, wyszkolił około stu lekarzy z całego świata, w zakresie zarówno transplantologii eksperymentalnej, jak i klinicznej, w tym kilku z Polski. Kilkakrotnie także odwiedzał nasz kraj, biorąc udział w organizowanych tu kongresach. Utrzymuje także stałą współpracę z klinikami naszej uczelni, zajmującymi się transplantologią.

Działalność zawodowa i naukowa przyniosła mu wiele wyróżnień, jak chociażby w roku 1968 *Joseph Capps*⁷⁶⁴ *Prize* za znaczące badania naukowe, a następnie – w latach 1974–1976 – *Schweppe Foundation*⁷⁶⁵ *Career Development Award*. W roku 1990 został *Cavaliere Ordine al Merito della Repubblica Italiana*, a w 2003 roku otrzymał *Gold Medal* od Catalan Society of Transplantation za odkrycie *cyklosporyny* oraz *rapamycyny*⁷⁶⁶, a cztery lata później – *Felix Rapaport*⁷⁶⁷ *Memorial Award* od Turkish Transplantation Society.

W roku 2004 dostał doktorat honoris causa od Semmelweis University w Budapeszcie.

19 grudnia 2005 roku Akademia Medyczna w Warszawie, na wniosek Rady I Wydziału Lekarskiego, nadała mu zaszczytną godność doktora honoris causa. Uroczystość wręczenia dyplomu odbyła się 23 czerwca 2006 roku w budynku *Podchorążówki* Łazienek Królewskich w Warszawie. Barry Kahan wygłosił wówczas wykład *Academia Surgery: No Longer an Oxymoron*, w którym podzielił się z zebranymi

⁷⁶³ The International Transplantation Society; American Association of Immunologists; Society for Experimental Biology and Science; Association for Academic Surgery; American Physiological Society; American Medical Association; American Board of Surgery; Chicago Surgical Society; American College of Surgeons; Society of University Surgeons; American Association for Cancer Research; American Society for Clinical Investigation; American Association for Clinical Histocompatibility Testing; Southern Society for Clinical Investigation; Society for Surgical Oncology; Texas Medical Association; American Association of University Professors; Houston Surgical Society; Texas Surgical Society; American Society of Transplant Physicians; Surgical Infection Society; Surgical Biology Club; American Society for Clinical Oncology; Southwestern Surgical Congress; Society for Organ Sharing; American Surgical Association; International Pediatric Transplant Association.

⁷⁶⁴ Joseph Almarin Capps (1872–1964) – lekarz amerykański. W latach 1919–1926 profesor medycyny klinicznej University of Chicago. Zajmował się badaniami układu krążenia, infekcjami górnych dróg oddechowych, fizjologią opłucnej. Nagroda jego imienia jest nadawana corocznie absolwentowi Uniwersytetu w Chicago za najbardziej znaczące dokonania naukowe, zgromadzone w ciągu dwóch lat od ukończenia uczelni.

⁷⁶⁵ Schweppe Foundation – założona w stanie Illinois w 1947 roku, przez lekarza Johna S. Schweppe, dla uczczenia pamięci jego rodziców – Charlesa H. i Laury Shedd Schweppe, którzy bardzo wspierali edukację medyczną. Początkowo nadawana lekarzom nauk podstawowych lub klinicytom, prowadzącym badania w tym właśnie zakresie, a obecnie wszystkim utalentowanym młodym odkrywcem.

⁷⁶⁶ Barry Kahan był czwartym naukowcem spoza granic Hiszpanii, nagrodzonym w ciągu piętnastu lat istnienia tego towarzystwa.

⁷⁶⁷ Felix T. Rapaport (1929–2001) – amerykański chirurg. Od 1977 profesor chirurgii Uniwersytetu w Stony Brook. Współzałożyciel International Society for Organ Sharing oraz Transplantation Society. Razem z Jeanem Daussetem odkrył antygeny zgodności tkankowej – HLA, za co Dausset otrzymał Nagrodę Nobla w 1980 roku.

refleksjami na temat kolejnych wyzwań towarzyszących drodze zawodowej chirurga akademickiego.

Na koniec podkreślił: *ponieważ miałem okazję obserwować młodych utalentowanych chirurgów z Polski, jestem przekonany, że ustawiczny rozwój chirurgii akademickiej w tym kraju doprowadzi do wykształcenia profesjonalnej kadry, która znajdzie swoje miejsce pomiędzy liderami światowymi tej właśnie dziedziny*⁷⁶⁸.

Barry Donald Kahan wolne chwile poświęca na grę w golfa, podróże oraz własne – i nie tylko – kompozycje wykonywane na wibrafonie.

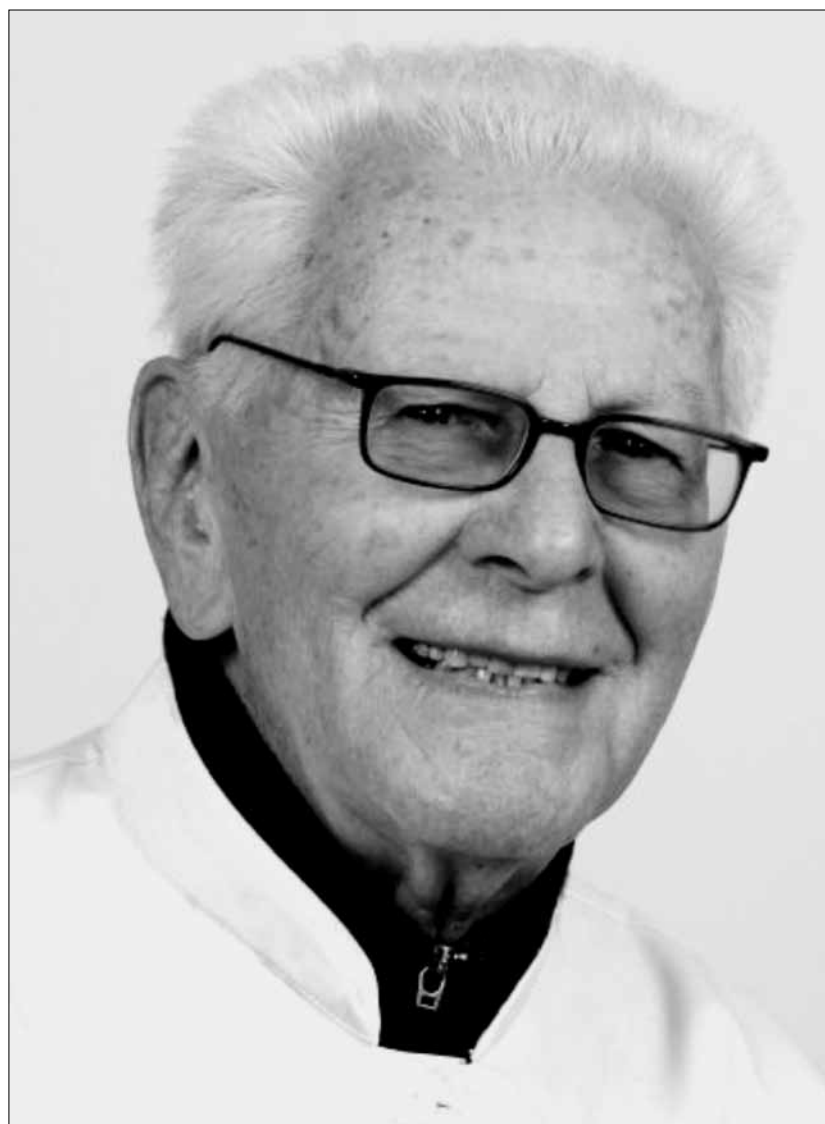
BIBLIOGRAFIA

1. Kahan Barry D.: *Czym jest chirurgia akademicka? Medycyna Dydaktyka Wychowanie. Z życia Akademii Medycznej w Warszawie*, R. XXXVIII, 2006, nr 7–9, s. 10–12.
2. Krawczyk Marek: *Wystąpienie Dziekana, Medycyna Dydaktyka Wychowanie. Z życia Akademii Medycznej w Warszawie*, R. XXXVIII, 2006, nr 7–9, s. 4–6.
3. Materiały dotyczące Barry’ego Donada Kahana ze zbiorów Archiwum Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego, nienumerowane.
4. Pączek Leszek: *Słowo Rektora, Medycyna Dydaktyka Wychowanie. Z życia Akademii Medycznej w Warszawie*, R. XXXVIII, 2006, nr 7–9, s. 6–7.
5. *Promocja doktorów nauk medycznych i doktorów habilitowanych w roku akademickim 2005/2006. Promotio Doctorum Honoris Causa*, zbiorowe, Warszawa 2006.
6. Rowiński Wojciech: *Laudacja, Medycyna Dydaktyka Wychowanie. Z życia Akademii Medycznej w Warszawie*, R. XXXVIII, 2006, nr 7–9, s. 8–10.
7. *TTS Honors Dr. Kahan. Felix T. Rapaport Memorial Award, The Phoenix Newsletter*, Vol. 17, 2007, nr 3, s. 4, nieautoryzowane.

⁷⁶⁸ Tłumaczenie własne. Kahan B. D.: *Academic Surgery: No Longer an Oxymoron. Promocja doktorów nauk medycznych i doktorów habilitowanych w roku akademickim 2005/2006. Promotio Doctorum Honoris Causa*, Warszawa 2006, s. 50.

KAZIMIERZ OSTROWSKI

(1921–2010)

DOKTOR HONORIS CAUSA

2007 ROK

Kazimierz Ludwik Ostrowski urodził się 24 października 1921 roku we Lwowie, gdzie ukończył szkołę podstawową i w 1939 roku uzyskał świadectwo dojrzałości w liceum humanistycznym. W tym samym roku rozpoczął naukę w tamtejszym Państwowym Instytucie Medycznym⁷⁶⁹. Po zajęciu miasta przez wojska niemieckie, udał się do Warszawy w celu kontynuowania studiów, jednak warunki wojenne spowodowały, że czas okupacji zmuszony był spędzić jako korepetytor w majątku Wola Boglewska, w powiecie grójeckim. Ostatecznie studia medyczne ukończył w 1949 roku na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu Warszawskiego i od razu został powołany do czynnej służby wojskowej, z której to w stopniu majora lekarza zwolniono go osiem lat później. Jeszcze na trzecim roku studiów rozpoczął pracę jako młodszy asystent w Zakładzie Histologii i Embriologii, pod kierunkiem profesora Juliusza Zweibauma⁷⁷⁰.

W ówczesnej opinii nauczyciela *był on powołanym w całym znaczeniu tego słowa do pracy naukowo-badawczej, dydaktycznej i rokującym jak najlepsze nadzieje. [...] z umysłem lotnym, bardzo ruchliwym i żywym*⁷⁷¹.

Tu też, w roku 1951, uzyskał tytuł doktora medycyny, na podstawie rozprawy *Wpływ dużych dawek witaminy A na chondriom jelita myszy*⁷⁷², której promotorem był właśnie profesor Zweibaum.

⁷⁶⁹ Lwowski Państwowy Instytut Medyczny imienia Iwana Franki – nazwę tę nadano Uniwersytetowi Jana Kazimierza (1919–1939) 8 stycznia 1940 roku. W tym też roku wydzielono z uczelni Wydział Lekarski, z którego utworzono odrębną uczelnię – Instytut Medyczny.

⁷⁷⁰ Juliusz Zweibaum (1887–1959) – polski biolog i histolog. W latach 1945–1958 kierownik Zakładu Histologii i Embriologii, początkowo Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu Warszawskiego, a następnie Akademii Medycznej. Uznawany za twórcę pierwszej w Polsce hodowli tkanek *in vitro*. W 1955 roku pod jego redakcją został wydany obszerny podręcznik w języku polskim – *Histologia*.

⁷⁷¹ Pismo profesora Juliusza Zweibauma do rektora Akademii Stomatologicznej z dnia 1 grudnia 1948 roku. Teczka z dokumentami Kazimierza Ostrowskiego z Archiwum Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego, nr 9396.

⁷⁷² Ostrowski K.: *Wpływ dużych dawek witaminy A na chondriom jelita myszy*, *Folia Morphologica*, T. 3, 1952, nr 81.

W 1955 roku powołano go na stanowisko docenta i już trzy lata później objął kierownictwo Katedry i Zakładu Histologii i Embriologii, pełniąc tę funkcję do czasu przejścia na emeryturę. W roku 1965 został profesorem nadzwyczajnym, a dziesięć lat później – zwyczajnym. W początku lat sześćdziesiątych XX wieku, przy współinicjatywie profesora Adama Grucy⁷⁷³, Kazimierz Ostrowski utworzył w kierowanym przez siebie Zakładzie pierwszy w Polsce bank tkanek⁷⁷⁴, w celu przygotowywania przeszczepów, a głównie tkanki kostnej, do zastosowania ich w operacjach ortopedycznych, noszący od 1963 roku nazwę Centralnego Banku Tkanek. W tym samym roku ukazała się także pierwsza monografia pod redakcją Ostrowskiego, dotycząca tego tematu, a mianowicie *Przeszczepianie i konserwacja tkanek w klinice człowieka*.

Był to również czas intensywnych staży zagranicznych, jak chociażby w Karolinska Institute w Sztokholmie, kierowanym przez profesora Torbjörna Casperssona⁷⁷⁵, w State University of New York w Buffalo, gdzie pod okiem profesora Erica A. Barnarda brał udział w doświadczeniach nad histochemicznym oznaczeniem aktywności enzymatycznej tkanek przez stosowanie inhibitorów znakowanych radioizotopami. Odwiedził też między innymi The Wistar Institute of Anatomy and Biology w Filadelfii, którego dyrektorem był wówczas profesor Hilary Koprowski⁷⁷⁶ oraz profesora Jeana-Claude'a Czybe⁷⁷⁷ w Lyonie. Przez jakiś czas przebywał także w Laboratory of Cytology and Experimental Histology Leiden University w Holandii u profesora Pietera J. Gaillarda, w Moskiewskim Instytucie Badań Mózgu⁷⁷⁸ oraz w tamtejszym banku tkanek.

Kiedy w roku 1970 władze Akademii Medycznej powołały w budynku *Anatomicum* przy ulicy Chałubińskiego Instytut Biostruktury, Kazimierz Ostrowski został jego pierwszym dyrektorem. Funkcję tę pełnił również do emerytury, godząc ją z kierowaniem Zakładem, a także intensywną pracą naukową, dydaktyczną i społeczną. I tak, w latach 1977–1987, stał na czele programu resortowego *Badania efektów biologicznych i skuteczności klinicznej w leczeniu urazów przy pomocy przeszczepów biostatycznych i preparatów pochodzących z tkanek zwierzęcych*, którego wynikiem było przekazanie kilkudziesięciu tysięcy przeszczepów i opatrunków biologicznych do użytku szpitalnego. W roku 1988 został z kolei powołany na przewodniczącego Zespołu Specjalistycznego do spraw Pobierania i Przeszczepiania Tkanek i Narządów przy Ministrze Zdrowia, siedem lat później przekształconego w Krajową Radę Transplantacyjną.

Zakres zainteresowań naukowych Ostrowskiego obejmował początkowo histochemię ilościową, nowe metody utrwalania tkanek, liofilizację, indukcję heterotopo-

⁷⁷³ Patrz s. 69–74.

⁷⁷⁴ W 1966 roku utworzono Zakład Konserwowania Tkanek i Narządów przy Katedrze Histologii i Embriologii. W roku 1970 został on przekształcony w odrębny Zakład Transplantologii i Centralny Bank Tkanek, w którym w 2004 roku Ministerstwo Zdrowia powołało Krajowe Centrum Bankowania Tkanek i Komórek.

⁷⁷⁵ Torbjörn Oskar Caspersson (1910–1997) – szwedzki cytolog i genetyk; między innymi konstruktor mikrospektrofotometru, umożliwiającego dokładną ocenę zawartości kwasów nukleinowych w różnych częściach komórki.

⁷⁷⁶ Patrz s. 255–262.

⁷⁷⁷ Patrz s. 145–148.

⁷⁷⁸ Ros.: *Институт Мозга* – Moskiewski Instytut Badań Mózgu Włodzimierza I. Lenina, a obecnie Instytut Mózgu Ludzkiego Rosyjskiej Akademii Nauk.

wą osteogenezy, zwłaszcza pod wpływem przeszczepiania niektórych nabłonków, a w szczególności przejściowego. Po utworzeniu banku tkanek zajął się również transplantologią doświadczalną, oceną reakcji węzłów limfatycznych, a także wpływem promieniowania jonizującego na tkanki zmineralizowane. Te ostatnie badania pozwoliły na wykrycie markera napromieniowanej kości za pomocą techniki elektro-nowego rezonansu paramagnetycznego, co dało początek możliwości śledzenia losów przeszczepionej tkanki. Okazało się również, że metoda ta znajduje swoje znakomite zastosowanie praktyczne w ocenie wielu szczątków kopalnych, co zostało użyte na przykład do analizy materiału pozyskanego ze stanowiska antropopaleontologicznego w Sardynii oraz do badania egzoskieletów mięczaków morskich, będąc w tym wypadku doskonałym miernikiem skażenia wód odpadami radioaktywnymi. Wykorzystanie technik autoradiograficznych pozwoliło z kolei na opracowanie metody ilościowego oznaczania niektórych enzymów, przy użyciu nieodwracalnych znakowanych inhibitorów. Jego zasługą jest także wprowadzenie do technik histologicznych analizy dyfrakcyjnej obrazów, a następnie opracowywanie uzyskanych wyników analizą Fourierską i fraktalną oraz wreszcie ocenianie ich analizą dyskryminacyjną.

W roku 1992 profesor oficjalnie przeszedł na emeryturę, jednak do ostatnich chwil codziennie można go było od godziny siódmej rano zastać w zakładowym gabinecie. Pisał, tworzył, nieustannie wykladał, chociażby osteologię na kursach specjalizacyjnych w Samodzielnym Publicznym Szpitalu Klinicznym imienia profesora Adama Grucy w Otwocku.

Kazimierz Ludwik Ostrowski zmarł 10 stycznia 2010 roku w Warszawie.

Jego dorobek naukowy obejmuje ponad trzysta publikacji naukowych, w tym kilkanaście książek, z których za najważniejszą można uznać podręcznik *Histologii*⁷⁷⁹, przeznaczony zarówno dla studentów, jak i lekarzy. Napisał też kilkakrotnie wydaną *Embriologię człowieka*⁷⁸⁰, był współautorem *Embriologii ogólnej*⁷⁸¹ oraz inicjatorem i redaktorem *Cytofizjologii*⁷⁸², której to obecne nauczanie jest również jego zasługą.

*Aktywni naukowcy budują swój dorobek na trzech polach, a mianowicie na papierze, w ludziach i w cegle, czyli w organizacji tworzonych struktur, bez względu na to, czy są to budynki, formalne struktury organizacyjne, czy wyłącznie wirtualne zespoły ludzkie. W dorobku profesora Ostrowskiego te trzy obszary doskonale się przeplatają, uzupełniając się z bardzo szeroko prowadzoną działalnością dydaktyczną.*⁷⁸³

Kazimierz Ostrowski przez czterdzieści siedem lat prowadził wykłady i zajęcia ze studentami, wykształcił kilka pokoleń asystentów i docentów oraz wypromował dwudziestu profesorów.

*Niezwykle inteligentny, erudyta. Znakomity wykładowca, wymagający od studentów logicznego myślenia.*⁷⁸⁴

⁷⁷⁹ *Histologia*, pod redakcją K. Ostrowskiego, Warszawa 1988, 1995.

⁷⁸⁰ Ostrowski K.: *Embriologia człowieka*, Warszawa 1982, 1985, 1988.

⁷⁸¹ Ostrowski K., Krassowski T.: *Embriologia ogólna*, Warszawa 1969.

⁷⁸² *Cytofizjologia*, pod redakcją K. Ostrowskiego i J. Kawiaka, wydanie I–VI, ostatnie: Warszawa 1990.

⁷⁸³ Witt M.: *Opinia o dorobku naukowym, dydaktycznym i organizacyjnym prof. dr hab. med. Kazimierza Ostrowskiego*; w: Materiały dotyczące Kazimierza Ostrowskiego ze zbiorów Archiwum Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego w Warszawie, nienumerowane.

⁷⁸⁴ Borowicz J.: *Moi Profesorowie (część druga)*, Puls, 2008, nr 11, s. 38.

Był także chętnie zapraszany przez liczne ośrodki uniwersyteckie w kraju i za granicą, w tym, w 1972 roku, jako Royal Society Invited Professor przez University of Cambridge, a w roku 2007 jako *visiting professor* przez Medical Faculty University of Sassari we Włoszech.

*Profesor Kazimierz Ostrowski uczynił przełom w charakterze dydaktyki. W klasycznej morfologicznej histologii tchnął życie i zorganizował nowoczesny ośrodek dydaktyczny. [...] Dzięki wrodzonej tolerancji i życzliwości skupił wokół siebie młodych naukowców – w tym studentów. W ten sposób powstała oryginalna szkoła badawcza Kazimierza Ostrowskiego. Choć nieoficjalna, szybko została powszechnie uznana w kraju i zagranicą.*⁷⁸⁵

Był członkiem komitetów wydawniczych licznych czasopism, jak między innymi *Somatic Cell Genetics*, *Clinical Orthopedics and Related Research* oraz *Acta Histochemica*.

Był członkiem i członkiem honorowym⁷⁸⁶ wielu towarzystw naukowych, w tym w roku 1964 pełnił funkcję wiceprezydenta European Cell Biology Organization. W 1975 roku został członkiem-korespondentem Polskiej Akademii Nauk, a w roku 1989 – jej członkiem rzeczywistym. Dziesięć lat później Polska Akademia Umiejętności przyjęła go również do swego grona. W roku 1996 stał się zaś członkiem honorowym European Association of Tissue Banks, którego był także jednym z założycieli.

Za swoją działalność uhonorowano go licznymi odznaczeniami, w tym między innymi: w roku 1954 Złotym Krzyżem Zasługi, w 1969 roku Krzyżem Kawalerskim, a następnie – w roku 1984 – Oficerskim, w 2000 roku natomiast – Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski.

W roku 1982 został doktorem honoris causa Université d'Orléans we Francji.

12 lutego 2007 roku Akademia Medyczna w Warszawie, na wniosek Rady I Wydziału Lekarskiego, przyznała Kazimierzowi Ostrowskiemu zaszczytny tytuł doktora honoris causa. Uroczystość wręczenia dyplomu miała miejsce 29 czerwca 2007 roku w budynku *Podchorążówki* w Łazienkach Królewskich w Warszawie. Laureat wygłosił wykład *Mundus vult decipi ergo decipiat*, w którym wyraził między innymi swój stosunek do medycyny niekonwencjonalnej.

Kazimierz Ostrowski spędzał wolny czas, uprawiając trzy *białe* sporty: tenis, żeglarstwo śródlądowe i narciarstwo. Z rakieta można go było więc spotkać na kortach niedalekiej warszawskiej *Legii*, żaglówką pływał po toni mazurskich jezior, a na nartach szusował ośnieżonymi zboczami Tatr lub francuskich Alp w miejscowości Courchevel.

Profesor kochał koty... za ich wyrażoną w miękkości i wdzięku... *kotowatość*. Przez długie dwadzieścia trzy lata towarzyszył mu ukochany kot *Maćko*, który do końca, choć już tylko z portretu, czuwał nad swoim panem w jego gabinecie.

⁷⁸⁵ Orłowski T.: *Laudacja Profesora Kazimierza Ostrowskiego. Promotio Doctorum Honoris Causa*, zbiorowe, Warszawa 2009, s. 50.

⁷⁸⁶ Society of the Hungarian Anatomists, Histologists and Embriologists; Gesellschaft für Histochemie; Polskie Towarzystwo Histochemików i Cytochemików; Polskie Towarzystwo Transplantacyjne.

BIBLIOGRAFIA

1. Borowicz Jerzy: *Moi Profesorowie (część druga)*, Puls, 2008, nr 11, s. 37–38.
2. *Dzieje I Wydziału Lekarskiego Akademii Medycznej w Warszawie (1809–2006)*, pod redakcją Marka Krawczyka, t. II, Lublin 2008.
3. Gocławska-Dziedzic Anna: *Przeszczep w walce z kalectwem*, *Medycyna Dydaktyka Wychowanie. Kwartalnik Akademii Medycznej w Warszawie*, Vol. XXV, 2003, nr 5, s. 7–8.
4. Gwarek Karolina: *Świat chce być oszukiwany – rozmowa z prof. Kazimierzem Ostrowskim, doktorem honoris causa warszawskiej Akademii Medycznej*, *Medycyna Dydaktyka Wychowanie. Z życia Akademii Medycznej w Warszawie*, R. XXXIX, 2007, nr 6, s. 8–9.
5. Komender Janusz: *Bankowanie tkanek w Polsce (1963–2003)*, *Medycyna Dydaktyka Wychowanie. Kwartalnik Akademii Medycznej w Warszawie*, Vol. XXV, 2003, nr 5, s. 9–11.
6. *Kto jest kim w polskiej medycynie? Informator biograficzny*, zbiorowe, Warszawa 1987, s. 493.
7. Materiały dotyczące Kazimierza Ostrowskiego ze zbiorów Archiwum Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego, nienumerowane.
8. Ostrowski Kazimierz: *Umowa o współpracy naukowej pomiędzy Instytutem Wistara w Filadelfii a Instytutem Biostruktury AM*, *Medycyna Dydaktyka Wychowanie. Kwartalnik Akademii Medycznej w Warszawie*, R. VII, 1975, nr 1, s. 40–42.
9. *Profesor Kazimierz Ostrowski we wspomnieniach swoich uczniów, współpracowników i przyjaciół*, *Medycyna Dydaktyka Wychowanie*, Vol. XLIII, 2011, nr 2, s. 11–35, nieautoryzowane.
10. *Promotio Doctorum Honoris Causa*, zbiorowe, Warszawa 2007.
11. *Współcześni uczeni polscy. Słownik biograficzny*, zbiorowe, t. III, Warszawa 2000, s. 389–390.
12. *Wystąpienie Dziekana I Wydziału Lekarskiego Akademii Medycznej w Warszawie Prof. dr. hab. n. med. Marka Krawczyka*, *Medycyna Dydaktyka Wychowanie. Z życia Akademii Medycznej w Warszawie*, R. XXXIX, 2007, nr 6, s. 6–7.

JERZY HOŁOWIECKI

(ur. 1937)

DOKTOR HONORIS CAUSA

2008 ROK

Jerzy Hołowiecki urodził się 8 maja 1937 roku w Warszawie. W czasie drugiej wojny światowej deportowano jego rodzinę na teren Związku Radzieckiego, a po jej zakończeniu osiedliła się ona w Walbrzychu. Tu też Jerzy ukończył szkołę podstawową i rozpoczął naukę w Gimnazjum imienia Bolesława Limanowskiego.

*Wszystko co żywe wokół mnie zawsze mnie interesowało... łamałem gałązki roślin, gipsowałem je i obserwowałem, czy się zrosną. Zdarzało się też robić w nocy wiwisekcje myszy. Usypiałem je eterem, otwierałem klatkę piersiową i patrzyłem jak bije serce.*⁷⁸⁷

W roku 1953 przeniósł się wraz z rodzicami do Bytomia i kontynuował naukę w II Liceum Ogólnokształcącym, gdzie w roku 1955 uzyskał świadectwo dojrzałości. W tym samym roku podjął studia na Wydziale Lekarskim Śląskiej Akademii Medycznej, podczas których w ramach wolontariatu prowadził zajęcia w Katedrze Farmakologii i Fizjologii. Zaraz po otrzymaniu dyplomu w 1961 roku, rozpoczął pracę jako asystent w Zakładzie Fizjologii oraz jednocześnie w Samodzielnym Publicznym Szpitalu imienia Andrzeja Mieleckiego Śląskiej Akademii Medycznej. W tym samym czasie wyjechał też na roczne stypendium do Birch Hill Hospital w Rochdale i King's College Hospital w Londynie. Po powrocie przeniósł się do I Katedry i Kliniki Chorób Wewnętrznych Śląskiej Akademii Medycznej w charakterze asystenta, pracując kolejno na oddziałach o profilu gastrologicznym, nefrologicznym i kardiologicznym. Jednocześnie, od 1964 roku, został dodatkowo zatrudniony w Poradni Hematologicznej Zespołu Wojewódzkich Poradni Specjalistycznych w Katowicach i dwadzieścia lat później objął kierownictwo tej placówki, przekształconej ostatecznie w Wojewódzką Poradnię Hematologiczną. W 1966 roku uzyskał specjalizację pierwszego, a cztery lata później – drugiego stopnia w zakresie chorób wewnętrznych. W roku 1967 odbył swój pierwszy staż z hematologii w Katedrze i Klinice Hematologicznej Studium Doskonalenia Lekarzy w Warsza-

⁷⁸⁷ *Lekarz ma być uczuciowy. Z prof. Jerzym Hołowieckim rozmawiają Krystyna Bochenek i Dariusz Kortko, Gazeta Wyborcza – Katowice, 12 maja 2006, nienumerowane.*

wie, pod okiem profesora Włodzimierza Ławkowicza⁷⁸⁸. Rok później uzyskał tytuł doktora nauk medycznych na podstawie rozprawy z zakresu immunologii – *Badania nad wpływem surowic chorych na zapalenie kłębków nerkowych na hodowle komórek ludzkiej nerki* – której promotorem był profesor Józef Japa⁷⁸⁹. W roku 1970 po raz drugi odbył staż z zakresu hematologii w Warszawie i po powrocie zorganizował laboratorium hematologiczne, przekształcone dwa lata później w Pracownię Hematologii.

*Podjął decyzję zajmowania się chorymi, którzy niemal dosłownie ‘umierali jak muchy’. Przeciętny chory na ostrą białaczkę żył wtedy kilka tygodni od rozpoznania. Był to więc wybór poświęcenia swojego talentu walce z nowotworami krwi – walce, która wtedy wydawała się beznadziejna.*⁷⁹⁰

W 1972 roku otrzymał roczne stypendium do Universitätsklinik Kantonsspital w Zurychu, gdzie pracował pod okiem hematologa – profesora Paula Fricka, a w kolejnym roku – do Ludwik-Boltzmann-Institut für Leukämieforschung und Hämatologie w Wiedniu, które odbywał pod kierunkiem profesora Aloisa Stachera. Następne dwadzieścia lat spędzał właśnie w tym Instytucie przynajmniej dwa tygodnie w roku, prowadząc współpracę w zakresie leczenia białaczek w ramach grupy roboczej Internationale Gesellschaft für Chemo-Immunotherapie.

Po powrocie odbył następne szkolenie w Instytucie Hematologii w Warszawie, u profesora Sławomira Pawelskiego⁷⁹¹. W roku 1977 uzyskał tytuł doktora habilitowanego, na podstawie rozprawy z zakresu hematologii – *Badania nad subpopulacjami limfocytów u chorych na chłoniaki złośliwe przed leczeniem i po chemioterapii* oraz prawie jednocześnie specjalizację z tej dziedziny. Dwa lata później został natomiast docentem I Katedry i Kliniki Chorób Wewnętrznych Śląskiej Akademii Medycznej i w roku 1981 objął kierownictwo zorganizowanego przez siebie jej Oddziału Hematologii, który w roku 1987 został przekształcony w Klinikę Hematologii, a w kolejnym roku – w Katedrę i Klinikę Hematologii i Transplantacji Szpiku. W roku 1988 Jerzy Hołowiecki dostał tytuł profesora nadzwyczajnego, a cztery lata później – zwyczajnego Śląskiej Akademii Medycznej, a zarazem stanowisko kierownika Katedry i Kliniki Hematologii i Transplantacji Szpiku, na którym pozostał aż do przejścia na emeryturę w 2007 roku.

[...] na 18 lutego 1997 roku wyznaczono pionierski zabieg: pierwszy przeszczep szpiku kostnego od dawcy niespokrewnionego. Odbył się on w Klinice Hematologii Śląskiej Akademii Medycznej w Katowicach, operował profesor Jerzy Hołowiecki z zespołem. Daw-

⁷⁸⁸ Włodzimierz Ławkowicz (1908–1979) – wybitny hematolog. Od 1951 roku profesor i kierownik Katedry i Kliniki Hematologicznej w Studium Doskonalenia Lekarzy.

⁷⁸⁹ Józef Japa (1910–2006) – lekarz chorób wewnętrznych, hematolog. Od 1950 roku kierownik I Kliniki Chorób Wewnętrznych. Od 1957 roku profesor zwyczajny. W latach 1973–1977 przewodniczył Radzie Naukowej Instytutu Hematologii w Warszawie. Zajmował się badaniami nad proliferacją komórek krwi, morfologią i rozwojem megakariocytów oraz zaburzeniami hemopoezy w niedokrwistości Addisona-Biermera.

⁷⁹⁰ Jędrzejczak W. W.: *Profesor Jerzy Hołowiecki – Doktorem Honoris Causa Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego, Medycyna Dydaktyka Wychowanie*, Vol. XL, 2008, nr 6, s. 11.

⁷⁹¹ Sławomir Jan Pawelski (1922–2014) – hematolog. W latach 1988–1991 dyrektor Instytutu Hematologii w Warszawie. Współautor pracy *Normy i kliniczna interpretacja badań diagnostycznych w medycynie wewnętrznej*.

czynią szpiku dla Urszuli Jaworskiej⁷⁹² była czterdziestopięcioletnia Holenderka, matka czworga dzieci... O godzinie 1.30 w nocy rozpoczęto przeszczep... Operacja zakończyła się o piątej rano. Walka o życie miała się dopiero zacząć...⁷⁹³

Stworzony przez niego ośrodek stał się nie tylko głównym centrum leczenia chorób krwi w regionie Śląska, ale także – w latach 1991–2007 – rozwinął program transplantacji szpiku, w wyniku którego przeprowadzono w nim, w tym właśnie czasie, ponad tysiąc siedemset różnego typu zabiegów przeszczepiania szpiku.

Wiele godzin ze swojego pracowitego życia naukowego poświęcił Hołowiecki także działalności organizacyjnej i społecznej, jak chociażby zorganizowaniu systemu opieki po transplantacji szpiku dla chorych z odległych miejscowości. Jest również twórcą hematologicznej szkoły naukowej, w której wypromował szesnastu doktorów, sześciu doktorów habilitowanych i jednego profesora. W latach 1984–1987 był prodziekanem, a przez następne trzy lata – prorektorem Śląskiej Akademii Medycznej w Katowicach. W 1970 roku jego staraniem powstał na Śląsku system ciągłego kształcenia podyplomowego, a Jerzy Hołowiecki został dyrektorem Wojewódzkiego Ośrodka Doskonalenia Kadr Medycznych, a potem przewodniczącym jego Rady Programowej. Utworzenie w 1980 roku Polskiej Grupy do spraw Leczenia Ostrych Białaczek u Dorosłych, przekształconej później w stowarzyszenie, pozwoliło na coroczne organizowanie dwóch konferencji roboczych. Dzięki powstaniu w 1994 roku Polskiej Szkoły Hematologii, zaczęły się z kolei odbywać dwie sesje szkoleniowe rocznie, kształcące polskich hematologów, a także nawiązano współpracę z Europejską Szkołą Hematologii. W roku 1995 Hołowiecki został przewodniczącym Rady Naukowej Instytutu Hematologii w Warszawie oraz konsultantem regionalnym, a w roku 2001 – krajowym do spraw hematologii. W 2004 roku zainicjował natomiast coroczne warsztaty transplantologiczne, co pozwoliło na rozwój kadr medycznych w tej właśnie dziedzinie. Ogromną jego zasługą było także zorganizowanie w Polsce perspektywnych, wielośrodkowych badań nad doskonaleniem leczenia ostrej białaczki, dzięki którym znacząco poprawiły się wyniki leczenia tej choroby u dorosłych.

[...] rozwój hematologii cieszy mnie i fascynuje, gdy łączy się z widokiem chorych uwolnionych od choroby, wracających do życia. Mam jednak stały lęk o ich przyszłość i bardzo przeżywam każdą informację o pogorszeniu ich stanu zdrowia, nawet po latach.⁷⁹⁴

Dorobek naukowy Jerzego Hołowieckiego obejmuje ponad czterysta pięćdziesiąt różnych publikacji, w tym około czterdziestu rozdziałów w podręcznikach i skryptach oraz liczne doniesienia zjazdowe z zakresu hematologii, transplantologii, onkologii i chorób wewnętrznych. Głównym ich tematem jest doskonalenie metod leczenia białaczek i innych nowotworów układu krwiotwórczego, z wykorzystaniem nowych metod diagnostycznych, polichemioterapii i transplantacji szpiku. Jednym z ważniejszych osiągnięć naukowych Hołowieckiego jest chociażby opracowanie oryginalnego progra-

⁷⁹² Urszula Jaworska założyła w 1997 roku fundację jej imienia, przy której powstał Bank Dawców Szpiku Kostnego.

⁷⁹³ Gutowska-Adamczyk M.: *Jestem silna dla innych - Urszula Jaworska i jej Fundacja, Новая Польша*, październik 2001, nienumerowane.

⁷⁹⁴ *Lekarz ma być uczuciowy. Z prof. Jerzym Hołowieckim rozmawiają Krystyna Bochenek i Dariusz Kortko, Gazeta Wyborcza - Katowice, 12 maja 2006, nienumerowane.*

mu terapii białaczek limfoblastycznych, z sekwencyjnym podawaniem Granulocyte Colony-Stimulating Factor⁷⁹⁵ oraz wprowadzenie *kladrybiny* do leczenia indukującego remisję w ostrych białaczkach. Opracował także oryginalną metodę autoprzeszczepiania szpiku u chorych z ostrą białaczką limfoblastyczną, z jego przechowywaniem bez krioprezerwacji. Wprowadził również *treosulfan* do niskotoksycznego kondycjonowania przed aloprzeszczepianiem oraz wykazał skuteczność przeciwciała anti-CD20 do leczenia niedokrwistości, w sytuacji niezgodności podstawowych grup krwi między dawcą i biorcą. Jako pierwszy opublikował też badania subpopulacji limfocytów w migdałkach podniebiennych oraz w węzłach chłonnych z jamy brzusznej. Jego zasługą jest również wprowadzenie i rozwinięcie w Polsce nie tylko przeszczepiania szpiku od niespokrewnionych dawców, ale także frakcjonowanego podawania *antracyklin*, w celu zmniejszenia toksyczności zabiegu.

Należał i należy do komitetów redakcyjnych wielu czasopism, jak między innymi: *Acta Haematologica Polonica*, *Folia Haematologica* czy *Onkologii Klinicznej*. Jest również cenionym recenzentem kilku znaczących pism, a wśród nich: *The Lancet*, *Leukemia*, *Leukemia Research*, *European Journal of Hematology*.

Był i jest członkiem⁷⁹⁶ wielu towarzystw naukowych, w tym roku 1994 zorganizował i pełnił funkcję pierwszego przewodniczącego Polskiej Szkoły Hematologii, a cztery lata później wybrano go na członka-korespondenta Polskiej Akademii Umiejętności. W 2003 roku stanął natomiast na czele Stowarzyszenia Polskiej Grupy do spraw Leczenia Ostrego Białaczki u Dorosłych, a w roku 2005 został członkiem Rady Akredytacyjnej JACIE w Barcelonie oraz rozpoczął proces akredytacji polskich ośrodków transplantacji szpiku. Od roku 2005 jest także członkiem honorowym Towarzystwa Hematologów i Transfuzjologów oraz – od 2008 roku – Towarzystwa Internistów Polskich. W kwietniu 2009 roku otrzymał zaszczytny tytuł honorowego członka European Group for Blood and Marrow Transplantation.

W uznaniu jego zasług wyróżniono go między innymi: Krzyżem Oficerskim i Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Złotym Krzyżem Zasługi oraz Medalem Komisji Edukacji Narodowej.

16 czerwca 2008 Warszawski Uniwersytet Medyczny, na wniosek Rady I Wydziału Lekarskiego, nadał Jerzemu Hołowieckiemu godność doktora honoris causa. Uroczystość wręczenia dyplomu miała miejsce 27 czerwca 2008 roku w budynku *Podchorą-*

⁷⁹⁵ Hołowiecki J., Giebel S., Krzemiński S., Krawczyk-Kuliś M., Jagoda K., Kopera M., Hołowiecka B., Grosicki S., Hellmann A., Dmoszyńska A., Paluszewska M., Robak T., Konopka L., Maj S., Wojnar J., Wojciechowska M., Skotnicki A., Baran W., Cioch M.: *G-CSF Administered in Time-sequenced Setting During Remission Induction and Consolidation Therapy of Adult Acute Lymphoblastic Leukemia has Beneficial Influence on Early Recovery and Possibly Improves Long-term Outcome: A Randomized Multicenter Study*, *Leukemia and Lymphoma*, Vol. 43, 2002, nr 2, s. 315–325.

⁷⁹⁶ Polskie Towarzystwo Lekarskie; Towarzystwo Internistów Polskich; Internationale Gesellschaft für Chemo-Immunotherapie; International Society of Hematology; European Group for Blood and Marrow Transplantation; American Society of Hematology; Polskie Towarzystwo Transplantacyjne; Acute Myeloblastic Leukemia Collaborative Group; Polskie Towarzystwo Onkologii Klinicznej; European Working Group on Clinical Cell Analysis-Leukemia-Lymphoma Immunophenotyping Task Force; Polska Grupa Badawcza Chłoniaków; European Cooperative Group for Bone Marrow Transplantation – Acute Leukemia Working Party; Polska Unia Onkologii; International Society for Laboratory Hematology; Polskie Towarzystwo Hematologów i Transfuzjologów, sekretarz generalny 1975–1988.

żówki w Łazienkach Królewskich w Warszawie, a nowo promowany wygłosił wykład *Transplantacja szpiku w erze leków ukierunkowanych molekularnie*.

Jerzy Hołowiecki, *dla przyjaciół Jacek, a dla obcokrajowców Holo*⁷⁹⁷, chętnie śledzi różne zawody sportowe, a szczególnie skoki, piłkę nożną i tenis. W wolnych chwilach lubi fotografować lub kręcić własne filmy, przede wszystkim jednak majsterkować.

*Współpracownicy mówią, że jest pracowity i ma poczucie humoru. Zna się na zakładaniu instalacji i kładzeniu boazerii. Potrafi też naprawić zepsutą myszkę, bo jego najważniejsze hobby to komputer i wszelkie nowinki z dziedziny informatyki.*⁷⁹⁸

*Mało sypia, kładzie się często o drugiej trzeciej nad ranem i wstaje przed siódmą, a jego maksyma brzmi: 'Tam gdzie wola, znajdzie się też sposób.'*⁷⁹⁹

BIBLIOGRAFIA

1. Hołowiecki Jerzy: *Transplantacja szpiku w erze leków ukierunkowanych molekularnie. Wykład z okazji nadania godności 'Doctor Honoris Causa'*, w: *Promotio Doctorum Honoris Causa*, zbiorowe, Warszawa 2008, s. 6–72.
2. Jędrzejczak Wiesław Wiktor: *Profesor Jerzy Hołowiecki – Doktorem Honoris Causa Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego, Medycyna Dydaktyka Wychowanie*, Vol. XL, 2008, nr 6, s. 11–13.
3. *Kto jest kim w polskiej medycynie? Informator biograficzny*, zbiorowe, Warszawa 1987, s. 229–230.
4. *Promocja doktorów nauk medycznych i doktorów habilitowanych w roku akademickim 2007/2008. Promotio Doctorum Honoris Causa*, zbiorowe, Warszawa 2008.
5. *Rozgrzeszenie w tłumie Chinek. Prof. Jerzy Hołowiecki, hematolog*, w: Kortko Dariusz, Bochenek Krystyna: *Ludzie czy bogowie? 27 rozmów z najsłynniejszymi polskimi lekarzami*, Warszawa 2015, s. 77–85.
6. *Współcześni uczeni polscy. Słownik biograficzny*, zbiorowe, t. II, Warszawa 1999, s. 70–71.

⁷⁹⁷ Jędrzejczak W. W.: *Profesor Jerzy Hołowiecki – Doktorem Honoris Causa Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego, Medycyna Dydaktyka Wychowanie*, Vol. XL, 2008, nr 6, s. 11.

⁷⁹⁸ Hołowiecki Jerzy, nieautoryzowane, niepublikowane.

⁷⁹⁹ *Lekarz ma być uczuciowy. Z prof. Jerzym Hołowieckim rozmawiają Krystyna Bochenek i Dariusz Kortko*, *Gazeta Wyborcza – Katowice*, 12 maja 2006, nienumerowane.

ALLEN W. COWLEY

(ur. 1940)

DOKTOR HONORIS CAUSA

2008 ROK

Allen Wilson Cowley Junior urodził się 21 stycznia 1940 roku w Harrisburgu, w stanie Pensylwania. W roku 1961 uzyskał tytuł *Bachelor of Arts* w zakresie ekonomii w Trinity College w Hartford w stanie Connecticut, a cztery lata później – *Master of Science* w Hahnemann Medical College w Filadelfii w stanie Pensylwania. W roku 1968 został natomiast doktorem nauk medycznych, pod kierunkiem Johna Scotta⁸⁰⁰, w zakresie fizjologii. Następnie rozpoczął roczne szkolenie pod okiem Arthura Cliftona Guytona⁸⁰¹ w Department of Physiology and Biophysics w University of Mississippi Medical Center w Jackson, co w znacznym stopniu zaważyło na rozwoju jego dalszej drogi naukowej. Zetknięcie bowiem tych dwóch niezwykle osobowości zaowocowało powstaniem wielu ważnych publikacji i sformułowaniem w oparciu o nie teorii rozwoju nadciśnienia oraz jego następstw. Jednocześnie stawiał swoje pierwsze kroki jako nauczyciel fizjologii i biofizyki tegoż samego uniwersytetu. Tu też uzyskał w roku 1973 tytuł profesora nadzwyczajnego, a dwa lata później – zwyczajnego fizjologii i biofizyki. W latach 1974–1975 został *visiting professor* w Harvard Medical School w Bostonie, gdzie pracował z Abrahamem Cliffordem Bargerem⁸⁰² i Claudem Lechenem⁸⁰³. W roku 1980 stanął na czele Department of Physiology w Medical College of Wisconsin w Milwaukee, który okazał się wkrótce światowym ośrodkiem badań w zakresie fizjologii układu krążenia i nerek. W 1990 roku stał się również profesorem Department of Biomedical Engineering w Marquette University w tym samym

⁸⁰⁰ John C. Scott był wówczas profesorem i kierownikiem Katedry Fizjologii w Hahnemann Medical College, gdzie zajmował się fizjologią układu krążenia.

⁸⁰¹ Arthur Clifton Guyton (1919–2003) – amerykański fizjolog, znany z przeprowadzonych w latach pięćdziesiątych badań, dotyczących fizjologii pojemności minutowej serca i jej związku z krążeniem obwodowym. Współautor opublikowanej po raz pierwszy w 1956 roku *Textbook of Medical Physiology*, której ostatnie wydanie ukazało się w 2006 roku.

⁸⁰² Abraham Clifford Barger (1917–1996) – fizjolog amerykański. Twórca laboratorium fizjologicznego w Harvard Medical School, gdzie prowadził badania dotyczące układu sercowo-naczyniowego. Pionier i propagator wartości modelu zwierzęcego w badaniach medycznych oraz ich humanitarnego traktowania.

⁸⁰³ Claude Lechene – biofizyk, profesor Harvard Medical School, dyrektor National Resource for Imaging Mass Spectrometry at Brigham and Women's Hospital.

mieście. Został także wybrany *Harry and Gertrude Hack Term Professor in Physiology*.

Jest też dyrektorem kilku wielośrodkowych programów grantowych National Institute of Health. I tak, nadzoruje Specialized Center for Hypertension Research w Medical College of Wisconsin, zajmujący się identyfikacją genów odpowiedzialnych za regulację układu krążenia i gospodarki wodno-elektrolitowej. Prowadzone tu badania mają niezwykle istotną rolę w wyjaśnianiu zaburzeń genomu w rozwoju nadciśnienia tętniczego. Stoi także na czele programu *Blood Pressure Determinants and Controllers* oraz współprowadzi *Program of Genomic Application*, którego celem jest stworzenie genetycznych modeli organizmów, łączących geny z ich funkcją.

W marcu 2009 roku dostał zaszczytny tytuł *James J. Smith⁸⁰⁴ and Catherine Welsch Smith Professor in Physiology*, nadany wówczas po raz pierwszy przez Medical College of Wisconsin oraz zaczął pełnić funkcję dyrektora Cardiovascular Center tejże uczelni.

Jego dorobek naukowy obejmuje około sześciuset publikacji, wśród których jest ponad dwieście pięćdziesiąt doniesień zjazdowych oraz kilkadziesiąt rozdziałów książkowych. Początkowe jego badania poświęcone były głównie opracowaniu matematycznych modeli czynności układu krążenia i ilościowego udziału poszczególnych hormonalnych układów regulacyjnych, jak chociażby udziału układu renina-angiotensyna w długotrwałej regulacji ciśnienia tętniczego, w różnych stanach fizjologicznych. W nieco późniejszym okresie skoncentrował się natomiast na wyjaśnianiu wzajemnych związków odruchowej i hormonalnej regulacji ciśnienia tętniczego. Duże znaczenie mają także jego pionierskie badania z zakresu wielotygodniowej rejestracji zmian ciśnienia tętniczego i gospodarki wodno-elektrolitowej. Dowiodły one, że o ile odruchowa regulacja ciśnienia tętniczego, oparta na odruchu z baroreceptorów, odgrywa kluczową rolę w nagłych, krótkotrwałych zaburzeniach funkcji układu krążenia, to w rozwoju długotrwałych zaburzeń, jakim jest chociażby nadciśnienie tętnicze, zasadnicze znaczenie mają czynniki hormonalne, jak angiotensyna II, wazopresyna i tlenek azotu oraz lokalne zmiany przepływu krwi, a także transport jonów i wody w nerkach.

Cowley bardzo szybko docenił też znaczenie metod biologii molekularnej w badaniu patogenezы chorób układu krążenia i stał się jednym z inicjatorów genomiki i proteomiki nadciśnienia tętniczego w Stanach Zjednoczonych i Europie. Szczególnie ważne były zainicjowane przez niego badania roli poszczególnych części genomu w regulacji ciśnienia tętniczego, z zastosowaniem konsomicznych manipulacji fragmentami chromosomów. Zachęciło to także do rozwinięcia wielu międzynarodowych programów badania regulacji ekspresji genów i białek w różnych stanach fizjologicznych i patologicznych organizmu w ramach *Genes to Health Initiative*.

⁸⁰⁴ James J. Smith (1910–2001) – fizjolog amerykański, zajmujący się badaniami układu sercowo-naczyniowego. W latach 1952–1980 był kierownikiem Katedry Fizjologii Medical College of Wisconsin. Godność jego imienia ustanowiona została z połączenia zapisu – utworzonej w 1991 roku, dla wspomagania badań naukowych, Fundacji imienia Catherine Welsch Smith, matki doktora Smitha – oraz daru jego córki Lucy i syna Philipa.

Należał i należy do komitetów redakcyjnych kilkunastu czasopism⁸⁰⁵ naukowych, w tym czterech wydawanych przez American Physiological Society, z których w latach 2003–2009 był redaktorem naczelnym *Physiological Genomics*.

Jest członkiem wielu towarzystw naukowych⁸⁰⁶, w tym – od 1972 roku – aktywnym członkiem American Physiological Society, którego w latach 1997–1998 był siedemdziesiątym prezydentem. W latach 2001–2005 stał z kolei na czele International Union of Physiological Sciences oraz Association of Chairmen of Departments of Physiology. Od 1996 roku jest także członkiem honorowym Hungarian Physiological Society oraz Brazilian Academy of Sciences.

Został wyróżniony wieloma prestiżowymi nagrodami, jak chociażby w roku 1996 *Ernest H. Starling*⁸⁰⁷ *Distinguished Lectureship* od American Physiological Society. Rok później dostał *Carl J. Wiggers*⁸⁰⁸ *Award*, a w roku 2001 *Walter B. Cannon*⁸⁰⁹ *Distinguished Lectureship*. W roku 1997 odebrał także *Arthur C. Guyton Distinguished Lectureship* od University of Mississippi Medical Center w Jackson. Rok 2003 przyniósł mu zaś *Distinguished Scientist Award* od American Heart Association, za badania dotyczące podwyższonego ciśnienia krwi, a trzy lata później ponownie American Physiological Society przyznało mu *Ray G. Dags*⁸¹⁰ *Award*.

Allen Cowley jest wybitnym wykładowcą, chętnie zapraszany przez uniwersytey całego świata, w tym Polski. W roku 1989 był gościem Akademii Medycznej w Warszawie i od tego czasu datuje się jego współpraca z naszą uczelnią, polegająca na realizacji wspólnych projektów badawczych, publikowaniu osiągnięć i szkoleniu polskich naukowców.

⁸⁰⁵ *Cardiovascular Physiology II. International Review of Physiology; Clinical and Experimental Hypertension; Hypertension; American Journal of Physiology - Circulation Section; Hypertension. Annual Supplement of Proceedings of the Council for High Blood Pressure Research - Circulation Section; American Journal of Physiology - Regulatory, Integrative and Comparative Physiology; International Journal of Cardiology; American Journal of Physiology - Heart and Circulatory Physiology; News in Physiological Sciences; Hypertension; Clinical and Experimental Pharmacology and Physiology; Journal of Hypertension; News in Physiological Sciences; American Journal of Physiology - Physiological Reviews.*

⁸⁰⁶ International Society of Hypertension; Council for High Blood Pressure Research of American Heart Association; Inter-American Society of Hypertension; American Society of Nephrology; The Microcirculation Society; Sigma Xi; Council for Circulation of American Heart Association; American Society of Hypertension.

⁸⁰⁷ Ernest Henry Starling (1866–1927) – angielski fizjolog. Pracował głównie w University College of London. Odkrywca sekretyny, twórca pojęcia *hormon* i autor hipotezy oraz *prawa Starlinga*, według którego objętość wyrzutowa serca jest proporcjonalna do wypełnienia komór w okresie rozkurczu.

⁸⁰⁸ Carl J. Wiggers (1883–1963) – fizjolog amerykański, zajmujący się głównie fizjologią układu sercowo-naczyniowego. W latach 1949–1950 dwudziesty pierwszy prezydent American Physiological Society. Założyciel jego *Circulation Group*, która później zmieniła nazwę na *Cardiovascular Section*. Najwyższą nagrodą owej sekcji jest *Carl Wiggers Award*, będąca zaproszeniem na doroczny wykład.

⁸⁰⁹ Walter Bradford Cannon (1871–1945) – amerykański fizjolog. W latach 1906–1942 profesor i kierownik Katedry Fizjologii w Harvard Medical School. Rozwinął koncepcję homeostazy i przedstawił ją w wydanej w 1932 roku książce *The Wisdom of the Body*. W latach 1914–1916 szósty prezydent American Physiological Society.

⁸¹⁰ Ray G. Dags – fizjolog amerykański. W latach 1956–1972 sekretarz American Physiological Society. Po jego odejściu na emeryturę ustanowiono coroczną nagrodę jego imienia za znaczący wkład w rozwój towarzystwa lub nauk fizjologicznych.

W roku 2000 został doktorem honoris causa Faculty of Medicine Semmelweis University w Budapeszcie.

24 listopada 2008 roku Warszawski Uniwersytet Medyczny, na wniosek Rady I Wydziału Lekarskiego, nadał mu zaszczytny tytuł doktora honoris causa.

BIBLIOGRAFIA

1. Materiały dotyczące Allena Wilsona Cowleya ze zbiorów Archiwum Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego, nienumerowane.

KYPROS H. NICOLAIDES

(ur. 1953)

DOKTOR HONORIS CAUSA

2009 ROK

Kypros Herodotou Nicolaides urodził się 9 kwietnia 1953 roku w Paphos na Cyprze. Jego ojciec, lekarz, z powodu braku specjalistów w okolicy, wykonywał zarówno obowiązki chirurga, internisty, jak i ginekologa, a co najważniejsze, jeżdżąc na osiołku, często zabierał ze sobą syna do swoich pacjentów w okolicznych wsiach. Mały Kypros wiedział więc *od zawsze*, że zostanie lekarzem, ale również za namową ojca wybrał naukę w Londynie.

*Ojciec od początku wbijał mi do głowy, że będę studiował w Anglii. Kiedy miałem siedemnaście lat po prostu tam mnie wysłał.*⁸¹¹

W roku 1974 ukończył studia z zakresu fizjologii i biochemii w King's College London, uzyskując tytuł *Bachelor of Chemical Science*. Następnie, w roku 1978, został *Bachelor of Medicine* oraz *Bachelor of Surgery* King's College London Medical School of Medicine and Dentistry. Już na czwartym roku studiów zaczął zaglądać do Zakładu Położnictwa i Ginekologii.

Zobaczyłem ultrasonograf, a kiedy ujrzałem poruszający się płód po prostu zakochałem się w tej dziedzinie medycyny i postanowiłem zostać specjalistą w tym właśnie zakresie.

Zaraz po uzyskaniu dyplomu związał się więc na stałe z Department of Obstetrics and Gynaecology, gdzie rozpoczął specjalizację z ginekologii i położnictwa pod okiem profesora Stuarta Campbella⁸¹², którą ukończył w 1984 roku jako *Member of Royal College of Gynaecologists*. Jednocześnie został pierwszym asystentem profesora Charlesa Rodecka, znanego ze swych niezwykłych zdolności manualnych,

⁸¹¹ Tłumaczenie własne z języka angielskiego. Wszystkie cytowane fragmenty pochodzą z niepublikowanego tekstu Clare Hughes *Kypros Nicolaides*.

⁸¹² Stuart Campbell – profesor ginekologii i położnictwa King's College Hospital, pochodzący z Glasgow, gdzie też ukończył studia medyczne. Założyciel pierwszego oddziału medycyny płodowej, później przekształconego w Harris Birthright Research Centre for Fetal Medicine. Założyciel i prezydent International Society of Ultrasound in Obstetrics and Gynecology i pierwszy redaktor czasopisma *Ultrasound in Obstetrics and Gynecology*, zwanego *The White Journal*. Pionier zastosowania ultrasonografii do oceny parametrów płodu i anomalii płodowych; uczeń Iana Donalda – patrz przypis 818, s. 346.

u którego zapoznawał się z technikami fetoskopii. Wkrótce też ten dwuosobowy zespół opublikował liczne prace, dotyczące szerokiego zastosowania tej techniki, w tym chociażby *The use of fetoscopy for prenatal diagnosis and treatment*⁸¹³ oraz *Fetoscopy and fetal tissue sampling*⁸¹⁴.

W roku 1992 Nicolaides dostał tytuł profesora medycyny płodowej, a po odejściu Charlesa Rodecka zaczął piastować stanowisko dyrektora Harris Birthright Research Centre for Fetal Medicine⁸¹⁵, będącego pierwszym takim ośrodkiem w Wielkiej Brytanii, a dzięki któremu King's College Hospital stał się bardzo ważnym światowym centrum medycyny płodowej. Jednocześnie pełni również funkcję konsultanta z zakresu położnictwa w tymże Szpitalu.

W kierowanym przez niego ośrodku wykonywanych jest około dwudziestu tysięcy badań i wysoko specjalistycznych zabiegów wewnątrzmacicznych u pacjentek z poważnymi komplikacjami ciąży, pochodzących nie tylko z terenów Wielkiej Brytanii, ale praktycznie z całego świata i w tym oczywiście z Polski.

Kypros Nicolaides jest także pomysłodawcą, założycielem i prezesem powstałej w 1995 roku charytatywnej organizacji *The Fetal Medicine Foundation*, której celem jest prowadzenie badań naukowych i szkoleń specjalistów z całego świata. Fundacja ta wspiera młodych naukowców oraz wielośrodkowe międzynarodowe badania, dotyczące najistotniejszych problemów współczesnej medycyny perinatalnej, głównie porodu przedwczesnego i stanu przedrzucawkowego. Organizuje także odbywające się praktycznie na całym świecie międzynarodowe kongresy i kursy edukacyjne. W ramach Fundacji, Kypros Nicolaides stworzył też system szkolenia, prowadzący do uzyskania uznawanego w większości krajów Europy oraz wielu innych kontynentów – *Diploma in Fetal Medicine* – będący odpowiednikiem podspecjalizacji z zakresu medycyny płodu.

Do głównych osiągnięć naukowych Kyprosa Nicolaidesa należy zaliczyć opracowanie nowoczesnych metod skriningu nieprawidłowości rozwojowych płodu, a przede wszystkim wykorzystanie oceny *przezierności karku* i kości nosowej w diagnostyce zespołu Downa oraz tak zwanych objawów *cytryny* i *banana*, stosowanych w ultrasonograficznym rozpoznawaniu rozszczepów kręgosłupa. Nie tylko zrewolucjonizowały one diagnostykę prenatalną, ale także przeniosły jej ciężar na techniki nieinwazyjne, stwarzające również możliwość prowadzenia powszechnych badań przesiewowych.

Musieliśmy przechodzić superspecjalistyczne szkolenia, w celu zdobycia umiejętności rozpoznawania rozszczepów kręgosłupa czy zespołu Downa. Obecnie jedynie na podstawie badania ultrasonograficznego i jego opisu zaburzenia te mogą być łatwo diagnozowane przez każdego, kto odbył chociażby podstawowy kurs w tym zakresie.

W miarę rozwoju ultrasonografii, Kypros Nicolaides zaczął zdawać sobie sprawę, że tak naprawdę życie zaczyna się przed urodzeniem i, iż ma do czynienia

⁸¹³ Rodeck C. H., Nicolaides K. H.: *The use of fetoscopy for prenatal diagnosis and treatment, Seminars in Perinatology*, Vol. 7, 1983, s. 118–124.

⁸¹⁴ Rodeck C. H., Nicolaides K. H.: *Fetoscopy and fetal tissue sampling, British Medical Bulletin*, Vol. 39, 1983, s. 332–337.

⁸¹⁵ Harris Birthright Research Centre for Fetal Medicine – założone w 1984 roku przez Sir Philipa HARRISA i organizację charytatywną Birthright.

z nowego rodzaju pacjentem, który przez swoją *widzialność* stał się również dostępnym dla lekarza.

Jeśli dziecko ma anemie, odnajdujemy tego przyczynę i leczymy. Zastanawiam się więc, czy mogą zastosować te same zasady w przypadku dziecka nienarodzonego, aby uratować je przed śmiercią.

Spowodowało to skierowanie jego zainteresowań również w kierunku terapii prenatalnej, w której to dziedzinie stał się twórcą bądź współtwórcą i propagatorem wielu nowoczesnych metod leczenia wewnątrzmacicznego, takich jak drenaż opłucnowo-osierdziowy, a także terapia laserowa w zespole przetoczenia pomiędzy płodami w ciąży bliźniaczej. Jest też pomysłodawcą endoskopowej okluzji tchawicy w przypadku przepuklin przeponowych oraz niektórych wariantów donaczyniowych transfuzji wewnątrzmacicznych, stosowanych w leczeniu ciężkich postaci niedokrwistości płodu.

Dorobek naukowy Kyprosa Nicolaidesa obejmuje ponad dziewięćset publikacji, dotyczących diagnostyki i terapii płodu, a także czternaście monografii i podręczników, w tym wydaną w 1998 roku *Fetal Therapy*⁸¹⁶ oraz *Ultrasound Diagnosis at 11-13 weeks*⁸¹⁷, przetłumaczoną na piętnaście języków, a wśród nich również na polski. Profesor od lat aktywnie wspiera naszych lekarzy, umożliwiając im szkolenie w swoich ośrodkach, prowadząc wspólne projekty naukowe, konsultując trudne przypadki czy współorganizując konferencje, jak chociażby tą w 2006 roku w Warszawie, poświęconą *Advances in Prenatal Ultrasound*. Z kolei we wrześniu 2008 roku, również w Warszawie, miał miejsce Międzynarodowy Kongres Medycyny Płodu, a także Nicolaides zaprosił I Klinikę Położnictwa i Ginekologii Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego do udziału w międzynarodowym wielośrodkowym programie badawczym, dotyczącym profilaktyki porodu przedwczesnego. Poprzez kierowaną przez siebie Fundację organizował kursy edukacyjne w zakresie diagnostyki i terapii płodu w Katowicach, Poznaniu i Łodzi, w których osobiście uczestniczył, szkoląc łącznie tysiąc pięćset osób.

Za swoją działalność naukową i zawodową został uhonorowany wieloma nagrodami, w tym, w 1999 roku *Ian Donald*⁸¹⁸ *Gold Medal for Highest Contribution in Ultrasound* od International Society Ultrasound in Obstetrics and Gynecology. Kolejno, w roku 2001, *Erich Saling*⁸¹⁹ *Award for Highest Scientific Contribution in Perinatal Medicine* od World Association of Perinatal Medicine. W 2004 roku

⁸¹⁶ Nicolaides K. H.: *Fetal Therapy*, Nashville 1998.

⁸¹⁷ Nicolaides K. H., Węgrzyn P.: *Badanie ultrasonograficzne między 11-13 tygodniem ciąży*, Londyn 2004.

⁸¹⁸ Ian Donald (1910–1987) – szkocki lekarz, pionier zastosowania ultrasonografii w medycynie. Autor słynnego artykułu *Investigation of Abdominal Masses by Pulsed Ultrasound*, opublikowanego przez *Lancet* w 1958 roku. W 1955 roku dostał tytuł *Regius Professor of Midwifery* University of Glasgow. Nazwę tę w 1992 roku zmieniono na *Regius Professor of Obstetrics and Gynaecology*.

⁸¹⁹ Erich Saling (ur. 1925 w Stanisławowie, obecnie Iwano-Frankowsk na Ukrainie) – profesor medycyny perinatalnej, zwany ojcem tej dziedziny. W 1960 roku przeprowadził pierwsze *fetal micro blood analysis*, otwierając tym samym drzwi do medycyny prenatalnej. Założyciel pierwszych w świecie towarzystw – German Society of Perinatal Medicine i European Association of Perinatal Medicine. Tego ostatniego był również pierwszym prezydentem. W 2000 roku World Association of Perinatal Medicine ustanowiło nagrodę jego imienia, nadawaną co dwa lata dla najlepszego naukowca z dziedziny medycyny perinatalnej. W roku 2005 został wybrany prezydentem nowo utworzonej International Academy of Perinatal Medicine.

został także wybrany członkiem honorowym American Institute of Ultrasound in Medicine, a rok później – członkiem International Academy of Perinatal Medicine. W tym samym roku Faculty of Medicine National and Kapodistrian University of Athens przyznał mu doktorat honorowy w zakresie medycyny.

16 lutego 2009 roku Kypros Nicolaides otrzymał zaszczytną godność doktora honoris causa Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego, na wniosek Rady I Wydziału Lekarskiego. Uroczystość wręczenia dyplomu miała miejsce 26 czerwca 2009 roku w Sali Wielkiej Zamku Królewskiego w Warszawie, gdzie nowo promowany wygłosił wykład *Medicine Before Birth*.

Kypros Nicolaides jest cały czas zafascynowany dziedziną medycyny, którą praktycznie sam stworzył, a która ze względu na stosowane techniki, jak i implikacje etyczne jest przecież swego rodzaju ciągłym dla niego wyzwaniem.

Ta właśnie kombinacja trzyma cały czas w napięciu, dając jednocześnie mnóstwo ekscytacji, jak i wiele smutku, a niejednokrotnie załamania, jednak przez cały czas ogrom emocji. Dlatego też nigdy nie stanie się nudząca.

Ma w planach jeszcze między innymi kontynuowanie badań w kierunku rozpoznawania u kobiet w ciąży ewentualnego ryzyka wystąpienia komplikacji oraz rozwoju strategii zapobiegania im.

Chciałbym stworzyć międzynarodową sieć ekspertów, w celu nie tylko szerzenia ich wiedzy, ale także współpracy we wspólnych projektach, dotyczących tego typu problemów.

Czasami też czuje się tym wszystkim nieco przytłoczony, ze względu na to, iż często pacjenci oczekują po prostu cudu. Jak sobie z tym radzi?

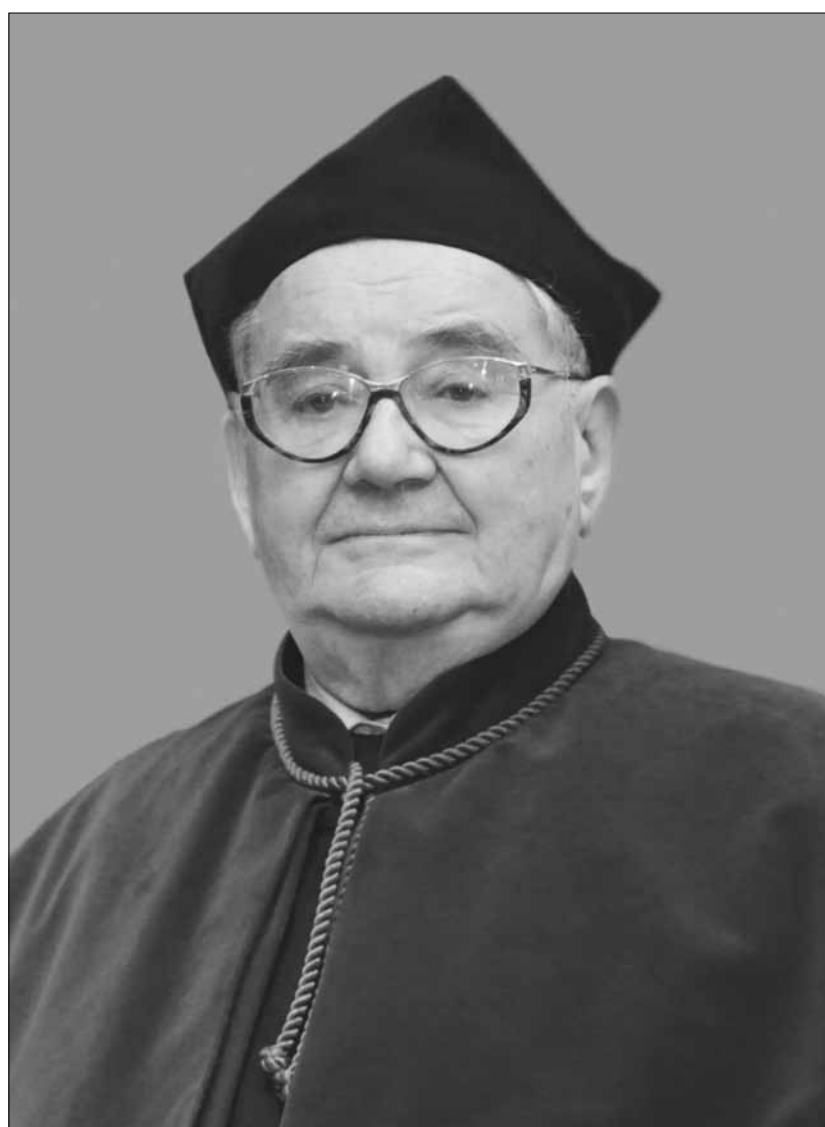
Nigdy nie siadam i nie zastanawiam się jak sobie z tym poradzić. Po prostu wchodzę w to całym sobą i całe moje życie zaczyna się kręcić wokół tego. To nie jest mój zawód. Nieszczęściem albo szczęściem jest to mój sposób na życie... to jest właśnie moje życie...

BIBLIOGRAFIA

1. Hughes Clare: *Kypros Nicolaides*, niepublikowane.
2. Materiały dotyczące Kyprosa Herodotou Nicolaidesa ze zbiorów Archiwum Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego, nienumerowane.

ZBIGNIEW PAWŁOWSKI

(ur. 1926)

DOKTOR HONORIS CAUSA

2009 ROK

Zbigniew Stanisław Pawłowski urodził się 29 lipca 1926 roku w Poznaniu, gdzie też ukończył Prywatną Szkołę Podstawową Świętego Kazimierza oraz następnie Gimnazjum i Liceum imienia Karola Marcinkowskiego.

Ojciec, geograf, profesor Stanisław Pawłowski⁸²⁰, późniejszy rektor Uniwersytetu imienia Adama Mickiewicza w Poznaniu, został zamordowany przez hitlerowców w 1940 roku.

[...] *przymykał oko na chłopięce swawole, ale nie darował mi, kiedy miałem trudności z odmianą ‘puer, pueri, puero’...*⁸²¹

1 października 1946 roku rozpoczął studia na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu Poznańskiego.

[...] *we wrześniu 1948 roku ukończyłem drugi rok studiów medycznych i zacząłem rozglądać się za dodatkową pracą o charakterze medycznym. Stypendiów wówczas nie było, więc wcześniej dorabiałem jako kreslarz lub odpłatnie przepisywałem na maszynie, różne, niekiedy skomplikowane, teksty. Obie te umiejętności, podobnie jak podstawowa znajomość języka angielskiego, były jak ‘znalazł’ w mojej późniejszej karierze.*⁸²²

⁸²⁰ Stanisław Pawłowski (1882–1940) – polski geograf. Po ukończeniu studiów, początkowo na Uniwersytecie Wiedeńskim, a następnie we Lwowie, pracował w jednej z lwowskich szkół średnich. W roku 1918 uzyskał tytuł profesora nadzwyczajnego Uniwersytetu Lwowskiego. Rok później został profesorem Uniwersytetu Poznańskiego, gdzie zorganizował Instytut Geograficzny, znany z opracowania *Atlasu nazw geograficznych Słowiańszczyzny*. W roku 1928 założył w Poznaniu Towarzystwo Geograficzne. W 1932 roku został wybrany rektorem Uniwersytetu Poznańskiego, ale z powodów napięć politycznych złożył nieprzyjętą przez senat rezygnację. Opublikował ponad 330 prac. Zajmował się geografią fizyczną i ekonomiczną. Jako pierwszy opracował rzeźbę polskiego wybrzeża, a także był twórcą geografii krajobrazowej. W 2010 roku Wydział Nauk Geograficznych i Geologicznych Uniwersytetu imienia Adama Mickiewicza w Poznaniu nadał Collegium Geographicum imię Profesora Stanisława Pawłowskiego.

⁸²¹ Pawłowski Z.: *Przemówienie laureata tytułu Doktora Honoris Causa, Medycyna Dydaktyka Wychowanie*, Vol. XLI, 2009, nr 11, s. 10.

⁸²² Pawłowski Z. S.: *Moje wspomnienia o Profesorze Rudolfie Weiglu (1883–1957)*, *Hygeia Public Health*, 2014, 49(4), s. 772.

Jeszcze podczas studiów, 4 grudnia 1948 roku, rozpoczął pracę w Zakładzie Biologii Ogólnej Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu Poznańskiego, początkowo jako zastępca asystenta.

*Do moich zadań należało prowadzenie ćwiczeń ze studentami, rysowanie tablic dydaktycznych oraz pisanie na maszynie; sekretarki nie było [...].*⁸²³

Następnie, po uzyskaniu dyplomu lekarza w 1951 roku, kontynuował zatrudnienie kolejno jako asystent i adiunkt, już wówczas w Katedrze i Zakładzie Biologii i Parazytologii Lekarskiej⁸²⁴ Akademii Medycznej⁸²⁵ w Poznaniu.

*Pierwsze kroki w karierze akademickiej stawiałem pod skrzydłami światowej sławy profesora Rudolfa Weigla*⁸²⁶. *To on był moim ideałem i to On dał mi do ręki i do tłumaczenia artykuł z 'Nature', miałem go w ręku pierwszy raz.*⁸²⁷

⁸²³ Pawłowski Z. S.: *Moje wspomnienia o Profesorze Rudolfie Weiglu (1883–1957)*, *Hygeia Public Health*, 2014, 49(4), s. 772.

⁸²⁴ Zakład Biologii Ogólnej Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu Poznańskiego powstał w listopadzie 1922 roku i mieścił się w gmachu Collegium Medicum, przy ulicy Fredry 10 w Poznaniu. Do dnia dzisiejszego lokalizacja – obecnie Katedry i Zakładu Biologii i Parazytologii Lekarskiej – nie uległa zmianie. W 1951 roku, decyzją Senatu, już wówczas Akademii Medycznej, włączono do Zakładu Biologii Ogólnej Pracownię Parazytologii Wydziału Farmaceutycznego, a kierownictwo powierzono Czesławowi Gerwelowi, dotychczasowemu kierownikowi wspomnianej pracowni. W tym samym roku zmieniono również nazwę placówki na Katedrę i Zakład Biologii Ogólnej. Od tego czasu działalność naukowa Katedry związana jest z parazytologią lekarską, a wkrótce stała się ona jednym z przodujących w tym zakresie ośrodków naukowych w Polsce. W 1961 roku, w jej ramach, utworzono jedyną dotąd w Polsce Klinikę Chorób Pasożytniczych. Rok później zmieniono nazwę Katedry na Katedra i Zakład Biologii Ogólnej i Klinika Chorób Pasożytniczych, aby wreszcie w 1963 roku zyskała długo oczekiwaną nazwę Katedra i Zakład Biologii i Parazytologii Lekarskiej i Klinika Chorób Pasożytniczych. W 1970 roku, wskutek zmian organizacyjnych uczelni, oddzielono Klinikę Chorób Pasożytniczych od Katedry i Zakładu Biologii i Parazytologii Lekarskiej. Od tego momentu do dnia dzisiejszego obie te jednostki funkcjonują oddzielnie.

⁸²⁵ 1 stycznia 1950 roku w całej Polsce, na podstawie rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 24 października 1949 roku, wydzielono z uniwersytetów wydziały lekarskie, włączając je do Akademii Lekarskich. Z kolei te ostatnie, na podstawie rozporządzenia rady Ministrów z dnia 30 marca 1950 roku, zostały przemianowane na Akademia Medyczne. Akademia Medyczna w Poznaniu, decyzją Sejmu z dnia 28 stycznia 1984 roku, uzyskała patrona doktora Karola Marcinkowskiego. 27 lutego 2004 roku uczelnia zmieniła nazwę na Uniwersytet Medyczny imienia Karola Marcinkowskiego.

⁸²⁶ Rudolf Stefan Jan Weigl (1883–1957) – polski biolog. W 1907 roku ukończył studia przyrodnicze na Uniwersytecie Lwowskim, gdzie też obronił doktorat i w 1917 roku habilitował się z zakresu zoologii, anatomii porównawczej i histologii. W czasie I wojny światowej został powołany do wojska jako parazytolog i wówczas rozpoczął badania nad nekającym świat, epidemicznym tyfusem plamistym i roznoszącymi go wszami. Te ostatnie wykorzystał jako zwierzęta laboratoryjne do hodowli zarazków. W roku 1918 objął kierownictwo Pracowni do Badań nad Tyfusem Plamistym w Przemyślu. Badania nad riketsjami – czynnikiem etiologicznym tyfusu plamistego – zaowocowały stanowiskiem profesora biologii ogólnej Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie. Światowy rozgłos przyniosła mu akcja szczepień przeciwko durowi plamistemu w katolickich misjach belgijskich w Chinach. Otrzymał za to najwyższe odznaczenie papieskie – Order Świętego Grzegorza Wielkiego (patrz przypis 64, s. 25) – oraz wiele innych, w tym belgijskie członkostwo licznych instytucji naukowych, a także kilkakrotne zgłoszenie do Nagrody Nobla. Od września 1948 do sierpnia 1951 roku pełnił funkcję kierownika Zakładu Biologii Ogólnej poznańskiej uczelni medycznej.

⁸²⁷ Pawłowski Z.: *Przemówienie laureata tytułu Doktora Honoris Causa, Medycyna Dydaktyka Wychowanie*, Vol. XLI, 2009, nr 9, s. 10.

W tym też czasie powstała pierwsza publikacja – *Wyniki leczenia taeniarhynchosis nasionami dyni Semina Cucurbitae*⁸²⁸, która opierała się nie tylko na własnych doświadczeniach terapeutycznych, ale także przyniosła nowe pomysły i rozwiązania.

*Do tej pory usuwałem z moich pacjentów tasiemczycę nasionami dyni. Trudno było jednak im zjeść papkę z 1/4 kg obranych nasion. Dlatego podjąłem się badania nowego syntetycznego leku – niklosamidu. W czasie skrupulatnie prowadzonych przeze mnie badań skuteczności leku okazało się, że spada ona w miarę jego przechowywania. Producent stwierdził, że jest to wynikiem polimeryzacji cząsteczek preparatu, które nie powinny przekraczać 1 mikrona. Po opatentowanym usunięciu tej wady tylko oryginalny preparat był przez wiele lat jedynym skutecznym środkiem tasiemcobójczym, a ja zostałem uznany za osobę, z którą warto współpracować.*⁸²⁹

*Dzięki kontaktowi z profesorem Rudolfem Weiglem, jako moim pierwszym nauczycielem, wybrałem specjalizację w parazytologii medycznej i w zdrowiu międzynarodowym.*⁸³⁰

Przez rok, w latach 1952–1953, pracował również jako lekarz Oddziału Zakaźnego Wojewódzkiego Szpitala Dziecięcego w Poznaniu, a następnie jako kierownik Poradni Chorób Pasożytniczych Wojewódzkiej Poradni Specjalistycznej, gdzie pozostał do grudnia 1979 roku.

*Pierwsze publikacje miały charakter bardzo praktyczny i dotyczyły metod badania parazytologicznego najprostszych inwazji pasożytniczych i ich leczenia w oparciu o dostępne wówczas piśmiennictwo oraz własne doświadczenie w pracy w Poradni Chorób Pasożytniczych, otwartej w roku 1953.*⁸³¹

Jednocześnie odbywał staż w I Klinice Chorób Wewnętrznych i po jego zakończeniu w 1958 roku uzyskał tytuł specjalisty chorób wewnętrznych.

*Wiele zawdzięczam profesorowi Janowi Roguskiemu⁸³², który przekonał mnie, że aby liczyć się w medycynie, trzeba mieć specjalizację z chorób wewnętrznych.*⁸³³

⁸²⁸ Pawłowski Z.: *Wyniki leczenia taeniarhynchosis nasionami dyni Semina Cucurbitae*, *Wiadomości Parazytologiczne*, 1956, 2(2), s. 93–96.

⁸²⁹ Pawłowski Z.: fragmenty jeszcze nie opublikowanej autobiografii, przekazane autorce.

⁸³⁰ Pawłowski Z. S.: *Moje wspomnienia o Profesorze Rudolfie Weiglu (1883–1957)*, *Hygeia Public Health*, 2014, 49(4), s. 769.

⁸³¹ Pawłowski Z.: *Działalność naukowa (autoreferat, rozdział z przygotowanej monografii, luty 2009)*; w: *Materiały dotyczące Zbigniewa Pawłowskiego ze zbiorów Archiwum Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego*, nienumerowane.

⁸³² Jan Roguski (1900–1971) – polski naukowiec, lekarz internista. Wieloletni kierownik II Kliniki Chorób Wewnętrznych Uniwersytetu Warszawskiego, kierowanej przez profesora Witolda Orłowskiego. Następnie ordynator Oddziału Chorób Wewnętrznych Szpitala Wolskiego, gdzie prowadził tajne nauczanie dla studentów Tajnego Uniwersytetu Warszawskiego i Tajnego Uniwersytetu Ziem Zachodnich. Jesienią 1941 roku opiekował się chorym Edwardem Rydzem Śmigłym (patrz s. 31–36). W 1946 roku powołany na kierownika II Kliniki Chorób Wewnętrznych i profesora nadzwyczajnego Uniwersytetu Poznańskiego. Po wydzieleniu Akademii Medycznej, został jej wykładowcą i w latach 1953–1955 pełnił funkcję rektora. W 1958 roku uzyskał tytuł profesora zwyczajnego. Był autorem około 150 publikacji i sześciu podręczników akademickich.

⁸³³ Pawłowski Z.: *Przemówienie laureata tytułu Doktora Honoris Causa, Medycyna Dydaktyka Wychowanie*, Vol. XLI, 2009, nr 11, s. 10.

Rok później, po czteromiesięcznym szkoleniu w zakresie parazytologii w Chińskiej Republice Ludowej, został specjalistą *ad personam* chorób pasożytniczych.

*Kilkanaście lat byłem uczniem profesora Czesława Gerwela⁸³⁴, któremu zawdzięczam spełnienie moich marzeń: stypendium WHO do Instytutu Tropikalnego w Liverpoolu i czteromiesięczny staż szkoleniowy w Chinach.*⁸³⁵

W roku 1961 dostał tytuł doktora nauk medycznych, po przedstawieniu rozprawy *Wpływ hormonów kory nadnercza na przebieg włośnicy doświadczalnej oraz na liczebność i lokalizację pasożytów u zwierząt doświadczalnych.*

Badania [...] wykazały, że kortykosteroidy przedłużają utrzymywanie się dojrzałych włośni w jelicie szczurów, a tym samym ich podawanie może nasilać intensywność inwazji mięśniowej. Praca doktorska miała istotne znaczenie kliniczne. Na kilka lat zainteresowałem się zagadnieniami włośnicy doświadczalnej i klinicznej oraz problemem zwalczania włośnicy. Miało to duży wpływ na moje przyszłe zaangażowanie się w pracach Międzynarodowej Komisji Włośnicowej^{836 837}.

Trzy lata później, jako stypendysta Światowej Organizacji Zdrowia, odbył staż w Liverpool School of Tropical Medicine i uzyskał Dyplom Medycyny Tropikalnej i Higieny⁸³⁸.

*[...] wiele zawdzięczam dziekanowi Instytutu Tropikalnego w Liverpoolu, profesorowi Brianowi Maegraithowi⁸³⁹, który co prawda nie rozumiał, dlaczego nie chcę wstąpić do partii, o ile mogło to być pomocne w mojej karierze, ale wprowadził mnie na wiele lat do Association of European Schools of Tropical Medicine.*⁸⁴⁰

⁸³⁴ Czesław Gerwel Orłós (1909–1974) – polski lekarz, parazytolog. W roku 1939 ukończył Wydział Matematyczno-Przyrodniczy na Uniwersytecie Poznańskim. Od 1941 roku pracował w Państwowym Zakładzie Higieny w Warszawie. Wstąpił do Armii Krajowej i w konspiracji, pod pseudonimem Orłós, uczestniczył między innymi w produkcji i przemyśle szczepionki na tyfus dla oddziałów partyzanckich i warszawskiego getta. W latach 1942–1944 studiował medycynę na tajnym Uniwersytecie Ziemi Zachodnich w Warszawie. W czasie powstania prowadził pracownię bakteriologiczno-epidemiologiczną i aptekę w szpitalu polowym przy ulicy Wspólnej 27. Wykonał też 216 zdjęć powstańczej Warszawy, które przetrwały do dnia dzisiejszego. W 1946 roku zamieszkał ponownie w Poznaniu, gdzie w 1950 roku został doktorem nauk matematyczno-przyrodniczych, a w 1961 roku profesorem nadzwyczajnym. Z jego inicjatywy powstała w roku 1962 pierwsza w Polsce Klinika Chorób Pasożytniczych przy Akademii Medycznej w Poznaniu. Był autorem wielu publikacji z zakresu parazytologii.

⁸³⁵ Pawłowski Z.: *Przemówienie laureata tytułu Doktora Honoris Causa, Medycyna Dydaktyka Wychowanie*, Vol. XLI, 2009, nr 11, s. 10.

⁸³⁶ Zbigniew Pawłowski pełnił funkcję sekretarza generalnego Międzynarodowej Komisji Włośnicowej w latach 1972–1976, a w następnej czteroletniej kadencji był jej prezydentem.

⁸³⁷ Pawłowski Z.: *Działalność naukowa (autoreferat, rozdział z przygotowanej monografii, luty 2009)*; w: Materiały dotyczące Zbigniewa Pawłowskiego ze zbiorów Archiwum Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego, nienumerowane.

⁸³⁸ Diploma in Tropical Medicine and Hygiene (DTM&H) – nadawany w ramach studiów podyplomowych, zakończonych trzystopniowym egzaminem: pisemnym, praktycznym laboratoryjnym i ustnym. Oferowany przez trzy główne uczelnie: London School of Tropical Medicine, Liverpool School of Tropical Medicine, Mahidol University Faculty of Tropical Medicine.

⁸³⁹ Brian Gilmore Maegraith (1907–1989) – australijski lekarz. W 1931 roku ukończył Magdalen College w Oxfordzie. W 1944 roku związał się z Liverpool School of Tropical Medicine. Następnie utworzył Malaria Research Unit w Oxfordzie i został tam dziekanem Wydziału Medycznego.

⁸⁴⁰ Pawłowski Z.: *Przemówienie laureata tytułu Doktora Honoris Causa, Medycyna Dydaktyka Wychowanie*, Vol. XLI, 2009, nr 11, s. 10.

W roku 1967 uzyskał tytuł docenta etatowego przy Katedrze Biologii i Parazytologii Lekarskiej Akademii Medycznej w Poznaniu, po uzyskaniu *veniam legendi* na podstawie pracy *Hormony kory nadnercza w fazie jelitowej włośnicy. Część I. Wpływ adenalektomii, desoksykortikosteronu i glukokortykoidów na przebieg włośnicy u szczurów. Część II. Odczyny komórkowe miejscowe i ogólne u szczurów po adenalektomii, traktowanych hydrokortisonem lub uprzednio uodpornionych oraz u królików. Część III. Wpływ adenalektomii oraz hydrokortisonu, insuliny, alloksanu i glukozy na proces eliminacji dojrzałych włośni u szczurów kapturowych.*

Pozostał na tym stanowisku do końca marca 1970 roku.

Tytuł profesora nadzwyczajnego nauk medycznych uzyskał w 1977 roku, a zwyczajnego w 1991.

W roku 1970 został kierownikiem Kliniki Chorób Pasożytniczych i Tropikalnych⁸⁴¹ Akademii Medycznej w Poznaniu, na którym pozostał z siedmioletnią przerwą, do czasu przejścia na emeryturę w roku 1996.

[...] jako kierownik Kliniki inspirował i koordynował badania oraz zdobywał fundusze na realizację kompleksowych programów naukowych z zakresu parazytologii lekarskiej, wprowadzał nowoczesne metody diagnostyki laboratoryjnej (parazytologiczne i serologiczne); spośród tematów badawczych, którymi się zajmował w latach siedemdziesiątych należy wymienić włośnicę, tasiemczycę, giardiozę⁸⁴² oraz toksoplazmozę, a w ostatnim dziesięcioleciu toksokarozę i echinokokozę, w badaniach nad którą jest szczególnie zaangażowany, uczestnicząc w pracach badawczych w kraju i zagranicą.⁸⁴³

W latach 1979–1987 został oddelegowany do objęcia stanowiska kierownika działu parazytoz jelitowych IPI (Intestinal Parasitic Infections), w ramach programu Choroby Pasożytnicze PDP (Parasitic Disease Programme) Światowej Organizacji Zdrowia w Genewie.

⁸⁴¹ Klinika Chorób Pasożytniczych Akademii Medycznej w Poznaniu, otwarta w 1962 roku z inicjatywy profesora Czesława Gerwela. Została utworzona w ramach Katedry Biologii Ogólnej, jako jedyny wówczas w Polsce Oddział Kliniczny o takiej specjalności. Przeznaczono dla niej 10 pomieszczeń na poddaszu gmachu Szpitala imienia Heliodora Święcickiego przy ulicy Przybyszewskiego 49 w Poznaniu, gdzie mieści się do dnia dzisiejszego. W roku 1965 została formalnie oddzielona w strukturze organizacyjnej AM w Poznaniu, z zachowaniem związku z macierzystą Katedrą. W 1970 roku stała się częścią Instytutu Chorób Wewnętrznych AM w Poznaniu, a od 1977 roku przyjęła swą aktualną nazwę – Klinika Chorób Pasożytniczych i Tropikalnych. W październiku 1978 roku włączono ją do Instytutu Mikrobiologii i Chorób Zakaźnych AM w Poznaniu, którego organizatorem i pierwszym dyrektorem był profesor Zbigniew Pawłowski.

⁸⁴² Giardioza – choroba pasożytnicza jelita cienkiego, wywołana przez pierwotniaki z gatunku *Giardia intestinalis*.

⁸⁴³ *Dzieje parazytologii polskiej w latach 1945–2000*, pod redakcją E. Lonc i B. Płonki-Syroki, Warszawa 2004, s. 149.

Do Parasitic Diseases Programme WHO w Genewie wprowadził mnie ceniony w świecie malariolog, profesor Leonard Bruce-Chwatt⁸⁴⁴, a doktor Rick Davis, dyrektor programu, pilnował, abym nie przepadł w gąszczu WHO administracji. Moim szwajcarskim patronem i partnerem był i jest [...] profesor Johannes Eckert⁸⁴⁵ z Zurychu.⁸⁴⁶

W roku 1978 był również organizatorem i pierwszym dyrektorem nowo powstałego Instytutu Mikrobiologii i Chorób Zakaźnych Akademii Medycznej w Poznaniu.

Od początku był zaangażowany we współpracę Kliniki z Zakładem Mikrobiologii i Kliniką Chorób Zakaźnych, wchodzącymi w skład Instytutu. Z inicjatywy profesora Pawłowskiego na posiedzeniach Rady Instytutu zapraszani byli także kierownicy Zakładu Mikologii MSW i Zakładu Mikrobiologii Wydziału Farmacji AM w Poznaniu.⁸⁴⁷

Zbigniew Pawłowski zajmował się także działalnością dydaktyczną. Opracowywał programy nauczania dla studentów Wydziału Lekarskiego, był autorem i współautorem kilku skryptów. Organizował i prowadził kursy dla studentów obcokrajowców z zakresu chorób pasożytniczych i tropikalnych oraz, o tej samej tematyce podyplomowe, dla lekarzy specjalizujących się w zakresie chorób wewnętrznych, zakaźnych i pediatrii. Był opiekunem naukowym dwóch habilitantów⁸⁴⁸ i promotorem dziesięciu doktoratów.

Dorobek naukowy Zbigniewa Pawłowskiego obejmuje około 700 publikacji, w tym ponad 80 prac oryginalnych i 30 monografii oraz opracowań redakcyjnych.

W sumie miałem 47 rozdziałów w dydaktycznych anglojęzycznych podręcznikach w USA i w Wielkiej Brytanii. Ostatni o tasiemczycach w maju 2015 roku, w drugim wydaniu Clinical Infectious Disease^{849, 850}

Na swoim koncie ma również 33 dokumenty Światowej Organizacji Zdrowia.

Z niemałym moim udziałem WHO opracowało, w szeregu raportów i monografii, zasady zwalczania pełzakowicy, glistnicy, tasiemczycy, bąblowicy i włośnicy. Mój następca miał

⁸⁴⁴ Leonard Jan Bruce-Chwatt (1907–1989) – malariolog. W latach 1949–1958 kierował Federal Malaria Service w Nigerii. W roku 1958 przeniósł się do Genewy i został Chief of Research and Technical Intelligence in the Malaria Eradication Division of the World Health Organization. Z tej pozycji, jako członek WHO Expert Panel of Malaria i kolejno jako konsultant, zajmował się Global Malaria Eradication, programem prowadzonym przez WHO w latach 1955–1969. Był autorem licznych prac, także niepublikowanych, dotyczących problemów epidemiologii, parazytologii, insektycydów, leków przeciwmalarycznych i lekooporności.

⁸⁴⁵ Johannes Eckert – emerytowany profesor weterynarii i parazytologii medycznej Uniwersytetu w Zurychu.

⁸⁴⁶ Pawłowski Z.: *Przemówienie laureata tytułu Doktora Honoris Causa, Medycyna Dydaktyka Wychowanie*, Vol. XLI, 2009, nr 11, s. 10.

⁸⁴⁷ *Dzieje parazytologii polskiej w latach 1945–2000*, pod redakcją E. Lonc i B. Płonki-Syroki, Warszawa 2004, s. 149.

⁸⁴⁸ Jerzy Stefaniak – wprowadził do diagnostyki bąblowicy jednokomorowej biopsyjną metodę rozpoznawania pasożyta; Małgorzata Paul – opracowała prostą metodę serologicznego badania, pobranej na bibułę krwi noworodków, celem rozpoznania i wczesnego leczenia wrodzonej toksoplazmozy.

⁸⁴⁹ *Clinical Infectious Disease*, pod redakcją D. Schlossberga, Cambridge 2015.

⁸⁵⁰ Pawłowski Z.: fragmenty jeszcze nie opublikowanej autobiografii, przekazane autorce.

już ułatwione zadanie i wprowadził zwalczanie pasożytów jelitowych na szerszą skalę, głównie za pomocą chemioterapii.⁸⁵¹

Wiele spośród długiej listy publikacji zajmują redakcje i rozdziały polskich podręczników.

Przy współpracy z profesorem Jerzym Stefaniakiem i ponad 20 autorami, reprezentującymi różne dziedziny wiedzy klinicznej, wydałem pierwszy w Polsce tego rodzaju podręcznik parazytologii klinicznej 'Parazytologia kliniczna w ujęciu wielodyscyplinarnym' [2004]⁸⁵². Podręcznik wyznacza właściwe miejsce problemów parazytologicznych w naukach klinicznych.⁸⁵³

Kilka ostatnich monografii poświęconych jest również rodzinie – kolejno ojcu⁸⁵⁴, bratu⁸⁵⁵, matce⁸⁵⁶ i siostrze⁸⁵⁷, a w przygotowaniu jest ta dotycząca życia samego autora.

Na emeryturę odszedłem, zostawiając nieomal pełen obraz kliniczny i epidemiologiczny większości inwazji pasożytniczych w kraju oraz unikalny podręcznik, omawiający występowanie pasożytów w różnych specjalnościach lekarskich. Wychodziłem bowiem z założenia, że tak jak w przypadku zakażeń bakteryjnych, wirusowych i grzybiczych, z problemem inwazji pasożytniczych spotykamy się na co dzień, w większości specjalizacji lekarskich. Popularyzacja racjonalnego postępowania w chorobach pasożytniczych była jednym z moich priorytetów [...].⁸⁵⁸

Należał i należy do komitetów redakcyjnych kilkunastu czasopism, a wśród nich: *Acta Parasitologica*, *Acta Tropica*, *Clinical Microbiology Reviews*, *Drugs under Clinical Research*, *Emirates Medical Journal*, *Experimental Parasitology*, *International Journal of Infectious Disease*, *Journal of Parasitology*, *Médecine d'Afrique Noire*, *Transactions of the Royal Society of Tropical Medicine and Hygiene*, *Trends in Parasitology*, czy *Veterinary Parasitology*.

W latach 1972–1976 pełnił funkcję zastępcy redaktora zeszytów włościcowych *Wiadomości Parazytologicznych*, w latach 1977–1978 był przewodniczącym Rady Redakcyjnej *Acta Parasitologica Polonica*, a w latach 1991–1995 pełnił funkcję redaktora *Echinomed*. Od 2001 roku do dnia dzisiejszego pozostaje redaktorem *Medicus Mundi Polonia*.

⁸⁵¹ Pawłowski Z.: *Działalność naukowa (autoreferat, rozdział z przygotowanej monografii, luty 2009)*; w: Materiały dotyczące Zbigniewa Pawłowskiego ze zbiorów Archiwum Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego, nienumerowane.

⁸⁵² *Parazytologia kliniczna w ujęciu wielodyscyplinarnym*, pod redakcją Z. Pawłowskiego i J. Stefaniaka, Warszawa 2004.

⁸⁵³ Pawłowski Z.: *Działalność naukowa (autoreferat, rozdział z przygotowanej monografii, luty 2009)*; w: Materiały dotyczące Zbigniewa Pawłowskiego ze zbiorów Archiwum Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego, nienumerowane.

⁸⁵⁴ Pawłowski Z.: *Prof. dr phil. Stanisław Pawłowski, 1882–1940*, Poznań 2006.

⁸⁵⁵ Pawłowski Z.: *Przemysław Maria Stanisław Pawłowski*, Poznań 2007.

⁸⁵⁶ Pawłowski Z.: *Ewa Wanda Michalina z Topór Kamińskich-Pawłowska, 1886–1978*, Poznań 2007.

⁸⁵⁷ Pawłowski Z.: *Wanda Stanisława Pawłowska, 1915–1943 we wspomnieniach i dokumentach*, Poznań 2007.

⁸⁵⁸ Pawłowski Z.: fragmenty jeszcze nie opublikowanej autobiografii, przekazane autorce.

Był i jest członkiem⁸⁵⁹ oraz członkiem honorowym⁸⁶⁰ wielu towarzystw naukowych krajowych i zagranicznych, w tym, w latach 1970–1973, sekretarzem Polskiego Towarzystwa Parazytologicznego, a następnie wiceprezesem i w kolejnej kadencji, w latach 1973–1976, jego prezesem. W latach 1973–1980 pełnił szaczną funkcję wiceprezydenta Europejskiej Federacji Parazytologów.

Uczestniczył w pracach Komitetu Parazytologii Polskiej Akademii Nauk, dwukrotnie jako członek i, w latach 1990–1996, jako wiceprzewodniczący, a następnie jako członek Komitetu Etiopatogenezy Zakażeń Człowieka PAN. W latach 1974–1979 poświęcił się działalności Rady Naukowej Ministerstwa Zdrowia i Opieki Społecznej, kolejno jako sekretarz naukowy Komisji do spraw Parazytologii Lekarskiej i Zespołu do spraw Chorób Tropikalnych oraz przewodniczący Zespołu do spraw Chorób Pasożytniczych i Tropikalnych, a także Komitetu do spraw mianowania chorób. Z kolei w latach 1989–1992 był członkiem Komisji Leków. Od 1990 roku uczestniczył w pracach Komisji epidemiologicznej Rady Sanitarno-Epidemiologicznej przy Głównym Inspektorze Sanitarnym i był członkiem Kolegium Medycyny Laboratoryjnej. Dwukrotnie również był członkiem Rady Europejskich Szkół i Instytutów Tropikalnych, a w roku 1978 jej prezydentem. W latach 1972–1980 oraz 1987–2011 pełnił funkcję Eksperta Światowej Organizacji Zdrowia. W latach 1988–1994 był przewodniczącym sekcji medycznej WHO Informal Working Group on Echinococcosis, a w następnej kadencji jej członkiem. Pełnił też funkcję konsultanta United Nations Children's Fund w roku 1989 i przez kolejne dwa lata wiceprezesa International Zoonosis Association.

*Ostatnim moim sukcesem jest, że WHO przyjęło moją propozycję, aby program zwalczania taeniasis/cysticercosis, należący do Neglected Tropical Diseases, nazwać taeniasis/neurocysticercosis. Niby zmiana niewielka, ale zwraca uwagę na istotną kliniczną przyczynę podjęcia decyzji zwalczania tej nierzadkiej w świecie inwazji pasożytniczej.*⁸⁶¹

Był nie tylko uczestnikiem, ale także organizatorem lub współorganizatorem wielu krajowych i międzynarodowych konferencji naukowych, a także kursów szkoleniowych z ramienia Światowej Organizacji Zdrowia, dla przedstawicieli 32 krajów w wielu miejscach na świecie.

*I tu muszę przyznać, że moje wykłady zawsze kończyłem stwierdzeniem: nie pochodzę z waszego kraju i mogę nie mieć rozeznania w racjonalności tego co zalecałem; ale o ile mam rację w tym co mówię, jest waszym obowiązkiem to zaadoptować i wdrożyć.*⁸⁶²

W 1992 roku był współzałożycielem Fundacji Medycznej Pomocy Humanitarnej *Redemptoris Missio*, w ramach Akademii Medycznej imienia Karola Marcinkowskiego

⁸⁵⁹ American Society of Tropical Medicine and Hygiene, 1990-; British Society of Parasitologists, 1971–1979; European Society of Clinical Microbiology and Infectious Disease, 2001–2006; Global Health, 2004-; International Society of Travel Medicine, 2001-; Polskie Towarzystwo Parazytologiczne, 1957-; Polskie Towarzystwo Epidemiologów i Lekarzy Chorób Zakaźnych, 1972-; Royal Society of Tropical Medicine and Hygiene, 1996-; Société Suisse de Médecine Tropicale et de Parasitologie, 2006-.

⁸⁶⁰ American Veterinary Epidemiological Society, 1976; American Society of Tropical Medicine and Hygiene, 1990; International Commission on Trichinellosis, 1992; Asociación Internacional de Hidatidología, 1993; Słowackie Towarzystwo Parazytologów, 2000; Société Suisse de Médecine Tropicale et de Parasitologie, 2006.

⁸⁶¹ Pawłowski Z.: fragmenty jeszcze nie opublikowanej autobiografii, przekazane autorce.

⁸⁶² Ibidem.

w Poznaniu. Do 2004 roku pozostawał przewodniczącym rady, ukierunkowującym jej działania w zakresie pomocy medycznej, udzielonej polskim misjonarkom i misjonarzom katolickim.

*To także wysłanie dziesiątków młodych lekarzy, a nawet studentów medycyny, na praktyczne przeszkolenie medyczne w tropiku. To wreszcie także, dzięki osobistym staraniom Profesora, utworzenie 5 stycznia 2008 roku w Kiabakari w Tanzanii, Polskiego Ośrodka Medycznego, jednego z najnowocześniejszych w tym kraju.*⁸⁶³

Współpracował też z wieloma placówkami naukowymi na świecie, aby zmienić stan, w którym [...] *daleko nam jeszcze do tego, aby społeczeństwo było zdrowe, wykształcone i świadome zagrożeń zdrowotnych. [...] W moim przekonaniu, u podłoża tych niedociągnięć leży małe zainteresowanie chorobami pasożytniczymi w programach akademickich, w szkoleniu poddyplomowym lekarzy i personelu laboratoryjnego oraz w realizacji regulaminowej działalności służb, odpowiedzialnych za oświatę zdrowotną i sytuację epidemiologiczną kraju*⁸⁶⁴.

Za działalność naukową, dydaktyczną i społeczną został wyróżniony wieloma odznaczeniami, w tym kolejno: Srebrnym i Złotym Krzyżem Zasługi, Odznaką za Wzorową Pracę w Służbie Zdrowia oraz Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski. W roku 1987 otrzymał *Bene de Parasitologia Meritum* Medal imienia Konstantego Janickiego⁸⁶⁵, a w 1996 roku dyplom od Centers for Disease Control and Prevention⁸⁶⁶ w Atlancie.

Wydana dwukrotnie *Malaria w Polsce i na świecie – wczoraj i dziś*⁸⁶⁷, której jest współautorem, została zadedykowana *Współtwórcy polskiej parazytologii lekarskiej Profesorowi zwyczajnemu dr hab. nauk medycznych, Ekspertowi Światowej Organizacji Zdrowia, Zbigniewowi S. Pawłowskiemu, w osiemdziesięciolecie urodzin.*

Współpraca Zbigniewa Pawłowskiego z naszą uczelnią zaczęła się w latach sześćdziesiątych XX wieku i opierała się przede wszystkim na wymianie doświadczeń

⁸⁶³ Knap P. J.: *Recenzja (Collaudatio) całokształt dorobku naukowego profesora zwyczajnego doktora habilitowanego nauk medycznych Zbigniewa Stanisława Pawłowskiego, DTM&H (Liverpool) w sprawie nadania tytułu Doctor Honoris Causa Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego, Warszawa, 17 lipca 2009, nienumerowane.*

⁸⁶⁴ Pawłowski Z.: *Sytuacja zdrowotna w świecie, z uwzględnieniem wybranych inwazji pasożytniczych w Polsce, Wiadomości Parazytologiczne, 2008, 54(1), s. 20–21.*

⁸⁶⁵ Konstanty Stanisław Janicki (1876–1932) – polski zoolog, parazytolog i cytolog. Twórca polskiej szkoły parazytologicznej, autor koncepcji powstania i rozwoju pasożytnictwa. Od 1919 roku profesor zoologii Uniwersytetu Warszawskiego. Medal jego imienia jest honorowym odznaczeniem Polskiego Towarzystwa Parazytologicznego, przyznawanym jednorazowo Za Zasługi dla Parazytologii. Ustanowiony 20 września 1984 roku, uchwałą podjętą na Zwyczajnym Ogólnym Zebraniu członków PTP, zaprojektowany przez artystę plastyka Ewę Krynicką.

⁸⁶⁶ Zbigniew Pawłowski w ramach polsko-amerykańskiej współpracy naukowej był głównym wykonawcą czteroletnich programów badawczych w latach 1972–1981 i 1990–2000.

⁸⁶⁷ *Malaria w Polsce i na świecie – wczoraj i dziś*, pod redakcją J. P. Knapa i P. Myjaka, Bielsko-Biała 2004 i 2008.

z profesorem Bertoldem Kassurem⁸⁶⁸. Zaowocowały one szeregiem szczególnie warszawskich publikacji, wykryciem wielu nowych elementów patogenetycznych, a także niewłaściwości pojęcia *włośnicy przewlekłej* oraz stworzeniem modelu matematycznego włośnicy, wraz z przyjętą do dnia dzisiejszego klasyfikacją tej choroby.

*Współpracując z ośrodkiem warszawskim, który miał większe doświadczenie praktyczne w postępowaniu klinicznym we włośnicy, zwróciłem kolejno uwagę na postępowanie diagnostyczne i terapeutyczne w tej inwazji.*⁸⁶⁹

Obecnie jest ona kontynuowana przez wspomnianego wychowanka Zbigniewa Pawłowskiego, profesora Jerzego Stefaniaka, poprzez współdziałanie z klinikami chirurgicznymi Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego w leczeniu chorych z alveokokoza.

26 października 2009 roku nadano Zbigniewowi Pawłowskiemu godność doktora honoris causa, na wniosek Rady II Wydziału Lekarskiego Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego.

Uroczystość wręczenia dyplomu miała miejsce 27 listopada 2009 roku w Sali Senatu Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego. Nowo promowany wygłosił wykład *Epidemiologia kliniczna w parazytologii*, w którym omówił najbardziej powszechne obecnie inwazje pasożytnicze oraz standardy ich leczenia, podkreślając na zakończenie:

Dzisiejszą uroczystość odbieram nie tylko jako zaszczytne wyróżnienie mojej osoby, ale przede wszystkim jako uznanie wkładu parazytologów, epidemiologów i klinicystów w poznawanie i zwalczanie inwazji pasożytniczych. Proszę mi wierzyć, że parazytologia medyczna ma duże znaczenie dla ochrony zdrowia i tym, którzy ją uprawiają, potrafi dać dużo osobistej satysfakcji. Niestety ta dyscyplina wiedzy i praktyki medycznej jest często niedoceniana w kraju i za granicą na studiach medycznych przed- i podyplomowych oraz w subwencjonowaniu badań naukowych. Nie motywuje to młodych lekarzy do zainteresowania się parazytologią medyczną zawodowo lub na zasadzie hobby. Jestem przekonany, że decyzja JM Pana Rektora, Senatu i Rady Wydziału Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego o wyróżnieniu jednego z lekarzy – parazytologów najwyższym honorem naukowym, otworzy szerzej drzwi parazytologii medycznej w Polsce.

Zbigniew Pawłowski wolne chwile poświęca na dokumentację licznych podróży. *Cały czas imponuje energią, życiową mądrością i ogromną – a stale aktualizowaną – wiedzą. Z dobrotliwą wyrozumiałością poucza 'growing older is not for sissies'*⁸⁷⁰...

⁸⁶⁸ Bertold Adolf Kassur *Adamski* (1906–1982) – polski internista, specjalista chorób zakaźnych. Ukończył Wydział Lekarski Uniwersytetu Warszawskiego w 1931 roku. W 1936 uzyskał doktorat, w 1952 habilitację, a dwa lata później został profesorem nadzwyczajnym Akademii Medycznej w Warszawie. W roku 1953 objął kierownictwo Katedry i Kliniki Chorób Zakaźnych AM i pozostał na tym stanowisku do czasu przejścia na emeryturę w 1977 roku. Pełnił funkcję Krajowego Specjalisty Chorób Zakaźnych i Szpitalnictwa Zakaźnego oraz Przewodniczącego Komisji do spraw specjalizacji z zakresu parazytologii lekarskiej z ramienia Ministra Zdrowia, a także Komisji Parazytologii Lekarskiej Rady Naukowej przy Ministrze Zdrowia. Opublikował 49 prac naukowych.

⁸⁶⁹ Pawłowski Z.: *Działalność naukowa (autoreferat, rozdział z przygotowanej monografii, luty 2009)*; w: Materiały dotyczące Zbigniewa Pawłowskiego ze zbiorów Archiwum Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego, nienumerowane.

⁸⁷⁰ Knap P. J.: *Recenzja (Collaudatio) całokształt dorobku naukowego profesora zwyczajnego doktora habilitowanego nauk medycznych Zbigniewa Stanisława Pawłowskiego, DTM&H (Liverpool) w sprawie nadania tytułu Doctora Honoris Causa Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego, Warszawa, 17 lipca 2009*, nienumerowane.

BIBLIOGRAFIA

1. *Dzieje I Wydziału Lekarskiego Akademii Medycznej w Warszawie (1809–2006)*, pod redakcją Marka Krawczyka, t. II, Lublin 2008, s. 777–778.
2. *Dzieje parazytologii polskiej w latach 1945–2000*, pod redakcją Elżbiety Lonc i Bożeny Płonka-Syroki, Warszawa 2000, s. 91–108; 142–151; 172–175.
3. Fragmenty jeszcze nieopublikowanej monografii, nadesłane w sierpniu 2015 roku przez Zbigniewa Pawłowskiego.
4. Gwarek Karolina: *Profesor Zbigniew Pawłowski – Doktorem Honoris Causa WUM, Medycyna Dydaktyka Wychowanie*, R. XLI, 2009, nr 11, s. 6.
5. Hasik Jan, Durkalec Jerzy: *W 100-lecie urodzin profesora dr. Jana Roguskiego (1900–1971)*, *Nowiny Lekarskie*, 2000, 69(5), s. 471–482.
6. Kocięcka Wanda: *Profesor dr med. Czesław Gerwel – na stulecie urodzin*, *Przegląd Epidemiologiczny*, 2010, 64, s. 455–460.
7. *Kto jest kim w Polsce?*, zbiorowe, Warszawa 1987, s. 510.
8. Lonc Elżbieta: *Jubileusz 80-lecia prof. Zbigniewa Pawłowskiego i ogólnopolska Konferencja Naukowo-Szkoleniowa pt. ‘Aktualne kierunki w rozpoznawaniu i leczeniu chorób tropikalnych i pasożytniczych’*, *Wiadomości Parazytologiczne*, 2007, 53(3), s. 253–254.
9. Lonc Elżbieta: *Profesor Zbigniew Pawłowski – jubilat*, *Wiadomości Parazytologiczne*, 1997, 43(1), s. 97–103.
10. Materiały dotyczące Zbigniewa Pawłowskiego ze zbiorów Archiwum Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego, nienumerowane.
11. Pawłowski Zbigniew S.: *Moje wspomnienia o Profesorze Rudolffie Weiglu (1883–1957)*, *Hygeia Public Health*, 2014, 49(4), s. 769–773.
12. Pawłowski Zbigniew: *Przemówienie laureata tytułu Doktora Honoris Causa*, *Medycyna Dydaktyka Wychowanie*, Vol. XLI, 2009, nr 11, s. 10–13.
13. *Uroczystość nadania tytułu Doktora Honoris Causa II Wydziału Lekarskiego Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego*, zbiorowe, Warszawa 2009, s. 17–32.
14. *Współcześni uczeni polscy. Słownik biograficzny*, zbiorowe, t. 3, Warszawa 2000, s. 454–455.
15. *Złota Księga Nauki Polskiej – naukowcy zjednoczonej Europy*, zbiorowe, Warszawa 2006, s. 614.
16. *Złota Księga Nauki Polskiej 2000 – naukowcy przelomu wieków*, zbiorowe, Gliwice 2000, s. 393.
17. *Złota Księga Polskiej Medycyny 2002*, zbiorowe, Gliwice 2002, s. 252.

JOHN A. HANSEN

(ur. 1943)

DOKTOR HONORIS CAUSA

2010 ROK

John Andrew Hansen urodził się 1 maja 1943 roku w Minneapolis w Stanach Zjednoczonych, w stanie Minnesota.

W roku 1965 ukończył Wydział Biologii University of Minnesota w Minneapolis, z tytułem *Bachelor of Arts*.

Rozpocząłem studia licencjackie w zakresie nauk biologicznych na Uniwersytecie Minnesota w 1961 roku i w 1965 opuściłem mój dom w Minneapolis, aby zacząć studia medyczne na Uniwersytecie Stanforda w Kalifornii. Moje studia licencjackie były emocjonujące i nieco zatrwożony przechodziłem na medycynę. Byłem bowiem przekonany, że nauka będzie tu zdominowana jedynie 'zapamiętywaniem'. Szybko jednak nabrałem pewności, jak intensywnie i dogłębnie motywująca jest obecność przy dziecku z białaczką, pacjencie wchodzącym w przewlekłą niewydolność nerek, młodej matce z rakiem piersi czy pacjencie ze schyłkową niewydolnością serca.⁸⁷¹

Pięć lat później uzyskał dyplom lekarza w Szkole Medycznej należącej do Stanford University⁸⁷² w Kalifornii.

⁸⁷¹ Tłumaczenie własne. Hansen J. A.: *Looking Back and Looking Forward. Medical Science and Patient Care for the Next Generation, Medycyna Dydaktyka Wychowanie*, Vol. XLII, 2010, nr 12, s. 16–17.

⁸⁷² Stanford University (The Leland Junior Stanford University) – prywatna uczelnia w Stanfordzie, w Dolinie Krzemowej w Stanach Zjednoczonych. Założony w 1885 roku i otwarty w 1891 przez byłego gubernatora Kalifornii – Leland Stanforda i jego żonę – Jane Lathrop, na cześć zmarłego w wieku niespełna szesnastu lat syna – Leland Stanforda Juniora, który został patronem Uniwersytetu. Podzielony jest na cztery szkoły: Biznesu, Prawa, Medyczną i Inżynierii. Jest obecnie w czołówce najlepszych uniwersytetów na świecie. Od 2011 roku regularnie wysyłane są do Stanford czterdziestoosobowe grupy polskich naukowców, w ramach ministerialnego programu TOP 500 Innovators.

Dodatkowo do standardowych zajęć obowiązujących w uczelni medycznej, a obejmujących wykłady i zajęcia w klinice, wybrałem sobie blok naukowy. Dołączyłem do laboratorium chirurgii sercowo-naczyniowej, kierowanego przez Profesora Normana Shumwaya⁸⁷³, który właśnie rozpoczynał ortotopowe przeszczepiania serca u psów.⁸⁷⁴

W latach 1970–1973 odbył staż w oddziale wewnętrznym School of Medicine University of Minnesota.

W roku 1970 wróciłem do Uniwersytetu Minnesota i rozpocząłem rezydenturę w zakresie medycyny ogólnej i hematologii. Szybko zdałem sobie sprawę, że całkowicie pochłonął mnie program przeszczepiania szpiku kostnego. Kierował nim profesor Robert A. Good⁸⁷⁵, a przeznaczony był on do leczenia dzieci z ciężkim niedoborem odporności. Doktor Good był niezwykle lekarzem–naukowcem, pediatrą, patologiem i immunologiem, łączącym ciekawość, kreatywność, wyobraźnię i charyzmatyczną determinację ze współczuciem i wyjątkowymi umiejętnościami klinicznymi. W roku 1973 doktor Good opuścił Uniwersytet Minnesota, by przyjąć funkcję prezydenta i dyrektora Memorial Sloan Kettering Cancer Center w Nowym Jorku. Dołączyłem do niego wkrótce po ukończeniu rezydentury.⁸⁷⁶

Od razu rozpoczął więc pracę w Sloan Kettering Institute, należącym do Sloan Kettering Cancer Center w Nowym Jorku⁸⁷⁷, pozostając w nim do 1977 roku.

Moje badania w MSKCC nakierowane były na główny ludzki układ zgodności tkankowej oraz na rozwój narzędzi do funkcjonalnej i strukturalnej analizy polimorfizmu antygenów HLA. Wówczas przełomowym kierunkiem klinicznym było dążenie do lepszych metod dopasowania antygenów HLA, umożliwiających wybór niespokrewnionego ochotnika na dawcę szpiku kostnego do przeszczepu.⁸⁷⁸

W tym samym czasie objął również stanowisko *Assistant Professor* w Cornell University Medical College w Nowym Jorku.

⁸⁷³ Norman Shumway (1923–2006) – amerykański kardiochirurg, pionier transplantacji, profesor Stanford University. W roku 1968, rok po operacji wykonanej przez Christiaana Barnarda w RPA, przeprowadził pierwszą w USA otwartą transplantację serca. W latach siedemdziesiątych XX wieku wprowadził cyklosporynę, zmniejszającą ryzyko odrzucenia przeszczepionego organu.

⁸⁷⁴ Tłumaczenie własne. Hansen J. A.: *Looking Back and Looking Forward. Medical Science and Patient Care for the Next Generation, Medycyna Dydaktyka Wychowanie*, Vol. XLII, 2010, nr 12, s. 17.

⁸⁷⁵ Robert A. Good (1922–2003) – amerykański lekarz. Studia medyczne ukończył w University of Minnesota w roku 1947. Był pierwszym studentem, który uzyskał jednocześnie tytuł lekarza i doktora nauk medycznych. W roku 1968 zespół pod jego kierunkiem przeprowadził pierwszą udaną transplantację szpiku u pięciomiesięcznego chłopca z głębokim niedoborem immunologicznym, od jego ośmioletniej siostry. Chłopiec był pierwszym męskim potomkiem w rodzinie, który osiągnął zdrową dorosłość, jedenastu członków jego rodziny zmarło bardzo wcześnie. W 1972 roku został prezydentem Sloan Kettering Institute for Cancer Research i pozostał tam przez dziesięć lat. Uznawany jest za twórcę współczesnej immunologii.

⁸⁷⁶ Tłumaczenie własne. Hansen J. A.: *Looking Back and Looking Forward. Medical Science and Patient Care for the Next Generation, Medycyna Dydaktyka Wychowanie*, Vol. XLII, 2010, nr 12, s. 17.

⁸⁷⁷ Memorial Sloan Kettering Cancer Center (MSK lub MSKCC) – instytucja w Nowym Jorku, zajmująca się badaniem i leczeniem nowotworów. Powstała w roku 1884 jako New York Cancer Hospital. Obecnie składa się z dwóch zależnych instytucji – Hospital for Cancer and Allied Diseases, zajmujący się opieką nad pacjentami oraz Sloan Kettering Institute – ukierunkowany na badania naukowe.

⁸⁷⁸ Tłumaczenie własne. Hansen J. A.: *Looking Back and Looking Forward. Medical Science and Patient Care for the Next Generation, Medycyna Dydaktyka Wychowanie*, Vol. XLII, 2010, nr 12, s. 17.

W roku 1977 przeniósł się do Seattle w stanie Waszyngton, gdzie został *Associate Professor* w Medical Division of Oncology University of Washington School of Medicine.

W roku 1977 nadarzyła się okazja przeniesienia do Seattle i dołączenia do zespołu Seattle BMT, kierowanego przez Profesora Donnalla Thomasa⁸⁷⁹ oraz objęcie funkcji dyrektora Seattle HLA Laboratory. [...] Podstawowym priorytetem moich badań klinicznych była powtórna analiza dopasowania antygenów HLA w ostatnich przeszczepach, w celu lepszego zrozumienia dopuszczalnych limitów złego ich doboru.⁸⁸⁰

Pozostał na tym stanowisku do roku 1983, a następnie został tam profesorem, którą to funkcję pełni do dnia dzisiejszego. Jednocześnie został członkiem zespołu Fred Hutchinson Cancer Research Center⁸⁸¹ w Seattle. W roku 1983 roku objął także funkcję dyrektora Clinical Immunogenetics Laboratory w Puget Sound Blood Center, pracując na tym stanowisku do roku 1989. Wówczas to został dyrektorem Clinical Immunogenetics Laboratory FHRC i piastował tę funkcję do roku 2001, kiedy to objął stanowisko dyrektora medycznego Clinical Immunogenetics Laboratory w Seattle Cancer Care Alliance.

John Hansen jest autorem i współautorem blisko 400 prac naukowych.

Dzięki Jego pracom i działalności klinicznej poznano szczegółowo struktury odpowiedzialne za zgodność tkankową u człowieka i ich znaczenie praktyczne dla wyników transplantacji szpiku oraz udoskonalono schematy terapeutyczne, związane ze zwalczaniem nowotworów układu chłonnego i krwiotwórczego, łącznie z przeszczepianiem szpiku, stwarzając tym samym szansę przeżycia i prowadzenia normalnego życia milionom chorych na całym świecie, których uprzednio uznawano za beznadziejnie chorych.⁸⁸²

Bierze udział w pracach licznych towarzystw naukowych. W roku 1984 był prezydentem American Society for Histocompatibility and Immunogenetics. Od roku 1985 jest członkiem American Society for Clinical Investigation, a od 1992 – American Association of Physicians.

Otrzymał kilka nagród i wyróżnień, w tym, w roku 1991, *Laura Graves Award*⁸⁸³ od National Marrow Donor Program, gdzie od 1986 do 2004 roku był członkiem Rady Dyrektorów. Rok 2002 przyniósł *Lifetime Achievement Award*, a kolejny – *Distinguished Service Award* od American Society for Blood and Bone Marrow Transplantation za *odkrycia, które pozwoliły na zrozumienie doboru na poziomie genów głównego miejsca zgodności tkankowej, co wpłynęło na poprawę bezpieczeństwa i powodzenia przeszczepiania*⁸⁸⁴. W roku 2008 to samo Towarzystwo przyznało mu *Edward*

⁸⁷⁹ Patrz s. 195–201.

⁸⁸⁰ Tłumaczenie własne. Hansen J. A.: *Looking Back and Looking Forward. Medical Science and Patient Care for the Next Generation, Medycyna Dydaktyka Wychowanie*, Vol. XLII, 2010, nr 12, s. 17.

⁸⁸¹ Patrz przypis 447, s. 198.

⁸⁸² Górski A.: *Laudacja Profesora Johna A. Hansena Profesora Fizjologii w Medical College of Wisconsin w Milwaukee Doktora Honoris Causa naszej Uczelni, Medycyna Dydaktyka Wychowanie*, Vol. XLII, 2010, nr 12, s. 14.

⁸⁸³ Patrz s. 198 oraz przypis 447, s. 198.

⁸⁸⁴ Górski A.: *Recenzja zbiorcza w związku z postępowaniem o nadanie Profesorowi Johnowi Hansenowi tytułu doktora honoris causa Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego*; w: *Materiały dotyczące Johna Hansena ze zbiorów Archiwum Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego*, nienumerowane.

Donall Thomas Lecture. W 2015 roku uzyskał *DKMS Mechtild Harf Research Award*⁸⁸⁵ od DKMS Foundation for Giving Life.

Współpraca Johna Hansena z naszą Uczelnią rozpoczęła się w latach siedemdziesiątych ubiegłego wieku.

*W latach 1975–1995 aktywnie wspierał działalność naukową ośrodka immunologicznego Instytutu Transplantologii, [...] przekazując nieodpłatnie unikalne odczynniki badawcze i prowadząc intensywną współpracę naukową, wyrażoną wspólnymi publikacjami w renomowanym piśmiennictwie oraz umożliwiając uzyskanie polsko-amerykańskiego grantu z tzw. Funduszu Marii Skłodowskiej-Curie. [...] Rozwój transplantologii szpiku w naszym kraju, a w szczególności powstanie ośrodka transplantacyjnego warszawskiej uczelni medycznej jest również jego zasługą.*⁸⁸⁶

24 maja 2010 roku Warszawski Uniwersytet Medyczny, na wniosek Rady I Wydziału Lekarskiego, nadał Johnowi Hansenowi zaszczytny tytuł doktora honoris causa.

Uroczystość wręczenia dyplomu odbyła się 7 grudnia w Filharmonii Narodowej w Warszawie. Nowo promowany wygłosił wykład *Looking Back and Looking Forward. Medical Science and Patient Care for the Next Generation*, w którym opisał swoją zawodową drogę lekarza i naukowca. Zachęcał także adeptów medycyny do działalności dobroczynnej i pomocy najbardziej potrzebującym, szczególnie z krajów rozwijających się.

BIBLIOGRAFIA

1. Górski Andrzej: *Laudacja Profesora Johna A. Hansena, Profesora Fizjologii w Medical College of Wisconsin w Milwaukee, Doktora Honoris Causa naszej Uczelni, Medycyna Dydaktyka Wychowanie*, Vol. XLII, 2010, nr 12, s. 14–15.
2. Gwarek Karolina: *Profesor John Hansen Doktorem Honoris Causa Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego, Medycyna Dydaktyka Wychowanie*, Vol. XLII, 2010, nr 12, s. 6–7.
3. Hansen John A.: *Looking Back and Looking Forward. Medical Science and Patient Care for the Next Generation. Wykład z okazji nadania godności Doctora Honoris Causa, Medycyna Dydaktyka Wychowanie*, Vol. XLII, 2010, nr 12, s. 16–18.

⁸⁸⁵ W latach 90. XX wieku w Niemczech na białaczkę zachorowała Mechtild Harf, matka dwóch córek. Jedynym ratunkiem było przeszczepienie szpiku od dawcy niespokrewnionego, których zarejestrowanych wówczas w tym kraju było tylko 3000. Rodzina chorej zaczęła poszukiwania na własną rękę, doprowadzając do przebadania i zarejestrowania w ciągu roku kolejnych 68 000 dawców, w tym jednego dla Mechtild. Niestety pacjentka zmarła w 101 dobie po zabiegu. Mąż – doktor Peter Harf i lekarz prowadzący – Gerhard Ehninger założyli wspólnie w roku 1991 Fundację DKMS (niem. *Deutsche Knochenmarkspenderdatei* – Niemiecka Baza Dawców Szpiku). Bazy tzw. *fundacji matki* znajdują się w Ameryce, Hiszpanii i Polsce. Ta ostatnia, ufundowana przez DKMS Niemcy gmbH, zarejestrowana w 2008 roku jako Fundacja DKMS Baza Dawców Komórek Macierzystych Polska, zajmuje się pozyskiwaniem, badaniem i opieką nad potencjalnymi dawcami komórek macierzystych i szpiku oraz współpracą z innymi ośrodkami, jak między innymi Fundacją Urszuli Jaworskiej (patrz przypis 792, s. 334).

⁸⁸⁶ Górski A.: *Laudacja Profesora Johna A. Hansena, Profesora Fizjologii w Medical College of Wisconsin w Milwaukee, Doktora Honoris Causa naszej Uczelni, Medycyna Dydaktyka Wychowanie*, Vol. XLII, 2010, nr 12, s. 14–15.

4. *I Wydział Lekarski, Warszawski Uniwersytet Medyczny. LXXVI Promocja Lekarzy i Lekarzy Dentystów. Promotio Doctorum Honoris Causa*, zbiorowe, Warszawa 2010, s. 49–65.
5. Krawczyk Marek: *Przemówienie Jego Magnificencji Rektora, Medycyna Dydaktyka Wychowanie*, Vol. XLII, 2010, nr 12, s. 10–13.
6. Materiały dotyczące Johna Hansena ze zbiorów Archiwum Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego, nienumerowane.
7. Wielgoś Mirosław: *Przemówienie Dziekana I Wydziału Lekarskiego, Medycyna Dydaktyka Wychowanie*, Vol. XLII, 2010, nr 12, s. 8–9.

JANUSZ WOYTOŃ

(ur. 1932)

DOKTOR HONORIS CAUSA

2010 ROK

Janusz Woytoń urodził się 4 maja 1932 roku w Tarnopolu. Rodzice byli nauczycielami i w 1935 roku ojciec został powołany na stanowisko wizytatora szkół średnich do Kuratorium we Lwowie, co spowodowało konieczność zmiany miejsca zamieszkania dla całej rodziny. Tam też młody Janusz rozpoczął w 1938 roku naukę i po wybuchu II wojny światowej kontynuował ją według programów obowiązujących w szkołach radzieckich i niemieckich, a następnie, w latach 1942–1945, w ramach tajnego nauczania. Po repatriacji w roku 1945 rodzina zamieszkała w Gliwicach, gdzie cztery lata później uzyskał świadectwo dojrzałości. W tym samym roku rozpoczął też studia na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu i Politechniki Wrocławskiej⁸⁸⁷.

Po uzyskaniu dyplomu w 1954 roku, już w Akademii Medycznej w Poznaniu, pracował przez pierwsze pięć miesięcy jako asystent w II Klinice Chorób Wewnętrznych, gdzie uczył się pod kierunkiem znamienitego nauczyciela – profesora Antoniego Falkiewicza⁸⁸⁸. Przez kolejne sześć miesięcy zdobywał wiedzę w Miejskim Szpitalu Ginekologiczno-Położniczym imienia Ludwika Neugebauera⁸⁸⁹ we Wrocławiu, co prawdopodobnie zaważyło na wyborze późniejszej drogi zawodowej.

⁸⁸⁷ W 1945 roku utworzono z Uniwersytetu Wrocławskiego, sięgającego tradycją 1811 roku, Uniwersytet i Politechnikę. Jednym z 6 wydziałów nowej uczelni był Wydział Lekarski. W roku 1950 podzielono Uniwersytet i Politechnikę oraz utworzono Akademię Medyczną, początkowo funkcjonującą pod nazwą Akademia Lekarska (patrz przypis 825, s. 351), która objęła Wydział Lekarski i Wydział Farmaceutyczny, utworzony z dotychczasowego Oddziału Farmaceutycznego. 25 sierpnia 2012 roku nadano uczelni nazwę Uniwersytet Medyczny imienia Piastów Śląskich we Wrocławiu.

⁸⁸⁸ Patrz przypis 670, s. 282.

⁸⁸⁹ Ludwik Adolf Neugebauer (1821–1890) – ginekolog, położnik; jeden z twórców polskiej i rosyjskiej ginekologii. Po studiach medycznych we Wrocławiu rozpoczął pracę w jednej z tamtejszych klinik położniczych. W latach 1849–1957 prowadził praktykę lekarską w rodzinnym Kaliszu. W roku 1858 został powołany kolejno na docenta anatomii warszawskiej Akademii Medyko-Chirurgicznej, następnie na profesora nadzwyczajnego Szkoły Głównej, a w końcu profesora zwyczajnego Cesarskiego Uniwersytetu Warszawskiego. Opublikował ponad 175 prac po łacinie i niemiecku, a także w języku polskim, opatrzonych własnoręcznymi ilustracjami. Pozostawił również książkę o dziejach swojej rodziny – *Geschichte des Geschlechts Neugebauer aus Ostrowine in Schlesien*, 1844.

W październiku 1956 roku, po zdaniu egzaminu konkursowego, rozpoczął pracę na etacie asystenta w II Klinice Położnictwa i Chorób Kobietych Akademii Medycznej we Wrocławiu, gdzie przeszedł wszystkie szczeble rozwoju zawodowego i naukowego.

Tu też powstała pierwsza samodzielna publikacja – *Wypadnięcie narządu rodnego powikłane rakiem*⁸⁹⁰.

W roku 1957 odbył trzytygodniowy staż w Instytucie Opieki nad Matką i Dzieckiem w Pradze.

W 1958 roku uzyskał pierwszy, a cztery lata później drugi stopień specjalizacji z zakresu położnictwa i ginekologii.

W roku 1960 odbył kolejny miesięczny staż w University Hospital Lewisham w Londynie.

*Od pierwszych miesięcy pracy zawodowej moje zainteresowania naukowe wiązałem z wodami płodowymi. Ówczesne podręczniki położnicze informowały, że wody płodowe są po to, ażeby odsuwać ściany macicy od ciała płodu i tym samym zapewniać płodowi ruchomość, chronić płód przed wysychaniem, a w momencie porodu tworzyć klin wodny przed główką, względnie pośladkami płodu, rozszerzając części miękkie kanału rodnego i ułatwiać poród. Od początku były to dla mnie informacje niezadowalające...*⁸⁹¹

W roku 1961, na podstawie pracy *Ocena stanu dojrzałości płodu na podstawie zachowania się niektórych składników wód płodowych*, został doktorem nauk medycznych.

*Po uzyskaniu aprobaty mego szefa – profesora Kazimierza Jabłońskiego*⁸⁹² – *na prowadzenie badań i uzyskaniu zgody Komisji Etycznej [...] udało mi się wykonać ponad 400 punkcji pecherza płodowego przy jednym tylko powikłaniu – w postaci niezamierzonego nakłucia naczynia pępowinowego [...]. Obserwacje swoje opublikowałem w 'Zentralblatt für Gynäkologie'*^{893 894}.

⁸⁹⁰ Woytoń J.: *Wypadnięcie narządu rodnego powikłane rakiem*, *Polski Tygodnik Lekarski*, 1957, nr 13, s. 1.

⁸⁹¹ Woytoń Janusz: *Moja przygoda z płynem owodniowym... Wykład Profesora Janusza Woytonia z okazji nadania godności Doktora Honoris Causa, Medycyna Dydaktyka Wychowanie*, Vol. XLIII, 2011, nr 6, s. 10.

⁸⁹² Kazimierz Jabłoński (1905–2004) – polski lekarz ginekolog-położnik. W roku 1931 ukończył Uniwersytet Jana Kazimierza we Lwowie, uzyskując stopień doktora wszech nauk medycznych oraz w roku 1939 stopień naukowy doktora habilitowanego. W roku 1951 został profesorem nadzwyczajnym Akademii Medycznej we Wrocławiu oraz kierownikiem II Kliniki Położnictwa i Chorób Kobietych, a po powstaniu w roku 1971 Instytutu Ginekologii i Położnictwa AM, kierownikiem jednej z czterech należących do niego klinik – Kliniki Ginekologii Zachowawczej. Główne zainteresowania to między innymi: konflikt serologiczny, endokrynologia kobieca, niepłodność, działanie cytostatyku C-283 w przypadkach raka jajnika.

⁸⁹³ Woytoń J.: *Die Beurteilung des Reifegrades der Frucht auf Grund der Fruchtwasseruntersuchung. 1. Teil – Das Verhalten des Natrium, Kalium und Kalziumspiegels*, *Zentralblatt für Gynäkologie*, 1963, 16: 547; Woytoń J.: *Die Beurteilung des Reifegrades der Frucht auf Grund der Fruchtwasseruntersuchung. 2. Teil – Bestimmung des Kreatinin und Fettgehaltes sowie der Fruchtwassertrübung*, *Zentralblatt für Gynäkologie*, 1963, 16: 552.

⁸⁹⁴ Woytoń J.: *Moja przygoda z płynem owodniowym... Wykład Profesora Janusza Woytonia z okazji nadania godności Doktora Honoris Causa, Medycyna Dydaktyka Wychowanie*, Vol. XLIII, 2011, nr 6, s. 10.

W latach 1961–1963 odbył kilkakrotnie kolejne staże w Klinice Ginekologiczno-Położniczej w Belgradzie, a także w podobnych w Malmö i Mediolanie.

W roku 1969, na podstawie dorobku naukowego i rozprawy *Wpływ niedotlenienia płodu na zachowanie się pewnych składników wód płodowych*, uzyskał *veniam legendi* z zakresu położnictwa i ginekologii.

*Na podstawie publikowanych badań wyciągnąłem wnioski, że wody płodowe biorą aktywny udział w dynamice procesów fizykochemicznych jaja płodowego i badanie tego środowiska stanie się kopalnią informacji o prawidłowości, względnie upośledzeniu procesów, jakie zachodzą w jajach płodowym.*⁸⁹⁵

W 1978 roku uzyskał tytuł profesora nadzwyczajnego, a dziesięć lat później zwyczajnego.

W roku 1974 został mianowany kierownikiem Kliniki Rozrodczości i Położnictwa Akademii Medycznej we Wrocławiu i kierował nią do czasu przejścia na emeryturę w 2002 roku.

W latach 1979–2002 pełnił obowiązki Konsultanta Wojewódzkiego do spraw Położnictwa i Ginekologii. Był promotorem 48 doktoratów z zakresu nauk medycznych i opiekunem 9 habilitacji.

Dorobek naukowy Janusza Woytonia obejmuje ponad 200 prac naukowych, w tym około 40 opublikowanych w recenzowanych czasopismach zagranicznych. Tematyka ich obejmuje zagadnienia z zakresu patologii ciąży i porodu, ginekologii operacyjnej oraz endokrynologii ginekologicznej.

Jest również autorem lub współautorem szeregu rozdziałów w podręcznikach oraz redaktorem wydanej w 1981 roku monografii *Fizjopatologia płynu owodniowego*⁸⁹⁶, będącej pierwszym na świecie tego typu opracowaniem. Spod jego pióra wyszło także pierwsze tłumaczenie znanego w świecie podręcznika *Obstetrics and Gynecology*⁸⁹⁷ Williama W. Becka.

Był i jest członkiem komitetów naukowych wielu czasopism medycznych, między innymi: *Ginekologia Polska*; *Ginekologia Praktyczna*; *Kliniczna Perinatologia*, *Neonatalogia i Ginekologia*; *Przegląd Menopauzalny*; *Polish Journal of Gynaecological Investigations*.

Był i jest członkiem wielu towarzystw naukowych krajowych i zagranicznych, w tym, w latach 1985–1988, pełnił funkcję prezesa Zarządu Głównego Polskiego Towarzystwa Ginekologicznego. Za osiągnięcia naukowe i organizacyjne przyznano mu również honorowe członkostwo Polskiego Towarzystwa Ginekologicznego, a także Deutsche Gesellschaft für Gynäkologie und Geburtshilfe oraz Czech Gynecological and Obstetrical Society. W roku 1988 został też członkiem honorowym International Federation of Infantile and Juvenile Gynaecology (FIGIJ), a w roku 1999 – Towarzystwa Biologii Rozrodu.

⁸⁹⁵ Woytoń J.: *Moja przygoda z płynem owodniowym... Wykład Profesora Janusza Woytonia z okazji nadania godności Doktora Honoris Causa, Medycyna Dydaktyka Wychowanie*, Vol. XLIII, 2011, nr 6, s. 10–11.

⁸⁹⁶ *Fizjopatologia płynu owodniowego*, pod redakcją J. Woytonia, Warszawa 1981.

⁸⁹⁷ Beck W. W.: *Obstetrics and Gynecology*, 1995; Beck W. W.: *Położnictwo i Ginekologia*, tłum. Janusz Woytoń, Wrocław 1995.

Jest także członkiem Polskiego Towarzystwa Lekarskiego oraz International Federation of Gynecology and Obstetrics oraz International Society of Gynecological Endocrinology.

Za swoją działalność naukową i organizacyjną wyróżniono go wieloma odznaczeniami, w tym: Złotym Krzyżem Zasługi, Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski i, w 2002 roku, Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski.

Współpraca z naszą uczelnią rozpoczęła się na przełomie lat sześćdziesiątych i siedemdziesiątych XX wieku, kiedy to ówczesny młody doktor Longin Marianowski⁸⁹⁸ zainteresował się wynikami badań Janusza Woytonia.

Zaowocowało to wieloletnią współpracą, a z czasem i przyjaźnią, trwającą do dziś. Jednym z efektów Jego zainteresowań wodami płodowymi była rozprawa habilitacyjna, poświęcona badaniu równowagi kwasowo-zasadowej płynu owodniowego ciężarnych owiec. Nasza współpraca doprowadziła do upowszechnienia w Warszawie inwazyjnej metody diagnostyki konfliktu serologicznego i choroby hemolitycznej płodu. W tamtym okresie przyjeżdżał do Wrocławia ówczesny docent Marianowski wraz ze swoimi asystentami, a ja ze swoimi odwiedzałem Klinikę w Warszawie, inicjując tym samym pobieranie wód płodowych w tym ośrodku. [...] Myślę, że śmiało mogę powiedzieć, iż to właśnie nasze wspólne działania doprowadziły do tego, że z czasem to właśnie w kierowanej przez profesora Marianowskiego Klinice Akademii Medycznej w Warszawie powstał Stołeczny Ośrodek Konfliktów Serologicznych, działający do chwili obecnej i z pewnością będący wiodącą w kraju placówką, sprawującą kompleksową opiekę nad ciężarnymi z tą patologią ciąży.⁸⁹⁹

22 listopada 2011 roku Warszawski Uniwersytet Medyczny, na wniosek Rady I Wydziału Lekarskiego, nadał zaszczytny tytuł doktora honoris causa Januszowi Woytonowi, który:

[...] jest człowiekiem niezwykłym, człowiekiem, który wyprzedził swoją epokę, dostrzegając to, czego nie widzieli inni, a co tak naprawdę było w zasięgu wzroku. Jego pionierskie w skali światowej badania nad płynem owodniowym zapoczątkowały nową erę, otworzyły na oścież drzwi, przez które dzisiaj bez przeszkód kroczy medycyna matczyno-płodowa.⁹⁰⁰

⁸⁹⁸ Longin Marianowski (ur. 1934) – polski lekarz ginekolog-położnik. Dyplom uzyskał w Akademii Medycznej w Warszawie w roku 1958, a dziesięć lat później tytuł doktora nauk medycznych oraz w 1974 roku – doktora habilitowanego. W roku 1982 został profesorem nadzwyczajnym, a cztery lata później zwyczajnym. W latach 1978–1992 pełnił funkcję kierownika II Kliniki Położnictwa i Ginekologii II Wydziału Lekarskiego AM w Warszawie, a następnie, w latach 1992–2004, I Katedry i Kliniki Położnictwa i Ginekologii. W latach 1987–1994 był dziekanem II Wydziału Lekarskiego, a w latach 1999–2002 – dziekanem Wydziału Nauk o Zdrowiu AM w Warszawie. Autor i współautor około 250 prac, głównie z zakresu immunologii rozrodu, ze szczególnym uwzględnieniem konfliktu serologicznego, problematyki niedotlenienia płodu, zagadnień dotyczących niepłodności, diagnostyki i terapii nowotworów narządów rodnych oraz nowoczesnej diagnostyki i leczenia endometriozy. Promotor 50 doktoratów, 3 habilitacji i 3 tytułów profesorskich. W roku 1996 był redaktorem naczelnym *Ginekologii Polskiej*. Na jego wniosek tytuł doktora honoris causa AM w Warszawie otrzymała profesor Ewa Radwańska – wychowanka Kliniki (patrz s. 275–280).

⁸⁹⁹ Woytoń J.: *Moja przygoda z płynem owodniowym... Wykład Profesora Janusza Woytonia z okazji nadania godności Doktora Honoris Causa, Medycyna Dydaktyka Wychowanie*, Vol. XLIII, 2011, nr 6, s. 11.

⁹⁰⁰ Ksel C.: *Profesor Janusz Woytoń Doktorem Honoris Causa Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego, Medycyna Dydaktyka Wychowanie*, Vol. XLIII, 2011, nr 6, s. 3.

Uroczystość otrzymania godności odbyła się w Sali Wielkiej Zamku Królewskiego w Warszawie 28 czerwca 2011 roku. Nowo promowany wygłosił wykład *Moja przygoda z płynem owodniowym...*, który podsumował słowami:

[...] iż, *nie ma prawd absolutnych albo jest ich bardzo mało i trzeba dążyć do odkrycia nowych zasad postępowania, nowych prawideł, używania i tworzenia nowej, bardziej precyzyjnej aparatury badawczej i diagnostycznej oraz metod terapeutycznych.*⁹⁰¹

W wolnych chwilach Janusz Woytoń wędkuje lub szusuje na nartach... a swoje wszystkie działania opiera na maksymie Konfucjusza⁹⁰²: *Znajdź sobie takie zajęcie, które będziesz wykonywać z przyjemnością – wtedy nigdy nie będziesz chodzić do pracy*⁹⁰³.

BIBLIOGRAFIA:

1. I Wydział Lekarski Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego. *Promocja doktorów nauk medycznych i doktorów habilitowanych w roku akademickim 2010/2011. Promotio Doctorum Honoris Causa*, zbiorowe, Warszawa 2011, s. 43–56.
2. *Dzieje I Wydziału Lekarskiego Akademii Medycznej w Warszawie (1809–2006)*, pod redakcją Marka Krawczyka, t. 3, Lublin 2009, s. 1254–1274.
3. Ksel Cezary: *Profesor Janusz Woytoń Doktorem Honoris Causa Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego*, *Medycyna Dydaktyka Wychowanie*, Vol. XLIII, 2011, nr 6, s. 2–5.
4. *Kto jest kim w Polskiej Medycynie? Informator biograficzny*, zbiorowe, Warszawa 1987, s. 423.
5. Materiały dotyczące Janusza Woytonia ze zbiorów Archiwum Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego, nienumerowane.
6. Radowski Stanisław: *Laudacja Profesora Janusza Woytonia, Doktora Honoris Causa naszej Uczelni*, *Medycyna Dydaktyka Wychowanie*, Vol. XLIII, 2011, nr 6, s. 7–9.
7. Szymański Wiesław, Grabiec Marek: *Słownik biograficzny samodzielnych pracowników naukowych z dziedziny położnictwa i ginekologii*, Bydgoszcz 2003, s. 87–89; 199–201; 395–396.
8. Wielgoś Mirosław: *Wystąpienie Dziekana I Wydziału Lekarskiego Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego*, *Medycyna Dydaktyka Wychowanie*, Vol. XLIII, 2011, nr 6, s. 5–7.
9. Woytoń Janusz: *Moja przygoda z płynem owodniowym...*, *Medycyna Dydaktyka Wychowanie*, Vol. XLIII, 2011, nr 6, s. 10–12.
10. Wyszynski Edmund: *Historia położnictwa i ginekologii w Polsce*, Wrocław 2000, s. 497–500.
11. *Złota Księga Nauki Polskiej 1999*, zbiorowe, Gliwice 1999, s. 393.

⁹⁰¹ Woytoń J.: *Moja przygoda z płynem owodniowym... Wykład Profesora Janusza Woytonia z okazji nadania godności Doktora Honoris Causa*, *Medycyna Dydaktyka Wychowanie*, Vol. XLIII, 2011, nr 6, s. 12.

⁹⁰² Konfucjusz (551–479 p.n.e.) – chiński filozof i myśliciel. Znane są różne polskie tłumaczenia tego powiedzenia (przypis autorki).

⁹⁰³ Woytoń J.: *Moja przygoda z płynem owodniowym... Wykład Profesora Janusza Woytonia z okazji nadania godności Doktora Honoris Causa*, *Medycyna Dydaktyka Wychowanie*, Vol. XLIII, 2011, nr 6, s. 12.

AUGUST HEIDLAND

(ur. 1929)

DOKTOR HONORIS CAUSA

2011 ROK

August Heidland urodził się 30 kwietnia 1929 roku w Gütersloh, w południowej Nadrenii, w Niemczech.

Tam też uczęszczał do szkoły podstawowej i średniej, którą ukończył w 1950 roku. Od razu rozpoczął studia medyczne na Uniwersytecie w Marburgu, które kontynuował kolejno na Uniwersytetach w Monachium, Freiburgu, Wiedniu i Düsseldorfie. Ukończył je w roku 1956.

Rok później uzyskał tytuł doktora medycyny na Uniwersytecie w Düsseldorfie.

W 1958 roku rozpoczął badania nad leczeniem hemodializami chorych z niewydolnością nerek.⁹⁰⁴

Przez siedem kolejnych lat odbywał staż z zakresu chorób wewnętrznych na Julius-Maximilians-Universität Würzburg, pod okiem słynnego profesora Ernsta Wollheima⁹⁰⁵. W roku 1964 uzyskał tytuł specjalisty chorób wewnętrznych, dwa lata później stopień doktora habilitowanego na podstawie rozprawy *Clinical and Experimental studies of renal Phenolsulfonphthalein transport*⁹⁰⁶ i w roku 1972 tytuł profesora. W tym samym roku został też kierownikiem Division of Nephrology in Department of Internal Medicine Julius-Maximilians-Universität Würzburg i funkcję tę sprawował przez dwadzieścia dwa lata, do czasu przejścia na emeryturę.

Udało mu się przekształcić tę jednostkę w jeden z najbardziej rozpoznawalnych światowych centrów nefrologii.⁹⁰⁷

⁹⁰⁴ Pączek L.: *Laudacja Profesora Augusta Heidlanda, Doktora Honoris Causa Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego, Medycyna Dydaktyka Wychowanie*, Vol. XLIII, 2011, nr 12, s. 10.

⁹⁰⁵ Ernst Wollheim (1900–1981) – profesor medycyny wewnętrznej Uniwersytetu w Würzburgu. W latach 1963–1964 pełnił funkcję rektora tegoż Uniwersytetu. Zajmował się badaniami nadciśnienia, niewydolności serca, zawału serca i wstrząsu.

⁹⁰⁶ Heidland A.: *Clinical and experimental studies of renal phenolsulfonphthalein transport*, *Archiv für Klinische Medizin*, 1968, 214: 163–186.

⁹⁰⁷ Tłumaczenie własne. *August Heidland (Würzburg) – Recipient of the Franz Volhard Medal*, *Nephrology Dialysis Transplantation*, 1996, 11:554, nieautoryzowane.

W latach 1975–1996 pełnił dodatkowo funkcję dyrektora Kuratorium for Dialysis and Kidney Transplantation w Würzburgu. W latach 1994–1999 pozostał w nim prezesem zarządu.

[...] jest nadal aktywnym naukowcem, a także ekspertem w dziedzinie nefrologii, chorób metabolicznych i medycyny transplantacyjnej.⁹⁰⁸

August Heidland poświęcił też wiele cennego czasu na pracę dydaktyczną, a przede wszystkim szkolenia podyplomowe. Był promotorem licznych rozpraw doktorskich i opiekunem dziesięciu habilitacji. Czterech spośród jego uczniów objęło funkcje kierownicze w czołowych niemieckich i austriackich centrach uniwersyteckich.

Jest autorem 675 publikacji, w tym autorem, współautorem lub współredaktorem 7 książek. Ostatnia – *Hemodialysis, When, How, Why?*⁹⁰⁹, z serii *Renal and Urologic Disorders* – ukazała się w grudniu 2012 roku.

W latach osiemdziesiątych rozpoczął badania nad biogodnością różnych błon dializacyjnych i rolą enzymów proteolitycznych w chorobach nerek. Równocześnie prowadził także badania nad lekami diuretycznymi. Wspólnie z profesorem Malte Erikiem Wigandem, jako pierwszy opisał zależny od dawki ototoksyczny efekt działania furosemidu. W 1973 roku w *'Lancecie'* ukazała się pionierska praca na temat zastosowania kwasu etakrynowego u pacjentów z osteomalacją w przebiegu kwasicy kanalików dystalnych.

Jeden z podstawowych kierunków jego badań stanowią biochemiczne podstawy przewlekłej niewydolności nerek. Ogromne osiągnięcia naukowe dotyczą niezwykle istotnych z punktu widzenia epidemiologicznego zespołów chorobowych, takich jak cukrzyca i nadciśnienie oraz zaburzeń metabolizmu węglowodanów w chorobach nerek.

W ostatnich latach jego zainteresowania koncentrują się wokół patofizjologii końcowych produktów glikacji, aktywności enzymów proteolitycznych oraz uszkodzenia genomu w chorobach nerek.

[...] należy do elitarnego grona badaczy, którzy z powodzeniem poruszają się w obszarze nauk eksperymentalnych, wykorzystując najnowsze zdobycze metodologiczne oraz sięgają po nowe technologie, rozszerzające możliwości badawcze.⁹¹⁰

Jest członkiem i członkiem honorowym⁹¹¹ wielu towarzystw naukowych. W latach 1979–1980 pełnił funkcję przewodniczącego niemiecko-szwajcarsko-austriackiego Gesellschaft für Nephrologie, a w latach 1981–1994 był jego sekretarzem. Spod jego pióra wkrótce wyjdzie artykuł *The Society of Nephrology Including Germany, Switzerland and Austria*.

⁹⁰⁸ Pączek L.: *Laudacja Profesora Augusta Heidlanda, Doctora Honoris Causa Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego, Medycyna Dydaktyka Wychowanie*, Vol. XLIII, 2011, nr 12, s. 10.

⁹⁰⁹ *Hemodialysis, When, How, Why? Renal and Urologic Disorders*, pod redakcją B. R. Di Iorno, A. Heidlanda, C. Ronooi i M. Onuigbo, Nowy Jork 2012.

⁹¹⁰ Pączek L.: *Recenzja zbiorcza, dokonana w związku z postępowaniem o nadanie profesorowi Augustowi Heidlandowi tytułu doktora honoris causa Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego*; w: *Materiały dotyczące Augusta Heidlanda ze zbiorów Archiwum Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego*, nienumerowane.

⁹¹¹ Society for Nephrology of the Czech and Slovak Federative Republic, 1989; Hungarian Society of Nephrology, 1989; Slovak Society of Nephrology, 1994; Bulgarian Society of Nephrology, 1996; Czech Society of Nephrology, 1999; Romanian Society of Nephrology, 2003.

W latach 1991–1994 był przewodniczącym International Society for Renal Nutrition and Metabolism. Od roku 1988 do 2005 pełnił funkcję stałego doradcy Bundesinstitut für Arzneimittel und Medizinprodukte⁹¹². Od 1987 roku jest członkiem honorowym Polskiego Towarzystwa Nefrologicznego, a od 2009 Polskiego Towarzystwa Transplantacyjnego. Od roku 1997 jest członkiem zagranicznym Polskiej Akademii Nauk.

Obecnie pełni funkcję przedstawiciela Niemieckiej Ligi do Walki z Nadciśnieniem Tętniczym, prezesa Würzburgskiego Towarzystwa do Walki z Nadciśnieniem Tętniczym i Chorobami Nerek oraz koordynatora naukowego unijnego projektu walki z nadwagą i otyłością EURODAT-LIFE. Jest także członkiem Komitetu Léo Ambarda⁹¹³ na Uniwersytecie w Strasburgu i Doradczego Komitetu Strategicznego Instytutu Medycyny Prewencyjnej i Klinicznej w Bratysławie.⁹¹⁴

Za swoje zasługi naukowe i organizacyjne został uhonorowany licznymi nagrodami i wyróżnieniami. W roku 1987 otrzymał *Louis-Pasteur Medaille* od francuskiego Université de Strasbourg I oraz *Domenico Cotugno*⁹¹⁵ *Gold Medal* od Università degli Studi di Bari Aldo Moro we Włoszech. Rok później odebrał *Health Advancement Award* od amerykańskiej National Kidney Foundation. W roku 1989 przyznano mu *Medal Jana Ewangelisty Purkyněgo* od Society for Nephrology Czech and Slovak Federative Republic. Rok później Polska Akademia Nauk uhonorowała go *Medalem imienia Mikołaja Kopernika*. W roku 1991 odebrał zaszczytne wyróżnienie *David M. Hume*⁹¹⁶ *Memorial Award* od National Kidney Foundation w Stanach Zjednoczonych. Rok 1995 przyniósł *Franz Volhard Award*⁹¹⁷, przyznany przez niemieckie Gesellschaft für Nephrologie. Dwa lata później przyjął *Krzyż Zasługi na Wstędze*⁹¹⁸, nadany przez władze Republiki Federalnej Niemiec. W roku 2008 otrzymał *Medal imienia Tytusa Chałubińskiego* od Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego.

⁹¹² Niem.: Bundesinstitut für Arzneimittel und Medizinprodukte – Federalnego Instytutu do spraw Wyrobów Medycznych i Produktów Leczniczych. Tłumaczenie własne.

⁹¹³ Léon Joseph Ambard (1876–1962), nazywany Léo Ambard – lekarz francuski. Profesor medycyny Uniwersytetu w Strasburgu, specjalista nefrolog. Wprowadził w 1910 roku tzw. *stała Ambarda*, długo używaną w klinice do oceny funkcji nerek. Obecnie stała wydzielenia mocznika ma znaczenie raczej historyczne.

⁹¹⁴ Pączek L.: *Laudacja Profesora Augusta Heidllanda Doctora Honoris Causa Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego, Medycyna Dydaktyka Wychowanie*, Vol. XLIII, 2011, nr 12, s. 10.

⁹¹⁵ Domenico Felice Antonio Cotugno (1736–1822) – włoski lekarz i anatom. Studiował logikę, matematykę, metafizykę, nauki przyrodnicze i medycynę. W roku 1755 otrzymał doktorat z fizyki i filozofii oraz został asystentem w Neapolitańskim Szpitalu dla Nieuleczalnie Chorych. Sześć lat później został profesorem chirurgii i przez kolejne trzydzieści lat uczył anatomii. Był autorem kilku podręczników z dziedziny medycyny.

⁹¹⁶ David Milford Hume (1917–1973) – amerykański lekarz, pionier badania i leczenia chorób nerek. Był częścią zespołu, który dokonał pierwszej udanej transplantacji tego narządu oraz autorem licznych publikacji z tego tematu. Corocznie National Kidney Foundation w Stanach Zjednoczonych przyznaje najwyższą nagrodę jego imienia dla wyjątkowych naukowców i klinicystów, zajmujących się chorobami nerek i urologią.

⁹¹⁷ Patrz przypis 216, s. 85.

⁹¹⁸ Krzyż Zasługi na Wstędze – niemiecka nazwa jednej z klas Orderu Zasługi Republiki Federalnej Niemiec, potocznie zwanego Związkowym Krzyżem Zasługi. Został ustanowiony w 1951 roku przez pierwszego prezydenta Republiki Federalnej Niemiec – Theodora Heussa – i jest jedynym odznaczeniem cywilnym nadawanym przez władze federalne. Za pierwszym razem nadaje się zawsze najniższy stopień orderu, medal lub krzyż na wstążce.

Trzy uczelnie na świecie uhonorowały go godnością doktora honoris causa, w tym, w roku 1990, Śląska Akademia Medyczna imienia Ludwika Waryńskiego w Katowicach⁹¹⁹. W roku 2007 taki sam tytuł otrzymał od Universitatea de Medicină și Farmacie Iuliu Hațieganu Cluj-Napoca w Rumunii, a także, w 2009 roku, od Gdańskiego Uniwersytetu Medycznego.

Kontakty z naszą uczelnią rozpoczęły się w 1972 roku, od współpracy i przyjaźni z Tadeuszem Orłowskim⁹²⁰.

*W latach 1974–1995 profesor Orłowski siedmiokrotnie wygłaszał wykłady i przewodniczył sesjom na kongresach organizowanych przez Profesora Heidlanda. Z kolei Profesor Heidland kilkanaście razy odwiedził Warszawę, gdzie dzielił się swoimi doświadczeniami i aktualnymi projektami.*⁹²¹

W klinice profesora wielu pracowników naszej uczelni szkoliło się, wygłaszało gościnne wykłady.

*Profesor Heidland znacząco przyczynił się do rozwoju i propagowania nauki polskiej. Łącznie zorganizował 7 stypendiów dla naukowców z Polski, gościł na wykładach i seminariach wielu znakomitych polskich naukowców, sam wygłosił w Polsce łącznie 38 wykładów. W latach osiemdziesiątych był organizatorem przekazania Polsce 50 aparatów do dializ domowych.*⁹²²

Profesor Leszek Pączek, jako jeden z ówczesnych stypendystów laboratorium w Würzburgu, wspomina Augusta Heidlanda *jako niezwykle sprawnego organizatora, ale przede wszystkim jako wspaniałego naukowca, niezwykle kreatywnego, obdarzonego wielką wiedzą, ale także wielką intuicją naukową, bez której niemożliwy byłby jakikolwiek postęp w badaniach naukowych. Intuicją naukową rozumianą jako kompilacja wiedzy i inteligencji. Jednocześnie jest to niezwykle serdeczny i ciepły człowiek, którego pomoc zarówno w pracy naukowej, ale także w codziennym, niekiedy trudnym życiu stypendysty, była wręcz nieoceniona. Nasza współpraca naukowa trwa nadal, a w jej efekcie powstało 39 publikacji naukowych*⁹²³.

24 października 2011 roku Warszawski Uniwersytet Medyczny, na wniosek Rady I Wydziału Lekarskiego, nadał Augustowi Heidlandowi zaszczytny tytuł doktora honoris causa. Uroczystość wręczenia dyplomu odbyła się w warszawskiej Filharmonii Narodowej, gdzie nowo promowany wygłosił wykład *Modern Chronic Diseases: The Challenge of Therapeutic Lifestyle Modifications*. Prześledził w nim zmiany w postrzeganiu zdrowego stylu życia i żywienia na przestrzeni wieków i zakończył słowami Johanna Wolfganga Goethego: *Knowing is not enough: we must apply. Willing is not enough: we must do*⁹²⁴.

⁹¹⁹ Patrz przypis 563, s. 238.

⁹²⁰ Patrz s. 223–229.

⁹²¹ Pączek L.: *Laudacja Profesora Augusta Heidlanda Doctora Honoris Causa Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego, Medycyna Dydaktyka Wychowanie*, Vol. XLIII, 2011, nr 12, s. 11.

⁹²² Ibidem.

⁹²³ Ibidem.

⁹²⁴ Heidland A.: *Wykład z okazji nadania godności doktora honoris causa. Modern Chronic Diseases: The Challenge of Therapeutic Lifestyle Modifications*, w: *I Wydział Lekarski Warszawski Uniwersytet Medyczny. LXXVII Promocja Lekarzy i Lekarzy Dentystów. Promotio Doctorum Honoris Causa*, Warszawa 2011, s. 52.

August Heidland jest nadal aktywnym badaczem, ogarniętym młodzieńczą wręcz pasją i chęcią tworzenia, a dochodząc do tak znakomitych osiągnięć, pozostał niezwykle skromnym człowiekiem. [...] potrafi dzielić się swoją wiedzą i umiejętnościami⁹²⁵.

Jego pasją jest muzyka klasyczna. Z uwielbieniem słucha, ale także gra na pianinie utwory Jana Sebastiana Bacha. Dla utrzymania dobrej kondycji fizycznej, ale także z zamiłowania codziennie pływa i uprawia *nordic walking*.

BIBLIOGRAFIA

1. August Heidland (Würzburg) – Recipient of the Franz Volhard Medal, *Nephrology Dialysis Transplantation*, 1996, 11:554, nieautoryzowane.
2. Heidland August: *Modern Chronic Diseases: The Challenge of Therapeutic Lifestyle Modifications*. Wykład z okazji nadania godności Doktora Honoris Causa, *Medycyna Dydaktyka Wychowanie*, Vol. XLIII, 2011, nr 12, s. 12–14.
3. I Wydział Lekarski Warszawski Uniwersytet Medyczny. LXXVII Promocja Lekarzy i Lekarzy Dentystów. *Promotio Doctorum Honoris Causa*, zbiorowe, Warszawa 2011, s. 33–52.
4. Krawczyk Marek: Wystąpienie Rektora Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego Prof. dr. hab. n. med. Marka Krawczyka, *Medycyna Dydaktyka Wychowanie*, Vol. XLIII, 2011, nr 12, s. 8–9.
5. Ksel Cezary: *Profesor August Heidland Doktorem Honoris Causa Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego*, *Medycyna Dydaktyka Wychowanie*, Vol. XLIII, 2011, nr 12, s. 5–7.
6. Materiały dotyczące Augusta Heidlanda ze zbiorów Archiwum Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego, nienumerowane.
7. Pączek Leszek: *Laudacja Profesora Augusta Heidlanda Doctora Honoris Causa Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego*, *Medycyna Dydaktyka Wychowanie*, Vol. XLIII, 2011, nr 12, s. 10–11.
8. Rutkowski Bolesław: *Laudacja. Profesor August Heidland doktorem honoris causa*, *Gazeta AMG*, 2009, nr 12, s. 4–7.
9. Życiorys nadesłany w grudniu 2015 roku przez Augusta Heidlanda.

⁹²⁵ Rutkowski B.: *Profesor August Heidland doktorem honoris causa*, *Gazeta AMG*, 2009, nr 12, s. 5.

PER-ANDERS ABRAHAMSSON

(ur. 1949)

DOKTOR HONORIS CAUSA

2013 ROK

Per-Anders Abrahamsson urodził się 27 kwietnia 1949 roku w Karlshamn⁹²⁶ w Szwecji.

[...] syn farmera i pielęgniarce, od wczesnej młodości wiedział, że w przyszłości nie zaopiekuje się rodzinną farmą położoną nad Morzem Bałtyckim, 150 kilometrów na północny wschód od Malmö. Był zdeterminowany na zostanie szwedzką wersją niemieckiego piłkarza Franza Beckenbauera⁹²⁷, jako że grał w drużynie szwedzkiej drugiej ligi. Szybko jednak przekonał się, że nie jest wystarczająco szybki, aby osiągnąć wymarzony najwyższy poziom. Zainspirowany powołaniem matki, zdecydował się ostatecznie rozpocząć swą przygodę z medycyną.⁹²⁸

Dostał się na studia medyczne w Lund University w 1970 roku i siedem lat później uzyskał dyplom lekarza. Od razu zaczął też pracę jako rezydent chirurgii w małym szpitalu w Trelleborg, na południowym krańcu Szwecji.

Pod okiem Arne Weibera, późniejszego przewodniczącego Szwedzkiego Towarzystwa Chirurgii i 'żywej legendy' w szwedzkich kręgach medycznych, zdobył doświadczenie we wszystkim, co dotyczyło sztuki medycznej od neurochirurgii po odbieranie porodów.⁹²⁹

Praca w tym mieście pozwoliła mu także na kontynuowanie młodzieńczej pasji do piłki nożnej.

⁹²⁶ Karlshamn – miasto w południowej Szwecji nad Morzem Bałtyckim, nazwane na cześć króla Karola X Gustawa *Przystanią Karola*. W 2010 roku liczyło 19 075 mieszkańców. Znane z Festiwalu Piosenki Krajów Nadbałtyckich.

⁹²⁷ Franz Beckenbauer, pseudonim *Kaiser*; pol. *Cesarz* (ur. 1945) – niemiecki piłkarz grający na pozycji stopera. Jeden z najwybitniejszych piłkarzy w historii piłki nożnej. Dwukrotny zdobywca *Złotej Piłki*, mistrz świata, mistrz Europy. Po zakończeniu kariery zawodnika trener i działacz sportowy oraz ostatnio ekspert telewizji *Sky Sport Deutschland*, a także felietonista gazety *Bild*.

⁹²⁸ Tłumaczenie własne. Crompton S.: *Per-Anders Abrahamsson: patients want us to work as a team*, *Cancer World*, May-June 2015, s. 7.

⁹²⁹ Tłumaczenie własne. Ibidem.

Został lekarzem drużyny piłkarzy miasteczka należącej do trzeciej ligi i pozostał z nimi do momentu wzniesienia się do pierwszego poziomu i zwycięstwa w 1994 roku nad czempionami z Wielkiej Brytanii – Blackburn Rovers⁹³⁰ w Pucharze UEFA.⁹³¹

W roku 1980 porzucił chirurgię ogólną i zdecydował zostać urologiem, dlatego rozpoczął drugą rezydenturę, tym razem w Malmö University Hospital.

*W tym czasie nie miałem najmniejszego pojęcia na temat technologii i nowych technik chirurgicznych, które miały mieć ogromny wpływ na tę specjalizację. We wczesnych latach osiemdziesiątych nawet sobie nie wyobrażaliśmy przeprowadzenia zabiegów falą uderzeniową czy laserowej litotrypsji kamieni nerkowych i nawet nie marzyliśmy o radykalnej prostatektomii w leczeniu raka prostaty. Używaliśmy estrogenów dla postaci rozsianych, a jeśli diagnozowaliśmy raka prącia, to go po prostu amputowaliśmy.*⁹³²

W roku 1983 uzyskał specjalizację i został konsultantem w dziedzinie urologii.

Dzięki kierownikowi oddziału urologicznego – Larsowi Wadströmowi – rozwinął swoje zainteresowania naukowe, które w roku 1988 zaowocowały pracą doktorską *Rola komórek neuroendokrynnych w raku stercza*. Jej wynikiem było też zaproszenie do Department of Urology Rochester Medical Center w Nowym Jorku. W roku 1991 został tam dyrektorem laboratorium, a dwa lata później przyjął stanowisko profesora uczelnianego.

*Podczas trzech spędzonych tam lat, udało mu się zgromadzić biologów molekularnych z całego świata, napisać 45 artykułów i dzięki wpływowi kierownika Katedry – Abraham T. K. Cocketta⁹³³ – zdobyć rozległe kontakty w świecie urologów. Od tego też czasu stał się znany ze swoich umiejętności ich nawiązywania.*⁹³⁴

Po powrocie do Malmö, nieco zawiedziony brakiem nominacji na stanowisko kierownicze, wykorzystał swoje umiejętności nawiązywania kontaktów i zaczął organizować spotkania, na których przedstawiał swoje osiągnięcia naukowe.

*Na jednym z takich wystąpień w Londynie, w roku 1995, spotkał Fransa Debruyne⁹³⁵, wówczas sekretarza generalnego European Association of Urology, który powiedział: któregoś dnia Ty zajmiesz moje miejsce. Wkrótce został zaproszony na członka komitetu naukowego towarzystwa – i tak też rozpoczął swój wkład w jego działalność.*⁹³⁶

⁹³⁰ Blackburn Rovers Football Club – angielski klub piłkarski z siedzibą w Blackburn, trzykrotny zdobywca mistrzostw Anglii.

⁹³¹ Liga Europy UEFA – międzynarodowy klubowy turniej piłki nożnej, organizowany przez Unię Europejskich Federacji Piłkarzy, utworzony w 2009 roku jako kontynuacja Pucharu UEFA (1971–2009).

⁹³² Tłumaczenie własne. Crompton S.: *Per-Anders Abrahamsson: patients want us to work as a team, Cancer World*, May-June 2015, s. 8.

⁹³³ Abraham T. K. Cockett (1928–2011) – ukończył studia medyczne w University of Utah w roku 1954. Odbył rezydenturę z chirurgii w University of California w Los Angeles. W 1969 roku został profesorem University of Rochester Medical Centre, gdzie pozostał do emerytury w 1999 roku. Specjalizował się w chirurgii urologicznej – transplantacji nerek i niepłodności męskiej. Wyksztalił trzydziestu rezydentów i napisał wiele artykułów naukowych oraz podręczników.

⁹³⁴ Tłumaczenie własne. Crompton S.: *Per-Anders Abrahamsson: patients want us to work as a team, Cancer World*, May-June 2015, s. 8.

⁹³⁵ Patrz s. 163–166.

⁹³⁶ Tłumaczenie własne. Crompton S.: *Per-Anders Abrahamsson: patients want us to work as a team, Cancer World*, May-June 2015, s. 8.

Od roku 1995, przez pięć kolejnych lat, był wykładowcą urologii w Lund University.

W roku 1998 ostatecznie objął stanowisko kierownika Katedry Urologii w Malmö University Hospital, pełniąc również przez cztery lata funkcję kierownika takiej samej jednostki w Lund University Hospital. Obydwa te szpitale uniwersyteckie połączyły się ostatnio w Skåne University Hospital⁹³⁷.

*Marzeniem Per-Andersa było to, aby te dwie kliniki połączyć, uważał za niedopuszczalne, aby działały obok siebie. Nie był to popularny pomysł, oczywiście wszyscy byli przeciwko niemu. On jednak się nie ugiął. Połączenie obu klinik zajęło mu dwa lata i w tym czasie stworzył połączona Klinikę Malmö-Lund, która jest obecnie jedną z najlepszych klinik Szwecji. Na sukces ten złożyły się dwa elementy: działalność kliniki obejmuje pełen zakres urologii, a po drugie nietuzinkowi ludzie i wybitni specjaliści, którzy tam pracują.*⁹³⁸

W 2000 roku otrzymał tytuł i stanowisko profesora urologii w Faculty of Medicine Lund University, a od 2009 roku pełni funkcję kierownika Katedry Urologii szpitala tegoż Uniwersytetu.

*Ani mu w głowie przejście na emeryturę. Nie przestanie pracować jako klinicysta w szpitalu, a wygospodarowany czas pozwoli mu, ma nadzieję, podjąć nowe badania. Chce się zająć cechami nowotworowych komórek macierzystych, badać nowe możliwości łączenia różnych metod terapii, w tym chemioterapii, poszukiwać lepszych sposobów wykrywania najbardziej złośliwych form raka i spersonalizowanych form ich leczenia. Jego zespół już przystąpił do prac nad komórkami macierzystymi, w kooperacji z Normanem Maitlandem⁹³⁹, dyrektorem York University Cancer Research Unit w Wielkiej Brytanii i Jackiem Schalkenem⁹⁴⁰ – dyrektorem Urology Research w Radboud University Medical Center z Holandii.*⁹⁴¹

Jako nauczyciel akademicki jest promotorem pięciu i recenzentem siedmiu prac doktorskich z zakresu badań podstawowych nad rakiem stercza i leczenia hormo-

⁹³⁷ Skåne University Hospital (SUS) – od stycznia 2010 roku Malmö University Hospital i Lund University Hospital połączyły się w jedną jednostkę SUS. W 2013 roku Skåne University Hospital dołączył opiekę podstawową z rejonu północno-wschodniego, stając się Skåne University Healthcare.

⁹³⁸ Ksel C.: *Rozmowa z prof. Piotrem Radziszewskim, Kierownikiem Katedry i Kliniki Urologii Ogólnej, onkologicznej i Czynnościowej WUM, Medycyna Dydaktyka Wychowanie*, Vol. XLV, 2013, nr 12, s. 5–6.

⁹³⁹ Norman James Maitland (ur. 1949) – angielski specjalista biologii molekularnej. W roku 1977 uzyskał doktorat w zakresie badań nowotworów w University of Birmingham. Od roku 1991 profesor biologii molekularnej i dyrektor YCR Cancer Research Unit w Department of Biology University of York. Zajmuje się głównie terapią nowotworów, a w szczególności biologią raka stercza. Jest autorem ponad 40 patentów, w tym użycia nowotworowych komórek macierzystych raka prostaty jako czynnika terapeutycznego.

⁹⁴⁰ Jack A. Schalken (ur. 1960) – holenderski biochemik. W roku 1987 uzyskał doktorat w Radboud University w Nijmegen w Holandii. Od 2001 roku jest tam profesorem urologii eksperymentalnej. Autor ponad 325 publikacji, 73 rozdziałów. Zajmuje się głównie molekularnymi i komórkowymi podstawami nowotworów układu moczowo-płciowego, a szczególnie rakiem prostaty.

⁹⁴¹ Tłumaczenie własne. Crompton S.: *Per-Anders Abrahamsson: patients want us to work as a team*, *Cancer World*, May-June 2015, s. 10.

nalnego. Wykładał⁹⁴² i wyklada w wielu uniwersytetach, instytutach oraz klinikach i towarzystwach na całym świecie, w tym również w Polsce, jak chociażby w roku 1998 w Centrum Onkologii w Warszawie.

Per-Anders Abrahamsson jest członkiem⁹⁴³ i członkiem honorowym wielu towarzystw naukowych, krajowych i zagranicznych. W latach 2004–2007 pełnił funkcję *Adjunct Secretary General* do spraw nauki European Association of Urology, a od roku 2007 do marca 2015 był sekretarzem generalnym tego Towarzystwa. W roku 2009 został członkiem honorowym Polskiego Towarzystwa Urologicznego.

*Głównym zadaniem, jakie postawiłem przed sobą w European Association of Urology, było zachęcenie do współpracy i zgromadzenie pod jednym dachem wszystkich, którzy zajmują się rakiem.*⁹⁴⁴

Jest autorem ponad 320 prac naukowych, w tym 170 artykułów oryginalnych, 42 rozdziałów książkowych i 4 monografii. W swoich badaniach zajmuje się głównie rakiem gruczołu krokowego. Początkowo dotyczyły one organogenezy i poznania dokładnej morfologii narządu.

*Innowacyjne badania, które prowadził w latach osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych, doprowadziły do wykrycia nowych rodzajów komórek neuroendokrynnych raka prostaty i wytwarzanych przez nie peptydów, które – jak się później okazało – sprzyjają szybszemu postępowi choroby w niektórych rodzajach agresywnego raka. Zróżnicowanie neuroendokrynnie uważa się obecnie za wyznacznik agresywności raka prostaty i jako takie wzbu-
dza ono rosnące zainteresowanie.*⁹⁴⁵

Za swoje osiągnięcia naukowe był wielokrotnie nagradzany na międzynarodowych zjazdach medycznych. Dwukrotnie – w roku 1987 i 1993 – został uhonorowa-

⁹⁴² Baylor College of Medicine, Houston, Teksas, 1992, 1993, 1995; Kitatso University School of Medicine, Tokio, 1993; National Institute of Health, Bethesda, 1993; Emory College of Medicine, Atlanta, Georgia, 1993, 1995 i 1996; Mayo Clinic, Rochester, Minnesota, 1993; American Association of Genitourinary Surgeons, Boca Raton, Florida, 1994; Indiana University School of Medicine, Eli Lilly Research Laboratories, Indianapolis, 1995; Erasmus University Rotterdam, 1995; University of Michigan, Ann Arbor, 1996; University of Hamburg, 1996; Cancer Society in Turku, Finland, 1997; Japanese Urological Association Annual Meeting, Gifu, Japan, 1997; Icelandic Medical Association Annual Meeting, Reykjavík, 1998; Neuroendocrine Oncology, Biological and Clinical Aspects, Turyn, Włochy, 2000; Société Tunisienne d'Urologie, Première Réunion Maghrébine d'Urologie, Susa, Tunezja, 2000; European Association of Cancer Research XVI Meeting, Saloniki, Grecja, 2000; University of Rochester Medical Center, Rochester, Nowy Jork, 2000; Harvard Medical School, The Hershey Foundation Visiting Professor, Boston, 2003; Department of Urology Medical University of Vienna, 2008.

⁹⁴³ Swedish Society of Medicine; Swedish Urological Association; Nordic Urological Association; American Urological Association; Société Internationale d'Urologie; American Association for Cancer Research; Society for Basic Urologic Research; American Association for the Advancement of Science; New York Academy of Sciences; European Academy of Andrology; Association of Academic European Urologists; Heinrich Warner Foundation, członek zarządu 2003; International Consultation on Urological Diseases, 2005; Society for Basic Urological Research, 2005; European Society for Radiotherapy and Oncology, 2007; Academy of Medical Sciences of Ukraine, 2008; Royal Physiographic Society in Lund/Kungliga Fysiografiska Sällskapet i Lund, 2008; American Society of Clinical Oncology, 2009; Hungarian Urological Society, 2009; American Association of Genitourinary Surgeons, 2009; Sociedad Mexicana de Urología, 2010; The German Society of Urology/Deutsche Gesellschaft für Urologie, 2011.

⁹⁴⁴ Tłumaczenie własne. Crompton S.: *Per-Anders Abrahamsson: patients want us to work as a team*, *CancerWorld*, May-June 2015, s. 5.

⁹⁴⁵ Tłumaczenie własne. *Ibidem*, s. 7.

ny *Bard Urology Award* za najlepszą pracę zaprezentowaną na dorocznym Kongresie Szwedzkiego Towarzystwa Naukowego w Sztokholmie. W 1990 roku odebrał pierwszą nagrodę za najlepszą pracę przedstawioną na IX Kongresie Europejskiego Towarzystwa Urologicznego w Amsterdamie. W roku 1993 i 2001 uzyskał kolejne pierwsze nagrody za nadzwyczajną prezentację plakatu na 88. Dorocznym Spotkaniu Amerykańskiego Towarzystwa Urologicznego w San Antonio w Teksasie i XVI Dorocznym Spotkaniu Europejskiego Towarzystwa Urologii w Genewie. Dwa lata później został laureatem pierwszej nagrody za badania nad rakiem stercza, przyznanej podczas konferencji Nordic Urological Association w Lund. Rok 2011 przyniósł wyróżnienie za całokształt pracy zawodowej – *Distinguished Career Award* od Société International d'Urologie.

Trzy uczelnie na świecie uhonorowały go godnością doktora honoris causa: National and Kapodistrian University of Athens, University of Belgrade School of Medicine and Odessa State Medical University.

Współpraca Per-Andersa Abrahamssona z naszą Uczelnią i krajem sięga lat osiemdziesiątych XX wieku.

W latach 1981–1985 aż 14 razy przyjeżdżał z transportami leków, sprzętu medycznego i innych artykułów dla szpitali w całym kraju w tym trudnym dla nas okresie. Aktywna działalność profesora Abrahamssona w organizowanie pomocy dla naszego kraju, w ramach działalności Międzynarodowego Czerwonego Krzyża, została doceniona przez władze Polskiego Czerwonego Krzyża, które nadały Profesorowi w 1985 roku godność Członka Honorowego.⁹⁴⁶

Wielokrotnie gościł też urologów i rezydentów z Kliniki Urologii Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego oraz innych ośrodków w Polsce, co zaowocowało chociażby licznymi wspólnymi publikacjami naukowymi.

Dzięki niemu polska urologia zaczęła być jeszcze bardziej obecna w Europie, Polacy zaczęli być zapraszani do wygłaszania wykładów na najważniejszych światowych sympozjach.⁹⁴⁷

27 maja 2013 roku Warszawski Uniwersytet Medyczny, na wniosek Rady I Wydziału Lekarskiego, uhonorował Per-Andersa Abrahamssona zaszczytnym tytułem doktora honoris causa.

[...] chcemy przede wszystkim podkreślić Twoje zasługi, ale i przypieczętować Twój związek z Polską i naszą Uczelnią. Chcemy też ukazać, że otwarty umysł i bycie prawym człowiekiem są nadal ideałami, do których warto dążyć.⁹⁴⁸

Uroczystość wręczenia dyplomu odbyła się 16 grudnia 2013 roku w Sali Koncertowej Filharmonii Narodowej w Warszawie. Nowo promowany wygłosił wykład *The Common History of Poland and Sweden*, w którym scharakteryzował związki obu

⁹⁴⁶ Sosnowski M.: *Profesor Per-Anders Abrahamsson, Przegląd Urologiczny*, 2009, 3(55), s. 10.

⁹⁴⁷ Ksel C.: *Rozmowa z prof. Piotrem Radziszewskim, Kierownikiem Katedry i Kliniki Urologii Ogólnej, Onkologicznej i Czynnościowej WUM, Medycyna Dydaktyka Wychowanie*, Vol. XLV, 2013, nr 12, s. 6.

⁹⁴⁸ Radziszewski P.: *Laudacja profesora Per-Andersa Abrahamssona, Doktora Honoris Causa Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego, I Wydział Lekarski Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego. LXXIX Promocja Lekarzy. Promotio Doctorum Honoris Causa*, pod redakcją M. Wielgosia, J. Kwiatkowskiej i M. Wojtach, Warszawa 2013, s. 48.

krajów na tle ponadtysiącletniej historii oraz wskazał ich wpływ na obecne i przyszłe relacje między naszymi narodami.

Per-Anders Abrahamsson ma wspomnianą obsesję na punkcie piłki nożnej.

*Świetnie grał w piłkę i główkował – nawet dzisiaj jego obecność na boisku przykuwałaby uwagę.*⁹⁴⁹

W 2003 roku został wybrany prezydentem klubu piłkarskiego Telleborgs Fottbollförening i pozostaje nim do dnia dzisiejszego, jak też drużynowym lekarzem. [...] *Koszulka klubowa wisi w ramce obok drzwi jego szpitalnego gabinetu*⁹⁵⁰, wzbogacona o *wstażeczkę, symbolizującą świadomość zagrożenia rakiem prostaty*...⁹⁵¹

Uwielbia podróże i jak twierdzi: *zawsze jestem ciekawy świata i podróżuję jak szalony. Jednak jeszcze nie zwiedziłem wszystkich krajów. Nie byłem w Mołdawii*.⁹⁵² Martwi się jak sobie poradzi bez ciągłego podróżowania, od którego jest prawdopodobnie – jak sam twierdzi – *uzależniony*⁹⁵³, a to za sprawą European Association of Urology.

Dwa razy do roku spędza z całą rodziną jeden tydzień lata na szwedzkim archipelagu – pływając *Nordic Folkboat*, a drugi zimą w Alpach – zsusując na nartach.

Jak sam mówi: *jedynym wyzwaniem w mojej karierze jest brak czasu*⁹⁵⁴.

*Sądze, że jeśli istnieje cokolwiek, czemu mógłbym się poświęcić w najbliższej przyszłości, to będzie to kontynuacja pracy na arenie międzynarodowej i zaoferowanie mojego doświadczenia i kontaktów – znam bowiem tak wiele opinii światowych liderów w dziedzinie urologii i onkologii.*⁹⁵⁵

BIBLIOGRAFIA

1. Crompton Simon: *Per-Anders Abrahamsson: patient want us to work as a team*, *Cancer World*, May-June 2015, s. 4–10.
2. *I Wydział Lekarski Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego. LXXIX Promocja Lekarzy. Promotio Doctorum Honoris Causa*, pod redakcją Mirosława Wielgosia, Joanny Kwiatkowskiej i Marty Wojtach, Warszawa 2013, s. 35–53.
3. Ksel Cezary: *Profesor Per-Abrahamsson Doktorem Honoris Causa Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego, Medycyna Dydaktyka Wychowanie*, Vol. XLV, 2013, nr 12, s. 2.
4. Ksel Cezary: *Rozmowa z prof. Piotrem Radziszewskim Kierownikiem Katedry i Kliniki Urologii Ogólnej, Onkologicznej i Czynnościowej WUM, Medycyna Dydaktyka Wychowanie*, Vol. XLV, 2013, nr 12, s. 5–7.
5. Materiały dotyczące Per-Andersa Abrahamssona ze zbiorów Archiwum Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego, nienumerowane.
6. Sosnowski Marek: *Profesor Per-Anders Abrahamsson, Przegląd Urologiczny*, 2009, 3(55), s. 10.

⁹⁴⁹Tłumaczenie własne. Crompton S.: *Per-Anders Abrahamsson: patients want us to work as a team*, *Cancer World*, May-June 2015, s. 7.

⁹⁵⁰Tłumaczenie własne. Ibidem, s. 8.

⁹⁵¹Tłumaczenie własne. Ibidem.

⁹⁵²Tłumaczenie własne. Ibidem, s. 10.

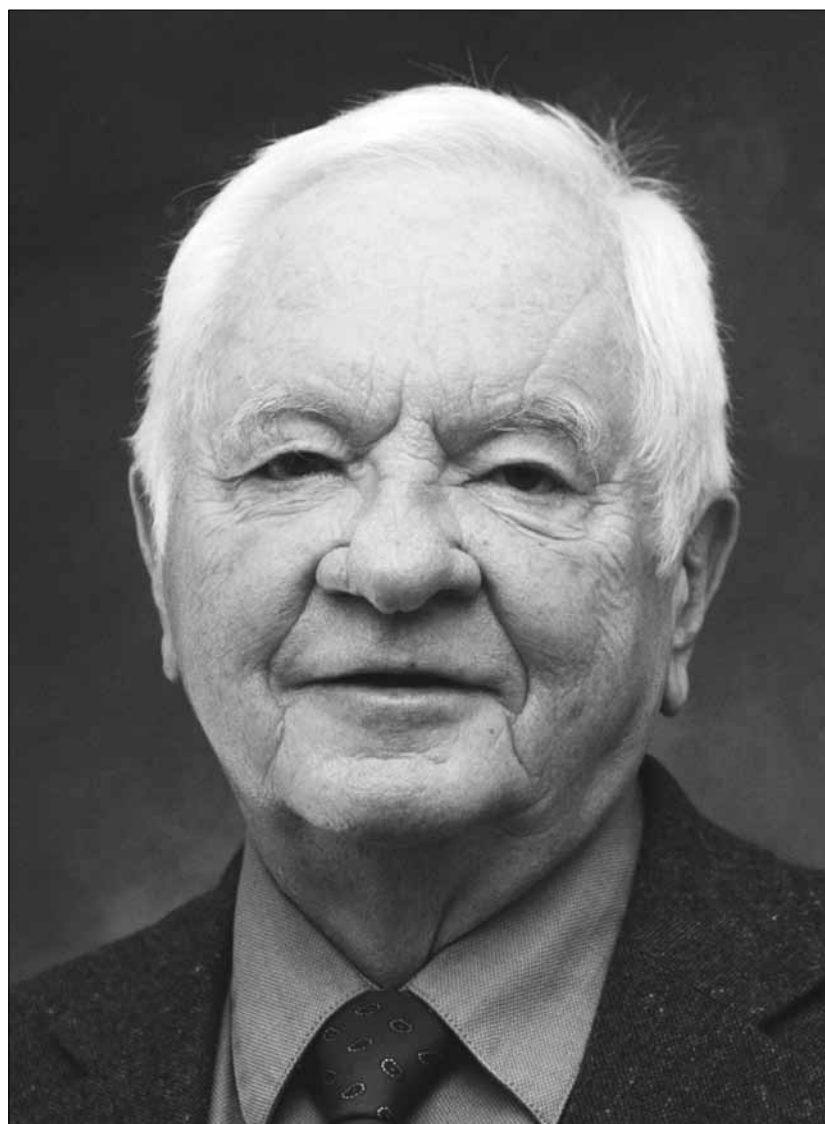
⁹⁵³Tłumaczenie własne. Ibidem.

⁹⁵⁴Tłumaczenie własne. Ibidem.

⁹⁵⁵Tłumaczenie własne. Ibidem.

ZBIGNIEW DARŻYNKIEWICZ

(ur. 1936)

DOKTOR HONORIS CAUSA

2014 ROK

Zbigniew Dzierżykraj Darżynkiewicz urodził się 12 maja 1936 roku w Dżisie, w ówczesnym województwie wileńskim⁹⁵⁶.

Szkolę podstawową ukończył w 1949 roku w Dzierżoniowie. W roku 1953 uzyskał maturę z wyróżnieniem, po zakończeniu nauki w gimnazjum i liceum w Skarżysku-Kamiennej.

*Już w gimnazjum i liceum pasjonowałem się fizyką. Ponieważ miałem wyłącznie piątki i celujące oceny na świadectwie maturalnym, otrzymałem tzw. 'czerwony dyplom'. Dawał on możliwość dostania się na każdą uczelnię bez egzaminu. [...] zgłosiłem się na Uniwersytet Warszawski, składając podanie na Wydział Fizyki. Pierwsza komisja, przez którą miałem przejść, była tak zwana komisją społeczną. Po otworzeniu mojego pliku przewodniczący komisji wrzucił moje podanie do kosza na śmieci, oświadczając, że jestem wrogiem PRL-u i nie ma dla mnie miejsca na żadnej uczelni.*⁹⁵⁷

Dzięki interwencji dyrektor wspomnianej wcześniej szkoły, udało się rozwiązać problem niesłusznego oskarżenia o zniewagę ulotek propagandowych obchodów rocznicy rewolucji październikowej i umożliwić ponowną rekrutację.

*Był to już listopad i jedyną uczelnią, która miała dodatkowe wolne miejsca była Akademia Medyczna [...]. Wolnymi miejscami dysponował Wydział Sanitarно-Higieniczny*⁹⁵⁸ [...].⁹⁵⁹

⁹⁵⁶ Województwo wileńskie – województwo II Rzeczypospolitej, istniejące w latach 1926–1939, ze stolicą w Wilnie. Dzisiaj w roku 1931 miała 4808 mieszkańców. Obecnie jest to miasto obwodu witebskiego na Białorusi.

⁹⁵⁷ Darżynkiewicz Z.: *Wystąpienie profesora Zbigniewa Darżynkiewicza podczas ceremonii otrzymania godności doktora honoris causa Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego, Medycyna Dydaktyka Wychowanie*, Vol. XLVI, 2014, nr 6, s. 3.

⁹⁵⁸ Rozporządzenie Ministra Zdrowia, z dnia 18 października 1950 roku, w sprawie zmian organizacyjnych w Akademii Medycznej w Warszawie. Na podstawie art. 16 i 20 dekretu, z dnia 28 października 1947 roku o organizacji nauki i szkolnictwa wyższego (Dz. U. R. P. Nr 66, poz. 415), w ramach Wydziału Lekarskiego Akademii Medycznej w Warszawie utworzono Oddział Pediatrii i Oddział Sanitarно-Higieniczny (zlikwidowany w 1957 roku).

⁹⁵⁹ Darżynkiewicz Z.: *Wystąpienie profesora Zbigniewa Darżynkiewicza podczas ceremonii otrzymania godności doktora honoris causa Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego, Medycyna Dydaktyka Wychowanie*, Vol. XLVI, 2014, nr 6, s. 3.

W tym samym roku rozpoczął więc studia w Akademii Medycznej w Warszawie, które ukończył również z wyróżnieniem w 1960 roku.

*Zbigniew Darżynkiewicz jeszcze jako student zafascynowany był biologią komórki, szczególnie mechanizmami związanymi z powstawaniem nowotworów i wrażliwością tych komórek na leki przeciwnowotworowe.*⁹⁶⁰

W roku 1962, po odbyciu stażu w jednym z warszawskich oddziałów chirurgicznych, rozpoczął pracę w Zakładzie Histologii Akademii Medycznej w Warszawie, gdzie prowadził badania do uzyskania stopnia doktora nauk medycznych, w ramach stypendium Polskiej Akademii Nauk.

[...] zajmował się między innymi badaniem wad rozwojowych u kurcząt. Miało to znaczenie także w badaniach nad człowiekiem.⁹⁶¹

W tym też czasie powstała pierwsza publikacja *The use of vinyl superchloride in histologic technique*⁹⁶².

W latach 1965–1966 wyjechał na staż naukowy do Molecular Enzymology Unit, Department of Pharmacology w State University of New York w Buffalo.

W tym czasie szczytem marzeń było opublikowanie swojej pracy w 'Nature'. Natomiast On w krótkim czasie, przed wyjazdem na stypendium do USA, opublikował dwie prace w 'Nature'. Po powrocie z czternastomiesięcznego stypendium jego dorobek z tego okresu był oszałamiający: 3 prace w 'Nature'⁹⁶³ i jedna w 'Science'^{964, 965}.

Powrócił do Zakładu Histologii, gdzie uzyskał tytuł doktora nauk medycznych na podstawie rozprawy *Studies of the Mechanism of Teratogenic Action of Insulin on Chicken Embryo*.

*Kiedy wojska Układu Warszawskiego najechały na Czechosłowację, młody naukowiec zdecydował się wyjechać do Szwecji. Pracował w Sztokholmie przez półtora roku w Karolinska Institutet. Stamtąd udał się do Stanów Zjednoczonych, gdzie znalazł lepsze warunki do działalności naukowej.*⁹⁶⁶

⁹⁶⁰ Profesor Zbigniew Darżynkiewicz: jestem z natury ciekawy, *Nowy Dziennik. Polish Daily News*, 15 kwietnia 2013, nieautoryzowane, nienumerowane.

⁹⁶¹ Ibidem.

⁹⁶² Darżynkiewicz Z.: *The use of vinyl superchloride in histologic technique*, *Folia Morphologica*, 1963, 14: 97–100.

⁹⁶³ Tak naprawdę prac w *Nature* w tym czasie było 4 (przypis autorki). Darżynkiewicz Z., Krassowski T., Skopińska E.: *Effect of phytohemagglutinin on synthesis of 'rapidly labeled' ribonucleic acid in human lymphocytes*, *Nature* 1965; 207: 1402–1403; Rogers A. W., Darżynkiewicz Z., Barnard E. A., Salpeter M. M.: *Number and location of acetylcholinesterase molecules at motor endplates of the mouse*, *Nature* 1966; 210: 1003–1006; Darżynkiewicz Z., Barnard E. A.: *Specific proteases of the rat mast cell*, *Nature* 1967; 213: 1198–1202; Darżynkiewicz Z., Dokov V., Pienkowski M.: *Dry mass of lymphocytes during transformation after stimulation by phytohemagglutinin*, *Nature* 1967; 214: 1265–1266.

⁹⁶⁴ Darżynkiewicz Z., Rogers A.W., Barnard E. A., Wang D. H., Werkheiser W. C.: *Autoradiography with tritiated methotrexate and the cellular distribution of folate reductase*, *Science* 1966; 151: 1528–1530.

⁹⁶⁵ Ksel C.: *Rozmowa z Markiem Jakóbiakiem z Zakładu Immunologii Centrum Biostruktury WUM, Medycyna Dydaktyka Wychowanie*, Vol. XLVI, 2014, nr 6, s. 7.

⁹⁶⁶ Profesor Zbigniew Darżynkiewicz: jestem z natury ciekawy, *Nowy Dziennik. Polish Daily News*, 15 kwietnia 2013, nieautoryzowane, nienumerowane.

Tu, w latach 1969–1974, był pracownikiem naukowym Department of Connective Tissue Research Boston Biomedical Research Institute w Bostonie, w stanie Massachusetts.

*Motorem postępu w medycynie i biologii jest rozwój nowych metod badawczych i instrumentów stosowanych do tych metod. Kiedy ma się takie możliwości, można dużo zrobić w dziedzinie badań nad mechanizmami komórkowymi, a Stany Zjednoczone zdecydowanie wyprzedzały pod tym względem Polskę i w ogóle Europę.*⁹⁶⁷

Kolejno, od roku 1974, uczestniczył w projektach badawczych Memorial Sloan Kettering Cancer Center w Nowym Jorku.

[...] *kiedy przyjechał do Nowego Jorku i profesor Myron Melamed*⁹⁶⁸ *pokazał mu w Kettering Cancer Center nowoczesny cytometr przepływowy, którego wynalazcą był doktor Louis Kamensky*⁹⁶⁹, *tak zafascynował go ten nowoczesny instrument, że zgodził się przyjmując ofertę pracy, nie pytając nawet o warunki zatrudnienia. Znalazł się w Departamencie Patologii.*⁹⁷⁰

W roku akademickim 1989–1990 został kierownikiem Laboratory of Experimental Cell Research i w końcu dyrektorem Flow Cytometry Core Facility Network tego ośrodka.

*Teraz nazywają mnie ojcem czy dziadkiem cytometrii przepływowej. Śmieją się nawet, że aby nie być uznanym za ignoranta, trzeba się nauczyć prawidłowej wymowy mojego nazwiska.*⁹⁷¹

W tym samym czasie przeszedł wszystkie szczeble drogi naukowej, od adiunkta w latach 1976–1978, przez profesora nadzwyczajnego – 1978–1988 do profesora zwyczajnego biologii komórkowej i genetyki w Weill Cornell Graduate School of Medical Sciences Cornell University w Nowym Jorku.

W roku 1990 został profesorem New York Medical College i dyrektorem The Cancer Research Institute, który w roku 1999 zmienił nazwę na Brander Cancer Research Institute.

⁹⁶⁷ *Profesor Zbigniew Darżynkiewicz: jestem z natury ciekawy, Nowy Dziennik. Polish Daily News, 15 kwietnia 2013, nieautoryzowane, nienumerowane.*

⁹⁶⁸ Myron Roy Melamed (1927–2013) – lekarz amerykański pochodzenia żydowskiego. W 1950 roku ukończył University of Cincinnati i rozpoczął staż w zakresie medycyny wewnętrznej, hematologii, patologii i histochemii w University of Cincinnati, Duke University Hospital, Mount Sinai Hospital w Nowym Jorku oraz Hammesmith Hospital w Londynie. W latach 1979–1989 został kierownikiem Pathology Department of Memorial Sloan Kettering Cancer Center, a także profesorem patologii i biologii w Cornell University Medical College. W latach 1991–2007 był kierownikiem Department of Pathology w Westchester Medical Center in Valhalla w Nowym Jorku.

⁹⁶⁹ Louis Kamensky – twórca prototypu cytometru przepływowego, wspólnie z Myronem Melamedem. We wczesnych latach sześćdziesiątych XX wieku opublikowali pierwszy artykuł (*Science*, 1963, 142:1580–1583), w którym donosili o możliwościach różnicowania komórek rakowych od normalnych, za pomocą profilu absorpcyjnego.

⁹⁷⁰ *Profesor Zbigniew Darżynkiewicz: jestem z natury ciekawy, Nowy Dziennik. Polish Daily News, 15 kwietnia 2013, nieautoryzowane, nienumerowane.*

⁹⁷¹ *Ibidem.*

Wsiąknę w tę dziedzinę. Współpracowałem z ludźmi budującymi nowe generacje cytometrów przepływowych i wykorzystywałem je do badań biologicznych związanych z rakiem oraz odpornością raka na leczenie.⁹⁷²

Do dnia dzisiejszego Zbigniew Darżynkiewicz sprawuje tam wspomnianą funkcję dyrektora oraz profesora medycyny, patologii, mikrobiologii i immunologii.

Jest inicjatorem wprowadzenia wielu nowoczesnych metod badawczych, z wykorzystaniem cytometru przepływowego w dziedzinie biologii komórki i biologii nowotworów, ze szczególnym uwzględnieniem cyklu komórkowego, starzenia się komórek i programowanej ich śmierci. [...] Jest jednym z najwyżej cenionych w świecie ekspertów w dziedzinie cytometrii przepływowej oraz wykorzystania tej techniki do badania cyklu komórkowego i mechanizmu działania inhibitorów tego cyklu. [...] Przykładem jest opracowanie metodyki badania markera apoptozy, jakim jest specyficzna fragmentacja DNA.⁹⁷³

Dorobek naukowy Zbigniewa Darżynkiewicza obejmuje ponad 700 artykułów w recenzowanych czasopismach, 15 książek i 8 patentów.

Specjalny numer wydawnictwa *Methods in Cell Biology*, zatytułowany *Recent Advances in Cytometry, Part A*⁹⁷⁴ zadedykował swojemu nauczycielowi, profesorowi Kazimierzowi Ostrowskiemu⁹⁷⁵.

Publikacje profesora Darżynkiewicza pomogły wyjaśnić, jak działa wiele leków przeciwnowotworowych i ułatwiły ustalenie optymalnych schematów ich zastosowania.⁹⁷⁶

Należał i należy do komitetów redakcyjnych kilkunastu czasopism⁹⁷⁷, a wśród nich do dnia dzisiejszego między innymi: *Cytometry Part A. Journal of the International Society for Advancement of Cytometry, Cell Proliferation/Cell and Tissue Kinetics, Current Protocols in Cytometry, Folia Histochemica et Cytobiologica, Cytometry, International Journal in Oncology, Cancer Therapy* i *Cancer Reports*.

Był i jest członkiem⁹⁷⁸ oraz członkiem honorowym⁹⁷⁹ licznych towarzystw naukowych, w tym członkiem honorowym Polskiego Towarzystwa Hematologów i Transfuzjologów, Polskiego Towarzystwa Cytometrii, a także Japan Cytometry Society oraz Iberian Cytometry Society.

Od 1996 roku jest członkiem zagranicznym Wydziału V Lekarskiego Polskiej Akademii Umiejętności, a od 2009 Polskiej Akademii Nauk.

⁹⁷² Profesor Zbigniew Darżynkiewicz: jestem z natury ciekawy, *Nowy Dziennik. Polish Daily News*, 15 kwietnia 2013, nieautoryzowane, nienumerowane.

⁹⁷³ Jakóbisiak M.: Laudacja profesora Zbigniewa Darżynkiewicza, doktora honoris causa Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego, *Medycyna Dydaktyka Wychowanie*, Vol. XLVI, 2014, nr 6, s. 5.

⁹⁷⁴ *Recent Advances in Cytometry, Part A. Methods in Cell Biology*, Vol. 102, pod redakcją Z. Darżynkiewicza, E. Holden, A. Orfao, W. Telforda i D. Wlodkovic, San Diego 2011.

⁹⁷⁵ Patrz s. 325–330.

⁹⁷⁶ Jakóbisiak M.: Laudacja profesora Zbigniewa Darżynkiewicza, doktora honoris causa Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego, *Medycyna Dydaktyka Wychowanie*, Vol. XLVI, 2014, nr 6, s. 5.

⁹⁷⁷ *Experimental Cell Research*, 1996–2012; *Methods in Cell Biology*, Vol. 33, 41, 42, 63, 64, 75, 102 i 103.

⁹⁷⁸ American Association for Cancer Research (AACR); American Association for Advancement of Science (AAAS); International Cell Cycle Society; The New York Academy of Sciences.

⁹⁷⁹ European Study Group for Cell Proliferation/European Cell Proliferation Society.

Pełnił zaszczytną funkcję prezesa International Society for Analytical Cytology oraz The Cell Kinetics Society.

*Jest też członkiem prestiżowego międzynarodowego College of American Institute for Medical and Biological Engineering (AIMBE), skupiającego dwa procent najwybitniejszych specjalistów w dziedzinie inżynierii medycznej i biologicznej na świecie.*⁹⁸⁰

W latach 1994–1996 był członkiem zarządu Józef Piłsudski Institute of America, w latach 2006–2013 – Polish Institute of Arts and Sciences of America⁹⁸¹, a od 2010 roku członkiem rady nadzorczej The Kosciuszko Foundation. Ta ostatnia realizuje obecnie projekt Zbigniewa Darżynkiewicza, mający na celu promowanie wybitnych naukowców polskiego pochodzenia, mieszkających w Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej. Stworzono wstępną listę stu pięćdziesięciu osób, wśród których jest między innymi profesor Maria Siemionow⁹⁸².

Otrzymał także wiele grantów naukowych, w tym grant NASA na rozwój technologii barwienia i analizy właściwości komórek w warunkach nieważkości na stacjach kosmicznych. Począwszy od 1972 roku, badania w dziedzinie cytometrii są corocznie wspierane prestiżowym grantem *Method to Extend Research in Time*, fundowanym przez amerykański National Institute of Health.

Za działalność naukową został wyróżniony wieloma nagrodami, między innymi *Distinguished Service Award* od International Society for Analytical Cytology, *Best Paper Published in CYTOMETRY in 2003*, *The Dean's Distinguished Research Award* od New York Medical College, *Distinguished Scientist Award* od American Chemical Society oraz *Leon L. Wheeless Innovation in Cytometry Award* od Western New York Cytometry Users Group University of Rochester Medical Center.

Zbigniew Darżynkiewicz zawsze utrzymywał i utrzymuje kontakty z Polską. Uczestniczył w licznych organizowanych w Polsce konferencjach i zjazdach naukowych.

*W jego laboratorium w Memorial Sloan Kettering Cancer Center w Nowym Jorku przebywało na stażach naukowych kilkudziesięciu naukowców z Polski, w tym kilkudziesięciu z naszej uczelni. Dla większości z nich był to niezwykle ważny okres w ich karierze naukowej.*⁹⁸³

Zaowocowało to wspólnymi publikacjami oraz znaczącymi dalszymi osiągnięciami polskich naukowców.

⁹⁸⁰ *Profesor Zbigniew Darżynkiewicz: jestem z natury ciekawy*, *Nowy Dziennik. Polish Daily News*, 15 kwietnia 2013, nieautoryzowane, nienumerowane.

⁹⁸¹ Polish Institute of Art & Sciences of America (PIASA) – Polski Instytut Nauki i Sztuki w Nowym Jorku, Polski Instytut Naukowy w Ameryce – powstała w 1942 roku polonijna instytucja naukowa i dydaktyczna, o charakterze organizacji non-profit, z siedzibą w Nowym Jorku.

⁹⁸² Maria Zofia Siemionow, z domu Kusza (ur. 1950 w Krotoszynie) – polska chirurg i transplantolog, pracująca w USA. W roku 1974 ukończyła studia w Akademii Medycznej w Poznaniu. W 1985 uzyskała stopień doktora nauk medycznych z zakresu mikrochirurgii, a habilitowała się w 1992. Od 1995 roku kieruje oddziałem chirurgii plastycznej i mikrochirurgii Cleveland Clinic Lerner College of Medicine w stanie Ohio, a od 2005 roku jest profesorem chirurgii. W grudniu 2008 roku dokonała czwartej na świecie i pierwszej w USA udanej operacji przeszczepienia twarzy od zmarłego dawcy.

⁹⁸³ Jakóbisiak M.: *Laudacja profesora Zbigniewa Darżynkiewicza, doktora honoris causa Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego, Medycyna Dydaktyka Wychowanie*, Vol. XLVI, 2014, nr 6, s. 5.

Niezależnie od współpracy naukowej, angażował się także we wszelkie inne możliwości wsparcia swoich rodaków w kraju, jak chociażby pomoc niezależnym wydawnictwom.

W bardzo trudnym dla Polski okresie profesor Darżynkiewicz współtworzył komitet poparcia dla 'Solidarności', utrzymując ściśle kontakty z profesorem Stefanem Niewiarowskim⁹⁸⁴, profesorem Zofią Kuratowską⁹⁸⁵ oraz Lechem Wałęsą. Pomagał przy zakupie ambulansów lub innego sprzętu medycznego dla polskich szpitali. Za tę działalność, z rąk Lecha Wałęsy, otrzymał Krzyż Oficerski Orderu Zasługi Rzeczypospolitej Polskiej^{986, 987}.

25 listopada 2013 roku Warszawski Uniwersytet Medyczny przyznał Zbigniewowi Darżynkiewiczowi, na wniosek Rady I Wydziału Lekarskiego, zaszczytny tytuł doktora honoris causa.

Ceremonia wręczenia dyplomu odbyła się 24 czerwca 2014 roku. Na uroczystość w Sali Wielkiej Zamku Królewskiego w Warszawie nowo promowany przygotował wykład *Quantum Mechanics and Cell Biology: Fascination and Musings of the Biologist*⁹⁸⁸.

Jak podaje *Honorowa Księga Nauki Polskiej – współcześni uczeni polskiego pochodzenia za granicą*⁹⁸⁹, do hobby Zbigniewa Darżynkiewicza można zaliczyć windsurfing,

⁹⁸⁴ Stefan Niewiarowski (1926–2001) – polski lekarz. W 1950 roku ukończył Wydział Lekarski Akademii Medycznej w Warszawie, gdzie dwa lata później uzyskał doktorat. Od 1954 roku pracował w Pracowni Biochemii Instytutu Hematologii w Warszawie, gdzie zajmował się badaniami układu krzepnięcia krwi. W roku 1961 uzyskał habilitację i rok później został kierownikiem Zakładu Chemii Fizjologicznej Akademii Medycznej w Białymstoku. Tam też, pod jego kierunkiem, wykryto aktywację czynnika XII przez kolagen oraz opisano czynnik płytkowy 4 i metodykę oznaczania czynnika płytkowego 2. Zbadano także wpływ plazminy na trawienie angiotensyny II i jej regulujący wpływ na ciśnienie tętnicze krwi oraz aktywności prokoagulacyjne i fibrynolityczne granulocytów, jak też hamowanie krzepnięcia krwi przez produkty degradacji fibrynogenu. W 1968 roku wyjechał do Tufts University w Bostonie, następnie przeniósł się do McMaster University w Hamilton w Kanadzie, a później do Temple University Medical School w Filadelfii, gdzie w roku 1978 otrzymał stanowisko profesora i kierownika Zakładu Fizjologii w Specialized Center for Thrombosis Research. W swoim zakładzie zorganizował Komitet Wspierania Solidarności, wspólnie ze Zbigniewem Darżynkiewiczem, pomagający temu związkowi politycznie i materialnie. W 1993 roku otrzymał tytuł doktora honoris causa Akademii Medycznej w Białymstoku.

⁹⁸⁵ Zofia Kuratowska (1931–1999) – polska lekarka, specjalista hematolog; polityk, senator I, II i III kadencji. W roku 1950 ukończyła Akademię Medyczną w Warszawie, a w 1989 uzyskała tytuł profesora. W latach 1990–1997 kierowała Kliniką Hematologii Akademii Medycznej w Warszawie. Od roku 1980 była członkinią *Solidarności* i w 1989 roku uczestniczyła w obradach Okrągłego Stołu. Jako pierwsza w Polsce wydała w 1986 roku monografię *AIDS: nowa choroba* oraz współtworzyła organizacje pozarządowe, zajmujące się tą chorobą. W ramach prowadzonych badań naukowych wykryła, że erytropoetyna jest wytwarzana w nerkach.

⁹⁸⁶ Order Zasługi Rzeczypospolitej Polskiej – cywilne odznaczenie państwowe, nadawane przez prezydenta cudzoziemcom i zamieszkałym za granicą obywatelom polskim, za wkład w międzynarodową współpracę oraz tę łączącą Polskę z innymi narodami. Zastąpił w 1991 roku Order Zasługi Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, ustanowiony w 1974 roku. Formalnie ustanowiony 16 października 1992 roku. Dzieli się na pięć klas: Krzyż Wielki, Krzyż Komandorski z Gwiazdą, Krzyż Komandorski, Krzyż Oficerski, Krzyż Kawalerski.

⁹⁸⁷ Jakóbisiak M.: *Laudacja profesora Zbigniewa Darżynkiewicza, doktora honoris causa Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego, Medycyna Dydaktyka Wychowanie*, Vol. XLVI, 2014, nr 6, s. 6.

⁹⁸⁸ Ang.: *Mechanika kwantowa i biologia komórkowa: fascynacje i rozmyślenia biologa*. Tłumaczenie własne.

⁹⁸⁹ *Honorowa Księga nauki Polskiej – współcześni uczeni polskiego pochodzenia za granicą*, zbiorowe, Warszawa 2001, s. 75.

narciarstwo, fotografię. Czy tylko? Fascynuje go także cywilizacja i kultura starożytnych Chin, a – jak sam uzupełnia – *był też sportowcem we wszystkich możliwych dziedzinach*⁹⁹⁰.

Największą pasją Zbigniewa Darżynkiewicza jest jednak praca... *pracuje przez siedem dni w tygodniu i nie wydaje się, aby kiedykolwiek przestał pracować*⁹⁹¹.

Może właśnie dlatego towarzyszy temu na co dzień ogromna pogoda ducha i poczucie humoru.

*W tym kontekście przypomina mi się następująca dykteryjka: W restauracji na obiedzie jest grupa mężczyzn, przyjaciół. Zanim podano deser, jeden z nich, prawnik, przeprosza pozostałych, mówiąc, że ma niespodziewany nawal pracy w związku z procesem następnego dnia. Wychodzi i idzie do kochanki. Naukowiec również nerwowo spogląda na zegarek, również przeprosza, że musi wyjść wcześniej, nieśmiało tłumacząc, że czeka na niego kochanka. Koledzy przyjmują to ze zrozumieniem. On wychodzi i pędzi do laboratorium, by dokończyć doświadczenie.*⁹⁹²

Próbuje też swoją pasję do tego, co robi, przekazać swoim wnuczkom – Megan i Lauren. Zabiera je do laboratorium, gdzie oglądają razem komórki pod mikroskopem, hodują drożdże i obserwują ich podziały, porównują grubości swoich włosów.

*Mam dwie wnuczki, które mają 10 i 8 lat. Od ich wczesnego dzieciństwa starałem się je zarazić bakcylem zainteresowania do nauki. Wydaje mi się, że zaraziłem je również dumą, że są polskiego pochodzenia. [...] Mam nadzieję, że jeśli moje wysiłki okażą się skuteczne i jedna lub obie moje wnuczki obiorą drogę pracy naukowej, ich życie nie będzie nudne, lecz pełne zainteresowań i fascynacji, podobnie jak jest moje.*⁹⁹³

Nie może tu również zabraknąć wspomnienia o pewnym prezencie od kolegi ornitologa, a mianowicie małym pstrokatym jajku, które ów przyniósł i prosił wychodować. Nie przypuszczał jednak, że puchacz, który się wykluł, karmiony laboratoryjnymi myszkami, stanie się prawdziwym przyjacielem o imieniu *Punio*. Jego hodowca natomiast – jak sam siebie nazwał – *mama sowa*. Obecnie przyjaciela przypomina ogromna kolekcja sowych figurek.

Zbigniewa Darżynkiewicza fascynują także rozważania nad problemami ewolucji Wszechświata i mechanizmem Wielkiego Wybuchu.

Nieprawdopodobna jest precyzja rozdzielenia się sił oddziaływań grawitacyjnych, silnych, słabych oraz elektromagnetycznych podczas Wielkiego Wybuchu. Gdyby siła choć jednego z nich była o najmniejszy ułamek procenta większa lub mniejsza, nie byłoby możliwości powstania Wszechświata. Jaki jest mechanizm, który doprowadził do tak fenomenalnej precyzji rozdziału tych sił, a więc i praw natury, rządzących Wszechświatem,

⁹⁹⁰ *Profesor Zbigniew Darżynkiewicz: jestem z natury ciekawy, Nowy Dziennik. Polish Daily News, 15 kwietnia 2013, nieautoryzowane, nienumerowane.*

⁹⁹¹ Fragment filmu o Zbigniewie Darżynkiewiczu – *KF Trustee – Dr Zbigniew Darżynkiewicz* – ze strony internetowej The Kosciuszko Foundation, reżyseria: Leszek Szopa, Nowy Jork 2014.

⁹⁹² Darżynkiewicz Z.: *Wystąpienie profesora Zbigniewa Darżynkiewicza podczas ceremonii otrzymania godności doktora honoris causa Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego, Medycyna Dydaktyka Wychowanie*, Vol. XLVI, 2014, nr 6, s. 4.

⁹⁹³ *Ibidem.*

*dzięki którym mogło powstać inteligentne życie? Jest to chyba najbardziej istotne pytanie, na które nie mamy, i prawdopodobnie nie będziemy mieć odpowiedzi.*⁹⁹⁴

Jest to niewątpliwie wynikiem wspomnianej na początku fascynacji fizyką, którą nieco później wyparła biologia. Obie jednak jakoby *podyktowały* życie uczonego, wpływając do dnia dzisiejszego na wszystkie jego aspekty.

*Przedstawiam Państwu moje intymne życie – dwie miłości. Miłość i fascynację do biologii komórki konsumuję codziennie, pracując w laboratorium oraz zagłębiając się w literaturę biomedyczną, związaną z tematyką moich prac. Moja miłość do fizyki świata cząstek elementarnych oraz astrofizyki jest raczej platoniczna, bierna. Siłą napędową do obu miłości jest wrodzona ciekawość.*⁹⁹⁵

BIBLIOGRAFIA

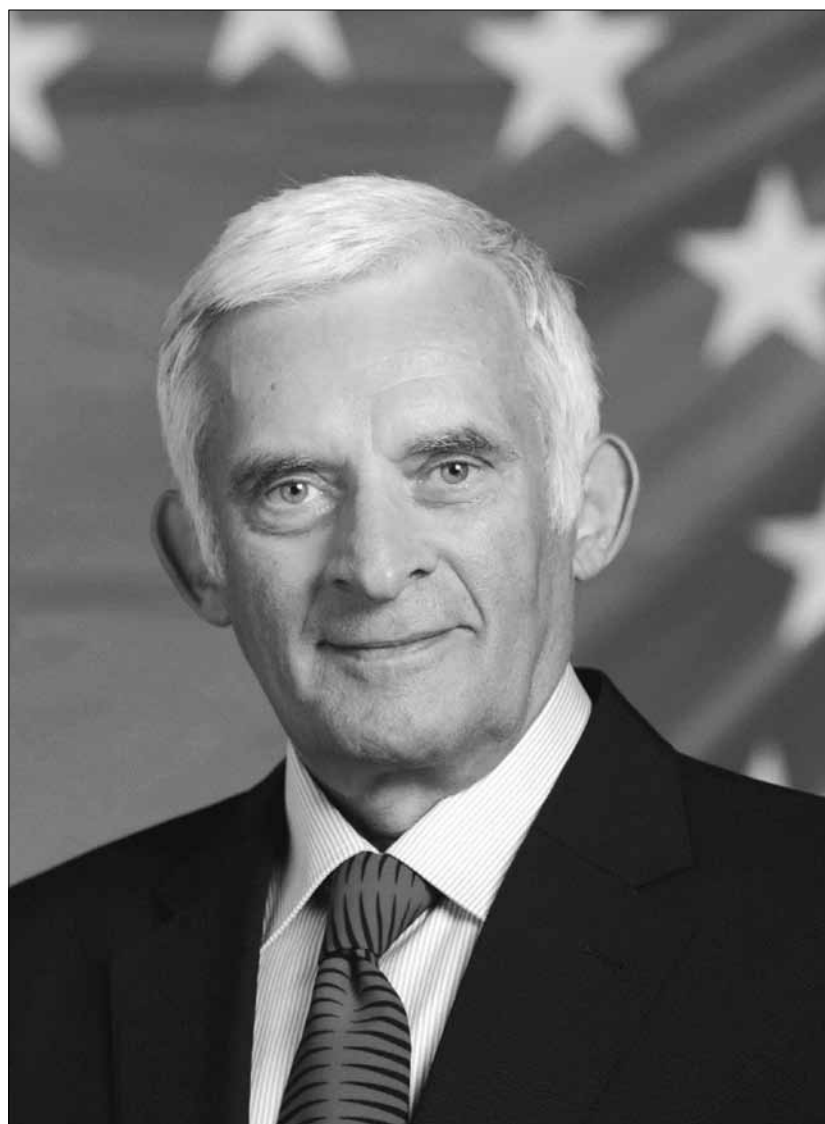
1. Darżynkiewicz Zbigniew: *Wystąpienie profesora Zbigniewa Darżynkiewicza podczas ceremonii otrzymania godności doktora honoris causa Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego, Medycyna Dydaktyka Wychowanie*, Vol. XLVI, 2014, nr 6, s. 3–4.
2. *Honorowa Księga Nauki Polskiej – współcześni uczeni polskiego pochodzenia za granicą*, zbiorowe, Warszawa 2001, s. 74–75.
3. *I Wydział Lekarski Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego. Promotio Doctorum Honoris Causa. Promocja Doktorów habilitowanych i doktorów nauk medycznych z roku akademickiego 2013/2014. Zamek Królewski w Warszawie, 24 czerwca 2014 roku*, pod redakcją Mirosława Wielgosia, Joanny Kwiatkowskiej i Marty Wojtach, Warszawa 2014, s. 39–50.
4. Jakóbisiak Marek: *Laudacja profesora Zbigniewa Darżynkiewicza doktora honoris causa Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego, Medycyna Dydaktyka Wychowanie*, Vol. XLVI, 2014, nr 6, s. 5–6.
5. Ksel Cezary: *Profesor Zbigniew Darżynkiewicz Doktorem Honoris Causa Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego, Medycyna Dydaktyka Wychowanie*, Vol. XLVI, 2014, nr 6, s. 2.
6. Ksel Cezary: *Rozmowa z profesorem dr hab. Markiem Jakóbisiakiem z Zakładu Immunologii Centrum Biostruktury WUM, Medycyna Dydaktyka Wychowanie*, Vol. XLVI, 2014, nr 6, s. 6–7.
7. Materiały dotyczące Zbigniewa Darżynkiewicza ze zbiorów Archiwum Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego, nienumerowane.
8. *Profesor Zbigniew Darżynkiewicz: jestem z natury ciekawy, Nowy Dziennik. Polish Daily News*, 15 kwietnia 2013, nieautoryzowane, nienumerowane.

⁹⁹⁴ Darżynkiewicz Z.: *Wystąpienie profesora Zbigniewa Darżynkiewicza podczas ceremonii otrzymania godności doktora honoris causa Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego, Medycyna Dydaktyka Wychowanie*, Vol. XLVI, 2014, nr 6, s. 4.

⁹⁹⁵ Ibidem.

JERZY BUZEK

(ur. 1940)

DOKTOR HONORIS CAUSA

2014 ROK

Buzkowie to stara ewangelicka rodzina ze Śląska Cieszyńskiego. Wywodzą się z miejscowości Końska koło Trzyńca na Zaolziu. Mają udokumentowane pochodzenie, aż do XVII wieku. [...] W ich zaolziańskim domu zawsze był portret Marcina Lutra. Na honorowym miejscu stała postylla – zbiór kazań.⁹⁹⁶

Jerzy Karol Buzek urodził się 3 lipca 1940 roku w Śmiłowicach na Śląsku Cieszyńskim.

[...] w domu rodzinnym, zbudowanym przez mojego dziadka, Jana Szczukę, wieloletniego kierownika polskiej szkoły ludowej. Zaledwie 500 metrów dalej na południe teren wznosi się stromo, tworząc masyw Jaworowego w Beskidzie Śląskim. Tam od wieków była etniczna granica Polski. Dziś ta mała wioska, położona kilka kilometrów od Cieszyna i Trzyńca, leży po czeskiej stronie granicy.⁹⁹⁷

Matka była nauczycielką, a ojciec inżynierem elektrykiem.

Ojciec w latach 30 studiował na Politechnice w Wolnym Mieście Gdańsku. [...] Dwa lata przed wojną ukończył studia i przeniósł się do pracy w Chorzowie [...] W czasie okupacji niemieckiej najpierw ukrywał się, a potem odmówił podpisania volkslisty i jako prosty robotnik z naszywką 'P' pracował w Opolu, następnie zbiegł do Wiednia, gdzie przetrwał do końca wojny.⁹⁹⁸

Po wojnie, gdy Zaolzie pozostało po stronie czechosłowackiej, rodzina przeprowadziła się do Chorzowa. Tu, w latach 1947–1953, młody Jerzy uczęszczał do Szkoły Podstawowej nr 24, a następnie do Liceum Ogólnokształcącego imienia Juliusza Słowackiego, gdzie w roku 1957 uzyskał świadectwo dojrzałości.

Rozpoczął studia na Wydziale Mechaniczno-Energetycznym Politechniki Śląskiej w Gliwicach i w roku 1963 uzyskał dyplom magistra inżyniera mechanika-energetyka, ze specjalnością maszyny i urządzenia przemysłu chemicznego.

⁹⁹⁶ Jerzy Buzek, *jakiego jeszcze nie znacie*, *Gazeta Wrocławska*, gazetawrocławska.pl, 12 czerwca 2009, nieautoryzowane, nienumerowane.

⁹⁹⁷ Buzek J.: *Życiorys*, buzek.pl, nienumerowane.

⁹⁹⁸ Ibidem.

Po ukończeniu studiów podjął pracę w Zakładzie Inżynierii Chemicznej i Konstrukcji Aparatury, przekształconym w 1984 roku w Instytut Inżynierii Chemicznej Polskiej Akademii Nauk w Gliwicach.

Tu, pod opieką naukową profesora Tadeusza Hoblera⁹⁹⁹, przygotował rozprawę *Wnikanie masy w fazie gazowej nad poziomym zwierciadłem cieczy*, którą obronił w roku 1969 na Wydziale Chemii Politechniki Śląskiej, uzyskując tytuł doktora nauk technicznych.

*Hobler uczył wytrwałości i upartego dążenia do celu, bez zważania na trudności, a przede wszystkim uczciwości i rzetelności, nie tylko w badaniach, ale i w życiu [...] mówił nam: Panie, jak się tak długo, długo myśli, to się zawsze coś wymyśli.*¹⁰⁰⁰

W roku 1971 wyjechał na stypendium, ufundowane przez British Council, do University of Cambridge. Tam, pod okiem profesora Petera Victora Danckwerta¹⁰⁰¹, ukierunkował swoje zainteresowania badawcze na zjawiska powierzchniowe podczas chemisorpcji, w tym również zagadnienia resorpcji dwutlenku węgla. Owocem tych badań była praca *Konwekcja komórkowa podczas absorpcji z reakcją chemiczną*¹⁰⁰², która stała się później podstawą nadania stopnia doktora habilitowanego.

Powrócił do pracy w Zakładzie, jednocześnie przez dziesięć lat prowadząc zajęcia ze studentami, początkowo Politechniki Śląskiej, a wkrótce Politechniki Opolskiej. W tej ostatniej wykładał między innymi jeden z podstawowych przedmiotów – *oczyszczanie gazów* – na nowo zorganizowanym kierunku – inżynieria środowiska.

⁹⁹⁹ Tadeusz Hobler (1899–1975) – polski inżynier, wykładowca akademicki. W 1924 roku ukończył studia na Wydziale Mechanicznym Politechniki Lwowskiej. Rok później objął kierownictwo biura konstrukcyjnego, którego celem była odbudowa i rozbudowa polskiego przemysłu azotowego. Po uruchomieniu Fabryki Związków Zawodowych w Mościcach wyjechał do Francji i Szwajcarii, gdzie opracował oryginalną metodę – zwaną obecnie *Hydro-Nitro-Hobler* – produkcji kwasu azotowego pod ciśnieniem. W roku 1938 objął kierownictwo zakładu w Mościcach. W latach 1939–1942 był docentem w Katedrze Teorii Maszyn Ciepłych Politechniki Lwowskiej. W roku 1949 został profesorem nadzwyczajnym i objął kierownictwo Katedry Inżynierii Chemicznej na Wydziale Chemicznym Politechniki Śląskiej. W 1953 roku przeniósł się do nowo utworzonego Wydziału Mechaniczno-Energetycznego i w latach 1953–1965 był kierownikiem zorganizowanej przez siebie Katedry Inżynierii i Konstrukcji Aparatury Chemicznej wymienionej uczelni. W roku 1954 został profesorem zwyczajnym i korespondentem Polskiej Akademii Nauk. Cztery lata później z jego inicjatywy powstał Zakład Inżynierii Chemicznej i Konstrukcji Polskiej Akademii Nauk w Gliwicach. Był autorem ponad 100 prac i 10 książek, w tym między innymi *Ruch ciepła i wymienniki* oraz *Dyfuzyjny ruch masy i absorbery*. Otrzymał tytuł doktora honoris causa Instytutu Technologicznego w Leningradzie i Politechniki Śląskiej.

¹⁰⁰⁰ Troniewski L.: *Laudacja z okazji nadania tytułu doktora honoris causa Politechniki Opolskiej Profesorowi Jerzemu Buzkowi*, s. 2, po.opole.pl.

¹⁰⁰¹ Peter Victor Danckwerts (1916–1984) – profesor inżynierii chemicznej Department of Chemical Engineering and Biotechnology w University of Cambridge, w latach 1959–1977. W 1940 roku uhonorowany najwyższym cywilnym odznaczeniem państwowym Zjednoczonego Królestwa, nadawanym za czyny najwybitniejszej odwagi, za *great gallant and undaunted devotion to duty*, podczas rozbrajania min wroga. Główne zainteresowania naukowe to absorpcja gazów. Członek Royal Society i National Academy of Engineering. Od 1976 roku redaktor naczelny *Chemical Engineering Science*. W maju 2012 roku ukazała się jego biografia – *Life on the Edge Peter Danckwerts GC, MBE, FRS, brave, shy, brilliant* – autorstwa Petera Vareya.

¹⁰⁰² Buzek J.: *Konwekcja komórkowa podczas absorpcji z reakcją chemiczną*. Zeszyty naukowe Politechniki Śląskiej: *Chemia*, Gliwice 1979.

Zajęcia prowadzone przez profesora Jerzego Buzka cieszyły się wielką popularnością i tylko raz w życiu zdarzyło mi się, że studenci w formie pisemnej podziękowali mi za to, że mieli możliwość słuchania takiego wykładowcy.¹⁰⁰³

Na początku lat osiemdziesiątych rozpocząłem prace z dziedziny ochrony środowiska, w szczególności ochrony powietrza. Wyniki prac naukowych wdrożyłem bezpośrednio w przemyśle, między innymi w postaci kilku instalacji odsiarczania spalin.¹⁰⁰⁴

W roku 1979 uzyskał stopień naukowy doktora habilitowanego nauk technicznych, nadanego przez Radę Wydziału Technologii i Inżynierii Chemicznej Politechniki Śląskiej.

Po habilitacji, już jako samodzielny naukowiec, stworzył zespół i zapoczątkował badania nad niektórymi zjawiskami powierzchniowymi. Szczególnie interesujące są Jego prace dotyczące pojawiania się monomolekularnej warstwy zanieczyszczeń, blokującej wymianę masy oraz konwekcji komórkowej.¹⁰⁰⁵

W 1980 roku rozpoczął nowy rozdział w swoim życiu, włączając się aktywnie w ruch *Solidarność*. Wybrano go przewodniczącym Komisji Zakładowej Związku i rok później został jej delegatem na I Krajowy Zjazd Delegatów oraz przewodniczył obradom jego drugiej tury. Kolejno przewodniczył również IV, V i VI Krajowemu Zjazdowi Delegatów Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego *Solidarność*.

13 grudnia unikałem internowania, ukrywałem się. Niebawem razem z kolegami rozpoczęliśmy wydawanie nielegalnego, powielaczowego biuletynu 'S'. Pierwszy numer ukazał się już w styczniu 1982 roku. Razem z rozbudowywaniem sieci kolportażu, odtwarzaliśmy struktury Związku: od Gliwic po Dąbrowę Górniczą, od Bytomia po Jastrzębie. Przez szereg lat działałem w podziemnych regionalnych i krajowych władzach 'S'. Używałem wtedy konspiracyjnego pseudonimu 'Karol'^{1006, 1007}

W roku 1989 powrócił do pracy naukowej w Instytucie Inżynierii Chemicznej Polskiej Akademii Nauk w Gliwicach, zajmując się twórczo badaniami nad ochroną powietrza. W 1983 roku został wybrany na zastępcę dyrektora do spraw naukowych tej placówki i pełnił tę funkcję do 1997 roku. W tym samym roku uzyskał też tytuł profesora nauk technicznych.

W lutym 1997 roku został również koordynatorem zespołu ekspertów gospodarczych Akcji Wyborczej *Solidarność*. Opracowany wówczas program doprowadził do zwycięstwa w kampanii wyborczej do parlamentu.

Zostałem posłem na Sejm RP. Tak spełniają się marzenia. Gdy miałem 15 lat, to wymyśliłem sobie, że najpiękniejsza rzecz, jaka mogłaby mi się w życiu wydarzyć, to zostać posłem w wolnej Polsce.¹⁰⁰⁸

¹⁰⁰³ Troniewski L.: *Laudacja z okazji nadania tytułu doktora honoris causa Politechniki Opolskiej Profesorowi Jerzemu Buzkowi*, s. 5, po.opole.pl.

¹⁰⁰⁴ Buzek J.: *Życiorys*, buzek.pl, nienumerowane.

¹⁰⁰⁵ Piotrowski J. Z.: *Profesor Jerzy Buzek doktorem honoris causa Politechniki świętokrzyskiej. Laudacja Indeks, Pismo Politechniki Świętokrzyskiej w Kielcach*, 2012, 69, s. 4.

¹⁰⁰⁶ Karol to drugie imię Jerzego Buzka (przypis autorki).

¹⁰⁰⁷ Jerzy Buzek: *Życiorys*, buzek.pl, nienumerowane.

¹⁰⁰⁸ Ibidem.

W latach 1997–2001 pełnił funkcję premiera rządu Rzeczypospolitej Polskiej, prowadząc w kraju kluczowe reformy: emerytalną, zdrowotną, edukacyjną, administracyjno-samorządową oraz górnictwa. Jego rząd wprowadził Polskę do NATO, a także rozpoczął negocjacje akcesyjne z Unią Europejską.

Premier Jerzy Buzek troszczył się o kondycję polskiej nauki, mając pełną świadomość niedostatku środków przeznaczonych przez państwo na badania. Mimo ogromnych trudności budżetowych sprawił, że zaczęto na nie przeznaczać 0,47% PKB, czyli więcej niż wszystkie późniejsze gabinety. Wspierał też prace nad modernizacją ustawy o Komitecie Badań Naukowych, która została przyjęta przez parlament w roku 2000.¹⁰⁰⁹

Jako premier zainicjował również stworzenie Oświęcimskiego Strategicznego Programu Rządowego, którego celem jest przekształcenie byłego obozu koncentracyjnego w międzynarodowe centrum edukacji o prawach człowieka. Przyczynił się do powstania Akademii Oświęcimskiej, która wraz z Uniwersytetem Jagiellońskim przygotowała projekt edukacyjny Szkoła Kultur i Praw Człowieka imienia Pawła Włodkowica.

Jerzy Buzek stwarzał znakomitą atmosferę współpracy w zespole tworzącym rząd. Był też jedynym premierem III Rzeczypospolitej, który kierował państwem przez całą czteroletnią kadencję.¹⁰¹⁰

Po przegranych wyborach w 2001 roku powrócił do pracy naukowej i przez kolejny rok piastował funkcję prorektora do spraw nauki Akademii Polonijnej¹⁰¹¹ w Częstochowie, gdzie założył też Polonijną Szkołę Dyplomacji.

W 2003 roku, już jako profesor, powrócił do Politechniki Opolskiej, aby pomóc w uruchomieniu kolejnego nowego kierunku – technika rolnicza i leśna – oraz poprowadzić wykłady z przedmiotu *wybrane techniki procesowe*.

[...] *ale już w roku 2004 Jego nazwisko znalazło się na pierwszym miejscu śląskiej listy wyborczej Platformy Obywatelskiej do Parlamentu Europejskiego. Zagłosowało na niego 173 tysiące wyborców i był to najlepszy wynik w Polsce.¹⁰¹²*

Został wybrany na posła do Parlamentu Europejskiego i w jego VI kadencji został członkiem Komisji Przemysłu, Badań Naukowych i Energii oraz Ochrony Środowiska, Zdrowia Publicznego i Bezpieczeństwa Żywności.

W tym samym roku zostałem Wiceprzewodniczącym Europejskiego Forum Energetycznego oraz reprezentowałem Parlament Europejski podczas wyborów na Ukrainie, wspierając Pomarańczową Rewolucję. Byłem sprawozdawcą w ramach Siódmego Programu Strukturalnego.

¹⁰⁰⁹ Wieliczko M., Szajner I.: 65-lecie Politechniki z nowym doktorem h. c. Laudacja prof. Andrzeja Wiszniewskiego, *Pryzmat. Pismo Informacyjne Politechniki Wrocławskiej*, grudzień 2010/styczeń 2011, nr 242, s. 9.

¹⁰¹⁰ Ibidem, s. 10.

¹⁰¹¹ Akademia Polonijna w Częstochowie – niepubliczna uczelnia założona w 1992 roku jako Wyższa Szkoła Języków Obcych i Ekonomii.

¹⁰¹² Wieliczko M., Szajner I.: 65-lecie Politechniki z nowym doktorem h. c. Laudacja prof. Andrzeja Wiszniewskiego, *Pryzmat. Pismo Informacyjne Politechniki Wrocławskiej*, grudzień 2010/styczeń 2011, nr 242, s. 11.

ralnego na rzecz Badań i Innowacji, a także sprawozdawcą Europejskiego Planu Strategicznego w zakresie Energii i Technologii.¹⁰¹³

W wyborach do parlamentu europejskiego w roku 2009 został ustanowiony swoisty krajowy rekord – Jerzy Buzek otrzymał 393 tysiące głosów w katowickim okręgu wyborczym.¹⁰¹⁴

W lipcu 2009 roku został Przewodniczącym Parlamentu Europejskiego, zdobywając 555 spośród 644 ważnych głosów i stając się pierwszym Przewodniczącym z państw byłego Bloku wschodniego¹⁰¹⁵. Sprawował tę funkcję do stycznia 2012 roku, przyczyniając się między innymi do przyznania Pokojowej Nagrody Nobla dla Unii Europejskiej. Aktywnie uczestniczył w działalności na rzecz ochrony środowiska, podkreślając chociażby w swoim wystąpieniu na Konferencji ECOFORUM w Lublinie w 2010 roku, znaczenie redukcji emisji dwutlenku węgla w walce o czyste środowisko.

W roku 2014, po raz trzeci z rzędu, uzyskał mandat posła do Parlamentu Europejskiego, ponownie z rekordowym poparciem Polaków.

Od lipca zeszłego roku przewodniczę komisji przemysłu, badań naukowych i energii oraz tzw. Konferencji Przewodniczących Komisji. Jestem też członkiem podkomisji bezpieczeństwa i obrony oraz delegacji do spraw stosunków ze zgromadzeniem parlamentarnym NATO oraz zastępcą w komisji spraw zagranicznych, delegacji do komisji współpracy parlamentarnej UE-Mołdawia, jak i delegacji do zgromadzenia parlamentarnego Euronest.¹⁰¹⁶

Wieloletni przyjaciel – profesor Leon Troniewski¹⁰¹⁷ – zapytany o ocenę działalności politycznej Jerzego Buzka powiedział:

*Trudno mi go ocenić jako polityka. Ale znam go jako człowieka i wiem, że ma wyjątkową zdolność zjednywania sobie ludzi. Gdy cokolwiek się działo, gdy trzeba było decydować, natychmiast przejmował inicjatywę. To urodzony negocjator. Potrafi rządzić ludźmi w ten sposób, że oni o tym nie wiedzą. To typ nie tyle przywódcy, co przewodnika. Opanowany, dynamiczny i pełen niespożytej energii.*¹⁰¹⁸

Jest autorem około 200 prac, w tym jednej monografii, artykułów naukowych w czasopiśmie zagranicznych i krajowych oraz referatów publikowanych w materiałach polskich i światowych konferencji. Ma na swoim koncie także trzy patenty. Jest promotorem pięciu przewodów doktorskich, recenzentem szesnastu, zarówno doktorskich, jak i habilitacyjnych. Współzałożył i koordynował Polsko-Niemiecką Sieć

¹⁰¹³ Buzek J.: *Życiorys*, buzek.pl.

¹⁰¹⁴ Wieliczko M., Szajner I.: *65-lecie Politechniki z nowym doktorem h. c. Laudacja prof. Andrzeja Wiszniewskiego, Pryzmat. Pismo Informacyjne Politechniki Wrocławskiej*, grudzień 2010/styczeń 2011, nr 242, s. 11.

¹⁰¹⁵ Ibidem.

¹⁰¹⁶ Buzek J.: *Życiorys*, buzek.pl, nienumerowane.

¹⁰¹⁷ Leon Troniewski (ur. 1938) – polski naukowiec, specjalista inżynierii chemicznej. W 1963 roku ukończył studia na Wydziale Mechaniczno-Energetycznym Politechniki Śląskiej w Gliwicach i podjął pracę w Katedrze Inżynierii Chemicznej i Konstrukcji Aparatury. W roku 1970 uzyskał stopień doktora, w 1977 doktora habilitowanego, a w 1988 profesora nauk technicznych. Od 1974 roku związany z Wyższą Szkołą Inżynierską w Opolu, przekształconą następnie w Politechnikę Opolską. Opublikował dwie monografie i szereg artykułów naukowych. Jest autorem ponad dziesięciu patentów.

¹⁰¹⁸ Buzek J.: *Życiorys*, buzek.pl, nienumerowane.

Naukową do spraw Ochrony Środowiska, Bezpieczeństwa Procesowego i Inżynierii Energetycznej *INCREASE*¹⁰¹⁹.

Był członkiem Rady Programowej kwartalnika Polskiej Akademii Nauk – *Inżynieria Chemiczna i Procesowa*.

Za swoje zasługi naukowe, społeczne i polityczne został wyróżniony licznymi nagrodami.

W 2001 roku przyjął miano Kawalera Krzyża Wielkiego Orderu Izabeli Katolickiej¹⁰²⁰, a także został odznaczony Krzyżem Wielkim Orderu Zasługi Republiki Węgierskiej¹⁰²¹.

W roku 2014 przyjął Krzyż Wielki estońskiego Orderu Krzyża Ziemi Maryjnej¹⁰²², a rok później Wielki Krzyż Zasługi z Gwiazdą i Wstęgą Orderu Zasługi Republiki Federalnej Niemiec¹⁰²³.

W uznaniu zasług dla Rzeczypospolitej Polskiej, w roku 2012 został Kawalerem Orderu Orła Białego, a rok później wszedł w skład jego kapituły.

¹⁰¹⁹ *INCREASE* (International Cooperation on Research in Environmental Protection, Process Safety and Energy Technology) Polsko-Niemiecka Sieć Naukowa do spraw Ochrony Środowiska, Bezpieczeństwa Procesowego i Inżynierii Energetycznej. Międzynarodowa organizacja współpracy naukowej powstała 1 marca 1997 roku w Warszawie, na podstawie porozumienia między 8 polskimi i 8 niemieckimi jednostkami naukowymi. *INCREASE* funkcjonuje obecnie w ramach bilateralnej umowy międzynarodowej o współpracy w dziedzinie nauki i techniki. Mecenat nad działalnością Sieci sprawuje Komitet Badań Naukowych i Federalne Ministerstwo Nauki i Badań. Obejmuje obecnie 32 jednostki naukowe z Polski i Niemiec, które tworzą wirtualny Polsko-Niemiecki Instytut.

¹⁰²⁰ Order Izabeli Katolickiej (hiszp. *Orden de Isabel la Católica*) – cywilne odznaczenie Królestwa Hiszpanii, ustanowione 14 marca 1815 roku przez Króla Hiszpanii Ferdynanda II, dla upamiętnienia Izabeli I Katolickiej Królowej Kastylii-Leónu i Aragonii. Od 6 listopada 1998 roku jest nadawany za *cywilne zasługi dla dobra kraju*. Współcześnie przyznawany, dzieli się na dziewięć stopni: Łańcuch, Krzyż Wielki, Komandor z Gwiazdą, Komandor, Krzyż Oficerski, Krzyż, Krzyż Srebrny, Medal Srebrny, Medal Brązowy. Odznaczeni mężczyźni uzyskują miano *Kawalera*, kobiety zaś *Damy*.

¹⁰²¹ Węgierski Order Zasługi (węg. *Magyar Érdemrend*) – odznaczenie węgierskie, ustanowione w roku 1991. Do roku 2012, pod nazwą Order Zasługi Republiki Węgierskiej, był najwyższym odznaczeniem państwowym Węgier – obecnie jest nim wznowiony Węgierski Order Świętego Stefana. Order Zasługi Republiki Węgierskiej jest nadawany przez prezydenta w dwóch odmianach – cywilnej i wojskowej. Dzieli się na pięć klas: stopień specjalny od 2012 roku – Krzyż Wielki z Łańcuchem i Złotopromienną Gwiazdą, Krzyż Wielki, Krzyż Komandorski z Gwiazdą, Krzyż Komandorski, Krzyż Oficerski, Krzyż Kawalerski.

¹⁰²² Order Krzyża Ziemi Maryjnej (est. *Maarjamaa Risti Teenetemärk*; ang. *Order of the Cross of Terra Mariana*) – odznaczenie Republiki Estonii, nadawane wyłącznie cudzoziemcom. Ustanowiony w 1995 roku dla uczczenia niepodległości Estonii. Nazwa nawiązuje do władającego tymi ziemiami zakonu krzyżackiego, którego patronką była Najświętsza Maryja Panna, a oficjalną ówczesną nazwą dzisiejszej Łotwy i Estonii była Terra Mariana. Order został zorganizowany według schematu Legii Honorowej – ma pięć klas z jedną dodatkową przy klasie I, jaką jest Krzyż Wielki z Łańcuchem (patrz przypis 72, s. 30 – Order Narodowy Legii Honorowej).

¹⁰²³ Order Zasługi Republiki Federalnej Niemiec (niem. *Verdienstorden der Bundesrepublik Deutschland*) – jedyne niemieckie odznaczenie państwowe za zasługi cywilne, nadawane przez władze federalne. Ustanowiony w roku 1958 przez pierwszego prezydenta Republiki Federalnej Niemiec – Teodora Heussa – jako *nagroda dla mężczyzn i kobiet, obywateli niemieckich i cudzoziemców, którzy w czasie odbudowy Niemiec ze zniszczeń wojennych lub w późniejszych latach położyli wybitne zasługi w dziedzinie politycznej, kulturalnej lub społeczno-gospodarczej*. Dzieli się na dziewięć klas: Stopień Specjalny Krzyża Wielkiego, Krzyż Wielki Specjalnego Wykonania, Krzyż Wielki, Wielki Krzyż Zasługi z Gwiazdą i Wstęgą, Krzyż Wielki z Gwiazdą, Wielki Krzyż Zasługi, Krzyż Zasługi I Klasy, Krzyż Zasługi na Wstędze, Medal Zasługi. Do 2005 roku order otrzymało około 210 000 osób, a w 2006 prezydent Horst Köhler wprowadził przepis, według którego w każdym roku 30% odznaczonych ma być płci żeńskiej.

Za swoje zasługi otrzymał szereg nagród i wyróżnień, w tym dwukrotnie tytuł *Człowieka Roku* – w 1998 od *Tygodnika Wprost*, a w 2007 od województwa śląskiego. W roku 2006 uzyskał tytuł *Eurodeputowany Roku 2006*, w kategorii *badania naukowe i technologie*, przyznany przez miesięcznik *The Parliament Magazine*. W tym samym roku także pierwszą w historii statuetkę *Biały Węgiel 2006*, nadaną przez Wydział Mechaniczno-Energetyczny Politechniki Wrocławskiej, w ramach organizowanej co dwa lata Konferencji Naukowo-Technicznej *Energetyka*. Rok kolejny przyniósł także statuetkę gołębia, otrzymaną z rąk Hansa-Gerta Pötteringa¹⁰²⁴, a ufundowaną z okazji sześćdziesiątej rocznicy uchwalenia Deklaracji Praw Człowieka. W tym samym roku otrzymał także tytuł *Tego, który zmienia polski przemysł*, przyznany przez Polskie Towarzystwo Wspierania Przedsiębiorczości, wydawcę miesięcznika *Nowy Przemysł*. Tytuł uhonorował jego zasługi na Forum Parlamentu Europejskiego, gdzie działał na rzecz nowych, czystych technologii węglowych oraz na rzecz szeroko rozumianej innowacyjności w gospodarce.

*Nazwano mnie misjonarzem polskiego węgla i to brzmi pięknie. Dzięki węglowi Polska jest zabezpieczona energetycznie.*¹⁰²⁵

W roku 2011 został nagrodzony tytułem *Diamentowego Inżyniera 2011*, w plebiscycie organizowanym przez Naczelną Organizację Techniczną i redakcję *Przeglądu Technicznego*, a odbierając statuetkę podkreślił ogromne znaczenie kształcenia adeptów nauk ścisłych dla rozwoju Europy.

*Jeśli Unia Europejska przegrywa walkę konkurencyjną, to właśnie dlatego, że brakuje w niej inżynierów i techników. Przegrywamy nie tylko z USA i Japonią, ale i z Chinami. Powinniśmy zwiększać zainteresowanie naukami ścisłymi w szkołach średnich, a nawet podstawowych i zachęcać młodych ludzi, szczególnie dziewczęta, aby nie bały się zostać inżynierem.*¹⁰²⁶

W roku 2012 został honorowym laureatem konkursu *Wybitny Polak*, z inicjatywy Fundacji Polskiego Godła Promocyjnego *Teraz Polska*. Posiada honorowe obywatelstwo kilkunastu polskich miast, między innymi: Gdyni, Gliwic, Krakowa, Lublińca, Ostrowa Wielkopolskiego, Piekar Śląskich, Puław, Rudy Śląskiej, Rybnika, Warszawy, Wisły i Zabrze oraz województwa polskiego.

W 2013 roku w Heidelbergu, jako pierwszy obcokrajowiec, odebrał *Medal Marcina Lutra*¹⁰²⁷, nadany przez Radę Kościoła Ewangelickiego w Niemczech. Nagroda

¹⁰²⁴ Hans-Gert Pöttering (ur. 1945) – niemiecki polityk, były przewodniczący Parlamentu Europejskiego. W latach 1979–2014 europoseł I, II, III, IV, V, VI i VII kadencji. W tej ostatniej został członkiem Komisji Spraw Zagranicznych. Ukończył prawo, politologię i historię na Uniwersytecie w Bonn, Uniwersytecie w Genewie oraz Columbia University w Nowym Jorku. W 1974 roku uzyskał stopień naukowy doktora, a w 1995 został profesorem honorowym. Od 2005 roku pełni funkcję przewodniczącego Fundacji Konrada Adenauera. Doktor honoris causa Uniwersytetu Opolskiego i Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego.

¹⁰²⁵ *Przyznano tytuły - Tego, który zmienia polski przemysł*, BiznesPolska.pl, nieautoryzowane, nienumerowane.

¹⁰²⁶ *Buzek diamentowym inżynierem*, Wprost.pl, 02.03.2012, nieautoryzowane, nienumerowane.

¹⁰²⁷ *Medal Marcina Lutra* przyznawany jest od 2008 roku, 31 października, przez Radę Kościoła Ewangelickiego, osobom wyznania protestanckiego, działającym na rzecz wspólnoty i Kościoła. Dzień ten jest obchodzony przez Kościoły protestanckie jako Święto Reformacji, na pamiątkę ogłoszenia 31 października 1517 roku w Wittenberdze, przez Marcina Lutra, 95 tez, które obejmowały między innymi krytykę Kościoła zachodniego.

doceniono zaangażowanie Jerzego Buzka na rzecz zachowania i wzmacniania prawa do wolności religijnej oraz podkreślenia wkładu chrześcijaństwa w procesie integracji europejskiej. Nazwany *jednym z prekursorów obalenia żelaznej kurtyny*, nagrodzony podkreślił, iż [...] *zawdzięcza Lutrowi wiele darów, w tym 'prawdę i przekonanie, że trzeba jej zawsze szukać, że trzeba docierać do źródła. W religii jest nim Biblia, w moralności – sumienie, w polityce – dobro wspólne, w życiu społecznym – dobro innego człowieka'*¹⁰²⁸.

Jerzy Buzek wielokrotnie został uhonorowany tytułem doktora honoris causa uniwersytetów zagranicznych: Seoul National University, Technische Universität Dortmund, Süleyman Demirel Üniversitesi w Isparcie.

Otrzymał ten tytuł także kolejno od uczelni rodzimych: Politechniki Opolskiej, Politechniki Śląskiej w Gliwicach, Politechniki Łódzkiej, Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, Akademii Górniczo-Hutniczej imienia Stanisława Staszica w Krakowie, Politechniki Wrocławskiej, Wojskowej Akademii Technicznej imienia Jarosława Dąbrowskiego w Warszawie, Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, Politechniki Świętokrzyskiej w Kielcach, Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie.

*Profesor Jerzy Buzek jest od zawsze przyjacielem społeczności akademickiej Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego. Wygłoszenie wykładu inauguracyjnego 'Jak leczyć Europę w trudnych czasach?' w październiku 2012 roku, wizyty w Uczelni oraz liczne spotkania i rozmowy z władzami Uniwersytetu, poza siedzibą naszej szkoły wyższej, pokazują trwałe i serdeczne więzi łączące profesora Jerzego Buzka z Warszawskim Uniwersytetem Medycznym. Profesor Jerzy Buzek wspiera inicjatywy Uczelni, w tym sprzyja utworzeniu Ośrodka Onkologicznego w Warszawskim Uniwersytecie Medycznym.*¹⁰²⁹

Warszawski Uniwersytet Medyczny, na wniosek Senatu, nadał Jerzemu Buzkowi zaszczytny tytuł doktora honoris causa 27 października 2014 roku.

Uroczystość wręczenia godności dyplomu odbyła się 6 lutego 2015 roku w Sali Wielkiej Zamku Królewskiego w Warszawie. Nowo promowany wygłosił wykład *Chora Europa. Jak ją leczyć?*

*Nadanie Profesorowi Jerzemu Buzkowi przez Warszawski Uniwersytet Medyczny tytułu Doktora Honoris Causa w roku Jubileuszu 25-lecia przemian demokratycznych w Polsce ma wymiar szczególny.*¹⁰³⁰

Jerzy Buzek interesuje się sportem. W 2013 roku został honorowym przewodniczącym Rady Fundacji *Alchemia Sportu*, działającej na terenie całego województwa śląskiego.

¹⁰²⁸ Buzek z Medalem Marcina Lutra jako pierwszy obcokrajowiec, tvn24.pl, 31 października 2013, nieautoryzowane, nienumerowane.

¹⁰²⁹ Górka R.: *Recenzja w związku z wnioskiem o nadanie Panu Prof. dr. hab. inż. Jerzemu Buzkowi tytułu doktora honoris causa Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego*, w: Majewski S.: *Warszawski Uniwersytet Medyczny. Uroczyste nadanie tytułu doktora honoris causa Prof. dr. hab. n. tech. dr. h. c. mult. Jerzemu Buzkowi oraz wręczenie Medalu za Zasługi dla Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego Prof. Andrzejowi Iwo Dobrzańskiemu*, Warszawa 2015, s. 27.

¹⁰³⁰ Majewski S.: *Laudacja*, w: *Warszawski Uniwersytet Medyczny. Uroczyste nadanie tytułu doktora honoris causa Prof. dr. hab. n. tech. dr. h. c. mult. Jerzemu Buzkowi oraz wręczenie Medalu za Zasługi dla Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego Prof. Andrzejowi Iwo Dobrzańskiemu*, Warszawa 2015, s. 41.

Moje zainteresowanie sportem jest naturalne. Zawsze się interesowałem i to wszystkimi rodzajami sportu, pewnie najbardziej piłką nożną, bo to dla wszystkich jest sport magnetyczny. Siatkówka jest cudownym sportem, można ten sport uprawiać wszędzie. Uprawiają go starsi, młodszy. Poza tym jest to sport, który wymaga nie tylko teźżyny fizycznej, ale i myślenia. To wspaniałe, ponieważ jest to sport zespołowy.¹⁰³¹

Podczas niezliczonych spotkań i wystąpień zawsze chętnie mówi o swoim rodowdziej.

Oprócz polskiej linii Buzków istnieje też linia czeska, również wielce zasłużona dla społeczeństwa. Do dziś u naszych południowych sąsiadów produkuje się znakomite wino BUZEK, a na jego etykiecie zapisano rozmowę między niejakim Buzkiem a czeskim królem.¹⁰³²

Co Jerzy Buzek lubi najbardziej? Rożeczki...

Rożeczki to ciasteczka w kształcie rogalików z płatków owsianych. Przysmak kuchni cieszyńskiej. Jurek je wprost uwielbia. [...] Gdy przyjeżdża do ich katowickiego domu, rożeczki muszą być! Także zupa. Może być pomidorowa, choć lepiej rosół z lanym ciastem. Wpada tu, gdy jest przejazdem na Śląsku. Czasem tylko nocuje. Późno przychodzi, wcześniej wychodzi, szybko znika i ciągle gdzieś gna. Jest jak wiatr...¹⁰³³

BIBLIOGRAFIA

1. Ksel Cezary: *Profesor Jerzy Buzek Doktorem Honoris Causa Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego, Medycyna Dydaktyka Wychowanie*, Vol. XLVII, 2015, nr 2, s. 6.
2. Majewski Stanisław: *Laudacja na uroczystość nadania Panu Prof. dr. hab. n. tech. dr. h. c. mult. Jerzemu Buzkowi tytułu Doktora Honoris Causa Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego, Medycyna Dydaktyka Wychowanie*, Vol. XLVII, 2015, nr 2, s. 7–9.
3. Materiały dotyczące Jerzego Buzka ze zbiorów Archiwum Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego, nienumerowane.
4. Piotrowski Jerzy Z.: *Profesor Jerzy Buzek doktorem honoris causa Politechniki Świętokrzyskiej, Indeks. Pismo Politechniki Świętokrzyskiej w Kielcach*, 2012, 69, s. 4–5.
5. *Warszawski Uniwersytet Medyczny. Uroczyste nadanie tytułu Doktora Honoris Causa Prof. dr. hab. n. tech. dr. h. c. mult. Jerzemu Buzkowi oraz wręczenie Medalu za Zasługi dla Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego Prof. Andrzejowi Iwo Dobrzańskiemu*, pod redakcją Marty Wojtach, Warszawa 2015, s. 14–42.
6. Wieliczko Małgorzata, Szajner Iwona: *65-lecie Politechniki z nowym doktorem h. c. Laudacja prof. Andrzeja Wiszniewskiego, Pryzmat. Pismo Informacyjne Politechniki Wrocławskiej*, grudzień 2010/styczeń 2011, nr 242, s. 8–11.

¹⁰³¹ Majchrzyk Ł.: *Buzek: moje zainteresowanie sportem jest naturalne*, PolsatSport.pl, 19 października 2013, nienumerowane.

¹⁰³² Wieliczko M., Szajner I.: *65-lecie Politechniki z nowym doktorem h. c. Laudacja prof. Andrzeja Wiszniewskiego, Pryzmat. Pismo Informacyjne Politechniki Wrocławskiej*, grudzień 2010/styczeń 2011, nr 242, s. 8.

¹⁰³³ Buzek J.: *Życiorys*, buzek.pl, nienumerowane.

DANIEL JAECK

(ur. 1943)

DOKTOR HONORIS CAUSA

2014 ROK

Daniel Michel Jaeck urodził się 23 lutego 1943 roku w Mulhouse we wschodniej Francji.

[...] w całym życiu towarzyszyło mi dużo szczęścia. W przeciwieństwie do mojego dziadka i ojca, którzy zmuszeni byli walczyć w I i II wojnie światowej, ja należę do pierwszego pokolenia, które nie musiało zmagać się z przeżyciami wojennymi.¹⁰³⁴

W rodzinnym mieście ukończył Liceum imienia Alberta Schweitzera¹⁰³⁵.

Życie doktora Alberta Schweitzera wywarło na mnie ogromne wrażenie i zdecydowałem się zostać lekarzem, najbardziej marząc o byciu chirurgiem w rozwijających się krajach.¹⁰³⁶

W roku 1970, kończąc Faculté de Médecine de Strasbourg Université Louis Pasteur¹⁰³⁷ obronił dyplom pracą *Traitement chirurgical de la coxarthrose: analyse d'une serie de 123 cas opérés*¹⁰³⁸.

¹⁰³⁴ Jaeck D.: *Streszczenie wykładu Doktora Honoris Causa Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego*, w: *Warszawski Uniwersytet Medyczny. Uroczystość nadania tytułu doktora honoris causa Profesorowi Danielowi Jaeckowi*, pod redakcją M. Wojtach i M. Krawczyka, Warszawa 2015, s. 64.

¹⁰³⁵ Albert Schweitzer (1875–1965) – alzacki teolog i duchowny luterański, lekarz, filozof, organista, muzykolog. Studiował teologię i filozofię na Uniwersytecie w Strasbourgu i Université Paris Sorbonne I oraz grę na organach. Uzyskał doktorat z filozofii i habilitację z teologii, a następnie rozpoczął studia medyczne. Ostatecznie poświęcił się niesieniu pomocy Afrykanom, w założonym przez siebie w roku 1913 Szpitalu Lambaréné, obecnie w Gabonie. W roku 1952 uzyskał za to Pokojową Nagrodę Nobla. Realizował ideę etyczną – *Jestem życiem, które pragnie żyć, wśród życia, które pragnie żyć*. Obecnie myśl szweitzerowska w Polsce przeżywa renesans, za sprawą Uniwersytetu Medycznego imienia Karola Marcinkowskiego w Poznaniu i utworzonego w 2010 roku Polskiego Towarzystwa imienia Alberta Schweitzera. Był jednym z najważniejszych badaczy Jana Sebastiana Bacha, co zawarł w swoim fundamentalnym dziele – *Sebastian Bach* – z 1908 roku.

¹⁰³⁶ Jaeck D.: *Streszczenie wykładu Doktora Honoris Causa Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego*, w: *Warszawski Uniwersytet Medyczny. Uroczystość nadania tytułu doktora honoris causa Profesorowi Danielowi Jaeckowi*, pod redakcją M. Wojtach i M. Krawczyka, Warszawa 2015, s. 64.

¹⁰³⁷ Université de Strasbourg – francuska publiczna uczelnia założona w roku 1567 w Strasbourgu. Popularnie nazywana ULP (Université Louis Pasteur) albo Strasbourg I. Patronem uniwersytetu jest Ludwik Pasteur. W 2006 roku uczelnia zajęła 96 miejsce wśród 100 najlepszych na świecie.

¹⁰³⁸ Fr.: *Leczenie chirurgiczne choroby zwyrodnieniowej stawu biodrowego: analiza serii 123 zoperowanych przypadków*. Tłumaczenie własne.

Po studiach medycznych w Université de Strasbourg I, cztery lata poświęcił na staż i kolejne cztery na rezydenturę w oddziałach chirurgii w szpitalach klinicznych miasta. Uzyskał specjalizację w zakresie chirurgii ogólnej i gastroenterologicznej i w roku 1974 objął stanowisko adiunkta w klinice chirurgii macierzystej uczelni.

*Miałem wówczas 31 lat i dzięki współpracy Francji i krajów indochińskich zaofiarowano mi stanowisko w Mahosot Hopsital w stolicy Laosu – Wientianie. Spędziłem tam najciekawsze cztery lata życia, operując, nauczając i ucząc.*¹⁰³⁹

W czasie pobytu w Azji spotkał też znakomitego chirurga – profesora Tòn Thát Tùnga¹⁰⁴⁰ z Hanoi.

*Był to znakomity chirurg wątroby z ogromnym doświadczeniem. W roku 1975 wykonał ponad 700 udanych zabiegów resekcji wątroby. [...] opracował nowe techniki operacji wątroby: szybkie i bezpieczne, charakteryzujące się mniejszym krwawieniem i oparte na założeniach anatomicznych klasyfikacji Couinauda. Zasady te przyjęto z czasem na całym świecie.*¹⁰⁴¹

Po powrocie do Francji w roku 1978, na podstawie dotychczasowych dokonań i rozprawy *Conservation rénale en vue de transplantation chez le chien: comparaison liquide de Collins et Perfudex*¹⁰⁴², został profesorem chirurgii. Objął też kierownictwo Kliniki Chirurgii Przewodu Pokarmowego i Endokrynologii. Swoje zainteresowania skupił na transplatacji wątroby.

*Spędziłem również trochę czasu z profesorem Christophem Broelschem¹⁰⁴³ w Chicago, w okresie, gdy opracował on technikę pozyskiwania fragmentów narządu od żywych dawców.*¹⁰⁴⁴

¹⁰³⁹ Jaeck D.: *Streszczenie wykładu Doktora Honoris Causa Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego*, w: *Warszawski Uniwersytet Medyczny. Uroczystość nadania tytułu doktora honoris causa Profesorowi Danielowi Jaeckowi*, pod redakcją M. Wojtach i M. Krawczyka, Warszawa 2015, s. 64–65.

¹⁰⁴⁰ Tòn Thát Tùng (1912–1982) – lekarz wietnamski, znany na świecie z anatomii i chirurgii wątroby, zwany ojcem chirurgii wietnamskiej. W roku 1939 ukończył medycynę w Indochinese University (obecnie Vietnam National University). W roku 1954 został kierownikiem Wydziału Chirurgii Instytutu Medycznego Uniwersytetu, a także ministrem zdrowia i naczelnym chirurgiem Vietnam People's Army. W latach 1946–1962 pełnił funkcję sekretarza generalnego Wietnamskiego Czerwonego Krzyża. Od roku 2000 w Wietnamie przyznawana jest nagroda jego imienia w zakresie medycyny. Był autorem 123 prac naukowych, w tym trzech monografii poświęconych wątrobie.

¹⁰⁴¹ Jaeck D.: *Streszczenie wykładu Doktora Honoris Causa Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego*, w: *Warszawski Uniwersytet Medyczny. Uroczystość nadania tytułu doktora honoris causa Profesorowi Danielowi Jaeckowi*, pod redakcją M. Wojtach i M. Krawczyka, Warszawa 2015, s. 65.

¹⁰⁴² Fr.: *Przechowanie nerek, mając na względzie ich przeszczep u psów: porównanie płynów Collins i Perfudex*. Tłumaczenie własne.

¹⁰⁴³ Christopher Broelsch (ur. 1944) – niemiecki chirurg i nauczyciel akademicki; pionier transplatacji wątroby. W roku 1989 przeprowadził pierwsze udane przeszczepienie wątroby. Studiował medycynę w Universität zu Köln i Friedrich-Alexander-Universität Erlangen-Nürnberg. W roku 1948 został kierownikiem Kliniki przeszczepiania wątroby w The University of Chicago. W roku 1991 zarządził Universitätsklinikum Hamburg-Eppendorf. W latach 1998–2007 pełnił funkcję dyrektora Katedry Chirurgii Ogólnej i Transplantacyjnej w Szpitalu Uniwersyteckim w Essen. Był lekarzem 8. prezydenta Republiki Federalnej Niemiec w latach 1999–2004 – Johannaesa Rau.

¹⁰⁴⁴ Jaeck D.: *Streszczenie wykładu Doktora Honoris Causa Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego*, w: *Warszawski Uniwersytet Medyczny. Uroczystość nadania tytułu doktora honoris causa Profesorowi Danielowi Jaeckowi*, pod redakcją M. Wojtach i M. Krawczyka, Warszawa 2015, s. 65.

Wspólnie ze swoim zespołem stworzył i w roku 1984 wdrożył program przeszczepiania tego narządu w Hôpital de Hautepierre w Strasburgu.

*Pracując wraz z profesorem Karimem Boudjema, opracowaliśmy pomysł częściowego, ortotopowego przeszczepienia wątroby, o charakterze wspomagającym w leczeniu pacjentów z niewydolnością wątroby o piorunującym przebiegu. Zaletą tej techniki jest pozostawienie części wątroby pacjenta in situ, co pozwala na regenerację tkanki wątrobowej i umożliwia odstawienie leków immunosupresyjnych, co jest bardzo korzystne dla pacjentów, szczególnie tych najmłodszych.*¹⁰⁴⁵

W roku 1990 objął kierownictwo Kliniki Chirurgii Wątroby i Dróg Żółciowych oraz Trzustki w Katedrze Chirurgii Trzewnej i Transplantacyjnej tego samego szpitala uniwersyteckiego.

*W zakresie chirurgii wątroby, opracowaliśmy sposób leczenia przerzutów raka jelita grubego do wątroby. [...] Nasz zespół przyczynił się do opracowania nowych technik leczenia radykalnego, takich jak stosowanie chemioterapii okołoperacyjnej, resekcja chirurgiczna, ablacja zmian prądem o częstotliwości radiowej, a nawet dwuetapowe zabiegi hepatektomii po embolizacji żyły wrotnej w przypadkach mnogich ognisk przerzutowych. Uzyskujemy doskonałe wyniki, przy bardzo małej śmiertelności poniżej 2%.*¹⁰⁴⁶

W latach 2003–2007 pełnił funkcję dyrektora medycznego szpitali uniwersyteckich w Strasburgu. W roku 2011 przeszedł na emeryturę.

*Podczas kariery zawodowej szczególnie cenilem sobie dwa zadania, które według mnie są najważniejsze w pracy chirurga i nauczyciela. Pierwszym z nich był kontakt z pacjentami, rozmawianie z nimi, udzielanie wyjaśnień, tworzenie atmosfery zaufania. Drugim z nich jest pobudzanie ducha współpracy, budowanie silnych relacji ze wszystkimi członkami zespołu: chirurgami, anestezjologami, patologami, hepatologami...*¹⁰⁴⁷

Jest autorem i współautorem około 500 publikacji, w tym blisko 20 rozdziałów w książkach i kilkuset streszczeń prezentacji zjazdowych, dotyczących głównie chirurgii wątroby i przeszczepiania tego narządu, ale także zagadnień z zakresu chirurgii układu pokarmowego i endokrynnego.

W roku 2008 został członkiem Komitetu Redakcyjnego *British Journal of Surgery*.

Jest członkiem¹⁰⁴⁸ i członkiem honorowym¹⁰⁴⁹ wielu towarzystw naukowych, w tym w roku 2003 został wiceprezydentem International Association of Surgeons,

¹⁰⁴⁵ Jaeck D.: *Streszczenie wykładu Doktora Honoris Causa Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego*, w: *Warszawski Uniwersytet Medyczny. Uroczystość nadania tytułu doktora honoris causa Profesorowi Danielowi Jaeckowi*, pod redakcją M. Wojtach i M. Krawczyka, Warszawa 2015, s. 65–66.

¹⁰⁴⁶ Ibidem, s. 66.

¹⁰⁴⁷ Ibidem.

¹⁰⁴⁸ French National Academy of Surgery, 1986; The Royal College of Surgeons of England/FRCS, 2000; European-African Hepato-Pancreato-Biliary Association (E-AHPBA), przewodniczący Komisji Członkowskiej, 2005.

¹⁰⁴⁹ Academia Romana di Chirurgia, 2001; Deutsche Gesellschaft für Chirurgie, 2006; Chinese College of Surgeons (CCS), 2007; Japan Surgical Society, 2010; Egyptian Society of Surgeons (ECC), 2010; Argentine National Academy of Surgery, 2011; Portuguese Surgical Society, 2011; Royal College of Surgeons of Thailand (RCST), 2012; European-African Hepato-Pancreato-Biliary Association (E-AHPBA), 2013.

Gastroenterologists and Oncologists i do dnia dzisiejszego jest członkiem jego *International Scientific Committee Members*. W roku 2003 przyjął zaszczytne honorowe członkostwo Towarzystwa Chirurgów Polskich. Od roku 2006 był członkiem-korespondentem l'Académie National de Médecine, a pięć lat później został jej członkiem stowarzyszonym. W roku 2007 objął funkcję prezydenta European Surgical Association i jednocześnie Congrès Français de Chirurgie.

*To dla mnie wielki zaszczyt zostać wybranym na Prezydenta European Surgical Association, które zrzesza wielu znamienitych chirurgów. Życie każdego chirurga jest oryginalne i wyjątkowe, z jego osiągnięciami i porażkami, momentami szczęścia i sukcesów, ale także wątpliwości i rozczarowań. Jednakże, wszyscy chirurdzy – bez wyjątków – których spotkałem podczas mojego życia zawodowego byli entuzjastami i pasjonatami swojej pracy i profesji. To właśnie ta zaraźliwa pasja odegrała najważniejszą rolę w podjęciu decyzji o wyborze chirurgii jeszcze podczas mojej obecności na sali operacyjnej jako studenta medycyny. W tym też czasie zdałem sobie sprawę, że chirurg, bardziej niż lekarz innej specjalności, ma unikalny związek z pacjentem. To ten niezwykle bezpośredni wpływ na zdrowie i życie pacjenta, właśnie ta bezpośredniość, która mnie zauroczyła...*¹⁰⁵⁰

Od czasu przejścia na emeryturę, w każdym tygodniu jeździ do Paryża: *we wtorek na sesję l'Académie National de Médecine, a we środę na spotkanie l'Académie National de Chirurgie*¹⁰⁵¹, której w 2013 roku był wiceprezydentem, a w 2014 roku prezydentem.

W roku 1994 został Kawalerem Orderu Palm Akademickich¹⁰⁵², a dziesięć lat później jego Oficerem. W roku 1996 otrzymał Order Narodowy Zasługi w klasie Kawalera i kolejno, w roku 2008, w klasie Oficera¹⁰⁵³. W roku 2000 przyjął najwyższe odznaczenie z rąk prezydenta Republiki Francuskiej – Order Narodowy Legii Honorowej¹⁰⁵⁴ w klasie Kawalera, a w roku 2011 – Oficera.

W 2006 roku otrzymał godność doktora honoris causa od Universidad de Córdoba w Argentynie, a w roku 2010 od Vietnam National University w Hanoi.

Daniel Jaeck od 1989 roku zajmował się koordynacją współpracy międzynarodowej Uniwersytetu w Starsburgu jako *Erasmus Departmental Coordinator*. Współdziałanie z naszą Uczelnią rozpoczęło się w 1995 roku stażami szkoleniowymi pracowników obecnej Kliniki Chirurgii Ogólnej, Transplantacyjnej i Wątroby¹⁰⁵⁵ w klinice w Starsburgu.

¹⁰⁵⁰ Tłumaczenie własne. Jaeck D.: *Ambition... and Humility of the Surgeons, Annals of Surgery*, 2008, Vol. 248, No. 6, s. 899.

¹⁰⁵¹ Życiorys nadesłany w grudniu 2015 roku przez Daniela Jaecka, nienumerowany.

¹⁰⁵² Patrz przypis 347, s. 147.

¹⁰⁵³ Order Narodowy Zasługi (fr. *Ordre National du Mérite*) – odznaczenie państwowe, ustanowione przez prezydenta Republiki Francuskiej – Charlesa de Gaulle'a – w 1963 roku. Nadawany obywatelom Francji i cudzoziemcom za zasługi cywilne i wojskowe, o nieco mniejszej randze niż dla Orderu Legii Honorowej. Dzieli się na pięć klas: Krzyż Wielki, Wielki Oficer, Komandor, Oficer, Kawaler.

¹⁰⁵⁴ Patrz przypis 72, s. 30.

¹⁰⁵⁵ Nazwa – Katedra i Klinika Chirurgii Ogólnej, Transplantacyjnej i Wątroby – funkcjonuje od 2006 roku. Pierwsza nazwa to II Katedra i Klinika Chirurgii Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu Warszawskiego (powstała w 1918 roku), kolejne: od roku 1974 – Klinika Chirurgii Ogólnej i Plastycznej, od 1980 roku – Klinika Chirurgii Ogólnej i Chorób Wątroby.

*Efektom tego szkolenia był wzrost przeszczepień wątroby w Klinice [...] z 6 transplantacji w roku 1996 do 71 w roku 2003, 169 w roku 2012 i 165 w roku 2013.*¹⁰⁵⁶

27 października 2014 roku Warszawski Uniwersytet Medyczny, na wniosek Rady I Wydziału Lekarskiego, przyznał Danielowi Jaeckowi zaszczytny tytuł doktora honoris causa.

*Senat Uczelni nadał tę godność akademicką w uznaniu wielkich zasług profesora Daniela Jaecka dla rozwoju medycyny światowej, ze szczególnym uwzględnieniem wkładu w postęp chirurgii wątroby i trzustki oraz wspieranie rozwoju chirurgii i transplantologii polskiej.*¹⁰⁵⁷

Uroczystość wręczenia dyplomu odbyła się 30 czerwca 2015 roku w Sali Wielkiej Zamku Królewskiego w Warszawie. Daniel Jaeck w swoim wystąpieniu podkreślił: *Fakt, iż otrzymuję go z Uniwersytetu o światowej sławie, jest dla mnie ogromnym zaszczytem*¹⁰⁵⁸.

Z czasów młodości Danielowi Jaeckowi pozostała miłość do kultury azjatyckiej. Każdego więc roku odwiedza Laos, Vietnam, Chiny lub Japonię, wracając do wspomnień, bo jak sam twierdzi... *nauczyłem się tak wiele podczas moich spotkań z azjatyckimi lekarzami i chirurgami!*¹⁰⁵⁹

BIBLIOGRAFIA

1. Heeling Thomas S., Azoulay Daniel: *Tôn Thát Tung's Livers, Annals of Surgery*, 2014, Vol. 259, No. 6, s. 1245–1252.
2. *I Wydział Lekarski Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego. Promotio Doctorum Honoris Causa. Promocja doktorów habilitowanych i doktorów nauk medycznych z roku akademickiego 2014/2015*, pod redakcją Mirosława Wielgosia, Joanny Kwiatkowskiej i Marty Wojtach, Warszawa 2015, s. 39–53.
3. Daniel Jaeck: *Ambition... and Humility of the Surgeons, Annals of Surgery*, 2008; 248(6): 899–901.
4. Ksel Cezary: *Profesor Daniel Jaeck Doktorem Honoris Causa Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego, Medycyna Dydaktyka Wychowanie*, Vol. XLVII, 2015, nr 6, s. 8.
5. Materiały dotyczące Daniela Jaecka ze zbiorów Archiwum Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego, nienumerowane.

¹⁰⁵⁶ Nyczkowski P.: *Laudacja*, w: *Warszawski Uniwersytet Medyczny. Uroczystość nadania tytułu doktora honoris causa Profesorowi Danielowi Jaeckowi*, pod redakcją M. Wojtach i M. Krawczyka, Warszawa 2015, s. 53–54.

¹⁰⁵⁷ *Doktorat honoris causa dla prof. Daniela Jaecka*, naukawpolsce.pap.pl, nieautoryzowane, nienumerowane.

¹⁰⁵⁸ Ksel C.: *Profesor Daniel Jaeck Doktorem Honoris Causa Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego, Medycyna Dydaktyka Wychowanie*, Vol. XLVII, 2015, nr 6, s. 8.

¹⁰⁵⁹ Życiorys nadesłany w grudniu 2015 roku przez Daniela Jaecka, nienumerowany.

-
6. Nyckowski Paweł: *Laudacja na uroczystość nadania Panu Profesorowi dr. hab. Danielowi Jaeckowi tytułu Doktora Honoris Causa Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego, Medycyna Dydaktyka Wychowanie*, Vol. XLVII, 2015, nr 6, s. 9–11.
 7. *Warszawski Uniwersytet Medyczny. Uroczystość nadania tytułu doktora honoris causa Profesorowi Danielowi Jaeckowi*, pod redakcją Marty Wojtach i Marka Krawczyka, Warszawa 2015, s. 21–71.
 8. Życiorys nadesłany w grudniu 2015 roku przez Daniela Jaecka.

SKOROWIDZ NAZWISK

- Abrahamsson, Per-Anders XII, **379–386**
Adamski, Grzegorz 71, 74
Adenauer, Konrad 404
Adrian, Edgar Douglas 45
Aer, Michał 94
Aird, Ian 110, 114
Albee, Fred Houdlette 71
Ambard, Léon Joseph 376
Amsler, Maria 40
Angelescu, Constantin
Dumitru IX, **27–30**
Antoniewicz, Włodzimierz 36
Antosik, Andrzej 306, 309
Appelbaum, Frederick R. 196, 198, 200
Armstrong, Louis 308
Auchincloss, Hugh 252
Autrey, Tiffany 278
Axentowicz, Teodor 32
Azoulay, Daniel 412
-
- Babiński, Józef 130, 133
Bacewicz, Grażyna 170
Bach, Jan Sebastian 113, 162, 261, 286, 378, 408
Bacia, Tadeusz 133
Baird, Tadeusz 170
Bakay, Lajos 109
Balabaud, Charles XI, **299–302**
Barański, Rajmund 95
Barciszewska, Ewa 309
Barger, Abraham Clifford 338
Barnard, Christiaan 363
Barnard, Eric A. 327, 389
Barnett, Henry Lewis 152
Barret, André 77
Bartkiewicz, Bronisław 13
Batory, Stefan 7, 35, 59, 216
- Beckenbauer, Franz 380
Beethoven, Ludwig van 261, 286
Begemann, Herbert 182, 184
Belot, Joseph 77
Benoist, Marcel Louis 40
Bent, Peter 45, 196, 197, 204, 232, 233, 235
Berger, Michael X, **203–207**
Bergson, Henri 53, 54
Bergson, Michał 53
Bernard, Claud 136, 138, 146, 147
Bertram, Ferdinand 206
Bertrand, Ivan 130
Białokur, Franciszek 11, 13
Bidziński, Jerzy 50, 132, 133
Biedler, June L. 182
Biegajczyk, Mirosław 35, 86
Biernacki, Edmund 95
Biesiadecki, Alfred Karol 16
Bilek, Maciej 258, 262
Billewicz, Maria 2
Bismuth, Henri XI, **263–267**
Bleuler, Paul Eugen 53, 130
Blume, Karl B. 196, 198, 200
Bobrowski, Stefan 10
Bochenek, Andrzej 310
Bochenek, Krystyna 114, 218, 220, 241, 282, 283, 286, 287, 309, 332, 334, 336
Boltzmann, Ludwig 154, 333
Bonham-Carter, Richard Erskin 99
Borbély, Alexander Andreas XI, **243–247**
Borges, Jorg Luis 260
Borkowska, Anna 101
Borowicz, Jerzy 328, 330
Borówka, Andrzej 166
- Brahms, Johanness 261
Brandtówna, Zdana 19
Bratthall, Douglas X, **171–175**
Bricker, Neal S. 226
Brodzicki, Jacek 101
Broelsch, Christopher 409
Brokman, Franciszka 53
Brokman, Henryk IX, **63–67**
Browicz, Karol 16
Browicz, Tadeusz IX, **15–19**
Brown, Ivan W. 50
Bruce-Chwatt, Leonard 355
Brudziński, Józef Polikarp 24
Brunner, Mikołaj 12
Bruzdowicz, Joanna 170
Brzeziński, Tadeusz 19, 119
Brzozowski, Stanisław
Marian 95, 96
Budzińska, Alina 314, 316
Bulski, Tadeusz 276
Burman, Sheldon O. 114
Bursche, Emil 11, 13
Butkiewicz, Tadeusz 110, 216
Buzek, Jerzy Karol XII, **397–406**
-
- Cahill, George F. 204
Cajal, Santiago Ramón y 45, 46
Campbell, Stuart 344
Camus, Albert 308
Cannon, Walter Bradford 340
Caspersson, Torbjörn 327
Celiński, Józef V
Celma-Panek, Jerzy 6, 7
Cetys-Ratajska, Grażyna 310
Chałubiński, Tytus 80, 327, 376
Chandler, David L. 200, 201
Chesley, Leon C. 189

- Chopin, Fryderyk 261, 279, 286
- Choróbski, Jerzy Ludwik X, 110, **129–133**
- Chrobry, Bolesław 108, 312
- Churchil, Winston 251
- Cianciara, Janusz 262
- Ciechanowski, Stanisław 18, 19
- Cieszyński, Tomasz 74
- Cockett, Abraham T. K. 381
- Con, William 46
- Cone, William Vernon 46
- Conklin, Edwin Grant 44
- Cotes, Everard Charles 210
- Cotes, John Everard X, **209–213**
- Cotugno, Domenico Felice Antonio 376
- Coty, René 147
- Cowley, Allen Wilson XI, **337–341**
- Crafoord, Clarence 110
- Crompton, Simon 380, 381, 382, 383, 385
- Cushing, Harvey 45, 47, 50, 131, 132
- Cybulski, Kazimierz 170
- Cybulski, Napoleon Nikodem 246
- Cyceron VI
- Cygan, Wiktor Krzysztof 7, 36
- Czajkowski, Piotr 279
- Czubalski, Franciszek 6
- Czyba, Jean-Claude X, **145–148**, 327
- Czyżewicz, Adam 30
- Czyżyk, Artur 229
-
- Dackiewicz, Józef Marian 304
- Daggs, Ray G. 340
- Danckwerts, Peter Victor 399
- Darwin, Karol 235
- Darżynkiewicz, Zbigniew Dzierżykraj XII, **387–395**
- Daszyński, Ignacy 33
- Debruyne, Frans Maria Josef X, **163–166**, 381
- de Martel, Tieny 130
- de Villiers, Robert Roesler 199
- del Rio-Hortega, Pio 46
- Delherm, Louis 77
- Dérot, Maurice X, **135–139**
- Dickinson, Emily 260
- Dimitrijevic, Milan Radovan X, **153–157**
- Dobrowolska, Ewa 217, 219, 220, 224, 229
- Dobrzański, Andrzej Iwo 405, 406
- Domagalski, Zbigniew 308
- Domagk, Gerhard 270
- Domański, Stanisław 18
- Donald, Ian 344, 346
- Droszcz, Waclaw 213, 286
- Dudzińska, Anna 310
- Dunn, William 232, 233, 290
- Durig, Arnold 206
- Durkalec, Jerzy 360
- Dusińska, Halina 111, 114, 119, 123
- Dworzaczek, Włodzimierz 23, 26
- Dychalska, Pola 284, 286, 287
-
- Eberth, Karol Joseph 16
- Eckert, Johannes 355
- Eddy, Nathan Browne 180
- Edwards, Robert Geoffrey 277
- Ehninger, Gerhard 365
- Einstein, Albert 250, 251
- Ellington, Duke 308
- Elliott, K. Allan 50
- Evans, Joseph P. 50
-
- Falkiewicz, Antoni 282, 368
- Farigoule, Louis Henri Jean 136
- Farrell, Peter C. 246
- Feer-Sulzer, Emil 64
- Feindel, William 45, 47, 50
- Fejgin, Mieczysław 55
- Ferdynand II, król 403
- Finch, Clement Alfred 196
- Fine, Richard Nisan X, **149–152**
- Firkin, Barry G. 67
- Fischer, Aloys 52
- Fitzgerald, Ella 308
- Foerster, Otfried 46
- Folkow, Björn Uno Gottfrid IX, **83–86**
- Forest, Louis 138
- Forman, Stephen J. 196, 198, 200
- Foryś, Mariusz 262, 267
- Fox, John 257
- Fox, Terry 199
- Frankenberg, Benjamin John 277
- Frick, Paul 333
- Furmanowa, Mirosława 41, 90, 194
-
- Gaertner, Henryk 114
- Gairdner, James Arthur 199
- Garlicki, Marian 74
- Gasowski, Tomasz 8
- Gedliczka, Otmar 61
- Geiger, Moritz 52
- Gerbode, Frank 250
- Gerwel, Czesław 351, 353, 354, 360
- Gibbons, Marcia 174
- Gibbons, Ronald J. 173, 174
- Gibiński, Kornel 239
- Gisborne, Frederick Newton 49
- Glatzl, Jan 58
- Glees, Paul 50
- Gliński, Wiesław 220, 229
- Gluziński, Władysław Antoni 7, 77
- Goclawska-Dziedzic, Anna 330
- Goethe, Johann Wolfgang 377
- Good, Robert A. 363
- Götz, George Friedrich 246
- Gowans, James 233
- Góra, Barbara 304, 305, 309
- Górski, Andrzej 220, 229, 292, 364, 365
- Grabiec, Marek 372
- Graves, Laura 198, 364
- Greenhalgh, Roger Malcolm XI, **293–297**
- Greg, Alan 48
- Gruca, Adam IX, **69–74**, 109, 327, 328
- Gryglewski, Ryszard W. 19, 283
- Grzegorz I *Wielki*, papież 25, 219, 351
- Grzegorz XVI, papież 25, 240
- Guerin, Jean-François 147, 148
- Guillain, Georges Charles 130
- Gustaw Adolf II, król 3
- Guyon, Jean Casimir Félix 165
- Guyton, Arthur Clifton 338, 340
- Gwarek, Karolina 330, 360, 365
-
- Haas, Adolf 99
- Hahnem, Otto 192
- Halban, Phillippe A. 206, 207
- Hałycki, Danył 308
- Hanowerski, Jerzy III, król 184
- Hansen, John Andrew XI, **361–366**
- Harasimowicz, Wanda 170
- Hardy, Marian Adam XI, 101, **249–287**

- Haret, Spiru C. 29
 Harf, Peter 365
 Harris, Philip 345
 Hasik, Jan M. 19, 55, 74, 360
 Hebb, Donald 50
 Heeling, Thomas S. 412
 Heidland, August XII, 229, **373–378**
 Hemingway, Ernest 308
 Henley, Keith S. 300
 Herman, Eufemiusz 55, 133
 Herz, Albert X, **177–180**
 Heubner, Wolfgang Otto
 Leonhard 126
 Heuss, Theodor 376, 403
 Hirszfeld, Ludwik 65, 290
 Hobler, Tadeusz 399
 Hodge, Ernest E. 152
 Hofmann, Albert 39, 41
 Holman, Emile F. 50
 Holmes, Gordon Morgan 46
 Holz knecht, Guido 76
 Hołowiecki, Jerzy XI, **331–336**
 Horne, Jim 247
 Hughes, Clare 344, 347
 Hume, David Milford 376
 Hunter, Bill 89, 90
 Hunter, William 100
 Hutchinson, Fred 198, 200, 364
 Hutchinson, William B. 198
 Hutt, William 49
 Hutten-Czapski, Bogdan
 Franciszek Serwacy IX, **21–26**
 Hutten-Czapski, Emeryk
 August 25
 Hutten-Czapski, Marian 25
-
- Illg, Jerzy 287
 Iłkiewiczówna, Kazimiera 6
 Imiela, Jacek 229
 Iwaniec, Eugeniusz 8
 Izabela I Katolicka, królowa
 403
-
- Jabłoński, Kazimierz 369
 Jaeck, Daniel Michel XII, **407–413**
 Jakóbiński, Marek 389, 391, 392, 393, 395
 Janicki, Konstanty Stanisław 358
 Janikowski, Andrzej Klemens 10
 Janowski, Władysław 64
 Jan Paweł II, papież 219, 240
 Januszewicz, Włodzimierz 241
- Japa, Józef 333
 Jardel, Jean-Paul 123
 Jasiński, Jerzy 58, 59, 312
 Jasper, Herbert H. 48, 50
 Jastrebów, Nikołaj Wasiliewicz 64
 Jaworska, Urszula 334, 365
 Jerzmanowski, Erazm 18
 Jerzy V 98
 Jeske, Józef 238
 Jędrzejczak, Wiesław Wiktor 333, 336
 Jörgens, Victor 205, 206, 207
 Joslin, Elliot P. 204
 Judah, Folkman 236
 Jung, Carl Gustav 53
 Jurasz, Antoni Tomasz 113
 Jurzykowski, Alfred 66, 80, 307
-
- Kaboth, Wilhelm 184
 Kachocka, Izabela 41
 Kahan, Barry Donald XI, **319–323**
 Kamińska, Irena 308
 Kamińska, Barbara 101
 Kantrowitz, Adrian 305
 Kaposi, Moritz 76
 Karol II Rumuński, król 29
 Karrer, Paul 40
 Kassur, Bertold 359
 Kazimierz, Jan 35, 70, 76, 126, 282, 326, 351, 369
 Kellion, Claude 206
 Kern, Alfred 39
 Kępiński, Antoni 53, 55
 Kępski, Apolinary 132
 Kidric, Boris 157
 Kierzek, Andrzej 13
 Kiesel, Erhard 106
 Kiesel, Sylvia 106
 Kieta, Katarzyna 313, 314, 316
 Kijas, Artur 8
 Kipling, Rudyard 316
 Kleszcz, Halina 312, 315, 316
 Kochanowski, Jan 7
 Kocięcka, Wanda 360
 Kocon, Tadeusz 92, 96
 Kokot, Franciszek Józef XI, 229, **237–241**
 Kolff, Wilhelm 137
 Komender, Janusz 330
 Konopczyński, Emilian 108
 Konopka, Stanisław 14
 Kopernik, Mikołaj 11, 58, 59, 60, 94, 96, 100, 133, 180, 313, 316, 376
- Koprowski, Hilary VI, XI, 95, **255–262**, 327
 Kortko, Dariusz 114, 218, 220, 241, 282, 283, 286, 287, 309, 332, 334, 336
 Korzeniowski, Lucjan 55
 Koskowski, Włodzimierz 126
 Koszarowski, Tadeusz 110
 Kot, Tomasz 308, 309
 Koźniewska, Halina 132
 Kramer, Josef 99
 Krasse, Bo Gunnar 172, 174
 Krawczyk, Marek 55, 220, 229, 266, 267, 297, 316, 323, 330, 360, 366, 372, 378, 408, 409, 410, 412, 413
 Kryński, Leon 18
 Krzyształowicz, Franciszek 19
 Ksel, Cezary 372, 378, 385, 395, 406, 413
 Kubikowski, Piotr X, **125–128**
 Kunicki, Adam 132
 Kupffer, Karl Wilhelm 17, 19
 Kupiec-Węgliński, Jerzy
 Wojciech XI, 235, 236
289–292
 Kuratowska, Zofia 393
 Kurec, Janina 308
 Kuś, Wojciech Maria 74
 Kwaśniewski, Aleksander 260, 262
 Kwiatkowska, Joanna 384, 385, 395, 412
-
- Ladd, William E. 100, 101
 Laing, Ronald David 55
 Landau, Anastazy 78
 Landowski, Piotr 101
 Landsteiner, Karl 199
 Lannelongue, Odilon Marc 49
 Lathrop, Jane 362
 Lawrence, Daphne 277
 Le Brun, Aleksander Antoni 10
 Lechene, Claude 338
 Lechoń, Jan 6
 Legocki, Andrzej B. 262
 Legrain, Marcel 139
 Lehmann, Dietrich 244
 Lelio, Orci 207
 Lenin, Włodzimierz I. 46, 327
 Lennette, Edwin 257
 Leszczyński, Stanisław 79, 81
 Leśmian, Bolesław 260
 Levine, Philippe 199
 Lewis, Jefferson 47, 48, 49, 50, 133

- Liebert, Jerzy 260
 Likowski, Edward 23
 Limanowski, Bolesław 32, 304, 332
 Lisowski, Witold 19, 77, 79, 81
 Lister, Joseph 49
 Litak, Stanisław 133
 Livezeanu, Irina 29, 30
 Lloyd, Stevenson 50
 Loeschke, Adalbert 182
 Lonc, Elżbieta 354, 355, 360
 Loofbourow, John R. 197, 201
 Lower, Bob 49
 Loyal, Davis 131
 Lubomirski, Zdzisław 23
 Ludwig III, król 178
 Lutosławski, Wincenty 32
 Lutosławski, Witold 170
 Luter, Marcin 398, 404, 405
-
- Ławkowicz, Włodzimierz 333
 Łukaszewicz, Włodzimierz 76
 Łyskanowski, Marcin 7, 13, 26, 36, 41, 67, 74, 81, 128, 220, 229
-
- Maegraith, Brian Gilmore 353
 Mahler, Halfdan Thomas X, **121–123**
 Maisk, Mischa 162
 Maitland, Norman James 382
 Majewski, Stanisław 405, 406
 Malczewski, Jacek 19
 Manteuffel, Tadeusz 67, 81
 Manteuffel, Leon 110
 Marcinkowski, Karol 350, 351, 357, 408
 Marcinkowski, Tadeusz 95, 96
 Marek, Anna 74
 Marianowski, Longin 279, 371
 Markham, Anne 99
 Martin, Dorothy 196
 Mazurkiewicz, Władysław 3, 6
 Mazurowski, Witold 132
 McGarrigle, Hugh 277
 McNaughton, Francis L. 50
 Mecklinger, Ludwig X, **103–106**
 Meissner, Roman K. 19, 55, 74
 Meitner, Hahnem 192
 Meitner, Lise 192
 Melamed, Myron Roy 390
 Michalski, Krzysztof 261, 262
 Michałowicz, Mieczysław 6, 26, 65
 Michejda, Kornel 59, 216
- Michelangeli, Arturo Benedetti 286
 Mickiewicz, Adam 7, 108, 188, 216, 260, 350
 Mielecki, Andrzej 332
 Mikulicz-Radecki, Jan 109, 313, 314
 Miłosz, Czesław 286
 Miner, Brenda 50
 Minkowska, Franciszka 53, 54, 56
 Minkowski, Eugeniusz IX, **51–56**
 Mirowicz, Ryszard 34, 36
 Moll, Jan Witold 305
 Monaco, Antony P. 251
 Moniuszko, Stanisław 279
 Monterou, Virginia G. 29
 Moore, Francis Daniels 232, 233, 236
 Morawska-Nowak, Barbara 225, 228, 229
 Morawski, Julian 130
 Morstin, Ludwik Hieronim 6
 Mościcki, Ignacy 34
 Mountbatten-Windsor, Karol 99
 Mozart, Wolfgang Amadeusz 113, 261
 Mrowińska, Alina 305, 309
 Murray, Joseph Edward 197, 200, 232
 Musajo, Luigi 270, 272
 Musorgski, Modest Pietrowicz 279
-
- Narutowicz, Gabriel 4, 5, 58, 59
 Nasierowski, Tadeusz 56
 Neil, Eric 84, 86
 Nélaton, August 11
 Neugebauer, Kazimierz 14
 Neugebauer, Ludwik Adolf 368
 Nicolae, Penes 30
 Nicolaides, Kypros Herodotou XI, **343–347**
 Nielubowicz, Jan XI, **215–221**, 226, 229
 Nielubowicz, Kazimierz 216
 Nielubowicz, Wojciech 218, 221
 Niewiarowski, Stefan 393
 Nitsch, Roman Franciszek Henryk 92
 Norman, Joels 86
 Norton, Thomas 257, 258
- Noszczyk, Wojciech 14, 74, 111, 114, 133, 221, 309
 Nowak, Janusz Tadeusz 8
 Nowicki, Emilian Klemens 12, 14
 Nowodworski, Bartłomiej 282
 Nyckowski, Paweł 412, 413
 Nyka, Józef 226, 229
-
- Obaliński, Alfred 59
 Oberdisse, Karl 204, 207
 Olszewski, Bolesław 40
 Olszowska, Olga 194
 Onnis, Antonio VI, XI, **269–273**
 Orawiec, Bronisław 96
 Ordyński, Ryszard 6
 Orłowski, Tadeusz XI, **223–229**, 308, 329, 377
 Orłowski, Witold Eugeniusz 224, 352
 Orzechowski, Kazimierz Edmund 131
 Oshinsky, David M. 262
 Osiecki, Jan 304, 306, 308, 309
 Osler, William 45
 Ostrowska, Teresa 56
 Ostrowski, Kazimierz Ludwik VI, XI, 262, **325–330**, 391
 Oszacki, Aleksander 58
 Oszacki, Jan IX, **57–61**, 109
 Ottman, Madeleine 131
 Öwall, Bengt Eric X, **141–144**, 391
-
- Pabis-Braunstein, Mirosława 96
 Pabis-Stachoniowa, Mirosława 61
 Paciorek, Magdalena 81, 133
 Paciorkiewicz, Miron 90
 Pakulski, Krzysztof 308
 Palkowski, Łukasz 308
 Pankiewicz, Józef 32
 Pasteur, Ludwik 136, 282, 408
 Pater, Maria 133
 Pawelski, Sławomir 333
 Pawłowski, Zbigniew Stanisław XI, **349–360**
 Pączek, Leszek 323, 374, 375, 376, 377, 378
 Penfield, Wilder Graves IX, **43–50**, 131, 133
 Pfänder, Alexander 52
 Pick, Ernst Peter 126
 Piekarczyk, Janusz 262, 297, 309
 Pieńkowski, Stefan 93
 Pierzynowska, Elżbieta 175

- Piłsudska, Aleksandra 7, 8
 Piłsudski, Józef Klemens V, IX, 1–8, 24, 25, 30, 33, 34, 36, 108, 216, 392
 Pincus, Gregory 123
 Piotrowski, Jerzy Z. 400, 406
 Piquet, Renée 136
 Pius IX, papież 22
 Planck, Max 178, 179, 180
 Platon 80
 Płonka-Syroka, Bożena 360
 Pohorecka, Krystyna 308
 Polański, Jerzy A. 302
 Popiela, Tadeusz XI, **311–317**
 Potocki, Jakub 112
 Potocki, Józef Mikołaj 23
 Pöttering, Hans-Gert 404
 Pradera, Andrea 160
 Prebendowski, Stanisław 238
 Presley, Elvis 308
 Preston, Robb J. 50
 Preul, Mark C. 45, 47, 50
 Prus, Bolesław 260
 Ptaszyńska, Marta 170
 Purkyně, Jan Ewangelista 79, 128, 240, 315, 376
 Puškáš, Arno 227
 Putti, Vittorio 71, 74
-
- Radowicki, Stanisław 372
 Radwańska, Ewa XI, **275–280**, 371
 Radys, Wojciech 101
 Rajtar-Leontiew, Zofia 67
 Rapaport, Felix T. 322, 323
 Rasmussen, Theodore B. 50
 RATHERY, François 136, 137
 Reemtsma, Keith 251
 Regnell, Anders Fredrik 85
 Rehme, Peter 246
 Reiners, Walter 183
 Rej, Mikołaj 256
 Religa, Zbigniew Eugeniusz XI, **303–310**
 Remarque, Erich Maria 308
 Renold, Albert E. 204, 206, 207
 Retzius, Anders Adolf 85
 Revoltell, Giovanni Batista 270
 Reymond, Jean-Claude 137
 Rhodes, Cecil John 44, 50
 Rief, Monika 246
 Riehm, Hansjörg X, **181–184**
 Rob, Charles Granville 251
 Röder, Erhard X, **191–194**
 Röder, Karen 193
 Roger, Vaughan 257, 261, 262
- Roguski, Jan 352, 360
 Romain, Jules 136
 Roosevelt, Franklin Delano 199
 Rorschach, Hermann 54
 Rowiński, Wojciech 236, 323
 Rudnicki, Zygmunt Stanisław 133
 Rudowski, Maksymilian 108
 Rudowski, Witold Janusz X, **107–114**, 133, 218
 Rudzik, Jerzy 8
 Rutkowski, Bolesław 378,
 Rutkowski, Jerzy 109
 Rutkowski, Maksymilian
 Kazimierz 312
 Rutledge, Felix N. 270, 272
 Rydygier, Ludwik 314, 315
 Rytel, Aleksander IX, **91–96**
-
- Šafárika, Pavel Jozef 241
 Sailland, Maurice Edmund 138
 Saling, Erich 346
 Samet, Alfred 309
 Sandoza, Edouard 39
 Sartre, Jean-Paul 308
 Sauerbruch, Ernst Ferdinand 109
 Schalken, Jack A. 382
 Scheler, Max 54
 Schick, Béla 65, 285
 Schramm, Hilary 70
 Schubert, Franz 261
 Schweitzer, Albert 408
 Schweppe, John S. 322
 Schweppe, Laura Shedd 322
 Scott, John C. 338
 Scribner, Belding Hibbard 226
 Sellman, Sven 172
 Selye, Hans 85
 Serafin, Romualda 74
 Shellard, Edward Joseph IX, **87–90**
 Shepard, David A. E. 50
 Sherrington, Charles Scott 45, 48
 Shmerling, David Haim X, **159–162**
 Shumway, Norman 363
 Siemionow, Maria 392
 Sienkiewicz, Henryk 58
 Sieradzka, Małgorzata 297
 Sierpiński, Stanisław 132
 Sikorski, Władysław 76
 Siliniewicz, Jadwiga 65
 Sitkowski, Waclaw 305
 Skarga, Barbara 144
- Skłodowska-Curie, Maria 113, 282, 365
 Skoczeń, Jakub 308
 Skrowaczewski, Stanisław 170
 Skrzynecki, Piotr 283
 Slabey, Rouček Joseph 30
 Słowacki, Juliusz 5, 260, 398
 Smith, Catherine Welsch 339
 Smith, James J. 339
 Smoliński, Jerzy 6
 Sommer, Feliks 10
 Sosnkowski, Kazimierz 4, 33
 Sosnowska, Irena 14
 Sosnowski, Marek 384, 385
 Spiechowicz, Eugeniusz 144
 Stablewski, Florian 23
 Stachera, Alois 333
 Stachiewicz, Piotr 19
 Staff, Leopold 260
 Standford, Leland 362
 Stankiewicz, Władysław IX, **9–14**
 Stańczykowski, Jerzy 19
 Stapiński, Andrzej 7, 13, 26, 36, 41, 67, 74, 81, 128, 220, 229
 Starling, Ernest H. 340
 Starzyński, Stefan 93
 Staszic, Stanisław 143, 405
 Staszkievicz, Walerian 218, 221
 State, David 251
 Stefanoff, Władysław 96
 Stefanowski, Marian Stanisław 108
 Steinbeck, John 308
 Stelmachów, Jerzy 273
 Steptoe, Patrick Christopher 277
 Stepień, Lucjan 132
 Stoll, Arthur IX, **37–41**
 Stoll, Werner 40
 Strassmann, Fryderyk Wilhelm 192
 Straszewicz, Zygmunt 24
 Strauch, Inge 244
 Strauss, Richard 261
 Subbotko, Dorota 309
 Sureau, Bernard Georges Ernest X, **115–119**
 Swyer, Gerald Isaac Macdonald 277
 Sybilski, Adam J. 67
 Szajner, Iwona 401, 402, 406
 Szapiro, Jerzy 132
 Szarecki, Bolesław 80, 113

- Szarejko, Piotr 11, 14
 Szczeklik, Andrzej Tadeusz VI, XI, **281–287**
 Szczeklik, Edward 283
 Szczepański, Wojciech 19
 Szczerbań, Jerzy 221
 Szczuka, Jan 398
 Szelenberger, Waldemar 247
 Szenkowa, Izabela 96, 109, 112, 114, 117, 119
 Szlenkierówna, Zofia 67
 Szopa, Leszek 394
 Szostek, Mieczysław 297
 Szreniawski, Zbigniew 128
 Szulc, Anna 310
 Szymański, Wiesław 372
-
- Śliwinski, Artur 3, 8
 Śmigły-Rydz, Edward IX, **31–36**
 Śródka, Andrzej 7, 8, 13, 14, 19, 26, 36, 41, 61, 67, 74, 81, 111, 128, 133, 220, 229
 Świerczewski, Karol 6
 Święcicki, Heliodor 188, 354
-
- Tanret, Pierre 137
 Tarnowska, Beata 201
 Teslar, Józef Andrzej 36
 Teter, Jerzy 276
 Thomas, Edward Donnall VI, X, **195–201**, 364, 365
 Thorvaldsen, Bert 94
 Tilney, Nicholas Lechmere VI, XI, **231–236**
 Todman, Donald 50
 Tołłoczko, Tadeusz 218, 221
 Towpik, Edward 108, 114, 133, 236
 Troniewski, Leon 399, 400, 402
 Trybowski, Witold Stefan 81
 Tullius, Stefan G. 235, 236
 Tùng, Tòn Thát 409, 412
 Turner-Warwick, Richard 165
 Tuszyńska, Agata 257, 258, 260, 261, 262
 Tuwim, Julian 260
 Tyszka, Janusz 74
-
- Ulmer, Andrzej 26, 36
 Uranowicz, Edmund 32
 Urbankowski, Bohdan 2, 5, 7, 8
-
- Vallery-Radot, Louis-Pasteur 136
 van Gogh, Vincent 54
 van Rijn, Rembrandt 286
 van Schilfgaarde, Reinout 252, 253
 Vane, John 283
 Vecchiotti, Giuseppe 270
 Venulet, Franciszek 256, 258
 Vincent, Clovis 130
 Vivaldi, Antonio 113
 Volhard, Franz 85, 240, 374, 376, 378
 von Beseler, Hans Hartwig 23, 24
 von Bismarck, Otto 22
 von Dungern, Emil 65
 von Hohenzollern, Wilhelm I Friedrich Ludwig, cesarz 22
 von Humboldt, Aleksander 150
 von Manteuffel, Edwin 23
 von Pirquet, Clemens Peter 285
 von Zimmermann, Georg Ritter 184
-
- Wadströmow, Lars 381
 Wallenburg, Hendrikus Cornelis Silvester X, **185–189**
 Wallis, Thomas E. 88
 Wałaszewski, Janusz 254
 Wałęsa, Lech 393
 Waryński, Ludwik 238, 377
 Waterston, David James X, **97–101**
 Watola, Judyta 240, 241, 309
 Wavell, Archibald Percival 98
 Weiber, Arne 380
 Wejmarska, Augusta 22
 Wenckebach, Karel Frederik 282
 Werkenthin, Wiktoria Maria 78, 81
 Wesolowski, Sigmund Adam 305
 Whitworth, Judith A. 67
 Widmann, Warren D. 101
 Wiedenfeld, Helmut 193
 Wielgoś, Mirosław 366, 372, 384, 385, 395, 412
 Wieliczka-Szarkowa, Joanna 2, 8
 Wieliczko, Małgorzata 401, 402, 406
 Wiener, Alexander 199
 Wierzbicka, Maria 175
 Wierzyński, Kazimierz 6
 Wigand, Malte Erik 375
-
- Wiggers, Carl J. 340
 Wiley, John 296
 Wilhelm II, cesarz 22, 23, 24
 Wilk, Konrad 170
 Wilk, Stefan P. X, **167–170**
 Willstätter, Richard Martin 38
 Wiszniewski, Andrzej 401, 402, 406
 Wiśniewski, Zygmunt 8
 Witkiewicz, Stanisław Ignacy 292
 Witos, Wincenty 5
 Witwicki, Tadeusz 70, 71, 72, 74
 Włodarczyk, Andrzej 221
 Wocjan, Juliusz 132
 Wojciechowski, Stanisław 5
 Wojda, Emil 95, 96
 Wojtach, Marta 384, 385, 395, 406, 408, 409, 410, 412, 413
 Wollheim, Claes B. 207
 Wollheim, Ernst 374
 Woytoń, Janusz XII, **367–372**
 Woźniewski, Zbigniew 14, 96
 Wyczółkowski, Leon 19, 32
 Wysocki, Wiesław Jan 33, 34, 35, 36
 Wyszyński, Edmund 372
-
- Xydras, Steve 101
-
- Zajicek, Jadwiga 308
 Zaorski, Jan 78, 109
 Zapaśnik-Kobierska, Maria Halina 67
 Zawadowski, Witold Eugeniusz IX, **75–81**
 Zawisza, Adam 35
 Zecchci, Carlo 256
 Zembala, Marek 314
 Zgliczyński Szczęsny, Leszek 81, 113, 114
 Zidar, J. 155, 156
 Zieliński, Jan 95, 96
 Zielonka, Katarzyna 210, 212
 Zielonka, Magdalena 194
 Zimoń, Damian 240
 zu Hohenlohe-Schillingsfürst, Chlodwig 23
 Zuelzer, Wolf W. 182, 184
 Zuppinger, Adolf 168
 Zweibaum, Juliusz 65, 326
-
- Żebrowski, Edward 93